Marx, Engels, Lenin

Paris Komünü Üzerine

PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE

MARX, ENGELS, LENİN

BİRİNCİ BASKI

PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE

K. MARX, F. ENGELS, V. İ. LENİN

ÇEVİREN

KENAN SOMER

K. Marx, F. Engels ve V. İ. Lenin'in Paris Komününe ilişkin inceleme, yazı, mektup ve notlarından oluşan *Sur la Commune de Paris* (Editions du Progrès, Moscou 1971) adlı derlemeyi, Fransızcasından, Kenan Somer dilimize çevirmiş ve kitap, *Paris Komünü Üzerine* adı ile, *Sol Yayınları* tarafından, Haziran 1977 tarihinde, Ankara'da, *İlkyaz Basımevi*'nde dizdirilip bastırılmıştır.

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ KESİM

MAKALELER, KONUŞMALAR, BELGELER

289

ÜÇÜNCÜ KESİM
MEKTUPLAR
361

İKİNCİ KISIM
PARİS KOMÜNÜ
V. İ. LENİN
380

PARİS KOMÜNÜ (1871)*

PARİS'İ (18 Marttan 28 Mayıs 1871'e değin) 72 gün boyunca yönetmiş bulunan Komün, Fransa tarihinin 19. yüzyıldaki doruklarından biridir. Fransa'daki işçi hareketi ile dünyadaki sosyalist hareketin gelişmesinin önemli bir aşamasıdır Komün. Ekim 1917 Rus devrimine yolu o açmıştır.

KOMÜNÜN NEDENLERİ

Bu nedenler, I. uzak ve derin nedenler; II. dolaysız nedenler olmak üzere, ikiye ayrılırlar.

* Gabriel Pioro, *Esquisse d'une histoire de la Commune de Paris (1871)* içinde, avec la collaboration de Jean Braire, Jean Bruhat, Maurice Choury, Emmanuel Fleury, Editions Sociales, Paris 1971.

I. Birinci gruptaki nedenler, 2 Aralık 1851 hükümet darbesinden doğmuş bulunan imparatorluk rejiminin içine yuvarlandığı ağır bunalıma bağlıdırlar.

a) Görevini yerine getirdikten, yani liberal kapitalizmin gelişmesini ve gitgide daha koruyucu ve daha antisosyal bir siyaset uygulayan burjuvazinin iktisadî yükselişini kolaylaştırdıktan sonra, imparatorluk rejimi, artık kendisi ile derinden derine özdeşleştiği bu burjuvazinin gereksinmelerine karşılık vermez olur.

Bu rejimin tuttuğu son dal, elinde kalır: İmparatorluğu sürdürme ereğiyle 19 Temmuz 1870 günü Prusya'ya açtığı savaş, 2 Eylül günü Sedan bozgunu ve Napoléon III'ün tutsak düşmesi ile sonuçlanır.

b) Öte yandan köktencilik (burjuva cumhuriyetçiliği) de gelişir; 1869 seçimleri cumhuriyetçilere yasama meclisinde 30 koltuk ve büyük kentlerde çok büyük bir çoğunluk kazandırır.

c) Ensonu, ve özellikle, 1848 Haziranında devrimci partisi olmadığı için yenilmiş bulunan Fransız proletaryası, imparatorluğun 1852'den sonraki, 19. yüzyıl ortasındaki sınaî dönüşüme bağlı büyük iktisadî gelişmesi sonucu, belini doğrultacaktır.

Büyük sanayiin büyümesinin, yoğunlaşmasının (*concentration*), eski küçük üretim biçimlerini ortadan kaldırmamasına karşın; işçi sınıfı, (nüfus içindeki oranı azalan köylüler karşısında gene de) azınlıkta ve türdeşlikten uzak (işçilerin yanısıra çok sayıda zanaatçı) olmasına karşın, gene de kesin bir önem kazanır. 1857, 1867 iktisadî bunalımları, işçi sınıfının atılımını hızlandırır. Proletaryanın sömürülmesi, onda sınıf bilincini olgunlaştırır. Devrimci hareket yükselir.

60'ların 17 Şubat 1864 günlü işçi bildirgesi. daha o zamandan şöyle der: "Genel oy, bizi siyasal olarak erginleştirdi; şimdi bize düşen, toplumsal olarak kurtulmaktır."

İşçi sınıfı, sayı, güç, örgüt olarak büyür. Kırlar için gerçek bir kargaşalık olan 1847-50 tarımsal bunalımının yolaçtığı kentlere doğru kırsal göç ile, büyümesi hızlanmıştır.

Fransa'da, 1866 yılında, 37 milyon nüfus içinde, 4.700.000 işçi vardır. Paris'le yaşayan 1.850.000 kişinin 442.000'i işçidir.

Grevler, 1862'den sonra, özellikle 1869-1870'te çoğalır (La Ricamarie, Le Creusot, Lyon, Paris). 25 Mayıs 1864 yasası "koalisyon"u (birleşme, örgüt kurma hakkı) yasallaştırır.

Kavgayı daha etkin kılmak için kurulan örgütler çoğalır: direnme (La Marianne, Basımevi İşçileri Derneği), kredi, yardımlaşma, dayanışma dernekleri; kooperatif lokantaları (La Marmite). Sendikal kuruluşların sayısı artar, bunlar işçi birlikleri federal kuruluşları, bölgesel federasyonlar (Paris federasyonu 60 işçi birliğini kapsar) olarak biraraya gelirler. 30 Mart 1864 günü, sendikal kuruluşların yasal olarak tanınmaları değilse de, hiç değilse hoşgörü ile karşılanacakları resmen ilân edilmiştir.

Birinci Enternasyonal ya da Uluslararası Emekçiler Derneği,* 28 Eylül 1864 günü Londra'da kurulmuştur ve Fransız seksiyonu da 1865 başlarında örgütlenir. 1867'de Enternasyonal muhabiri olan ciltçi ustası Varlin, sendikal kuruluşlar ile daha dolaysız bir ilişki kurar. Hükümet, Enternasyonale karşı, üstüste üç dava açar (Aralık-Mart 1867, Mayıs 1868, Haziran-Temmuz 1870). Ama Enternasyonal, yöneticilerin tutuklanması ile başından vurulmuş bulunmasına karşın, 300.000 üye ile, bu son tarihte doruk noktasına varır.

Fransız proletaryası kadar çeşitlenmiş bir proletarya, çeşitli ve bazan çelişik ideolojik akımların etkisi altında kalır.

* Açılış Çağrısı Karl Marx tarafından yazılmıştır.

a) Blankiciler devrimci gelenek ve gizli dernekler deneyinden (baböfçülük) esinlenirler. "Onlar, görece küçük bir sayıdaki kararlı ve iyi örgütlenmiş adamın (...) sadece iktidarı ele geçirmeye değil, ama (...) halk yığınını devrim içine çekmeyi ... başarmak için yeterince uzun zaman iktidarda kalmaya da yetenekli olduğu fikrinden yola çıkıyorlardı."*

b) Prudoncular —çoğunlukla sınaî yoğunlaşma tarafından tehdit edilen küçük işletmelerin zanaatçı ve işçileri—, kapitalizmin, özgür ve bağımsız devlet üretim kooperatiflerinin, bedava kredi (faizsiz ödünç) veren yardımlaşma bankaları tarafından finanse edilen yardımlaşma ve dayanışma derneklerinin gelişmesi ile ortadan kaldırılması yandaşlarıdırlar.

Proudhon, fabrikanın, grevlerin, kendi başına "yozlaşma ve bozulma nedeni" olarak görülen kadın çalışmasının düşmanıdır.

c) Bilimsel sosyalizm, ve işçi sınıfının siyasal örgütlenmesini ve bağımsız bir sınıf eylemi (devrimci sınıf savaşımı) izlenmesini öğütleyen marksist etki, kendini işçiler üzerinde ancak I. Enternasyonalin kuruluşundan sonra duyurmaya başlar. Enternasyonalin ilk üç kongresi: Cenevre (Eylül 1866), Lozan (Eylül 1867), Brüksel (Eylül 1868), henüz prudoncu etkinin egemen olduğunu ortaya koyar. Bilimsel sosyalizm, ancak 4. kongrede, Eylül 1869 Bâle kongresinde, ilerleme gösterir.

Enternasyonal seksiyonlarının örgütlenmesi, grevler ve sendikal kuruluşlardaki çalışma pratiği, 1869 Mayısında "tutucu" prudoncuları kötüleyen Varlin gibi birçok işçiyi, prudonculuktan koparır.

Öyleyse Komün rasgele bir ayaklanma olarak görülmemelidir. İşçi hareketinin büyük ölçüde yükselmesi so-

* Engels. "*Fransa'da İç Savaş'a* Giriş". [Bkz: bu yapıtın 50. sayfası. —*Ed.*]

nucu, hatta savaşın ilânından önce bile, proleter bir toplumsal devrim bekleniyordu.

*

11. Ama Komün, her ne kadar sadece Fransız-Alman savaşından kaynaklanmadıysa da, bu savaş gene de olayların akışı üzerinde etkili olmaktan geri kalmadı.

4 Eylül 1870 devrimi, kendi kendine ulusal savunma hükümeti adını veren, ama gerçeklikte ancak halk güçlerinin desteği ile kazanılabilecek bir savaştan çabucak kurtulmak isteyen bir hükümet kurar. Bu hükümet, aslında el altından baltaladığı bir direnmeyi, örgütlediğini ileri sürer. Bazaine'in Metz'de teslim olması, Bourget'nin yitirilmesi ve Thiers tarafından açığa vurulan bırakışma niyetlerinin bildirilmesi, Belediye Dairesine karşı 31 Ekim ayaklanmasına yolaçar. Bu gerçek bir ulusal savunma oluşturma girişimi başarısızlığa uğrar, ve yeniden bir terslikler dizisi başlar:

— 28 Kasım 2 Aralık arası, Champigny çıkışı başarısızlığı.

— 21 Aralık, Stains-Le Bourget çıkışı başarısızlığı.

— 27 Aralık, Paris'in ilk bombalanması (5 Ocak 1871 günü yeniden başlayan bombalamalar, durmadan yoğunlaşacaklardır).

— 18-19 Ocak 1871, Montretout, Buzenval, Saint-Cloud ilerlemesinden sonra, gerileme; bu gerileme, Belediye Dairesine karşı, 31 Ekim ayaklanması gibi başarısızlığa uğrayan 22 Ocak ayaklanmasına yolaçar.

— 18 Ocak, Versailles'da Alman İmparatorluğunun ilânı.

— 28 Ocak, zorunluluk olmaksızın, Paris'in teslim şartlaşması ile birleştirilmiş bulunan bırakışmanın imzalanması: Paris ordusunun (12.000 kişilik bir tümen dışında) teslimi ve 200 milyonluk bir savaş zarar ödentisinin

ödenmesi. Ama Ulusal Muhafızın topları tüfekleri, Jules Favre* gibi Bismarck da, eğer alınaya kalkarlarsa tepkisinden korktuğu için, Ulusal Muhafızın elinde kalır.

— 8 Şubat, çoğunlukla kralcı (630 milletvekili üzerinden 400 kralcı) bir Ulusal Meclis seçimi. Bu "köylüler" [toprak ağaları —ç.] Meclisi, Parislilere karşı savaşa girişebilmek için Prusyalılar ile ne pahasına olursa olsun barış yapmak ister. Önce Bordeaux'da sonra Versailles'da toplanır bu meclis.

— 24 Şubat, Bastille'de halk gösterisi.

— 26 Şubat, Versailles'da yürütme gücü başkanı Thiers ile Bismarck arasında hazırlanmış bulunan barış antlaşması hazırlıklarının imzalanması. (Kesin barış antlaşması 10 Mayıs günü Frankfurt'ta imzalanacak ve 18 Mayıs günü de meclis tarafından onaylanacaktır.)

Proletarya ve küçük-burjuvazide, kuşatma sefaletleri, askerî başarısızlıklar, bırakışma, teslim şartlaşması, barış hazırlıkları tarafından yolaçılan bir hoşnutsuzluk hüküm sürer.

Bordeaux Meclisinin tutumu, cumhuriyet ve demokrasi bakımından korku uyandırır (31 Bkim 1870 ayaklanması önderlerinin 11 Mart [1871] günü ölüme mahkûm edilmesi, 6 cumhuriyetçi gazetenin yasaklanması, Polis Müdürlüğünün ve Ulusal Muhafızın başına bonapartçıların atanması).

Paris halkı, Fransa'nın bütün komünlerinde olduğu gibi seçilmiş bir Belediye Konseyi;

Cumhuriyetin törensel olumlanmasını;

Hükümet tarafından alınmış anti-sosyal önlemlerin (kira ödemeleri ertelenmesinin durdurulması; gecikmiş ve nisan vadeli kiraların ödenmesi; kuşatma sırasında vadesi gelmiş bulunan ticaret senetlerinin faizleri ile

* Jules Favre, 4 Eylül hükümetinin dışişleri bakanı.

birlikte ödenmesi; Ulusal Muhafızın "otuz metelik"lik aylığının kesilmesi) kaldırılmasını ister.

18 MART

Thiers, 170'i Montmartre'da, 80'i de Belleville'de bulunan 400 topunu elinden alarak Ulusal Muhafızdan "kurtulmak" ister. Top parklarına ve örgütlenme merkezlerine karşı 18 Mart sabahı giriştiği baskın, Paris halkının, Montmartre'dan ve Montmartre Güvenlik Komitesinden (*Comité de Vigilance*) başlayan yığınsal bir ayaklanmasına yolaçar (general Lecomte ile general Clément Thomas'nın öldürülme olayı).

Ordu, halk kalabalığı içinde boğulur. Genel bir kardeşleşmedir bu. Ulusal Muhafız seferber olur. Gün, Ulusal Muhafız Cumhuriyetçi Federasyonu ("federeler") Merkez Komitesinin (4 Martta seçilmiş bulunan komite), yani Enternasyonal Paris Federasyonunun 5 Eylül 1870 tarihli bir kararma göre kurulmuş bulunan Güvenlik Komitelerinin oluşturdukları yirmi ilçe Cumhuriyetçi Merkez Komitesi (sosyalist bir işçi partinin ilk taslağı) tarafından desteklenen bu komitenin, Belediye Dairesine yerleşmesi ile tamamlanır.

18 Mart, "cumhuriyetin kurtuluşu" günüdür.

18 MARTTAN SONRA

Her iki komite de bir Komün (daha 7 Ocak 1871 günü Cumhuriyetçi Merkez Komite tarafından kendi "kızıl afiş"inde istenmiş bulunan Komün) Genel Konseyi seçimini ister ve hazırlarlar.

Seçim 26 Mart günü yapılır, ve sonuçlar Belediye Dairesinde, "cumhuriyetin zaferi" günü olan 28 Martta ilân edilir.

Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, kiralara, ödeme vadelerine, Emniyet Sandığı satışlarına ilişkin, alınması zorunlu ivedi önlemleri alır. Savaş konseylerini kaldırır, siyasal af çıkarır ve güney istihkâmlarını (Bicêtre, Ivry, Montrouge, Issy ve Vanves) işgal ettirip, cephaneliğe elkoydurtur (450.000 tüfek).

Ama, biçimsel demokrasi saygısı yüzünden, işbaşından çok erken çekilir.

Oysa, Versailles hükümetinin düştüğünü ilân etmesi, *Resmî Gazete*'yi hemen egemenliği altına alması, Thiers için değerli bir yardım oluşturan Fransa Bankası ve Rothschild Bankası rezervlerine elkoyması gerekirdi. "Komüncüler, devrim içindeki Paris'in ortasında, Fransa Bankası'nın Versailles'ı ve Maliyeyi temsil etmesine gözyumdular"* (Jacques Duclos).

Merkez Komite, Mont-Valérien'i ele geçirmedi; Paris kapılarını kapamadı, ve böylece, birliklerin büyük bölümünün Versailles'a gitmesine gözyumdu.

Hele, 18 Mart ertesi, bir daha bulunmayacak bir uygun koşullar topluluğu içinde yapılabilecek olan Versailles'a karşı saldırıyı, Komün seçimine değin ertelememesi gerekirdi. 19 Mart günü Versailles'a saldırsaydı, Paris'e karşı savaşmak için gerekli güçlerin toplanıp örgütlenmesini engellemiş olurdu.

KOMÜN

1. Tanım: Komün, ortaçağ burjuvaları ve devrim [1789 Büyük Fransız Devrimi —ç.] komünleri örneğince (14 Temmuz 1789'dan sonra, Paris Komünü kendi belediye

* Darphane müdürü Z. Camelinat, gümüş külçeler, kap-kacak ve değerli imparatorluk eşyaları ile, 5 franklık sikkeler biçiminde 500.000 frank (altın-frank) bastırır. 24 Mayıs günü, geri kalan sikkelerden 153.000 frangı, iki yük arabası, Komün merkezi olan XI. ilçe Belediye Dairesine taşır. Bu paralar, son savaşçıların ücretlerinin ödenmesinde kullanılacaktır.

başkanını kendi seçer), kendi kendini yöneten bir kentsel ortaklıktır.

2. *Bileşim:* Komün Genel Konseyinde, 90 üye içinde 25 işçi bulunur. Üyelerinin toplumsal kökenlerini yansıtan eğilimler, bu konseyde temsil edilmişlerdir.

Konsey, çoğunluk ve azınlık olarak bölünür.

Çoğunluk (küçük-burjuvalar, aydınlar) şu gruplardan oluşur:

a) Demokrasinin gelişini devrimci yığın patlamasına bağlayan bir geleneğin kalıtçıları olan Jakobenler (Delescluze, Félix Pyat, Paschal, Grousset, Gambon).

b) Demokratik ve toplumsal bir cumhuriyetten yana olan 25-30 kadar bağımsız devrimci (Amauroux, Trinquet, Brunel, Bergeret). Onların yanında, Komün ile: Cumhuriyetin, Paris belediye haklarının tanınması,* düzenin korunması görevinin salt Ulusal Muhafıza bırakılması platformu üzerinde anlaşan radikal orta burjuvaları (avukat, hekim, tüccar) toplayan Cumhuriyetçi Paris Hakları Derneği.

c) 12 blankici (Eudes, Ferré, Rigault, Vaillant, Chardon, Ranvier (ayrı kanışlı), — Blanqui hapistedir), oylarını çoğunluk yönünde kullanırlar.

Uluslararası Emekçiler Derneği üyelerinden oluşan *azınlık,* türdeşlikten yoksundur.

a) Azınlık, özellikle prudonculardan oluşmuştur. Ama, imparatorluğa karşı işçi savaşımları ile çelikleşmiş bulunan birçoğu, gerçekte prudonculuktan ayrılır.

Bunlar eylemde:

b) Karl Marx ve düşüncesi etkisi altında kalmış, toplumsal reformlar ardında koşan konsey üyeleri (Fran-

* Ulusal Meclis, 17 Nisan 1871 günü, Paris ve öbür büyük kentler belediye başkanlarınm atanmasını hükümete bırakan anti-demokratik bir belediye yasası çıkarır. Paris'e ilişkin olarak, bu yasa hâlâ uygulamadadır. [Paris'te, 1871'den sonra, yani 105 yıl sonra ilk belediye başkanı seçimi, 13 ve 20 Mart 1977 tarihinde, iki turda yapıldı. —ç.]

kel, Benoît Malon, Serraillier) ile birleşirler.

Enternasyonalin Fransa'daki seçkin kişisi, federal dernekler yöneticisi Eugène Varlin, Jourde, Theisz, Jules Vallès, Vermorel —çoğunluktan bu yana geçenler—, Courbet ve Arthur Arnould, azınlığın büyük adlarıdırlar.

3. *İktidarın doğası*: Fransa halkına 19 Nisan bildirgesinde açıklanan —prudoncu— Komün programı, ailenin toplumların embriyonu olması gibi, Komünün de her türlü siyasal devletin temeli olduğunu kabul eder. Buna göre Paris Komünü, ulusu bileştiren bütün öbür komünler ile federasyon kurmalı, kırsal üreticileri her bölgenin bellibaşlı kentlerinin tinsel yönetimi altına koymalıdır.

Gerçekte, 18 Mart devrimi ve 26 Mart seçimleri ile, başkent, burjuvazinin hükümetinden ve devlet aygıtından kurtulur.

Paris Komünü, proletaryanın yazgısı ile birlikte, ulusun kendi yazgısını da ele alan ilk işçi hareketidir. Artık despotik olmayan, ama toplum hizmetine konmuş bulunan yeni tipte bir devlet kurulması yolunda bir girişimdir Paris Komünü.

Komün, "emekçilerin iktisadî kurtuluşunun gerçekleşebileceği, ensonu bulunmuş siyasal biçimdir" (K. Marx).

İlk proleter devrim, ilk —kuşkusuz eksik ve dayanıksız— proletarya diktatörlük biçimi, ilk sosyalist hükümettir bu.

Komün, görevden alınabilir üyelerinin işçi ücretleri karşılığı çalıştıkları bir halk hükümetidir. Hükümet üyelerinin yıllık maaşlarının, ortalama bir işçinin ücreti kadar, yani [en çok —ç.] 6.000 frank olacağını kararlaştırmıştır. Komün, yürütme ve yasama yetkilerini elinde toplar. 20 Mart bildirgesinde, iktidarı ele alarak proletaryanın zaferini sağladığını açıklar. Yurttaşların Komün işlerine sürekli müdahalesini ister — işçi sınıfının siyasal

iktidara geçtiğinin ve yığınların bu iktidara katılmasının olumlanması.

Bu nedenle, Komün Genel Konseyinin yanısıra, kulüpler, sendikalar, gazeteler ve nüfusun en etkin öğelerinden biri olan kadınlar da işler üzerinde etkili olurlar.

Kadınların önemli bir rol oynadıkları, Proleterler, Devrim, Kara Top, vb. kulüpleri, siyasal tartışmalar yapar, Komüne öneri ve delegasyonlar gönderirler.

Sendikaların Komün komisyonlarında (özellikle Çalışma ve Değişim Komisyonu) temsilcileri vardır.

Halk yığınları, mahalle komitelerinde, belediyeler, ilçeler konseylerinde, Posta ya da Louvre Silah Atelyesi Konseyi gibi bazı yönetim konseylerinde, kendi temsilcilerini görevlendirirler.

Gazeteler, Delescluze'ün *Le Réveil* ("Uyanış"), Félix Pyat'nın *Le Vengeur* ("Öcalan"), Vallès'in *Le Cri du peuple* ("Halkın Çığlığı"), Henri Rochefort'un *La Marseillais* yerine çıkardığı *Le Mot d'ordre* ("Slogan"), Lissagaray'nin *Le Tribun du peuple* ("Halkın Savunucusu"), J.-B. Millière'in *La Commune,* Auguste Blanqui'nin *La Patrie en danger* ("Yurt Tehlikede"), Vermorel'in *L'Ami du peuple* ("Halkın Dostu"), Vermersch'in *Le Père Duchesne* gibi gazeteleri, sözü muhabirlere, okurlara verirler.

Louis Michel, Anna Jaclard, Paule Mink, Elisabeth Dmitrieff, Nathalie Lemel, Sophie Poirier tarafından örgütlenmiş bulunan kadınlar, dinsel vesayete karşı, kadının eğitim aracıyla kurtuluşu için savaşım verirler (12 Mayıs: Dupuytren sokağında ilk sınaî sanat okulunun açılışı).

8 Nisan günü, Paris'in savunması ve yaralıların bakımı için Kadınlar Birliği kurulur.

10 Nisan günü, kadınların çalışma hakkını tanıyan sosyalist önlem olarak, her ilçede kadınların çalışması için bir atelye açılması tasarısının ilk uygulaması yapılır.

Komün, işçi sınıfının tarihsel rolünü henüz açıkça ayırdedememiştir. Onda, bağımsız sınıf partisi olarak örgütlenmiş bir proletarya partisi eksiktir.

Askerî çabaya yeterince önem vermemiş ve bekleyici bir tutum takınmıştır.

Aşırı ılımlılık göstermiştir: tutsak ulusal muhafızların Versaylılar tarafından sorgusuz sualsiz kurşuna dizilmelerinden sonra, 5 Nisan günü rehineler üzerine yayınlanan buyrultu (kararname), çok geç uygulandı. Kanlı hafta içinde yapılan idamlar (24 Mayıs günü, aralarında Paris başpiskoposu Mgr. Darboy da bulunan 6 rehinenin, 26 Mayıs günü, Haxo sokağında 48 başka rehinenin kurşuna dizilmesi), siyasal yönden etkisiz kaldı.

Komün, özel fabrika ve işyerlerini ulusallaştırmadı. Eski işgünü süresini sürdürdü, eski vergileri korudu, giriş vergilerini almakta devam etti.

Ama:

a) Önemli sosyalist önlemler aldı;

b) Demokratik önlemleri de önemli idi (Gambetta'nın, 1869 seçim kampanyası sırasında savunduğu Belleville cumhuriyetçi programının uygulanması).

a) *Sosyalist önlemler.*

Devlet gereçleri için işçi kooperatiflerine öncelik.

Çalışmayan fabrikaların sayımı, — kapatılmış bulunan atelyelerin, karşılığı ödenmesi koşulu ile, işçi birlikleri tarafından işletilmesine yolaçan önlem. Yüzüstü bırakılmış fabrikaların işletilmesi üzerindeki buyrultu, yalnızca büyük sanayii ve hatta manüfaktürü, her fabrikadaki emekçilerin birliği temeli üzerinde örgütlemeye değil, ama ayrıca bütün birlikleri büyük bir federasyon içinde birleştirmeye de yönelir. Marx'ın *Fransa'da İç Savaş'*ta söylediği gibi, "eninde sonunda komünizme varacak"

olan bir planın özetidir bu.

Fırın işçileri için gece çalışmasının kaldırılması.

Patronal ceza sisteminin kaldırılması.

Yaşamak için gerekli asgarî ücret güvencesi.

Emniyet sandıklarının kaldırılması.

İşbulma bürolarının yeniden-örgütlenmesi.

17 Mayıs günü yayınlanan iki buyrultu, meşru olan ve olmayan çocuklar arasındaki ayrımı kaldırır ve ulusal muhafızların nikâhlı olan ve olmayan karılarına bir zarar ödentisi verilmesini öngörürler.

b) *Demokratik önlemler.*

Kilise ile devletin ayrılması.

Dinsel öğretim kurumlarının layikleştirilmesi.

Zorunlu ve parasız layik okul.

Parasız adalet.

Seçilenlerin görevden geri alınabilmesi.

Yargıçlar ve yüksek görevlilerin seçimi.

Siyasal seçimlerin sıklığı.

Sürekli ordunun kaldırılıp yerine silahlı halkın geçirilmesi.

Belediyesel özerklik.

TAŞRADA KOMÜN
KOMÜN VE KÖYLÜLER

Komün, ulusal federasyon planında başarılı olamadı. Büyük kentler proletaryasının desteğini kazanan Komün, kırlar proletaryasının desteğini kazanamadı.

Paris, kuşatılmaya önem vermediği için, kuşatılmasının ta kendisi yüzünden tecrit oldu.

Taşra kentlerinde, radikal öğeler, 4 Eylülden sonra iktidarı ellerine geçirmişlerdi. Yığınların, prudonculuk ve anarşizm etkisi altındaki hareketini bu öğeler yönetip yönlendirdiler. Temel toplumsal çatışma olan burjuvazi-

proletarya çatışmasını hesaba katmayan bu öğeler, yurtseverliği, cumhuriyetçiliği, belediye özerkliği istemlerini her şeyin üstünde tuttular.

Gerçek bir eşgüdümden yoksun 1871 Mart-Nisan kentsel ayaklanmaları: Lyon, Saint-Etienne, Le Creusot (burada 27 Mart günü ordu yedi aylık halkçı belediye özerkliğine son verdi), Toulouse, Narbonne ayaklanmaları, ardı ardına başarısızlığa uğradılar.

Taşra ayaklanmalarının en güçlüsü, 22 Mart günü Gaston Crémieux'nün etkisi altında patlak vermiş bulunan Marsilya ayaklanması oldu: Ama kent 4 Nisan günü geri alındı ve Crémieux de 30 Kasım günü kurşuna dizildi.

Kır emekçilerine bir çağrı, ancak 28 Nisan günü yayınlanır. Bu çağrı, artık ne çok zengin, ne de çok yoksul köylü kalmaması gerektiğini bildirir. Emeği ağır yüklerden, vergilerden, ödentilerden kurtarmak gerekir bu çağrıya göre.

Köylüye toprak, işçiye alet, herkese iş. Akıllıca yazılmış olmasına karşın, bu çağrının, İkinci İmparatorluk tarafından alıklaştırılmış kırsal yığınlar üzerinde derinliğine bir etkisi olmadı.

Paris Komününün büyük kentlere 15 Mayıs tarihli çağrısı, yankı uyandırmasına karşın, pratik bir etkiden yoksun kaldı.

ÇARPIŞMALAR VE KANLI HAFTA

Nisandan başlayarak, barış koşullarına aykırı davranan Bismarck, Versaylıların ordularını adamakıllı büyütmelerine izin verir: Versailles ordusu 40.000'den 140.000'e, sonra 170.000'e çıkarılmıştır (60.000 tutsağın öncelenmiş salıverilmesi).

2 Nisan, Versaylılar Paris üzerine ateş açar.

3 Nisan, Versailles üzerine; sağda Neuilly, Courbevoie, Rueil'den; merkezde Meudon'dan; solda Châtillon düzlüğünden olmak üzere, üç koldan yapılan gecikmiş yürüyüş başarısızlığa uğrar. (Flourens, Duval, öldürülmüşlerdir.)

1 Mayıstan, Versaylıların Paris'e girişlerine değin, çatışmalar, Zafer Anıtı ve Neuilly köprüsü büyük barikatından güney istihkâmlarına değin, komüncülerin ateşi altında tutulan bir kesimde sürecektir.

6 Nisan, Thiers tarafından açılan kardeş savaşma yanıt olarak, Ulusal Muhafız Cumhuriyetçi Federasyon Merkez Komitesinin çağrısı.

11-25 Nisan, Paris'in bombalanması.

Thiers'nin stratejik planı, Komün olayları üzerindeki parlamenter soruşturma sırasında, kendi bildirimleri tarafından açınlandı. Onun için, Saint-Ouen ve Neuilly arasındaki harekâtın, Parislilerin Courbevoie üzerindeki çıkağını engellemekten başka bir amacı yoktur. Gerçek savaş, Vauban kurallarına göre, güney kalelerine ve 1840-1844'te Thiers'nin kendisi tarafından yaptırılmış bulunan istihkâmlara karşı sürecektir (o daha 1848 Şubat devrimi sırasında, Paris'e boyuneğdirmek için bu askerî üslerden yararlanmayı düşünmüştü). "Siper açmak, savunma siperi kıyısına varıldığında saldırmak için ilerlemek gerek. Aynı zamanda olağanüstü bir ateş topağını biraraya getirmek gerek." Thiers, bu ateş topağının koruması altında, siper çalışmasının daha hızlı olacağına, ve tabyaları savunucuları için barınılmaz bir duruma getirerek, istihkâmların boşaltılacağına inanmıştır.

Bu plan, iki zamanda gerçekleştirilecek: Issy kalesi ile onu destekleyen Vanves kalesi düşürülecek, sonra ordunun Paris'e girebileceği Point-du-Jour kapısı zorlanacaktır.

Versaylılar karşısında Komünün askeri, tüfeği, topu, ve Montmartre, Belleville ve Panthéon tarafından oluş-

turulan sağlam bir çevre örtüsü vardır. Değerli generalleri (Ruslara karşı 1863 ayaklanma deneyinde pişmiş Polonyalılar: Dombrowski ve Wroblewski), La Cecilia, Brunel, Razoua, Piazza gibi yiğitlik dolu askerleri, Lisbonne, Guilletat, Spinoy gibi halktan çıkmış subayları vardır. Ama stratejik planı yoktur, çünkü savunma ile yetinir.

1 Mayıs, Jakobenler, askerî işlemlere burnunu sokması durumu karıştıran bir Halk Kurtuluş Komitesinin (Félix Pyat) atanmasını sağlarlar.

9 Mayıs, Issy kalesinin düşmesi ve ikinci bir Halk Kurtuluş Komitesinin (Eudes, Delescluze) atanması.

13-14 Mayıs, Vanves kalesinin işgali.

15 Mayıs, Halk Kurtuluş Komitesinin diktatörlüğünü protesto eden ve ilçelere çekilen azınlığın bildirgesi, *20 Mayıs* günü Enternasyonal Federal Konseyi tarafından kınanan davranış.

Kanlı Hafta. 21 Mayıs pazar, bir ihanet sonucu, Versaylılar Point-du-Jour ve Saint-Cloud kapılarından Paris'e girerler. Orduları, batıdan doğuya, Seine'in her iki kıyısı üzerinde de ilerler.

Komünün, sur içinde, Concorde alanı, rue Royale, rue Castiglione gibi yerlerde, ancak birkaç barikat, tabya ve savunma siperi vardır. Montparnasse garında, Panthéon'da, Montmartre tepesinde hiç bir savunma yapıtı yoktur. Trocadéro istihkâmı, daha yeni çatılmıştır.

"Eğer Montmartre ve Panthéon çapraz ateş açsalardı, eğer ustaca hazırlanmış bir patlama ile karşılaşsaydı, Versailles ordusu çabuk kaçardı. Ama yönetimden, savaş bilgisinden yoksun federeler, kendi mahallelerinden, hatta kendi sokaklarından daha ötesini göremediler.

"Genel yanılgı, cepheden saldırıya uğranılacağına inanmak oldu; oysa Versaylılar her yerde (baron Haussmann'ın bayındırlık çalışmaları tarafından olanaklı kılınan) çevirme hareketleri yapıyorlardı. İki bin insanın sa-

vunmaya yetmesi için, iki yüz iyi düşünülmüş, stratejik, sağlam barikat yeterdi. Yüzlerce barikat vardı (21 Marttan sonra 500 barikat kurulmuştu), ama eşgüdümsüz ve savunucu yerleştirmek olanaksız barikatlardı bunlar."*

Ayrıca, Almanlar, Paris'e Saint-Ouen kapısından girmelerine ve Neuilly'den Saint-Ouen'a değin kapıları ters yönden almalarına izin vererek, Versaylıların işini büyük ölçüde kolaylaştırdılar. İstihkâmların yanından geçen stratejik yoldan yararlanarak, Versailles birlikleri başkomutanı Mac-Mahon, Mortmartre, Buttes-Chaumont, Belleville, Ménilmontan tepelerini ele geçirmek için bir çevirme hareketi yapar. General prens de Saxe, Thiers ile anlaşarak, kuzey demiryolunu kestirir, Saint-Denis kanalı kıyılarını işgal ettirir. 26 Mayıs günü, Almanlar, kuzeyden ve doğudan Paris'i kuşatırlar. 5.000 er, Montreuil'de nöbet tutar, 5.000 er de Vincennes'ı işgal ederler.

22 *Mayıs pazartesi,* Versaylılar batı mahallelerine saldırırlar. Onlar tarafından tutulan cephe, Asnières kapısından başlayıp, Saint-Lazare ve Montparnasse garlarından geçerek, Vanves kapısına değin gider.

Savaş bakanlığı (10 Mayıstan sonra) ve Halk Kurtuluş Komitesi sivil delegesi Delescluze'ün bildirgesi:

"Askerlerden bıktık! Her yerleri yaldızlı ve sırmalı kurmaylar istemiyoruz! Meydan halkın, savaşçıların, çıplak kolların! Devrimci savaş zamanı geldi. Halk ince manevralardan hiç bir şey anlamaz. Ama elinde bir tüfek, ayaklarının altında sokak olduğu zaman, kralcı okulun tüm stratejistleri ona vız gelir."

23 Mayıs salı, Concorde-Tuileries-rue Royale barikatları tarafından oluşturulan birleşme noktası, Vendôme alanından çevrilmiştir, ve Halk Kurtuluş Komitesi, Brunel'e, Belediye Dairesi üzerine çekilme buyruğunu verir.

* Lissagaray, *Histoire de la Commune de 1871.*

Montmartre düşmüş, Dombrowski öldürülmüştür.

Savunma, XIX. ve XX. ilçelerde örgütlenir.

Versaylıların ilerlemesini geciktirmek için, rue Royale, Tuileries sarayı, Danıştay ve Sayıştayda büyük yangınlar çıkarılmıştır.

24 Mayıs çarşamba, ateşe verilen Belediye Dairesinin boşaltılması.

Panthéon düşmüştür.

Versaylılar önlerine geleni sorgusuz sualsiz kurşuna dizer, bu arada Komün savaşçısı Raoul Rigault da, Gay-Lussac sokağında kurşuna dizilir. 26 Mayıs günü, milletvekili J.-B. Millière Panthéon'un merdivenleri üzerinde, ve ayın 27'sinde de Dr. Tony Moilin Luxembourg'da kurşuna dizilecektir.

XI. ilçede direnme, Bastille'de Versaylıları 24 saat geciktiren sağlam savunma hazırlıkları.

25 Mayıs perşembe, Seine nehrinin bütün sol kıyısı Versaylıların elindedir. Ivry kalesinin boşaltılması. Montrouge ve Bicêtre kalelerinin yitirilmesi.

Delescluze, Voltaire bulvarının girişindeki Château-d'Eau alanında (République Alanı) bir barikat üzerinde ölür.

Belediye Dairesinin boşaltılmasından sonra Komün merkezi durumuna gelen XI. ilçe belediyesi de bırakılmıştır.

Versailles saldırısı Bastille alanı, Château-d'Eau (Brunel), ve general Wroblewski'nin, adamlarını (bin kadar) sağ kıyıya geçirerek düzenli bir biçimde boşalttığı, XIII. ilçedeki Buttes-aux-Cailles üzerinde yoğunlaşır.

26 Mayıs cuma, Bastille düşmüştür.

Belleville, direnme merkezi durumuna gelir. Ranvier, Komünün son afişi olan bir afişte, XX. ilçeden, düşmanı püskürtmesi için XIX. ilçeye yardım etmesini ister.

27 Mayıs cumartesi, Montreuil ve Bagnolet kapıları,

Charonne'a giren Versaylılar tarafından işgal edilmiştir.

Trône alanı (Nation alanı) düşer.

Buttes-Chaumont'un, place des Fêtes'in boşaltılması.

Federelerin elinde, Ranvier, Ferré, Varlin, Arnaud, Gambon ve başka birkaç yenilmezin hâlâ toplandıkları Belediye Dairesi ile XX. ilçenin bir parçası, ve XI. ilçedeki: Parmentier caddesi, Faubourg-du-Temple sokağı, Belleville bulvarı, Trois-Bornes sokağı ve Trois-Couronnes sokağından oluşan bir dörtgenden başka bir şey kalmamıştır.

28 Mayıs pazar, Versaylılar XX. ilçe belediyesi ile la Roquette hapisanesini işgal ederler.

200 federenin sığındığı, Le Père-Lachaise mezarlığı, mezarlığın büyük kapısının topa tutulmasından sonra düşmüştür. "Duvar"ın dibinde yığınsal idamlar yapılır.

Son direnme: XI. ilçe dörtgeni.

Paris sokağı (bugün Belleville sokağı) barikatı, topunu son kez ateşler.

Tourtille sokağı köşesindeki Ramponneau sokağı barikatı, son tüfek atışını yapar.

29 Mayıs pazartesi, silahsız Vincennes kalesi, ihanet sonucu düşmüştür. Varlin, Chevalier-de-la-Barre sokağı ile la Bonne sokağı (eskiden Rosiers sokağı) köşesinde, Montmartre'da kurşuna dizilmiştir.

BASTIRMA

Bastırma üç aşamada yapılır:

1° Sorgusuz sualsiz idamlar;

2° Sıkıyönetim mahkemeleri ya da askerî mahkemelerin baştan savma yargılamaları. Versailles askerî mahkeme başkanı general Appert, 17.000 idam yapıldığını kabul etmiştir (sosyalist tarihçi A. Zevaès, 35.000 olduğunu yazar).

3° Başlıca işçilere karşı olmak üzere, 13.000 mahkû-

miyet kararı veren savaş konseyleri.

Birçok komüncü (7.000'i aşkın), Yeni-Kaledonya'ya sürülmüştür. Ötekiler de, Belçika'ya, İngiltere'ye İsviçre'ye sığınırlar.

Kısmî bir af, ancak sekiz yıl sonra, 3 Mart 1879'da, ve genel af ise, 11 Temmuz 1880'de çıkarıldı.

Federeler Duvarındaki ilk gösteri, 23 Mayıs 1880 günü yapılmıştır.

SONUÇ

Komün, bozguncu burjuvaziye karşı ulusal bir hareket, yurtseverce bir tepki, yeni bir iktidar için proleter ve toplumsal bir hareket idi.

Komün uluslararası bir hareket idi de. Belçikalı, Polonyalı, Rus, İtalyan, Macar, birçok yabancı onun saflarında savaşmış ve proleter enternasyonalizmi ülküsünden esinlenmişlerdir.

"Dünyaya yeni bir ruh vermek istedi o" (Ulusal Muhafız Merkez Komitesinin 5 Nisan tarihli Bildirgesi). Bayrağı kızıl bayrak, dünya cumhuriyeti bayrağı oldu. Paris'te saklanmış bulunan komüncü Eugène Pottier tarafından 1871 Temmuzunda yazılan şarkı, "Enternasyonal", ondan doğmuştur.

Komün kahramanca bir girişimdir ve, komüncüleri, işçilerin yönetimi altında, halk yığınlarının 1848'den beri düşledikleri toplumsal ve evrensel cumhuriyeti gerçekleştirmek için cennetin zaptına çıkan kişiler olarak yücelten Marx'ın hayranlık konusudur.

Komün, tüm emekçi insanlığın, bütün ezilenler ve acı çekenlerin kurtuluşu için savaşmıştır (Lenin).

Komünün, halk iradesinin kendini göstermesinin sayesindedir ki, 1870-1871 savaşından sonra, Fransa'da cumhuriyet, krallığın yerine geçmiştir.

Komün, özgül olarak Fransız bir nitelik taşıyan eski

sosyalizmin mezarı, ama (...) aynı zamanda da, Fransa için yeni olan uluslararası komünizmin beşiği olmuştur (Engels).

Komün'ün kanı, sosyalizmi filizlendirmiştir (P. Lafargue). Onun sayesinde, işçi sınıfının anlayışında bir dönüşüm olmuştur. O güne değin ütopyacılık, reformculuk ve prudonculuk tarafından egemenlik altında tutulan bir proletaryaya, bilimsel sosyalizm onun sayesinde sızmıştır.

Komün deneyi sosyalist düşünce için, Karl Marx için yararlı olmuştur: Marx'ın yazdığı Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin 30 Mayıs 1871 günlü çağrısı, *Fransa'da İç Savaş* adı altında tanınır.

Marx, proletarya diktatörlüğünün zorunluluğu üzerindeki savını bu deneyden ve proletaryanın bağımsız bir sınıf partisi olarak örgütlenme zorunluluğunu da Birinci Enternasyonal deneyinden çıkarmıştır.

Çeşitli ulusal devletler temeli üzerinde işçi yığın partilerinin kurulmasına, yolu, Komün açmıştır.

1917 Devrimi, komüncülerin düşlerini gerçeklik durumuna dönüştürdü.

Lenin, Sovyetler iktidarında, Komün tarafından hazırlanmış bulunan devlet tipinin kopyasını görür.

"1917 Devrimi, 1871'in kahraman öncüleri tarafından hazırlanan yapıtı alıp sürdürdü. Yeryüzünün altıda-biri üzerinde, muzaffer bir Komün kurdu."*

"İşçi Paris, Komünü ile birlikte, yeni bir toplumun şanlı öncüsü olarak her zaman yüceltilecektir. Şehitleri, işçi sınıfının büyük yüreğine gömülmüştür. Kıyıcılarına gelince, tarih, onları daha şimdiden sonsuz bir teşhir direğine çivilemiştir..."**

GABRİEL PİORO

* Maurice Thorez, *Fils du peuple.*
** Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş.*

BİRİNCİ KISIM

PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE

KARL MARX
VE
FRİEDRİCH ENGELS

BİRİNCİ KESİM

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ[1]

KARL MARX

FRİEDRİCH ENGELS

KARL MARX'IN *FRANSA'DA İÇ SAVAŞ*'INA GİRİŞ[2]

ENTERNASYONAL Genel Konseyinin *Fransa'da İç Savaş* üzerindeki çağrısının yeni bir baskısını hazırlamaya ve buna bir giriş eklemeye ansızın çağrıldım. Bundan ötürü, burada, en özsel noktalara tanıklık etmekten başka bir şey yapamam.

Daha büyük olan bu çalışmadan önce, Genel Konseyin Fransız-Alman savaşı üzerindeki daha kısa olan iki çağrısını veriyorum. İlkin, *İç Savaş*'ta, birincisi olmaksızın kendi başına iyice anlaşılabilir olmayan ikinci çağrıya iletmede bulunulduğu için. Sonra, gene Marx tarafından yazılmış bulunan bu iki çağrıda, tıpkı *İç Savaş* derecesinde, yazarın kanıtını ilk kez olarak *Louis Bonaparte'ın*

18 Brumaire'i'nde[3] verdiği, ve büyük tarihsel olayların nitelik, anlam ve zorunlu sonuçlarını, daha bu olaylar gözümüzün önünde olup bittiği ya da daha yeni tamamlandığı anda açıkça kavranmasını sağlayan şaşılası yeteneğin üstün örnekleri oldukları için. Ve son olarak da, Almanya'da bugün bile, bu olayların, Marx tarafından önceden bildirilmiş bulunan sonuçlarına katlanma zorunda olduğumuz için.

Birinci çağrının önceden haber verdiği şeyin, yani eğer Almanya'nın Louis Bonaparte'a karşı savunma savaşı, Fransız halkına karşı bir fetih savaşı biçiminde yozlaşırsa, bağımsızlık savaşı[4] denilen savaşlardan sonra Almanya üzerine çökmüş bulunan tüm acıların yeni bir yoğunlukla yeniden canlanacakları kehanetinin gerçekleştiği görülmedi mi? Demagoglara[5] karşı kovuşturmaların yerini almak üzere, aynı keyfe bağlı polis yönetimi ile, yasanın tıpatıp aynı korkunç yorumlama biçimi ile, olağanüstü yasa ve sosyalist avının[6] geçtiği Bismarck egemenliği altında bir başka yirmi yıl daha yaşamadık mı?

Alsas-Loren'in ilhakının Fransa'yı Rusya'nın kollarına atacağı, ve bu ilhaktan sonra, Almanya'nın, ya Rusya'nın haraca bağlanmış uşağı durumuna geleceği, ya da kısa bir soluk alma zamanından sonra, yeni bir savaş için, ve doğrusunu söylemek gerekirse, "bir ırklar savaşı, birleşmiş Latin ve Slav ırklarına karşı bir savaş için"* silahlanma zorunda kalacağı yolundaki kehanet harfi harfine gerçekleşmedi mi? Fransız illerinin ilhakı, Fransa'yı Rusya'nın kollarına itmedi mi? Küçük Prusya'nın, "Avrupa'nın birinci gücü" olmadan önce, Kutsal-Rusya'nın ayaklarına serme alışkanlığında bulunduğu hizmetlerden daha da aşağılık hizmetler sunacak kadar alçalan Bismarck, tam yirmi yıl boyunca, çarın gözüne girmek

* Bkz: Bu yapıtın 68. sayfası. —*Ed.*

için boşuna çabalamadı mı? Ve daha birinci günü, prenslerin bütün ittifak antlaşmalarının toz olup gidecekleri bir savaş tehdidinin, Demokles'in kılıcı gibi, her gün kafamızın üzerinde sallanıp durduğu görülmüyor mu? Sonucunun mutlak belirsizliğinden başka hiç bir şeyi kesin olmayan bir savaş, tüm Avrupa'yı onbeş-yirmi milyon silahlı adamın kırıp geçirmesine teslim edecek bir ırklar savaşı; ve eğer bu savaş henüz patlak vermiyorsa, bunun tek nedeni büyük askerî devletlerden en güçlüsünün onun sonal sonucunu önceden görme mutlak olanaksızlığı karşısında korkuya kapılmış bulunmasıdır.

1870 uluslararası işçi siyasetinin bu parlak ve yarı unutulmuş öngörü kanıtlarını yeniden Alman işçilerinin gözü önüne sermek, şimdi her zamandan daha zorunludur.

Bu iki çağrı için doğru olan şey, *Fransa'da İç Savaş* üzerindeki çağrı için de doğrudur. 28 Mayıs günü, Komünün son savaşçıları, Belleville[7] yamaçları üzerinde, üstün düşman güçlerine yenik düşüyor, ve iki gün sonra, 30 Mayıs günü, Marx, Genel Konsey önünde, Paris Komününün tarihsel anlamının birkaç keskin, ama öylesine kavrayışlı, ve özellikle bu konuda yazılmış son derece zengin yazının tümünde eşi boşuna aranacak derecede doğru çizgi içinde belirlenmiş bulunduğu bu çalışmayı okuyordu.

Fransa'nın 1789'dan sonraki iktisadî ve siyasal gelişmesi sonucu, elli yıldan bu yana, Paris'te hiç bir devrim proleter bir niteliğe bürünmeksizin patlak verememiştir; öyle ki, zaferden sonra, onu kanı pahasına satınalmış bulunan proletarya, kendi öz istemleri ile sahneye giriyordu. Bu istemler, Paris işçileri tarafından erişilmiş bulunan olgunluk derecesine göre, azçok bulanık, hatta karışık idiler; ama, kısacası, hepsi de kapitalistler ile işçiler arasındaki karşıtlığın ortadan kaldırılmasını gözetiyorlardı. Bu işin nasıl yapılacağı ise, doğrusunu söylemek gerekirse,

bilinmiyordu. Ama, henüz biçimi içinde ne kadar belirsiz olursa olsun, isteğin kendisi, tek başına, kurulu toplumsal düzen için bir tehlike içeriyordu; bu istemi ileri süren işçiler henüz silahlı idiler; öyleyse iktidarda bulunan burjuvalar için, işçilerin silahsızlandırılması birinci görevdi. Bundan ötürü, işçilerin kanı pahasına kazanılmış her devrimden sonra, işçilerin yenilgisi ile sonuçlanan yeni bir savaşım patlak verir.

Bu, ilk kez olarak 1848'de böyle oldu. Parlamenter muhalefetin liberal burjuvaları, kendi partilerinin egemenliğini sağlama bağlayacak seçim reformunun gerçekleşmesini istedikleri şölenler düzenlediler. Hükümete karşı savaşımlarında, gitgide halka daha çok başvurma zorunda kaldıklarından, giderek burjuvazinin radikal ve cumhuriyetçi katmanlarına üstünlük tanımaları gerekiyordu. Ama, onların arkasında da devrimci işçiler duruyordu, ve bu işçiler, 1830'dan bu yana, burjuvaların ve hatta cumhuriyetçilerin düşündüklerinden çok daha büyük bir siyasal bağımsızlık kazanmış bulunuyorlardı. Hükümet ile muhalefet arasındaki bunalım patlak verince, işçiler sokak savaşlarına giriştiler. Louis-Philippe toz oldu, ve onunla birlikte seçim reformu da; onun yerine, zafer kazanmış işçilerin kendilerinin niteledikleri gibi, "toplumsal" cumhuriyet kuruldu. Toplumsal cumhuriyetten ne anlaşılması gerektiğini ise, kimse, hatta işçiler bile pek bilmiyordu. Ama şimdi işçilerin silahları vardı ve devlet içinde bir güç idiler. Bundan ötürü, iktidarda bulunan cumhuriyetçi burjuvalar ayakları altındaki toprağın daha sağlam bir duruma geldiğini sezer sezmez, ilk amaçları işçileri silahsızlandırmak oldu. Bu iş şöyle yapıldı: verilen söz, bile bile çiğnenerek, proleterler açıkça horgörülerek, işsizleri uzak bir ile sürmeye girişerek, işçiler 1848 Haziran ayaklanmasına[6] götürüldüler. Hükümet sayıca üstün güçler toplamaya dikkat etmişti. Beş günlük kahra-

manca bir savaşımdan sonra, işçiler ezildiler. O zaman savunmasız tutsaklar arasında, Roma Cumhuriyetinin yıkılmasını hazırlayan iç savaşlar günlerinden bu yana bir benzeri görülmemiş bulunan bir insan kırımına girişildi. Proletarya kendi öz çıkarları ve kendi öz istemleri ile ayrı bir sınıf olarak onun karşısına çıkma cüretinde bulunur bulunmaz, burjuvazi öcalmada hangi çılgınca yırtıcılığa kadar yükselebileceğini ilk kez gösteriyordu. Ve gene de 1848, 1871 burjuvazisinin kudurganlığı karşısında henüz bir çocuk oyunundan başka bir şey olmadı.

Ceza, kendini bekletmedi. Eğer proletarya *henüz* Fransa'yı yönetemiyor idiyse, burjuvazi de *artık* yönetemiyordu. Hiç değilse burjuvazinin henüz çoğunlukla kralcı eğilimde olduğu, ve üç hanedancı[9] parti ile bir dördüncü cumhuriyetçi parti biçiminde bölündüğü bu dönemde demek istiyorum. Serüvenci Louis Bonaparte'ın bütün kilit noktalarını —ordu, polis, yönetim mekanizması— ele geçirmesini ve 2 Aralık 1851 günü[10] burjuvazinin son kalesi olan Ulusal Meclisi havaya uçurmasını sağlayan şeyler de, burjuvazinin bu iç çekişmeleridir. İkinci İmparatorluk, ve onunla birlikte de Fransa'nın bir siyaset ve maliye serüvencileri çetesi tarafından sömürülmesi başladı; ama aynı zamanda, sanayi de, Louis-Philippe'in, büyük burjuvazinin sadece küçük bir bölümünün başkalarını dıştalayıcı egemenliği ile birlikte soysuz ve pısırık sisteminin ona hiç bir zaman veremeyeceği bir atılım kazandı. Louis Bonaparte, burjuvaları işçilere karşı, ve sırası gelince işçileri de burjuvalara karşı koruma bahanesi ile, kapitalistlerin elinden siyasal iktidarlarını aldı; ama, buna karşılık, egemenliği, spekülasyon ve sınaî etkinliği, uzun sözün kısası, tüm burjuvazinin yükselme ve zenginleşmesini, görülmemiş derecede kolaylaştırdı. Bununla birlikte, imparator sarayı çevresinde toplanan büyük çaplı rüşvet ve soygun da çok daha yüksek bir derecede gelişip, bu zen-

ginleşme üzerinden büyük yüzdeler vurdular.

Ama İkinci İmparatorluk demek, Fransız şovenizmine bir çağrı, Birinci İmparatorluğun 1814'te yitirilen sınırlarının, ya da en azından Birinci Cumhuriyet sınırlarının yeniden kurulmasının istenmesi demekti. Eski krallık sınırları içinde ne diyorum, 1815'in daha da budanmış sınırları içinde bir Fransız İmparatorluğu — bu durum uzun zaman süremezdi. Devirli savaşlar ve toprak genişletmeleri zorunluluğu, işte buradan geliyordu. Ama Fransız şovenlerinin imgeleme gücünü, Ren'in sol Alman kıyısının fethi kadar büyüleyen bir başka fetih yoktu. Ren üzerinde bir fersah karelik yer, Alplerde ya da başka herhangi bir yerdeki on fersah karelik bir yerden çok daha çekici geliyordu onlara. İkinci İmparatorluk varlığını sürdürdükçe, Ren'in sol kıyısına bir kerede ya da parça parça yeniden dönüş istemi, bir zaman sorunundan başka bir şey değildi. 1866 Avusturya-Prusya savaşı[11] ile bunun zamanı geldi; Bismarck'tan ve kendi aşırı-kurnaz kararsızlık siyasetinden umduğu "toprak ödünlemeleri"nden düş kırıklığına uğradıktan sonra, Bonaparte'a artık 1870'te patlak veren ve onu Sedan'da ve dolayısıyla Wilhelmshoehe'de şapa oturtan savaştan başka bir yol kalmıyordu.[12]

Bunun zorunlu sonucu 4 Eylül 1870 Paris devrimi oldu. İmparatorluk iskambilden bir şato gibi yıkıldı, cumhuriyet yeniden ilân edildi. Ama düşman kapıdaydı: İmparatorluk orduları, ya Metz'de iyice kuşatılmış, ya da Almanya'da tutsak idiler. Bu umutsuz durum içinde, halk, eski yasama meclisinin Paris milletvekillerine, "ulusal savunma hükümeti" olarak, örgütlenme yetkisini verdi. Savunmayı sağlamak için eli silah tutan bütün Parisliler o sırada Ulusal Muhafıza girmiş ve işçiler şimdi büyük çoğunluğu oluşturacak biçimde silahlanmış oldukları için, halk bu yetkiyi seve seve vermişti. Ama hemen salt bur-

juvadan bileşen hükümet ile silahlı proletarya arasındaki karşıtlık, patlak vermekte gecikmedi. 31 Ekim günü, işçi taburları Belediye Dairesine (*Hôtel de ville*) saldırdılar ve hükümet üyelerinin bir bölümünü tutsak ettiler; ihanet, hükümet tarafından gerçek bir andını bozma, ve bazı küçük-burjuva taburların işe karışması, onlara özgürlüklerini kazandırdı ve, yabancı bir ordu tarafından kuşatılmış bir kent içinde iç savaşa yolaçmamak için, aynı hükümet iş başında bırakıldı.

Ensonu, 28 Ocak 1871 günü, aç kalmış Paris boyuneğiyordu. Ama savaş tarihinde o güne değin görülmemiş bir onurla. Tabyalar bırakıldı, tahkimatlar silahsızlandırıldı. Savaş tutsakları sayılan cephe ve gezici muhafız birliklerinin silahları teslim edildi. Ama Ulusal Muhafız, silahlarını ve toplarını korudu ve yenenler ile sadece bir bırakışma durumuna geçti. Ve yenenlerin kendileri de Paris'e bir zafer girişi yapmayı göze alamadılar. Ancak Paris'in küçük bir köşesini, onu da sadece birkaç günlüğüne işgali göze alabildiler! Ve bu zaman boyunca, Paris'i 131 gündür kuşatmış bulunan onlar, hiç bir "Prusyalı"nın yabancı saldırgana bırakılmış köşenin dar sınırlarını aşmamasını dikkatle gözeten silahlı Paris işçileri tarafından kuşatıldılar. Parisli işçilerin, bütün imparatorluk birliklerinin silahlarını kendisine teslim ettikleri ordu üzerinde uyandırdığı saygı öylesine büyüktü; ve devrim ocağından öcalmak için gelmiş bulunan Prusyalı junkerler (toprak ağaları), bu aynı silahlı devrim karşısında saygı ile durmak ve onu selâmlamak zorunda kaldılar!

Savaş sırasında, Parisli işçiler, savaşın gözüpeklikle sürdürülmesini istemekle yetinmişlerdi. Ama Paris'in tesliminden sonra barışın[13] yapılacağı şu sırada, yeni hükümet başkanı Thiers şunu anlamak zorundaydı: Parisli işçiler silahlı kalacakları sürece, varlıklı sınıfların —büyük toprak sahipleri ve kapitalistler— egemenliği sürekli ola-

rak tehlike karşısında bulunacaktı. İlk işi onları silahsızlandırmaya girişmek oldu. 18 Mart günü, Paris kuşatması sırasında halktan toplanan paralarla yapılmış bulunan Ulusal Muhafıza ait toplara elkoyma buyruğu ile, cephe birliklerini gönderdi. Girişim başarısızlığa uğradı. Paris kendini savunmak için tek bir adam gibi ayaklandı, ve Paris ile Versailles'da bulunan Fransız hükümeti arasında savaş ilân edildi; 26 Mart günü, Komün seçilmişti; 28 Mart günü ilân edildi; o güne kadar iktidarı kullanan Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, utanç verici Paris "ahlâk polisi"ni bir buyrultu (kararname) ile kaldırdıktan sonra, Komün yararına iktidarı bıraktı. 30 Mart günü, Komün, askerlik yoklamasını ve düzenli orduyu kaldırdı, ve tüm sağlam yurttaşların katılacakları Ulusal Muhafızı tek silahlı güç olarak ilân etti; bütün 1870 Ekim kiralarını, önceden ödenmiş bulunan ekim kiralarını gelecek kiraların hesabına saymak üzere, nisana değin erteledi, ve belediye emniyet sandığına yatırılmış her türlü eşya satışını durdurdu. Aynı gün, Komüne seçilmiş bulunan yabancıların görevleri de onaylandı, çünkü "Komün bayrağı dünya cumhuriyetinin bayrağıdır". — 1 Nisan günü, bir Komün görevlisinin, öyleyse Komün üyelerinin de, en yüksek maaşının, [yılda —ç.] 6.000 frangı (4.800 mark) geçemeyeceği kararlaştırıldı. Ertesi gün, kilise ile devletin ayrılması ve din işleri bütçesinin kaldırılması, bütün kilise mallarının ulusal mülkiyete dönüştürülmesi kararlaştırıldı; sonuç olarak, 8 Nisan günü, bütün dinsel simge, imge, dua ve dogmaların, kısacası "herkesin bireysel vicdanı ile ilgili her şeyin" okullardan uzaklaştırılması buyruldu, ve bu buyruk yavaş yavaş gerçekleştirildi. — 5 Nisan günü, Versailles birliklerinin tutsak Komün savaşçılarını her gün idam etmesi karşısında, rehinelerin tutuklanmasını öngören bir buyrultu yayımlandı, ama bu buyrultu hiç bir zaman uygulanmadı. — 6 Nisan günü, Ulusal Mu-

hafızın 137. taburu gidip giyotini aldı ve halkın sevinç gösterileri içinde herkesin önünde onu yaktı. — 12 Nisan günü, Komün, Napoléon tarafından, 1809 savaşından sonra düşmandan alınmış toplar ile döktürülmüş bulunan Vendôme sütununu, şovenizm ve halkları anlaşmazlığa kışkırtma simgesi olduğu gerekçesiyle, yıkmayı kararlaştırdı. Karar 16 Mayısta yerine getirildi. — 16 Nisan günü, Komün, sahipleri tarafından işletilmesi durdurulmuş fabrikaların bir sayımının yapılmasını ve bu işletmelerin yönetimini o güne değin bu işletmelerde çalışan ve kooperatif birlikler içinde biraraya gelecek olan işçilere vermek ve bu kooperatif birlikleri de bir tek büyük federasyon biçiminde örgütlemek için planlar hazırlanmasını buyurdu. — 20 Nisan günü, fırıncıların gece işini ve İkinci İmparatorluktan bu yana polis tarafından seçilen ve birinci sınıf işçi sömürücüsü olan bireyler elinde tekelleştirilmiş bulunan işbulma bürolarını kaldırdı; bu bürolar yirmi Paris ilçesi (*arrondissement*) belediyelerine bağlandılar. — 30 Nisan günü, Komün, işçilerin özel bir sömürüsünü oluşturan ve onların çalışma aletleri ve kredi hakkı ile çelişki durumunda bulunan emniyet sandıklarının ortadan kaldırılmasını buyurdu. — 5 Mayıs günü, Louis XVI'nın idamının telâfisi için yapılmış bulunan kefaret kilisesinin yıktırılmasını kararlaştırdı.

Böylece, 18 Marttan sonra, Paris hareketinin, o güne değin yabancı istilâya karşı savaşımın geri-planına itilmiş bulunan sınıf niteliği, keskin ve arı bir biçimde ortaya çıktı. Komünde hemen hemen işçilerden ve işçilerin ünlü temsilcilerinden başka kimse bulunmuyordu; bundan ötürü Komün kararları açıkça proleter bir nitelik taşıyorlardı. Komün, ya dinin *devlet karşısında* özel bir sorundan başka bir şey olmadığı yolundaki ilkenin gerçekleştirilmesi gibi, cumhuriyetçi burjuvazinin salt korkaklıktan savsakladığı, ama işçi sınıfının özgür eylemi için zorunlu

bir temel oluşturan reformları buyuruyor; ya da doğrudan doğruya işçi sınıfı yararına alınmış, ve bir ölçüde eski toplumsal düzende de derin çatlaklar açan kararları ilân ediyordu. Ama tüm bunlar, kuşatılmış bir kentte, en çok bir gerçekleştirme başlangıcından başka bir şey olamazdı. Ve, daha mayısın ilk günlerinden başlamak üzere, Versailles hükümetinin durmadan daha kalabalık birliklerine karşı savaşım, tüm güçleri kendisi ile uğraştırdı.

7 Nisan günü, Versaylılar, Neuilly'de, Paris'in batı cephesi üzerinde, Seine geçidini ele geçirmişlerdi; buna karşılık, 11 Nisan günü, güney cephesinde, general Eudes'in bir saldırısı üzerine, kanlı yitiklerle püskürtüldüler. Paris, hem de bu kentin Prusyalılar tarafından bombalanmasını kutsal şeylere karşı saygısızlık olarak damgalayan aynı kişiler tarafından, durup dinlenmeksizin bombalanmıştı. Bu aynı kişiler, Sedan ve Metz[14] tutsağı Fransız askerlerinin, onlara Paris'i yeniden fethettirmek için, bir an önce yurda gönderilmelerini, Prusya hükümetinden dilenircesine istiyorlardı. Bu birliklerin kerteli gelişi, mayıs başlarından sonra, Versaylılara kesin bir üstünlük kazandırdı. Bu durum, daha 23 Nisanda, Thiers, Komünün önerisi üzerine başlayan ve tutsak olarak alıkonan Paris başpiskoposu* ve başka bir sürü papazın, Komüne iki kez seçilen, ama Clairvaux'da tutsak bulunan bir tek Blanqui ile değiştirilmesini gözeten görüşmeleri kestiği zaman ortaya çıktı. Ve Thiers'nin dilindeki ton değişikliğinde kendini daha da çok duyurdu; o güne kadar savsaklayıcı ve ikircil olan Thiers, birdenbire saygısız, tehdit edici, kaba kesildi. Güney cephesinde Versaylılar, 3 Mayıs günü, Moulin-Saquet tabyasını, 9 Mayıs günü top ateşiyle baştanbaşa yıkılmış Issy kalesini, 14 Mayısta da Vanves kalesini aldılar. Batı cephesinde, birçok köy ve istihkâmlara bitişik yapıları ele

* Darboy. —*Ed.*

geçirerek, yavaş yavaş surun kendisine doğru ilerlediler. Ayın 12'sinde, ihanet ve Ulusal Muhafız gözcü postasının savsaklaması sonucu kente girmeyi başardılar. Kuzey ve doğudaki kaleleri işgal eden Prusyalılar, Versaylıların, bırakışma ile kendilerine yasaklanmış bulunan kentin kuzeyindeki topraklardan ilerlemelerine gözyumdular, ve böylece, Parislilerin sözleşme aracıyla korunduklarını sandıkları ve bu yüzden pek asker bulundurmadıkları geniş bir cephe üzerinden saldırmalarını sağladılar. Bundan ötürü, Paris'in batı yarısında, asıl lüks kentinde ancak az bir direniş oldu. İstilâ birlikleri doğu yarıya, asıl işçi mahallelerine yaklaştıkları ölçüde, direnç daha zorlu ve direngen oldu. Komünün son savunucuları ancak sekiz günlük bir savaştan sonradır ki Belleville ve Ménilmontant tepeleri üzerinde yenik düştüler, ve savunmasız erkek, kadın ve çocukların, bütün hafta süren ve durmadan artan yığınsal toplu kırımları, işte o zaman doruğuna vardı. Tüfek artık yeterince çabuk öldürmüyordu, yeniklerin yüzlercesi birarada makineli tüfekle öldürüldüler. Son yığınsal insan kırımının yapıldığı Père-Lachaise mezarlığındaki Federeler Duvarı, proletarya kendi hakkı için ayaklanmaya cüret eder etmez yönetici sınıfın yetenekli olduğu taşkın öfkenin aynı zamanda hem dilsiz hem de uzdilli tanığı olarak, bugün hâlâ ayaktadır. Sonra, bütün komüncülerin öldürülmesinin olanaksızlığı görülünce, sıra, yığınsal tutuklamalara, tutsaklar sıralarından gelişigüzel seçilmiş kurbanların öldürülmesine, ötekilerin de savaş divanları önüne çıkarılmayı beklemek üzere büyük kamplara sürgün cezasına geldi. Paris'in kuzey yarısı çevresinde ordugâh kurmuş bulunan Prusya birliklerine, hiç bir kaçağı geçirmeme buyruğu verilmişti; ama erler kendilerine verilen buyruktan çok insanlığın sesini dinledikleri zaman, subaylar çoğu kez gözlerini yumdular; ve çok insanca davranan ve Komün savaşçısı oldukları besbelli birçok insanın geç-

mesine gözyuman Saksonya kolordusunu özellikle övmek gerekir.

Eğer, bugün, yirmi yıl sonra, geriye doğru, 1871 Paris Komününün etkinlik ve tarihsel anlamı üzerine bir gözatarsak, *Fransa'da İç Savaş*'ın bu konuda vermiş bulunduğu betimlemeye yapılacak bazı katmalar olduğu ortaya çıkar.

Komün üyeleri, Ulusal Muhafız Merkez Komitesinde egemenlik kurmuş bulunan bir blankiciler çoğunluğu ile, çoğu prudoncu sosyalistlerden bileşen Uluslararası Emekçiler Derneği[13] üyelerinin oluşturduğu bir azınlık biçiminde bölünüyorlardı. Genel olarak, blankiciler o sıralarda sadece devrimci içgüdü ile, proleter içgüdü ile sosyalist idiler; aralarından sadece küçük bir bölümü, Alman bilimsel sosyalizmini bilen Vaillant sayesinde daha büyük bir ilke açıklığına erişmiş bulunuyordu. İktisadî düzeyde, bugünkü anlayışımıza göre Komünün yapmış olması gereken birçok şeyin savsaklanmış bulunması da, böyle açıklanır. Kavranması en güç olan şey, kuşkusuz Fransız Bankasının kapıları önünde durduran o kutsal saygıdır. Bu, ayrıca ağır bir siyasal yanlışlık da oldu. Komünün elindeki banka, onbin rehineden daha değerliydi. Bu, Komün ile barış yapması için, Versailles hükümeti üzerinde baskı yapan tüm Fransız burjuvazisi demekti. Ama asıl şaşılacak şey, blankici ve prudonculardan bileşmiş Komün tarafından gene de yapılmış bulunan birçok doğru şeydir. Komünün iktisadî buyrultularının sorumluluğunun, şanlı ve daha az şanlı yönleri ile, en başta prudonculara düştüğü kendiliğinden anlaşılır — tıpkı siyasal eylem ve eksikliklerin sorumluluğunun blankicilere düşmesi gibi. Ve her iki durumda da, tarihin ironisi —doktrinerlerin iktidara geçtikleri her zaman olduğu gibi—, her iki akım yan-

daşlarının, kendi okul öğretilerinin onlara buyurduğu şeyin tam tersini yapmalarını istedi.

Küçük köylülük ve zanaatçının sosyalisti olan Proudhon, ortaklıktan (*association*) kesin olarak hoşlanmıyordu. Ortaklık konusunda, onun yarardan çok sakınca içerdiğini, doğası gereği kısır, hatta emekçinin özgürlüğünü engelleyebildiği için zararlı olduğunu; verimsiz ve engelleyici, bağsız koşulsuz bir dogma olarak, emekçinin özgürlüğü ile olduğu kadar, emek tasarrufu ile de çeliştiğinden, zararlarının yararlarından daha hızlı arttığını; onun karşısında, rekabet, işbölümü ve özel mülkiyetin, iktisadî güçler olarak kalacaklarını söylüyordu. Emekçiler Ortaklığı (Derneği), örneğin demiryolları gibi, ancak büyük sanayi ve büyük işletmelerin oluşturduğu istisnaî durumlar —Proudhon bunları böyle adlandırır— için yersiz olmayacaktır (bkz: *İdée générale de la révolution*,[16] 3. irdeleme).

1871 yılında, hatta zanaatçılığın merkezi olan Paris'te bile, büyük sanayi bir ayrıklama olmaktan öylesine çıkmıştı ki, Komünün uzaktan en önemli buyrultusu, sadece Emekçiler Ortaklığına dayanmakla kalmayacak, ama bütün bu dernekleri (ortaklıkları) büyük bir federasyon içinde toplayacak bir büyük sanayi ve hatta manüfaktür örgütü kuruyordu; uzun sözün kısası, Marx'ın *İç Savaş*'ta çok haklı olarak söylediği gibi, sonunda komünizme, yani Proudhon öğretisinin tam tersine varacak olan bir örgüt. Ve Komünün prudoncu sosyalizm okulunun mezarı olmasının nedeni de budur. Bu okul, bugün, Fransız işçi çevrelerinde yokoldu; şimdi bu çevrelerde, "marksist"ler arasında olduğundan daha az olmamak üzere, "possibiliste"ler[17] arasında da, Marx'ın teorisi sözgötürmez bir biçimde egemendir. Prudoncular, hâlâ ancak "radikal" burjuvazi içinde bulunurlar.

İşler blankiciler için de daha iyi gitmedi. Komploculuk

okulunda yetişmiş, kendine özgü sıkı bir disiplin ile birbirlerine bağlanmış bulunan blankiciler, görece küçük bir sayıdaki kararlı ve iyi örgütlenmiş adamın, zamanı geldiğinde, sadece iktidarı ele geçirmeye değil, ama büyük bir yılmazlık ve gözüpeklik göstererek, halk yığınını devrim içine çekmeyi ve onu küçük yönetici birlik yöresinde toplamayı başarmak için yeterince uzun bir zaman iktidarda kalmaya da yetenekli olduğu fikrinden yola çıkıyorlardı. Bunun için, her şeyden önce, tüm iktidarın yeni devrimci hükümetin elleri arasında en sıkı diktatörce merkezleşmesi gerekiyordu. Ve, çoğunlukla bu blankicilerden bileşen Komün ne yaptı? Taşradaki Fransızlar için yayınladığı bütün bildirgelerinde, Komün, onları, tüm Fransız komünlerinin Paris ile özgür bir federasyonuna, ilk kez olarak gerçekten ulusun kendisi tarafından kurulacak ulusal bir örgütlenmeye çağırıyordu. Önceki merkezî hükümetin bastırıcı gücüne, Napoléon tarafından 1798'de kurulmuş, ondan sonra da, gönül borcu ile, her yeni hükümet tarafından yeniden ele alınıp karşıtlarına karşı kullanılmış bulunan ordu, siyasal polis ve bürokrasiye gelince, Paris'te alaşağı edilmiş bulunduğu gibi, her yerde alaşağı edilmesi gereken şey, işte bu gücün ta kendisi idi.

Komün, işçi sınıfının, bir kez iktidara geçtikten sonra, eski devlet makinesi ile yönetmeye devam edemeyeceğini hemen kabul etme zorunda kaldı; daha yeni elde etmiş bulunduğu kendi öz egemenliğini yeniden yitirmemek için, bu işçi sınıfı, bir yandan o zamana değin kendisine karşı kullanılmış bulunan eski baskı makinesini ortadan kaldırmalı, ama, öte yandan, kendi öz vekil ve memurlarını her zaman ve ayrıklamasız görevden alınabilir (*révocable*) ilân ederek, onlara karşı da güvenlik önlemleri almalıydı. O güne değin, devletin ayırıcı özelliği neye dayanıyordu? Toplum, başlangıçta basit işbölümü aracıyla, kendi ortak çıkarlarını gözetmek için kendi öz örgenliklerini kurmuş-

tu. Ama, zamanla, doruğunu devlet iktidarının oluşturduğu bu örgenlikler, kendi öz özel çıkarlarına hizmet ederek, toplumun hizmetkârları olmaktan çıkıp onun efendileri durumuna dönüşmüşlerdi. Bu, örneğin, sadece soydan geçme krallıkta değil, ama demokratik cumhuriyette de görülebilir. "Politikacı"lar hiç bir yerde Kuzey Amerika'da olduklarından daha yalıtık ve daha güçlü bir klan oluşturmazlar. Orada, iktidarda nöbet değiştiren iki büyük partiden herbiri, siyaseti kendine iş edinen, eyaletlerin yasama meclislerinde olduğu gibi Birlik yasama meclislerindeki koltuklar üzerinde de spekülasyon yapan, ya da partileri yararına ajitasyon aracıyla geçinen ve partisinin zaferi üzerine çeşitli görevlerle ödüllendirilen kişiler tarafından yönetilir. Amerikalıların otuz yıldan beri taşınmaz duruma gelmiş bulunan bu boyunduruktan kurtulmak için ne kadar çaba gösterdikleri, ve her şeye karşın, bu çürüme bataklığına durmadan daha derin bir biçimde nasıl battıkları yeterince bilinir. Devlet gücünün, başlangıçta basit bir aletinden başka bir şey olmayacağı toplum karşısında nasıl bağımsızlaştığını en iyi Amerika'da görebiliriz. Bu ülkede ne hanedan vardır, ne soyluluk, (Kızılderililerin gözetimine atanmış bir avuç asker bir yana bırakılırsa) ne sürekli ordu, ne de değişmez görevler ve emeklilik hakkı ile birlikte bürokrasi. Ve gene de, orada, devlet iktidarını ele geçirmek ve onu hem de en utanmaz erekler için en bozulmuş araçlarla sömürmek üzere nöbetleşen iki büyük spekülatör politikacılar çetesi vardır; ve ulus, sözümona onun hizmetinde olduklarını söyleyen, ama gerçeklikte ona egemen olup onu soyan bu iki büyük politikacılar karteli karşısında, güçsüzdür.

Başlangıçta toplumun hizmetkârları olan devlet ve devlet organlarının, toplumun efendileri durumuna, önceki tüm rejimlerde kaçınılmaz olan bu dönüşümünü önlemek için, Komün, iki şaşmaz araç kullandı. İlkin, yöne-

tim, adalet ve öğretim işlerindeki bütün görevleri, ilgililerin genel oya dayanan seçim aracıyla istediğini seçmesi, ve elbette, bu aynı ilgililer tarafından her an görevden alınabilmesi ilkesine bağladı. Ve, ikinci olarak, en aşağısından en yükseğine, bütün hizmetlere, öbür işçilerin aldıkları ücretten başka bir karşılık ödemedi. Genel olarak ödediği en yüksek görevli maaşı 6.000 frank idi. Böylece, temsil organlarına gönderilen delegelerin sınırlı yetkileri dışında, mevki ve ikbal avcılığına karşı etkin bir engel konmuş oluyordu.

Şimdiye değinki biçimi ile devlet gücünün bu parçalanması ve gerçekten demokratik yeni bir iktidar ile değiştirilmesi, *İç Savaş*'ın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir. Ama, bu konunun bazı yönleri üzerinde burada kısaca durmak zorunlu idi, çünkü, özellikle Almanya'da, devlet boşinanı, felsefeden, burjuvazinin ve hatta birçok işçinin ortak bilincine geçmiş bulunuyor. Filozofların kafasında devlet, "Fikir'in gerçekleşmesi" ya da Tanrının dünya üzerindeki felsefî dile çevrilmiş saltanatı, sonsuz doğruluk ve adaletin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği alandır. Devlete ve devlete ilişkin her şeye karşı duyulan, ve beşikten beri, tüm toplumun bütün işleri ve bütün ortak çıkarlarının, şimdiye değin olduğundan, yani devlet ve onun gereğince yerleşmiş otoriteleri tarafından çekilip çevrildiklerinden başka türlü çekilip çevrilemeyeceklerini düşünmeye alışıldığı ölçüde kolay yerleşen o boşinana dayalı saygı da işte buradan gelir. Ve soydan geçme krallığa karşı duyulan güvenden kurtulup da, demokratik cumhuriyet için güven beslemeye başlandığı zaman, son derece gözüpek bir adım atılmış olduğu sanılır. Ama, gerçeklikte, devlet bir sınıfın bir başkası tarafından ezilmesi için bir makineden başka bir şey değildir, ve bu, krallıkta ne kadar böyle ise, demokratik cumhuriyette de o kadar böyledir; bu konuda söylenebilecek en hafif şey,

devletin, muzaffer proletaryanın sınıf egemenliği için savaşımda kalıt olarak aldığı, ve tıpkı Komün gibi, en zararlı yönlerini hemen budamaktan kendini alamayacağı bir kötülük olduğudur; yeni ve özgür toplumsal koşullar içinde yetişmiş bir kuşak, bütün bu devlet hurdasını başından savacak bir duruma gelinceye değin.

Sosyal-demokrat hamkafa (*philistin*),[18] son zamanlarda proletarya diktatörlüğü sözünün söylendiğini duymakla yararlı bir teröre kapılmıştır. Eh peki, baylar, bu diktatörlüğün neye benzediğini bilmek ister misiniz? Paris Komününe bakınız. Paris Komünü, proletarya diktatörlüğü idi.

Londra, Paris Komününün 20. yıldönümü için, 18 Mart 1891.

Neue Zeit, Bd. 2, n° 28,
1890-1891 içinde, ve Marx'ın
Fransa'da İç Savaş, Berlin 1891,
yapıtı içinde yayımlanmıştır

KARL MARX

ULUSLARARASI EMEKÇİLER DERNEĞİ GENEL KONSEYİNİN FRANSIZ-ALMAN SAVAŞI ÜZERİNE BİRİNCİ ÇAĞRISI[19]

AVRUPA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DEKİ DERNEK ÜYELERİNE

Uluslararası Emekçiler Derneğinin açılış töreni çağrısında, Kasım 1864'te, şöyle diyorduk:

"Eğer emekçi sınıfların kurtuluşu, onların birlik ve kardeşçe yardımlaşmalarını gerektiriyorsa, canice niyetler izleyen bir dış siyaset, birbirlerine karşı ulusal önyargılar diktiği ve korsanlık savaşlarında halkın kanını ve malını saçıp savurduğu sürece, bu büyük görevin üstesinden nasıl gelebilirler?"

Enternasyonalin benimsediği dış siyaseti de şu terimlerle tanımlıyorduk:

"Bireyler arasındaki ilişkileri yönetmesi gereken basit ahlâk ve adalet kuralları, kendilerini uluslar arasındaki

ilişkilerde de yüce yasalar olarak kabul ettirmelidirler."[20]

İktidarını Fransa'daki sınıflar savaşımını sömürerek kapmış ve onu dışardaki süreli savaşlar aracıyla sürdürmüş bulunan Louis Bonaparte'ın, daha baştan beri Enternasyonale tehlikeli bir düşman olarak davranmasında şaşılacak hiç bir şey yok. Plebisit'in[21] öngününde, Enternasyonalin kendisine karşı bir öldürme komplosuna karışan gizli bir dernek olduğu yolundaki, dörtbaşı bayındır saçmalığı kısa zamanda kendi öz yargıçları tarafından ortaya çıkarılmış bulunan bahane ile, Uluslararası Emekçiler Derneği yönetim komitelerinin Paris, Lyon, Rouen, Marsilya, Brest, vb., tüm Fransa'daki üyelerine karşı bir baskın düzenledi. Enternasyonalin Fransız seksiyonlarının gerçek suçu ne idi? Onlar plebisiti oylamanın, içte despotizm ve dışta da savaş için oy verme demek olduğunu söylemişlerdi. Eğer Fransa'nın bütün büyük kentlerinde, bütün sanayi merkezlerinde, işçi sınıfı, plebisiti yoksamak için tek bir adam gibi ayağa kalkmışsa, bu gerçekten onların başarısı olmuştur. Ne yazık ki, kırsal bölgelerin hantal bilisizliği dengede ağır bastı. Borsalar, hükümetler, egemen sınıflar ve Avrupa basını, plebisiti Fransız imparatorunun Fransız işçi sınıfı üzerindeki büyük bir zaferi olarak kutladılar; gerçeklikte bu bir bireyin değil, ama koca ulusların öldürülme işareti oldu.

1870 Temmuz savaş komplosu,[22] 1851 Aralık *coup d'Etat*'sının* düzeltilmiş bir baskısından başka bir şey değildir. İlk bakışta, iş öylesine saçma göründü ki, Fransa onu gerçekten ciddiye almak istemiyordu. O daha çok, bakanların savaş üzerindeki sözlerini basit bir borsa spekülasyonu manevrası olarak eleştiren miletvekiline** inanıyordu. Savaş, 15 Temmuzda, yasama topluluğuna ensonu resmen buyurulduğu zaman, tüm muhalefet geçici savaş

* Hükümet darbesi. —*Ed.*
** Jules Favre. —*Ed.*

ödeneklerine karşı oy verdi; hatta Thiers bile savaşı "iğrenç" olarak kınadı; Paris'in tüm bağımsız gazeteleri savaşa karşı çıktılar, ve, şaşılacak şey, taşra basını hemen hemen oybirliği ile onlara katıldı.

Bununla birlikte, Enternasyonalin Parisli üyeleri yeniden işe koyulmuşlardı. 12 Temmuz günlü *Réveil*'de[23] ["Uyanış"], aşağıdaki parçaları aldığımız "Tüm Ülkeler Emekçilerine" başlıklı bildirgelerini yayımladılar:

"Bir kez daha, *diyorlardı,* Avrupa dengesi ve ulusal onur bahanesi ile, siyasal niyetler dünya barışını tehdit ediyor. Fransız, Alman, İspanyol emekçileri, seslerimiz savaşa karşı bir kınama çığlığı içinde birleşsin! ... Bir üstünlük ya da hanedan sorunu için savaş, emekçilerin gözünde, canice bir saçmalıktan başka bir şey olamaz. Kendilerini kan vergisinden bağışık tutan ya da halkların başına gelen felâketlerde yeni bir spekülasyon kaynağı bulan kimselerin savaş çığlıklarını, barış, iş ve özgürlük isteyen bizler protesto ederiz! ... Almanya'daki kardeşler! Bölünmemiz, Ren'in her iki kıyısında da, despotizmin dörtbaşı bayındır bir zaferinden başka bir şey getirmez. Tüm ülkelerin emekçileri! Ortak çabalarımızın sonucu ne olursa olsun, biz, Uluslararası Emekçiler Derneğinin ülke sınırları tanımaz üyeleri, biz size, bozulmaz bir dayanışma güvencesi olarak, Fransa emekçilerinin iyi dilek ve selâmlarını gönderiyoruz!"

Paris seksiyonumuzun bu bildirgesi, birçok benzer Fransız çağrıları ile izlendi. Biz burada bu çağrılardan sadece 22 Temmuz günkü *Marseillaise*'de[23] yayımlanmış bulunan Neuilly-sur-Seine bildirisinden bir parça alabiliyoruz:

"Savaş âdil midir? Savaş ulusal mıdır? Hayır! Savaş, bir hanedan savaşıdır. İnsanlık, demokrasi ve Fransa'nın gerçek çıkarları adına, Enternasyonalin savaşa karşı protestosuna tamamen ve var gücümüzle katılıyoruz!"

Bu protestolar, çok geçmeden belirtici (karakteristik) bir olayın da gösterdiği gibi, Fransa işçilerinin gerçek duygularını dile getiriyorlardı. İlkin Louis Bonaparte'ın başkanlığı altında örgütlenmiş bulunan *On Aralık Çetesi*,[24] savaş ateşi çırpınmalarını göstermek üzere, "iş gömlekleri" giydirilerek Paris sokaklarına salıverildiği zaman, dış mahallelerin gerçek işçileri barıştan yana öylesine ezici gösterilerle yanıt verdiler ki, polis müdürü Piétri, sadık Paris halkının uzun zaman bastırılmış yurtseverliği ile savaş için taşkın coşkusunu yeterince gösterdiğini öne sürerek, bütün bu sokak siyasetine hemen son vermenin iyi olacağını düşündü.

Louis Bonaparte'ın Prusya'ya karşı savaşının gidişi ne olursa olsun, İkinci İmparatorluğun ölüm çanı, Paris'te daha şimdiden çalmış bulunuyor. İmparatorluk, başlamış olduğu gibi, bir parodi ile bitecektir. Ama Louis Bonaparte'a onsekiz yıl boyunca kandökücü *onarılmış imparatorluk* kaba-güldürüsünü oynama iznini verenlerin Avrupa hükümetleri ile egemen sınıfları olduğunu da unutmayalım.

Alman yanından, savaş, bir savunma savaşıdır. Ama Almanya'yı kendini savunma zorunluluğu içine kim koydu? Louis Bonaparte'ın onunla savaşmasını kim sağladı? *Prusya*! Bu aynı Louis Bonaparte ile, içerde halk muhalefetini ezmek ve Almanya'yı Hohenzollern hanedanına bağlamak için gizlice elbirliği eden, Bismarck'tır. Eğer Sadowa savaşı[25] kazanılacak yerde yitirilmiş olaydı, Fransız taburları Prusya'nın müttefikleri olarak Almanya'yı doldururlardı. Zaferinden sonra, Prusya, bir an için bile olsa, köleleştirilmiş bir Fransa karşısına özgür bir Almanya çıkarmayı düşündü mü? Tam tersine. Bir yandan kendi öz sisteminin tüm doğuştan güzelliklerini özenle korurken, onlara bir de İkinci İmparatorluğun tüm püf noktalarını, gerçek despotizmi ile düzmece demokratizmini, si-

yasal aldatmacaları ile malî dalaverelerini, tumturaklı lafazanlığı ile aşağılık hokkabazlıklarını ekledi. O zamana değin Ren'in sadece bir kıyısında çiçek açan bonapartçılık, şimdi öbür kıyısında da benzerini buluyordu. Böylesine bir durumdan, *savaş*tan başka ne çıkabilirdi?

Eğer Alman işçi sınıfı bugünkü savaşın sıkı sıkıya savunucu niteliğini yitirip, Fransız halkına karşı bir savaş biçiminde yozlaşmasına izin verirse, ister yengi ister yenilgi, her ikisi de bir yıkım olacaktır. Bağımsızlık savaşı denilen savaşlardan sonra Almanya üzerine çökmüş bulunan tüm acılar, yeni bir yoğunlukla yeniden canlanacaklardır.

Bununla birlikte, Enternasyonal ilkeleri, Alman işçi sınıfı içinde böylesine yürek karartıcı bir sonuçtan korkmamızı gerektirmeyecek kadar yayılmış ve kökleşmiştir. Fransız işçilerin sesleri Almanya'da bir yankı bulmuştur. Brunswick'te, 16 Temmuzda yapılmış bir işçi yığın mitingi, Paris bildirgesi ile tam bir birlik içinde bulunduğunu açıklamış, Fransa'ya karşı her türlü ulusal uyuşmazlık fikrini yadsımış, ve şu sözcüklerle biten kararları oylamıştır:

"Biz bütün savaşların, ama her şeyin üstünde hanedan savaşlarının düşmanıyız. ... Derin bir sıkıntı ve derin bir acı ile, bir savunma savaşma kaçınılmaz bir kötülük olarak katlanma zorunda kaldık; ama biz aynı zamanda, tüm Alman işçi sınıfını, savaş ya da barışa karar verme yetkisini halkların kendileri için isteyerek, ve böylece onları kendi öz yazgılarının efendileri durumuna getirerek, bu engin toplumsal mutsuzluğun geri dönmesini olanaksız kılmak için çalışmaya çağırıyoruz."

Chemnitz'de, 50.000 Saksonya işçisini temsil eden bir delegeler mitingi, şu kararı oybirliği ile kabul etti:

"Alman demokrasisi, ve özellikle sosyal-demokrat parti işçileri adına, bu savaşın salt hanedan savaşı olduğunu

ilân ederiz... Fransa işçilerinin bize uzattıkları kardeşçe eli sıkmakla mutluyuz. Uluslararası Emekçiler Derneğinin: *Bütün ülkelerin proleterleri, birleşin*! sloganına saygılı, *bütün* ülkelerin işçilerinin *dost*larımız ve *bütün* ülkelerin despotlarının da *düşman*larımız olduklarını hiç bir zaman unutmayacağız!"

Enternasyonalin Berlin seksiyonu da Paris bildirgesini yanıtlamıştır:

"Protestonuza büyük bir ciddilikle katılıyoruz... Ne borazan sesinin, ne top gürlemesinin, ne yengi ne de yenilginin, bizi bütün ülkeler işçilerinin birliği için ortak çalışmadan döndüremeyeceklerine, büyük bir ciddilikle söz veriyoruz."

Dileriz ki öyle olsun!

Bu intihar savaşının arka planında, Rusya'nın korkunç yüzü fırsat kollamaktadır. Güncel savaş işaretinin, tam da Rus hükümetinin kendi stratejik demiryollarını bitirip, birliklerini Prut yönünde toplamış bulunduğu bir anda verilmesi, kötü bir işarettir. Almanların bonapartçı saldırıya karşı bir savunma savaşında haklı olarak kazandıkları sevgi ne kadar büyük olursa olsun, eğer Alman hükümetinin Kazağa başvurmasına ya da Kazak yardımı kabul etmesine izin verirlerse, bu sevgiyi hemen yitireceklerdir. Almanya'nın, Napoléon I'e karşı verdiği savunma savaşından[4] sonra, onlarca yıl boyunca çarın ayaklarına kapanıp kaldığını unutmasınlar.

İngiliz işçi sınıfı, Fransa ve Almanya emekçilerine kardeşçe bir el uzatıyor. İngiliz işçi sınıfı, kendini duyuran korkunç savaş nasıl bir gidiş alırsa alsın, bütün ülkeler işçilerinin müttefikliğine sonunda savaşı yokedeceğine derinden derine inanıyor. Resmî Fransa ile resmî Almanya kendilerini bir kardeş öldürme savaşımı içine atarlarken, Fransa ve Almanya işçileri birbirlerine barış ve dostluk mesajları gönderiyorlar. Geçmiş tarihte eşi görülmeyen

bu benzersiz olgu, yolu, daha aydınlık bir geleceğe açıyor. Bu olgu, iktisadî sefaleti ve siyasal taşkınlığı ile birlikte eski topluma karşıt olarak, her ulus içinde aynı ilke: *Emek* ilkesi egemen olacağı için, uluslararası kuralının *Barış* olacağı yeni bir toplumun doğmakta olduğunu da tanıtlıyor! Bu yeni toplumun öncüsü ise, Uluslararası Emekçiler Derneğidir.

256, High Holborn, London, Western Central, 23 Temmuz 1870.

Marx tarafından 19-23 Temmuz
1870'te yazılmıştır

Temmuz 1870'te broşür
olarak İngiliz dilinde, ve
Ağustos-Eylül 1870'te de, broşür
olarak ve devirli basında, Almanca,
Fransızca, Rusça dillerinde yayımlanmıştır

KARL MARX

ULUSLARARASI EMEKÇİLER DERNEĞİ GENEL KONSEYİNİN FRANSIZ-ALMAN SAVAŞI ÜZERİNE İKİNCİ ÇAĞRISI[26]

AVRUPA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DEKİ DERNEK ÜYELERİNE

23 Temmuz günlü birinci çağrımızda şöyle diyorduk:

"İkinci İmparatorluğun ölüm çanı, Paris'te daha şimdiden çalmış bulunuyor. İmparatorluk, başlamış olduğu gibi, bir parodi ile bitecektir. Ama Louis Bonaparte'a onsekiz yıl boyunca kandökücü *onarılmış imparatorluk* kabagüldürüsünü oynama iznini verenlerin Avrupa hükümetleri ile egemen sınıfları olduğunu da unutmayalım."*

Böylece, hatta savaş harekâtı gerçekten başlamadan önce bile, biz bonapartçı kuruntuyu geçmişe karışmış bir şey olarak ele alıyorduk.

İkinci İmparatorluğun yaşayabilirliği üzerinde yanılmadığımız gibi, Alman savaşının "sıkı sıkıya savunucu niteliğini yitirip, Fransız halkına karşı bir savaş biçiminde yozlaşması"ndan korkmakta da haksız değildik. Savunma savaşı, gerçekte Louis Bonaparte'ın teslim olması, Sedan teslim şartlaşması[12] ve Paris'te cumhuriyet ilânı ile tamamlanmıştır. Ama bu olaylardan çok önce, daha imparatorluk ordularının derin kokuşmuşluğu ortaya çıktığı sırada, Prusya askerî kamarillası fetih yolunu seçmiş bulunuyordu. Gerçi yolu üzerinde kötü bir engel vardı: *Kral Guillaume'un savaşın başındaki bildirgeleri.* Kuzey Almanya Diyetindeki hükümdarlık söylevinde, kral, Fransız halkı ile değil, Fransızların imparatoru ile savaşacağını büyük bir ciddilik içinde açıklamıştı. 11 Ağustos günü Fransız halkı için yayınladığı bir bildirgede şöyle diyordu:*

"İmparator Napoléon, Fransız halkı ile barış içinde yaşamak isteyen ve her zaman istemekte olan Alman ulusuna karşı, karadan ve denizden saldırıya geçti: *bu saldırıyı püskürtmek için* Alman ordularının komutasını elime almış, ve *askerî zorunluluklardan ötürü Fransa sınırlarını aşma zorunda kalmış* bulunuyorum."

Alman ordularının komutasını ancak "*saldırıyı püskürtmek için*" eline aldığını açıklayarak, savaşın "salt savunucu niteliği"ni olumlamakla yetinmiyor, sadece "askerî zorunluluklardan ötürü" Fransa sınırlarını aşma zorunda kalmış bulunduğunu da ekliyordu kral. Savunucu bir savaş, "askerî zorunluluklar" tarafından gerektirilen saldırıcı harekâtı, elbette dıştalayamaz.

Böylece, bu çok dindar kral, Fransa ve dünya önünde sıkı sıkıya savunucu bir savaş yapacağına söz vermiş

* Marx tarafından yazılan ve 1870'te ayrı olarak yayımlanan çeviride, bu tümce ve ona eşlik eden bildirge alıntısı çıkarılmış, daha sonraki metin de, "Profesörleri, kapitalistleri..." sözcükleri ile başlayan tümceye kadar kısaca verilmişti. —*Ed.*

bulunuyordu. Onu bu cafcaflı sözden nasıl kurtarmalıydı? Sahneye koyucular, onu Alman ulusunun kesin buyruğuna istemeye istemeye boyuneğen bir kral olarak göstermeliydiler. Profesörleri, kapitalistleri, belediye meclisi üyeleri, ve yazar-çizerleri ile birlikte, Almanya liberal burjuvazisine hemen yönergeyi verdiler. Siyasal özgürlük için savaşımlarında, 1846'dan 1870'e değin, görülmemiş bir kararsızlık, yeteneksizlik ve ödleklik örneği göstermiş bulunan bu burjuvazi, Avrupa sahnesinde Alman yurtseverliğinin kükreyen aslanı görünüşü altında çıkmaktan, elbette büyük bir sevinç duydu. Kendine siyasal bağımsızlık görünüşü verdi ve Prusya hükümetine... bilin bakalım neyi zorla kabul ettirmeye çalıştı? Gene bu hükümetin gizli planlarını! Bağıra çağıra Fransız Cumhuriyetinin parçalanmasını isteyerek, Louis Bonaparte'ın yanılmazlığına olan direngen ve yarı-dindar inancından ötürü haksızlığını kabul etti. Biraz bu gözüpek yurtseverlerin ileri sürdüklerini dinleyelim!

Alsas-Loren halkının, kendini Almanya'nın kollarına atmak için yanıp tutuştuğunu ileri sürme cüretinde bulunmazlar; tam tersine, Fransız yurtseverliğinden ötürü cezalandırılmak için, kentten bağımsız bir kale tarafından korunan Strasbourg, kenti yakıp yıkan ve savunmasız kent halkının büyük bir bölümünü öldüren patlayıcı "Alman" obüsleri ile, altı gün boyunca kesin olarak nedensiz ve barbarca bir biçimde bombalandı! Gene de bu iller toprağının eski Alman İmparatorluğunun bir parçasını oluşturduğu bir zaman olmuştu.[27] Bu nedenle, görünüşe göre, toprak ve bu toprakta yetişmiş bulunan insanal varlıkların, zamanaşımına bağlı olmayan Alman milliyeti olarak zoralımına çarptırılmaları gerekiyor. Eğer Avrupa haritası bu antikacı kafasına göre yeniden çizilecekse, Brandebourg Seçici prensinin, Prusya'daki yurtlukları dolayısıyla, Polonya Cumhuriyetinin bağımlısı (*Vassal*) ol-

duğunu aman unutmayalım.[20]

Bununla birlikte, en kötü niyetli yurtseverler, Fransız saldırısına karşı "maddî bir güvence" olarak Almanca konuşan Alsas ve Loren'i isterler. Bu aşağılık kanıt birçok kendi halinde kişiyi şaşırttığından, üzerinde daha uzunca durma zorundayız.

Kuşku yok ki, Ren'in öbür kıyısının dış görünüşüne oranla, Alsas'ın genel dış görünüşü ve Bâle ile Germersheim arasında hemen hemen yarı yolda Strasbourg gibi büyük bir müstahkem mevkiin varlığı, Güney Almanya'ya karşı bir Fransız saldırısını çok kolaylaştırır, oysa Fransa'ya Güney Almanya'dan gelen bir saldırı karşısına özel güçlükler çıkartırlar. Üstelik, Almanca konuşan Alsas ve Loren'in ilhakının, bütün uzantısı boyunca Vosges dağları doruğunun ve onun kuzey geçitlerini koruyan kalelerin egemeni olacağı için, Güney Almanya'ya çok daha güçlü bir sınır vereceğinden de hiç bir kuşku yok. Eğer Metz de ilhak edilseydi, Fransa bir anda Almanya'ya karşı bellibaşlı iki harekât üssünden yoksun kalırdı; ama bu, onu Nancy ya da Verdun'de yeni üsler kurmaktan alıkoyamazdı. Almanya, Coblence, Mayence, Germersheim, Rastadt ve Ulm gibi, Fransa'ya karşı her türlü, ve bu savaşta adamakıllı kullanılmış bulunan harekât üssüne sahip olduğu sürece, Strasbourg ile Metz'i, o kıyıda bulunan azbuçuk önemli topu topu bu iki kaleyi Fransa'ya hangi yüzle çok görebilir?

Üstelik, Strasbourg, Güney Almanya'yı, ancak o Kuzey Almanya'dan ayrı bir güç olduğu sürece tehdit eder. Güney Almanya, 1792'den 1795'e değin, bu yönden hiç bir zaman saldırıya uğramadı, çünkü Fransız Devrimine karşı Prusya onun ortağı idi; ama Prusya 1795'te ayrı bir barış yapar, ve Güneyi kendi başına bırakır bırakmaz, Strasbourg'un üs olarak kullanılması ile, Güney Almanya'ya karşı saldırılar başladı ve 1809'a değin sürdü. Gerçekte,

birleşmiş Almanya, bugünkü savaşta olduğu gibi, bütün askerlerini Sarrelouis ve Landau arasında toplayarak, ve Mayence-Metz hattı üzerinde ilerleyerek ya da savaşmayı kabul ederek, Strasbourg'u ve Alsas'taki herhangi bir Fransız ordusunu her zaman zararsız bir duruma getirebilir. Alman birliklerinin büyük bir bölümü orada beklediği sürece, Strasbourg'dan Almanya'ya doğru ilerleyen her Fransız ordusu geriden çevrilecek ve bağlantılarının tehlikeye girdiğini görecektir. Eğer bugünkü kampanyanın tanıtladığı bir şey varsa, o da Almanya'dan Fransa'ya saldırmanın ne kadar kolay olduğudur.

Ama, iyi niyetle söylemek gerekirse, askerî düşünceleri, ulusların sınırlarının kendisine göre saptanmaları gereken ilke durumuna getirmek bir saçmalık ve bir çağdışılık değil midir? Eğer bu kurala uymak gerekseydi, Avusturya, Venedik ve Mincio hattı üzerinde, ve Fransa da, kuzey-doğudan gelecek bir saldırıya, Berlin'in güney-batıdan gelecek bir saldırıya olduğundan kesenkes daha açık bulunan Paris'i korumak için, Ren hattı üzerinde hâlâ hak sahibi olurdu. Eğer sınırların askerî çıkarlara göre saptanmaları gerekseydi, toprak isteklerinin sonu gelmezdi, çünkü her askerî hat zorunlu olarak kusurludur, ve biraz daha toprak ilhak edilerek düzeltilebilir; ve üstelik, bu hat hiç bir zaman kesin ve denksever bir biçimde saptanamaz, çünkü her zaman yenilene yenen tarafından zorla kabul ettirilmiştir, ve bunun sonucu daha o zamandan yeni savaşların tohumunu kendinde taşır.

Tüm tarihin verdiği ders budur. Bu ders bireyler için olduğu gibi, uluslar için de geçerlidir. Saldırı olanaklarını ellerinden almak için, onları tüm savunma araçlarından yoksun bırakmak gerekir. Onların sadece boğazına sarılmakla kalmamak, ama öldürmek gerekir. Eğer dünyada bir yenen, bir ulusun güçlerini kırmak için "maddî güvenceler" aldıysa, bu, Tilsitt antlaşması,[29] ve bu antlaşmayı

Prusya'ya ve Almanya'nın geri kalan bölümüne uygulama biçimi ile, Napoléon I olmuştur. Gene de, birkaç yıl sonra, devsel gücü, Alman halkı karşısında çürük bir kamış gibi kırıldı. Napoléon I'in kendisinden koparmış bulunduğu "maddî güvenceler" karşısında, Prusya'nın, en çılgınca düşlerinde Fransa'ya dayatabileceği ya da dayatma cüretinde bulunacağı "maddî güvenceler" nedir ki? Ama sonuç bu kez gene de daha az yıkıcı olmayacaktır. Tarih, vereceği cezaları, Fransa'dan koparılmış bulunan kilometre karelerin sayısı ile değil, ama *fetih siyasetinin,* 19. yüzyılın ikinci yarısında, hortlatmaya cesaret ettiği suçun büyüklüğü ile ölçecektir.

Ama, diyorlar töton yurtseverliği sözcüleri,[30] Almanlar ile Fransızları karıştırmamak gerekir. *Bizim* istediğimiz şey, şan şeref değil, ama güvenliktir. Almanlar özsel olarak barışçıl bir halktır. Onların bilgece koruyuculuğu altında, fetih bile gelecek bir savaş nedeni olmaktan çıkarak, bir sonsuz barış güvencesi durumuna dönüşür. Kuşkusuz, 18. yüzyıl devrimini süngü ile yıkma yüce amacıyla 1792 yılında Fransa'ya saldıranlar Almanlar değildir. İtalya'yı boyunduruk altında tutarak, Macaristan'ı ezerek, Polonya'yı parçalayarak ellerini lekelemiş olan Almanya mıdır? Bütün sağlam erkek nüfusu, her ikisi de tanrısal yetkilere sahip şeflere edilgin bir bağlılık içinde tutulan —biri iş başında bir sürekli ordu, ve öbürü de izinde bir sürekli ordu oluşturan— iki parçaya bölen Almanya'nın güncel askerî sistemi, böylesine bir askerî sistem, barışı sürdürmek için "maddî bir güvence" ve üstüne üstlük uygarlığın son ereğidir kuşkusuz! Başka her yerde olduğu gibi Almanya'da da, günün güçlülerinin yağcıları, yalancı övgüler tütsüsü ile halkın kafasını zehirlemektedirler.

Metz ve Strasbourg'daki Fransız kalelerini görünce öfkelenmiş olduklarını ileri süren bu Alman yurtseverleri,

Varşova, Modlin ve İvangorod'daki geniş Moskof tahkimat sisteminde hiç bir kötülük görmüyorlar. İmparatorluk saldırısının korkunçluğu karşısında öfkeden tir tir titrerken, çarlık vesayetinin alçaklığı karşısında gözlerini yumuyorlar.

Tıpkı 1865'te Louis Bonaparte ile Bismarck arasında sözler alınıp sözler verildiği gibi, 1870'te de Gorçakov ile Bismarck arasında sözler alınıp sözler verildi.[31] Tıpkı Louis Bonaparte'ın, Avusturya ile Prusya'nın karşılıklı yıpranmaları sonucu, 1866 savaşının kendisini Almanya'nın tek buyurucusu durumuna getireceğini söyleyerek böbürlendiği gibi, Aleksandr da, Almanya ile Fransa'nın karşılıklı yıpranması sonucu, 1870 savaşının kendisini Batı Avrupa'nın tek buyurucusu durumuna getireceğini söyleyerek böbürleniyordu. Tıpkı İkinci İmparatorluğun Kuzey Almanya Konfederasyonunu[32] kendi varlığı ile bağdaşmaz saydığı gibi, otokratik Rusya da, Prusya yönetimi altındaki bir Alman İmparatorluğu yüzünden kendini tehlikede görse gerekir. Eski siyasal sistemin yasası budur. Bu sistemin alanı içinde, birinin kazancı, öbürünün yitiğidir. Çarın Avrupa üzerindeki ağır basan etkisi, kökünü Almanya üzerindeki geleneksel otoritesinden alır. Rusya'nın içinde volkanik toplumsal güçlerin, otokrasinin en derin temellerini güçten düşürmekle tehdit ettikleri bir sırada, çar, Rusya'nın dışında böyle bir saygınlık yitimine katlanabilir mi? Daha şimdiden Moskova gazeteleri, bonapartçı gazetelerin 1866 savaşından sonraki dilini kullanıyorlar. Töton yurtseverleri, Fransa'yı Rusya'nın kollarına atarak, Almanya'da barış ve özgürlüğün* güvence altına alınacağına gerçekten inanıyorlar mı? Eğer silah üstünlüğü, başarı büyüklenmesi ve hanedan entrikaları, Almanya'yı Fransız topraklarının bir soygununa götürürlerse, o za-

* 1870 Almanca baskıda, "barış ve özgürlük" sözcüklerinden önce, "bağımsızlık" sözcüğü de vardı. —*Ed.*

man onun için alınabilecek iki karar kalacaktır. Ya, bütün tehlikeyi göze alarak, Rus yayılmasının *dolaysız* aleti olacak,* ya da, kısa bir soluklanmadan sonra, kendini yeniden bir başka "savunucu" savaşa, o yeni icat "yerelleştirilmiş" savaşlardan birine değil, ama bir *ırklar savaşına,* birleşmiş Latin ve Slav ırklarına karşı bir savaşa hazırlama zorunda kalacaktır.**

Alman işçi sınıfı, engelleyemeyeceği savaşı, Alman bağımsızlığı ve Almanya ile Avrupa'nın İkinci İmparatorluğun ezici karabasanından kurtuluşu için bir savaş olarak, candan gönülden destekledi. Açlıktan yarı-ölmüş ailelerini arkalarında bırakarak, kahraman orduların başlıca gücünü sağlamış olanlar, kırsal emekçilerle birleşmiş Alman işçileridir. Dışarda savaşlarla kırılan bu işçiler, ülkelerinde sefalet yüzünden bir kez daha kırılacaklardır.*** Sıraları gelince, şimdi ileri atılıyor ve "güvenceler" istiyorlar: engin özverilerinin boş yere yapılmadıkları güvencesi, özgürlüğü elde ettiklerinin güvencesi, bonapartçı ordular üzerinde kazanılan zaferin, 1815'te olduğu gibi, Alman halkının yenilgisi durumuna dönüşmeyeceğinin[33] güvencesi; ve bu güvencelerin ilki olarak da, *Fransa için onurlu bir barış,* ve *Fransız Cumhuriyetinin tanınmasını* istiyorlar.

Alman Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi, 5 Eylül günü, bu güvenceler üzerinde direngenlikle duran bir bildirge yayınladı:

* 1870 Almanca baskıda şu ekleme var: "ki bu da zaten Hohenzollernlerin geleneği içindedir". —*Ed.*

** 1870 Almanca baskıda şu ek tümce de var: "Sağduyularını yitirmiş bulunan burjuva yurtseverlerin, Almanya'ya 'garanti ettikleri' barış perspektifi işte budur." —*Ed.*

*** 1870 Almanca baskıda bu tümceyi şu tümceler izler: "Bununla birlikte bizim yurtsever yaygaracılarımız onlara teselli makamında sermayenin yurdu olmadığını ve ücreti de *uluslararası yurtsevmez* arz ve talep yasasının belirlediğini söyleyeceklerdir. Bu koşullarda, işçi sınıfının kendi sözünü söyleme ve burjuva bayları *kendi adına konuşturmama* zamanı gelmemiş midir?" —*Ed.*

"Biz, *diyor bildirge,* Alsas ve Loren'in ilhakını protesto ediyoruz. Ve biz Alman işçi sınıfı adına konuşmanın bilincine sahibiz. Fransa ve Almanya'nın ortak yararına, barış ve özgürlük yararına, Doğu barbarlığına karşı Batı uygarlığı adına, Alman işçileri Alsas ve Loren'in ilhakını ses çıkarmadan hoşgörmeyeceklerdir... Biz, proletaryanın uluslararası ortak davası için, bütün ülkeler işçi arkadaşlarımıza bağlı kalacağız."

Ne yazık ki, hemen bir başarı kazanmalarına bel bağlayamayız. Fransız işçileri barış içinde saldırganı durduramamışlarken, Alman işçileri silah şıkırtısı ortasında yeneni durdurabilirler mi? Alman işçilerinin bildirgesi, Louis Bonaparte'ın kamu hukuku suçlusu olarak Fransız Cumhuriyetine teslim edilmesini istiyor. Yöneticileri ise, tersine, Fransa'yı yıkmaya en uygun adam olarak onu Tuileries sarayına yeniden oturtmak için daha şimdiden ellerinden geleni yapıyorlar. Ne olursa olsun, tarih, Alınan işçi sınıfının, Alınan burjuvazisi kadar uysal bir maddeden yapılmadığını gösterecektir. Alman işçi sınıfı, görevini yerine getirecektir.

Onun gibi, Fransa'da cumhuriyetin kurulmasını biz de selâmlıyoruz; ama, temelsiz çıkmalarını dilediğimiz kaygılar da duymuyor değiliz. Bu cumhuriyet, tahtı devirmemiş, ama sadece onun boş bırakılan yerini almıştır.* Bir toplumsal fetih olarak değil, ama bir ulusal savunma önlemi olarak ilân edilmiştir. Kısmen ünlü orleancılar,[9] kısmen de, 1848 Haziran ayaklanmasının[6] bazıları üzerinde silinmez bir yüzkarası bıraktığı burjuva cumhuriyetçilerden bileşik bir geçici hükümetin ellerindedir. Bu hükümet üyeleri arasındaki işbölümü hiç de iyiye yorumlanacak gibi değil. Orleancılar ordu ve polisin güçlü konumlarını ele geçirmişler, oysa cumhuriyetçi bilinenlere geve-

* 1870 Almanca baskıda, bu tümcenin sonu: "ama sadece onun *Alman süngüleri sayesinde* boş bırakılan yerini almıştır" biçimindedir. —*Ed.*

zelikten başka bir şey yapılmayan bakanlıklar düşmüştür. İlk davranışlarından bazıları, onlara imparatorluktan kalıt olarak sadece yıkıntıların değil, ama işçi sınıfı korkusunun da kaldığını yeterince açık bir biçimde gösteriyor. Eğer cumhuriyet adına şimdi aşırı sözlerle olanaksız şeyler vaadediliyorsa, bu sakın sonunda "olanaklı" bir hükümet istemek için olmasın? Hükümette görev alan bazı burjuvalar gözünde, cumhuriyet sakın orleancı bir onarıma geçiş hizmeti görecek bir şey olmasın?

Öyleyse Fransız işçi sınıfı, son derece güç koşullar içine konmuş bulunuyor. Yeni hükümeti her yıkma girişimi, düşman hemen hemen Paris kapılarına dayandığı bir sırada, umutsuz bir çılgınlık olacaktır. Fransız işçileri yurttaşlık görevlerini yerine getirmelidirler;* ama aynı zamanda da, Fransız köylülerinin kendilerini Birinci İmparatorluğun ulusal *anıları* ile aldattıkları gibi, 1792'nin ulusal *anıları* tarafından sürüklenmemelidirler. Onların görevi geçmişi yeniden başlatmak değil, ama geleceği kurmaktır. Kendi öz sınıf örgütlerini kurmaya yöntemli bir biçimde girişmek için, cumhuriyetçi özgürlükten serinkanlılıkla ve korkusuzca yararlanmalıdırlar. Fransa'nın canlanması ve ortaklaşa görevimiz olan emeğin kurtuluşu için, bu onları yeni bir güç ile, büyük bir güç ile donatacaktır. Cumhuriyetin geleceği onların yılmazlık ve bilgeliğine bağlıdır.

İngiliz işçileri, kendi hükümetlerinin Fransız Cumhuriyetini tanımakta gösterdiği isteksizliği yenmek için gerekli önlemleri, dıştan gelen kurtarıcı bir baskı aracıyla, daha şimdiden almış bulunuyorlar.[34] Britanya hükümetinin güncel savsaklamasının ereği, büyük bir olasılıkla, Jakobenlere karşı 1792 savaşının, ve hükümet darbesini[10] onaylamakta vaktiyle gösterdiği uygunsuz ivediliğin gü-

* 1870 Almanca baskıda, "yurttaşlık görevlerini", "yapmaktan geri kalmayacakları yurttaşlık görevlerini" biçimindedir. —*Ed.*

nahlarını bağışlatmaktır. İngiliz işçileri, kendi hükümetlerinden, İngiliz basınının bir bölümünün çığlık çığlığa isteme küstahlığını gösterdiği Fransa'nın parçalanmasına bütün gücü ile karşı çıkmasını da istiyorlar.* Yirmi yıl boyunca Louis Bonaparte'ı Avrupa'nın koruyucusu olarak göklere çıkarmış, ve Amerikalı zenci köle satıcılarının ayaklanmasını[35] çılgınca yüreklendirmiş olan da işte bu basındır. O zaman olduğu gibi şimdi de, bu basın zenci köle satıcıları için çalışıyor.

*Uluslararası Emekçiler Derneğ*inin bütün ülkelerdeki seksiyonları, işçi sınıfını eyleme çağırsın... Eğer işçiler görevlerini unutur, eğer hareketsiz kalırlarsa, bugünkü korkunç savaş daha da korkunç uluslararası çatışmaların hazırlayıcısından başka bir şey olmayacak ve her ulusta kılıç, toprak ve Sermaye senyörlüğünün, işçiler üzerindeki yenilenmiş bir zaferine yolaçacaktır.

*Vive la République!***

256, High Holborn, London, Western Central, 9 Eylül 1870.

Marx tarafından 6-9 Eylül
1870'te yazılmıştır

11, 12, 13 Eylül 1870'te İngiliz
dilinde broşür biçiminde.
ve Eylül-Aralık 1870'te Almanca
broşür biçiminde ve devirli basında
Almanca ve Fransızca olarak
yayımlanmıştır

* 1870 Almanca baskıda, tümcenin İngiliz basını ile ilgili parçası şöyle: "... İngiliz basınının bir bölümünün o Alman yurtseverlerinden daha az gürültü ile istemediği..." —*Ed.*

** Yaşasın Cumhuriyet! —*Ed.*

KARL MARX

ULUSLARARASI EMEKÇİLER DERNEĞİ GENEL KONSEYİNİN 1871'DE FRANSA'DA İÇ SAVAŞ ÜZERİNE ÇAĞRISI[1]

AVRUPA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DEKİ TÜM DERNEK ÜYELERİNE

I

4 Eylül 1870 günü, Paris işçileri, hemen hemen bir anda Fransa'nın bir ucundan öbür ucuna, bir tek uyumsuz ses çıkmaksızın alkışlanan cumhuriyeti ilân ettikleri zaman, devlet adamı olarak Thiers ve general olarak Trochu ile birlikte, mevki peşinde koşan bir entrikacı avukatlar topluluğu, Belediye Dairesini (*Hôtel de ville*) ellerine geçirdi. Bu adamlar, o sırada bütün tarihsel bunalım dönemlerinde Fransa'yı temsil bakımından Paris'e düşen göreve öylesine bağnaz bir inançla dolu idiler ki, Fransa hükümetinden düzenle kaptıkları görev sanlarını haklı göstermek için, günü geçmiş Paris temsilcisi vekâletlerinin kopyasını çıkarmayı yeterli gördüler. Son savaş üze-

rindeki ikinci çağrımızda, bu adamların başa geçişlerinden beş gün sonra, onların kim olduklarını size söylüyorduk. Bununla birlikte, işçi sınıfının gerçek temsilcileri henüz bonapartçı zindanlarda oldukları ve Prusyalılar da kent üzerine yürümekte bulundukları için, hazırlıksız yakalanan Paris, salt ulusal savunma erekleri bakımından kullanılması kesin koşuluna bağlı olarak, bu iktidar alınışına gözyumdu. Oysa, Paris işçi sınıfını silahlandırmadan, onu gerçek bir güç olarak örgütleyip saflarını savaşın ta kendisi ile yetiştirmeden, Paris nasıl savunulabilirdi? Ama silahlandırılmış Paris demek, silahlı devrim demekti. Paris'in Prusyalı saldırgan üzerindeki bir zaferi, Fransız işçisinin Fransız kapitalisti ve onun devlet asalakları üzerindeki bir zaferi olurdu. Ulusal görev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışmada, ulusal savunma hükümeti bir an bile duraksamadı: bir ulusal ihanet hükümeti durumuna dönüştü.

Aldığı ilk önlem, cumhuriyetin bir kral ile trampa edilmesi karşılığında, aracılık dilemek üzere, Thiers'yi tüm Avrupa saraylarını dolaşmaya göndermek oldu. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim sözcüğünü ilk kez olarak söylemek için uygun zamanın geldiğine inandıklarında, Trochu, Jules Favre ve meslektaşlarından birkaçının da huzurunda, toplanmış bulunan Paris belediye başkanlarına şöyle bir söylev çekti:

"Daha 4 Eylül akşamı meslektaşlarımın bana yönelttikleri ilk soru şu oldu: Paris, herhangi bir başarı şansı ile, bir kuşatmaya dayanabilir ve Prusya ordusuna direnebilir mi? Olumsuz yanıtlamada duraksamadım. Beni dinleyen meslektaşlarımdan bazıları, doğru söylediğime ve kanımı değiştirmediğime tanıklık edebilirler. Onlara, bu aynı terimlerle, işlerin güncel durumunda, Prusya ordusuna karşı bir kuşatmaya dayanmaya kalkışmanın bir çılgınlık olacağını söyledim. Kuşkusuz, diye ekledim, bu kahramanca bir çılgınlık olurdu, ama işte hepsi o kadar...

Olaylar (onun kendisinin yönettiği olaylar) öngörülerimi yalanlamadı."

Trochu'nün bu gönül açıcı küçük söylevi, sonradan orada bulunan belediye başkanlarından biri olan Bay Corbon tarafından yayımlandı.

Böylece, daha cumhuriyetin ilân edildiği akşam, Trochu'nün planı, meslektaşlarının bildiği gibi, Paris'in teslimi idi. Eğer ulusal savunma, Thiers, Favre ve hempalarının kişisel hükümetleri için bir bahaneden daha çok bir şey olmuş olaydı, 4 Eylül türedileri, 5 Eylülde hükümetten el çeker, Paris halkını Trochu "plan"ından haberdar ederlerdi; onu ya hemen teslim olması, ya da kendi yazgısını kendi eline alması için zorlarlardı. Ama bunun yerine, alçak sahtekârlar Parislilerin kahramanca çılgınlığını iyileştirmeyi kararlaştırdılar: bir açlık rejiminden geçirilecek, kafaları şişirilecek ve bu arada gürültülü gösterilerle aldatılacaklardı: Trochu. "Paris valisi, hiç bir zaman teslim olmayacak"; Jules Favre, dışişleri bakanı, "topraklarımızdan bir santim, kalelerimizden tek taş" vermeyecek! Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, bu aynı Jules Favre, kendilerini kendisine karşı "savundukları" şeyin Prusya askerleri değil, ama Paris emekçileri olduğunu itiraf eder. Tüm kuşatma süresince, Trochu'nün Paris ordusunun komutasını bilgece kendilerine verdiği bonapartçı haydutlar, kendi aralarındaki yazışmalarında, bu savunma güldürüsü üzerine karşılıklı gırgır geçtiler. (Örneğin, Paris Savunma Ordusu topçu başkomutanı ve Légion d'honneur büyük-haç nişanına sahip Alphonse Simon Guiod'nun, topçu tümgenerali Suzane ile, Komün *Resmî Gazetesi*[36] tarafından yayımlanmış bulunan yazışmasına bakınız.) Sahtekârlık maskesi ensonu 28 Ocak 1871 günü düşürüldü. Sonuna kadar alçalmakta gerçek bir kahramanlık gösteren ulusal savunma hükümeti, Paris'in tesliminde, Louis Bonaparte'ın bile Sedan'da tiksinti içinde

kabule yanaşmadığı kadar aşağılık bir rolde, Bismarck'ın ruhsatı ile Fransa hükümeti olarak göründü. 18 Mart olaylarından sonra, Versailles'a çılgın kaçışlarında, korkaklar (*capitulards*)[37] ihanetlerinin yazılı kanıtlarını Paris'in ellerinde bıraktılar, ve, bu kanıtları yoketmek için, Komünün illere çağrısında dediği gibi, "bu adamlar Paris'i bir kan denizi içinde bir yıkıntılar yığını durumuna getirmekte duraksamazlardı".

Ama bu ereğe erişme bakımından böylesine bir istekle saldırmak için, savunma hükümeti yönetici üyelerinden bazılarının ayrıca kendilerine özgü nedenleri de vardı.

Bırakışmanın imzalanmasından az sonra, şimdi Jules Favre'ın verdiği kesin buyruk üzerine kurşuna dizilmiş bulunan, Ulusal Meclisteki Paris temsilcilerinden biri olan Bay Millière, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısı ile nikâhsız yaşayan Jules Favre'ın, birçok yılları kapsayan en gözüpek sahte belgelerin hazırlanması sayesinde, nikâhsız karısından olan çocukları adına, onu zengin bir adam durumuna getiren önemli bir miras elde etmeyi başardığını ve, yasal mirasçılar tarafından açılan bir davada, ancak bonapartçı yargı kurullarının suç ortaklığı sayesinde bir skandaldan kurtulabildiğini tanıtlayan bir gerçek hukuksal belgeler dizisi yayımlıyordu. Bu kuruluk dolu hukuksal belgelerden, büyük bir söz sanatı yardımı ile de kurtulamayacağından, o zaman Paris halkını, aileye, dine, düzen ve mülkiyete karşı başkaldırma içinde bulunan bir kürek kaçkınları çetesi olarak öfkeli bir biçimde suçlamak için iç savaşın patlamasını sessiz sedasız bekleyen Jules Favre, yaşamında ilk kez olarak, dilini tuttu. Bu aynı düzmeci, 4 Eylülden sonra, iktidara daha yeni geçmişti ki, *Etendard*[38] kepazeliği işinde imparatorluk döneminde bile düzmecilikten içeri atılmış bulunan Pic ve Taillefer'i, duygudaşlık sonucu özgür bırakıyordu. Bu

adamlardan biri, Taillefer, Komün döneminde Paris'e dönmeye cüret ettiğinden, hemen içeri atıldı; ve bunun üzerine, Jules Favre, Ulusal Meclis kürsüsünden, Paris'in tüm kendi ipten kazıktan kurtulmuşlarını özgürlüğe kavuşturduğunu haykırmaya koyuldu.

İmparatorluk içişleri bakanı olmak için boş yere çalışıp çabaladıktan sonra, kendi kendini cumhuriyetin içişleri bakanı atayan Ernest Picard, ulusal savunma hükümetinin bu Falstaff'ı,* Paris borsasından dolandırıcı olarak kovulmuş (13 Temmuz 1867 tarihli polis müdürlüğü raporuna bakınız), ve 5, rue Palestro adresindeki Société générale[39] şubelerinden birinin müdürü olduğu sırada, 300.000 franklık bir hırsızlık yaptığı, kendi itirafı üzerine ortaya çıkmış bulunan (11 Aralık 1868 tarihli polis müdürlüğü raporuna bakınız) Arthur Picard adlı birinin kardeşidir. Bu Arthur Picard, Ernest Picard tarafından, kendi *Electeur libre*[40] gazetesinin müdürü yapıldı. Borsa simsarlarının çoğu bakanın gazetesinin resmî yalanları ile şaşırtılırken, Arthur, Fransız ordularının yıkımından çıkar sağlamak üzere içişleri ile borsa arasında mekik dokuyordu. Bu iki saygıdeğer kardeşin tüm malî yazışmaları Komünün eline geçti.

4 Eylülden önce meteliksiz bir avukat olan Jules Ferry, kuşatma sırasında Paris belediye başkanı olarak dolandırıcılık yolu ile kıtlıktan bir servet çıkarmayı başardı. Kötü yönetiminin hesabını vereceği gün, aynı zamanda mahkûm edildiği gün de olacaktır.

Öyleyse bu adamlar, *tickets*-of-*leave*'lerini** ancak

* Almanca baskıda: Karl Vogt, İngilizce baskıda: Joe Miller. —*Ed.*

** Cezalarının büyük bir bölümünü çekmiş olduklarından, mahkûmlara İngiltere'de bazan verilen ve onlara özgür olarak, ama polis gözetimi altında yaşama hakkı kazandıran oturma iznini belirleyen deyim. Bu oturma izinleri *tickets-of-leave* (koşullu salıverilme belgeleri) adını taşır; ve bunlardan yararlananlara da *tickets-of-leave men* (içerden salıverilmişler) denir. (*1871 Almanca baskı için not.*)

Paris'in yıkıntıları içinde bulabilirlerdi, Bismarck'a gerekli olan adamların ta kendileri idiler. Birkaç düzenbazlık, ve o güne değin hükümetin gizli danışmanı olan Thiers, bakan olarak kendi *tickets-of-leave men*'leri (salıverilmişleri) ile birlikte, hop hükümetin başında göründü.

Thiers, bu biçimsiz bücür, yarım yüzyıla yakın bir süreden beri Fransız burjuvazisini büyüledi, çünkü Fransız burjuvazisinin kendi öz sınıf bozulmuşluğunun en gelişmiş entelektüel dışavurumudur o. Devlet adamı olmadan önce, tarihçi olarak, yalandaki ustalığının kanıtını vermiş bulunuyordu. Onun devlet yaşamının günlük olgular defteri, Fransa'nın mutsuzluklarının tarihidir. 1830'dan önce cumhuriyetçilerin müttefiki olmasına karşın, koruyucusu Laffitte'e ihanet ederek, Louis-Philippe döneminde ustaca hükümete sokulur. Din adamlarına karşı, Saint-Germain-l'Auxerrois kilisesi ile başpiskoposluğun yağma edildikleri karışıklıkları kışkırtarak, ve düşes de Berry'nin, önce espiyon-bakanı, sonra da ebe-gardiyanı olarak, kralın gözüne girer.[41] Cumhuriyetçilerin Transnonain sokağındaki öldürülmeleri ve ondan sonra da basın ve dernek kurma hakkına karşı iğrenç eylül yasaları, onun yapıtı oldu.[42] Mart 1840'ta hükümet başkanı olarak suyun üstüne yeniden çıktığı zaman, Paris istihkâmları planı ile Fransa'yı şaşırttı.[43] Bu planı, Paris'in özgürlüğüne karşı kalleşçe bir plan olarak eleştiren cumhuriyetçileri, Milletvekilleri Meclisi kürsüsünde şöyle yanıtladı:

"Ne! İstihkâmların özgürlüğü tehlikeye düşürebileceğini düşünmek, ha! Ve ilkin, hangisi olursa olsun, hükümetin bir gün başkenti bombalayarak kendini ayakta tutmaya girişebileceği varsayıldığı zaman, bir hükümete karaçalınmış olunur. ... Ama böyle bir hükümet, zaferinden sonra yüz kez daha güçsüz olacaktır."

Kuşkusuz, bu kaleleri önceden Prusyalılara teslim etmiş bulunan bu hükümetten başka hiç bir hükümet, kendi

kalelerinin ateşini Paris'e karşı çevirmeyi hiç bir zaman göze alamazdı.

Kral Bomba 1848 Ocağında Palermo'yu bombaladığı zaman,[44] o sırada uzun süredir hükümet dışı bulunan Thiers, Milletvekilleri Meclisinde yeniden ortaya çıkarak şöyle demişti:

"Baylar, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz; kırksekiz saat boyunca büyük bir kentin bombalandığını öğrenince hepiniz (parlamenter olarak konuşmak gerekirse) dehşetten titrediniz. Kim tarafından? Savaş haklarını kullanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır baylar, kendi öz hükümetiniz tarafından. Peki neden? Çünkü bu bahtsız kent kendi haklarını istiyordu. Evet, kendi haklarını istemiş olduğu için, Palermo kırksekiz saat bombalandı! Bundan ötürü Avrupa kamuoyuna başvurmama izin verin. Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden, bu türlü davranışlara karşı tiksinti sözleri (gerçekten sadece sözler) yankılatmak, insanlığa bir hizmette bulunmaktır. ... Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan (Bay Thiers'nin hiç yapmadığı şey) naip Espartero, Barselona'yı, ayaklanmayı bastırmak için bombaladığını ileri sürdüğü zaman, dünyanın her yanından bir öfke çığlığı yükselmişti."

Onsekiz ay sonra, Bay Thiers, Roma'nın bir Fransız ordusu tarafından bombalanmasının en yaman savunucuları arasında idi.[45] Gerçekte, kral Bomba'nın, bombalamasını kırksekiz saatle sınırlamaktan başka bir suçu olmasa gerek.

Şubat devriminden birkaç gün önce, Guizot'nun onu mahkûm etmiş bulunduğu iktidardan ve onun nimetlerinden uzaktaki uzun sürgünden ötürü öfkelenmiş bulunan ve havada yakın bir halk ayaklanmasının kokusunu alan Thiers, ona *Mirabeau-mouche** takma adını kazandıran o

* Sinek-Mirabeau. —*Ed.*

sözde kahramanca üslup ile, Milletvekilleri Meclisinde şöyle dedi:

"Ben sadece Fransa'da değil, ama Avrupa'da da devrim partisindenim. Dilerim ki devrim hükümeti ılımlıların ellerinde kalsın; ama eğer hükümet ateşli kimselerin, hatta radikallerin bile eline geçse, ben gene de davamı bırakmayacağım. Her zaman devrim partisinden olacağım."

Şubat devrimi geldi çattı. Devrim, küçük adamın düşlediği gibi, Guizot kabinesini bir Thiers kabinesi ile değiştirecek yerde, Louis-Philippe'i cumhuriyet ile değiştirdi. Halk zaferinin birinci günü, emekçilerin önemsememesinin kendisini onların nefretinden koruduğunu unutan Thiers, özene bezene saklandı. Gene de, dillere destan cesareti ile, haziran insan kırımları[45] kamu alanını onun etkinlik türü için temizleyinceye değin, bu alandan kaçmakta devam etti. O zaman, "düzen partisi"nin[46] ve yönetici sınıfın tüm düşman fesat komitelerinin, halkı ezmek için birlikte, ve krallığı herbiri kendi gönlüne göre yeniden kurmak için de birbirlerine karşı komplolar düzenledikleri o anonim saltanat fasılası olan parlamenter cumhuriyetin yönetici beyni durumuna geldi. Bugün olduğu gibi o zaman da, Thiers, cumhuriyetçileri, cumhuriyetin güçlenmesine karşı tek engel olarak eleştiriyordu; bugün olduğu gibi o zaman da, cumhuriyet ile, cellâtın Don Carlos ile konuştuğu gibi konuşuyordu: "Seni öldüreceğim, ama senin kendi iyiliğin için." O zaman olduğu gibi bugün de, zaferinin ertesi günü şöyle haykırabilecektir: "*L'Empire est fait!*"* Zorunlu özgürlükler üzerindeki ikiyüzlü öğütlerine ve onu aldatmış ve parlamentarizm dışına fırlatıp atmış bulunan Louis Bonaparte'a karşı kişisel hıncına karşın —ve parlamentarizmin yapay havası dışında, küçük adam, onun

* İmparatorluk kurulmuştur! —ç.

çok iyi bildiği gibi, pörsür ve hiçliğe döner—, Roma'nın Fransız birliklerince işgalinden, Alman birliğine karşı, bu birlik Prusya despotizmine aldatıcı bir görünüş hizmeti göreceği için değil, ama Almanya'nın bölünmüşlüğü üzerindeki Fransa'nın geleneksel hakkına bir saldırı olacağı için sert sövüp saymaları ile kışkırttığı Prusya savaşına değin, İkinci İmparatorluğun bütün alçaklıklarına batmıştı. Cüce kolları ile, tarihsel çizme boyacısı olduğu Napoléon I'in kılıcını Avrupa'nın karşısında sallamasını sevdiğinden, dış siyaseti, 1840'taki Londra Antlaşmasından[47] 1871'deki Paris'in teslimine ve Paris'e karşı, Bismarck'ın yüksek izni ile Sedan[12] ve Metz[14] tutsaklarını ileri sürdüğü bugünkü iç savaşa değin, her zaman Fransa'nın bütünsel alçalması ile, taçlandı. Yeteneğinin bükülgenliğine ve izlediği ereklerin değişkenliğine karşın, bu adam tüm yaşamı boyunca en geri kafalı göreneğe bağlı kalmıştı. Modern toplumdaki derin akımların ona her zaman saklı kalacakları açıktır; ama hatta onun yüzeyindeki en gözle görülür değişiklikler bile, tüm diriliği dile sığınmış bulunan bir kafayı tiksindiriyorlardı. Bundan ötürü, günü geçmiş Fransız koruyuculuk sisteminden her sapmayı bir saygısızlık olarak göstermekten hiç yorulmadı. Louis-Philippe'in bakanı iken, demiryollarını çılgınca bir kuruntu olarak yerdi; ve, daha sonra, Louis Bonaparte döneminde muhalefette iken, çürümüş Fransız ordu sistemini her düzeltme girişimini, kutsal şeylere karşı bir saygısızlık olarak kınadı. Uzun siyasal yaşamında, ne kadar önemsiz olursa olsun, kendini herhangi bir pratik yarar taşıyan bir tek önlemden bile suçlu kılmamıştır. Thiers sadece zenginlik doymazlığında ve zenginlik üreten insanlara karşı beslediği düşmanlıkta tutarlı olmuştur. Louis-Philippe dönemindeki ilk bakanlığına Eyüp peygamber kadar yoksul girmiş, oradan milyoner olarak çıkmıştır. Aynı kral dönemindeki son bakanlığı (1 Mart 1840 gün-

lü olanı), onu Milletvekilleri Meclisinde zimmetine para geçirme suçlamaları ile karşı karşıya bıraktı ve o bu suçlamalara, Jules Favre ya da herhangi bir başka timsah kadar büyük bir kolaylıkla saçıp savurduğu bir şey olan gözyaşları ile yanıt vermekle yetindi. Bordeaux'da,* Fransa'yı yakın bir malî yıkımdan kurtarmak için aldığı ilk önlem, 1869 yılında Paris'teki seçmenleri kendine çekmek için sözünü etmiş bulunduğu "tutumlu cumhuriyet"in ilk ve son sözü olarak, kendi kendine yılda üç milyon gelir sağlamak oldu. 1830 Milletvekilleri Meclisindeki eski meslektaşlarından biri, kapitalist olmasına karşın gene de Komünün canla başla bağlı bir üyesi olan Bay Beslay, son günlerde Thiers'ye bir afişte şöyle çıkışıyordu:

"Emeğin sermayeye köle edilmesi, her zaman siyasetinizin temeli olmuştur, ve emek cumhuriyetinin Belediye Dairesine yerleştiğini gördüğünüz günden bu yana, Fransa'ya: Bunlar kıyacılardır! diye haykırmaktan hiç bir zaman geri kalmadınız."

Küçük siyasal itliklerde usta, yalan yere yemin ve ihanette virtüöz, her türlü bayağı kurnazlıklara, sinsi yollara ve partilerin parlamentodaki aşağılık savaşım kalleşliklerine eli yatkın, bir kez bakanlıktan kovulduktan sonra, düşünce yerine sınıf önyargıları, gözüpeklik yerine kendini gösterme merakı ile, yeniden bakan olunca onu kan içinde boğmak üzere, bir devrim ateşlemeye her zaman hazır, kamusal yaşamının iğrençliği ölçüsünde aşağılık bir özel yaşam süren bu adam, bir Fransız Sulla'sı rolünü oynadığı şu anda bile, davranışlarının tiksinçliğini, farfaralıklarının gülünçlüğü ile daha da belirginleştirmekten kendini alamıyor.

Paris'in teslim şartlaşması, Prusya'ya yalnız Paris'i değil, ama tüm Fransa'yı teslim ederek, 4 Eylül kapkaç-

* 1891 Almanca baskı, tarihi de ekler: "1871'de". —Ed.

çılarının, Trochu'nün söylemiş bulunduğu gibi, daha o akşam başlattıkları, düşman ile uzun bir entrikalar ve ihanetler dizisini bir sonuca bağladı. Öte yandan, bu şartlaşma, onların şimdi Prusya'nın yardımı ile cumhuriyete ve Paris'e karşı girişecekleri iç savaşı da başlatıyordu. Tuzak, teslim koşullarının ta içinde kurulmuş bulunuyordu. O sırada, toprakların üçte-birinden çoğu düşmanın elindeydi, başkentin iller ile bağlantısı kesilmiş, bütün ilişkiler koparılmıştı. Bu koşullar içinde Fransa'nın gerçek bir temsilini (*représentation*) seçmek, hazırlıklar için gerekli zaman verilmedikçe, olanaksız idi. Teslim şartlaşmasında ulusal bir meclisin sekiz gün içinde seçilmesi işte bu nedenle yer aldı; öyle ki, Fransa'nın birçok bölgelerinde, yapılacak seçimlerin haberi ancak oylamanın öngünü geldi. Ayrıca bu meclis, teslim şartlaşmasının açık bir maddesine göre, ancak savaş ya da barışı kararlaştırmak, ve gerektiğinde bir barış antlaşması imzalamak ereği ile seçilecekti. Halk, bırakışma koşullarının savaşın devamını olanaksız kıldığını, ve Bismarck tarafından dayatılan barışı onaylamak için, Fransa'nın en kötü insanlarının en iyi insanlar olduklarını sezmemezlik edemezdi. Ama bütün bu önlemlerle yetinmeyen Thiers, hatta bırakışmanın gizemi Paris'te açığa vurulmadan önce, bundan böyle orleancıların yanında, artık hoşgörü ile karşılanamayacak bonapartçıların[9] yerini alacak olan lejitimist partiyi güçlendirip canlandırmak için illerde bir seçim turuna çıkmış bulunuyordu. Thiers onlardan korkmuyordu. Gericilik aleti olarak, modern Fransa'yı yönetmeleri olanaksız, ve dolayısıyla küçümsenecek rakipler olan, Thiers'nin kendi sözlerine göre (Milletvekilleri Meclisi, 5 Ocak 1833), eylemi "her zaman yabancı istilâsı, iç savaş ve anarşi ile sınırlı kalmış bulunan" bir partiden daha iyisi olabilir miydi?

Bu lejitimistler, onca zamandır bekledikleri o geçmi-

şe yönelik bin yılın geldiğine gerçekten inanıyorlardı. Yabancı istilâsı çizmeleri altında bir Fransa vardı; bir imparatorluğun yıkılışı ve bir Bonaparte'ın tutsaklığı vardı; ensonu, kendileri vardı. Tarihin tekerleği, 1816'nın "bulunmaz meclis"*inde[48] durmak üzere, gözle görülürcesine tersine dönmüştü. Cumhuriyet meclislerinde, 1848'den 1851'e değin, bu lejitimistler kendi bilgili ve yetişmiş parlamenter sözcüleri tarafından temsil edilmişlerdi; şimdi partinin basit askerleri: Fransa'nın bütün Pourceaugnac'ları** meclise üşüşüyorlardı.

Bu "köylüler" Meclisi[49] Bordeaux'da toplanır toplanmaz, Thiers ona barış hazırlıklarının, bir parlamenter tartışmadan bile geçirilmeksizin, hemen kabul edilmesi gerektiğini açıkça bildirdi; Prusya onların cumhuriyete ve onun kalesi olan Paris'e karşı savaş açmalarına ancak bu koşulla izin veriyordu. Karşı-devrimin, gerçekte, yitirilecek zamanı yoktu. İkinci İmparatorluk, ulusal borcu iki katından çoğuna çıkarmış ve bütün büyük kentleri ağır bir biçimde borçlandırmıştı. Savaş, vergileri korkunç bir biçimde şişirmiş ve ulusal kaynakları acımaksızın kırıp geçirmişti. Yıkımı tamamlamak üzere, Fransız toprağı üzerindeki askerlerinden bir yarım milyonun bakımını, beş milyarlık ödencesini ve geciken taksitlerin %5 faizini isteyen Prusyalı Shylock da orada idi. Hesap pusulasını kim ödeyecekti? Zenginliği kendilerine mal edenler, kendi başlattıkları bir savaşın giderlerini bu zenginlik üreticilerinin sırtına yüklemeyi, ancak cumhuriyeti zorla devirerek umut edebilirlerdi. İşte toprak mülkiyeti ve Sermayenin bu yurtsever temsilcilerini, saldırganın gözleri ve yüksek koruyuculuğu altında, dış savaşa bir

* 1871 ve 1891 Almanca baskılar şöyle belgimleştirilirler: "(Landrat'lar ve junkerler Meclisi)". —*Ed.*

** Bu türlü adlar için, Adlar Dizininin sonundaki Gökçeyazınsal ve Söylencesel (Mitolojik) Kişiler bölümüne bakınız. —*Ed.*

iç savaş, bir zenci köle satıcıları ayaklanması eklemeye götüren şey, böylece Fransa'nın engin yıkımının ta kendisi idi.

Komplonun yolunu kapamak üzere, büyük bir engel vardı: Paris. Paris'i silahsızlandırmak, başarının ilk koşulu idi. Bunun sonucu Paris, Thiers tarafından, silahlarını teslim etmesi için uyarıldı. Sonra Paris, "köylüler" Meclisinin çılgınca karşı-cumhuriyetçi gösterileri ve Thiers'nin cumhuriyetin yasal statüsü üzerindeki ikircil açıklamaları; Paris'in *başını kesme ve başkentsizleştirme* (*décapiter et de décapitaliser*) tehdidi; orleancı elçilerin atanması; Paris sanayi ve ticaretini yıkımla tehdit eden, ticarî vadeler ve kiralar üzerindeki Dufaure yasaları;[50] Pouyer-Quertier vergisi, ne olursa olsun her türlü yayının her nüshası üzerinden alınan iki santim; Blanqui ve Flourens'a karşı ölüm kararları; cumhuriyetçi gazetelerin kapatılması; Ulusal Meclisin Versailles'a taşınması; Palikao tarafından ilân edilmiş ve 4 Eylül günü kaldırılmış bulunan sıkıyönetimin yenilenmesi; aralıkçı[51] Vinoy'nın Paris valisi, imparatorluk jandarması Valentin'in polis müdürü, ensonu cizvit general d'Aurelle de Paladines'in Ulusal Muhafız başkomutanı olarak atanması gibi olaylarla usandırıldı.

Ve şimdi, Bay Thiers'ye ve onun buyruğu altında çalışan ulusal savunma görevlilerine sorulacak bir sorumuz var. Bilindiği gibi, kendi maliye bakanı Bay Pouyer-Quertier aracılığı ile, Thiers, hemen ödenmesi gereken iki milyarlık bir borçlanma imzalamıştı. Peki,

1° Bu işin Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Pouyer-Quertier ve Jules Simon'un ceplerine yüzlerce milyonluk bir rüşvet girecek biçimde düzenlendiği ve,

2° Paris'in "yatıştırılma"sına değin hiç bir ödemenin yapılmayacağı,[52] doğru mudur, değil midir?

Her durumda, işin çok ivedi olması gerekir, çünkü

Thiers ile Jules Favre, Bordeaux Meclisi çoğunluğu adına, utanmadan Paris'in Prusya birlikleri tarafından işgal edilmesini istediler. Ama, Almanya'ya dönüşünde kendisine hayran hayran bakan Frankfurt hamkafalarına açıkça bir bıyık altından gülerek söylediği gibi, Bismarck'ın oyununa bu girmiyordu.

II

Karşı-devrimci komplonun yolu üzerindeki tek ciddi engel, silahlanmış Paris idi. Öyleyse Paris'i silahsızlandırmak gerekiyordu! Bu nokta üzerinde, Bordeaux Meclisi içtenliğin ta kendisi idi. Eğer bu meclis köylülerinin bağırıp çağırmaları bunu anlatmak için yeterli olmasaydı, Paris'in Thiers tarafından triumviranın —aralıkçı Vinoy, bonapartçı jandarma Valentin, ve cizvit general d'Aurelle de Paladines— sevecen özenişine bırakılması bir kuşku gölgesi bile bırakmazdı. Paris'in silahsızlandırılmasının gerçek ereğini saygısızca ilân etmelerine karşın, komplocular yalanların en apaçığı, en yüzsüzü olan bir bahane ile ondan silahlarını teslim etmesini istediler. Ulusal Muhafızın topları, diyordu Thiers, devlete aittir ve devlete geri verilmelidir. Gerçek ise, şu: daha Bismarck'ın tutsaklarının ona Fransa'yı teslim ettikleri, ama başkente boyuneğdirme kesin niyeti ile kendilerine kalabalık bir muhafız birliği ayırdıkları teslim şartlaşması günü, Paris tetikte idi. Ulusal Muhafız yeniden örgütlendi ve başkomutanlığı, eski bonapartçı kuruluşun bazı döküntüleri dışında, birliğin tümü tarafından seçilmiş bir Merkez Komiteye verdi. Prusyalıların Paris'e girişlerinin öngünü, Merkez Komite, korkaklar tarafından Prusyalıların işgal edecekleri mahalleler ve dolaylarında kahpece yüzüstü bırakılmış bulunan top ve makineli tüfeklerin Montmartre, Belleville ve La Vil-

lette'e taşınmasını sağladı. Bu toplar, Ulusal Muhafızın topladığı paralar ile alınmıştı. 28 Ocak teslim sözleşmesinde resmen Ulusal Muhafızın özel mülkiyeti olarak tanınmış, ve bu nitelikle, hükümete ait silahların yenenin ellerine genel tesliminden ayrık tutulmuştu. Ve Thiers, Paris'e karşı savaş açmak için, ne denli hafif olursa olsun, her türlü bahaneden öylesine yoksun bulunuyordu ki, apaçık bir yalana başvurma zorunda kaldı: Ulusal Muhafızın topları devletin malı imiş.

Topların alınması elbette Paris'in ve dolayısıyla 4 Eylül devriminin genel silahsızlandırılmasına bir başlangıçtan başka bir şey olmayacaktı. Ama bu devrim Fransa'nın yasal rejimi durumuna gelmişti. Bu devrimin yapıtı olan cumhuriyet, yenenler tarafından teslim şartlaşmasında bile tanınmıştı. Teslim şartlaşmasından sonra, cumhuriyet bütün yabancı devletler tarafından tanınmış ve Ulusal Meclis onun adına toplantıya çağrılmıştı. Bordeaux'da toplanan Ulusal Meclisin, ve onun yürütme gücünün tek yasal görev sanı, Paris emekçilerinin 4 Eylül devrimi idi. 4 Eylül olmasaydı, Ulusal Meclis yerini hemen, 1869'da bir Prusya rejimi altında değil, bir Fransız rejimi altında genel oy aracıyla seçilmiş, ve devrim tarafından zorla dağıtılmış bulunan yasama meclisine bırakma zorunda kalırdı. Thiers ve "salıverilmiş" adamları, Louis Bonaparte'tan onları bir Cayenne[53] yolculuğundan kurtaran izin belgeleri koparmak için, onun karşısında boyuneğme zorunda kalırlardı. Ulusal Meclisin yetkileri, Prusya ile barış koşullarını kararlaştırmakla yükümlü bir noterin yetkilerinden başka bir şey değildi. O, gerçek bürünümü her zaman silahlanmış Paris, bu devrimi yapmış bulunan Paris, onun için dayanılmaz açlık acıları ile beş aylık bir kuşatmaya katlanmış, ve Trochu planına karşın, direnmesini uzatarak, bu direnmeyi taşrada zorlu bir savunma savaşının temeli durumuna ge-

tirmiş bulunan Paris olan bu devrimde, bir ara-olaydan başka bir şey değildi. Ve şimdi Paris ya Bordeaux'nun başkaldırmış zenci köle satıcılarının onur kırıcı kesin buyruğu üzerine silahlarını teslim edecek ve kendi 4 Eylül devriminin, Louis Bonaparte'ın iktidarının onun kralcı rakiplerine basit bir aktarılmasından başka hiç bir anlama gelmediğini kabul edecek; ya da kendini, İkinci İmparatorluğu doğurmuş, ve onun koruyucu vesayeti altında tam bir çürümeye değin olgunlaşmış bulunan siyasal ve toplumsal koşullar devrimci bir biçimde altüst edilmeksizin, kurtarmak ve canlandırmak olanağı bulunmayan Fransa'nın, ona canla başla bağlı savunucusu olarak gösterecekti. Beş aylık bir açlık sonucu daha da güçsüzlenmiş bulunan Paris, bir an bile duraksamadı. Kendi kalelerinde, kendi üzerine çevrilmiş Prusya toplarının tehdidine değin her şeye meydan okuyan Paris, kahramanca, Fransız komplocularına karşı bir direncin tüm tehlikelerini göze alma kararına vardı. Gene de, Paris'in sürükleneceği bir iç savaş korkusu içinde, Merkez Komite, meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün zorbalıklarına ve birliklerin Paris ile dolaylarında tehdit edici bir toplanmasına karşın, aynı salt savunucu tutumunu korudu.

Demek ki, Vinoy'yı bir polis memurları sürüsü ve birkaç ordu alayının başında, Ulusal Muhafızın toplarını baskınla ele geçirmek üzere, Montmartre'a karşı bir gece seferine göndererek, iç savaşı Thiers başlattı. Ulusal Muhafızın direnmesi ve ordunun halk ile kardeşleşmesi karşısında bu girişimin nasıl başarısızlığa uğradığı bilinir. D'Aurelle de Paladines, kendi zafer bültenini önceden bastırmış ve Thiers kendi *coup d'Etat** önlemlerini açıklayan afişleri hazırlamış bulunuyorlardı. Bütün bunların yerini, Thiers'nin Ulusal Muhafızı silahlarının sahibi olarak bırakma yolundaki soylu kararını açıklayan

çağrılarının alması gerekti; Thiers, Ulusal Muhafızın bu silahları, başkaldırıcılara karşı hükümet ile birleşmek için kullanacağına kesin gözüyle baktığını söylüyordu. Kendilerine karşı küçük Thiers çevresinde bu birleşme çağrısına, 300.000 Ulusal Muhafızdan, sadece 300'ü yanıt verdi. Şanlı 18 Mart işçi devrimi, Paris üzerindeki sözgötürmez egemenliğini kurdu. Merkez Komite, onun geçici hükümeti oldu. Avrupa bir an için, siyaset ve savaştaki yeni ve heyecan uyandırıcı başarılarının bir gerçeklik gölgesine sahip bir şey mi, yoksa hanidir geçip gitmiş bir geçmişin düşleri mi olduklarını kendi kendine sorar gibi göründü.

18 Marttan, Versailles birliklerinin Paris'e girişine değin, proleter devrim, devrimlerde ve hele "yüksek sınıflar"ın karşı-devrimlerinde bol bol görülen zor eylemlerinden öylesine bağışık kaldı ki, düşmanları öfkelerini kusmak için, general Lecomte ve general Clément Thomas'nın öldürülmeleri ile Vendôme alanı olayından başka bir konu bulamadılar.

Montmartre'a karşı gece saldırısına katılan bonapartçı subaylardan biri olan general Lecomte, Pigalle alanında, 81. ordu alayına silahsız siviller üzerine dört kez ateş etmesi buyruğunu vermiş, ve erlerinin buyruklara uymaması üzerine, onlara sövüp saymıştı. Kadınları ve çocukları kurşunlayacak yerde, kendi erleri onu kurşunladılar. Erler tarafından işçi sınıfı düşmanlarının okulunda kazanılmış bulunulan kökleşmiş alışkanlıklar, bu erler işçi sınıfından yana geçer geçmez elbette değişmeyeceklerdir. Aynı erler Clément Thomas'yı da öldürdüler.

Eski bir kırgın assubay olan "general" Clément Thomas, Louis-Philippe döneminin son zamanlarında, başkalarının suçunu üzerine alan kimse (*gérant responsab-*

* Hükümet darbesi. —ç.

*le**) ve bu çok kavgacı gazetenin görevli düellocusu ikili niteliği ile çalışmak üzere, cumhuriyetçi *le National*[54] gazetesi yazıkuruluna girmişti. Şubat devriminden[55] sonra, iktidara geçen *National*'ciler bu eski assubayı generale dönüştürdüler. Bu iş, onun da Jules Favre gibi korkunç kışkırtıcılarından ve en alçak cellâtlarından biri olduğu haziran kıyımının[8] öngününde oldu. Sonra, general sanı da kendisi de, 1 Kasım 1870 günü yeniden su yüzüne çıkmak üzere, uzun bir süre boyunca ortadan yokoldular. Bir gün önce, Belediye Dairesinde tutsak edilen savunma hükümeti, Blanqui, Flourens ve işçi sınıfının öbür temsilcilerine, zorla ele geçirmiş bulunduğu iktidarı Paris'te özgürce seçilecek bir Komünün elinde bırakacağına törenle söz vermişti.[56] Sözünde duracak yerde, bu hükümet Paris üzerine Trochu'nün, şimdi Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini tutan Bretonlarını salıverdi.[57] Sadece, böylesine bir andını bozma ile adını kirletmek istemeyen general Tamisier, Ulusal Muhafız başkomutanlığından istifa etti ve, onun yerine, Clément Thomas yeniden general oldu. Bütün komutanlığı boyunca, Prusyalılar ilc değil, ama Paris Ulusal Muhafızı ile savaştı. Paris'in genel silahlanmasını engelledi, burjuva taburlarını işçi taburlarına karşı kışkırttı, Trochu "plan"ına karşıt subayları uzaklaştırdı ve, lekeleyici korkaklık suçlaması altında, kahramanlığı şimdi en amansız düşmanlarının bile hayranlığını çeken proleter taburları terhis etti. Clément Thomas, 1848 Haziranında Paris işçi sınıfının kişisel düşmanı olarak kazandığı rütbe şeritlerini yeniden kazanmış bulunmaktan büyük bir övünç duyuyordu. 18 Marttan birkaç gün önce, "Paris ayaktakımı seçkin tabakasının işini bitirmek" için, savaş bakanı Le Flô'ya kendi kafa-

* *Sorumlu yönetici.* Bu parça, 1871 ve 1891 Almanca baskılarında, şu açıklama ile izlenir: "Başkası yerine hapis cezalarını çekmek için tutulmuş adam." —*Ed.*

sından bir plan sunuyordu. Vinoy'nın bozguna uğramasından sonra, savaşıma amatör espiyon niteliği ile girişmekten kendini alamadı. Galles prensesi, Londra'ya girdiği gün kalabalıkta ezilen insanların yazgısından ne kadar sorumlu ise, Merkez Komite ve Paris emekçileri de Clément Thomas ile Lecomte'un öldürülmesinden tastamam o kadar sorumlu oldular.

Silahsız yurttaşların Vendôme alanındaki sözde öldürülmeleri, bu yalanı yaymak için salt Avrupa gazeteciliği uşak takımına güvenerek, Bay Thiers ile köylülerin mecliste hiç sözünü etmedikleri bir mittir. "Düzenciler", Paris gericileri, 18 Mart zaferinden tir tir titrediler. Bu onlar için ensonu gelen halk cezasının işareti idi. 1848 Haziran günlerinden 22 Ocak 1871[58] gününe değin, buyrukları üzerine öldürülmüş bulunan kurbanların hayaletleri, karşılarında dikiliyorlardı. Terörleri, tek cezaları oldu. Hatta polisler bile (*sergents de ville*), yapılması gerektiği gibi silahsızlandırılacak ve kilit altına konacakları yerde, Versailles'da güvenliğe kavuşmak üzere Paris kapılarını ardına kadar açık buldular. Düzenciler sadece itilip kakılmamakla kalmadılar, ama biraraya gelme ve Paris'in göbeğinde bile birçok güçlü konum işgal etme yetkisine de sahip oldular. Merkez Komitenin bu hoşgörürlüğü, silahlı işçilerin "düzen partisi"nin alışkanlıkları ile öylesine bağdaşmaz bir durumda bulunan bu yüce gönüllülüğü, "düzen partisi" tarafından haksız yere bir güçsüzlük duyusunun belirtisi olarak yorumlandı. Vinoy'nın topları ve makineli tüfekleri* ile başaramadığı şeyi, onun silahsız bir gösteri örtüsü altında yapmaya girişme yolundaki budalaca planının nedeni budur. 22 Mart günü, saflarında bütün *petit crevé*'ler** ve başında da im-

* Metinde, *mitrailleuses* olarak, Fransızca. —ç.

** Metinde *petits crevés*, kibarlığa özenen işsiz güçsüz delikanlılar. —ç.

paratorluğun alışılmış ünlüleri, Heeckeren'ler Coetlogon'lar, Henry de Pène'ler vb. bulunan kışkırtıcı bir "kibar tabaka" bayları alayı, kibar mahallelerden yola çıktı. Barışçıl bir gösteri ödlek bahanesi altında, ama gizlice öldürücü silahlar taşıyan bir çete, yürüyüş kolu biçiminde düzenlendi, yolu üzerinde rasladığı Ulusal Muhafız nöbetçi ve devriyelerini hırpalayıp silahsızlandırdı, ve: "Kahrolsun Merkez Komite! Kahrolsun katiller! Yaşasın Ulusal Meclis!" çığlıkları ile rue de la Paix'den (Barış sokağı) place Vendôme'a (Vendôme alanı) çıkan çete, nöbet bekleyen muhafız kollarını zorlamaya ve onların korudukları Ulusal Muhafız karargâhını baskınla almaya kalkıştı. Tabanca atışlarına karşılık olarak, gerekli *uyarmalarda* bulunuldu, ve bu uyarmaların etkisiz kalması üzerine Ulusal Muhafız generali* ateş komutu verdi. Bir tek salvo, "saygıdeğer topluluk"ların şöyle bir gösterilişinin, Paris devrimi üzerinde, Yeşu'nun borularının Eriha kenti surları üzerinde gösterdikleri etkinin tıpkısını göstereceğini uman alık delikanlıları, çılgınca bir kaçış içinde darma duman etti. Kaçaklar arkalarında iki ölü, dokuz ağır yaralı (aralarında bir de Merkez Komite üyesi**) Ulusal Muhafız ile, "silahsız" gösterilerinin "barışçıl" niteliğini iyice tanıtlayan, marifetlerinin sağa sola saçılmış tabancalar, bıçaklar ve kılıçlı bastonlarla dolu tüm sahnesini bırakıyorlardı. Paris Ulusal Muhafızı, 13 Haziran 1849 günü, Fransız birlikleri tarafından Roma'ya yapılan saldırının[45] hainliğine karşı protestoda bulunmak için gerçekten barışçıl bir gösteri düzenlediği zaman, o sırada düzen partisi generali olan Changarnier, birliklerini her yandan, onları vurmak ve kılıçtan geçirmek, ve atlarının ayakları altında çiğnemek buyruğu ile, bu silahsız insanlar üzerine sürdüğü için, Ulusal Meclis ve özellikle Bay Thiers tarafın-

* Bergeret. —*Ed.*
** Maljournal. —*Ed.*

dan, toplumun kurtarıcısı olarak alkışlanmıştı. O zaman Paris sıkıyönetim altına alınmış, Dufaure yeni baskı yasalarını ivedilikle meclisten geçirmişti. Yeni tutuklamalar olmuş, yeni yasaklamalar konmuş, yeni bir terör uygulanmıştı. Ama "aşağı sınıflar" bu işlerde başka türlü davranırlar. 1871 Merkez Komitesi, "barışçıl gösteri" kahramanlarını düpedüz bilmezlikten geldi öyle ki, sadece iki gün sonra, bunlar Versailles'a doğru ünlü kaçan kaçananın taçlandırdığı o *silahlı* gösteri için, amiral Saisset'in buyruğu altında toplanacak duruma geldiler. Thiers tarafından Montmartre'a gece hırsızlığı girişimi ile başlatılmış bulunan iç savaşı kabul etmekte gösterdiği tiksinti yüzünden, Merkez Komite bu kez, o sıralarda adamakıllı savunmasız bir durumda bulunan Versailles üzerine hemen yürümemek, ve böylece Thiers ile köylülerinin komplolarına bir son vermemekle kesin bir yanlışlık yaptı. Bunun üzerine, Komünün seçim günü olan 26 Martta, düzen partisinin gücünü bir de seçim sandıklarında denemesine izin verildi. O gün, Paris *mairie*'lerinde* düzen partisi üyeleri, içlerinden onları uygun bir zaman ve uygun bir yerde temizleme andını homurdanarak, çok yüce gönüllü yenginleri ile tatlı barışma sözleri teati ettiler.

Şimdi madalyanın öbür yüzüne bakın. Thiers nisan başlarında Paris'e karşı ikinci kampanyasını açtı. Versailles'a getirilen ilk Parisli tutsaklar kafilesi, Ernest Picard, elleri ceplerinde, alay ederek onların çevresinde aylak aylak dolaşır, ve Bayan Thiers ile Bayan Favre, nedimelerinin ortasında, balkonlarından Versaylı gürühun alçaklıklarını alkışlarlarken, insanı çileden çıkarıcı canavarlıkların konusu oldu. Ele geçirilmiş bulunan savaşçılar umursamazlıkla öldürüldüler; yiğit dostumuz, de-

* Belediye başkanlıkları. — Ç.

mir döküm işçisi general Duval, sorgusuz sualsiz kurşuna dizildi, İkinci İmparatorluğun içki âlemlerindeki utanmazca davranışları ile öylesine ünlü karısının pezevengi Galliffet, bir bildirgede, kendi avcıları tarafından bastırılıp silahsızlandırılan küçük bir Ulusal Muhafız birliğinin, yüzbaşı ve teğmenleri ile birlikte öldürülmesini buyurmuş olduğu için böbürlendi. Kaçak Vinoy, federeler saflarında yakalanan her erin öldürülmesini buyuran günlük buyruğu için, Thiers tarafından Légion d'honneur'ün büyük-haç nişanı ile ödüllendirildi. Jandarma Desmarets, 31 Ekim 1870 günü savunma hükümetinin başlarını kurtarmış bulunan şövalye ruhlu ve yüce gönüllü Flourens'i,[59] bir kasap gibi, haince parçalamış olduğu için madalya aldı. Bu cinayetin "güçlendirici ayrıntıları", Thiers tarafından Ulusal Mecliste hoşnutlukla açındırıldı. Bir Timurlenk rolü oynaması kabul edilmiş parlamenter bir Tom Pouce'un [Parmak Tom, Parmak Çocuk —ç.] kendini beğenmiş böbürlenmesi ile, küçüklüğüne karşı ayaklananlara, ve hasta arabaları için yansızlık hakkına değin, uygarlar arası hiç bir savaş güvencesi tanımayı kabul etmedi. Voltaire tarafından daha önce sezilmiş bulunan,[60] o kaplanca içgüdülerini başıboş bırakmasına bir an için izin verilmiş maymundan daha korkunç bir şey yoktur. (Bkz: Ekler, s. 35.*)

Komünün, misillemeyi buyuran ve görevinin "Paris'i Versailles haydutlarının yamyamca davranışlarına karşı korumak ve göze göz, dişe diş istemek"[61] olduğunu açıklayan 7 Nisan günlü buyrultusundan sonra, Thiers tutsaklara barbarca davranılmasını gene de durdurmadı. Üstelik, onlara bültenlerinde sövdü de: "Hiç bir zaman, diye yazdı, namuslu insanların bakışlarını alçalmış bir demokrasinin bundan daha bozulmuş çehreleri acılara salmamış-

* Bkz: bu yapıtın 132. sayfası. —Ed.

tır" — Thiers'nin kendisi ve "salıverilmiş" bakanları gibi namuslu. Gene de, bir zaman süresince, tutsakların öldürülmesi ertelendi. Ama Thiers ve aralıkçı[51] generalleri, Paris'te Ulusal Muhafız kılığında yakalanan kendi jandarma espiyonlarının bile, üzerlerinde yangın bombaları ile yakalanan *Sergents de ville*'lerin* bile bağışlandıklarını öğrenir öğrenmez, Komünün misilleme üzerindeki buyrultusunun boş bir tehdit olduğunu anlar anlamaz, tutsakların yığınsal öldürülmeleri yeniden başladı ve sonuna değin ardı arası kesilmeden sürdürüldü. Ulusal Muhafızların sığındıkları evler jandarmalarca çevrildi, üzerlerine (ilk kez olarak burada görünen) petrol döküldü ve yakıldı; yarı-kömürleşmiş cesetler, daha sonra Ternes'de kurulmuş bulunan gezgin Basın hastanesi tarafından kaldırıldılar. 25 Nisan günü Belle-Epine'de atlı bir avcılar birliğine teslim olan dört Ulusal Muhafız, daha sonra Galliffet'nin yaraşır dengi bir yüzbaşı tarafından birbiri ardına vuruldu. Yüzbaşının dört kurbanından, ölü diye bırakılmış bulunan biri, Scheffer, yerde sürüne sürüne Paris ileri karakollarına döndü ve bu olay üzerine bir Komün komisyonu karşısında tanıklık etti. Tolain bu komisyonun raporu üzerine savaş bakanından açıklama istediği zaman, köylüler onun sesini çığlıkları ile bastırdılar ve La Flô'nun yanıt vermesini engellediler. Kahramanlıklarından sözetmek, "şanlı" ordularının onuruna bir saldırı olurdu. Thiers'nin bültenlerinin, Moulin-Saquet'de uyurken basılan federelerin süngülendiklerini, ve Clamart'taki yığınsal öldürülmeleri haber verirken kullandığı saygısız ton, Londra'daki gerçekten aşırı-duyarlı olmayan *Times*'ın[52] bile sinirlerine dokundu. Ama bugün Paris'i bombalamış ve yabancı fatihin koruması altında bir zenci köle satıcıları ayaklanması kışkırtmış bulunan kimseler tarafından işlenen salt baş-

* Polislerin. —ç.

langıç niteliğindeki canavarlıkları saymaya girişmek gülünç olur. Bütün bu tüyler ürpertici şeyler ortasında, cüce omuzları üzerine çöken korkunç sorumluluk üzerine bitmez tükenmez parlamenter yakınmalarını unutan Thiers, *meclisin rahatça çalıştığını* söyleyerek böbürleniyor, ve bazan aralıkçı generaller, bazan da Alman prensleri ile yaptığı aralıksız içki âlemleri aracıyla, sindiriminin, hatta Lecomte ve Clément Thomas'nın hayaletleri ile bile, en küçük bir bozukluğa uğramadığını tanıtlıyor.

III

18 Mart sabahı, Paris şu gökgürültüsü ile uyandı: *Vive la Comune!** Peki ama Komün, burjuva sağduyusunu böylesine tedirgin eden bu sfenks nedir?

"Başkent proleterleri, diyordu 18 Mart günlü bildirgesinde Merkez Komitesi, yönetici sınıfların güçsüzlük ve döneklikleri ortasında, onlar için kamu işlerinin yönetimini ele alarak durumu kurtarma zamanının gelmiş bulunduğunu anlamışlardır."

Ama işçi sınıfı devlet makinesini olduğu gibi almak ve onu kendi hesabına işletmekle yetinemez.

Sürekli ordu, polis, bürokrasi, din adamları ve yargıçlar gibi, sistemli ve aşamalı bir işbölümü planına göre biçimlendirilmiş, her yerde varolan organları ile merkezileşmiş devlet iktidarı, doğmakta olan burjuva topluma, feodalizme karşı savaşımlarında güçlü bir silah hizmeti gördüğü mutlak krallık çağına değin çıkar. Bununla birlikte, her türlü ortaçağsal molozlar, senyörlerin ve soyluların üstünlük hakları, yerel ayrıcalıklar, belediyesel ve loncasal tekeller, taşrasal anayasalar yüzünden, gelişmesi engellenmiş bulunuyordu. 18. yüzyıl Fransız Devriminin dev sü-

* Yaşasın Komün! —ç.

piirgesi bütün bu geçmiş zaman kalıntılarını silip süpürdü ve böylece toplumsal dayanağı (*substrat*), modern devlet kuruluşu üstyapısı karşısına çıkan son engellerden de kurtarmış oldu. Modern devlet, kendisi de yarı-feodal bir nitelik taşıyan eski Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı birleşme savaşlarının ürünü olan Birinci İmparatorluk döneminde kuruldu. Daha sonraki rejimler sırasında parlamenter denetim altına, yani varlıklı sınıfların doğrudan denetimi altına konmuş bulunan hükümet, sadece engin ulusal borçların ve ezici vergilerin fideliği olmakla kalmadı; otorite, çıkar, mevki gibi dayanılmaz çekicilikleri ile, bir yandan yönetici sınıfların rakip fesat komiteleri ve serüvencileri arasında uyuşmazlık nedeni oldu, ve öte yandan toplumun iktisadî değişiklikleri ile birlikte siyasal niteliği de değişti. Modern sanayiin ilerlemesi geliştikçe, sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığı da genişliyor, yoğunlaşıyor, devlet iktidarı gitgide sermayenin emek üzerindeki ulusal bir iktidar, toplumsal kölelik ereklerine göre örgütlenmiş toplumsal bir güç, bir sınıf egemenliği aygıtı niteliğini kazanıyordu.* Sınıflar savaşımında bir ilerleme gösteren her devrimden sonra, devlet iktidarının salt bastırıcı niteliği gitgide daha açık bir biçimde ortaya çıkıyordu. 1830 devrimi, hükümeti toprak sahiplerinden kapitalistlere, işçilerin en uzak düşmanlarından en dolaysız düşmanlarına geçirdi. Devlet iktidarını, Şubat Devrimi[65] adına ele geçiren cumhuriyetçi burjuvalar, işçi sınıfını "toplumsal" cumhuriyetin, onların toplumsal bağımsızlığını güvence altına alan cumhuriyetten başka bir şey olmadığına inandırmak, ve burjuvalar ile toprak sahiplerinin kralcı yığınına da, hükümetin malî kaygı ve üstünlüklerini tam bir güvenlik içinde "cumhuriyetçi" burjuvalara bırakabi-

* 1871 Almanca baskı, bu tümcenin sonunu, biraz farklı bir yazılış içinde verir: "Devlet iktidarı gitgide Emeği ezmeye yönelik bir kamu iktidarı, bir sınıf egemenliği aygıtı niteliği kazanıyordu." —Ed.

leceklerini tanıtlamak ereğiyle, bu iktidarı haziran kıyımlarını kışkırtmak için kullandılar. Bununla birlikte, biricik kahramanca haziran başarılarından sonra, artık cumhuriyetçi burjuvalara, kapkaççılar sınıfının bütün rakip *fraction et faction*'ları* tarafından, üretici sınıflar ile şimdi açıkça ortaya çıkmış bulunan karşıtlıklar içinde kurulmuş bir koalisyon olan "düzen partisi"nin ilk saflarından artçı birliğine geçmekten başka bir şey kalmıyordu. Hisse senetli [anonim —ç.] şirket biçimindeki hükümetlerinin upuygun biçimi, başkan olarak Louis Bonaparte ile birlikte, "*vile multitude*"e** kabul edilmiş sınıf terörizmi ve özgür haksızlık rejimi olan *République parlementaire**** oldu. Her ne kadar parlamenter cumhuriyet, Bay Thiers'nin dediği gibi, "onları (yönetici sınıfın çeşitli bölüntülerini) en az bölen" cumhuriyet idiyse de, buna karşılık bu sınıf ile onun seyrek safları dışında yaşayan tüm toplum arasında bir uçurum yaratıyordu. Birlikleri, daha önceki hükümetler döneminde, kendi öz uyuşmazlıklarının devlet iktidarı için henüz koymuş bulundukları engelleri ortadan kaldırıyordu. Proletaryanın ayaklanma tehlikesi karşısında, birleşik varlıklı sınıf, o zaman devlet iktidarını, kimsenin gözünün yaşma bakmaksızın ve çalımla, sermayenin emeğe karşı ulusal savaş silahı olarak kullandı. Üreticiler yığınına karşı sürekli savaşında, varlıklı sınıf, sadece yürütme gücünü durmadan artan baskı güçleri ile donatma zorunda değil, ama kendi öz parlamenter kalesini, Ulusal Meclisi, yürütme gücüne karşı tüm savunma araçlarından yavaş yavaş yoksun bırakma zorunda da kaldı. Yürütme gücü, Louis Bonaparte'ın kişiliğinde, varlıklı sınıfın temsilcilerini kovdu. "Düzen partisi" cumhuriyetinin doğal ürünü, İkinci İmparatorluk oldu.

*** Bölüntü ve fesat komiteleri. —ç.**
**** Aşağılık yığın. —ç.**
***** Parlamenter cumhuriyet. —ç.**

İmparatorluk, doğum belgesi yerine *hükümet darbesi*,[10] vize yerine genel oy hakkı ve krallık âsası yerine de kılıç ile, köylülüğe, sermaye ve emek savaşımına doğrudan doğruya katılmamış bulunan o geniş üreticiler yığınına dayandığını ileri sürüyordu. Parlamentarizme, ve böylece hükümetin varlıklı sınıflara peçelenmemiş bağımsızlığına da son vererek, işçi sınıfını kurtaracağını ileri sürüyordu. İşçi sınıfı üzerindeki iktisadî üstünlüklerini koruyarak, varlıklı sınıfları kurtaracağını ileri sürüyordu; ve son olarak, ulusal büyüklük yalancı düşünü herkes için yeniden canlandırarak, bütün sınıfların birliğini kurmuş olmakla böbürleniyordu. Gerçeklikte, burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini çoktan yitirmiş —ve işçi sınıfının henüz elde etmemiş— bulunduğu bir dönemde, tek olanaklı hükümet biçimi de buydu. Bu hükümet, bütün dünyada, toplumun kurtarıcısı olarak alkışlandı. Onun egemenliği altında, tüm siyasal kaygılardan kurtulmuş bulunan burjuva toplum, kendisinin hiç bir zaman düşünmediği bir gelişmeye erişti. Sanayi ve ticareti, devsel oranlara eriştiler; malî dolandırıcılık, kozmopolit içki âlemlerini göklere çıkardı; yığınların sefaleti tantanalı, yapmacık, rezilce bir lüksün utanmaz sergilenmesi ile açık bir karşıtlık oluşturuyordu. Toplumun çok üstünde durur gibi görünen devlet iktidarı, gene de bu toplumun en büyük rezaleti ve aynı zamanda onun tüm bozulmuşluklarının yuvası idi. Devletin kendisinin ve kurtarmış bulunduğu toplumun çürümüşlüğü, bu rejimin ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e taşımaya susamış bulunan Prusya'nın süngüleri tarafından açığa çıkarıldı. Emperyalizm, doğmakta olan burjuva toplumun, feodalizmden kendi öz kurtuluş aleti olarak dünyaya getirdiği, ve iyiden iyiye gelişmiş burjuva toplumun, sonunda emeği, sermayeye bir köleleştirme aracı durumuna dönüştürmüş bulunduğu bu devlet iktidarının, aynı zamanda hem en değerden düşmüş, hem de en son biçimidir.

İmparatorluğun doğrudan antitezi, Komün oldu. Şubat Devriminin, Paris proletaryası tarafından kendisi ile ilân edilmiş bulunduğu "toplumsal cumhuriyet" çığlığı, sadece sınıf egemenliğinin kralcı biçimini değil, ama sınıf egemenliğinin kendisini kaldıracak bir cumhuriyet için duyulan belirsiz bir özlemden başka bir şeyi dile getirmiyordu. Komün, bu cumhuriyetin olumlu biçimi oldu.

Eski hükümet iktidarının merkezi, ve aynı zamanda Fransız işçi sınıfının da toplumsal kalesi olan Paris, Thiers ve köylüleri tarafından, imparatorluğun onlara bıraktığı o eski hükümet iktidarını onarmak ve sürdürmek için kalkıştıkları girişime karşı silaha sarılmıştı. Paris, sadece, kuşatma sonucu ordudan kurtulmuş, ve onun yerine çoğunluğu işçiler tarafından oluşturulan bir Ulusal Muhafızı geçirmiş bulunduğu için direnebiliyordu. Şimdi sürekli bir kurum durumuna dönüştürülmesi sözkonusu olan şey, işte bu durumdu. Bu yüzden, Komünün ilk buyrultusu (kararnamesi) sürekli ordunun kaldırılması, ve silahlanmış halk ile değiştirilmesi oldu.

Komün, kentin çeşitli ilçelerinden genel oy hakkı ile seçilmiş belediye meclisi üyelerinden kurulmuştu. Bu üyeler sorumlu ve her an görevden geri alınabilir idiler. Komün üyelerinin çoğu doğal olarak işçilerden ya da işçi sınıfının ünlü temsilcilerinden oluşuyordu. Komün parlamenter bir örgenlik değil, ama aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı, hareketli bir gövde olacaktı. Merkezî hükümetin aleti olmaya devam edecek yerde, polis siyasal özniteliklerinden hemen yoksunlaştırıldı ve Komünün sorumlu ve her an görevden geri alınabilir bir aleti durumuna dönüştürüldü. Yönetimin tüm öbür dallarındaki görevliler (memurlar) için de aynı şey oldu. Komün üyelerinden aşama sırasının en alt düzeyine değin, kamu görevi *işçi ücretleri* karşılığı görülecekti. Yüksek devlet görevlilerinin kullanma hakları ve temsil ödenekleri, bu

yüksek görevlilerin kendileri ile birlikte ortadan kalktılar. Kamu hizmetleri, merkezî hükümet tarafından korunan kimselerin özel mülkiyeti olmaktan çıktı. Sadece belediye yönetimi değil, ama o güne değin devlet tarafından yürütülmüş bulunan tüm girişkenlik, Komünün ellerine verildi.

Eski hükümetin maddî iktidar aletleri olan sürekli ordu ile polis bir kez kaldırıldıktan sonra, Komün manevî baskı aletini, "rahiplerin iktidarı"nı kırma işine girişti; varlıklı kurumlar oldukları ölçüde, tüm kiliselerin dağıtılması ve kamulaştırılması buyrultusunu çıkardı. Rahipler, öncelleri olan havariler gibi, müminlerin sadakaları ile yaşamak üzere, özel yaşamın dünya işlerinden dingin elçekmişliğine gönderildiler. Öğretim kurumlarının tümü parasız olarak halka açıldı, ve aynı zamanda kilise ile devletin her türlü karışmasından da kurtarıldı. Böylece, sadece öğretimin herkes için erişilebilir kılınması ile kalınmamış, ama bilimin kendisi de, sınıf önyargıları ve hükümet iktidarının onu vurmuş bulundukları zincirlerden kurtarılmıştı.

Adalet görevlileri, daha sonra bozmak üzere, sırayla bağlılık yemini etmiş bulundukları ardarda gelen bütün hükümetlere aşağılık bağımlılıklarını gizlemekten başka bir işe yaramayan o yapmacık bağımsızlıktan yoksunlaştırıldılar. Öbür kamu görevlileri gibi, yüksek adalet görevlileri ve yargıçlar da seçilir, sorumlu ve geri alınabilir olacaklardı.

Paris Komünü, elbette, Fransa'nın bütün büyük sanayi merkezlerine örnek hizmeti görecekti. Komün rejimi, Paris ve ikincil merkezlerde bir kez kurulduktan sonra, eski merkezî hükümet, taşra illerinde de, yerini üreticilerin kendi kendileri tarafından hükümetine bırakma zorunda kalacaktı. Komünün geliştirme zamanı bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, Komünün en küçük kır-

sal yerleşme merkezlerinin bile siyasal biçimi olacağı ve kırsal bölgelerde, sürekli ordunun, hizmet zamanı son derece kısa bir halk milisi ile değiştirileceği, açıkça söylenmiştir. Her ilin kırsal komünleri, ortak işlerini ilin yönetim merkezindeki bir delegeler meclisi aracıyla yönetecek, ve bu il meclisleri de Paris'teki ulusal yetkililer kuruluna milletvekilleri göndereceklerdi; delegeler her an görevden geri alınabilir ve seçmenlerinin *buyurucu yetki belgesi* ile bağlı olacaklardı. Bir merkezî hükümete gene de kalan, az sayıda ama önemli görevler, gerçeğe aykırılığı biline biline söylendiği gibi kaldırılmayacak, ama komünsel, başka bir deyişle sıkı sıkıya sorumlu görevliler tarafından yürütüleceklerdi. Ulusun birliği bozulmayacak, ama tersine, komünsel kuruluş tarafından örgütlenecekti; bu birlik, onun cisimleşmesi olduğunu ileri süren, ama, ulusun asalak bir uru olduğu halde, ulusun kendisinden bağımsız, ve onun üzerinde olmak isteyen devlet iktidarının yıkılması ile bir gerçeklik durumuna gelecekti. Eski hükümet iktidarının salt bastırıcı organlarının kesilip atılması önemli olduğu halde, bunların haklı görevleri, toplumun üzerinde bir üstünlük savında bulunan bir otoriteden çekilip alınacak, ve toplumun sorumlu hizmetkârlarına verileceklerdi. Genel oy hakkı, her üç ya da altı yılda bir halkı parlamentoda yönetici sınıfın hangi üyesinin temsil edeceği ve ayaklar altına alacağını kararlaştıracak yerde, tıpkı kendi işi için işçi ve yönetim personeli arayan herhangi bir işverene hizmet eden bireysel seçim hakkı gibi, komünler biçiminde örgütlenmiş halka hizmet edecekti. Ve bireyler gibi, toplulukların da, gerçek işler konusunda, genel olarak herkesi kendi yerine koymasını, ve eğer bir kez bir yanlışlık yaparlarsa, onu da hemen düzeltmesini bildikleri, iyi bilinen bir olgudur. Öte yandan, Komün anlayışına hiç bir şey, genel oy hakkı yerine hiyerarşik bir görevlendirme geçirmekten daha yabancı olamaz.

Haksız yere, toplumsal yaşamın, kendileri ile belirli bir benzerlik gösterdikleri daha eski, ve hatta sönmüş biçimlerinin yinelenmesi olarak görülmek, genel olarak, yepyeni tarihsel biçimlerin yazgısıdır. Böylece, modern devlet iktidarını yıkan bu yeni Komünde, önce bu devlet iktidarına öngelen, sonra da onun temeli olan ortaçağ komünlerinin yaşama bir çağrılması görülmek istendi. — Komünsel kuruluş, haksız yere, başlangıçta zor aracıyla kurulmuş bulunmasına karşın, şimdi güçlü bir toplumsal üretim etkeni durumuna gelmiş olan o büyük uluslar birliğini, Montesquieu ve Jirondenlerin[63] düşüne uygun olarak, bir küçük devletler federasyonu biçiminde bir bozma girişimi olarak görüldü. — Komün ve devlet iktidarı karşıtlığı, haksız yere, aşırı merkezileşmeye karşı eski savaşımın aşırı bir biçimi olarak görüldü. Özel tarihsel koşullar, öbür ülkelerde, burjuva hükümet biçiminin, Fransa'da olduğu biçimdeki klasik gelişmesini engelleyebilir, ve İngiltere'de olduğu gibi, büyük merkezî devlet örgenliklerinin, bozulmuş kilise yönetim kurulları (*vestries*), çıkarcı belediye meclis üyeleri ve kentlerde ve köylerde yırtıcı yardım bürosu yöneticileri ile, gerçekten soydan geçme sulh yargıçları ile tamamlanmasına izin verebilirler. Komünsel kuruluş, o güne değin toplumun sırtından geçinen ve onun özgür hareketini kötürümleştiren asalak devlet tarafından emilmiş bulunan tüm güçleri topluma geri verecektir. Sadece bununla bile, Fransa'nın canlanmasının çıkış noktası olacaktır. — Fransız taşra kentleri burjuvazisi, Komünde, bu sınıfın Louis-Philippe döneminde kır üzerinde uygulamış bulunduğu, ve Louis Napoléon döneminde de yerini kırın kentler üzerindeki sözde egemenliğine bırakan egemenliğin bir onarılma girişimini gördü. Gerçeklikte, komünsel kuruluş, kırsal üreticileri il yönetim merkezlerinin entelektüel yönetimi altına koyacak ve onlara, kent işçilerinin kişiliğinde, çıkarlarının doğal mutemetlerini

sağlayacaktır. — Komünün sadece varlığı bile, apaçık bir şey olarak, belediyesel özgürlüğü içeriyordu; ama bu özgürlük bundan böyle, artık kaldırılmış bulunan devlet iktidarı için bir engel değildi. Paris Komününe, kentlerin yönetimini Prusya devleti polis makinesindeki basit ikincil çarklardan başka bir şey olmama derecesine düşüren, o 1791 eski Fransız belediye örgütünün karikatürü Prusya belediye rejimi özlemleri yükleme düşüncesi, ancak ve ancak, eğer kendi kan ve demir entrikalarına gömülmüş bulunmasaydı, kafasal çapma öylesine uyarlı olan eski *Kladderadatsch* (Berlin *Prunch*'u)[64] yazarlığı mesleğine seve seve dönecek olan bir Bismarck'ın usuna, ancak ve ancak böylesine bir kafaya gelebilirdi.

Komün, şu iki büyük gider kaynağını: sürekli ordu* ile devlet memurculuğunu kaldırarak, tüm burjuva devrimlerin o ucuz hükümet sloganını gerçekleştirdi. Komünün varlığı bile, sınıf egemenliğinin, hiç değilse Avrupa'da, olağan yükü ve vazgeçilmez maskesi olan krallığın *yokluğunu* öngerektiriyordu. O, cumhuriyete gerçekten demokratik kurumlar temelini sağlıyordu. Ama ne "ucuz hükümet", ne de "gerçek cumhuriyet" onun son ereği idiler; bunlar onun gerekli sonuçlarından başka bir şey değildiler.

Komünün konusu olduğu yorumların, ve ona dayanan çıkarların çeşitliliği, daha önceki bütün hükümet biçimlerinin özsel olarak bastırıcı bir nitelik taşımalarına karşın, onun gelişmeye son derece yetenekli bir siyasal biçim olduğunu gösterir. Komünün gerçek gizemi şudur: o özsel olarak bir *işçi sınıfı hükümeti,*** üreticiler sınıfının temellükçüler sınıfına karşı savaşımının ürünü, emeğin ikti-

* Bu "sürekli ordu" sözcüğü, 1871 ve 1891 Almanca baskılarda yoktur. —*Ed.*

** 1871 ve 1891 Almanca baskılarda "işçi sınıfı hükümeti" sözcükleri italik dizilmiştir. —*Ed.*

sadî kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan ensonu bulunmuş siyasal biçim idi.

Bu son koşul olmasaydı, komünsel kuruluş bir olanaksızlık ve bir aldatmaca olurdu. Üreticinin siyasal egemenliği, onun toplumsal köleliğinin sonsuzlaştırılması ile birlikte varolamaz. Demek ki, Komün, sınıfların varoluşunun, öyleyse sınıf egemenliğinin üstüne dayandığı iktisadî temellerin kökünü kazımak için bir kaldıraç hizmeti görmeliydi. Emek bir kez kurtulduktan sonra, her insan bir emekçi durumuna gelir ve üretken çalışma bir sınıfın özniteliği olmaktan çıkar.

Tuhaf şeydir. Emekçilerin kurtuluşu üzerindeki son altmış yılın bütün cafcaflı söylevlerine ve tüm engin yazınına karşın, işçiler, nerede olursa olsun, kendi öz davalarını ele almaya görsünler; sanki kapitalist toplum, daha tüm çelişkileri gelişmemiş, daha bütün yalanları ortaya çıkmamış, daha pis gerçekliği gözler önüne serilmemiş de, henüz bakir suçsuzluğunun en arı durumu içinde bulunuyormuş gibi, sermaye ve ücretli kölelik gibi iki kutbu (toprak sahibi artık kapitalistin komandit ortağından başka bir şey değildir) ile birlikteki güncel toplum sözcülerinin tüm savunumlu lafazanlıklarının gürlediği hemen duyulur. Komün, diye haykırırlar, tüm uygarlığın temeli olan mülkiyeti kaldırmak istiyor. Evet baylar, Komün, büyük bir yığının emeğini birkaç kişinin zenginliği durumuna getiren bu sınıf mülkiyetini kaldırmak istiyordu. Mülksüzleştiricilerin mülksüzleştirilmesini amaçlıyordu. Üretim araçlarını, bugün özsel olarak emeğin köleleştirme ve sömürü araçları olan toprağı ve sermayeyi, özgür ve ortaklaşa bir çalışmanın aletleri durumuna dönüştürerek, bireysel mülkiyeti bir gerçeklik yapmak istiyordu. Ama komünizmdir bu, o "olanaksız" komünizm! Ne yani, egemen sınıfların güncel sistemi sonsuza değin sürdürmenin olanaksızlığını anlayacak kadar kavrayışlı olan üyeleri —ve

bunların sayısı kabarıktır—, kooperatif üretimin usandırıcı ve gürültücü havarileri oldular. Ama eğer kooperatif üretim bir aldatmaca ve bir tuzak olarak kalmayacaksa; eğer o kapitalist sistemin yerini alacaksa; eğer kooperatif toplulukların tümü, ulusal üretimi, onu kendi öz denetimleri altına alan, ve kapitalist üretimin kaçınılmaz yazgısı olan sürekli anarşi ve devirli sarsıntılara son veren ortaklaşa bir plana göre düzenleyecekse, baylar, eğer bu komünizm değilse, o çok "olanaklı" komünizm değilse, nedir peki?

İşçi sınıfı Komünden mucizeler beklemiyordu. Onun *par décret du peuple** uygulanacak hazırlop ütopyaları yoktur. Kendi öz kurtuluşunu ve bu kurtuluşla birlikte, güncel toplumun kendi öz iktisadî gelişmesi ile karşı konmaz bir biçimde yöneldiği yaşamın o daha yüksek biçimini gerçekleştirmek için, uzun savaşımlardan, koşulları ve insanları baştan başa dönüştürecek tüm bir tarihsel süreçler dizisinden geçme zorunda olduğunu bilir o. O bir ülküyü gerçekleştirme zorunda değil, ama sadece yıkılmakta olan eski burjuva toplumun bağrında taşıdığı yeni toplumun öğeleri önündeki engelleri kaldırma zorundadır. Tarihsel görevinin tam bilinci içinde ve davranışında ona yaraşır olma kahramanca kararı içinde, işçi sınıfı, basın uşaklarının kaba sövgüleri ile, bilisiz yavanlıkları ve sekterce fikirlerini bilimsel yanılmazlığın kesinliği üzerinden döktüren kurulu düzen tutkunu burjuva doktrinerlerin kasıntılı kayırması karşısında gülümsemekle yetinebilir.

Paris Komünü devrimin yönetimini kendi ellerine aldığı zaman; basit işçiler, ilk kez olarak, "doğal üstlerinin"** hükümet ayrıcalıklarına dokunma cüretini gösterip, eşi görülmemiş bir güçlük koşulları içinde, yapacaklarını gös-

* Halk buyrultusu ile. —ç.
** 1871 ve 1891 Almanca baskılarda, burada, "varlıklı sınıflar" biçiminde bir ekleme var. —Ed.

terişsizce, bilinçlice ve etkilice yaptıkları zaman (ve bunu, en yükseği, büyük bir bilimsel otoriteye* inanmak gerekirse, Londra'nın herhangi bir okul sekreteri için gereken en düşük ücretin ancak beşte-birine erişen ücretler karşılığı yapılan), eski dünya, Belediye Dairesi üzerinde dalgalanan, emek cumhuriyetinin simgesi kızıl bayrak karşısında öfke sarsıntıları içinde iki büklüm oldu.

Ve, bununla birlikte, bu devrim, işçi sınıfının, sadece zengin kapitalistler ayrık olmak üzere, hatta Paris orta sınıfının büyük bölümü —dükkâncılar, satıcılar, tüccarlar— tarafından bile, toplumsal girişkenliğe hâlâ yetenekli tek sınıf olarak açıkça tanınmış bulunduğu ilk devrim idi. Komün, orta sınıfın kendi içinde sürekli anlaşmazlıklar nedeni olan borç ve alacak sorununu bilgece çözerek, onu kurtarmıştı.[65] Orta sınıfın bu aynı bölümü, 1848 Haziranındaki işçi ayaklanmasının[8] ezilmesine katılmış, ve Kurucu Meclis tarafından alacaklılarına hemen saygısızca kurban edilmişti.[66] Ama onun bugün işçi sınıfı yanında yer almak için tek nedeni bu değildi. Artık Komün, ya da, yeniden hangi ad altında belirirse belirsin, imparatorluk dışında bir seçenek olmadığını seziyordu. İmparatorluk, kamu zenginliğini saçıp savurması ile, özendirmiş bulunduğu büyük malî dolandırıcılık ile, Sermayenin yapay olarak hızlandırılmış merkezileşmesine, ve bu sınıfın büyük bir bölümünün bağlaşık mülksüzleştirilmesine sağlamış olduğu destek ile onu [orta sınıfı —ç.] iktisadî bakımdan yıkmıştı. İmparatorluk, bu sınıfı, siyasal bakımdan incitmiş, çocuklarının eğitimini *frère ignorantin*'lere[67] vererek volterciliğine meydan okumuş, neden olduğu yıkımlara karşılık imparatorluğun yokolmasından başka bir ödünleme bırakmayan bir savaşa başı eğik sokarak, onun Fransız ulusal duygusunu ayaklandırmıştı. Gerçekte, tüm bona-

* Almanca baskılar bu büyük bilimsel otoritenin kim olduğunu şöyle belirtir: "(Profesör Huxley)". —*Ed.*

partçı ve kapitalist yüksek *bohème*'in Paris dışına göçünden sonra, orta sınıfın gerçek düzen partisi, kendini Komün bayrağı altına giren ve Thiers'nin önceden tasarlanmış değiştirmelerine karşı onu savunan "Cumhuriyetçi Birlik"[66] biçimi altında gösterdi. Bu büyük orta sınıf yığınının iyilik bilmesi, bugünkü sert sınanmaya dayanacak mı? Bunu ancak zaman gösterecek.

Komün, köylülere: "Bizim zaferimiz sizin tek umarınızdır" derken, yerden göğe kadar haklı idi. Versailles'da yumurtlanıp metelik etmez övüngen Avrupa gazetecileri tarafından yinelenen tüm yalanların en şaşılacaklarından biri, Ulusal Meclis köylülerinin Fransız köylülüğünü temsil ettikleri yalanı oldu. Fransız köylüsünün, 1815'ten sonra, bir milyon zarar ödentisi ödeme zorunda kaldığı adamlara karşı duyduğu sevgi biraz düşünülsün.[69] Onun gözünde, büyük bir toprak sahibinin varlığı bile, daha kendiliğinden onun 1789 kazanımları üzerine bir el uzatmadır. Burjuvazi, 1848'de, frank başına 45 santimlik ek vergi ile onun toprak parçasını ağır yükümler altına sokmuştu; ama o bunu devrim adına yapmıştı; oysa ki şimdi, Prusyalılara ödenecek beş milyarlık zarar ödentisini köylünün omuzlarına yüklemek için, devrime karşı bir iç savaşı kışkırtıyordu. Komün, buna karşılık, ilk bildirgelerinden birinde, savaşın gerçek yaratıcılarının onun giderlerini de ödeme zorunda olduklarını bildiriyordu. Komün, köylüyü kan vergisinden kurtaracak, ona ucuz bir hükümet verecek, bugünkü sülüklerini, noteri, avukatı, mübaşiri, ve öbür adlî vampirleri, onun tarafından seçilmiş ve ona karşı sorumlu, ücretli Komün görevlileri durumuna dönüştürecekti. Onu *garde-champpetre*in,* jandarma ve valinin zorbalığından kurtaracak, rahip tarafından alıklaştırılmanın yerine, öğretmen tarafından öğretimi geçirecekti. Ve

* Kır bekçisi. —ç.

Fransız köylüsü, her şeyin üstünde, hesap adamıdır. Rahip aylığının, tahsildar tarafından zorla alınması yerine, kiliseye bağlı olanların dinsel içgüdülerinin kendiliğinden ortaya çıkmasına bağlı olmasını son derece usa yatkın bulacaktı. Komün hükümetinin —ve sadece onun— Fransız köylüsüne umudunu getirdiği büyük dolaysız iyilikler işte bunlardı. Öyleyse burada, köylünün toprak parçası üzerine bir karabasan gibi çöken ipotekli borç, her gün büyüyen *prolétariat foncier* (kırsal proletarya), ve onun bu toprak parçasından, modern tarımın gelişmesi ve kapitalist işleme biçiminin rekabeti sonucu gitgide daha hızlı bir gidişle gerçekleşen mülksüzleştirilmesi gibi, sadece Komünün köylü yararına çözmeye yetenekli ve aynı zamanda da zorunlu olduğu daha karmaşık, ama dirimsel somut sorunlar üzerinde uzun uzadıya durmak büsbütün gereksizdir.

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı seçti, ama düzen partisi İkinci İmparatorluğu kurdu. Gerçeklikte Fransız köylüsü neye gereksinme duyduğunu, kendi *maire*ini* hükümetin valisine, kendi öğretmenini hükümetin rahibine, ve kendi öz kişiliğini de hükümetin jandarmasına karşıt çıkararak, 1849 ve 1850'de göstermeye başladı. Düzen partisi[46] tarafından Ocak ve Şubat 1850'de yapılmış bulunan tüm yasalar, köylülere karşı açık baskı önlemleri oldular. Köylü bonapartçı idi; çünkü büyük Devrim, ondan sağlamış bulunduğu bütün çıkarlar ile birlikte, onun gözlerinde Napoléon'da kişileşiyordu. İkinci İmparatorluk döneminde hızla dağılan bu yanılsama (ve bu yanılsama doğası gereği "köylüler"e düşmandı), geçmişin bu önyargısı, Komünün köylülüğün canlı çıkarlarına ve ivedi gereksinmelerine yönelttiği çağrıya nasıl direnebilirdi?

* Belediye başkanı. —ç.

"Köylüler", Komün Paris'i ile taşra illeri arasındaki üç aylık özgür bir bağlantı süresinin, köylülerin genel bir ayaklanmasına yolaçacağını biliyorlardı (onların başlıca kaygıları, gerçekte buydu); Paris çevresinde, sanki sığır vebasının yayılmasını önlemek içinmiş gibi, bir polis ablukası kurmakta gösterdikleri kaygılı çabukluğun nedeni de budur.

Öyleyse Komün, Fransız toplumunun tüm sağlıklı öğelerinin gerçek temsilcisi, ve dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olduğu kadar, aynı zamanda bir işçi hükümeti, ve böylece, emeğin kurtuluşunun gözüpek bir savunucusu niteliği ile, sözcüğün gerçek anlamında uluslararası bir hükümet idi de. İki Fransız eyaletini Almanya'ya ilhak eden Prusya ordusunun gözleri önünde, Komün, tüm dünya emekçilerini Fransa'ya ilhak ediyordu.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit dolandırıcılığın büyük panayırı olmuştu; tüm ülkelerin dolandırıcıları, içki âlemlerine ve Fransız halkını soyup sovana çevirmesine katılmak için, onun çağrısına koşuşup gelmişlerdi. Tam da o anda, Thiers'nin sağ kolu Romanyalı rezilce eğlence düşkünü Ganesco, sol kolu da Rus çaşıtı Markovski'dir. Komün tüm yabancılara ölümsüz bir dava için ölme onurunu verdi. Dönekliği yüzünden yitirilen dış savaş ve yabancı saldırganla komplosu aracıyla kışkırtılan iç savaş arasında, burjuvazi, Fransa'da oturan Almanlara karşı polis avları düzenleyerek, yurtseverliğini gösterme zamanı bulmuştu. Komün bir Alman işçisini* kendi çalışma bakanı yaptı. Thiers, burjuvazi, İkinci İmparatorluk, gürültülü yakınlık gösterileri ile Polonya'yı durmadan aldatmışlardı; oysa gerçeklikte, onu edepsizce hizmet ettikleri Rusya'ya teslim ediyorlardı. Komün Polonya'nın kahraman oğullarına,** onları Paris savunucularının başına geçirme

* Léo Frankel. —Ed.
** J. Dombrowski ve W. Wroblewski. —Ed.

onurunu verdi. Ve açtığının bilincinde olduğu yeni tarih çağını açıkça belirlemek için, bir yandan yenen Prusyalıların, öte yandan da bonapartçı generaller tarafından yönetilen Bonaparte ordusunun gözleri önünde, savaş övüncesinin o devsel simgesini, Vendôme sütununu[70] yıktı.

Komünün büyük toplumsal önlemi, onun öz varoluşu ve eylemi oldu. Özel önlemleri, halk tarafından bir halk hükümeti eğiliminden başka bir şey gösteremezlerdi. Örneğin, fırın işçileri için gece çalışmasının kaldırılması gibi; işverenler arasında yürürlükte olan, çeşitli bahanelerle işçilerinden cezalar keserek, ücretleri düşürmeye dayanan, ve böylece işverenin yasamacı, yargıç ve yürütme gücü rollerini kendine topladığı, üstelik parayı da cebine indirdiği uygulamanın, ceza tehdidi altında yasaklanması gibi. Bu nitelikte bir başka önlem de, kapitalistleri ister sıvışıp gitmiş, ister işi durdurmayı yeğlemiş olsunlar, kapatılmış bulunan bütün atelye ve fabrikaların, karşılığı ödenmesi koşulu ile, işçi birliklerine verilmesi oldu.

Komünün, öngörü ve ılımlılıkları ile dikkati çeken malî önlemleri, kuşatılmış bir kentin durumu ile bağdaşır önlemlerden başkası olamazlardı. Haussmann* rejimi altında, büyük malî ortaklıklar ve bayındırlık işleri girişimcileri tarafından, Paris kenti zararına yapılan olağanüstü hırsızlıklar bakımından, Komün onların mallarını zoralımına uğratmakta, Orléans hanedanının mallarını zoralımına uğratan Louis-Napoléon'dan çok daha haklı olurdu. Her ikisi de mallarının büyük bir bölümünü kilisenin yağmalanmasından sağlamış bulunan Hohenzollernler ile İngiliz oligarkları, kilisenin layikleştirilmesinden sadece 8.000 frank sağlayan Komün tarafından elbette çok alındılar.

* Baron Haussmann. İkinci İmparatorluk döneminde Seine ilinin, yani Paris kentinin valisi. İşçi ayaklanmalarına karşı savaşımı kolaylaştırmak için, bir dizi kentçilik çalışması yaptırdı. (*Lenin tarafından hazırlanan 1905 Rusça baskı için not.*) —Ed.

Versailles hükümeti, biraz cesaret ve güç toplar toplamaz, Komüne karşı en zorlu araçları kullanırken; tüm Fransa için, büyük kentler delegelerinin toplantılarının yasaklanmasına değin giden, düşüncenin özgürce söylenmesini yokederken; Versailles ve Fransa'nın geri kalan bölümünü, İkinci İmparatorluğunkini çok geçen bir çaşıtlık ağı altına sokarken; Paris'te basılmış tüm gazeteleri enkizisyoncuya dönüştürülmüş jandarmaları tarafından yaktırır ve Paris'ten gelen ve Paris'e giden bütün mektupları açtırırken; Ulusal Mecliste Paris'ten yana bir söz etme yolunda en çekingen denemeler, hatta 1816 *Bulunmaz Meclisinde*[48] bile görülmemiş bir biçimde, çığlıklar altında boğulurken; Versaylılar tarafından Paris dışında yürütülen kanlı savaş, ve Paris içinde de satınalma ve komplo girişimleri sürdürülürken, Komün, sanki barış içindeymiş gibi, liberalizmin bütün gerek ve görüşlerine uymaya çalışmakla, görevine utanılacak bir biçimde ihanet etmiş olmaz mıydı? Komün hükümeti Bay Thiers hükümeti ile aynı nitelikte olmuş olsaydı, Paris'te düzen partisi gazetelerini yasaklamak için, Versailles'da Komün gazetelerini yasaklamaktan daha çok fırsat bulamazdı.

Tam da Fransa'yı kurtarmanın tek yolu olarak kiliseye dönmeyi ileri sürdükleri sırada, dinsiz imansız Komünün Picpus manastırı ile Saint-Laurent kilisesinin oldukça özgül gizemlerini ortaya çıkarması, "köylüler" için kuşkusuz öfkelendirici bir şeydi.[71] Ve Bay Thiers'ye karşı ne yergi: O, savaşları yitirme, teslim şartlaşmaları imzalama ve Wilhelmshoehe'de sigara sarmadaki becerikliliklerine tanıklık olarak, bonapartçı generaller üzerine büyük-haçlar yağdırırken, Komün, görevlerini savsadıkları kuşkusunu doğurdukları anda, generallerini görevden alıyor ve tutukluyordu. Komüne takma bir ad altında girmiş ve Lyon'da yalın [yani hileli olmayan —ç.] iflâstan altı günlük bir hapis cezasına çarptırılmış bulunan bir üyesinin,*

Komünün buyruğu üzerine Komünden çıkartılıp tutuklanması, hâlâ Fransa dışişleri bakanı olan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satmakta bulunan ve hâlâ o hükümet örneği Belçika'ya buyruklarını dayatan kalpazan Jules Favre'ın yüzüne karşı, bile isteye savrulmuş bir sövgü değil miydi? Ama kuşkusuz, Komün, eski tipte bütün hükümetlerin ayrıklamasız yaptıkları gibi, yanılmazlık savında bulunmuyordu. Tüm davranış ve sözlerini yayımlıyor, halkı bütün eksikliklerinden bilgili kılıyordu.

Her devrimde, onun gerçek temsilcilerinin yanma, bambaşka bir nitelikte adamlar da karışır; bunlardan bazıları, büyük bir saygı ile bağlı bulundukları geçmiş devrimlerin kalıntısıdırlar; güncel hareketi anlamayan bu adamlar, bilinen dürüstlük ve cesaretleri, ya da salt gelenek gücü ile, halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptirler; bazıları da, günün hükümetine karşı yıllardan beri aynı basmakalıp tumturaklı tespih dualarını yineleye yineleye, kendilerini eşi bulunmaz devrimciler olarak göstermiş bulunan basit yaygaracılardır. Hatta 18 Marttan sonra bile, bu türlü bazı adamların ortaya çıktığı görüldü ve, bazı durumlarda, bunlar birinci planda roller oynamasını da başardılar. Güçleri ölçüsünde, bu adamlar işçi sınıfının gerçek eylemini engellediler; tıpkı önceki her devrimin tam gelişmesini engellemiş bulundukları gibi. Bunlar kaçınılmaz bir kötülüktürler; zamanla bunlardan kurtulunur; ama işte Komüne bunun için zaman bırakılmadı.

Paris'te Komün tarafından yapılmış bulunan değişiklik, gerçekte ne olağanüstü bir değişiklik idi! İkinci İmparatorluğun bozulmuş Paris'inin en küçük izi bile kalmamıştı. Paris artık Britanyalı büyük toprak sahiplerinin, *absentéiste*[72] İrlandalıların, Amerikalı eski zenci köle satıcıları ve harvurup harman savuranların, eski Rus toprak

* Blanchet. —*Ed.*

kölesi sahipleri ve Romanya boyarlarının buluşma yeri değildi. Artık cesetler morga taşınmıyor, gece saldırıları, hırsızlıklar olmuyordu; gerçekte, 1848 Şubat günlerinden bu yana ilk kez olarak, Paris sokakları, hem de hiç bir tür polis olmaksızın, güvenli idiler.

"Artık adam öldürme, hırsızlık, saldırı gibi şeylerden sözedildiğini duymuyoruz, diyordu bir Komün üyesi; sanki polis tüm tutucu müşterilerinin topunu, kendisi ile birlikte Versailles'a sürüklemiş!"

Aşifteler, koruyucularının —ailenin, dinin, ve her şeyin üstünde de mülkiyetin koruyucuları olan kiriş-kıranların (*francs-fileurs*)— ardından gitmişlerdi. Onların yerine, ortaya, ilkçağ kadınları gibi, kahraman soylu ve özverili gerçek Paris kadınları çıktı. Çalışan, düşünen, savaşan, kanayan, yeni bir toplum yaratmakla meşgul, kapılarına dayanmış yamyamları neredeyse unutan, tarihsel girişkenliğinin coşkusu içinde ışıldayan bir Paris!

Paris'teki bu yeni dünyanın karşısında, bir de Versailles'daki eski dünyaya, meclisteki varlıkları ile zenci köle satıcıların ayaklanmasını onaylayan, parlamenter cumhuriyeti ayakta tutmak için hükümet başına yerleşmiş bulunan yaşlı şarlatanın kendini beğenmişliğine güvenen, ve geçmişin hayaletleri gibi, Jeu de Paume'da* toplanarak, 1789'u karikatürleştiren bir tufan öncesi cumhuriyetçileri kuyruğu ile, ulusun kanına susamış, lejitimist ve orleancı, tüm ölmüş rejimlerin şu vampirler meclisine bakın. Demek ki, Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi, sadece Louis Bonaparte generallerinin kılıçlarının desteğinin bir yaşam görünüşüne yöneltti̇ği bu meclis idi! Paris, tüm gerçek, Versailles, tüm yalan; ve Thiers'nin ağzından yayılmış bulunan yalan!

Thiers, bir Seine-et-Oise belediyeleri temsilciler kuru-

* *Jeu de Paume*, 1789 Ulusal Meclisinin ünlü bir kararı aldığı salon [73] (*1871 Almanca baskı için Engels'in notu.*)

luna şöyle diyor:

"Sözüme güvenebilirsiniz, onu *hiç bir zaman* tutmazlık etmedim."

Meclisin kendisine, "Fransa'nın o güne değin gördüğü en özgürce seçilmiş ve en liberal meclis" olduğunu söylüyor; onun başıbozuk asker takımına "dünyanın hayran olduğu ve Fransa'nın o güne değin gördüğü en güzel ordu" olduğunu söylüyor; taşra illerine, Paris'i bombalamadığını, bunun bir masal olduğunu söylüyor.

"Eğer birkaç top atıldıysa, bu Versailles ordusu tarafından değil, ama kendilerini göstermeye bile cesaret edemedikleri zaman, dövüştüklerine inandırmak için, bazı başkaldırıcılar tarafından atılmıştır."

Taşra illerine, "Versailles topçusu Paris'i bombalamıyor, onu topa tutmaktan başka bir şey yapmıyor" da diyor.

Paris başpiskoposuna, Versailles birliklerine maledilen sözümona idamlar ve misillemelerin(!) saçma sözlerden başka bir şey olmadıklarını söylüyor. Paris'e, sadece "onu ezen iğrenç zorbalardan kurtulmak" istediğini, gerçekte "Paris Komününün bir avuç ip kaçkınından başka bir şey olmadığını" söylüyor.

Bay Thiers'nin Paris'i, "aşağılık yığın"ın gerçek Paris'i değil, ama düşsel bir Paris, kiriş-kıranların[74] Paris'i, bulvarlarda gezmeyi seven erkek ve kadınların Paris'i, uşakları, dolandırıcıları, yazınsal bohemi ve aşifteleri ile şimdi Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'i dolduran, iç savaşı hoş bir perde arası oyunundan başka bir şey olarak görmeyen, yapılmakta olan savaşa cep dürbünü ile bakan, top seslerini sayan, ve gösterinin Porte-Saint-Martin tiyatrosunda hiç görmediği kadar iyi sahnelendiğine kendi öz onuru ve fahişelerinin onuru üzerine yemin eden, zengin, kapitalist, yaldızlı, aylak Paris idi. Düşen adamlar gerçekten ölü idiler; yaralıların çığlıkları gerçek çığlıklar idi; ve, görüyor musunuz. bü-

tün bunlar ne kadar da yoğun bir tarihsel nitelik taşıyordu!

Bay Thiers'nin Paris'i, işte bu; tıpkı Coblence göçmenlerinin, Bay de Calonne'un Fransa'sı olması gibi.[75]

IV

Zenci köle satıcılarının Paris'i yıkmak için ilk komplo girişimleri, onu Prusyalılara işgal ettirme girişimleri oldu; ama Bismarck'ın kabul etmemesi üzerine bu girişim başarısızlığa uğradı. İkincisi, 18 Marttaki komplo girişimi, ordunun bozguna uğramasına ve tüm yönetimi kendisini izlemeye zorlayan hükümetin Versailles'a kaçmasına yolaçmıştı. Paris ile görüşmeler yapıyormuş gibi görünerek, Thiers, o zaman, Paris'e karşı savaşa hazırlanmak için zaman kazandı. Ama bir orduyu nerde bulmalıydı? Ordu alaylarının kalıntıları sayıca güçsüz ve pek de güvenilir gibi değildiler. Thiers'nin taşra illerine yaptığı, ve onları ulusal muhafızları ve gönüllüleri ile Versailles'ın yardımına koşmaya çağıran ivedi çağrılar, düpedüz bir iteleme ile karşılandı. Sadece Bretagne, ak bir bayrak altında savaşan, herbiri göğsünde ak kumaştan bir İsa yüreği taşıyan, ve savaş çığlıkları da "*Vive le roi*!"* olan bir avuç *chouan*[76] gönderdi. Bunun üzerine Thiers çarçabuk, gemicilerden, sömürge piyadelerinden, papaza bağlı zuhaflardan,[76] Piétri'nin *sergents de ville* ve *Mouchard*larından** bileşik, alaca bulaca bir çete toplama zorunda kaldı. Gene de, Bismarck'ın tastamam iç savaşın sürdürülmesi ve Versailles hükümetinin Prusya'ya kölece bağlı tutulması için kıtıkıtına yetecek sayıda salıverdiği imparatorluk savaş tutsaklarının yurtlarına geri gönderilmesi olmasaydı, bu ordu gülünç bir biçimde yetersiz

* Yaşasın kral! —ç.
** Polis ve hafiyelerinden. —ç.

kalırdı. Savaş sırasında, jandarmaların en tehlikeli bütün görevlere kendileri atılarak bu orduyu sürüklemeye çalışmaları gerekirken bile, Versailles polisi Versailles ordusunu gözetme zorunda kaldı. Düşen kaleler zaptedilmediler, ama satın alındılar. Federelerin yiğitliği, Paris'in direnişinin kendi öz stratejik dehası ve buyruğu altında bulunan süngüler ile kırılamayacağına Thiers'yi inandırdı.

Bu arada, taşra illeri ile ilişkileri gitgide güçleşiyordu. Thiers ve "köylüler"inin tasasını dağıtacak bir tek onama bildirisi bile gelmiyordu. Tam tersine... Her yandan, hiç de saygılı olmayan bir ton üzerinden, cumhuriyetin açıkça tanınması, komünsel özgürlüklerin doğrulanması ve görev süresi bitmiş bulunan Ulusal Meclisin dağıtılması temeli üzerinde, Paris ile barışma isteyen elçilik kurulları ve çağrılar yağmur gibi yağıyordu. Bunlar o kadar büyük bir sayıda geliyorlardı ki, Thiers'nin adalet bakanı Dufaure, savcılara yayınladığı 23 Nisan günlü genelgesinde, "barışma sloganını" bir suç olarak izlemelerini buyuruyordu! Bununla birlikte, kampanyasının başarısından umutsuzluğa düşmeye başlayan Thiers, taktik değiştirmeye karar verdi; bütün ülkede, Ulusal Meclise kendi kabul ettirdiği yeni belediye yasası temeli üzerinde, 30 Nisan günü belediye seçimlerinin yapılması buyruğunu verdi. Valilerinin entrikalarına olduğu kadar polis baskısına da güvenen Thiers, taşra illerinin yargısının Ulusal Meclise o güne değin hiç bir zaman sahip olmadığı o tinsel gücü vermesini, ve bu illerin de, Paris'in fethi için gereksinme duyduğu maddî gücü ensonu kendisine göndermelerini bekliyordu.

Paris'e karşı, kendi öz bültenlerinde göklere çıkardığı kendi eşkiyalık savaşını, ve bakanlarının tüm Fransa'da bir terör egemenliği kurma girişimlerini, Thiers, daha başından beri, birden çok amaca hizmet edecek kü-

çük bir barışma komedisinin eşliğinde yürütmeye çalışıyordu. Bu komedi taşra illerini aldatacak, Paris'in burjuva öğelerini kendine çekecek ve, her şeyin üstünde, Ulusal Meclisin düzmece cumhuriyetçilerine, Paris karşısındaki ihanetlerini, Thiers'ye olan inançları arkasında, gizleme fırsatını verecekti. 21 Mart günü, daha hiç bir ordusu yokken, Thiers Ulusal Meclise şöyle demişti:

"Ne olursa olsun, Paris'e karşı ordu göndermeyeceğim."

27 Mart günü, gene kürsüye çıkıyordu:

"Ben cumhuriyeti bir oldubitti olarak buldum, ve onu koruyup sürdürmekte adamakıllı kararlıyım."

Gerçeklikte, "köylüler"inin böğürmeleri Versailles'da cumhuriyet adının bile anılmasını bastırırken, o, Lyon ve Marsilya'daki devrimi,[77] cumhuriyet adına bastırıyordu. Bu başarıdan sonra, artık "varsayılı bir olgu"dan başka bir şey olmayan "oldubitti"nin gücünü kırdı. Sakınırlık gereği Bordeaux'dan kirişi kırdırtmış bulunduğu Orléans prensleri, şimdi, yasanın açıkça çiğnenmesi ile, Dreux'de her türlü entrika çevirme iznine sahip bulunuyorlardı. Paris ve taşra illeri delegeleri ile bitmez tükenmez görüşmelerinde Thiers tarafından verilen ödünler, durmadan ton ve renk değiştirmelerine karşın, eninde sonunda her zaman şuna varıyordu: öcü, büyük bir olasılıkla, "Lecomte ve Clément Thomas'nın öldürülmesine karışmış bulunan bir avuç cani" ile sınırlanacaktı — elbette Paris ve Fransa'nın, Bay Thiers'nin kişiliğini, hiç bir sakıntı ileri sürmeksizin, cumhuriyetlerin en iyisi olarak tanımaları koşuluyla; tıpkı onun 1830'da Louis-Philippe için yapmış bulunduğu gibi. Bu ödünlere gelince, mecliste bakanlar tarafından bu ödünler konusunda yapılan resmî yorumlar aracıyla onları yadsıtma zahmetine katlanmakla yetinmiyordu. Onun iş görmek için kendi Dufaure'u vardı. Dufaure, bu yaşlı orleancı avukat, şimdi 1871'de, Thiers

döneminde olduğu gibi, 1830'da Louis-Philippe döneminde, ve 1848'de Louis Bonaparte'ın başkanlığı döneminde de, her zaman sıkıyönetim adalet bakanı olmuştu. Bakan olmadığı sıralarda, Paris kapitalistlerini savunarak bir servet yapmış, kendi yaptığı yasalara karşı dava açarak siyasal bir sermaye durumuna gelmişti. Şimdi, Paris'in düşüşünden sonra, cumhuriyetçi özgürlüğün son kalıntılarının da kökünü kazıyacak temsil edici bir yasalar dizisini Ulusal Meclisten çabucak çıkartmakla yetinmeyip,[78] sıkıyönetim mahkemelerinin kendi gönlünce çok yavaş olan yargılama yöntemini kısaltarak[79] ve çok sert yeni bir sürgün yasası önererek, Paris'in yazgısını önceden sezdiriyordu. Siyasal alanda ölüm cezasını kaldıran 1848 Devrimi, onun yerine sürgün cezasını geçirmişti. Louis Bonaparte, hiç değilse teoride, giyotin rejimini yeniden kurmaya cüret edememişti. Henüz Parislilerin başkaldırıcılar değil, ama katiller olduklarını yavaş yavaş aşılama cesaretine sahip olmayan "köylüler" Meclisi, Paris'e karşı öncelenmiş öcünü Dufaure'un sürgün yasası ile sınırlandırma zorunda kaldı. Eğer bu komedi, Thiers'nin de yolaçmasını istediği gibi, geviş getiren hayvan beyinleri ile, ne onun oyununu, ne de ikiyüzlülük, kararsızlık ve oyalama zorunluluğunu anlayan "köylüler"in öfke çığlıklarına yolaçmasaydı, bütün bu koşullar karşısında, Thiers bile kendi barışma komedisini sürdüremezdi.

Yakında yapılacak olan 30 Nisan belediye seçimleri ereğiyle, Thiers, 27 Nisan günü, büyük barışma sahnelerinden birini oynadı. Duygusal bir söz sanatı tufanı ortasında, meclis kürsüsünden şöyle haykırdı:

"Paris'in, bizi Fransız kanı dökmeye zorlayan komplosundan başka, cumhuriyete karşı hiç bir komplo yoktur. Söyledim ve gene söylüyorum ki, bu dinsiz silahlar onları tutan ellerden düşer düşmez, ceza, sadece küçük bir sayıdaki kamu hukuku suçlusunun dıştalanacağı bir ba-

ğışlama kararı ile, hemen durdurulacaktır."

Ve "köylüler"in zorla sözünü kesmesi üzerine şöyle dedi:

"Baylar, söyleyin bana, yalvarırım size, haksız mıyım? Suçluların ancak bir avuç oldukları gerçeğini söylememden, gerçekten pişmanlık mı duyuyorsunuz? Mutsuzluklarımız ortasında, Clément Thomas ve general Lecomte'un kanını dökmeye yetenekli kişilerin ender ayrıklamalardan başka bir şey olmamaları, mutlu bir şey değil mi?"

Gene de Fransa, Thiers'nin parlamenter bir siren şarkısı olması ile sevine sevine övündüğü bu konuşmayı duymamazlıktan geldi. Hâlâ Fransa'ya kalan 35.000 Komün tarafından seçilmiş bulunan 700.000 belediye meclisi üyesi içinde, lejitimistler, orleancılar ve bonapartçılar[9] birarada 8.000'i bile bulmuyorlardı. Bunu izleyen ek seçimler daha da düşmanca sonuçlar verdi. Böylece, taşra illerinden öylesine gereksinme duyduğu maddî gücü sağlayacak yerde, Ulusal Meclis, son tinsel güç iddiasını, ülke genel oyunun dışavurumu olma iddiasını da yitirdi. Bozgunu tamamlamak üzere, Fransa'nın tüm kentlerinde yeni seçilmiş bulunan belediye meclisleri de, bir Bordeaux karşı-meclisi ile, kapkaççı Versailles Meclisine açıkça gözdağı verdiler.

Bismarck tarafından uzun zamandır beklenmiş bulunan kesin eylem sırası, ensonu gelmişti. Thiers'yi, barışın kesinlikle düzenlenmesi bakımından, Frankfurt'a tam yetkili temsilciler göndermesi için uyardı. Efendisinin çağrısı karşısında alçakgönüllü bir saygı ile, Thiers, Pouyer-Quertier ile desteklenmiş bulunan kendi bağlı Jules Favre'ım göndermekte ivecenlik etti. Rouen'li "ünlü" iplik fabrikatörü, İkinci İmparatorluğun ateşli ve hatta kölece bağlı yandaşı olan Pouyer-Quertier, İkinci İmparatorlukta, İngiltere ile, kendi öz dükkân çıkarları bakımından zararlı ticaret antlaşmasından[60] başka hiç bir

kusur görmüyordu. Thiers'nin maliye bakanı olarak Bordeaux'ya yerleşir yerleşmez, bu "dinsiz" antlaşmayı kınıyor, yakında kaldırılacağını sezdiriyor, ve hatta, daha önceki hiç bir uluslararası antlaşmanın bu işe karşı çıkmadığını söylediği Alsas'a karşı, eski koruyucu gümrük tarifelerini hemen yürürlüğe sokmaya kalkışma saygısızlığını bile, ama boş yere (Bismarck'ı hesaba katmaksızın), gösteriyordu. Karşı-devrimi Rouen'de ücretleri düşürme aracı, ve Fransız taşra illerinin bırakılmasını da Fransa'da kendi mallarının fiyatını yükseltme aracı olarak gören bu adam, Jules Favre için, tüm mesleğinin doruğu olan son ihanetinde, yaraşır dalavere arkadaşı olarak tam da biçilmiş kaftan değil miydi?

Bu yetkin tam yetkili temsilciler çifti Frankfurt'a varır varmaz, kaba Bismarck onları hemen şu buyurucu seçenek ile karşıladı: "Ya imparatorluğun yeniden kurulması, ya da benim barış koşullarımın koşulsuz kabulü!" Bu koşullar, savaş zarar ödentilerinin ödenmesi vadelerinin bir kısaltılmasını, ve Bismarck kendini Fransa'da işlerin gidişinden hoşnut sayıncaya değin, Paris istihkâmlarının Prusya birlikleri tarafından sürekli işgalini içeriyorlardı; böylece Prusya, Fransa'nın iç işlerinde yüce hakem olarak tanınmış bulunuyordu! Buna karşılık, Paris'in yokedilmesi için, tutsak bonapartçı orduyu özgür bırakınayı ve imparator Guillaume'un ordularının doğrudan yardımını öneriyordu. Zarar ödentisinin ilk taksidinin ödenmesini Paris'in "yatıştırılması"na bağlayarak, iyi niyetinin güvencesini de veriyordu. Thiers ve tam yetkili temsilcileri, böyle bir yemi elbette açgözlülük ile yuttular. Barış antlaşmasını 10 Mayıs günü imzaladılar, ve 18 Mayıs günü antlaşmayı Versailles Meclisine onaylattılar.

Barışın imzalanması ile bonapartçı tutsakların gelmesi arasındaki sürede, cumhuriyetçi yardakçıları Paris'in kanının dökülmesi hazırlıklarına gözlerini yummak için

bir bahane bulma acıklı gereksinmesini duyduklarından, Thiers kendini, kendi barışma komedisine yeniden başlama zorunda gördü. Daha 8 Mayıs günü bile, bir orta sınıf uzlaştırıcılar kurulunu şöyle yanıtlıyordu:

"Başkaldırıcılar boyuneğmeye karar verdikleri zaman, Paris kapıları, general Clément Thomas ile general Lecomte'un katilleri dışında herkese, bir hafta boyunca açık kalacaktır."

Birkaç gün sonra, "köylüler" tarafından bu sözler konusunda sert bir biçimde sorguya çekilince, açıklamalarda bulunmayı kabul etmedi, ama onlara şu anlatımlı bilgiyi vermekten de geri kalmadı:

"Aramızda sabırsızlar, çok ivecen adamlar var diyorum. Sekiz gün daha beklemeleri gerek; bu sekiz gün sonunda artık tehlike kalmayacak ve o zaman görev onların cesaret ve yetenekleri düzeyinde olacaktır."

Mac-Mahon ona az zaman sonra Paris'e girebileceğini söyleyecek duruma gelir gelmez, Thiers meclise "Paris'e elde *yasa* gireceğini ve askerlerimizin canına kıyan ve kamusal anıtlarımızı yıkan ip kaçkınlarından tam bir kefaret isteyeceği"ni açıkladı.

Karar zamanı yaklaşınca, meclise: "Acımasız olacağım" dedi; Paris'e, yargılanmış olduğunu, ve kendi bonapartçı haydutlarına da, Paris'ten istedikleri kadar öcalmak için açık karta sahip bulunduklarını söyledi. Ensonu, ihanet 21 Mayıs günü general Douay'ye Paris kapılarını açınca, Thiers, 22 Mayıs günü, "köylüler"e, kendi barışma komedisinin, anlamamakta öylesine ayak diredikleri "erek"ini açıkladı.

"Birkaç gün önce, size *ereğimize* yaklaştığımızı söylemiştim, bugün size şunu söylemeye geldim: *Ereğe* eriştik. Düzen, adalet, uygarlık, en sonunda zaferi kazandılar!"

Gerçekten öyleydi. Burjuva düzeninin uygarlık ve

adaleti, bu düzenin köleleri ne zaman efendilerine karşı başkaldırsalar, kendilerini kendi korkunç ışıkları altında gösterirler. O zaman, bu uygarlık ve bu adalet, maskesiz yabanıllık ve yasasız öcalma olarak ereklerini açığa vururlar. Temellükçü ve üretici arasındaki sınıf savaşımındaki her yeni bunalım, bu gerçeği daha açık bir biçimde ortaya çıkarır. 1871'in sözle anlatılmaz alçaklığı karşısında, burjuvaların 1848 Haziran canavarlıkları bile hiç kalır. Asker bozuntularının iblisçe savaş başarıları, paralı askerleri ve savunucuları oldukları bu uygarlığın doğuştan ruhunu ne kadar yansıtırlarsa, Paris halkının —erkek, kadın ve çocuk— Versaylıların girişinden sonra sekiz gün boyunca dövüşürken gösterdiği kahramanca esirgemezlik ruhu da, onun davasının büyüklüğünü o kadar yansıtır. En büyük sorunu, savaş bir kez bittikten sonra, kendi doğurduğu ceset yığınlarından nasıl kurtulacağını bilmek olan, gerçekten övünçlü uygarlık!

Thiers ile köpeklerinin davranışının bir benzerini bulmak için, Sylla ile iki Roma triumvirasının zamanlarına çıkmamız gerekir.[91] Soğukkanlılıkla uygulanmış aynı yığınsal insan kırımı; toplu öldürmede aynı yaş ve cinsiyet kaygısızlığı; tutsaklara aynı işkence sistemi; aynı sert davranışlar, ama bu kez bütün bir sınıfa karşı; bir tekinin kaçabileceği korkusuyla, saklanan önderlerin aynı yabanıl avı, siyasal ve özel düşmanların aynı ihbarı; savaşıma adamakıllı yabancı kişilerin öldürülmesi karşısında aynı kayıtsızlık. Sadece şu fark var: Romalıların sürgünleri toptan halletmek için henüz *makineli tüfekleri* yoktu, ve onların ne "elde yasa"ları, ne de ağızlarında "uygarlık" sloganı vardı.

Ve, bu korkunç şeylerden sonra, kendi öz basını tarafından betimlenmiş bulunduğu biçimiyle, bu burjuva uygarlığın daha da iğrenç olan öteki yüzüne bakın!

"Dağınık ateş sesleri, *diye yazıyor bir Londra tory*

gazetesinin Paris muhabiri, uzakta hâlâ yankı uyandırır. yüzüstü bırakılmış zavallı yaralılar Père-Lachaise'in mezar taşları arasında ölür, paniğe kapılmış 6.000 başkaldırıcı umutsuzluk cançekişmesi içinde yeraltı mezarlığı labirentlerinde dolaşır, *makineli tüfekle* yirmişer yirmişer öldürülmek üzere zavallılar sokaklardan itile kakıla geçirilirken, *café*'lerin absent, bilardo ve domino tutkunları ile dolup taştığını görmek, yitik kızların bulvarlarda gezindiklerini görmek ve sefihlerin gözde lokantaların *cabinet particulier*'lerinden* gelen gürültülerinin gecenin sessizliğini bozduğunu işitmek, isyan ettirici bir şey."

Bay Edouard Hervé, Komün tarafından yasaklanmış bulunan Versaycı bir gazete olan *Journal de Paris*'de[82] şöyle yazıyor:

"Paris halkının (!) hoşnutluğunu dünkü gösterme biçimi, hafifmeşrep olmaktan da öte bir şeydi, ve bunun zamanla daha da kötüleşeceğinden korkarız. Şimdi Paris'te iyiden iyiye yersiz bir bayram havası var, ve bize *Parisiens de la décadence*** denmesini istemiyorsak, bu duruma bir son vermek gerekir."

Sonra Tacite'in şu parçasını aktarıyor:

"Bununla birlikte, bu korkunç savaşımın ertesi günü, hatta savaşım büsbütün bitmeden önce, alçalmış ve bozulmuş Roma, vücudunu tüketmiş ve ruhunu kirletmiş bulunduğu şehvet bataklığında yeniden yüzmeye başladı: *alibi proelia et vulnera, alibi balnea popinoeque* (burada savaşlar ve yaralar, orada hamamlar ve meyhaneler)."

Yalnız Bay Hervé, sözünü ettiği "Paris halkı"nın, Bay Thiers'nin Paris halkından, Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'den yığın yığın geri dönen *kiriş-kırıcılar*dan, "çöküş" Paris'inden başka bir şey olmadığını söy-

* Özel odalarından. —ç.
** Çöküş dönemi Parislileri. —ç.

lemeyi unutuyor.

Yeni ve daha iyi bir toplumun esirgemezlik dolu savunucuları üzerindeki bütün kanlı zaferlerinde, emeğin köleleştirilmesi üzerine kurulu bu kıyıcı toplum, kurbanlarının iniltilerini, yankısı bütün dünyada yansıyan bir karaçalma yuhalaması altında boğar. Komünün dingin işçi Paris'i, "düzen" köpekleri tarafından hemen bir rezalethane durumuna dönüştürüldü. Ve bu korkunç dönüşüm bütün ülkeler burjuva anlayışına neyi tanıtlar? Elbette, Komünün, uygarlığa karşı komplo kurduğunu! Paris halkı, Komün uğruna kendini coşku içinde öldürtüyor. Ölülerinin sayısı, tarihte bilinen bütün öbür savaşlardaki ölülerin sayısını geçiyor. Bu neyi tanıtlar? Elbette, Komünün, halkın hükümeti değil, ama bir avuç caninin zorbalıkla ele geçirdikleri bir şey olduğunu! Paris kadınları barikatlar üzerinde ve idam mangaları karşısında canlarını seve seve veriyorlar. Bu neyi tanıtlar? Elbette, Komün iblisinin onları cadılar ve cadalozlar* durumuna dönüştürdüğünü! Komünün iki aylık sözgötürmez bir egemenlik boyunca gösterdiği ölçülülüğün eşi, ancak savunmasının kahramanlığında görülebilir. Bu neyi tanıtlar? Elbette, Komünün, ancak cançekişme sırasında koyvereceği şeytanca içgüdülerinin kana susamışlığını, bir ölçülülük ve insanlık maskesi altında, aylar boyunca özenle sakladığını!

İşçi Paris, kendi kendini kahramanca yakarken, yapıları ve anıtları ateşlerle sarmaladı. Proletaryanın canlı gövdesini paramparça ederken, efendileri artık konutlarının eldeğmemiş mimarlığına tantanayla geri döneceklerini düşünmemeliydiler. Versailles hükümeti: "Kundakçılar!" diye haykırıyor ve en uzak köylere değin tüm ajan-

* *En Mégères et en Hécates.* Yunan mitologyasının bu kötülük ve büyü tanrıçalarını böyle çevirdim. Adlar Dizini sonundaki Gökçeyazınsal ve Söylencesel Kişiler bölümüne bakınız. —Ç.

larına, profesyonel kundakçı olma kuşkusu altında, düşmanlarını her yerde kovalama yönergesini veriyor. Savaştan sonraki yığınsal insan kırımına gönül hoşluğu ile bakan tüm dünya burjuvazisi, tuğla ve harcın değerinin bilinmemesi karşısında tiksinti ile irkilmiş bulunuyor!

Hükümetler donanmalarına "öldürme, *yakma* ve yıkma" yetkisini verdikleri zaman, bu bir kundakçılık yetkisi midir? Britanya birlikleri Washington'daki Capitole'ü ve Çin imparatorunun yazlık sarayını bile bile ateşe verdikleri zaman,[63] bu bir kundakçılık eylemi mi idi? Prusyalılar, askerî nedenlerden ötürü değil, ama salt öcalma hırsı ile, Châteaudun gibi kentleri ve sayısız köyleri petrol dökerek yaktıkları zaman, bu bir kundakçılık davranışı mı idi? Thiers, altı hafta boyunca, sadece içinde insan bulunan evleri ateşe verme bahanesi ile Paris'i bombaladığı zaman, bu bir kundakçı işi miydi? Savaşta, ateş, herhangi bir başka silah kadar törel bir silahtır. Düşman tarafından tutulmuş bulunan yapılar, ateşe verilmek için bombalanırlar. Eğer bu yapıların savunucuları geri çekilme zorunda kalırlarsa, saldırganların kullanmasını engellemek için bu yapıları kendileri ateşe verirler. Yakılmak, dünyanın bütün düzenli ordularının savaş cephesi üzerinde bulunan bütün yapıların her zaman kaçınılmaz yazgısı olmuştur. Ama tarihteki tek haklı savaş olan, kölelerin baskıcılarına karşı savaşımında, bu hiç de böyle değildir! Komün, ateşi sadece bir savunma aracı olarak kullandı. O, onu, Haussmann'ın kesin olarak topçu ateşi için açmış bulunduğu dosdoğru uzun caddeleri, Versailles birliklerine kapatmak için kullandı; o, onu, tam da Versaylıların, ilerlemelerinde, en az Komün ateşi kadar yapı yıkan öbür toplarını kullandıkları biçimde, geri çekilmesini örtmek için kullandı. Hangi yapıların savunma ve hangi yapıların saldırı nedeni ile yıkıldığı, bugün bile tartışılıyor. Ve savunma, Versaylı birlikler tutsakların

yığınsal öldürüsüne başlamadan önce ateşe başvurmadı. Öte yandan Komün, eğer umarsız bir duruma düşerse, kendi kendini Paris'in yıkıntıları altına gömeceğini ve Paris'i, ulusal savunma hükümetinin, ama sadece ihanetini gizlemek için söz vermiş olduğu gibi, ikinci bir Moskova[84] durumuna getireceğini, çok zaman önce açıkça bildirmiş bulunuyordu. Trochu, gerekli petrolü işte bu amaçla getirtmişti. Komün, düşmanlarının Paris halkının yaşamı için hiç bir kaygı duymadıklarını, ama kendi yapıları için çok büyük bir kaygı duyduklarını biliyordu. Ve Thiers, kendi payına öcünde yatışmaz olacağını onlara bildirmişti. Bir yanda kendi hazırlanmış ordusu, ve öte yanda da çıkış yollarını kapatan Prusyalılar elinin altında olur olmaz, şu açıklamayı yaptı: "Acımasız olacağım! Kefaret tam, ve adalet taş yürekli olacak." Eğer Paris işçilerinin yaptıkları vandalizm* idiyse, bu, hıristiyanların hıristiyan olmayan ilkçağın gerçekten paha biçilmez başyapıtları üzerinde yaptıkları gibi zafer vandalizmi değil, umutsuz savunma vandalizmi idi; ve hatta bu vandalizm, yükselen bir yeni toplum ile yıkılan bir eskisi arasındaki devsel savaşın kaçınılmaz ve görece önemsiz sonucu olarak da, tarih tarafından doğrulanmış bulunmaktadır. Ayrıca bu vandalizm, turist Paris'ine yer açmak için tarihsel Paris'i yerle bir eden Haussmann vandalizminden çok daha az bir vandalizm idi.

Ama, başta Paris başpiskoposu, altmışdört rehinenin Paris Komünü tarafından öldürülmesi! Burjuvazi ve ordusu, 1848 Haziranında, savaş uygulamasında uzun süreden bu yana ortadan kalkmış bulunan bir alışkı, silahsız savaş tutsaklarının öldürülmesi alışkısını kurmuşlardı. Bu kaba alışkı, o günden bu yana, Avrupa ve Hindistan'daki bütün halk ayaklanmalarının bastırılması sıra-

* *Vandalisme*, güzel şeyleri yakıp yıkma eğilimi. vandallık. —ç.

sında izlenmişti; bu da onun gerçek bir "uygarlık ilerlemesi" oluşturduğunu tanıtlar! Öte yandan, Prusyalılar, Fransa'da, başkalarının davranışlarının hesabını yaşamları pahasına verecek suçsuz insanlar olan rehine alma alışkısını yeniden canlandırmışlardı. Thiers, görmüş bulunduğumuz gibi, daha çatışmanın başlarında, tutsak komüncüleri öldürme insanal uygulamasını yeniden canlandırdığı zaman, Komün de, onların yaşamını korumak için, Prusyalıların rehine alma uygulamasına başvurma zorunluluğu içinde kalmıştı. Rehineler, Versailles tarafından uygulanan tutsakların sürekli öldürülmesi yüzünden, ölümü bin kez hak etmiş bulunuyorlardı. Mac-Mahon pretorienlerinin[85] Paris'e girişlerini kutlamak için yaptıkları insan kırımından sonra, bunların yaşamları daha uzun süre nasıl esirgenebilirdi? Burjuva hükümetlerin amansız kandökücülüğüne karşı son güvence de —rehine alınması— boş bir cakaya mı çevrilmeliydi? Başpiskopos Darboy'nın gerçek öldürücüsü, Thiers'nin ta kendisidir. Komün, başpiskopos ile üstelik bir sürü papazı, o sıralarda Thiers'nin elinde bulunan bir tek Blanqui'ye karşı, birçok kez değiştirme önerisinde bulunmuştu. Thiers bu önerileri dikkafalılıkla geri çevirdi. O, Blanqui ile, Komüne bir baş vereceğini, oysa başpiskoposun, ceset biçimi altında, amaçlarına çok daha iyi yarayacağını biliyordu. Thiers, Cavaignac örneğini izliyordu. Cavaignac ile onun düzen adamları, başkaldıranları başpiskopos Affre'ın öldürücüleri olarak lekelemek için, 1848 Haziranında az dehşet çığlıkları atmamışlardı! Ve gene de, başpiskoposun düzen askerleri tarafından öldürüldüğünü çok iyi biliyorlardı. Olay yerinde bulunan başpiskopos naibi Jacquemet, onlara olup biteni hemen anlatmıştı.

Düzen partisinin, kendi kan âlemlerinde, kurbanlarına çalmaktan hiç bir zaman geri kalmadığı bütün bu karaçalma konseri, sadece günümüz burjuvasının, ken-

dini, plebe karşı kendi elindeki her türlü silahı haklı gören, oysa plebin elindeki en küçük silahın bile, kendiliğinden bir suç oluşturduğunu düşünen eski zamanlar baronunun törel kalıtçısı olarak gördüğünü tanıtlar.

Egemen sınıfın, devrimci, yabancı saldırganın koruması altında yürütülen bir iç savaş aracıyla yıkmak için düzenlediği, ve bizim ta 4 Eylülden Mac-Mahon pretorienlerinin Sanit-Claud kapısından girişine değin izlemiş bulunduğumuz komplo, doruk noktasına Paris insan kırımı ile erişti. Bismarck, henüz 1849 Prusya *Chambre introuvable*'ında[86] basit bir köylü iken dilediği o büyük kentlerin genel yıkılışının belki de ilk taksidini gördüğü Paris yıkıntılarını hoşnutluk içinde seyrediyor. Paris proletaryasının cesetlerini hoşnutluk içinde seyrediyor. Onun için bu, sadece devrimin kökünün kazınması değil, ama şimdi kafası, hem de Fransız hükümetinin ta kendisi tarafından kesilmiş bulunan Fransa'nın, yavaş yavaş sönmesidir de. Tüm mutlu devlet adamlarına özgü o kavrayış kıtlığı ile, Bismarck, bu olağanüstü tarihsel olayın yüzeyinden başkasını görmüyor. Zaferini, kendini sadece yenilen hükümetin jandarması değil, ama aylıklı haydudu durumuna da getirerek taçlandıran bir yeniciyi, tarih bundan önce ne zaman göstermiştir? Prusya ile Paris Komünü arasında bir savaş yoktu. Tersine, Komün barış hazırlıklarını kabul etmiş, ve Prusya da yansızlığını açıklamıştı. Demek ki, Prusya savaşan bir yan değildi. O bir haydut gibi davrandı; kendi üstüne hiç bir risk almadığı için, korkak bir haydut gibi; kan bedelinin, kendi 500 milyonunun ödenmesini, önceden Paris'in düşüşüne bağlamış bulunduğu için, aylıklı bir haydut gibi. Ve böylece, tanrıtanımaz ve sefih Fransa'nın, dindar ve ahlâklı Almanya'nın eli ile cezalandırılması olarak Tanrı tarafından buyrulmuş bulunan bu savaşın gerçek niteliği de ortaya çıkıyordu! Hatta ilkçağ hukukçularının

anladıkları anlamda bile, uluslararası hukukun bu eşi görülmemiş çiğnenişi, "uygar" Avrupa hükümetlerini, Saint-Petersburg hükümetinin basit bir aleti olan hain Prusya hükümetini ulusların gözünden düşürmeye yöneltecek yerde, sadece Paris çevresinde kurulmuş çifte kordondan kaçan bazı kurbanların da Versailles cellâtlarına teslim edilip edilmemesi gerektiğini düşünmeye götürüyor!

Modern zamanların en korkunç savaşından sonra, yenilen ve yenenin proletaryayı ortaklaşa öldürmeler için kardeşleşmeleri, bu görülmemiş olay, Bismarck'ın düşündüğü gibi, yükselen bir yeni toplumun kesin ezilmesini değil, ama eski burjuva toplumunun tam bir dağılışını tanıtlar. Eski toplumun hâlâ yetenekli olduğu en yüksek kahramanlık çabası, ulusal bir savaştır; ve şimdi ulusal savaşın, hükümetlerin, sınıflar savaşımını geciktirmeye yönelik, ve bu sınıf savaşımı iç savaş biçiminde patlak verir vermez bir yana atılan, katıksız bir aldatmaca olduğu da tanıtlanmıştır. Sınıf egemenliği, kendini artık ulusal bir üniforma altında gizleyemez; ulusal hükümetler, proletaryaya karşı ancak *bir bütün* oluştururlar!

1871 Yortusundan sonra, artık Fransız işçileri ile onların emek ürünlerini temellük eden kimseler arasında ne barış, ne de kabul edilebilir bir bırakışma olabilir. Paralı bir asker bozuntusunun demir eli, her iki sınıfı da bir zaman ortak bir baskı altında tutabilir. Ama savaşım, durmadan büyüyen bir genişlik ile, hep yeniden başlayacaktır; ve sonal yeniciye gelince, bu konuda hiç bir kuşku yoktur: ya kapkaççılar azınlığı, ya da büyük emekçi çoğunluk. Ve Fransız işçi sınıfı, modern proletaryanın öncüsünden başka bir şey değildir.

Avrupa hükümetleri, böylece Paris karşısında sınıf egemenliğinin uluslararası niteliğine tanıklık ederlerken, onlara göre bütün bu mutsuzlukların kaynağı olan, emeğin, sermayenin kozmopolit komplosuna karşıt uluslara-

rası karşı-örgütü, Uluslararası Emekçiler Derneğini yuhalıyorlar. Thiers bu derneği, Emeğin, kendini onun kurtarıcısı gibi gösteren zorbası olarak kötülüyordu. Picard, Fransız enternasyonalcileri ile yabancı ülkelerdeki enternasyonalciler arasındaki bağlantıların kesilmesi buyruğunu veriyordu; kont Jaubert, Thiers'nin daha 1835'te suç ortağı olan o yaşlı mumya, tüm uygar hükümetler için en büyük sorunun Enternasyonalin kökünü kazımak olduğunu ilân ediyor. Ulusal Meclisin "köylüler"i, Enternasyonale karşı böğürüyorlar ve tüm Avrupa basını da koroya katılıyor. Birliğimize adamakıllı yabancı, saygıdeğer bir Fransız yazarı,* düşüncesini şu sözlerle dile getiriyor:

"Komün üyelerinin çok büyük bir bölümünün olduğu kadar, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyeleri de, Uluslararası Emekçiler Derneğinin en etkin, en akıllı ve en gözüpek kişileri ... aşırı derecede dürüst, içten, akıllı, canla başla bağlı, temiz ve sözcüğün iyi anlamında bağnaz insanlardırlar."

Polis kafası iliklerine işlemiş burjuva anlayışı, Uluslararası Emekçiler Derneğini, doğal olarak, merkez otoritesinin zaman zaman çeşitli ülkelerde patlamalar buyurduğu bir tür gizli fesat komitesi olarak tasarlıyor. Gerçekte bizim Derneğimiz, uygar dünyanın çeşitli ülkelerinin en ileri işçilerini birleştiren uluslararası bağdan başka bir şey değildir. Nerede olursa olsun, sınıf savaşımı hangi biçim altında ve hangi koşullar içinde gerçeklik kazanırsa kazansın, Derneğimiz üyelerinin ilk safta bulunmaları çok doğaldır. Onun üzerinde bittiği toprak, modern toplumun ta kendisidir. Büyük kanlar dökülmesi pahasına da olsa, o oradan sökülüp atılamaz. Onu oradan söküp atmak için, hükümetlerin, kendi öz

* Büyük bir olasılıkla Robinet. —*Ed.*

asalak varoluşlarının başlıca koşulu olan, Sermayenin Emek üzerindeki despotluğunun kökünü kazımaları gerekir.

İşçi Paris, Komünü ile birlikte, yeni bir toplumun şanlı öncüsü olarak her zaman yüceltilecektir. Şehitlerinin anısı, işçi sınıfının büyük yüreğinde sevgi ve saygı ile korunmuştur. Kıyıcılarına gelince, tarih onları daha şimdiden sonsuz bir teşhir direğine çivilemiştir, ve rahiplerinin tüm duaları onların günahlarını bağışlatamayacaktır.

256, High Holborn, London, Western Central, 30 Mayıs 1871.

E K L E R

I

"Tutsaklar kafilesi Ulrich caddesinde durdu ve kaldırım üzerinde, yola karşı, dört-beş sıra biçiminde dizildi. General Marki de Galliffet ve kurmayı atlarından indiler ve sıranın solundan bir yoklamaya başladılar. Sıraların önünden yavaş yavaş yürüyen ve göz ucuyla bakan general, şurada burada duruyor, bir adamın omuzuna vuruyor ve onu sıradan çıkarttırıyordu. Çoğu durumda, daha geniş bir konuşma olmaksızın, bu biçimde seçilen kişi, böylece az zamanda küçük bir ek kafilenin oluşmuş bulunduğu yolun ortasına itiliyordu. ... Yanlışlık için bolca yer vardı. Atlı bir subay, general Galliffet'ye, özel bir saldırı nedeniyle bir erkek ile bir kadını gösterdi. Sıralardan fırlayan kadın, diz çöktü, ve kollarını açarak, ateşli sözlerle suçsuz olduğunu söyledi. Ve o zaman, acıya aldırmaz bir çehre ve heyecansız bir duruşla, general ona şöyle dedi: 'Bayan, ben Paris'in bütün tiyatrolarında bulundum, oyununuzun benim üzerimde hiç bir etkisi

olmayacak. Komedi oynama zahmetine değmez...' O gün, yanında bulunanlardan göze görünecek derecede daha uzun boylu, daha pis, daha çirkin olmak, iyi bir durum değildi. Özellikle bir kişi dikkatimi çekti, çünkü o bu dünyanın acılarından tez kurtuluşunu kırık burnuna borçluydu... Böylece yüz kadar kişinin seçilmesinden sonra, bir idam mangası onları teslim aldı ve ölüm mahkûmlarını arkada bırakan kafile, yürüyüşüne yeniden başladı. Birkaç dakika sonra, ardımızda bir yaylım ateş başladı ve bir çeyrek saatten çok sürdü. Bu, böylesine hızlı bir biçimde ölüme yargılanan bu mutsuzların idamı idi." (*Daily News*'un[87] Paris muhabiri, 8 Haziran.)

"İkinci İmparatorluğun içki âlemlerindeki utanmazca davranışları ile öylesine ünlü karısının pezevengi" olan bu Galliffet, bir Fransız "Teğmen Piştov" ["*Enseigne Pistolet*"] şöhretine hak kazandı.

"İhtiyatlı bir gazete olan ve heyecan uyandırma düşkünü olmayan *Le Temps*,[88] iyice öldürülmemiş ve adamakıllı ölmeden önce gömülmüş bulunan insanların tüyler ürpertici bir öyküsünü anlatıyor. Öldürülen insanlardan çoğu, aralarından bazıları yarım yamalak olmak üzere, Saint-Jacques-la-Boucherie arkasındaki alana gömüldü. Gündüz, işlek sokakların gürültüsü herhangi bir şeyin farkedilmesini engelliyordu, ama gecenin sessizliği içinde, çevredeki evlerde oturanlar, uzaktan gelen iniltiler tarafından uyandırıldılar, ve sabah büzülmüş bir elin topraktan çıktığı görüldü. Sonuç olarak, cesetlerin çıkarılmasına girişme buyruğu verildi... Birçok yaralının canlı canlı gömüldüğünden en küçük bir kuşku yok. Brunel, geçen 24 Mayıs günü, metresi ile birlikte, Vendôme alanındaki bir evin avlusunda öldürüldüğü zaman, cesetler 27 Mayıs öğleden sonraya değin orada kaldı. Mezarcılar cesetleri almaya geldikleri zaman, kadını henüz yaşar buldular ve onu ambulansa taşıdılar; dört kurşun yemiş ol-

masına karşın, kadın şimdi tehlike dışındadır." (*Evening Standard*'ın[89] Paris muhabiri, 8 Haziran.)

II

Aşağıdaki mektup, Londra'da çıkan *Times*[62] gazetesinin 13 Haziran günlü sayısında yayımlandı:[90]

TİMES YAYIMCILARINA

Bayım,

6 Haziran 1871 günü, Bay Jules Favre, bütün Avrupa devletlerine bir bildirge göndererek, Uluslararası Emekçiler Derneğine[15] karşı bir ölüm avı açmak için onlara başvurdu. Birkaç gözlem bu belgeyi karakterize etmeye yetecek.

Tüzüğümüzün girişinde, Enternasyonalin "28 Eylül 1864 günü, Londra, Longrace, St. Martin's Hall'de düzenlenen herkese açık bir toplantıda" kurulmuş bulunduğu açıklanmıştır. Kişisel nedenlerinden ötürü, Jules Favre kuruluş tarihini 1862'den önceye atıyor.

İlkelerimizi açıklama ereğiyle, *Enternasyonalin* "25 Mart 1869 günlü gazetesi"ni aktardığını bildiriyor. Ve neyi aktarıyor? Enternasyonal olmayan bir derneğin gazetesini. O bu türlü bir manevraya, henüz görece genç bir avukat iken, Cabet tarafından alçaltıcı yazı yayınlama nedeni ile dava edilen *le National*[54] gazetesini savunma zorunda kaldığı zaman da başvurmuştu. O zaman da, kendi kafasından kattıklarını okuyarak, Cabet'nin yergi yazılarından parçalar okuduğunu ileri sürmüş, mahkemenin aynı oturumunda meydana çıkan ve, Cabet'nin hoşgörüsü olmasaydı, Jules Favre'ın Paris barosundan atılmasına yolaçacak olan bu manevrayı çevirmişti. Onun

tarafından Enternasyonal belgeleri olarak aktarılan belgelerden hiç biri Enternasyonale ilişkin değildir. Örneğin, şöyle diyor:

"İttifak tanrıtanımaz olduğunu ilân eder, der 1869 Temmuzunda Londra'da kurulmuş bulunan Genel Konsey."

Genel Konsey hiç bir zaman böyle bir belge yayımlamamıştır. Tersine, o, İttifakın, Jules Favre tarafından anılan Cenevre *Sosyalist Demokrasi İttifakı*'nın (*Alliance de la démocratie socialiste*) kuruluş tüzüğünü aşağılayan bir belge yayımlamıştır.[91]

Jules Favre, kısmen imparatorluğa karşı yöneltilmiş olduğunu da ileri sürdüğü genelgesinin bir ucundan öbürüne, imparatorluk savcılarının Enternasyonal üzerine uydurdukları, ve hatta bu imparatorluk mahkemeleri karşısında bile sefilce yıkılmış bulunan polis uydurmalarını yinelemekten başka bir şey yapmıyor.

Son savaş üzerindeki (geçen temmuz ve eylüldeki) her iki çağrısında da, Enternasyonal Genel Konseyinin, Fransa'ya karşı Prusya fetih planını kınamış olduğu bilinir. Savaş başladıktan az sonra, Jules Favre'ın özel sekreteri olan Bay Reitlingen, Konsey aracılığı ile, ulusal savunma hükümeti yararına, Bismarck'a karşı bir gösteri düzenlenmesi için bazı Genel Konsey üyelerine, elbette boş yere, başvurmuştur; bu üyelerden cumhuriyet adının anılmaması özellikle istenmişti. Genel Konseyin, 9 Eylül günlü çağrısında, Paris işçileri Jules Favre ve meslektaşlarına karşı kesin olarak uyarılmış bulunmalarına karşın, Jules Favre'ın Londra'ya beklenen gelişi onuruna, kuşkusuz en iyi niyetlerle, gösteri hazırlıkları yapılmıştı.

Eğer Enternasyonal de, Jules Favre konusunda, bütün Avrupa hükümetlerine, onların müteveffa Bay Millière tarafından Paris'te yayınlanmış bulunan belgeler

üzerine özel dikkatini çeken bir genelge gönderseydi, Jules Favre ne derdi?

Saygılı hizmetkârınızım, bayım.

JOHN HALES
Uluslararası Emekçiler Derneği
Genel Kurul sekreteri

256, High Holborn, London, Western Central, 12 Haziran.

"Uluslararası Dernek ve erekleri" üzerindeki bir makalede, Londra'da yayımlanan (24 Haziran günlü) *Spectator*,[92] sofu haberci olarak, benzer başka marifetler arasında, ve Jules Favre'ın yapmış bulunduğundan daha da eksiksiz bir biçimde, "İttifak"ın yukarda sözü geçen belgesini, Enternasyonalin yapıtı olarak aktarıyor, ve bu iş yukardaki yanıtın *Times*'da yayımlanmasından onbir gün sonra yapılmış bulunuyor. Bu bizi şaşırtmadı. Çok zaman önce, Büyük-Frédéric, tüm cizvitler içinde, protestan cizvitlerin en kötüleri olduklarını söylemekten hoşlanıyordu.

Marx tarafından Nisan-Mayıs
1871'de yazılmıştır

1871 Haziran ortasında, Londra'da ve,
1871-1872 yılları içinde de, çeşitli
Avrupa ülkeleri ve Birleşik Devletler'de
ayrı bir broşür biçiminde
yayımlanmıştır

KARL MARX

"FRANSA'DA İÇ SAVAŞ"IN BİRİNCİ YAZMA DENEMESİ[93]

SAVUNMA HÜKÜMETİ

Savaşın başlamasından dört ay sonra, savunma hükümeti, Buzenval'de savaş yeteneklerini göstermesini sağlayarak,[94] Paris Ulusal Muhafızı önüne kemirilecek bir kemik attığı zaman, Paris'i teslim şartlaşmasına hazırlamak için uygun zamanın geldiğini düşündü. Teslim şartlaşması ereğiyle toplanmış bulunan Paris belediye başkanları topluluğu karşısında, Trochu, Jules Favre ve birçok öbür meslektaşı önünde, ve onların onaması ile, ensonu kendi "*plan*"ını açıkladı. Sözcüğü sözcüğüne şöyle dedi:

"Yeni meslektaşlarımın, *daha 4 Eylül akşamı,* bana sormakta ivedilik gösterdikleri ilk soru, Paris'in Prusya

ordusuna karşı kendini başarı şansı ile savunabilecek durumda olup olmadığını bilmek sorusu oldu. *Olumsuz yanıt vermekte duraksamadım.* Meslektaşlarımdan bazıları burada: sözlerimin doğruluğu ve *kanımın değişmezliğine* tanıklık edebilirler. Onlara sözcüğü sözcüğüne, Paris'te Prusya ordusuna karşı bir kuşatma savunmasına girişmenin *bir çılgınlık* olacağını söyledim. Kuşkusuz, diye devam ettim, bu *kahramanca bir çılgınlık* olur, ama işte o kadar... *Olaylar tahminimi yalanlamadı.*"

Trochu planı, daha cumhuriyetin ilân edildiği gün, *Paris'in ve Fransa'nın teslimi* idi. Gerçekte, Prusyalıların başkomutanı idi o. Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, Jules Favre'ın kendisi, gebertilecek düşmanın Prusya askerleri değil, ama Paris "demagog"ları (devrimciler) olduğunu itiraf edecek kadar ileri gitti. Savunma hükümeti tarafından halka verilmiş bulunan gürültülü sözler, demek ki, bile bile söylenmiş yalanlardan başka bir şey değildi. Paris'in savunmasını bonapartçı generallere bırakarak, Ulusal Muhafızı dağıtarak ve Jules Favre'ın dalavere rejimi altında açlığı örgütleyerek, bu "plan"ı sistemli olarak uyguladılar. Parisli emekçilerin, bu hainlerin yerine Komünü geçirmek için, 5 Ekim, 31 Ekim vb. girişimleri, Prusyalılar ile birlikte düzenlenen komplo girişimleri olarak bastırıldılar![95] Teslim şartlaşmasından sonra, maske atıldı (çıkarıldı). *Capitulard*'lar,* Bismarck sayesinde bir hükümet durumuna geldiler.[37] Onun tutsakları oldukları için, onunla, koşulları Fransa'yı silahsızlandıran ve gelecekteki her türlü direnmeyi olanaksız kılan bir genel bırakışma imzaladılar. Bordeaux'da cumhuriyet hükümeti olarak durumunu sağlamlaştırdıktan sonra, bu aynı *capitulard*'lar, eski elçileri Thiers, ve dışişleri bakanları Jules Favre aracılığı ile, sözümona Ulu-

* Korkaklar. —ç.

sal Meclis çoğunluğu adına, ve Paris ayaklanmasından çok önce, Fransa'dan *Berlin*'e dönerken, Bismarck'ın Frankfurt'ta hayranlarına bıyık altından gülerek söylediği gibi, ondan yana yakıla, Paris'i silahsızlandırmasını, işgal etmesini, "*sa canaille*"* boyuneğdirmesini istediler. Paris'in Prusyalılar tarafından işgali — savunma hükümeti "plan"ının son sözü, işte buydu. Versailles'a yerleştikten sonra, aynı adamların, aşağılık dalkavukluklarla, Prusya'nın silahlı müdahalesini isterlerken gösterdikleri köpeksi (*cynique*) yüzsüzlük, Avrupa'nın satılık basınını bile şaşkınlığa uğrattı. Paris Ulusal Muhafızının, artık *capitulard*'ların *buyruğu altında* değil, ama *onlara* karşı dövüşürken gösterdiği kahramanlıklar, en kuşkucuları bile Trochu'leri, Jules Favre'ları ve hempalarını "hainler" adı ile damgalama zorunda bıraktı. Komün tarafından ele geçirilen belgeler, ensonu onların yurt ihanetlerinin hukuksal kanıtlarını da sağladı. Bu belgeler arasında, Trochu "plan"ının uygulanmasının kendilerine bırakılmış bulunduğu bonapartçı *sabreur*'lerin** mektupları da bulunuyor; bu mektuplaşmada, bu alçak sefiller, kendi "Paris savunma"ları ile alay ediyor ve açıkça gırgır geçiyorlar (örneğin, Paris savunma ordusu topçu başkomutanı ve Légion d'honneur'ün büyük-haç nişanı sahibi Alphonse Simon Guiod'nun, topçu tümgeneral Suzane'a yazdığı, ve Komün *Resmî Gazete*'si tarafından yayımlanmış bulunan mektuba bakınız).

Demek ki, şimdi Versailles hükümetini oluşturan kişilerin, gerçek hainler için yazılan yazgıdan, ancak Prusya süngülerinin korunması altındaki bir iç savaş, cumhuriyetin ölümü ve kralcı bir restorasyon aracıyla kaçabilecekleri açıktır.

Ama —ve bu imparatorluk yandaşları ile ancak bu

* Ayaktakımına. —ç.
** Asker bozuntuları. —ç.

rejim alanı üzerinde ve bu rejim havası içinde kendilerini halkın savunucuları olarak göstermeye girişebilen kimselerin adamakıllı belirtici bir özelliğidir— muzaffer cumhuriyet, onların ihanetlerini kınamakla yetinemez; onları aşağılık ip kaçkınları olarak adalete teslim etmesi gerekir. Thiers'nin oyuncakları, savunma hükümetinin büyük adamları, Jules Favre, Ernest Picard ve Jules Ferry'ye bir bakmak yeter.

Yirmi kadar yıl üzerine yayılan, ve Ulusal Meclis temsilcilerinden Bay Millière tarafından yayımlanmış bulunan bir gerçek hukuksal belgeler dizisi, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısı ile nikâhsız karı koca olarak yaşayan Jules Favre'ın, son derece karmaşık gözüpek bir sahtekârlık zincirlemesi aracıyla, piçleri adına, onu zengin bir adam durumuna getiren büyük bir mirası eline geçirmeyi başardığını, ve yasal mirasçılar tarafından açılan bir davada, onu sadece, bonapartçı yargıçların suçortaklığının bir rezaletten kurtardığını tanıtlıyor. Jules Favre, ailenin, dinin, mülkiyet ve düzenin bu dokunaklılık dolu sözcüsü, demek ki uzun süreden beri *Code pénal** içine düşmüş bulunuyor. Yazgısı, her dürüst hükümet yönetiminde, kaçınılmaz bir biçimde ömür boyu hapis olurdu.

Şu anda Versailles hükümetinin içişleri bakanı olan, Louis Bonaparte tarafından atanmayı boş yere denedikten sonra, 4 Eylül günü kendi kendini savunma hükümetinin içişleri bakanı** atayan *Ernest Picard, Arthur Picard* adında birinin kardeşidir. Jules Favre ve hempaları ile birlikte, değimli kardeşinin Seine-et-Oise yasama meclisine adaylığını önerme küstahlığında bulunduğu zaman, imparatorluk hükümeti iki belge yayımladı: Bu

* Ceza yasası. —Ç.

** *Fransa'da İç Savaş*'ın kesin metninde. Marx, Ernest Picard'ın, ulusal savunma hükümetinin maliye bakanı olduğunu belirtir. —*Ed.*

Arthur Picard'ın borsadan *"escroc"** olarak kovulmuş bulunduğunu saptayan bir polis müdürlüğü raporu (13 Haziran 1867) ile, Arthur Picard'ın, rue Palestro, n° 5'teki Société générale[39] şubelerinden birinin müdürü olduğu sırada 300.000 frank çalmış bulunduğunu kabul ettiği *11 Aralık 1868* günlü bir başka belge. Ernest, değimli Arthur'ünü, sadece imparatorluk döneminde kurulmuş ve bugün de yayınlanmaya devam eden, içinde cumhuriyetçilerin her gün "çapulcu, haydut ve *partageux*"** olarak kınandıkları, kendisine bağlı bir gazetenin, *Electeur Libre*'in[40] *başyazarı* yapmakla kalmadı, ama, bir kez "savunma" içişleri bakanı olduktan sonra, Ernest, Arthur'den, kendisine teslim edilmiş bulunan devlet gizemlerini paraya çevirmek için, içişleri bakanlığı ile borsa arasında bir de aracı olarak yararlandı.

Ernest ile Arthur arasındaki tüm "malî" yazışma, Komünün eline geçti. Göz yaşartıcı Jules Favre gibi, Ernest Picard, Versailles hükümetinin bu Joe Miller'i de, yeri ceza yasası ve zindan olan bir adamdır.

Bu üçlüyü tamamlamak üzere, 4 Eylülden önce aç gezen yoksul avukat *Jules Ferry,* Paris'te açlığı örgütlemekle yetinmeyerek, bu açlık aracıyla servet yapacak biçimde davrandı. Paris kuşatması sırasındaki aşırtılarının hesabını vereceği gün, mahkûmiyet günü olacaktır.

Eğer zindandan ancak Prusya süngüleri tarafından korunan bir krallık altında kurtulmayı umabilecek, *koşullu salıverilme belgelerini* (meşruten tahliye tezkerelerini) ancak bir iç savaş karışıklığında elde edebilecek bu adamlar, eğer bu serüvenciler, Thiers tarafından hemen *seçilmiş,* ve "köylüler" tarafından karşı-devrimin en güvenilir aletleri olarak beğenilmişlerse, bunda şaşılacak hiç bir şey yoktur.

* Dolandırıcı. —ç.
** Paylaştırmacı. —ç.

Nisan başlarında, tutsak düşmüş ulusal muhafızlar, Versailles'da Piétri'nin "tatlı kuzular"ı ile Versailles ayaktakımının canavarca saldırılarına uğradıkları zaman, "valilik balkonunda Bayan Thiers, Bayan Jules Favre ve sağlık ve keyiften pırıl pırıl parlayan öbür büyük *dame*'lardan* bir sürü", bu iğrenç görünüşün zevkini çıkarırlarken, eğer Bay Ernest Picard, "eller ceplerde, alay ede ede, gruptan gruba geziniyor" idiyse, bunda şaşılacak hiç bir şey yoktur. Öyleyse Fransa'nın bir bölümü yenenlerin çizmesi altında çırpınırken, Fransa'nın yüreği ve kafası olan Paris, kendini içerdeki hainlere karşı savunmak için her gün en değerli kanından seller akıtırken... eğer Thiers'ler, Favre'lar ve hempaları, Louis XIV'ün sarayında, örneğin Thiers tarafından Jules Favre onuruna (Prusyalılar ile birlikte komplo kurmak ve onlara dalkavukluk etmek için gönderildiği) Rouen'den dönüşünde verilmiş bulunan büyük *fête*** gibi içki âlemlerinde yuvarlanıp gidiyorlarsa, bunda da şaşılacak hiç bir şey yoktur.

Eğer savunma hükümeti üyeleri Thiers'yi ilkin, bütün Avrupa saraylarında dilenciliğe çıkmak ve Prusya'ya karşı müdahalelerine karşılık Fransa'da bir kralın restorasyonunu görüşmekle yükümlü yabancı ülkeler elçileri yaptılarsa, eğer, sonradan, *château*'larla komplo kurmak ve, teslim şartlaşması ile aynı zamanda, Fransa'yı hazırlıksız yakalayacak olan genel seçimleri gizlice hazırlamak üzere bütün Fransa taşra illerinde dolaşmaya gönderdilerse, Thiers de, buna karşılık, onları kendi bakanları ve yüksek görevlileri yaptı. Bunlar, güvenilir adamlardı.

Thiers'nin davranış biçiminde oldukça gizemli bir

* Hanımefendiler. —ç.
** Eğlence. —ç.

şey var: Paris devrimini atakça hızlandırma biçimi. "Köylüler"inin karşı-cumhuriyetçi gösterileri ile, (Dufaure'un —Thiers'nin adalet bakanı— Paris ticareti üzerine iflâsı çökerten ticaret senetlerinin *échéance*'ları* üzerindeki 10 Mart yasası aracıyla) Paris'in *başını kesmek* ve *başkentsizleştirmek* tehdidi ile Paris'i kışkırtmakla yetinmedi. Orleancı elçiler atadı, meclisi Versailles'a taşıdı, gazeteler üzerine yeni bir vergi koydu, cumhuriyetçi Paris gazetelerini yasakladı; Palikao tarafından ilân edilmiş, ve 4 Eylül günü, imparatorluk hükümetinin yıkılışı üzerine kaldırılmış bulunan sıkıyönetimi geri getirdi. *Décembriseur*[51] ve eski senatör Vinoy'yı, Paris valisi; imparatorluk jandarması *Valentin*'i, polis müdürü; ve cizvit general d'Aurelle de Paladines'i de Ulusal Muhafız başkomutanı olarak atadı. Bütün bunlarla da yetinmeyen Thiers, Vinoy'yı Montmartre tepelerine saldırtarak, en başta ulusal muhafızların malı olan ve, Paris bırakışma antlaşmasına göre, onların mülkiyeti oldukları basit nedeni ile onlara bırakılmış bulunan topları onların elinden almayı deneyerek, ve böylece Paris'i silahsızlandırmaya çalışarak, güçsüz araçlarla iç savaşa önayak oldu.

Bu ateşli *en finir*** ivediliği nerden geliyordu? Paris'i silahsızlandırıp boyuneğdirmek, elbette, kralcı bir karşıdevrimin ilk koşulu idi; ama Thiers kadar kurnaz bir entrikacı, gerekli hazırlıklar olmadan ve gülünç derecede yetersiz araçlarla ileri atılarak, bu güç girişimi tehlikeye atmayı, ancak son derece buyurucu bir zorunluluğun baskısı altında göze alabilirdi. Onu harekete geçiren şey, şudur: Kendi maliye bakanı Pouyer-Quertier aracılığı ile, Thiers, 2 milyarı hemen, ve öbür birkaç milyarı da belirli ödeme vadelerine göre ödenecek bir borçlanma imzalamıştı. Bu borçlanma görüşmelerinde, bu büyük yurttaş-

* Ödeme vadesi. —ç.
** Kesin bir durum alma. —ç.

lara —Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Jules Simon, Pouyer-Quertier, vb.— gerçekten kral bir *pot-de-vin** ayrılmıştı. Ama işlemde aksayan bir şey vardı. Antlaşmayı kesin olarak sonuçlandırmadan önce, antlaşanlar bir güvence istiyorlardı: *Paris'in yatıştırılması.* Thiers'nin atılganca davranışının nedeni, bu. Bu güzel işe engel olmak için yeterince dikkafalı ve ahlâksız olan Paris emekçilerine karşı bu yabanıl hıncın nedeni, bu.

Jules Favre'lara, Picard'lara vb. gelince, onların bu türlü oyunların yaraşık suçortakları olduklarını göstermek için yeterince şey söyledik. Thiers'nin kendisine gelince, Louis-Philippe döneminde, iki bakanlığı sırasında 2 milyon zenginleşmesi, ve, başbakan olduğu zaman (Mart 1840), Milletvekilleri Meclisi kürsüsünde borsada aşırtı ile suçlanması herkesçe bilinen bir olgudur; o bu suçlamaya, Jules Favre ve ünlü komedi oyuncusu Frédérick Lemaître kadar bol harcadığı bir şey olan gözyaşlarını dökerek yanıt vermişti. Bay Thiers'nin Fransa'yı savaş tarafından yolaçılan malî yıkımdan kurtarmak için aldığı ilk önlemin... kendi kendini yıllık 3 milyon franklık bir ödenekle donatmak olduğu da daha az bilinen bir gerçek değildir. Bu tutar, Louis Bonaparte'ın, genel oy hakkının kaldırılmasına karşılık, *yasama meclisi*nde, 1850'de, Bay Thiers ve grubundan elde ettiği para tutarının ta kendisidir.[96] Bay Thiers yararına bu 3 milyonluk ödenek, onun 1869'da Parisli seçmenlerine, onları kendine çekmek için gösterdiği "*ucuz cumhuriyet*"in ilk sözü oldu. Pouyer-Quertier'ye gelince, o Rouen'li bir pamuk ipliği fabrikatörüdür. 1869'da, tekstil patronlarının, İngiliz pazarını "fethetmek" için genel bir ücret indiriminin zorunlu olduğunu ilân eden o törensel kongresine başkanlık ediyordu — o zaman *Enternasyonal* tarafından bozulan oyun.[97]

* Rüşvet. —Ç.

Her bakımdan imparatorluğun ateşli ve hatta körü körüne bağlı bir yandaşı olan Pouyer-Quertier, onda, hiç bir zaman, kendi öz dükkânı çıkarları için zararlı bir nitelik taşıyan İngiltere ticaret antlaşmasından başka bir kusur bulmadı.[80] Bay Thiers'nin maliye bakanı olarak ilk önlemi, o "tiksinç antlaşma"yı kötülemek ve kendi öz dükkânı yararına eski koruyucu tarifeleri yürürlüğe yeniden sokma zorunluluğunu açıklamak oldu. İkinci önlemi, bu durumda, bunların yeniden yürürlüğe konmasını hiç bir uluslararası antlaşmanın engelleyemediği bahanesi ile, Alsas'ı eski koruyucu tarifelerin yürürlüğe konması ile vurma yolundaki *yurtsever* girişimi oldu. Bu ustaca iş aracıyla, Rouen'daki kendi öz dükkânı, Mulhouse'un rakip dükkânlarının tehlikeli rekabetinden kurtulacaktı. Son önlemi de, damadı Bay Roche-Lambert'e, *yönetici* burjuvaziye düşen o zengin ganimetlerden biri olan Loiret genel gelirini vermek oldu. Pouyer-Quertier, kendi öz oğlunu bu okkalı arpalıkla donattığı zaman, imparatorluk dönemindeki önceli Bay Magne'ı acı acı eleştirmişti. Demek ki, bu Pouyer-Quertier yukarda sözü edilen işi işlemek için gerekli olan adamın ta kendisi idi.

30 Mart. Rappel.[98] Jules Ferry, eski Paris belediye başkanı, 28 Mart günlü bir genelge ile, vergi şubesi memurlarının Paris kenti için her türlü *perception*'a* devam etmelerini yasakladı.

Küçük siyasal ipsizlikler, karakter küçüklüğü... bulanık vicdan... sonsuz parlamenter entrikalar kışkırtıcısı... soysuz çareler ve bayağı kurnazlıklar... "*libertés nécessaires*"** üzerine cansıkıcı liberalizm öğütlerini ısıtıp ısıtıp ileri süren... çılgınca bağlı... başarısızlık tehlikelerinin

* Vergi toplaması. —ç.
** Zorunlu özgürlükler. —ç.

üstesinden gelmek için güçlü nedenlere... denge sağlayan güçlü kanıtlar... alçaklık düşkünlüğü... parlamenter kurnazlıklarının başarısı...

Bay E. Picard, tüm kuşatma boyunca borsada *nos armées*'nin* yenilgisi üzerine dalavere çeviren bir eşkiyadır.

---

*Massacre, trahison, incendie, assasinat, calomnie, mensonge.***

"Clément Thomas ile Lecomte'un katilleri"nin "ve haklı olarak ortaklaşa entrika ya da yardım yoluyla bu cinayetlerin suçortağı sayılabilecek kişiler, yani *çok küçük* sayıda bireyler"in*** bir avuç cani olduğunu, belediye başkanları, vb. topluluğu karşısındaki söylevinde (25 Nisan) Thiers'nin kendisi söylüyor.

Dufaure

Dufaure, Paris'e, taşradaki basın davaları ile boyuneğdirmek istiyor. Gazeteleri, "*barışma*" öğütledikleri için, bir jüri önüne çağırmak korkunç bir şey.

Dufaure, Thiers'nin entrikalarında büyük bir rol oynuyor. 10 Mart yasası ile, Paris'in bütün borçlu tüccarlarını ayağa kaldırdı. Paris'teki kira ödeme zamanları üze-

* Ordularımızın. —ç.

** İnsan kırımı, ihanet, kargaşalık, tasarılı öldürme, karaçalma, yalan. —ç.

*** Alıntı metinde Fransızca. —Ed.

rindeki yasası ile, tüm Paris'i tehdit etti. Her iki yasa da, Fransa'nın onurunu kurtardığı ve Bismarck'a teslimi altı ay geciktirdiği için Paris'i cezalandırma ereğini taşıyordu. Dufaure, orleancı ve, sözcüğün parlamenter anlamı ile, "liberal"dir. Bundan ötürü, o hep bastırma ve sıkıyönetim bakanı oldu.

İlk bakanlık görevini, cumhuriyetçi partinin *dernière prise d'armes*'ınm* bozguna uğramasından sonra,[99] 13 Mayıs 1839 günü aldı, ve bunun sonucu o dönemdeki temmuz hükümeti tarafından uygulanan acımasız bastırmanın bakanı oldu.

28 Ekimde (1848) sıkıyönetimi kaldırma zorunda kalan Cavaignac, 2 Haziran 1849 günü Louis-Philippe'in iki bakanını kendi hükümetine çağırdı (*Dufaure*, içişleri için, ve *Vivien*[100]). Cavaignac onları, güvenceler isteyen *rue* [de] *Poitiers*'nin (Thiers)[101] isteği üzerine atadı. O, böylece, yakında yapılacak başkanlık seçimi için "hanedancı"-ların desteğini sağlayacağını umuyordu. Dufaure, Cavaignac'ın adaylığını desteklemek için, en yasadışı araçları kullandı. Yıldırma ve seçim yolsuzluğu, hiç bir zaman bu kadar büyük bir ölçüde uygulanmadı. Dufaure, Fransa'yı, öteki adaylara, ve özellikle Louis Bonaparte'a karşı karaçalıcı yayınlara boğdu; ama bu onun daha sonra Louis Bonaparte'ın bakanı olmasını engellemedi. Dufaure, yeni baştan, *13 Haziran 1849 sıkıyönetim* bakanı oldu (Roma'nın, vb., Fransız ordusu tarafından bombalanmasına yanıt olarak yapılan Ulusal Muhafız gösterisine karşı). O şimdi gene, Versailles'da (Seine-et-Oise ili için) ilân edilmiş bulunan sıkıyönetim bakanı. Thiers'ye istediği ilde sıkıyönetim ilân etme yetkisi verilmiş bulunuyor. Dufaure, 1839'da olduğu gibi, yeni bastırıcı yasalar, yeni basın yasaları, "savaş konseyi yargılama yöntemini kısaltmak" için bir

* Son silaha sarılma. —ç.

yasa istiyor. Savcılara yayınladığı bir genelgede, "*barışma*" sloganını sert bir biçimde izlenecek bir basın suçu olarak belirtiyor. Fransız hukukçuları içinde bir tek savcının (Mayenne savcısının)* Dufaure'a istifasını vermiş olması karakteristik...

"Bana, iç savaş döneminde, partizan kavgalarda yan tutmam ve, *barışma* sözcüğünü ağızlarından kaçırdıkları için, vicdanımın suçsuz saydığı yurttaşları kovuşturmamı buyuran bir yönetime hizmet edemem."

O,** Guizot'ya karşı komplo kuran 1847 Liberal Birliği içinde olduğu gibi, Louis Bonaparte'a karşı komplo kuran 1869 Liberal Birliğinin de içindeydi.[102]

10 Mart yasası ile kira ödeme zamanları üzerindeki yasa konusunda, Dufaure ile Picard'ın (her ikisi de avukat) en iyi müşterilerinin, Paris kuşatması yüzünden en küçük bir şey yitirmekten tiksinen taşınmaz mülkler sahipleri ile *grosses bourses*'lar*** olduğunu belirtmek de uygun olur.

Bugün, 1848 Şubat Devriminden sonra olduğu gibi, bu adamlar cumhuriyete, cellâtın Don Carlos'a söylediğini söylüyorlar: "*Je vais t'assassiner, mais c'est pour ton bien.*"****

Lecomte ve Clément Thomas

Vinoy'nm Montmartre tepelerini ele geçirme girişiminden sonra (18 Mart günü, saat 4'te, Château-Rouge bahçelerinde kurşuna dizildiler), general Lecomte ve ge-

* L. Vacheron. —Ed.
** Dufaure. —Ed.
*** Zenginler. —ç.
**** "Seni öldüreceğim, ama senin iyiliğin için." —ç.

neral Clément Thomas, tutsak edildiler ve çileden çıkmış 81. piyade alayı erlerinin ta kendileri tarafından kurşuna dizildiler. Bu, usulsüz, bazı *Merkez Komite* üyelerinin yalvarıp yakarmasına karşın yapılan bir idam oldu. Apoletli kabadayı Lecomte, Pigalle alanında, kadın ve çocuklardan bileşik bir topluluk üzerine ateş etmeleri için, erlerine dört kez buyruk vermişti. Halk üzerine ateş edecek yerde, erler, onun üzerine ateş ettiler. Eski bir assubay iken, Haziran (1848) insan kırımı[8] öngününde, *gérant*'ı* olduğu *National*[54] grubu tarafından birdenbire "general" yapılıvermiş olan Clément Thomas, kılıcını hiç bir zaman Paris işçi sınıfından başka hiç bir düşmanın kanına sokmamıştı. O, haziran ayaklanmasını tasarlayarak kışkırtan uğursuz komploculardan ve en canavar cellâtlarından biri oldu. Paris proleter ulusal muhafızları, 31 Ekim 1870 günü, "savunma hükümeti' üyelerini Belediye Dairesinde bastırıp tutsak ettikleri zaman, onlardan biri olan Picard'ın, onları yakın zamanlarda adlandırdığı gibi, kendi kendilerini *gens de parole*** olarak atamış bulunan bu adamlar, yerlerini *Komün*e bırakacakları üzerine *namus sözü* (*parole d'honneur*) verdiler. Böylece sağ esen kurtulabildikten sonra da, Thomas'nın Bretonlarını,[57] kendilerine çabucak güvenen yenicileri üzerine saldılar. Bununla birlikte onlardan biri, *Bay Tamisier*, Ulusal Muhafız başkomutanlığı görevinden istifa etti. Verdiği namus sözünden *dönmeyi* kabul etmedi. O zaman, Clément Thomas için gün doğmuştu. Tamisier'nin yerine, Ulusal Muhafız başkomutanı atandı. Bu adam, Trochu "plan"ının uygulanması için gerekli olan adamdı. "O hiç bir zaman Prusyalılara karşı savaşmadı", Trochu "plan"ına karşıt bütün subayları kaydırarak, ulusal muhafızların bir zümresini öbürü karşısına dikerek, onları, kendilerini gülünç edecek biçimde he-

* Yönetim müdürü. —ç.
** Sözüne güvenilir kişiler. —ç.

saplanmış "*sortie*"lerde* harcayarak, bozduğu, dağıttığı, karaçaldığı Ulusal Muhafıza karşı savaştı. Kendi haziran kurbanlarının düşleri kafasından bir türlü gitmediği için, hiç bir resmî görevi olmayan bu adam, Paris halkının yeni bir kırımının kokusunu aldığı 18 Mart harekât alanı üzerinde elbette belirecekti. Halk öfkesinin ilk anında, usulsüz bir idama kurban gitti. Cumhuriyeti öldürmek ve Pouyer-Quertier sözleşmesi maddelerinde öngörülen *pots-de-vin*leri** cebe indirmek için Paris'i *décembriseur**** Vinoy'nın sevecen özenişine teslim etmiş bulunan adamlar, "katil var" diye haykırmaya koyuldular! Çığlıklar, "proleter" kanı döküldüğünü görmek için öylesine sabırsızlanan Avrupa basını tarafından yankılandı. Köylüler Meclisinde isterik "duygululuk" komedyası oynandı, ve, geçmişte daha önce yapmış bulundukları gibi, bu adamlar, dostlarının cesetlerini düşmanlarına karşı silah olarak kullanmaktan büyük sevinç duydular. Paris ve Merkez Komite, otoritelerinden bağımsız bir olgudan sorumlu tutuldular. 1848 Haziran günleri sırasında, "düzen adamları"nın, Paris başpiskoposunun öldürülmesini fırsat sayarak, ayaklananlara karşı öfkeli gürültüleri ile Avrupa'yı nasıl sarsmış bulundukları bilinir. Oysa, daha o sırada bile, Paris başpiskoposuna barikatlar üzerinde eşlik eden başpiskopos naibi Bay Jacquemet'nin tanıklığına göre, onlar papazın "Cavaignac" birlikleri tarafından —yoksa ayaklananlar tarafından değil— vurulmuş olduğunu pekâlâ biliyorlardı, ama onun cesedinden yararlandılar. Bugünkü Paris başpiskoposu, Komün tarafından Versailles hükümetinin yabanıl canavarlıklarına karşı savunma önlemi olarak tutuklanmış tutaklardan biri olan Bay Darboy, bununla birlikte, Thiers'ye yazdığı mektuptan anlaşıldığı

* Çıkışlarda. —ç.
** Rüşvetleri. —ç.
*** Aralıkçı. —ç.

gibi, *Papa Transnonain*[in],[42] cesedi üzerinde hava oyunu oynamak, ve onu kutsal bir öfke konusu durumuna getirmek için ivedilik göstereceğinin tuhaf kaygısını duyuyora benzer. Zaten Versailles gazetelerinin idamını haber vermedikleri bir gün de geçmedi: ve yinelenen canavarlıklar ile savaş yasalarının "düzen" partisi tarafından durmadan çiğnenmesi, Komün hükümeti dışında başka her hükümete bu idamı zorla yaptırırdı. Versailles hükümeti bir ilk askerî başarıyı daha yeni kazanmıştı ki, yüzbaşı Desmarets, jandarmalarının başında, yiğit Flourens'ı öldürdüğü için, Thiers'den madalya almıştı. Flourens, 31 Ekim günü, "savunmacılar"ın yaşamını kurtarmıştı.[59] Kaçak (alçak) Vinoy, yiğit arkadaşımız Duval'i, tutsak aldıktan sonra, tabyalar içinde kurşuna dizdirmiş, ve bu iç savaşa "aralık yöntemleri"[103] ile girişmiş bulunduğu için, Légion d'honneur büyük-haç nişanını aldı. General Galliffet, satırı bir metelik eden bir Londralı kötü yazarın incelikle yazdığı gibi, "maskeli balo giysileri imparatorlukta hayranlık uyandıran, o gönül çekici markizin kocası", Rueil yakınlarında Ulusal Muhafızdan bir yüzbaşı, bir teğmen ve bir de er "bastırdı", onları orada kurşuna dizdirdi ve bu davranıştan ötürü kendini yüceltmek için hemen bir bildirge yayınladı. Versailles hükümetinin *resmen* anlattığı ve kendisine bir şeref payı çıkardığı cinayetlerden birkaçı, işte bunlar. 75. alay tarafından "asi" olarak kurşuna dizilmiş bulunan 80. piyade alayının 25 eri.

"Düzenli ordu üniforması taşıyan ve Komün yandaşları saflarında tutsak edilmiş bulunan herkes, en küçük bir acıma duyulmaksızın hemen kurşuna dizilmişti. Hükümet birlikleri kesin olarak kandökücü idiler."

"*Bay Thiers, Flourens'ın ölümünün güç verici ayrıntılarını meclise aktardı.*"

Versailles, 4 Nisan: Thiers, o biçimsiz bücür, (bildir-

gesinde) Versailles'a götürülen tutsaklar konusunda şöyle diyor:

"Aşağılık demagoji, dürüst insanların (Piétri'nin adamları!) kederli bakışlarına hiç bir zaman bundan daha iğrenç çehreler sunmadı."

"*Vinoy, ayaklanmış subay ya da erler karşısındaki her türlü acımaya karşı çıkıyor.*"

6 Nisan günü, *Komünün misillemeler* (ve rehineler) *üzerine buyrultusu.*

"Versay hükümetinin insanlık ve savaş haklarını açıkça ayaklar altında çiğnediğini; Fransız toprağına saldıranların bile kendilerini lekelemedikleri korkunç şeyleri yapma suçunu işlediğini... gözönünde tutan [Komün]... buyurur ki... vb.." (*Arkadan maddeler gelir.*)

5 Nisan. Komün Bildirgesi:

"Her gün, Versailles haydutları, tutsaklarımızı boğazlıyor ya da kurşuna diziyor, ve bize bu cinayetlerden birinin haberini getirmeden bir saat geçmiyor... Halk, öfkesi içinde bile, iç savaştan da tiksindiği gibi, kandan tiksiniyor, ama düşmanlarının yabanıl suikastlarına karşı kendini koruma onun görevi, ve ona neye malolursa olsun, göze göz, dişe diş isteyecek."

"Paris'e karşı dövüşen polisler günde 10 frank alıyorlar."*

Versailles, 11 Nisan: Asker kaçaklarının değil, ama tutsakların soğukkanlılıkla öldürülmesi üzerine, generaller ve öbür görgü tanıkları tarafından açık bir zevkle anlatılmış son derece korkunç ayrıntılar.

Thiers'ye yazdığı mektupta, Darboy, "kardeş öldürme savaşımlarımızın korkunçluğuna eklenen tüyler ürpertici aşırılıklara karşı" protestoda bulunuyor.

Aynı biçimde, Deguerry (*curé de la Madeleine*)**

* Metinde Fransızca. —Ed.
** Madeleine papazı. —ç.

şöyle yazıyor:

"Bu idamlar Paris'te büyük öfkeler uyandırıyor, ve orada korkunç misillemeler olabilir."* "Böylece, her yeni idama karşılık, elde bulunan çok sayıda rehineden ikisinin idamına buyruk verilmesi kararlaştırıldı. Sizden rahip olarak istediğim şeyin, ne derecede kesin ve mutlak bir zorunluluk olduğunu siz düşünün."*

Bu korkunç şeyler ortasında, Thiers valilere şöyle yazıyor:

"Meclis, çalışmalarına dinginlikle devam ediyor." (*Elle aussi a le cœur léger.***)

Thiers ve onun "köylüler"i tarafından seçilmiş bulunan *commission des quinze,*[104] "*Versailles birliklerine yüklenen* sözde *usulsüz idam ve misillemeleri*", "resmen yalanlama" serinkanlı saygısızlığını gösterdiler. Ama Papa Transnonain, *Paris'in bombalanması üzerine 16 Nisan günlü genelgesinde* şöyle yazar:

"Eğer birkaç top sesi duyuluyorsa, bu Versailles ordusunun değil, kendilerini göstermeye ancak cesaret ettikleri zaman, dövüştüklerine inandırmak isteyen bazı başkaldırıcıların işidir."

Thiers, kahramanı olan Napoléon I'i hiç değilse bir şeyde —aldatıcı bültenlerde— geçtiğini tanıtladı. (Kuşkusuz, Bay Thiers'ye karaçalma hakkını kazanmak için, Paris'i bombalayan, Paris'in kendisidir!)

Bonapartçı dolandırıcıların bu canavarca kışkırtmaları karşısında, Komün, rehineler almak ve misillemeler yapmak tehdidi ile yetindi; ama tehditleri boş sözler olarak kaldı! Üzerinde patlayıcı bombalar ele geçirilmiş, subay kılığına girmiş jandarmalar, *sergents de ville*'ler***

* Bu tümceler metinde Fransızca. —*Ed.*

** "O da [meclis de] tasasız" anlamına gelen bu tümce, özgün metinde Fransızca yazılmış. Marx, Prusya ile savaşa girişin öngününde, çatışmanın sorumluluğunu tasasız bir biçimde (*d'un cœur léger*) sırtladığını açıklayan bakanlar kurulu başkanı Olivier'nin bu sözüyle alay ediyor. —*Ed.*

bile, tutsak edildikten sonra, askerî mahkemeler önüne çıkarılmadılar! Komün bu köpeklerin kanı ile ellerini kirletmek istemedi!

18 Marttan birkaç gün önce, Clément Thomas, savaş bakanı Le Flô'ya, Ulusal Muhafızın dörtte-üçünün silahsızlandırılması üzerine bir plan sunuyordu.

"Ayaktakımının en seçme bölümü, diyordu, Montmartre çevresinde toplanmış ve Belleville ile anlaşıyor."

Ulusal Meclis

Versailles'da hükümet eden adamların, Paris'i savunmasız bırakarak, tüm istihkâmları ellerine verdikleri düşmanın baskısı altında 8 Şubat günü seçilmiş meclisin, Versailles Meclisinin tek ve 28 Ocak günü Versailles'da imzalanan antlaşma ile de açıkça belirlenmiş bir ereği vardı — savaşa devam edilebilip edilemeyeceğini kararlaştırmak ya da barış yapmak; ve, bu durumda, bu barışın koşullarını saptamak ve Fransız toprağının olanaklı olan en kısa sürede boşaltılmasını sağlamak.

Chanzy, Paris Başpiskoposu, vb.

Chanzy'nin özgür bırakılışı, Saisset'nin geri çekilişi ile hemen hemen aynı zamanda oldu. Kralcı gazeteler *generalin ölümünü ilân etmekte* birlik idiler. Bu sevimli işi kızıllara yaptırmak istiyorlardı. Onu üç kez ölüme mahkûm etmişlerdi, ve şimdi gerçekten kurşuna dizilecekti.

Vendôme [alanı] olayından sonra, Versailles'da büyük üzüntü oldu. Versailles üzerine 23 Mart günü bir saldırı bekleniyordu, çünkü Komün hareketi yöneticileri, eğer meclis herhangi bir düşmanlık davranışına girişirse,

*** Polisler. —ç.

Versailles üzerine yürüyeceklerini bildirmişlerdi. Meclis herhangi bir düşmanlık davranışına girişmekten sakındı. Tersine, ivedilikle, Paris'te Komün seçimlerini örgütlemek ereğiyle bir yasa önerisini oyladı, vb.. Bu ödünler aracıyla, meclis, güçsüzlüğünü itiraf etmiş oldu. Aynı zamanda, *Versailles'da kralcı entrikalar.* Bonapartçı generaller ve dük d'Aumale.[105] Favre, Bismarck'tan, eğer 26 Mart günü düzen yeniden kurulmazsa, Paris'in Alman birlikleri tarafından işgal edileceğini bildiren bir mektup almış bulunduğunu itiraf etti: Kızıllar bu küçük düzenin içyüzünü anladılar. (21 Mart?) günü, onu hiçlikten çekip çıkaran bu halka sövmek ve illeri Paris'e karşı ayaklandırmak için Versailles Meclisi kürsüsüne çıkan düzenbaz tarafından, *o alçak cizvit J. Favre* tarafından kışkırtılmış bulunan Vendôme olayı.*

30 Mart. Komün Bildirgesi:

"Bugün, sizin arkalarından gitmek bile istemediğiniz caniler, kentin kapılarında kralcı bir fesat yuvası örgütlemek için sizin yüce gönüllülüğünüzü kötüye kullanıyorlar. İç savaşa başvuruyor, bütün kötülükleri kullanıyor, bütün suç ortaklıklarını kabul ediyor, dış destek dilenmeye bile cüret etmiş bulunuyorlar."

Thiers

25 Nisan günü, Seine dolaylarındaki komünlerin belediye başkanları, başkan yardımcıları ve belediye meclis üyelerini kabul eden Thiers, onlara şöyle dedi:

"Cumhuriyet varlığını sürdürüyor. *Yürütme gücü başkanı basit bir yurttaştan başka bir şey değildir.*"**

Fransa'da 1830'dan 1871'e değin ilerleme, Bay Thiers'ye göre işte buna dayanıyor. 1871'de, Louis-Philippe salta-

* Bu tümce metinde Fransızcadır. —*Ed.*

** Metinde Fransızca. —*Ed.*

natının o fosil hükümet üyesi, küçük Thiers'nin ta kendisi, *cumhuriyetçilerin en iyisi*dir.

Bay Thiers kendi *régime*'ine bir kapkaççılıkla başladı. Ulusal Meclis onu meclis hükümeti başkanı atamıştı; o kendi kendini Fransa yürütme gücünün başkanı atadı.

Meclis ve Paris Devrimi

Yabancı saldırganın buyruğu üzerine toplanmaya çağrılmış bulunan meclis, 28 Ocak günlü Versailles antlaşmasının açıkça gösterdiği gibi, sadece bir tek erekle seçilmişti: savaşa devam edilip edilmeyeceğini kararlaştırmak ya da barış koşullarını saptamak. Fransız halkını seçim sandıklarına çağırırken, Paris *capitulard*'larının kendileri meclisin bu özgül görevini açıkça belirlediler, ve bu, onun bileşimini de büyük ölçüde açıklar. Savaşın sürdürülmesi, *capitulard*'lar tarafından alçakgönüllülükle kabul edilmiş bulunan bırakışmanın maddeleri ile olanaksız bir duruma geldiğinden, gerçekte meclise utanç verici bir barışı onaylamaktan başka bir şey kalmıyordu, ve, bu özgül iş için, Fransa'nın en kötü adamları, en iyi adamlar idiler.

Cumhuriyet, savunma hükümeti adı altında Belediye Dairesinde yerleşmiş bulunan mızıkçılar tarafından değil, ama Paris halkı tarafından, 4 Eylül günü ilân edildi. Bir tek uyumsuz ses olmaksızın, tüm Fransa'da alkışlandı. Varoluş hakkını, özsel olgusu Paris'in uzun direnişi olan beş aylık bir savaş pahasına kazandı. Cumhuriyet tarafından ve cumhuriyet adına yönetilmiş bu savaş olmasaydı, Sedan teslim şartlaşmasından sonra imparatorluk Bismarck tarafından yeniden kurulurdu; mızıkçılar, ve başlarında Bay Thiers, Paris'i kurtarmak için değil, ama Cayenne'a gitmeme kişisel güvencesini koparmak için teslim olurlardı, ve "köylüler" Meclisinden sözedildiği de hiç duyıl-

mazdı. Ancak Paris'te doğmuş bulunan cumhuriyetçi devrim sayesinde toplanıldı. Meclis, —Bay Thiers'nin kendisinin bıktırıncaya kadar yinelediği gibi— kurucu bir meclis olmadığından, eğer cumhuriyetçi devrimi geriye bakarak onaylamak için değilse, Bonaparte hanedanının iktidardan düştüğünü ilân etme hakkına bile sahip olamazlardı. Fransa'daki tek meşru iktidar, demek ki yuvası Paris olan *Devrim*in ta kendisidir. Bu devrim Küçük-Napoléon'a karşı değil, ama İkinci İmparatorluğu doğuran toplumsal ve siyasal koşullara karşı yapılmıştı. Bu koşullar kesin biçimlerini bu rejim altında almışlardı, ve, Prusya ile savaşın göz kamaştırıcı bir biçimde açınladığı gibi, eğer Fransız işçi sınıfı tarafından gerçekleştirilen devrimin canlandırıcı güçleri eliyle devrilmeseydiler, Fransa'dan, geriye bir cesetten başka bir şey bırakmazlardı. Köylüler Meclisi, devrimden, bir noter iktidarından, yabancı saldırgana karşı, kendi güncel "yürütme gücü" tarafından altına girilmiş yıkıcı yükümlülüğü imzalama iktidarından başka bir şeyi elde bulundurmuyordu. Kendi öz korkak (*capitulard*) ruhunu devrime yükleme iddiası, bundan ötürü korkunç bir kapkaççılıktır. Paris'e karşı savaşı, Prusya süngülerinin koruması altında alçak bir şuanlıktan (*chouannerie*)[106] başka bir şey değildir. Bu savaş, Fransayı, ancak gerçekten toplumsal bir devrimin güçlü eli tarafından kurtarılabileceği bir uçuruma sürüklemiş bulunan yozlaşmış, tükenmiş ve çürümüş sınıfların ayrıcalıklarını, tekellerini ve lüksünü kurtarmak ereğiyle, Fransa'yı öldürmek için bir komplodan başka bir şey değildir.

Thiers'nin Güzel Ordusu

Hatta "devlet adamı" olmadan önce, Bay Thiers, tarihçi olarak, yalandaki ustalığının kanıtını daha önce gös-

termişti. Ama bücürlerde öylesine belirtici olan kendini beğenmişlik, onu bu kez gülünçlüğün son perdesine değin götürdü. Kendi düzen ordusunu, hepsi de, artık yitirilecek hiç bir onurları kalmamış apoletli *mouchard*'ların* denetimi ve aralıkçı ve kaçak mareşallerin komutası altında bulunan, Bismarck sayesinde Prusya zindanlarından daha yeni gönderilmiş o bonapartçı asker bozuntusu sürüsünü, papalık zuhaflarını, Charrette'in Chouan'larını,[76] Cathelineau'nun Vendéelilerini,[106] Valentin'in "inzibatlarını",[107] Piétri'nin *ex-sergents de ville*leri** ile Valentin'in, L. Bonaparte döneminde ordu çaşıtlarından başka bir şey olmayan, ama Bay Thiers döneminde onun en seçme savaşçılarını oluşturan Korsikalı jandarmalarını, — bu alacalı-bulacalı, iğrendirici ve darağacı kaçkını güruhu, Bay Thiers "*Fransa'nın bugüne değin sahip bulunduğu en güzel ordu*" olarak vaftiz ediyor! Eğer Prusyalıların Saint-Denis'de hâlâ konaklamalarına izin veriyorsa, bu yalnızca Versailles "güzel ordu"sunun görünüşü ile onları korkutmak içindir.

Thiers

Küçük siyasal ipsizlikler. Usanmaz parlamenter entrikalar kışkırtıcısı Bay Thiers, hiç bir zaman "yetenekli" bir gazeteci ve usta bir söz "yarışçı"sından, bir parlamenter ipsizlik ustasından, bir andını bozma virtüozundan, parlamenter manevranın bir küçük kurnazlıklar, aşağılık kalleşlikler ve ince hileler zanaatçısından başka bir şey olmadı. Bu kötücül cüce, kendi sınıfsal bozuluşunun en gerçek entelektüel dışavurumu olduğu için, bir yarım yüzyıldan beri Fransız burjuvazisini büyülemiş bulunuyor. Muhalefet saflarında olduğu zaman, iktidara geçtiğin-

* Hafiyelerin. —ç.
** Eski polisleri. —ç.

de onları yoketmek için, *libertés nécessaires** üzerindeki yinelenmiş öğütlerini sakız gibi çiğnemekten vazgeçmedi. Artık iktidarda olmadığı zaman, Avrupa'yı Fransa'nın gücü ile tehdit ediyordu. Peki gerçeklikte diplomatik başarıları ne oldu? 1841'de, Londra antlaşmasının küçük düşürücülüğü karşısında kaldı;[108] Alman birliğine karşı tumturaklı atıp tutmaları yüzünden Prusya ile savaşı hızlandırdı; 1870'te, bütün Avrupa saraylarındaki dilencilik turnesi ile, Fransa'yı küçük düşürdü; 1871'de, "ne pahasına olursa olsun barış"ı kabul ederek ve Prusya'dan tek bir ödün: kendi ezilmiş ülkesinde bir iç savaş çıkarma izni ve araçları ödününü dileyerek, Paris teslim şartlaşmasını[13] imzaladı. Doğal olarak, modern toplumun derin akımları bu türlü bir adama her zaman yabancı kaldı; ve hatta kendilerini yüzeyde gösteren değişiklikler bile, onun anlayışına sığmadı. Örneğin, eski Fransız koruyucu sistemine verilen her zararı, kutsal şeylere karşı bir saygısızlık olarak teşhir etti, ve, Louis-Philippe'in bakanı olduğu zaman, çılgınca bir düş sayarak, demiryolları yapımı konusundaki horgörmesini belirtmekten geri kalmadı, ve, hatta Louis Bonaparte döneminde, Fransız ordusunun çürümüş örgütlenmesindeki her türlü reforma sert bir biçimde karşı çıktı. Fikirsiz, inançsız ve yüreksiz bir adam.

Profesyonel "devrimci", şu anlamda ki, gösteriş yapmak, iktidarı kullanmak ve ellerini ulusun hazinesi içine sokmak gereksinmesi içinde, bir kez muhalefet sıralarına itildikten sonra, bir rakibin ayaklarını kaydırmak için halk tutkularını kışkırtmak ve bir yıkıma yolaçmakta hiç bir zaman duraksamamıştır; aynı zamanda tamamen yüzeysel bir görenek adamıdır, vb.. Ona "*aşağılık kalabalık*" diye davranarak, işçi sınıfına sövüp saymıştır. Yasama meclislerindeki eski arkadaşlarından, eski meslektaşların-

* Zorunlu özgürlükler. —ç.

dan biri, kapitalist ama gene de Paris Komünü üyesi olan Bay *Beslay,* açık bir bildirgede ona şöyle çıkışır:

"Emeğin sermayeye köleliği, sizin siyasetinizin temeli işte bu; ve *emek cumhuriyet*inin Belediye Dairesine yerleştiğini gördüğünüz gün, Fransa'ya: 'Bunlar canilerdir!' diye bağırmaktan geri kalmadınız."

Eğer Bay Thiers, kendi içişleri bakanı Ernest Picard aracılığı ile, Uluslararası Derneğin Paris ile haberleşmesini engelleme buyruğunu vermiş ise (*Meclis oturumu,* 28 Mart), bunda şaşılacak hiç bir şey yoktur. *Circulaire de Thiers aux préfets et sous-préfets.**

"Kötülere oranla sayıları o kadar çok olan iyi işçilerin, eğer ekmek ağızlarından uzaklaşıyorsa, bunun nedeninin, kurtarıcısı olduklarını ileri sürdükleri emeğin zorbaları olan *Enternasyonal* üyelerinin olduklarını bilmeleri gerekir."

Enternasyonal olmasa...**

(Şimdi para öyküleri.) (Favre ve o, paralarını Londra'ya kaçırdılar.) Atasözü der ki: namussuzların çatışmasından gerçek fışkırır. Öyleyse Thiers'nin portresine bir bitirme çizgisi çekmek için, Londra'da çıkan *Moniteur*'ün, Versailles generallerinin patronu üzerine söylediklerini aktarmaktan daha iyi bir şey yapamayız. *La Situation,*[109] 28 Mart günlü sayısında şöyle diyor:

"Bay Thiers, ana baba katili, anasıyla yatıp kalkan, aşırtıcı, aşırmacı, hain, *iktidarsız* Bay Thiers, askerleri halkın kırılmasına götürmeksizin hiç bir zaman bakan olmadı."

Hileli kurnazlıklar ve dolambaçlı yollar uzmanı.

Temmuz devriminden önce cumhuriyetçilerin müt-

* Thiers'nin vali ve kaymakamlara genelgesi. —Ç.
** Tümce elyazmasında eksik kalmış. —Ed.

tefiki iken, Louis-Philippe devrinde, eski koruyucusu Laffitte'i kovarak, ilk bakanlığına ustaca sokuldu. İlk işi, eski işbirlikçisi Arınan Carrel'i kodese atmak oldu. Çaşıt, ve düşes de Berry'nin gardiyan-ebesi olarak, Louis-Philippe'in gözüne girdi, ama özsel etkinliği, Paris, rue Transnonain'deki ayaklanmış cumhuriyetçilerin öldürülmesi, ve basma karşı, daha sonra bu aletler körelince bir yana attığı Eylül yasaları[42] oldu. Çevirdiği entrikalar ile, 1840'ta iktidara yeniden geçtikten sonra, Paris'in özgürlüğüne karşı bir suikast olduğu için, *National*'in burjuva cumhuriyetçileri dışında tüm demokratik partinin karşı çıktığı Paris istihkâmları planını tasarladı. Uyanan hoşnutsuzluk karşısında, Bay Thiers, Milletvekilleri Meclisi kürsüsünden şu yanıtı verdi:

"Ne? Bazı istihkâm işlerinin özgürlüğe zararlı olabileceğini düşünmek ha... Bu, her türlü gerçekliğin dışında yer almaktır. Ve ilkin, bir gün başkenti bombalayarak ayakta kalabileceğini varsaymak, *hangisi olursa olsun,* bir *hükümete* kara çalmaktır. Neymiş? Bombaları ile İnvalides ya da Panthéon'un kubbesini yıktıktan sonra, ailelerinizin konutunu ateşleri ile kapladıktan sonra, sizden varoluşunun doğrulanmasını istemek için, sizin karşınıza mı çıkacakmış? *Mais il serait cent fois plus impossible après la victoire qu'auparavant.*"*

Gerçekte, ne Louis-Philippe hükümeti, ne de bonapartçı hükümet, Paris'ten çekilme ve onu bombalama cüretini gösterdi. İstihkâmlardan bu yararlanma biçimi, bunun ilk kışkırtıcısı olan Bay Thiers'ye kısmet oldu.

Napoli kralı kral Bomba,** Ocak 1848'de Palermo'yu bombaladığı zaman,[43] Bay Thiers Milletvekilleri Meclisinde yeniden konuştu:

* Ama bu iş zaferden sonra, öncesine oranla yüz kez daha olanaksız olurdu. —ç.

** Ferdinand II. —Ed.

"Baylar, Palermo'da ne olup bittiğini biliyorsunuz: kırksekiz saat boyunca, büyük bir kentin bombalandığını öğrenerek, hepiniz dehşetten irkilmiş bulunuyorsunuz. Kim tarafından? Savaş haklarını kullanan yabancı bir düşman tarafından mı? Hayır, baylar, *kendi öz hükümeti* tarafından. Ve neden? *Çünkü bu talihsiz kent, haklarını istiyordu.* Ne âlâ! haklarını istediği için al sana kırksekiz saat bombalanma. Avrupa kamuoyuna başvurmama izin verin. Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsü üstünden, *bu türlü davranışlara karşı bazı hoşnutsuzluk sözleri* yankılatmak, insanlığa yapılacak bir hizmettir. Baylar, bundan elli yıl önce, savaş haklarını kullanan Avusturyalılar, kendilerini bir kuşatmanın uzun işlerinden kurtarmak için, Lille'i bombalamak istedikleri zaman, daha sonra gene savaş haklarını kullanan İngilizler, Kopenhag'ı bombaladıkları zaman, ve daha son zamanlarda, ülkesine onca hizmette bulunmuş olan *naip Espartero, bir ayaklanmayı bastırmak için, Barselona'yı bombalamak istediği zaman*; dünyanın her yanında genel bir hoşnutsuzluk çığlığı koptu."*

Daha bir yıl bile geçmeden, Thiers, Roma'nın Fransız Cumhuriyeti birlikleri tarafından bombalanmasının[45] en ateşli savunucusu olarak göründü ve Fransız anayasasının bu çiğnenmesine karşı protestoda bulunan ulusal muhafızları kılıçtan geçirdiği için, dostu general Changarnier'yi göklere çıkardı.

1848 Şubat Devriminden birkaç gün önce, Guizot'nun onu mahkûm ettiği iktidardan uzaktaki uzun sürgünden ötürü kendi kendini yiyen, yığınların büyüyen çalkantısının kokusunu alan, onların hareketinin düşmanın ayağını kaydırtmasını ve kendini Louis-Philippe'e zorla kabul ettirmesini sağlayacağını uman Thiers, Milletvekil-

* Gerçek terimleri ile düzeltilmiş bulunan tüm alıntı, metinde Fransızcadır. —Ed.

leri Meclisinde şöyle haykırdı:

"Ben, Fransa'da olduğu kadar Avrupa'da da devrim partisindenim. Dilerim ki devrim hükümeti ılımlı adamların elinde kalsın... Ama bu hükümet, radikaller de olsa, ateşli adamların eline bile geçse, ben bu yüzden davamı elden bırakmayacağım. Hep devrim partisinden olacağım."*

Cumhuriyetin ilân edildiği günden *coup d'Etat*ya** değin, Şubat Devrimini yıkmak tek uğraşı oldu.

Şubat patlamasını izleyen ilk günler, korku içinde saklandı; ama Paris işçileri, onu hınç duymayacak derecede horgörüyorlardı. Bununla birlikte, "bir gün Ren kıyılarında ölmeye gitmek"le böbürlendiği bir sırada, Armand Carrel'in: "Sen bir lâğımda öleceksin" yanıtına yolaçan o bilinen ödlekliği ile, halk güçleri haziran başkaldırıcılarının toptan öldürülmesi ile kırılmadan önce siyasal sahnede rol oynamaya cesaret edemedi. Sahne, herkesin içine çıkabilmesi için yeterince temizleninceye değin, ilkin, imparatorluğun yeniden kurulmasına yolaçan Poitiers sokağı birliği komplosunu gizlice yönetmekle yetindi.

Paris kuşatması sırasında, Paris'in boyuneğmek üzere olup olmadığını bilme sorusuna, Jules Favre, teslim sözcüğünü söylemek için, bir Paris bombalamasının gerekeceği yanıtını verdi! Bu, Prusya bombalamasına karşı melodramatik protestolarını açıklar. Bu protestolar, Prusya bombalamasının gülmek için bir bombalama, oysa Thiers'nin bombalamasının katı bir gerçeklik olduğunu tanıtlar.

* Gerçek terimleri ile düzeltilmiş bulunan tüm alıntı, metinde Fransızcadır. —*Ed.*

** Hükümet darbesi. —ç.

Parlamenter şaklaban.

Kırk yıldan bu yana sahne üzerinde. Hiç bir siyaset ya da yaşam kesiminde hiç bir zaman bir tek yararlı önleme girişmedi. Kurumlu, kuşkucu, safa pezevengi. Herhangi bir şey gerçekleştirmek için, hiç bir zaman ne yazdı, ne de konuştu. Gözlerinde şeylerin kendileri, yazılı ya da sözlü gösterişler için basit bahanelerdir. Onda, iktidar, kazanç, ve gösteriş düşkünlüğünden başka, gerçek hiç bir şey yoktur, hatta şovenizmi bile.

Bayağı profesyonel bir gazeteci dili ile, bazan Versailles'daki tutsaklarının ekşi suratları ile açıkça alay eder, bazan köylülerin "*à leur aise*"* olduklarını bildirir, bazan da, 300 tutsak alındığı "Moulin-Saquet"nin zaptı üzerindeki bülteni ile (4 Mayıs), kendini gülünç duruma düşürür.

"Ayaklananların geri kalanı, savaş alanında 150 ölü ve yaralı bırakarak, bacaklarının tüm gücü ile kaçtı",** ve hırçın bir ton ile ekler: "Komünün yarın bültenlerinde kutlayabileceği zafer, işte bu."** "Paris çok geçmeden kendisini ezen zorbalardan kurtarılacak."**

Paris, ona karşı savaşan o Parisli halk yığınının Paris'i "Paris" değildir. "Paris —yani zenginler, kapitalistler, aylaklar" (neden kozmopolit kerhane olmasın?). Bay Thiers'nin Paris'i, bu. Gerçek Paris, çalışan, düşünen Paris, halkın Paris'i, Komün Paris'i, "aşağılık bir kalabalık"-tır. Bay Thiers için, sadece Paris'e ilişkin olarak değil, ama Fransa'ya da ilişkin olarak bütün iş, işte bu. Cesaretini "barışçıl gösteri" ve Saisset'nin karşısında göstermiş bulunan, şimdi, yapılan savaşa tiyatro dürbünü ile bakmaktan hoşlanan, kendisi için "iç savaş hoş bir eğlenceden başka bir şey" olmayan "din, aile, düzen ve mülki-

* Rahatlarının yerinde. —Ç.

** Gerçek terimleri ile düzeltilmiş bulunan alıntılar, metinde Fransızcadır. —Ed.

yet adamı"na tebelleş olan *cocotte*'lar tarafından izlenerek, Versailles'da, Rueil'de, Saint-Denis'de, Saint-German-en-Laye'de kalabalıklaşan Paris (gerçekten "tehlikeli" kişilerin, sömürücü ve aylak sınıfların, "*les francs-fileurs*"lerin[74] Paris'i), Bay Thiers'nin Paris'i işte bu (Coblence göçmenliğinin[75], Bay de Calonne'un Fransa'sı olması gibi). Bayağı gazeteci dilini kullanarak, yapmacık bir ağırbaşlılık göstermesini bile bilmez, ama "yasallık" etiketi kurallarına karşı gelmemek için, kadınları, genç kızları, Neuilly yıkıntıları altında bulunmuş olan o çocukları, tasarlayarak öldürür. Fransa'da yapılmasını istediği belediye seçimlerini, Clamart'ın, petrol bombaları ile yakılmış bulunan köz ateşleri aracıyla aydınlatması gerekir. Roma tarihçileri, Neron'un kişiliğini, bize bu canavarın bir ozan taslağı ve bir komedyacı olmakla övündüğünü anlatarak tamamlarlar. Ama basit bir profesyonel gazeteci ve bir parlamenter şaklabanı iktidara yükseltin, onun Neron'u geçtiğini göreceksiniz.

Bonapartçı, "general"lerin Paris'ten öcalmalarına izin verdiği zaman, kendi kör sınıf çıkarları aleti rolünü oynamakla yetinir; ama kurum, adilik ve en kötü gazeteci beğenisinin sergilendiği bülten, söylev ve bildirgelerin küçük köşe konuşmalarında, kendi kişisel rolünü oynar.

O kendini Lincoln, ve Parislileri de Güneyin başkaldırmış zenci köle satıcıları[35] ile karşılaştırır. Güneyliler emeği köleleştirmek ve kendilerini toprak bakımından Birleşik Devletler'den ayırmak için dövüşüyorlardı. Paris [ise —ç.] emeği kurtarmak ve kendini Thiers'nin siyasal asalaklarının, Fransa'yı kölelik altında tutmak isteyen kimselerin iktidarından ayırmak için dövüşüyor.

[Thiers —ç.] belediye başkanlarına söylevinde [şöyle diyor —ç.]:

"Benim hiç bir zaman bozmadığım sözüme güvenilebilir!"

"Meclis, Fransa'nın seçtiği en liberal meclislerden biridir."

O, cumhuriyeti kurtaracaktır, "yeter ki düzen ve emek, cumhuriyetin kurtuluşunun özel koruyucuları olduklarını ileri süren kimseler tarafından durmadan tehlikeye sokulmasın".

Meclisin 27 Nisan günlü oturumunda, şöyle diyor: "Meclis, benden bile daha liberaldir!"

Konuşma kozu her zaman Viyana antlaşmalarının kötülenmesi olan o, Paris antlaşmasını[13] imzalar; yalnızca Fransa'nın bir bölümünün parçalanmasını (yalnızca topraklarının neredeyse yarısının işgalini) kabul etmekle kalmaz, ama Bismarck'tan savaş giderlerinin belirtilip doğrulanmasını bile istemeksizin, milyarlarca zarar ödentisini de kabul eder! Bordeaux Meclisinin, kendi teslim şartlaşmasının maddelerini tartışmasına bile izin vermez!

Yaşamı boyunca Bourbon'ları yabancı orduların yük arabaları içinde dönmelerinden ve barış antlaşmasından sonra Fransa'yı işgal eden müttefikler karşısındaki yakışıksız davranışlarından ötürü kınayan o,[110] antlaşmada Bismarck'tan yalnızca tek ödün istiyor: Paris'e boyuneğdirmek için (Bismarck'ın Diyet Meclisinde açıklamış bulunduğu gibi) 40.000 er. Tüm kendi iç ve yabancı saldırıya karşı savunma gereksinmeleri için, Paris kendi silahlı Ulusal Muhafızı tarafından tamamen korunmuştu;

ama Thiers, Paris'in yabancı karşısındaki teslim şartlaşmasına, onun kendisi ve güruhu karşısında bir teslim şartlaşması ek niteliğini de hemen kazandırdı. Bu koşul, bir iç savaş koşulu idi. Bu savaşa da, sadece Prusya'nın sessiz izni ile değil, ama onun sağladığı kolaylıklar ve Alman zindanlarından ona yüce gönüllülükle gönderdiği Fransız tutsakları ile de girişiyor! Bültenlerinde, konuşmalarında, Favre'ın meclisteki konuşmalarında da olduğu gibi, Prusya'nın önünde yerlere kapanıyor, ve Paris'i, her sekiz günde bir, Bismarck'ın kendisinin açıkladığı gibi, bu müdahaleyi elde etmek için boş yere çalıştıktan sonra, Prusya müdahalesi ile tehdit ediyor. Bourbon'lar, bu şaklaban karşısında, bu büyük şovenlik havarisi karşısında, özsaygının (*dignité*) ta kendisi idiler!

- -

Prusya'nın çöküşünden sonra (1807 Tilsitt barışı),[29] hükümet kendini ve ülkeyi ancak büyük bir toplumsal canlanma (devrim) aracıyla kurtarabileceğini sezdi. Fransız Devrimi kazanımlarını, küçük ölçüde, feodal bir krallık çerçevesinde, Prusya'da yerleştirdi. Köylüleri özgürleştirdi, vb..[111]

Kırım savaşından sonra, her ne kadar Rusya Sivastopol savunması ile onurunu kurtarmış ve Paris'teki diplomatik başarıları ile yabancıların gözünü kamaştırmış ise de, yenilgi, gözünde toplumsal ve yönetsel sisteminin çürümüşlüğünü açınladı, ve Rus hükümeti serflere özgürlük vermek ve yönetsel ve adlî sistemini reformdan geçirmek zorunda kaldı.[112] Her iki ülkede de, gözüpek nitelikteki toplumsal reformlar, halk tarafından kazanılmayıp (kazanılacak yerde) taht tarafından ihsan edildikleri için, kısıtlı ve sınırlı bir nitelikte kaldılar. Gene de egemen sınıfların en tiksinç ayrıcalıklarının kökünü kazıyan ve eski toplumun iktisadî temelini değiştiren büyük

toplumsal değişiklikler oldu. Bu sınıflar, ağır hastalığın ancak kahramanca ilâçlarla iyileştirilebileceğini sezdiler. Yenenlere ancak toplumsal reformlar yaparak, ancak halk canlanmasının diri güçlerine başvurarak yanıt verebileceklerini sezdiler. 1870 Fransız yıkımı, modern dünya tarihinde benzersizdir! Bu yıkım, resmî Fransa'nın, Louis Bonaparte Fransa'sının, egemen sınıflar ve onların devlet asalakları Fransa'sının çürüyen bir cesetten başka bir şey olmadığını gösterdi. Ve halkın gözünü boyayarak onun hükümetini ele geçiren, ve orada yabancı saldırgan ile birlikte komplo kurarak duran o alçak heriflerin ilk girişkenliği, onların ilk girişkenlikleri nedir? Onlar, Prusyalıların koruması altında, halk canlanmasının Paris'te girişilen şanlı yapıtını, L. Bonaparte'ın asker bozuntusu ile Piétri'nin polisine ezdirdiler. Onlar, Temmuz Devrimi tarafından kovulmuş bütün eski lejitimist[9] hayaletleri, Louis-Philippe'in Şubat Devrimi tarafından kovulmuş fosil dolandırıcılarını dirilttiler, ve kendilerini karşı-devrimci bir vur patlasın çal oynasına verdiler! Böylesine bir alçaklık düşkünlüğü tarih kitaplarında görülmemiş bir şeydir! Ama, çok belirtici bir olgu, resmî Avrupa ile resmî Amerika tarafından genel bir hoşnutsuzluk çığlığı kopartacak yerde, bu alçaklık, bir duygudaşlık akımına ve Paris'in yırtıcı bir mahkûmiyetine yolaçıyor! Bu, tarihsel geleneğine canla başla bağlı Paris'in, Fransız halkını eski toplumun yenileştirilmesinin savunucusu durumuna getirerek, insanlığın toplumsal canlanışını Fransa'nın ulusal sorunu durumuna getirerek, Fransız halkını canlandırmaya çalıştığını tanıtlar! Kendini sömürücüler sınıfından, onların paralı hizmetkârlarından, devlet asalaklarından, *"les valets du diable sont pires que le diable"** Fransız atasözünün ger-

* Şeytanın uşakları şeytandan da kötüdür. —ç.

çekliğini doğrulayan kimselerden kurtarmak isteyen üretici sınıftır bu!

18 Mart: Hükümet "niteliği ne olursa olsun her türlü devirli yayının her nüshası üzerine 2 santimlik bir pul"* yapıştırılmasını zorunlu kıldı. "Sıkıyönetim kalkana kadar yeni gazete çıkarma yasağı."*

Fransız burjuvazisinin çeşitli bölüntüleri, *Restorasyon* döneminde büyük toprak sahipleri (eski Bourbon'lar), parlamenter temmuz monarşisi (Louis-Philippe) döneminde kapitalistler, ardarda *egemenlik* sürdüler, oysa bonapartçı ve cumhuriyetçi öğeleri geri planda beklemekten sıkılıyorlardı. Partizanca dalaşma ve entrikaları, elbette *kamu yararı* bahanesi altında sürdürmüşlerdi, ve halk devrimleri bu krallıkları silip süpürdükten sonra, sahneye yeni öğeler girdiler. Cumhuriyet (Şubat Cumhuriyeti) ile birlikte, bütün bunlar değişti. Burjuvazinin bütün bölüntüleri, *düzen partisi*, yani emekçilerin iktisadî köleliği ile onun aleti olan bastırıcı devlet aygıtının korunup sürdürülmesi için biraraya gelmiş bulunan mülk sahipleri ve kapitalistler partisi içinde sağlanan bir bütün oluşturdular. Adı bile burjuvazinin bir bölüntüsünün öbürü üzerindeki üstünlüğü, bir yandan bir zafer ve öte yandan bir yenilgi (bir partinin zaferi ve öbürünün yenilgisi) anlamına gelen bir krallık yerine, *cumhuriyet*, burjuva bölüntüler blokunun hisse senetli anonim ortaklığı, halkın tüm *exploiteur*'lerinin** koalisyonu idi, ve gerçekte, lejitimistler, bonapartçılar, orleancılar, burjuva cumhuriyetçiler, cizvitler, ve volterciler birbirleri ile sarmaş dolaş oldular. Kendilerini artık tahtın gölgesinde gizlemiyor; kendi partizanca dalaşmalarını halk yararına girişilmiş savaşımlar gibi göstererek halkı artık bu dalaşmalarla ilgilendiremiyor; artık birbirlerini egemenlik al-

* Metinde Fransızca. —*Ed.*
** Sömürücülerinin. —*Ç.*

tına alamıyorlardı. Bu artık bundan böyle, üretici yığınların kurtuluş isteği karşısında, kendi sınıf egemenliklerinin dolaysız ve açık karşıtlığı idi. Düzen, kendi sınıf egemenlikleri ve emeğin köleleştirilmesi için zorunlu iktisadî ve siyasal koşullara verdikleri addır. Burjuva rejimin bu anonim ya da cumhuriyetçi biçimi, bu burjuva cumhuriyeti, bu *düzen partisi* cumhuriyeti, bütün siyasal rejimlerin en *tiksinci*dir. Dolaysız görevi, tek *raison d'être*'i,* halkın ezilmesidir. Sınıf egemenliği *terrorisme*'idir bu. İşte işlerin nasıl olup bittiği: Halk, dövüştükten ve devrimi yaptıktan sonra, cumhuriyet ilân etti ve yerini bir Ulusal Meclise bıraktı. Çok iyi bilinen cumhuriyetçi inanç bildirileri, kendi biçimlerinde bir cumhuriyetin güvencelerini oluşturan burjuvalar, cumhuriyetin açık ve yenilmiş düşmanlarından bileşik meclis çoğunluğu tarafından sahnenin önüne itildiler. Cumhuriyetçiler, halkı demir ve ateşle ezmek için, onu bir ayaklanma tuzağına itme görevinin kendilerine verildiğini gördüler. Bu rol, Şubat Devriminden sonra, Cavaignac tarafından yönetilen *National* partisi tarafından oynanmıştı (haziran ayaklanması). Yığınlara karşı işledikleri suç sonucu, bu cumhuriyetçiler, o zaman iktidarı yitirdiler. Görevlerini tamamladılar ve, her ne kadar onlara proletaryaya karşı genel savaşımda *düzen partisini*[46] hâlâ destekleme izni veriliyorsa da, aynı zamanda son sıraya dönme zorunda kalarak, hükümetten kaydırılmış bulunuyorlar, ve ancak "hoşgörü gereği" kabul ediliyorlar. O zaman burjuva kralcı bloku cumhuriyetin babası durumuna geliyor; "düzen partisi"nin gerçek egemenliği kuruluyor. Halkın maddî güçleri şimdilik kırılmış bulunduğundan, gericiliğin işi —dört devrim boyunca kazanılmış bulunan bütün ödünlerin yok edilmesi— parça parça başlıyor. Halk yal-

* Varlık nedeni. —Ç.

nızca *düzen partisi*nin davranışları tarafından değil, ama kendisine yenik olarak davranılırken gösterilen, bu alçak çetenin kendi öz adıyla, cumhuriyet adına egemen olarak yönetirken gösterdiği köpeksi yüzsüzlük tarafından da çileden çıkarılmıştır. Sınıf zorbalığının *adsızlık* (*anonymat*) içindeki bu kasınmalı biçimi elbette uzun zaman süremez; geçici bir evreden başka bir şey olamaz. Bu biçim devrimci bir yanardağ üstüne konmuştur — ve bunu da iyi bilir. Öte yandan düzen partisi —*düzen partisi* olarak— işçi sınıfına karşı savaşması içinde kuşkusuz birleşmiştir; ama herbiri eski toplumsal düzendeki özel çıkarını üste çıkarmak, herbiri kendi öz egemenliğinin yeniden kurulması ve kişisel tutkularının karşılanması için birbirinin karşısına dikilen çeşitli bölüntüleri arasındaki entrikalar oyunu — devrimin maddî güçlerinin kırılıp geçirilmesi aracıyla düzen partisinin egemenliği sağlama bağlanmışa (güvenlik altına alınmışa) benzer benzemez, bu entrikalar oyunu yeniden başlar. Halka karşı bu ortaklaşa savaşım, cumhuriyete karşı bu ortaklaşa komplo —yöneticilerinin iç uyuşmazlıklarına ve entrikalar oyununa bağlı bir savaşım ve komplo—, toplumu kötürümleştirir, orta sınıflar yığınlarını bıktırır ve şaşırtır, ve süreğen bir kararsızlık durumu içinde tutarak, işleri "durgunlaştırır". Zorbalığın, dinginliksiz bir zorbalığın, başında parlamenter anarşi bulunan bir zorbalığın tüm koşulları, bu rejim altında işte böylece yaratılmış (oluşturulmuş) bulunurlar. O zaman bir *coup d'Etat** saati çalmıştır, ve yeteneksizler sürüsü, yerini, sınıf egemenliğinin *adsız* biçimine son veren herhangi bir başarılı egemenlik isteklisine bırakacaktır. Louis Bonaparte, dört varoluş yılından sonra, burjuva cumhuriyete işte böyle son verdi.[10] Bütün bu zaman boyunca, Thiers, cumhuri-

* Hükümet darbesi. —ç.

yet adına cumhuriyete karşı savaşan, halka karşı bir sınıf savaşı açan, ve gerçeklikte imparatorluğu kuran düzen partisinin "*l'âme damnée*"si* idi. Thiers, bugün de, o zaman oynadığı rolün tastamam tıpkısını oynuyor; eskiden bu oyunu parlamenter entrikacı olarak oynuyordu; şimdi yürütme başkanı olarak oynuyor. Eğer devrim tarafından yenilmezse, o zaman olduğu gibi şimdi de, tefe konulan bir alet olacaktır. Tahtaravalli oyunu ile kurulacak olan hükümet hangisi olursa olsun, ilk işi, Fransa'yı Prusya'ya teslim eden ve Paris'i bombalayan adamı iş başından uzaklaştırmak olacaktır.

Thiers'nin Louis Bonaparte'a karşı birçok yakınması vardı. Louis Bonaparte onu aleti durumuna getirmiş ve durmadan aldatmıştı. *Coup d'Etat*'dan sonra tutuklayarak onu aşırı derecede korkutmuştu (sinirlerini bozmuştu). Thiers gibi katıksız bir devlet asalağının, arı bir gevezenin siyasal rol oynayabileceği tek rejim olan parlamenter rejimi yıkarak, onu yoketmişti. Son, ama önemsiz olmayan bir şey de, Napoléon'un tarihsel çizme boyacısı olan Thiers, onun yapıp ettiklerini o kadar uzun zaman betimlemişti ki, onları kendisinin yapmış bulunduğuna inanıyordu. Napoléon I'in meşru karikatürü onun gözünde hiç bir zaman Küçük-Napoléon değil, ama küçük Thiers idi. Ayrıca, Louis Bonaparte tarafından yapılmış bulunan bütün alçaklıklar içinde, Roma'nın Fransız birliklerince işgalinden Prusya'ya karşı savaşa değin, Thiers'nin desteklemediği bir tek alçaklık yoktu.

Başında Thiers bulunan, yarı-lejitimist—yarı-orlcancı bir Ulusal Meclisi olan, bonapartçı komuta altında bir orduya sahip bir cumhuriyetin, eğer kazanırsa, onu başından atmayacağını, bir an ancak onunki kadar yüzeysel bir zekâ düşünebilir. Gülünçlükte, Timurlenk'leri oynama-

* Körü körüne bağlı kişisi. (Düzen partisine körü körüne bağlı.) —ç.

ya özenen (Timurlenk rolünü oynayan) bir Tom Pouce'dan [Parmak Çocuk —ç.] daha iğrenç bir şey yoktur. Onda, kandökücülük davranışları sadece bir iş sorunu değil, ama fantastik bir kendini beğenmişliğin teatral bir kendini gösterme konusudur da (sahne etkisi). "Kendi" bültenlerini kaleme almak, "kendi" sertliğini göstermek, "kendi" birliklerine, "kendi" stratejisine, "kendi" bombalamalarına, "kendi" petrol bombalarına sahip olmak, aralıkçı yankesicilere Paris'ten öçlerini almaya izin verirken gösterdiği soğukkanlılık altında "kendi" alçaklığını saklamak! Ne alçaklık düşkünlüğü! Oynadığı önemli adam rolünün ve dünyada yaptığı gürültünün tadını çıkarıyor! Büyük bir adam olduğuna adamakıllı inanıyor; ve o bücür ve parlamenter geveze, dünyanın gözüne kim bilir ne devsel (ne titanesk) görünüyor! Bu savaşın korkunç sahneleri ortasında, insan, Thiers'nin, bu Hiçliğin gülünç taklalarına gülmekten kendini alamıyor! Bay Thiers imgeleme yetisi güçlü bir adam, damarlarında bir sanatçı kanı akıyor, ve onu kendi öz yalanlarına inandırmaya, kendi öz büyüklüğüne inandırmaya yetenekli bir sanatçı kendini beğenmişliğine sahip.

Thiers'nin bütün söylevlerinin, bültenlerinin, vb. arasından, kendinden hoşnut bir kendini gösterme düşkünlüğü damarı geçer.

---

*Cet affreux Triboulet.**

Mont Valérien'da gerçekleştirilmiş bulunan (petrol bombaları ile) göz kamaştırıcı bombalama, Ternes'de surun içindeki evlerden bir bölümünü büyük bir yangın

* Şu korkunç Triboulet (Palyaço). —ç.

ve bütün Paris'i sarsan korkunç bir top gürlemesi ile birlikte yıktı. Ternes ve Champs-Elysées mahallelerine, bile isteye atılmış bulunan bombalar.

Patlayıcı bombalar, petrol bombaları.

Komün

Satırı bir meteliklik seçkin Britanya yazar taslağı, hiç de *bizim* halkın halk tarafından hükümeti denince anlama alışkanlığında olduğumuz şeyin sözkonusu olmadığı göz kamaştırıcı keşfinde bulunuyor. Elbette sözkonusu olan bu değil. Sözkonusu olan, kentlerin kaplumbağa çorbası tiryakisi belediye yargıçları tarafından, düzenbaz ruhanî meclisler tarafından ve acımasız "work-hauses" yöneticileri tarafından özerk yönetimi değil. Sözkonusu olan, kontlukların dolu keseli ve boş kafalı büyük toprak sahipleri tarafından özerk yönetimi değil. Sözkonusu olan, "*Great Unpaid*"lerin[113] adlî tiksinçliği değil. Sözkonusu olan, ülkenin oligarşik bir kulüp aracılığı ile ve *Times* gazetesinin yayılması sayesinde özerk hükümeti değil. Sözkonusu olan, kendisi için ve kendi başına hareket eden halk.

Bu yamyamlar savaşında en iğrenç olan şey, hükümetin başına tünemiş bulunan bu çirkin cücenin "gökçeyazınsal" çığlıklarıdır.

Versaylılar tarafından tutsaklara gösterilen kıyıcı davranış bir an bile yumuşamadı, ve Versailles'ın usu, Komünün misilleme buyrultusunu uygulamaya koymayacak kadar insanal olduğuna yatar yatmaz, tutsakların serinkanlılıkla öldürülmesi yeniden başladı!

Versailles'da yayımlanan *Journal de Paris* ("Paris Gazetesi"), Clamart garında tutsak edilen 13 piyade eri-

nin hemen kurşuna dizildiklerini, ve Versailles'a gelen ordu üniforması taşıyan bütün tutsakların, kimliklerine ilişkin kuşkular aydınlanır aydınlanmaz, kurşuna dizileceklerini söylüyor!

Bay Alexandre Dumas fils, general görevi gören bir gencin, her ne kadar bu sanı taşımıyorduysa da, bir yol boyunca (sıkı güvenlik önlemleri altında) birkaç yüz metre gittikten sonra kurşuna dizildiğini anlatıyor.

5 Mayıs, Mot d'ordre: Versailles'da yayımlanan *La Liberté*'ye[114] göre, "Clamart'da ayaklananlar arasında bulunan bütün düzenli ordu erleri hemen kurşuna dizilmişlerdir"* (Lincoln Thiers tarafından!) (Lincoln savaşanların haklarını tanıyordu). "Fransa'nın bütün komünlerinin duvarlarında Parislileri katiller olarak kınayan adamlar işte bunlardır!" Haydutlar!

Desmarets.

Ulusal Muhafız 185. piyade taburunun dört Ulusal Muhafızı üzerine bir soruşturma yapmak için Bicêtre'e giden (27 Nisan) ve orada (ağır yaralı olarak) hayatta kalan *Scheffer*'i ziyaret eden Komün soruşturma kurulu.

"Hasta, 25 Nisan günü, Villejuif yakınlarındaki Belle-Epine'de, arkadaşlarından üçü ile birlikte, onlara teslim olmalarını söyleyen atlı avcılar tarafından baskına uğramış bulunduğunu bildirdi. Kendilerini kuşatan güçlere karşı yararlı bir direnmede bulunmaları olanaksız olduğundan, silahlarını yere atıp teslim olmuşlar. Erler onları çevirmişler, onlara karşı hiç bir zor kullanmayıp hiç bir tehditte bulunmaksızın, tutsak etmişler. Tutsak edilmeleri üzerinden daha kısa bir süre geçmiş ki, atlı bir avcı yüzbaşısı gelmiş ve elde tabanca, onların üzerine atılmış. Tek söz söylemeden onlardan birine ateş etmiş

* Tüm tümce, metinde Fransızcadır. —*Ed.*

ve onu birdenbire yere sermiş, sonra göğsünün ortasına bir kurşun yiyen ve arkadaşlarının yanına düşen muhafız Scheffer'e de aynı şeyi yapmış. Bu alçakça saldırı karşısında öbür iki muhafız ürkerek geri çekilmişler, ama yırtıcı yüzbaşı iki tutsak üzerine atılmış ve iki kurşun ile onları da öldürmüş. Avcılar, canavarlık ve kandökücü alçaklık davranışlarından sonra, kurbanlarını toprak üzerine serilmiş bir durumda bırakarak, komutanları ile birlikte geri çekilmişler."*

New-York Tribune,[115] *Londra gazetelerini geride bırakıyor.*

Bay Thiers'nin "Fransa'da bugüne değin varolan en liberal ve en özgür bir biçimde seçilmiş bulunan Ulusal Meclis"i, onun "Fransa'nın bugüne değin sahip olduğu en güzel ordusu" ile ayırdedilemeyecek derecede benzeşiyor. Düzmece bir bahane altında seçilmiş bulunan bu *chambre introuvable sénile,*** hemen sadece lejitimistler ile orleancılardan[9] oluşuyor. Thiers'nin kendisinin denetimi altında, 30 Nisan günü yapılmış bulunan belediye seçimleri, bunların Fransız halkını ne ölçüde temsil ettiklerini gösteriyor! Kolu kanadı kırılmış Fransada kalan 35.000 Komün tarafından seçilmiş bulunan (yuvarlak rakam) 700.000 belediye meclisi üyesinin, 200'ü lejitimist, 600'ü orleancı, 7.000'i açıkça bonapartçı, ve bütün geri kalanlar da, cumhuriyetçi ya da komünist*** (*Versailles, "Daily News"*[87] *muhabiri,* 5 Mayıs). Bu meclisin, başında o orleancı mumya Thiers ile birlikte, kapkaççı bir azınlığı temsil ettiğini göstermek için bir başka kanıta gereksinme var mı?

* Tüm paragraf metinde Fransızcadır. —*Ed.*
** Yaşlı bulunmaz meclis. —*Ç.*
*** Yani Komün yandaşı. —*Ed.*

Bay Thiers, Komünü, bir avuç "kürek mahkûmu" ve "hapisane kaçkını"nın aleti olarak, Paris'in ayaktakımı olarak göstermekten hiç vazgeçmedi. Ve bu bir avuç serüvenci, yenilmez Mac-Mahon tarafından komuta edilen ve Thiers'nin ta kendisinin dehası tarafından esinlenmiş bulunan "Fransa'nın bugüne değin sahip olduğu en güzel ordu"yu, altı haftadan çok bir zamandan beri, sıkıntıya sokuyor!

Parislilerin askerî başarıları, onu bir yalanlamadan çok daha iyi bir cezaya çarptırdı. Paris'in tüm öğeleri, duygu ve düşüncelerini anlatmış bulunuyor.

"Paris hareketini, onun fırsatı ve çıkış noktasından başka bir şey olmayan Montmartre baskını ile hiç mi hiç karıştırmamak gerek; bu hareket genel, ve kökleri Paris'in bilincinde bulunan bir harekettir; hatta şu ya da bu nedenle bu hareketin dışında kalan kimselerin büyük çoğunluğu bile, bundan ötürü onun toplumsal meşruiyetini yadsımıyor."*

Kim diyor bunu? *Sendikal délégues des chambres,*** 7.000-8.000 tüccar ve sanayici adına konuşan adamlar. Onlar Versailles'a bunu söylemeye gittiler... *La Ligue de la réunion républicaine ... masonların gösterisi,*[116] vb..

Taşra

*Les provinciaux espiègles.****

Eğer Thiers taşranın Paris hareketine gerçekten düşman olduğuna bir an bile inanmış olsaydı, taşra illerinin bu hareket ve onun "korkunçluk"ları üzerine bilgi sahibi

* Tüm alıntı metinde Fransızcadır. —*Ed.*
** Sendikal meslek odaları delegeleri. —ç.
*** Kurnaz taşralılar. —ç.

olmalarını sağlamak için elinden gelen bütün kolaylıkları gösterirdi. Taşralıların bu hareketi kendi çıplak gerçekliği içinde görmelerini, bu hareketin doğasına, kendi gözlerini ve kendi kulaklarının tanıklıkları ile inanmalarını isterdi. Ama hiç de böyle yapmadı! "Savunmacılar"ı ve o, taşrayı, onun Paris yararına genel ayaklanmasını engellemek için, bir *yalan duvarı* aracıyla bağımlılık altında tutmaya çalıştılar; tıpkı Prusya kuşatması sırasında taşra haberlerinin Paris'e girmesini engelledikleri gibi. Taşranın Paris'e, ancak Versailles'ın *camera obscura*'sı (çarpıtıcı gözlük camı) arasından bakmasına izin verildi. (Taşra illerine sadece Versailles gazetelerinin yalan ve karaçalmaları geliyor, ve oralarda sadece bunlar hüküm sürüyor.*) 20.000 "hapisane kaçkını"nın yağma ve cinayetleri, başkentin namusunu lekeliyor.

"*La ligue*** işleri açıklığa kavuşturmayı ve taşra ile Paris arasında normal ilişkiler kurmayı kendine ilk görev bilir."***

Paris'te kuşatıldıkları zaman nasıl davrandılarsa, şimdi Paris'i kuşatırken de öyle davranıyorlar.

"*Yalan, geçmişte olduğu gibi, onların gözde silahıdır.* Başkent gazetelerini yasaklıyor, onlara elkoyuyor, haberleşmeleri engelliyor, mektupları sansürden geçiriyorlar; öyle ki, taşra, dediklerinin doğruluğunu denetlemek olanaklı olmaksızın, Jules Favre, Picard ve hempalarının ona vermekten hoşlandıkları haberlerden başkasını alamaz duruma gelmiştir."***

Thiers'nin bültenleri, Picard'ın, Dufaure'un genelgeleri... Komünlerdeki afişler. Versailles'ın ve Almanların ip kaçkını basını. Küçük Öğütçü (*Moniteur*).[117] Bir kentten

* Tüm tümce metinde Fransızcadır. —Ed.

** *La Ligue républicaine des droits de Paris* (Cumhuriyetçi Paris Hakları Derneği). —Ed.

*** Tüm alıntı metinde Fransızcadır. —Ed.

öbürüne gitmek için pasaportların yürürlüğe konması. Dörtbir yana yayılmış bir hafiyeler ordusu. Tutuklamalar (Rouen'da, vb., Prusya otoritesi altında), vb.. Paris dolaylarında yayılmış binlerce polis komiseri, jandarma-vali Valentin'den, hangi görüşte olursa olsun, ayaklanmış kentte basılan bütün gazetelere elkoyma, ve Kutsal Enkizisyonun en iyi zamanlarında olduğu gibi, onları herkesin gözü önünde yakma buyruğunu aldı.

Thiers hükümeti,* ulusal muhafızlar taburları kurmaları ve Paris'e karşı onları Versailles'a yollamaları için, ilkin taşraya başvurdu.

"Taşra, *Le Journal de Limoges*'un[118] dediği gibi, Thiers ve "köylüler'inin ondan istedikleri gönüllüler taburlarını [kurup göndermeyi —ç.] kabul etmeyerek hoşnutsuzluğunu gösterdi."

Ak bayrak altında dövüşen, herbiri göğsünde ak kumaştan bir İsa yüreği taşıyan ve "*Vive le roi!*"** diye bağıran bazı alık Bretonlar, Thiers çevresinde toplanmış tek "taşralı" orduyu oluşturuyorlar.

Seçimler, Vengeur,[119] *6 Mayıs.*

Bay Dufaure'un basın yasası (8 Nisan). Açıkça taşra basınının "aşırılık"larına karşı yöneltilmiş.

Sonra taşrada birçok tutuklamalar. Taşra, *kuşkulular yasası*[120] rejimi altına alınmış.

*Blocus intellectuel et policier de la province.****

23 Nisan. Le Havre: Belediye konseyi, cumhuriyetin korunması ve bütün Fransa'ya belediyesel bağışıklıklar verilmesi temeli üzerinde, iç savaşa bir son verilmesi bakımından bir aracılık sunma görevi ile, üyelerinden üçünü Paris ve Versailles'a gönderdi... *23 Nisan günü, Lyon*

* Elyazmasında, bu sözcüklerin üzerinde, şu tümcecikler var: "Kaygıya kapılan... Bismarck'tan tutsaklar ordusu gelmeden önce." —*Ed.*

** Yaşasın kral! —ç.

*** Taşranın entelektüel ve polissel ablukası. —ç.

*delegeleri Picard tarafından kabul edildiler, ve Thiers onlara, "guerre à tout prix"** yanıtını verdi.

Lyon delegelerinin, 24 Nisan günü, Greppo tarafından meclise sunulan çağrısı:[121]

Taşra kentlerinin belediyeleri, Paris'in istediği şeyi vermesini sağlamak için, Versailles'a delegasyonlarını gönderme büyük saygısızlığında bulundular; Fransa'nın bir tek Komünü bile, Thiers ve "köylüler"in davranışlarını onaylayan bir çağrı göndermedi; tıpkı bu belediye meclisleri gibi, taşra gazeteleri de öyle, ve Dufaure, *barışmaya karşı savcılara gönderilen genelgesinde,* bundan, "genel oydan çıkmış meclis ile sözde Paris Komününü aynı çizgi üzerine koyuyor, meclisi, Paris'e kendi belediye haklarını vermemiş olmakla eleştiriyorlar, vb."** diye yakınıyor, ve, daha da kötüsü, bu belediye meclisleri, örneğin *Auch belediye meclisi,* "ondan oybirliği içinde, *Paris ile hemen bir bırakışma önermesini*** ve ayrıca 8 Şubat günü seçilmiş bulunan meclisin görev süresi bittiği için dağıtılmasını istiyorlar" (*Dufaure, [à] l'Assemblée de Versailles,**** 26 Nisan).

30 Nisan günü seçilmiş bulunan belediye meclislerinin değil, eski belediye meclislerinin[122] sözkonusu edildiğini anımsamak gerekir. Delegasyonları o kadar kalabalıktır ki, Thiers artık onları kendisi kabul etmeyerek, bir bakanlık görevlisine göndermeyi kararlaştırdı.

Ensonu 30 Nisan seçimleri, meclisin, seçimlerin beklenmeyen sonuçları tarafından açınlanan kesin mahkûmiyeti. Öyleyse, eğer taşra şimdiye değin, Paris'ten yana ayaklanmaksızın, Versailles'a ancak edilgin (pasif) bir direnç gösterdiyse, bu, eski otoritelerin orada hâlâ, tuttukları güçlü konumlar ile, imparatorluğun taşrayı içine at-

* "Ne pahasına olursa olsun savaş." —ç.
** Tüm alıntı metinde Fransızcadır. —Ed.
*** Dufaure, Versailles Meclisi[ne]. —ç.

tığı ve savaşın da içinde tuttuğu aşırı uyuşukluk ile açıklanabilir. Paris ile taşra arasında, sadece Versailles'ın, Versailles ordusunun, Versailles hükümetinin, ve Versailles yalanlarının Çin seddinin dikildikleri açık. Eğer bu duvar yıkılırsa, taşra Paris ile birleşecektir.

1850 Mayısında, cumhuriyet döneminde onlara henüz oyunlar oynayabilen *genel oy hakkını* parlamenter bir komplo aracıyla kaldırmış bulunan bu aynı adamların (Thiers ve hempaları, gerçi Bonaparte onlara bu işte yardımcı oldu, ama bu onları kendi elinde tutmak ve hükümet darbesinden sonra da, düzen partisi ile onun meclisine karşı, kendisini genel oy hakkının onarıcısı olarak ilân etmek için bir tuzaktı), Bonaparte bu hakkı, artık yürütme elinde basit bir oyuncaktan, yürütme yararına bir oyun, bir aldatmaca, bir tahrif aletinden başka bir şey olmayacak bir biçimde örgütlendikten sonra, bu aynı adamların bugün kendilerini onun bağnaz yandaşları olarak göstermeleri, Paris'e karşı "meşru" bir san olarak onunla övünmeleri, karakteristiktir. (*Congrès de la Ligue des villes.**) (*Rappel,* 6 Mayıs.)[123]

Trochu, Jules Favre ve Thiers, Taşralılar

Thiers, Favre, Dufaure, Garnier-Pagès denli yıpranmış parlamenter şaklabanların, parlamenter entrikacıların; her zaman devrimi sömüren ve ona ihanet eden, onu yapmış bulunan halkı kurşuna dizen ve daha önceki (kendilerinin de karşı çıktıkları) hükümetten koparılmış bazı liberal ödünleri geri alan bu adamların, sadece aynı türden birkaç alçağın desteği ile, her devrimden sonra yüzeyde görünmeye ve yürütme gücünü kapıp kaçmaya nasıl devam ettikleri sorulabilir.

* Kentler Birliği Kongresi. —ç.

Sorun çok yalındır. İlkin, eğer Thiers'nin Şubat Devriminden sonra olduğu gibi, halkın hiç hoşlanmadığı adamlarsa bunlar, halkın yüce gönüllülüğü onları korur. Halkın her muzaffer ayaklanmasından sonra, halkın amansız düşmanlarının ortaya attıkları barışma sloganını, kendi öz zaferinin ona esinlediği ilk esrime uğraklarında, halkın kendisi ele alır. Bu ilk uğrak geçtikten sonra, Thiers ve Dufaure gibi adamlar, halk iktidarı maddî olarak elde tuttuğu sürece, kendilerini gizler ve gölgede çalışırlar. Halk silahsızlanır, ve burjuvazi tarafından kendi *chefs de file*'leri* olarak alkışlanır alkışlanmaz da, ortaya çıkarlar.

Ya da, (daha genç ve aynı türden başkaları arasında) Favre, Garnier-Pagès, Jules Simon... ve Thiers'nin kendisi gibi, 4 Eylülden sonra, bunlar Louis-Philippe döneminin "saygıdeğer" cumhuriyetçi muhalefetini, sonra Louis Bonaparte döneminin parlamenter muhalefetini oluşturmuş bulunurlar. Bunların kendi kurdukları gerici rejimler, devrim bunları iktidara yüceltikten sonra, gerçek devrimciler sürülür, öldürülür, yurtdışına kaçarlarken, bunların muhalif rolünü tam bir güvenlik içinde oynamalarını sağlar. Halk bunların geçmişini unutur, orta sınıf bunları kendi adamları olarak görür, lekeli geçmişleri unutulmuştur, ve böylece onlar da ihanetlerine ve utanılacak işlerine yeniden başlamak üzere, ortaya çıkarlar.

1-2 Mayıs gecesi: Clamart köyü ordunun, gar da (bu gar Issy kalesine egemendir) ayaklananların elinde idi. Baskın ile (çünkü *patrouille*'ları** bir nöbetçi tarafından içeri sokulmuş, *parola onlara verilmiş bulunuyordu*), 22. avcılar taburu, büyük bölümü yatmış bulunan garnizona

* Sıra başları. —ç.
** Devriye birlikleri. —ç.

girdi, onu hazırlıksız yakaladı, sadece 60 tutsak aldı, *300 ayaklanıcıyı süngüledi*. Üstelik, ordu erleri de hemen kurşuna dizildi. Thiers, valiler *ile sivil ve asker otoritelere 2 Mayıs günlü genelgesinde*, şöyle demek saygısızlığında bulunuyor:

"O (Komün), generallerini (Cluseret!) ancak onları kurşuna dizmek için durduruyor ve kesin olarak değimsiz bir Halk Kurtuluş Komitesi kuruyor."

General Lacretelle tarafından komuta edilen birlikler, Issy kalesi ile Montrouge arasında bulunan *Moulin-Saquet tabyasını, par un coup de main** ele geçirdiler. Garnizon, parolayı *Versailles* birliklerine satmış bulunan binbaşı *Gallien*'in ihaneti sonucu baskına uğramıştı. 150 federe süngülenerek öldürüldü ve 300'den çok da tutsak alındı. Bay Thiers, der *Times*[62] muhabiri, sert olması gerektiği zaman güçsüz (bu alçak, *kendisi için korkulacak bir tehlike* oldukça, hep güçsüzdür), ve her şeyin birkaç ödünle kazanılabileceği zaman da sert oldu. (Bu alçak, maddî güç kullanılması Fransa'yı kana buladığı zaman hep serttir, kendini ancak, kişisel olarak korkacak hiç bir şey olmadığı zaman büyük gösterir. Onun tüm ustalığı işte budur. Antoine['ın dediği] gibi, Thiers bir "namuslu adam"dır.**)

Thiers'nin *Moulin-Saquet* konusundaki bülteni (4 Mayıs):

"Paris'in, onu ezen zorbalardan kurtarılması"*** ("Versaylılar Ulusal Muhafız kılığına girmişlerdi"***) ("federelerin büyük bir çoğunluğu uyuyordu ve uykuları içinde vuruldu ya da ele geçirildiler"***).

* Bir baskın ile. —Ç.

** Shakespeare: *Jules César*, perde III, sahne 2 (Antoine'ın Brütüs üzerine söyledikleri). —Ed.

*** Alıntılar metinde Fransızcadır. —Ed.

Picard: "Topçumuz bombalamıyor: topa tutuyor, evet." (*Moniteur des Communes,*[117] Picard'ın gazetesi.)

"Bir zindana gömülmüş, ölen Blanqui, jandarmalar tarafından parçalanmış bulunan Flourens, Vinoy tarafından kurşuna dizilen Duval, 31 Ekim günü onları ellerine geçirmiş ve onlara hiç bir şey yapmamışlardı."*

KOMÜN

1. İŞÇİ SINIFI YARARINA ÖNLEMLER

Fırın işçilerinin gece çalışmasının kaldırılması (20 Nisan).

Çatışmalarda aynı zamanda hem yargıç, hem cellât, hem kazanan, hem de taraf olan fabrika senyörleri vb. (sanayiciler) (büyük ve küçük patronlar) tarafından zorla ele geçirilmiş bulunan o *özel yargılama yetkisi,* onların emekçilerin ücretlerini, *yaptırım* olarak uyguladıkları cezalar, kesintiler vb. aracıyla çalışmalarını sağlayan *bir kendilerine özgü ceza yasasına* sahip bulunma hakkı, kamusal ve özel atelyelerde kaldırıldı; eğer bu yasaya karşı gelirlerse, patronlar cezalandırılacaklar; 18 Marttan sonra alınan *ceza ve kesintiler,* işçilere geri verilecek (27 Nisan). Emniyet sandığına bırakılmış bulunan nesnelerin satışı durduruldu (29 Mart).

Paris'te çok sayıda atelye ve yapımevi, kaçan sahipleri[nin bırakması] nedeniyle, kapandı. Sanki işin varlık nedeni buymuş gibi, sadece işten kâr sağlamakta değil, ama muzaffer bir devrimin kendi "sistem"lerinin "*düzen*"ini tehlikeye düşürdüğü her seferinde, onu büsbütün durdurmak ve işçileri sokağa atmakta da, "ekonomi poli-

* Tüm paragraf metinde Fransızcadır. --*Ed.*

tik yasalarının kendiliğinden etkisi ile", kendini haklı gören kapitalist sanayicilerin eski yöntemidir bu. Komün, çeşitli meslek kurulları tarafından seçilmiş delegeler ile işbirliği içinde, yüzüstü bırakılmış atelye ve yapımevlerinin, kaçak kapitalistlere verilecek zarar ödentisi ile birlikte, işçi kooperatiflerine aktarılması biçimini irdeleyecek bir Komün Komisyonu oluşturdu (16 Nisan); (bu komisyon), yüzüstü bırakılan atelyelerin bir istatistiğini de çıkaracak).

Komün, 75 santimlik zarar ödentisi ile ilgili olarak, belediyelere, ulusal muhafızların meşru olmayan denilen *femme*'ları,* anneleri ve dulları arasında hiç bir ayrım yapmama buyruğunu verdi.

Şimdiye değin, Paris'in "düzen adamları"nın kendilerine ayırdıkları, ama "güvenlik"leri için, polisin keyfî otoritesi altında, kişisel olarak köleleştirilmiş bir biçimde tuttukları fahişeler, Komün tarafından bu alçaltıcı kölelikten kurtarıldılar. Ama Komün, üzerinde fuhşun çiçek açtığı alan ile, onu çiçeklendiren adamları da silip süpürdü. Yüksek düzeydeki fahişelere, *cocotte*'lara gelince, düzenin egemenliği altında, onlar polisin ve yöneticilerin köleleri değil, ama efendileri idiler.

Halk öğrenimini (eğitimini) yeniden örgütleme zamanı elbette olmadı; ama dinsel ve papazsal öğeyi bir yana atarak, Komün, halkın entelektüel kurtuluşuna da girişti. (İlkel (ilk) ve mesleksel) eğitimin örgütlenmesi için bir Komisyon atadı. Kitap, harita, kâğıt vb. gibi bütün okul çalışma aletlerinin, bunları bağlı bulundukları belediyelerden alan öğretmenler tarafından parasız olarak verilmelerini buyurdu. Hiç bir öğretmene, hiç bir bahane altında, öğrencilerinden bu okul çalışma aletlerinin parasını isteme izni verilmedi (*28 Nisan*).

* Karıları. —ç.

Emniyet sandıkları: 20 frangın altındaki giysi, ev eşyası, çamaşır, kitap, yatak takımı ve iş aletleri ile ilgili, 25 Nisan 1871'den önceki her çeşit emniyet sandığı rehin makbuzu, 12 Mayıstan başlayarak, parasız olarak rehinden kurtarılacaktır (7 *Mayıs*).

2. İŞÇİ SINIFI YARARINA, AMA ÖZELLİKLE ORTA SINIFLARDAN YANA ÖNLEMLER

Nisana değin son üç kira ödeme süresi kirasının bütünsel ertelenmesi: Bu üç kira ödeme süresinden birini ödemiş bulunan herkesin, bu tutarı gelecekteki ödemelere sayma hakkı olacak. Aynı yasa, mobilyalı kiralara da uygulanıyor. Mülk sahipleri tarafından verilen hiç bir çıkma buyruğu, gelecek üç ay için geçerli değil (*29 Mart*).

*Echéances** (ödeme vadesi gelmiş ticaret senetlerinin ödenmesi) (*ticaret senetlerinin süre bitimi*): ertelenmiş ödeme vadeleri için hiç bir kovuşturma yapılmayacak (*12 Nisan*).

Bu türlü tüm ticaret senetleri, gelecek 15 Temmuzdan sonra, bu borçlar için faiz hesaplanmaksızın, iki yıl içinde ödenecek (iki yıl üzerine yayılmış ödeme). Borçların toplam tutarı, sekiz *coupures égales, payables par trimestre*** biçiminde bölünmüştür (birinci trimestre 15 Temmuzdan başlamak üzere). Bu parçasal ödemeler üzerindeki adli kovuşturmalar, ancak bu ödemelerin vadeleri geldikleri zaman yapılabilecektir (*16 Nisan*). Kiralar ve ticaret senetleri üzerindeki Dufaure yasaları, Paris'in saygıdeğer tacirlerinden çoğunun iflâsına yolaçtı.

Şimdiye değin görevlerinden bir servet sağlayan noterler, *huissier*'ler,*** artırma memurları, tutanak yaz-

* Ödeme vadeleri. —ç.
** Üç ayda bir ödenecek, sekiz eşit taksit. —ç.
*** Mübaşirler. —ç.

manları ve öbür adlî görevliler, Komünün, öbür emekçiler gibi ondan belli bir ücret alan görevlileri durumuna dönüştürülmüş bulunuyorlar.

Tıp okulu profesörleri kaçtıklarından, Komün artık devlet asalakları olmayan *özgür üniversiteler* kurma ereğiyle, bir komisyon atadı; sınavlarını vermiş bulunan öğrencilere, doktor sanından bağımsız olarak doktorluk yapma araçlarını sağladı (san, fakülte tarafından verilecek).

Öbür yargıçlar gibi, herhangi bir sınıf hükümeti altında çalışmaya her zaman hazır bulunan *Seine Hukuk Mahkemesi* yargıçları da kirişi kırdıklarından, Komün, mahkemelerin genel oy temeli üzerinde yeniden örgütlenmesine değin en ivedi işleri görmek üzere bir avukatı atadı (*26 Nisan*).

3. GENEL ÖNLEMLER

Askere yazma yoklaması kaldırıldı. Bu savaşta, her sağlam erkek (Ulusal Muhafız) askerlik yapacak. Paris'te saklanan bütün hain ve bütün alçaklardan kurtulmak için, iyinin iyisi önlem (*29 Mart*).

Talih oyunları yasaklandı (*2 Nisan*).

Kilise ile devletin ayrılması; din işleri bütçesinin kaldırılması; tüm kilise malları ulusal mülk ilân edildi (*3 Nisan*).

Özel bir soruşturma yapan Komün, eski giyotinden başka, "*düzen hükümeti*"nin, parasını önceden ödediği (daha çabuk ve daha kolay taşınır) yeni bir giyotin yapılmasını buyurduğunu öğrendi. Komün, eski ve yeni, her iki giyotinin de, 6 Nisan günü herkesin gözü önünde yakılmalarını buyurdu. Versailles gazeteleri ve, onlardan sonra, düzen basını, tüm dünyada, Komünün kandökücü alışkanlıklarına karşı gösteride bulunmak üzere Paris halkının bu giyotinleri yaktığı öyküsünü anlattılar! (*6 Ni-*

san.) 18 Mart devriminden hemen sonra bütün siyasal tutuklular özgür bırakıldı. Ama Komün, *L. Bonaparte* ve onun yaraşır ardılı olan savunma hükümeti *rejimi* altında, birçok insanın, hiç bir suçlama nedeni olmaksızın, sadece siyasal kuşkulular olarak hapsedilmiş bulunduklarını da biliyordu. Bu nedenle, üyelerinden birini —Protot— bir soruşturma yapmakla görevlendirdi. Protot, altı aydan beri tutuklanmış olmalarına karşın, henüz hiç bir adlî sorgulamadan geçmemiş 150 kişiyi özgür bıraktı; aralarından, daha Bonaparte döneminde tutuklanmış bulunan birçoğu, ne suçlama nedeni ne de adlî sorgulama olmaksızın, bir yıldan beri hapisteydiler (*9 Nisan*). Savunma hükümeti üyelerinin kişiliğini öylesine güzel gösteren bu olgu, onları çileden çıkardı. Komünün tüm canileri özgür bıraktığını ileri sürdüler. Ama suçlulukları kesin kimseleri kim özgür bıraktı? Sahteci Jules Favre. Daha iktidara geçer geçmez, *L'Etendard*[30] davasında hırsızlık ve sahtecilikten ötürü hüküm giymiş bulunan *Pic ve Taillefer*'i özgür bırakmakta ivedilik gösteriyordu. Bu adamlardan biri, Taillefer, Paris'e dönme cüreti gösterdiğinden, yeniden hak ettiği eski yerine konmuştu. Ama hepsi bu kadar değil. Versailles hükümeti, Bay Thiers'nin ordusuna girmeleri koşulu ile, hırsızlıktan hüküm giymiş herifleri, bütün Fransa'da, *Maison centrale*'lerden* çıkarttı.

"Barbarlık anıtı, kaba güç ve düzmece şan simgesi, askercilliğin (*militarisme*) olumlanması, uluslararası hukukun yadsınması" olan *Vendôme alanı sütununun yıkılması üzerine buyrultu* (*12 Nisan*).

Frankel'in (Enternasyonalin Alman üyesi): "Komün bayrağının dünya cumhuriyetinin bayrağı olduğunu ve yabancıların orada yer alabileceğini gözönünde tutan" (*4 Ni-*

* Devlet hapisaneleri. —ç.

san) Komüne *seçilmesinin* onanması; Frankel, sonradan, Komün Yürütme Komitesine üye seçildi (*21 Nisan*).

Resmî Gazete,[36] Komün oturumları kararlarını yayınlamaya başladı (*15 Nisan*).

Yabancıları zoralımlara karşı korumayı gözeten Pascal Grousset buyrultusu. Paris'teki hiç bir hükümet yabancılara karşı hiç bir zaman bu kadar nazik olmadı (*27 Nisan*).

Komün, siyasal ve meslekî yeminleri kaldırdı (*4 Mayıs*).

Destruction du monument dit "Chapelle expiatoire de Louis XVI" rue d'Anjou — Saint-Honoré (1816 Bulunmaz Meclisinin yapıtı)[40] (*7 mai*).*

4. HALK KURTULUŞ ÖNLEMLERİ

"Rejime bağlı" ulusal muhafızların silahsızlandırılması (*30 Mart*).

Komün kendi saflarındaki bir yer ile Versailles'daki bir yer arasındaki bağdaşmazlığı açıklıyor (*29 Mart*).

Misillemeler üzerine buyrultu. Hiç bir zaman uygulanmadı. *Paris başpiskoposu ile Madeleine papazını*, tüm cizvitler koleji personelini, bütün büyük kiliselerin bölge papazlarını tutuklamakla yetinildi; *bu adamlardan bazıları*, kimileri Versailles ile birlikte komplo kurmuş, öbürleri kilise mallarını Komünün pençesinden kurtarmaya çalışmış bulundukları için, rehine olarak tutuklanmışlardı (*6 Nisan*).

"Kralcılar bir yabanıllar savaşı yapıyorlar; tutsakları kurşuna diziyor, yaralıları boğazlıyor, hasta arabaları üzerine kurşun sıkıyorlar; birlikler teslim oluyor, ve sonra da kahpece ateş ediyorlar." (*Komün Bildirgesi.*)

* Rue d'Anjou — Saint-Honoré'deki, "Louis XVI'nın kefaret kilisesi" denilen anıtın yıkılması (*7 mayıs*). —ç.

Misillemeler üzerindeki bu buyrultulara ilişkin olarak, şunları da belirtmek gerekir:

İlkin, —kapitalistlerin, aylakların ve asalakların göçünden sonra— Paris toplumunun tüm katmanlarından insanlar, *Paris kilise adamları sınıfı dışında,* iç savaşı durdurmak için, Versailles'a aracılıkta bulundular. Başpiskopos ile Madeleine papazı, ancak rehine olarak "*kendi öz kanlarının dökülmesini*" istemedikleri için, Thiers'ye mektup yazdılar.

İkincisi: Komün tarafından misillemeler, rehine alma vb. üzerine buyrultu yayınlanmasından sonra, Versailles'da Piétri'nin "tatlı kuzu"ları ve Valentin'in jandarmaları tarafından tutsaklara gösterilen canavarca davranış kesilmedi; ama, Versailles hükümetinin usu, Komünün kendi 6 Nisan günlü buyrultusunu uygulanmaya koymayacak kadar insanal olduğuna yatar yatmaz, Parisli askerler ve ulusal muhafızların öldürülmesi, yeni bir azgınlık ile yeniden başlamak üzere, durdu. O zaman, öldürmeler yığınsal olarak yeniden başladı. Komün bir tek rehineyi, bir tek tutsağı, hatta Ulusal Muhafız kılığı altında Paris'e çaşıt olarak girmiş ve yalnızca tutuklanmış bulunan bazı jandarma subaylarını bile öldürmedi.

Clamart tabyası baskını (2 Mayıs). *Gar Parislilerin elinde,* süngü ile insan kırımı, 22. avcılar taburu (*Galliffet?*) ordu askerlerini, sorgu sual etmeksizin hemen kurşuna diziyor (*2 Mayıs*). Issy kalesi ile Montrouge arasında bulunan *Moulin-Saquet tabyası,* parolayı Versailles birliklerine satmış bulunan binbaşı *Gallien*'in ihaneti sonucu, geceleyin baskına uğruyor. Uykularında basılan, büyük bölümü öldürülen federeler (*4 Mayıs?*).

25 Mayıs. 4 Ulusal Muhafız (bu iş, Villejuif yakınlarında, Belle-Epine'de, 4 adamdan hayatta kalan tek adamın bulunduğu Bicêtre'e gönderilmiş bulunan komiserler tarafından saptanmıştır. Yaşayan tek adamın adı *Schef-*

fer'dir). Atlı avcılar tarafından çevrilmiş ve bu atlıların kesin buyruğu üzerine, direnme olanakları bulunmayan bu adamlar teslim olup silahsızlandırıldılar; askerler onlara hiç bir şey yapmadı. Ama o zaman, onları tabanca ateşi ile birbiri ardına yere deviren avcı yüzbaşısı gelir. Düştükleri yerde bırakılırlar. Ağır yaralı Scheffer ölmedi.

Clamart garında tutsak edilen onüç ordu askeri, hemen kurşuna dizildi, ve ordu üniforması taşıyan ve Versailles'a gelen tüm tutsaklar, kimliklerine ilişkin kuşkular aydınlanır aydınlanmaz, kurşuna dizileceklerdir. (Versailles'da yayımlanan *Liberté*.[114]) Şu anda Versailles'da bulunan Alexandre Dumas fils, general rütbesi taşımaksızın general görevi gören bir gencin, bonapartçı bir generalin buyruğu üzerine, sıkı bir koruma altında, bir yol boyunca birkaç yüz metre yürütüldükten sonra, kurşuna dizildiğini anlatıyor. Evler içinde, yapıyı petrole bulayan, sonra da ateşe veren jandarmalar tarafından kuşatılmış Parisli askerler ve ulusal muhafızlar. Ulusal muhafızların (*calcinés**) cesetleri, Ternes'de kurulmuş bulunan gezgin basın hastanesi tarafından taşındı (*Mot d'ordre*,[114] 20 Nisan). "Onların gezgin hastaneler kurma hakları yok."

Thiers. Blanqui. Başpiskopos. General Chanzy. (Thiers kendi bonapartçılarının onu kurşuna dizdirmeyi yeğ tutacaklarını söyledi.)

Mahkeme kararı ile araştırmalar, vb.. 4 Eylül diktatörlerinin davranışları üzerine bir *commission d'enquête*'e** başkan atanmış bulunan Casimir Bouis (*14 Nisan*). Özel konutların mahkeme kararı ile aranması ve elkonmuş belgeler, ama hiç bir taşınır mal ne götürüldü, ne de haraç mezat satıldı. (4 Eylülcülerin, Thiers vb., ve bonapartçı polislerin belgeleri.) Örneğin, hapisaneler genel denet-

* Yanmış. —ç.
** Soruşturma komisyonu. —ç.

meni* *Lafont*'un köşkünün aranması (*11 Nisan*). Thiers ve öbür hainlerin evlerinin (mülklerinin) köşe bucak aranması, ama *sadece belgelere* elkonması.

Birbirlerini karşılıklı olarak tutukluyorlar: bu, büyük bir siyasal putlar ve "büyük adamlar" gereksinmesi olan burjuvayı çok şaşırtıyor.

"Bununla birlikte ("*Daily News*", 6 *Mayıs, Paris muhabiri*), Komünün sahip bulunduğu otorite ne olursa olsun, durmadan el değiştirmesi, ve yarın iktidara kimin sahip olacağını bugün bilmememiz, *utanç ve yılgınlık verici bir şey*.. Bu sonsuz değişiklikler içinde, komuta eden bir elin yokluğu her zamandan çok görülüyor. Komün, herbiri öbürünü kıskanan, ve *hiç biri öbürleri üzerinde egemenlik sahibi olmayan* bir eşdeğer atomlar topluluğudur."

Gazetelerin yasaklanması!

5. MALİ ÖNLEMLER

(*Bkz: Daily News*,[87] 6 *Mayıs*.)

Bellibaşlı savaş giderleri!

Zoralımlar —tamamen kilise adamlarından alınmış şeyler— sadece 8.928 frank getirdi. vb..

Vengeur,[119] 6 *Mayıs*.

KOMÜN

KOMÜN AYAKLANMASI VE MERKEZ KOMİTE

Komün, Sedan'dan sonra Lyon'da, sonra Marsilya'da, Toulouse'da vb., ilân edilmişti. Onu bastırmak için, Gambetta elinden geleni yaptı.[124]

* Metinde Fransızca, İngilizce ve Almanca olarak yazılmış. —*Ed.*

Ekim başındaki çeşitli Paris hareketleri, yabancı istilâya karşı bir savunma önlemi olarak, 4 Eylül ayaklanmasının pratik bir gerçekleşmesi olarak, Komünün kurulmasını amaçlıyorlardı. Komün, 31 Ekim hareketi sırasında kurulamadı; çünkü Blanqui, Flourens ve hareketin öbür yöneticileri, istifa edecekleri, ve yerlerini Paris'in bütün ilçeleri tarafından özgürce seçilmiş bir Komüne bırakacakları yolunda *parole d'honneur*'lerini* vermiş bulunan *gens de parole*'lara** güveniyorlardı. Komün başarısızlığa uğradı; çünkü bu yöneticiler, kurtarıcılarını öldürmekte öylesine istekli olan o adamların yaşamını kurtardılar. Trochu ve Ferry'nin kaçmasına gözyumarak, Trochu'nün Bretonları tarafından baskına uğramalarının koşullarını yarattılar. Kendi kendini zorla kabul ettirmiş bulunan "savunma hükümeti"nin, ancak hoşgörü sonucu varolduğunu anımsamak yerinde olur. Bu hükümet henüz kendini bir plebisit güldürüsüne bile vermemiş bulunuyordu.[125] Bu koşullar içinde, Trochu'nün Bretonlarını pekiştirmek —Korsikalı *spadissin*'ler*** L. Bonaparte için ne idiyseler, bu Bretonlar da savunma hükümeti için o idiler— ve Clément Thomas'yı Ulusal Muhafız başkomutanı atamak için, hareketin niteliğini değiştirmek, onu Prusyalılar ile birlikte tezgâhlanmış bir komplo olarak göstermek, ve sözünden dönmek istemeyen o bir tek adamın**** istifasından yararlanmaktan daha kolay hiç bir şey yoktu. Bu eski korku kışkırtıcıları için, girişkenliği ele almış bulunan işçi taburları karşısında orta sınıfların ödlek yılgısına başvurmaktan; kapıp kaçırılmış iktidarlarını her zaman sayesinde sürdürebildikleri o körü körüne gericilik ve yıkıcı anlaşmazlıklar günlerinden birinin koşul-

* Şeref sözü. —ç.
** Sözüne güvenilir adamlar. —ç.
*** Kabadayılar. —ç.
**** Tamisier. —*Ed.*

larını yaratma bakımından, bir yurtseverlik çağrısı ile işçi taburlarının kendileri arasına güvensizlik ve uyuşmazlık tohumları ekmekten daha kolay hiç bir şey yoktu. Tıpkı 4 Eylül günü iktidara herkesi şaşırtarak ustaca sokulmuş bulundukları gibi, şimdi de bu iktidara, gerici bir yılgı havası içinde, tam bonapartçı üslupta bir plebisit aracıyla, hileli bir doğrulama verecek durumda bulunuyorlardı.

Paris'te Komünün Kasım 1870 başlarındaki (o sırada [ülke]nin büyük kentlerinde, bir tüm Fransa'ya yayılma kesin perspektifi ile girişilmiş bulunan) muzaffer kuruluşu, sadece savunmayı hainlerin ellerinden söküp almak, ve Paris'in bugün yürüttüğü kahramanca savaşın tanıtladığı gibi, ona coşku esinlemekle kalmadı, ama savaşın niteliğini de büsbütün değiştirdi. Bu savaş, 19. yüzyıl toplumsal devrim bayrağını, fetih ve karşı-devrim ruhunun bayraktarı Prusya'ya karşı yükselten cumhuriyetçi Fransa'nın savaşı durumuna gelirdi. Eski yıpranmış entrikacıyı tüm Avrupa saraylarında dilenmeye gönderecek yerde, eski ve yeni dünyanın üreticiler yığını coşturulurdu. 31 Ekim günü Komünün *escamotage*'ı* ile, Jules Favre ve hempaları, Fransa'nın Prusya karşısında boyuneğmesini sağlayıp, güncel iç savaşa yolaçtılar.

Ama gene de bir şey tanıtlanmış olarak kalır: 4 Eylül devrimi. Sedan'daki yenilgisi sonucu kapkaççının yeri boş kaldığından,[12] sadece cumhuriyetin kurulması olmakla, gene de düşmanlarının komutası altında dövüşen Paris'in uzun direnmesi sayesinde, sadece bu cumhuriyeti yabancı saldırgandan fethetmekle kalmadı, ama kendine, işçi sınıfının yüreğine değin bir yol da açtı. Cumhuriyet, geçmiş bir şeyin adı olmaktan çıktı. Yeni bir dünyaya gebeydi o. Cumhuriyetin, bir entrikacı avukatlar ve söz yarış-

* Elçabukluğuyla ele geçirilmesi. —Ç.

çıları sürüsünün aldatma, yalan ve bayağılaştırmaları sonucu herkesin gözünden saklanmış bulunan gerçek eğilimi, sloganı her zaman aynı, her zaman *Komün* olan Paris (ve Fransa'nın güneyi) işçi sınıfının istemsiz ve ansızın (*spasmodiques*) hareketleri boyunca su yüzüne çıkmaktan geri kalmadı!

İlkin Fransa'nın güney kentlerinde girişilmiş, Paris kuşatması sırasında istemsiz ve ansızın (*spasmodiques*) hareketler boyunca durmadan ilân edilip, savunma hükümetinin hokkabazlığı ve "teslim planı" kahramanı Trochu'nün Bretonları tarafından durmadan *escamotée** bulunan Komün —imparatorluğa ve onun varoluş koşullarına karşı devrimin olumlu biçimi—, ensonu 26 Mart günü muzaffer bir biçimde kuruldu, ama o gün birdenbire doğmamıştı. İşçi devrimlerinin değişmez gereği olmuştu o. Paris'in teslimi, Bordeaux'da cumhuriyete karşı açıkça tezgâhlanan komplo, Montmartre üzerine gece saldırısı ile girişilen hükümet darbesi, Paris'in tüm sağlıklı öğelerini Komün çevresinde topladı. Artık onu, Paris işçi sınıfının en bilinçli devrimci bölüntülerinin birkaç yalıtık çabasına indirgemek, "savunmacılar" için olanaklı değildi.

Savunma hükümeti, ancak ilk şaşkınlıktan bir *pis-aller*** olarak, bir savaş zorunluluğu olarak hoşgörü ile karşılanmıştı. Paris halkının İkinci İmparatorluğa, yalanlar imparatorluğuna gerçek yanıtı, Komün oldu.

Öyleyse, savunma hükümetine karşı —bonapartçılığın ve onun resmî muhalefetinin dayanakları olan büyük kapitalistler, malî vurguncular, dolandırıcılar, aylaklar, eski devlet asalakları dışında— tüm sağlıklı Paris'in ayaklanışı, komploya karşı ilk zaferini o gün kazanmış da olsa, 18 Mart tarihini taşımaz; teslim gününün ta kendisi olan 28 Ocak tarihini taşır.

* Elçabukluğuna getirilmiş. —ç.
** Ehveni şer. Kötünün iyisi. —ç.

Ulusal Muhafız —yani silahlanmış tüm Parisliler—, Bismarck'ın lütfu ile kurulmuş *capitulard*'ların[37] kapkaççı hükümetinden bağımsız olarak, işte bu günden sonra örgütlendi ve Paris'i gerçekten yönetti. Kendi malı olan, ve kendi malı olduğu için teslim şartlaşmasında ona bırakılmış bulunan silah ve toplarını teslim etmeyi kabul etmedi. Bu silahları Bismarck'ın ellerinden kurtarmış bulunan şey, Jules Favre'ın yüce gönüllülüğü değildir; silahlı Paris'in onlar için Jules Favre ve Bismarck'a karşı savaşımdaki kavrayış çabukluğudur. Yabancı saldırgan karşısında, barış görüşmeleri nedeniyle, Paris, durumu karıştırmak istemiyordu. İç savaştan korkuyordu. Kendi edimsel hükümeti ile yetinerek, salt savunucu bir tutum takınıyordu. Ama direnme için de dinginlik ve kesinlikle örgütleniyordu. (Hatta teslim şartlaşmasında, *capitulard*'lar, Prusya'ya teslimlerini, kendilerinin aynı zamanda Paris üzerindeki egemenliklerini kurmalarını da sağlayacak bir araç durumuna getirme yolundaki çok açık niyetlerini göstermişlerdi. Prusya'dan dirençle istedikleri tek ödün —eğer bir ödün olarak istemeselerdi, Bismarck'ın onlara verecek olduğu bir ödün—, Paris'i boyuneğdirmek için kendilerine 40.000 askerin geri gönderilmesi oldu. Paris'i her türlü yabancı düşman saldırısına karşı güvence altına almak ve iç düzenini korumak için bol bol yeten 300.000 Ulusal Muhafız karşısında, bu 40.000 eri elde etmek için ileri sürülen bu isteğin başka bir ereği olamazdı — bunun böyle olduğu da zaten itiraf edilmiş bulunuyor.) Askerî örgütlenmesinin varolan temeli üzerinde, Paris, çok basit bir plana göre, siyasal bir federasyon kurdu. Bu federasyon, tüm Ulusal Muhafızın, bütün parçaları bölük *delegeleri* aracıyla birleşmiş bir birliğine dayanıyordu; bölük delegeleri tabur delegelerini, tabur delegeleri de, herbiri bir ilçeyi temsil edecek, ve öbür ilçe delegeleri ile elbirliği yapacak olan alay generallerini, general delege-

leri seçiyorlardı. Ulusal Muhafız taburları tarafından çoğunlukla seçilen bu 20 delege, 18 Mart günü, yüzyılımızın en büyük devriminin girişkenliğini üzerine alan ve bugün de, şanlı Paris savaşımında, hâlâ görevinde kalan *Merkez Komiteyi* oluşturuyorlardı. Seçimler, hiç bir zaman, bundan daha kılı kırka yararcasına yapılmamış, delegeler, hiç bir zaman, içinden çıktıkları yığınları bundan daha eksiksiz bir biçimde temsil etmemişlerdir. Dışardaki kimseler tarafından tanınmamış kişiler oldukları yolunda ileri sürülen itiraza —yani onlar sadece çalışan sınıflar tarafmdan tanınmış kişilerdi, ve hiç bir zaman eski oyuncular, geçmişlerinin alçaklığı ile, çıkar ve ikbal avcılıkları ile ünlü kişiler değildiler—, yürek pekliğiyle şu yanıtı verdiler: "Oniki havari de tanınmamış kişilerdi", ve bu itirazı davranışları ile yanıtladılar.

KOMÜNÜN AYIRICI NİTELİĞİ

Varlıklarını her yerde duyuran ve karmaşık askerî, bürokratik, dinsel ve adlî örgenlikleri ile, sıkıştırıcı bir boa yılanı gibi, uygar toplumun canlı gövdesini sarıp sıkan (sarmalayan) merkezî devlet aygıtı, doğmakta olan modern toplumun kendini feodalizmden kurtarma savaşımındaki silahı olarak, ilkin mutlak krallık zamanlarında dövüldü. Senyörlerin, kentlerin ve din adamlarının, ortaçağ dönemindeki feodal ayrıcalıkları, birleşik bir devlet iktidarının öznitelikleri durumuna dönüştürüldüler. Birleşik devlet, iktidarı, feodal yüksek görevlileri, ücretli devlet memurları ile değiştirdi; toprak senyörleri ve kentsel loncaların ortaçağsal hizmetkârlarının silahlarını, sürekli bir orduya vermek üzere, onların elinden çekip aldı; çatışma içindeki ortaçağsal güçlerin alacalı (uyumsuz) anarşisi yerine, sistemli ve hiyerarşik bir işbölümü ile birlikte, düzenli bir devlet yapısını geçirdi. Görevi ulusal bir-

liği kurmak (bir ulus yaratmak) olan birinci Fransız Devrimi, tüm yerel, bölgesel, kentsel, taşrasal özerklikleri ortadan kaldırma zorunda kaldı. Mutlak krallık tarafından girişilmiş bulunan işi sürdüren devrim, demek ki devlet iktidarının merkezileşmesi ve örgütlenmesini geliştirmek, onun çevre ve özniteliklerini büyültmek, aletlerinin sayısını artırmak, ve gerçek toplum üzerindeki bağımsızlık ve doğaüstü gücünü —gerçekte, azizleri ile birlikte, ortaçağın doğaüstü cenneti yerine geçen güç— çoğaltmak zorunda kaldı. Toplumsal grupların ilişkileri tarafından yaratılmış her türlü küçük ve yalıtık çıkar, toplumun kendisinden ayrılmış, belirlenmiş, toplumdan bağımsızlaştırılmış ve, inceden inceye sınırlanmış hiyerarşik işlevlere sahip devlet iktidarı sahiplerinin savundukları devlet yararı adına, toplumla karşıtlık içine konmuştur.

Uygar toplum üzerine eklenmiş, ve onun ideal karşılığı olduğunu ileri süren bu asalak [ur], en yüksek gelişmesine Bonaparte I egemenliği altında erişti. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi, ona daha büyük bir işbölümü eklemekten başka bir şey yapmadılar: uygar toplumdaki işbölümü, yeni çıkar grupları ve, dolayısıyla, devlet müdahalesi için yeni bahaneler yarattığı ölçüde, bu asalak [ur] da büyüyordu. 1848 Devrimine karşı savaşımları içinde, Fransa parlamenter cumhuriyeti ve tüm Kıta Avrupa hükümetleri, halk hareketine karşı kendi bastırma önlemleri aracıyla, bu hükümet iktidarının eylem araçlarını ve merkezileşmesini pekiştirme zorunda kaldılar. Demek ki, bütün devrimlerin biricik sonucu, bu boğucu karabasanı kaldırıp atacak yerde, devlet aygıtını yetkinleştirmek oldu. Egemen sınıfların, sıra ile üstünlük kavgası veren bölüntü ve partileri, bu engin hükümet aygıtının sahiplik (erklik) (elde etme) ve yönetimini, yenenin başlıca ganimeti olarak görmüşlerdir. Bu aygıtın esas işlevi, büyük sürek-

li ordular, bir devlet haşeratı kaynaşması, ve büyük kamu borçları yaratmak idi. Mutlak krallık çağında, modern toplumun, feodalizme karşı, Fransız Devrimi ile taçlanmış bulunan savaşımının bir aleti idi bu aygıt; birinci Bonaparte döneminde, sadece devrimi boyunduruk altına almaya ve tüm halk özgürlüklerini yoketmeye yaramakla kalmadı, ama Fransız Devriminin, dışarda cezalandırma, kıta üzerinde, feodal krallıklar yerine, Fransa yararına, azçok Fransa'nın kopyasına göre oluşturulmuş devletler yaratma aleti de oldu. Restorasyon ve Temmuz Monarşisi dönemlerinde, sadece burjuvazinin zor aracıyla bir sınıf egemenliği aleti durumuna gelmekle kalmadı, ama devlet düzeninin bütün zengin arpalıklarını burjuva ailelere vererek, halkın dolaysız iktisadî sömürüsüne bir ikinci sömürü ekleme aracı durumuna da geldi. Ensonu, 1848 devrimci savaşımı döneminde, bu devrimi ve halk yığınlarının bütün kurtuluş özlemlerini yoketmek için bir alet hizmeti gördü. Ama asalak devlet, sonal gelişmesine ancak İkinci İmparatorluk döneminde erişti. Hükümet iktidarı, sürekli ordusu, gücü her şeye yeten bürokrasisi, alıklaştırıcı din adamları ve bağımlı mahkemeler hiyerarşisi ile, toplumun kendisinden öylesine bağımsız bir duruma gelmiş bulunuyordu ki, gülünç bir bayağılıktaki bir serüvenci, açgözlü bir serüvenciler çetesinin başında, onu kullanmaya yetiyordu. Bu iktidar, varoluşunu, artık 1789 Devrimi tarafından kurulmuş bulunan modern dünyaya karşı eski Avrupa'nın silahlı birleşmesi ile doğrulama gereksinmesini duymuyordu. Artık, parlamenter bakanlar kuruluna ya da yasama meclisine bağımlı kılınmış bir sınıf egemenliği aleti olarak görünmüyordu. Parlamenter gösterişini, onun tarafından seçilmiş yasama meclisleri ve onun tarafından ödenmiş senatolar ile değiştirdiği egemen sınıfların çıkarlarına değin her şeyi kendi otoritesi altında aşağılatıyordu. Kendi mutlak otoritesinin onayını ge-

nel oydan almıştı. "Düzen"in korunması, yani toprak sahibi ile kapitalistin üretim üzerindeki egemenliğinin korunması için, bu iktidarın zorunlu olduğu söyleniyordu. Geçmişin bir kılık değiştirmesinin yırtık pırtık giysileri altında, şimdiki zamanın yozlaşmış içki âlemlerini ve en asalak bölüntünün zaferini, dolandırıcı maliyecilerin zaferini gizliyordu. Geçmişin bütün gerici etkilerinin bir *aşırılığını* özgür bırakıyordu. Alçaklıklar rezalethanesi olan bu devlet iktidarı, son ve en yüksek dışavurumunu İkinci İmparatorlukta kazanmıştı. Kendisine, bu hükümet iktidarının toplum üzerindeki sonal zaferi olma görüşünü veriyordu, ama gerçekte, bu toplumun tüm yozlaşmış öğelerinin içki âlemi idi. Pek bilgili olmayan bir seyirci gözünde, bu iktidar yürütmenin yasama üzerindeki zaferi, kendi kendini yöneten toplum olduğunu ileri süren sınıf egemenliği biçiminin, bu egemenliğin toplumun üzerine yerleşmiş bir iktidar olduğunu ileri süren biçimi tarafından uğratılmış bulunduğu sonal yenilgi olmaktan başka bir şeye benzemiyordu. Ama gerçekte, egemen sınıfın zincirler içinde tuttuğu işçi sınıfı için olduğu kadar, kendisi için de alçaltıcı olan bu sınıf egemenliğinin, son, solgun, ve tek olanaklı biçiminden başka bir şey değildi.

4 Eylül, sadece, cumhuriyeti öldürmüş bulunan gülünç serüvenciye karşı, cumhuriyete geri dönüş istemi oldu. *İmparatorluğun kendisinin* —yani devlet iktidarının, İkinci İmparatorluğun kesin formülünden başka bir şey olmadığı merkezileştirilmiş yürütmenin— gerçek antitezi ise, Komün oldu. Bu devlet iktidarı, gerçekte, burjuvazinin yapıtıdır; bu iktidar, ilkin feodalizmi ortadan kaldırmaya, sonra da üreticilerin, işçi sınıfının kendi kurtuluşları için besledikleri özlemi yoketmeye yarayan bir alet oldu. Bütün karşı-devrimler ve bütün devrimler, bu örgütlenmiş iktidarı —emeği kölelik içinde tutmak için örgütlenmiş bu gücü— bir elden bir başkasına, egemen

sınıfların bir bölüntüsünden bir öbürüne geçirmekten başka bir şeye yaramamışlardır. Bu iktidar, egemen sınıflar için bir köleleştirme ve kazanç aracı olmuştur. Bu iktidar, her yeni değişiklikten yeni güçler elde etmiştir. Bu iktidar, her halk ayaklanışını yoketmek, savaştıktan ve bu iktidarın baskıcılarının bir grubundan bir başka grubuna geçirilmesini sağlama buyruğunu aldıktan sonra, çalışan sınıfları ezmek için, alet hizmeti görmüştür. Öyleyse bu devrim, devlet iktidarının, lejitimist, anayasal, cumhuriyetçi ya da imparatorluk, şu ya da bu biçimine karşı bir devrim olmadı. Bu devrim, *devlet*in kendisine, toplumun bu doğaüstü düşüğüne karşı bir devrim oldu; kendi öz toplumsal yaşamının, halk için ve halk tarafından geri alınması oldu. Bu devrim, bu iktidarı egemen sınıfların bir bölüntüsünden bir başkasına geçirmek için yapılmış bir devrim değil, ama bu korkunç sınıf egemenliği aygıtının kendisini yoketmek için bir devrimi oldu. Bu devrim, sınıf egemenliğinin yürütmeci biçimi ile parlamenter biçimi arasındaki o soysuz savaşımlardan biri değil, ama parlamenter biçim, yürütmenin aldatıcı bir ekinden başka bir şey olmadığından, birbiri ile kaynaşan bu iki biçime de karşı bir başkaldırma oldu. İkinci İmparatorluk, bu devlet kapkaççılığının en yüksek biçimi idi. Komün onun açık yadsınması, ve dolayısıyla da, 19. yüzyıl toplumsal devriminin başlangıcı oldu. Öyleyse Paris'teki yazgısı ne olursa olsun, o *le tour du monde** yapacaktır. Komün, büyülü kurtuluş sözü olarak, Avrupa ve Birleşik Devletler işçi sınıfı tarafından hemen alkışlandı. Prusyalı fatihin Nuh nebiden kalma övünce ve davranışları, devrilip gitmiş bir geçmişin karabasanlarından başka bir şey olarak görünmüyorlardı.

Bu Komün sözcüğü ile, *ancak işçi sınıfı* bu yeni özle-

* Dünya turu. —ç.

mi formüle edebilir, ve Paris Komünü sonucu, ancak işçi sınıfı bu özlemin gerçekleştirilmesine girişebilirdi. Hatta bu devlet iktidarının son dışavurumu bile, İkinci İmparatorluk biçimi altında, egemen sınıfların gururu için alçaltıcı olmasına ve onların parlamenter kendi kendini yönetme atıp tutmalarını rüzgâra savurmasına karşın, onların sınıf egemenliğinin son olanaklı biçimini oluşturmaktan başka bir şey yapmıyordu. Onları siyasal bakımdan yoksunlaştırmasına karşın, bu son biçim, rejimlerinin tüm iktisadî ve toplumsal alçaklıklarının, içinde özgürlük kazandıkları içki âlemi oldu. Orta burjuvazi ile küçük-burjuvazi, iktisadî yaşam koşulları bakımından, yeni bir devrimin girişkenliğini ele alma olanaksızlığı içinde idiler ve, ya egemen sınıfa ayak uydurmak, ya da işçi sınıfını izlemek durumunda kalmışlardı. Köylüler, İkinci İmparatorluğun, toplumdan ayrı ve ondan bağımsız bir *devlet*in bu son zaferinin edilgin (*passive*) iktisadî tabanı idiler. Yalnızca, bütün sınıfları ve sınıf egemenliğini kaldırma yolunda, tüm toplum için yerine getirme zorunda bulundukları yeni toplumsal görev ile alev alev yanan işçilerdir ki, bu sınıf egemenliğinin aleti olan devleti parçalayabilecek, kapkaççılık sonucu, toplumun hizmetkârı olacak yerde, onun efendisi olan bu merkezî ve örgütlü hükümet iktidarını yokedebilecek adamlar idiler. Devletin, bu ortaçağ kilisesi ardılının, aynı zamanda en yüksek doruğu ve en derin alçalması olan İkinci İmparatorluk, işte onlara karşı, köylülüğün edilgin kabulü ile, egemen sınıflar tarafından yürütülen etkin savaşım içinde kurulmuştu. İkinci İmparatorluk, işte onlara karşı doğmuştu. İkinci İmparatorluk, (merkezî) hükümet iktidarının falanca özel biçimi olduğu için değil, ama toplum ile hiç bir bağı yokmuş gibi görünmesine karşın, onun en güçlü gerçekliği olduğu, ve ayrıca. onun içerde mutlak yozlaşma ve dışarda mutlak güçsüzlük üzerine dayalı, tepeden tır-

nağa alçaklık kaplı, en de alçalmış gerçekliği olduğu için, işte onlar tarafından ortadan kaldırıldı.

Ama sınıf egemenliğinin bu biçimi, sadece hükümetsel devlet aygıtı olan yürütmenin, devrim saldırılarının esas ve tek konusu durumuna getirilmesi için yıkılmıştı.

Parlamentarizm, Fransa'da sonuna varmıştı. Son dönemi, sonuna değin açılıp serpilmesi, Mayıs 1848'den *coup d'Etat*'ya, parlamenter cumhuriyet oldu. Onu öldüren imparatorluk, onun kendi öz yapıtı idi. İmparatorluk döneminde, yasama meclisi ve senatosu ile birlikte —parlamentarizm, Prusya ve Avusturya askerî krallıkları tarafından bu biçim altında yinelenmişti—, en kaba biçimi altındaki zorbalığın basit bir komedyası, basit bir eklentisi olmuştu o. Parlamentarizm o zaman Fransa'da ölmüştü ve işçi devrimi elbette ona yeniden yaşam kazandırmayacaktı.

Komün, toplumu egemenlik ve boyunduruk altına alacak yerde, onun canlı gücü durumuna gelen devlet iktidarının, toplum tarafından ele alınmasıdır. Kendi öz güçlerini, onları ezmek için örgütlenmiş gücün yerine geçiren halk yığınlarının kendileri tarafmdan ele alınması; Komün, onların toplumsal kurtuluşunun, onları ezmek için düşmanlarının hizmetine konmuş (baskıcıları tarafından temellük edilmiş) (onlara karşı çıkan ve onlara karşı örgütlenen) yapay toplum gücünün yerine geçen siyasal biçimidir. Bu biçim, bütün büyük şeyler gibi, basit idi. Tarihsel gelişmeler için zorunlu zaman, geçmişin bütün devrimlerinde, halk, onların kendisine karşı çevrilmesine gözyumarak, muzaffer silahlarını teslim ettiği her kez, daha halk zaferi günlerinde, her zaman yitirilmişti. Daha önceki devrimlerin bu alışkanlığına karşı çıkan Komün, ordunun yerine Ulusal Muhafızı geçirdi.

"4 Eylülden bu yana ilk kez olarak, cumhuriyet, *düşmanlarının hükümetinden* kurtulmuş bulunuyor... cum-

huriyet, kente, yurttaşlara karşı *hükümeti savunan bir sürekli ordu yerine,* iktidara (hükümete) karşı yurttaşları savunan bir ulusal milis veriyor." (Merkez Komitenin 22 Mart günlü *Bildirgesi.*)

(Sürekli ordularla ilişkisini kesmek için, halkın bu milisi ulusal ölçüde örgütlemesi yeterliydi; bütün toplumsal ilerlemelerin birinci *sine qua non** iktisadî *koşulu* idi bu; bu koşul o vergiler ve devlet borçları kaynağını, ve —ister sınıf egemenliğinin olağan biçimi, ister bütün sınıfları kurtaracağını söyleyen bir serüvenci sözkonusu olsun— sınıf egemenliği tarafından o sürekli hükümet kapkaççılığı tehlikesini de hemen ortadan kaldırıyordu.) Bu, aynı zamanda yabancı saldırıya karşı en güvenilir güvence idi, ve, gerçekte, bütün öbür devletlerdeki pahalı askerî aygıtı olanaksız kılıyordu. Bu kaldırma [düzenli ordunun kaldırılması — ç.] köylüleri kan vergisinden kurtarıyordu; köylüler, tüm devlet vergileri ve tüm devlet borçları için en kârlı gelir kaynağı olmaktan da çıkıyorlardı. Komün, daha şimdiden *köylünün talihi,* onun kurtuluşunun ilk sözcüğü durumuna ne ile geldi? "Bağımsız polis"in kaldırılması ve o namussuzların yerine Komün hizmetkârlarının geçirilmesi ile. Şimdiye değin, ya pek kutsal devlet iktidarının parlamenter onaylanması olarak, ya da yönetici sınıfların ellerindeki, ve halkın ancak azçok uzun aralarla parlamenter sınıf egemenliğini onaylamak (sınıf egemenliği aletlerini seçmek) için kullanabildiği oyuncak olarak kötüye kullanılmış bulunan genel oy, komünler tarafından kendi öz yönetim ve yasama görevlilerinin seçtirilmesi olan kendi gerçek ereğine uyarlandı. Yanılsama, yönetim ve siyasal hükümetin, ancak ve ancak, yüksek görevlere yerleşmiş, yığınların aklını çelen ve hiyerarşinin aşağı düzeylerinde onları birbi-

* Olmazsa olmaz. —ç.

rine düşüren yetişmiş bir devlet asalakları kastının, okkalı paralar alan karaçalıcılar ile arpalık kuşlarının ellerine verilebilecek gizemler, yüce görevler oldukları idi. Komün kendini siyasal hiyerarşiden büsbütün kurtarıyor ve halkın tepeden bakan efendilerinin yerine, her zaman görevden alınabilir hizmetkârlar geçiriyor, bu vekiller [görevliler —ç.] sürekli olarak halk denetimi altında iş gördüklerine göre, düşsel bir sorumluluk yerine, gerçek bir sorumluluk geçiriyor. Bu görevlilere, nitelikli işçiler gibi haftada 12 lira [sterlin —ç.] ücret veriliyor; en yüksek ücret, yılda 240 lirayı geçmiyor ki, bu ücret, yüksek bir bilimsel otoriteye, profesör Huxley'e göre, Londrada bir halk Eğitim Konseyi memuruna ödenmesi gereken ücretin beşte-birinden biraz yüksektir. Bütün devlet gizem ve yüksekten atmaları güldürüsü, özellikle basit işçilerden bileşik, Paris savunmasını örgütleyen, Bonaparte pretorları ile savaşan, bu engin kentin azıklandırılmasını sağlayan, o güne değin hükümet, polis ve valilik arasında bölüşülmüş tüm görevleri yerine getiren, işini açıktan açığa, basit bir biçimde, en güç ve en karışık koşullar içinde, ve Milton'un *Yitik Cennet*'ini yaptığı gibi, birkaç lira karşılığında yapan, yanılmazlık taslamadan, kırtasiyeci bir bürokrasi arkasına saklanmadan herkesin gözü önünde iş gören, yanılgılarını düzelterek onları kabul etmekten utanmayan bir Komün tarafından ortadan kaldırıldı. Askeri, yönetimsel, siyasal, tüm kamu görevlerinin yapılmasını, bu işleri yetişmiş bir kastın gizli öznitelikleri olmaktan çıkarıp. *gerçekten işçi görevleri* durumuna getirerek, birlikte yürüttü; (iç savaş ve devrim karışıklıkları ortasında düzeni koruyarak) (genel canlanma önlemleri alarak). Komünün önlemlerinden herbirinin değeri ne olursa olsun, en önemli önlemi, bir kapıda yabancı düşman, ve öbür kapıda sınıf düşmanı beklerken girişilen kendi öz örgütlenmesi oldu. O, diriliğini

varoluşu ile tanıtladı, ve teorisini eylemi ile doğruladı. Ortaya çıkması, Fransa'yı yenenler üzerinde [kazanılmış —ç.] bir zafer oldu. Tutsak Paris, kaba güce dayanarak değil, ama toplumsal hareketin başını çekerek, bütün ülkeler için sınıfının özlemlerine gerçeklik kazandırarak, gözüpek bir atılışla, Avrupa'nın yönetimini eline aldı.

Eğer bütün büyük kentler Paris örneğine göre komünler biçiminde örgütlenselerdi, hiç bir hükümet, hareketi ansızın gelen bir tepki şaşırtmacası ile bastıramazdı. Ve bu hazırlayıcı önlemler, hareketin inancalı kuluçka dönemine zaman bırakırdı. Düzenli ordunun yerine halk milisi geçmiş, devlet asalakları ordusu ortadan kaldırılmış, kilise hiyerarşisi öğretmen ile değiştirilmiş, devlet yargıcı Komün örgenliğine dönüşmüş olarak, tüm Fransa kendi kendilerini yöneten [idare ve hükümet eden] komünler biçiminde örgütlenirdi; ulusal temsil seçimi, artık gücü her şeye yeten bir hükümet için bir hokkabazlık bahanesi değil, ama örgütlenmiş komünlerin kesin kararlı dışavurumu olurdu; devlet görevleri genel ve ulusal erekleri yanıtlayan birkaç işleve indirgenirdi.

Komün, işte budur — emekçilerin kendileri tarafından yaratılan ya da doğanın bir bağışını oluşturan çalışma aletlerini tekellerine alan kişilerin kapkaççılıkları (köleleştirmesi) karşısında emeğin kurtuluşunun, *toplumsal kurtuluşun siyasal biçimi.* Tıpkı devlet aygıtı ve parlamentarizmin, egemen sınıfların gerçek yaşamını oluşturmamaları, ama egemenliklerinin genel örgenliklerinden, eski düzenin siyasal güvencelikleri, biçim ve dışavurumlarından başka bir şey olmamaları gibi, Komün de, aynı biçimde, işçi sınıfının toplumsal hareketi, ve dolayısıyla, tüm insanlığın canlandırıcı hareketi değil, ama sadece onun örgensel eylem aracıdır. Komün, işçi sınıfının, tüm sınıfları, ve dolayısıyla, tüm sınıf [egemenliğini] kendi-

si aracıyla kaldırmaya çalıştığı sınıf savaşımlarını yoketmez (işçi sınıfı tüm sınıfları ve sınıf egemenliğini kaldırmaya çalışır, çünkü özel bir çıkarı temsil etmez; o "emek"in, yani tüm bireysel ve toplumsal yaşamın, azınlığın çoğunluğun elinden zorla alınmasını sadece kapkaççılık, oyun ve hilekâr kurnazlığın sağladıkları temel ve doğal koşulunun kurtuluşunu temsil eder), ama bu sınıflar savaşımının, içinde çeşitli evrelerinden en ussal ve en insanal biçimde geçebilecekleri ussal ortamı yaratır. O, *emeğin kurtuluşuna* —büyük ereğine—, devlet asalaklarının üretken olmayan ve zararlı çalışmasını silip süpürerek başlar; bir yandan, ulusal gelirin çok büyük bir bölümünü devlet ucubesinin beslenmesine teslim eden kötülüğün köklerini kazır, ve öte yandan da, gerçek yerel ve ulusal yönetim işini işçi ücretleri karşılığı yerine getirir. Demek ki o, işe engin bir tasarruf ile, siyasal bir dönüşüm ile olduğu kadar, iktisadi bir reform ile de başlar.

Komünsel örgütlenme bir kez ulusal ölçüde sağlamca yerleştikten sonra, belki gene de karşılaşacağı yıkımlar; olsa olsa kölecilerin, yer yer, barışçıl ilerleme çalışmasını zaman zaman kesintiye uğratsalar da, toplumsal devrimin kolunu silahlandırarak, hareketi hızlandırmaktan başka bir sonuç vermeyecek olan ayaklanmaları olabilir.

İşçi sınıfı, sınıflar savaşımının çeşitli evrelerinden geçeceğini bilir. O bilir ki, emeğin köleleştirilmesinin iktisadî koşullarının özgür ve birleşmiş emek koşulları ile değiştirilmesi, ancak zamanla yapılabilir. Gerçekleştirmesi gereken iktisadî dönüşüm, sadece bir bölüşüm dönüşümü değil, ama ayrıca üretimin yeni bir örgütlenmesi, ya da daha doğrusu, onları kölelik bağlarından, güncel sınıf niteliklerinden ayırarak, güncel emek örgütlenmesinde varoldukları biçimleriyle (modern sanayi tarafından oluşturulmuş bulunan) toplumsal üretim biçimlerinin kur-

tuluşudur da; ve ensonu bu biçimlerin ulusal ve uluslararası düzeyde uyumlu eşgüdümünü gerçekleştirmesi gerekir. O, bu yenileştirme işinin, geleneksel çıkarlar ve sınıf bencilliklerinin direnmesi tarafından durmadan yavaşlatılıp engelleneceğini bilir. Güncel "sermaye ve toprak mülkiyeti doğal yasalarının kendiliğinden etkisi"nin, tıpkı "kölelik iktisadî yasalarının kendiliğinden etkisi" ve "servaj iktisadî yasalarının kendisinden etkisi"nin değiştirilmiş oldukları gibi, "özgür ve birleşmiş emek toplumsal iktisadî yasalarının etkisi" ile, ancak yeni koşulların uzun bir gelişme süreci sonucu değiştirilebileceğini bilir.

Ama o aynı zamanda komünsel siyasal örgütlenme biçimi sayesinde, büyük adımların hemen atılabileceklerini, ve hem kendisi hem de insanlık için, bu harekete başlama zamanının gelmiş bulunduğunu da bilir.

KÖYLÜLÜK

(*Savaş zarar ödentisi.*) Daha Komünün kurulmasından önce, Merkez Komite kendi *Resmî Gazete*'sinde şöyle açıklamıştı: "*Savaş zarar ödentilerinin büyük bölümü, savaş sorumluları tarafından ödenmelidir.*"[126] İşte "düzen adamları"nın her şeyden çok korktukları "uygarlığa karşı büyük komplo". İşte en somut sorun. Eğer Komün kazanırsa, savaş zarar ödentisini savaş sorumluları ödeyecek; eğer Versailles kazanırsa, kanları, yıkımları, ve kişisel katkıları ile daha önce ödemiş bulunan üreticiler yığını, bir kez daha ödeyecek, ve hatta, parababaları, anlaşmadan kâr sağlamaya hazırlanacaklar. Savaş giderlerinin hesap tasfiyesi, iç savaş aracıyla yapılacak. Komün, bu dirimsel sorunda, yalnız işçi sınıfının çıkarlarını değil, ama küçük-burjuvazinin çıkarlarını da, ve gerçeklikte, *burjuvazi* (zengin kapitalistler) (zengin toprak sahiple-

ri ve onların devlet asalakları) dışında kalan tüm orta sınıfın çıkarlarını da temsil ediyor. Her şeyin üstünde, *Fransız köylülüğü*nün çıkarlarını temsil ediyor. Eğer Thiers ve onun "köylüler"i kazanırlarsa, savaş vergilerinin büyük bölümü ondan [Fransız köylülüğünden —ç.] toplanacak. Ve "köylüler"in sloganını, onların —büyük toprak sahiplerinin—, ruhunun bönlüğü içinde, ona daha önce bir milyonluk zarar ödentisi: Devrim zarar ödentisi[69] ödetmiş bulunan bu iyi "toprak sahipleri" yerine, milyonlarca savaş zarar ödentisi ödemek için elbette son derece sabırsızlanan "köylüyü temsil ettikleri" yolundaki sloganını yineleyecek kadar alık kimseler de var.

Bu aynı adamlar, köylüye yüklenmiş 45 santimlik ek vergi ile Şubat Devriminin yazgısını bile bile tehlikeye düşürmüşlerdi,[127] ama bu işi devrim adına, devrim tarafından kurulan "geçici hükümet" adına yapmışlardı. Şimdi ise, savaş zarar ödentisini kendi omuzlarından köylünün omuzlarına aktarmak için, komünsel cumhuriyete karşı kendi adlarına iç savaş yapıyorlar! Köylü bundan, kuşkusuz, çok hoşlanacak!

Komün, askere yazma yoklamasını kaldırmak; düzen partisi ise köylüye kan vergisi yüklemek istiyor. Düzen partisi, asalak ve pahalı bir devlet aygıtını ona ödetmek için, ona karşı vergi alıcısını salıvermek; Komün ise ona ucuz bir hükümet vermek istiyor. Düzen partisi, kent tefecisi tarafından onu soyup sovana çevirtmeye devam etmek; Komün ise, onu toprak parçacığı üzerine çöken ipotekler karabasanından kurtarmak istiyor. Komün, onun gelirini açıkça yutan asalak adlî kişiler topluluğu —noter, *l'huissier,** vb.— yerine, köylünün sırtından zenginleşecek yerde, işlerini işçi ücretleri karşılığı gören Komün görevlileri geçirmek istiyor. O, Fransız köylüsünü

* Mübaşir. —ç.

saran ve onun kanını emen, adlî ve belediyesel, burjuva örümcekleri barındıran bütün bu adlî örümcek ağlarını silip süpürmek istiyor! Düzen partisi onu jandarma hükümeti altında tutmak, Komün onu bağımsız bir siyasal ve toplumsal yaşama götürmek istiyor. Komün, öğretmen hükümeti tarafından onu aydınlatmak istiyor; düzen partisi, ona, papaz hükümeti tarafından alıklaştırılmayı dayatıyor! Ama Fransız köylüsü, her şeyden önce hesap adamıdır! Din adamlarının geçim giderlerinin, vergi alıcısı tarafından ondan zorla alınmaması, ama kendi dinsel içgüdüsünün "kendiliğinden etki"sine bırakılınasını son derece usa yatkın bulacaktır!

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı seçmişti, ama düzen partisi[46] (kurucu ve yasama meclisleri ile birlikte, anonim cumhuriyet rejimi altında) imparatorluğun yaratıcısı oldu! Fransız köylüsü gerçekten ne istediğini, kendi belediye başkanım hükümetin valisine, kendi öğretmenini hükümetin papazına, ve kendi öz kişiliğini de hükümetin jandarmasına karşıt çıkararak, 1849 ve 1850'de göstermeye başladı! Düzen partisinin 1849'da —ve özellikle Ocak ve Şubat 1850'de— çıkardığı gerici yasaların en önemli yönü, özgül olarak Fransız köylülüğüne karşı yöneltilmişti! Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı yapmıştı, çünkü, geleneğinde, birinci devrimden sağladığı bütün kazançlar, kuruntusal bir biçimde birinci Napoléon'a maledilmiş bulunuyordu. Ama köylülerin birçok Fransız ilindeki silahlı ayaklanmaları ve jandarmaların *coup d'Etat*'dan sonra onlara karşı giriştiği av, bu yanılsamanın hızla dağıldığını tanıtladı! İmparatorluk, yapay olarak sürdürüle sürdürüle güçlü duruma gelmiş yanılsamalar ve geleneksel önyargılar üzerine kurulmuştu; Komün, köylünün dirimsel çıkarları ve gerçek gereksinmelerine dayanacak.

Fransız köylüsünün nefreti, "köylüler", şato adamla-

rı, milyarlık zarar ödentisi adamları üzerinde, ve toprak sahibi kılığına girmiş, başkasının malına zorla el uzatmaları hiç bir zaman İkinci İmparatorlukta olduğu kadar hızlı olmamış kent kapitalisti üzerinde yoğunlaşır: Başkasının malına bu zorla el uzatmalar, bir yandan devletin yapay müdahalesi ile kolaylaştırılmış, ve öte yandan, modern tarımın kendi gelişmesi tarafından da, doğal olarak ortaya çıkmışlardı. "Köylüler", Fransa'da üç aylık bir cumhuriyetçi Komün yönetiminin, köylülük ve tarımsal proletaryanın onlara karşı ayaklanma işareti olacağını biliyorlar. Zorlu Komün nefretlerinin nedeni bu! Onların kent proletaryasının kurtuluşundan da çok ürktükleri şey, köylülerin kurtuluşudur! Köylü, kentler proletaryasını, yol göstericisi ve ağabeyi olarak alkışlamakta gecikmeyecek. Kıta ülkelerinin çoğunda olduğu gibi, elbette Fransa'da da, kentsel ve kırsal üreticiler arasında, sanayi proletaryası ile köylülük arasında derin bir karşıtlık var. Proletaryanın özlemleri, hareketinin maddî temeli, büyük bir ölçek üzerinde örgütlenmiş emektir; bugün, emek despotik bir biçimde örgütlenmiştir, ve üretim aletleri, her ne kadar merkezileşmişlerse de, sadece üretim aletleri olarak değil, ama *producteur*'ün* sömürü ve köleleştirme aletleri olarak da, tekelcilerin ellerinde merkezileşmişlerdir. Bu emek örgütlenmesi ve çalışma aletlerinin bu merkezileşmesinin güncel kapitalist niteliğini dönüştürmek, bu sınıf egemenliği ve sınıf sömürüsü aletlerini, özgür ve birleşik emek biçimleri ve toplumsal üretim aletleri durumuna getirmek, proletaryanın görevidir. Öte yandan, köylünün çalışması yalıtık, ve üretim araçları da parça parça, dağınıktırlar. Siyasal ve toplumsal bakımdan ayrı tüm bir görüşler bütünü üstyapısı, bu iktisadî ayrılıklar üzerine dayanır. Ama bu köylü mülkiyeti, kendi normal aşaması-

* Üreticinin. —Ç.

nı, yani toplumun iktisadî gereksinmelerine karşılık düşen ve kırsal üreticilerin kendilerini normal yaşama koşulları içinde yaşatan bir gerçeklik, bir üretim biçimi ve bir mülkiyet biçimi olduğu aşamayı uzun zamandan beri geride bırakmıştır. Çöküş dönemine girmiştir. Bir yandan, ondan, çıkarları kentsel ücretlilerin çıkarlarına özdeş olan geniş bir *prolatariat foncier** (kırsal proletarya) çıkmıştır. Üretim biçiminin kendisi, modern agronomideki ilerlemeler sonucu, eskimiştir. Ensonu, köylü mülkiyetinin kendisi, adı var kendi yok bir duruma gelmiştir; bu mülkiyet, köylüye mülkiyet yanılsamasını bırakır, oysa köylü, kendi öz emek ürününden mülksüzleştirilmiştir. Büyük tarımsal üreticilerin rekabeti, kan vergisi, devlet harçları, kent ipotekli alacaklılarının tefeciliği ve adli aygıtın sayısız aşırmaları, onu bir Hint fakiri düzeyine düşürmüştür; oysa mülksüzleşme, ve hatta saymaca (*nominale*) mülksüzleşmesi, kırsal proleter durumuna dönüşümü, günlük bir gerçekliktir. Köylüyü proleterden ayıran şey, demek ki artık gerçek çıkarları değildir, aldatıcı önyargılardır. Komün, göstermiş bulunduğumuz gibi, içinde bulunduğu iktisadi koşullara karşın, ona hemen büyük ödünçler verebilecek tek iktidardır; köylünün iktisadi koşullarının dönüşümünü sağlayabilecek, onu bir yandan toprak sahibi tarafından mülksüzleştirilmekten, öte yandan da, mülk sahibi olduğu bahanesi altında acı çektiği baskı, güçlük ve sefaletten kurtarabilecek tek hükümet biçimidir; köylünün saymaca (*nominale*) toprak mülkiyetini, emeğinin ürünü gerçek mülkiyet durumuna dönüştürebilecek, toplumsal gereksinmeler tarafından zorlanmış bulunan, ama düşmanca etkisi kendini ona her gün biraz daha çok duyuran modern agronominin üstünlüklerinden onu yararlandırabilecek tek hükümet biçimi; ve

* Toprak proletaryası. —Ç.

bütün bunları, Komün onun gerçekten bağımsız üretici durumunu ortadan kaldırmaksızın yapabilir. Kömünsel cumhuriyetin dolaysız yararlarını sınayan köylü, ona güvenmekte gecikmeyecektir.

*UNION (LIGUE) REPUBLICAINE**

Yönetimi İkinci İmparatorluk yozlaşması döneminde doruğuna varmış bulunan düzensizlik partisi, takım taklavatı, müşterileri, uşakları, kendi devlet parazitleri, *mouchard*'ları, *cocotte*'ları, ve bu nitelikli *bohème*'in** tümleyicisini oluşturan tüm aşağılık *bohème* çetesi (bayağı caniler) ardında, Paris'ten ayrıldı (Paris'ten göç). Ama işçi devrimi ile kendi düzmece temsilcilerinden kurtulan orta sınıfların gerçek sağlıklı öğeleri, Fransız devrimler tarihinde ilk kez olarak, onlardan ayrılmış ve kendi gerçek renkleri altında ortaya çıkmış bulunuyorlar. Paris ile taşra arasında aracılıkta bulunan, Versailles'ı kınayan ve Komün bayrağı altında yürüyen "Cumhuriyetçi Özgürlük Birliği"dir[128] bu.

KOMÜN DEVRİMİ, TOPLUMUN, BAŞKASININ SIRTINDAN GEÇİNMEYEN TÜM SINIFLARINI TEMSİL EDİYOR

Proleterler Paris'inin Fransız köylüsü yararına, ve Versailles'ın ona karşı dövüştüklerini, "köylüler"in en korktukları şeyin, Paris'in kendini köylülere anlatabilmesi ve artık abluka ile onlardan ayrılmaması olduğunu gördük; "köylüler"in Paris'e karşı savaşlarının derin nedeni, köylülüğü toprak köleliği altında tutma ve ona, es-

* Cumhuriyetçi Birlik (Liga). —ç.

** *Mouchard* = hafiye; *cocotte* = aşifte; *bohème* = derbederler takımı. —ç.

kiden olduğu gibi, *taillable à merci et miséricorde** konusu olarak davranma çabalarıdır.

Tarihte ilk kez olarak, küçük ve *moyenne*** burjuvazi işçi devrimine açıkça katıldı ve bu devrimin kendi kurtuluşu ile Fransa'nın kurtuluşunun tek aleti olduğunu ilân etti! O, işçilerin yanında, Ulusal Muhafız yığınını oluşturuyor, Komünde onların yanında yer alıyor, ve onun cumhuriyetçi birliği, işçiler yararına bir aracı rolü oynuyor!

Komünün başlıca önlemleri, orta sınıf yararına alındı — alacaklılar sınıfına karşı ayaklanmış, Paris'in borçlular sınıfı! Orta sınıf, Haziran (1848) ayaklanması sırasında, proletaryaya karşı, kapitalist sınıfın, onun generalleri ve devlet asalaklarının bayrakları altında toplanmıştı. Bundan ötürü de, 19 Eylül 1848 günü, *concordats à l'amiable*'larının[66] kabul edilmemesi ile hemen cezalandırıldı. Haziran ayaklanması üzerinde kazanılan zaferin, aynı zamanda alacaklının, zengin kapitalistin, bu borçlu orta sınıf üzerindeki zaferi de olduğu hemen anlaşıldı. Alacaklı, yarım kilo insan eti alacağını*** acımadan istedi. 13 Haziran 1849 günü, bu orta sınıfların Ulusal Muhafızı, burjuvazinin ordusu tarafından silahsızlandırılıp kılıçtan geçirildi! İmparatorluk döneminde, zengin kapitalistin semirdiği devlet kaynaklarının saçılıp savrulması [sonucu], bu orta sınıflar, borsa oyuncularının, demiryolu krallarının, *Crédit mobilier*[38] dolandırıcı şirketlerinin vb. yağmasına bırakıldı ve kapitalist birlik (hisse senetli şirketler) tarafından mülksüzleştirildiler. Her ne kadar siyasal bakımdan değerleri düşmüş, iktisadî çıkarlarında saldırıya uğramış bulunuyor idiyseler de, manevî

* Zavallı haraçlı ve acıma. —ç.

** Orta. —ç.

*** Alacağının ödenmesi için "yarım kilo insan eti" isteyen, Shakespeare'in tefeci Shylock'una anıştırma. (*Venedik Taciri*, perde IV, sahne I.) —*Ed.*

bakımdan bu rejimin içki âlemleri tarafından ayaklandırılmışlardı. Savaş alçaklıkları büsbütün kanlarına dokundu ve Fransızlık duygularını uyandırdı. Bu savaş tarafından Fransa üzerine yığılmış bulunan felâketler karşısında, Fransa'nın ulusal çöküş ve malî yıkılışı karşısında, bu orta sınıflar, kurtuluşu getirebilecek olan şeyin, Fransa'nın zenci köle satıcıları olmak isteyen kimselerin yozlaşmış sınıfı değil, ama işçi sınıfının yiğit özlemleri ve Herkül gücü olduğunu sezdiler!

Onları rahiplerin zorbalığından sadece işçi sınıfının kurtarabileceğini, bilimi sadece işçi sınıfının, artık bir sınıf egemenliği aleti değil, ama bir halk gücü durumuna getirebileceğini, bilginlerin kendilerini bundan böyle sınıf önyargıları pezevenkleri, iyi yerler kollayan devlet asalakları ve sermaye müttefikleri değil, ama özgür düşünce görevlileri durumuna ancak işçi sınıfının getirebileceğini sezdiler. Bilim kendi gerçek rolünü ancak Emek Cumhuriyetinde oynayabilir!

CUMHURİYET ANCAK AÇIKÇA TOPLUMSAL OLDUĞU ZAMAN OLANAKLIDIR

İmparatorluğun jandarma ve papaz elinde bozulmuş bir "genel oy" yanılsamasını yıktığı gibi, bu iç savaş da "cumhuriyet" üzerindeki son yanılsamaları yıktı. Fransa'daki tüm sağlıklı öğeler, bu ülkede ve Avrupa'da tek olanaklı cumhuriyetin bir "toplumsal cumhuriyet", yani devlet aygıtını kapitalistler ve büyük toprak sahipleri sınıfının elinden alan ve bu aygıt yerine Komünü geçiren, "toplumsal kurtuluş"u cumhuriyetin özsel ereği sayan ve böylece komünal örgütlenme ile bu toplumsal dönüşümü güvence altına alan bir cumhuriyet olduğunu kabul ediyorlar. Öbür cumhuriyet, bütün kralcı bölüntülerin, lejitimistler, orleancılar ve bonapartçılar blokunun *anonim*

terörizminden başka bir şey olamaz, ve varacağı son nokta da *quelconque** bir imparatorluktur. Pis işini yaptıktan sonra, sonunda her zaman imparatorluk biçimi altında görünecek bir sınıf egemenliğinin *anonim* teröründen başka bir şey olamaz!

Köylüler Meclisinin profesyonel cumhuriyetçileri, 1848-1851 deneylerine karşın,[129] Paris'e karşı iç savaşa karşın, sınıf zorbalığının *cumhuriyetçi biçim*inin, olanaklı ve sürekli bir biçim olduğuna gerçekten inanan adamlardır. Düzen partisi, tersine, cumhuriyeti, yalnızca cumhuriyet onun için cumhuriyete karşı savaşmaya ve ona sınıf zorbalığını sağlamaya yetenekli gibi görünen tek iktidar biçimini, [yani —ç.] krallık ya da daha iyisi imparatorluğu yeniden kurmaya yarayan bir komplo biçimi olduğu için istiyor. 1848'de, cumhuriyetçiler, bu gönüllü aldanıklar, onlar sayesinde, Fransa'nın zenci köle satıcıları olmak isteyen kimselerin bütün bölüntülerin *anonim* egemenliğine yolu açan haziran ayaklanmasının bastırılmasına değin, sahnenin önüne itildiler. 1871'de, Versailles'da, bu adamlar, baştan beri arka plana itilmiş bulunuyorlar; onlar orada Thiers rejiminin cumhuriyetçi figüranlarıdırlar ve Paris'e karşı bonapartçı generallerinin savaşını varlıkları ile onaylamaktadırlar! 1789'daki öncellerine oranla ne derecede yozlaşmış bulunduklarını göstermek için, her türlü ince alay duygusundan yoksun bu sefiller, partilerinin toplantılarını *Salle du Jeu de paume*'da yapıyorlar![73] Schoelcher'lerinin vb. aracılığı ile, Paris'i, silahları Thiers'ye teslime özendirmeye, ve Saisset tarafından komuta edilen "Düzen" Ulusal Muhafızı eliyle silahsızlanmayı kabul etmesi için onu zorlamaya çalıştılar! Louis Blanc gibi Paris'in sözde sosyalist milletvekillerinden sözetmiyoruz. Bu adamlar bir Du-

* Herhangi. —ç.

faure'un ve "köylüler"in sataşmalarına dinginlikle katlanıyor, Thiers'nin "yasallık"ına katılarak, ve, haydutların huzurunda ağlar gibi yaparak, alçaklıktan korunuyorlar!

İşçiler ve Comte

Eğer işçiler tarikat (*secte*) sosyalizmi aşamasını geride bırakmış bulunuyorlarsa, onların hiç bir zaman comte'çuluk tarafından yönetilmediklerini de unutmamak iyi olur. Bu tarikat, *Enternasyonale* hiç bir zaman, programı Genel Konsey tarafından yadsınan yarım düzine dolaylarında bir *seksiyon*dan başka bir şey vermedi.[130] Comte, Paris işçileri tarafından, imparatorluk (kişisel *diktatörlük*) rejiminin, ekonomi politikte kapitalist egemenliğin, insanal etkinliğin bütün kesimlerinde, hatta bilim kesiminde bile hiyerarşinin peygamberi, ve eskileri yerine yeni bir papa ve yeni azizlerle birlikte yeni bir ilmihalin de yazarı olarak tanınmıştır.

Eğer comte'çuluğun İngiliz yandaşları, Fransız yandaşlarından halkça daha tutulur bir rol oynuyorlarsa, bu, tarikat öğretilerinin vaızından ötürü değil, ama kendi kişisel değerlerinden, ve örneğin, İngiltere'deki, Parisli dindaşları tarafından mezhep sapkınlığı olarak kınanmış bulunan sendikalar ve grevler gibi, işçi sınıfının, kendi dışlarında yaratılmış savaşım biçimlerini benimsemelerinden ötürüdür.

KOMÜN (TOPLUMSAL ÖNLEMLER)

Paris işçilerinin güncel devrimin girişkenliğini ele almaları ve bu savaşın sarsıntısına kahramanca bir esirgemezlik ruhu ile katlanmaları olgusunda hiç bir yenilik yok. Tüm Fransız devrimlerinin göze çarpan olgusudur

bu! Geçmişin bir yinelenmesinden başka bir şey değildir bu! Devrimin halk yığınları, yani üretici yığınlar *adına* ve onların açıklanmış *yararına* yapılmış olması olgusu, bu devrimin kendinden önceki bütün devrimler ile ortaklaşa sahip bulunduğu bir özelliktir. Yeni olan özellik şudur ki, halk, ilk ayaklanmadan sonra, kendisini silahsızlandırmamış ve iktidarını yönetici sınıfların cumhuriyetçi şaklabanlıklarının eline bırakmamıştır; yeni olan özellik şudur ki, *Komün*ün kurulması ile, halk kendi devriminin gerçek yönetimini kendi eline almış ve aynı zamanda, egemen sınıfların hükümet aygıtı, devlet aygıtı yerine kendi hükümet aygıtını geçirerek, başarı durumunda, bu yönetimi halkın kendi elinde tutma aracını da bulmuştur. Sözle anlatılamaz suçu da, işte budur! 10.000 ayrıcalıklının hükümet haklarına el uzatan, ve toplumun örgütlü devlet iktidarını kendi öz erekleri için kullanan bu sınıf zorbalığının iktisadî temelini ortadan kaldırma yolundaki iradelerini açıkça bildiren işçiler! Avrupa ve Birleşik Devletler'in saygıdeğer sınıflarını öfke nöbetleri içine atan şey, nefret çığlıklarını, kutsal şeylere saygısızlık ihbarlarını, halkın öldürülmesi için yaman çağrılarını, ayaktakımı sövgüleri ve parlamento kürsülerinin tepesinden ve gazete batakhanelerinin dibinden saçılmış karaçalmaları açıklayan şey, işte bu!

Komün tarafından alınmış bulunan en büyük önlem, onun kendi öz varoluşudur. O görülmemiş bir güçlükteki koşullar içinde çalışıp eyliyor. Paris Komünü tarafından yükseltilmiş bulunan kızıl bayrak, Paris işçi hükümetinin üzerinden başka yerde dalgalanmıyor. O, ereğinin emeğin kurtuluşu ve toplumun dönüşümü olduğunu açıkça, bile bile ilân etti! Ama bu cumhuriyetin gerçek "toplumsal" niteliği, sadece Paris Komününü yönetenlerin işçiler oldukları olgusuna dayanır! Önlemlerine gelince, işlerin gidişi gereği, bunlar esas olarak Paris'in askerî sa-

vunması ve azıklandırılması ile sınırlanacaklardır!

İşçi sınıfının, eğilimleri dışında sosyalist hiç bir şey olmamasına karşın, "sosyalist" olarak gördükleri birkaç önlem için bile duydukları tiksintiyi güç belâ saklayan kibirli dostları, her şeyden sonra işçilerin akıllı uslu insanlar oldukları ve, iktidarı ellerine geçirdikleri her kez, sosyalist girişimlere her zaman kesinlikle sırt çevirdikleri büyük keşfini yaparak, hoşnutluklarını dile getiriyor ve Paris Komününe "üstün" sevgiler kazandırmaya çabalıyorlar! İşçiler gerçeklikte Paris'te ne bir *falanster* ne de bir *ikarya* kurmaya çalışıyorlar.[131] Hey gidi kuşaklarının bilgeleri! İşçi sınıfının, onun gerçek özlemleri ve gerçek devrimi üzerine hiç bir şey bilmeyen bu iyilikçi koruyucuları, yalnızca bir şeyi unutuyorlar. Bütün sosyalist tarikatlar kurucuları, işçi sınıfının kendisinin, dünya sahnesi üzerine tarihsel bir giriş yapmak için, kapitalist toplumun gelişmesi tarafından yeterince yetiştirilmiş ve örgütlenmiş olmadığı bir döneme, öte yandan, işçi sınıfının kurtuluşunun maddî koşullarının, eski dünyanın kendisi içinde yeterince olgunlaşmış bulunmadıkları bir döneme ilişkindirler. İşçi sınıfının sefaleti [o zaman da —ç.] vardı, ama kendi öz hareketinin koşulları henüz yoktu. Ütopyacı tarikatların kurucuları, kendi zamanlarındaki toplum üzerindeki eleştirileri ile, toplumsal hareketin ereğini, ücretlilik ve onun bütün iktisadî sınıf egemenliği koşullarının kaldırılmasını haber vermelerine karşın, ne toplumun kendinde dönüşümünün maddî koşullarını, ne de işçi sınıfında hareketin örgütlü ve bilinçli gücünü görüyorlardı. Hareketin toplumsal koşullarının eksikliğini, yeni bir toplumun düşsel tablo ve planları ile örtmeye çalışıyorlardı; bu yeni toplum fikrini yaymak, onlara gerçek kurtuluş yolu olarak görünüyordu. İşçi sınıfı hareketi bir gerçeklik durumuna geldikten sonra, ütopyacı kuruntular, işçi sınıfı bu ütopyacılar tarafından belirtil-

miş bulunan ereği yüzüstü bırakmış olduğu için değil, ama bu ereği bir gerçeklik durumuna getirmenin gerçek araçlarını bulmuş olduğu için, uçup gittiler. Bu ütopyalar yerine, ortaya hareketin tarihsel koşullarının gerçek bir algılanması ve işçi sınıfının gitgide daha güçlü bir askeri örgütlenmesi çıkıyordu. Ama hareketin, ütopyacıların ilân etmiş bulundukları son iki ereği, Paris devrimi ve Enternasyonalin ilân ettikleri ereklerdir. Sadece araçlar değişiyor, ve hareketin gerçek koşulları artık ütopyacı masalların bulutları içinde kendilerini yitirmiyorlar. Proletaryanın o kurumlu dostları, bu devrim tarafından açıkça ilân edilmiş bulunan sosyalist eğilimleri üzerinde gevezelik ederken, demek ki kendi öz bilgisizliklerinin aldanıklarıdırlar. Eğer bu adamlar için, işçi hareketi peygamberlerinin ütopyacı yapıtları hâlâ "toplumsal devrim"i temsil ediyorlarsa, başka bir deyişle, eğer toplumsal devrim onlar için her zaman "ütopya" ise, bu, Paris proletaryasının suçu değildir.

Merkez Komite Resmî Gazetesi. 20 Mart:

"Başkent proleterleri, yönetici (egemen) sınıfların *défaillances** ve ihanetleri ortasında, onlar için, *kamu işlerinin* (devlet işlerinin) *yönetimini ele alarak durumu kurtarma* zamanının gelmiş bulunduğunu anladılar."

Onlar, "Fransa'nın uğradığı yıkımlar"ın kaynağı olarak, "burjuvazinin siyasal yeteneksizliği ve manevî düşkünlüğü"nü gösteriyorlar.

"Her şeyi üreten ve hiç bir şeyden yararlanmayan, emek ve alınterlerinin meyvesi, birikmiş ürünleri ortasında sefaletten kıvranan *emekçiler* ... *onların kendi kurtuluşları için çalışmalarına hiç izin verilmeyecek mi?...*

* Güçsüzlükleri. —ç.

Proletarya, hakları üzerine çöken sürekli tehlike, tüm meşru özlemlerinin mutlak yadsınması, yurdun ve tüm umutlarının yıkılması karşısında, (*en s'emparant du pouvoir**) kendi [öz] yazgısını ele almanın ve onun zaferini sağlamanın buyurucu görevi ve mutlak hakkı olduğunu anladı."

Fransa'yı yönetici sınıfların ona zorla kabul ettirdikleri yıkım ve yozlaşmadan kurtarmak için, en başta, işçi sınıfı hükümetinin zorunlu olduğu, bu sınıfların (Fransa'yı yönetme yeteneğini yitirmiş bulunan bu sınıfların) iktidardan atılmasının *bir ulusal kurtuluş zorunluluğu* olduğu, burada açıkça saptanmıştır.

Ama, işçi sınıfının kurtuluş koşulları, aynı zamanda Fransa'nın canlandırılma koşulları da olduğundan, işçi sınıfı hükümetinin, ancak kendi *öz kurtuluşu* için çalışırsa Fransa'yı kurtarabileceği ve ulusal bir görevi yerine getirebileceği de daha az açık bir biçimde saptanmamıştır.

Bu savaş, kendisini, emeğin, üretim araçlarını tekellerine alan kimselere karşı, sermayeye karşı savaşı olarak ilân ediyor.

Burjuvazinin *şovenizmi,* onun bütün kendi yüksekten atmalarına ulusal bir kılık giydiren bir kendini gösterme merakından başka bir şey değildir. Burjuva onu, sürekli ordular aracıyla, uluslararası savaşımları sonsuzlaştırmak, onları öbür ülkelerdeki kardeşlerine karşı dikerek, her ülkedeki üreticileri köleleştirmek için kullanır; çalışan sınıfların, kurtuluşlarının birinci koşulu olan uluslararası elbirliğini bir engelleme aracıdır bu. Uzun zamandan beri sadece boş bir söz durumuna gelmiş bulunan bu şovenizmin gerçek ayırıcı niteliği, Sedan'dan sonra, şoven burjuvazi tarafından her yerde kötürümleş-

* İktidarı zaptederek. —ç.

tirilen savunma savaşı sırasında ortaya çıktı; Fransa'nın tesliminde ve Bismarck'ın izni ile şovenizmin büyük-rahibi olan Thiers'nin yönetimi altında ortaya çıktı! Alman-düşmanı Birlik'in soysuz polis dolaplarında, teslimden sonra Paris'te yapılan yabancı avında ortaya çıktı. Paris halkının (ve onunla birlikte Fransa halkının) ulusal düşmanlıklar içinde çileden çıkacak derecede alıklaşacağı ve, yabancılar karşısındaki yapay kışkırtmalar sonucu, kendi gerçek özlemlerini ve içerdeki hainlerini unutacağı umuluyordu!

Bu yapay hareket, Paris devriminin soluğu karşısında nasıl da yokoldu (dağıldı)! Enternasyonalist özlemlerini —çünkü milliyeti ne olursa olun (ulusal giysisi ne olursa olsun), üreticinin amacı her yerde bir ve düşmanı da her yerde aynıdır— açıkça ilân eden Paris, Komüne yabancıların alınması ilkesini açıkladı, hatta (Enternasyonal üyesi) yabancı bir işçiyi* kendi yürütmesine seçti, Fransız şovenizminin simgesi olan Vendôme sütununun [yıkılmasını] buyurdu!

Bourgeois chauvin'leri** Fransa'yı parçalar ve yabancı istilâ diktatörlüğü altında iş görürken, Paris işçileri, yumruklarını kendi öz egemen sınıfına indirerek, yabancı düşmana karşı savaştılar; tüm uluslar emekçileri arasında öncü bir konum sağlayan işçiler, şoven burjuvaların ayırma hesaplarını bozdular!

Burjuvazinin malî, ticarî ve sınaî girişimlerini belirleyen kozmopolit nitelik sonucu, onun —çeşitli "ulusal" mülklerin gerçek proleterlerinde öylesine doğal olan— gerçek yurtseverliği, artık tam bir güldürüden başka bir şey değil. Benzer koşullar içinde, bu sucuk zarı, Fransa'da patladığı gibi, bütün ülkelerde patlardı.

* Léo Frankel. —Ed.
** Şoven burjuvaları. —Ç.

"KÖYLÜLER"İN MERKEZSİZLEŞTİRMESİ İLE KOMÜNÜN MERKEZSİZLEŞTİRMESİ

Paris'in, ve onunla birlikte Fransa'nın öbür kentlerinin, köylülerin egemenliği altında ezilmiş olduğu, ve Paris'in güncel savaşımının, onun köylülük egemenliğinden kurtuluşu ereğini taşıdığı söylendi! Bundan daha alıkça bir yalan hiç bir zaman söylenmemiştir!

Paris, merkezi hükümet aygıtının yönetim merkezi ve kalesi olduğu zaman, köylülüğü jandarmanın, vergi alıcısının, valinin, kasaba papazı ve kırsal parababalarının egemenliği, yani düşmanlarının zorbalığı altına koyuyor, ve onu her türlü yaşamdan yoksunlaştırıyordu (elinden her türlü yaşamı alıyordu). Kırsal kantonlardaki tüm bağımsız yaşam örgenliklerine karşı, kendi baskısını uyguluyordu. Öte yandan, taşra üzerindeki tüm etki Paris'teki merkezî devlet aygıtı tarafından böylece ellerine verilmiş bulunan hükümet, kırsal parababası, jandarma ve kasaba papazı, bu etkiyi, hükümet Paris'ine karşı, asalaklara, kapitalistlere, aylaklara ve tüm kozmopolit çirkefe karşı değil, ama emekçi ve düşünür Paris'ine karşı, hükümetin ve bu hükümetin çıkmış bulunduğu sınıfların hizmetine veriyorlardı. Böylece, Paris üzerinde eksenleşen hükümet merkezleşmesi sayesinde, köylüler hükümet ve kapitalistler Paris'i tarafından, ve emekçiler Paris'i de köylülerin düşmanlarının ellerine verilmiş taşra iktidarı tarafından ezilmiş bulunuyorlardı.

Le Moniteur de Versailles[17] (29 Mart) şöyle diyor: "Paris *özgür bir kent* olamaz, çünkü *başkent*tir."

Doğrudur bu. Paris, egemen sınıfların ve onların hükümetinin başkenti, bir "özgür kent" olamaz; ve taşra da "özgür" olamaz, çünkü başkent işte bu Paris'tir. Taşra ancak Paris'teki *Komün* ile özgür olabilir. *Düzen partisi,* Paris'e karşı, sadece kendi öz kurtuluşunu ilân ederek, ken-

dini bu partiden ve onun hükümetinden kurtarmış bulunduğu için değil, ama, böyle yaparken, köylülerin ve taşranın kurtuluşu tehlike çanını çalmış bulunduğu için de öfkelidir.

Komün Resmî Gazetesi, 1 Nisan:

"18 Mart devriminin tek amacı, Paris'e seçilmiş, ama *iyiden iyiye merkezileşmiş ulusal bir iktidarın zorbaca vesayetine* bağlı komünsel bir temsil sağlamak değildir. Fransa'nın *bütün komünlerine*, ve genel çıkarları için aralarında gerçekten ulusal bir antlaşma ile bağlanmış, eyalet ya da il, bütün daha yüksek gruplara *tam bir bağımsızlık kazandırmak ve sağlamak*, cumhuriyeti güvence altına almak ve sonsuzlaştırmak içindir ... ki, Paris, *gerçekte* iktidardan düşmesine *özdeş olan görünür mutlak egemenliğinden vazgeçti*, Fransa'da ve Avrupa'da propagandasına birçok kez zafer kazandırmış bulunan o manevî iktidardan, o entelektüel etkiden vazgeçmedi."

"Paris bu kez de, savaşları ve esirgemezlikleri ile, entelektüel, manevi, yönetsel ve iktisadî yenileşmesini, şan ve gönencini hazırladığı tüm Fransa için çalışıp acı çekiyor." (*Dışarıya balon aracıyla gönderilmiş bulunan Paris Komünü Programı.*)[132]

Bay Thiers, taşra illerindeki turnesi boyunca, seçimleri, ve özellikle kendi öz seçimlerini yönetti. Ama bir güçlük vardı. Taşra bonapartçıları, şimdilik çekilmez duruma gelmiş bulunuyorlardı. (Zaten, onların ondan bir şey beklemedikleri gibi, o da onlardan bir şey beklemedi.) Çok sayıda eski orleancı siyaset oyuncusu, bonapartçı güruh içinde erimişti. Öyleyse siyasetten adamakıllı uzak tutulmuş ve tam da aldatılacak adamlar olan, kırlarında bir köşeye çekilmiş lejitimist toprak sahiplerine başvurmak zorunlu idi. Versailles Meclisine Louis XVIII tarzı *Chambre introuvable** niteliğini, "köylü" niteliğini verenler, işte onlardır. Boşlukları içinde, bonapartçı İkinci İmparator-

luğun yıkılışı ile, yabancı istilâsının koruması altında, ensonu, 1814 ve 1815'te olduğu gibi,[133] kendi zamanlarının geldiğine inanıyorlardı. Bununla birlikte, aldanıklardan başka bir şey değildirler bu adamlar. İş gördükleri ölçüde, 1848-1851'deki gibi, "anonim" terörizmi ile, ancak "düzen partisi" öğeleri olarak iş görebilirler. Kendi öz partizan iç dökmeleri, bu ittifaka gülünç bir nitelik vermekten başka bir şey yapmaz. Öyleyse, savunma hükümetinin, düşes de Berry'nin gardiyan-ebesi başkanı, ve sözde cumhuriyetçi bakanları gibi, katlanma zorundalar. Hizmetlerini görür görmez defedileceklerdir. Ama —tarihin ince alayı— koşulların bu tuhaf elbirliği ile, *la République une et indivisible*'e** karşı başkaldırdığı için Paris'e saldırma zorundalar (Louis Blanc durumu böyle gösteriyor; Thiers ise, Fransa'nın birliğinden sözediyor), oysa kendi ilk marifetleri, Paris'in "başını kesme ve başkentsizleştirilme"sinden yana çıkarak, meclisin bir taşra kentinde toplanmasını isteyerek, birliğe karşı başkaldırmak olmuştu. Onların gerçekten istedikleri şey, merkezî devlet aygıtına öngelen şeye dönmek, bu aygıtın vali ve bakanlarından azçok bağımsız olmak, ve bu aygıtın yerine, şatoların taşra illeri ve köyler üzerindeki senyörce otoritesini geçirmektir. Onlar Fransa'nın gerici bir *merkezsizleştirilmesini* (*décentralisation*) istiyorlar. Paris'in istediği, feodaliteye karşı işe yaradıktan, ama, jandarmalara ve kızıl ya da kara uşak üniformalı ordulara dayanarak, yapay bir gövdenin birliği durumuna geldikten sonra, gerçek toplum yaşamını ezen, onun üzerine bir karabasan gibi çöken ve Paris'i kendi içine kapatıp taşradan yalıtarak ona bir "görünür mutlak egemenlik" veren bu merkeziyetçiliği kaldırmaktır. Paris'in istediği, Fransa'nın, Fransız toplumu dışında varolan bu biçimsel birliği ye-

* Bulunmaz Meclis. —ç.
** Bir ve bölünmez cumhuriyet. —ç.

rine, Fransız toplumunun ta kendisinin komünsel örgütlenmeden doğan siyasal birliğini geçirmektir.

Öyleyse Fransız birliğinin bozulmasının gerçek yandaşları, kendi öz yerel önemlerine (senyörlük hakları) el uzattığı ölçüde, feodalizme karşı çıktığı ölçüde, devlet aygıtının birleştirilmesine karşı çıkan "köylüler"dir (*ruraux*).

Paris'in istediği, Fransa'nın gerçek yaşayan birliğine karşı çıktığı ölçüde, ve bir sınıf egemenliği aletinden başka bir şey olmadığı ölçüde, bu yapay birlik sistemini ortadan kaldırmaktır.

COMTE'ÇU GÖRÜŞLER

Yürürlükteki iktisadî sistem üzerine hiç bir şey bilmeyen kimseler, bu sistemin işçiler tarafından yadsınmasını anlamakta elbette daha az yeteneklidirler. Onlar, işçi sınıfının ereği olan toplumsal dönüşümün, zorunlu, tarihsel, kaçınılmaz doğuşunu, güncel sistemin kendisinden aldığını elbette anlayamıyorlar. "Mülkiyet"i kaldırma tehdidine karşı bir uyarma tonu üzerinden konuşuyorlar, çünkü onların gözünde sınıf mülkiyetinin güncel biçimi —geçici tarihsel biçim— mülkiyetin ta kendisidir, ve dolayısıyla da bu biçimin kaldırılması mülkiyetin kaldırılması olacaktır. Şimdi sermaye egemenliği ve ücretlilik sisteminin "iyiliği"ni savundukları gibi, eğer feodal ya da kölelik çağında yaşamış olsalardı, bu sistemlerin şeylerin doğası üzerine kurulu, doğanın kendisinden doğmuş sistemler olduklarını söyleyerek, feodal ve köleci sistemi de savunurlardı. Bu sistemlerin "kötüye kullanma"larına karşı sert bir biçimde atıp tutarlar, ama aynı zamanda, bunların "ahlâkî baskılar" (kısıtlamalar) üzerine kurulu "iyilik"lerini de ileri sürerek, bu sistemlerin kalkacağı keha-

netinde bulunanlara, bilisizliklerinin yüksekliğinden yanıt verirlerdi.

Bay Bismarck, Komünün istediği şeyin Prusya belediye rejimi olduğunu söylerken ne kadar haklı ise, bunlar da Paris işçi sınıfının ereklerini değerlendirirken o kadar haklıdır. Zavallı adamlar! Mülkiyetin her *toplumsal biçimi*nin kendine özgü bir "ahlâk"a sahip olduğunu, ve mülkiyeti emeğin özniteliği durumuna getiren toplumsal mülkiyetin, bireysel "ahlâkî baskılar" yaratmak şöyle dursun, bireyin "ahlâk"ını kendi sınıf baskılarından kurtaracağını bile bilmiyorlar.

Halk devriminin soluğu Paris'i nasıl da değiştirdi! Şubat Devrimi, ahlâkî horgörme devrimi olarak adlandırılmıştı. Bu devrim halk tarafından: "*A bas les grands voleurs, à bas les assassins*!"* çığlıkları ile ilân edilmişti. Halkın duygusu bu idi. Ama kendi payına, burjuvazi, kendi yozlaşmışlığını uygulamak için daha geniş bir iktidar istiyordu! Bunu da Louis Bonaparte (Küçük-Napoléon) rejimi altında elde etti. Paris, devsel kent, tarihsel girişkenlikler kenti, dünyanın tüm aylak ve tüm dolandırıcılarının *maison dorée*'si** durumuna, kozmopolit bir kerhane durumuna dönüşmüştü. "Seçkin"in göçünden sonra, kahraman, esirgemezlik dolu, herkülsel görevinin duygusu içinde sarhoş, işçi sınıfı Paris'i ortaya yeniden çıktı! Artık ne morgda cesetler, ne de sokaklarda güvensizlik. Paris hiç bir zaman bu kadar dingin olmadı. *Cocotte*'lar yerine, kahraman Paris kadınları! Savaşan, çalışan, düşünen, erkek, ağırbaşlı bir Paris! Yüce gönüllü bir Paris! Düşmanlarının yamyamlığı karşısında, o tutsaklarını zararsız duruma getirmekle yetiniyor!.. Paris'in artık acısını çekmeyeceği şey, *cocotte*'ların ve *cocodès*'lerin*** varoluşudur. Kovmaya ya

* "Kahrolsun büyük hırsızlar, kahrolsun katiller!" —ç.
** Yaldızlı konak. —ç.
*** Aşifte ve hamamoğlanları. —ç.

da dönüştürmeye karar verdiği şey, babasının çiftliği gibi kullanmak üzere devsel kenti eline geçirmiş bulunan o yararsız, kuşkucu ve bencil insandır. Bundan böyle imparatorluğun hiç bir ünlü kişisinin: "Paris kibar mahallelerinde çok hoş, ama öbür mahallelerde çok yoksul var." deme hakkı olmayacak.

(*Vérité*,[134] *23 Nisan.*)

"Paris'te suç oranı olağanüstü azaldı. Artık sokaklarda ne hırsızlar, ne *cocotte*'lar, ne canakıyma ne de saldırılar var: tüm *tutucular* Versailles'a sıvıştı!"

"Hatta en uzak ve en ıssız mahallelerde bile, yurttaşlar kendi kendilerinin polisliğini yaptıklarından bu yana, bir tek gece saldırısı haber verilmedi."

PARÇALAR

"Köylüler" Üzerine Konuşan Thiers

Bu parti "sadece üç araç kullanmasını bilir: yabancı istilâsı, iç savaş ve anarşi ... böyle bir hükümet hiç bir zaman Fransa hükümeti olmayacaktır" (*Milletvekilleri Meclisi, 5 Ocak 1833*).

Savunma Hükümeti

Ve bu aynı Trochu kendi ünlü programında: "Paris valisi hiç bir zaman teslim olmayacak", ve Jules Favre da genelgesinde, tıpkı: "Paris'e ancak ya ölü, ya da muzaffer döneceğim" diyen Ducrot gibi: "Kalelerimizden tek taş, topraklarımızdan tek santim verilmeyecek" diyorlar. Ducrot sonradan Bordeaux'da, "Paris asileri"ne boyuneğdirmek için, yaşamının zorunlu olduğunu keşfetti. (Bu sefiller, Versailles'a kaçışlarında, suçlarının kanıtlarını arka-

larında bıraktıklarını biliyorlar, ve bu kanıtları yoketmek için, Paris'i bir kan denizinde yüzen bir yıkıntı dağına çevirmekte duraksamayacaklar.) (*Manifeste à la province,** balon aracıyla.)

"Bugüne değin imparatorluk, krallık ve parlamentarizm tarafından bize zorla kabul ettirilmiş bulunduğu biçimi ile birlik, despotik, akılsız, keyfe bağlı ve masraflı merkeziyetçilikten başka bir şey değil. Paris'in istediği biçimi ile siyasal birlik ise, tüm yerel girişkenliklerin gönüllü birliği" ... federe komünlerin merkezi bir delegasyonudur. "*Proletaryanın köleliğini, yurdun da mutsuzluk ve yıkımlarını borçlu bulundukları,* eski hükümet ve kilise dünyasının, askercilliğin, memurculuğun, sömürünün, borsa oyunculuğunun, tekeller ve ayrıcalıkların sonu." (*Komün Bildirgesi,* 19 Nisan.)

Jandarmalar ve Polis Görevlileri

20.000 jandarma (tüm Fransa'dan Versailles'a getirilmiş, *imparatorluk döneminde hepsi hepsi 30.000*) ve 12.000 Paris polis görevlisi — Fransa'nın o güne değin görmüş bulunduğu en güzel ordunun temeli.

Cumhuriyetçi Paris Milletvekilleri

"Cumhuriyetçi Paris milletvekilleri ne Paris'in bombalanmasını ve tutsakların sorgusuz sualsiz öldürülmesini, ne de Paris halkına karşı ileri sürülen karaçalmaları protesto ettiler. Tersine, meclisteki varlıkları ve *mutisme*'leri** ile, bütün bu davranışlara, cumhuriyetçi partinin bu

* Taşraya Bildirge. —ç.
** Dilsizlik. —ç.

adamlara vermiş bulunduğu ün aracıyla desteklenen bir onay kazandırdılar. Kralcı partinin müttefikleri ve bilinçli suçortakları durumuna geldiler. Görevlerine ve cumhuriyete ihanet ettiler." (*Association générale des défenseurs de la République.*)[135] (9 *Mayıs.*)

"Merkeziyetçilik Paris'te beyin inmesine ve başka her yerde yaşam yokluğuna yolaçtı." (*Lamennais.*)

"Bugün her şey bir merkeze bağlı, ve bu merkez de, hemen hemen, devletin ta kendisidir"* (*Montesquieu*).

Vendôme Olayı, vb..

Alay başına bir delege seçilmesi ile oluşturulmuş bulunan Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, Prusyalılar Paris'e girdiklerinde, ulusal muhafızların kendi topladıkları paralar ile alınmış, ve ulusal savunma hükümeti tarafından Prusyalılar tarafından işgal edilecek mahallelerde yüzüstü bırakılmış top ve *mitrailleuse*'leri,** Montmartre, Belleville ve La Villette'e taşıdı.

18 Mart sabahı, hükümet Ulusal Muhafıza ivedi bir çağrıda bulundu, ama 400.000 Ulusal Muhafız üzerinden, sadece 300'ü yanıt verdi.

18 Mart, sabah saat 3'te, topların muhafızlarını baskına uğratmak ve topları ellerinden zorla almak üzere, polis görevlileri ve bazı ordu taburları Montmartre, Belleville ve La Villette'te idiler.

Ulusal Muhafız direndi, ordu askerleri, aynı gün, Clément Thomas ile aynı zamanda, kendi askerleri tarafından kurşuna dizilen *general Lecomte'un tehdit ve buyruklarına karşın, levèrent la crosse en l'air.****

("Ordu birlikleri buyrulan hedef üzerine ateş etme-

* Tümce metinde Fransızcadır. —Ed.
** Makineli tüfekler. —ç.
*** Teslim oldular. —ç.

diler ve başkaldıranlar ile kardeşleştiler.")

D'Aurelle de Paladines'in zafer bülteni daha yeni basılmıştı ki, Paris'in aralıklaştırılması* üzerine belgeler de bulundu.

19 Mart günü, Merkez Komite Paris'te sıkıyönetimin kaldırıldığını buyurdu; 20'sinde, Picard *Seine-et-Oise* ilinde sıkıyönetim ilân etti.

18 Mart (sabah, henüz zaferine inanan) *Thiers*'nin duvarlar üzerine yapıştırılmış *bildirgesi*:

"Hükümet harekete geçmekte kararlıdır. Kendi başlarına bir hükümet kurduklarını ileri süren suçlular adalete teslim edilecek, ve çalınmış toplar da cephaneliklere geri verileceklerdir."

Öğleden sonra geç vakit, gece baskınının başarısızlığa uğraması üzerine, *ulusal muhafız*lara çağrıda bulunuyor:

"Hükümet, *coup d'Etat*** hazırlamaz. Cumhuriyet hükümetinin, cumhuriyetin kurtuluşundan başka bir ereği yoktur ve olamaz."

O sadece "üyelerinin ... hemen hepsi halkın tanımadığı kişiler olan bir ayaklanma komitesinin hakkından gelmek" ister.

Akşam geç vakit, *Ulusal Muhafıza*, Picard ve d'Aurelle tarafından imzalanmış üçüncü bildirge:

"Yolunu şaşırmışlar ... Ulusal Muhafıza ve orduya zorla *karşı koyuyorlar* ... Hükümet *sizin silahlarınızın* size *bırakılmalarını istedi*. Yasalar rejimini kurmak ve *cumhuriyeti anarşiden kurtarmak* için onları gözpekliği ile kavrayın."

(17 Mart günü, Schoelcher onları silahsızlandırmaya razı etmeye çalışıyor.)

Merkez Komitenin 19 Mart günlü bildirgesi:

* Yani 2 Aralık 1851 hükümet darbesi örneğine göre Paris'te bir hükümet darbesi yapılması. —Ed.

** Hükümet darbesi. —ç.

"Sıkıyönetim kalkmıştır. Paris halkı Komün seçimlerini yapmaya çağrılmıştır."

Ulusal muhafızlara:

"Siz bizi Paris'in savunmasını örgütlemek için ve kendi yetkileriniz ile görevlendirmiş idiniz. ... Şu anda, görevimiz sona erdi; onu size geri veriyor, halk soluğunun devirmiş bulunduğu kimselerin yerini alma isteğinde bulunmuyoruz."*

Hükümet üyelerinin rahat rahat Versailles'a çekilmesine izin verdiler (hatta, Ferry gibi, elleri arasında bulundurduklarına bile).

22 Mart için öngörülmüş bulunan Komün seçimleri, düzen partisinin gösterisi nedeni ile, 26 Marta ertelendi.

21 Mart. "*Yurttaşlara ve Orduya* (Askerlere)" başlıklı bir bildirgenin sonundaki: "Yaşasın Cumhuriyet" terimlerine karşı meclisin çılgınca kınama gürültüleri. *Thiers*: "Bu tamamen meşru bir öneri olabilir, vb.." (*Köylülerin kınaması.*) *Jules Favre*, cumhuriyetin genel oy üzerinde olduğunu olumlayan öğretiye karşı bir söylev çekti; köylü çoğunluğu pohpohladı; Parislileri Prusya müdahaleleri ile tehdit etti, ve... *düzen partisinin gösterisi*ni kışkırtıyor. *Thiers*: "*ne olursa olsun Paris*'e *saldırmak için silahlı güç göndermeyecek*". (Daha bu işi yapacak birlikleri yoktu.)

Merkez Komite zaferinden öylesine az güvenliydi ki, belediye başkanları ile Paris milletvekillerinin aracılığını ivecenlikle kabul etti... Thiers'nin dikkafalılığı onun (Komitenin) iki-üç gün yaşamasına izin verdi: gücünün bilincine o zaman vardı. Devrimcilerin sayısız eksiklikleri. Polisler zararsız duruma getirilecek yerde, kapılar onlara açıldı; onlar da kurtarıcılar gibi karşılandıkları Versailles'a gittiler; 43. alayın gitmesine gözyumuldu; halk ile kardeşleşmiş tüm askerler kendi yuvalarına gönderil-

* Tüm alıntı metinde Fransızcadır. —Ed.

di; gericiliğin Paris'in göbeğinde bile örgütlenmesine izin verildi; Versailles rahat bırakıldı. Tridon, Jaclard, Varlin, Vaillant, kralcıların hemen kovulmalarını istiyorlardı... Favre ve Thiers... Paris ayaklanma hareketini bastırmak için, yardımlarını sağlama ereğiyle Prusya otoriteleri katında ivedi girişimlerde bulunuyorlardı.*

Trochu ve Clément Thomas'nın, Ulusal Muhafızı tüm silahlandırma ve örgütleme girişimlerini sürekli engelleme uğraşı. Versailles üzerine yürüyüş, Komünün haberi olmadan; ve hatta Komünün açıkça bildirilmiş iradesine doğrudan doğruya karşıt olarak Merkez Komite tarafından kararlaştırıldı, hazırlandı ve girişildi...*

Bergeret... Valérien tepesi ve Courbevoie'ya yerleştirilmiş bataryalar nedeniyle federelerin koruyamayacakları Neuilly köprüsünü havaya uçuracak yerde, kralcıların orayı ele geçirmelerine, orada güçlü bir biçimde mevzilenmelerine ve böylece Paris ile bir bağlantı yolu kurmalarına gözyumdu...*

Bay Littré'nin bir mektupta dediği gibi (*Daily News,*[87] 20 Nisan):

"Paris silahsızlandırıldıktan, Paris, Vinoy'lar, Valentin'ler, Paladine'ler tarafından zincire vurulduktan sonra, cumhuriyet hapı yutmuştu. Parisliler bunu anlıyorlardı. Dövüşmeden yitirmek ile sonu belirsiz korkunç bir savaşa girişmek arasında bir seçme yapmaları gerekince, dövüşmeyi seçtiler; ve ben bundan ötürü onları kutlamaktan başka bir şey yapamam."

Roma seferi, Cavaignac, Jules Favre ve Thiers'nin marifeti.

"Cumhuriyetçi hükümetin bütün iç üstünlükleri ile kralcı hükümetin dış gücüne sahip bir hükümet. *Federatif cumhuriyet*ten sözediyorum... Gücü, birleşmiş bulunan

* Tüm paragraf metinde Fransızcadır. —Ed.

kimselerin güvenliğine yetinceye değin, çok sayıda *ortaklar* ile büyüyebilen yeni bir topluluk oluşturan bir topluluklar topluluğu. Bu türlü cumhuriyet... *içi bozulmaksızın*, kendini kendi büyüklüğü içinde koruyup sürdürebilir. Bu topluluk biçimi bütün sakıncaları önler." (Montesquieu, *Esprit des lois*, 1, IX, bölüm I.)*

1793 Anayasası:[136]

§ 78. Cumhuriyetin *her Komününde* bir belediye idaresi vardır. *Her ilçede*, aracı bir yönetim, *her ilde*, bir merkez yönetim. § 79. Belediye görevlileri, Komün meclisleri tarafından seçilirler. § 80. Yöneticiler il ve ilçe seçim kurulları tarafından atanırlar. § 81. Belediye ve yönetim görevlileri kurullarının yarısı, her yıl yenilenir.*

Yürütme kurulu. § 62. 24 üyeden kurulu. § 63. Her ilin seçim kurulu bir aday seçer. Yasama kurulu, konsey üyelerini genel liste üzerinden seçer. § 64. Konsey her görev yılında, toplantı döneminin son ayında, yarı yarıya yenilenir. § 65. Konsey, genel idarenin yönetim ve gözetimi ile yükümlüdür. § 66. Konsey kendi dışından, cumhuriyet genel yönetiminin başı olarak görevliler atar. § 68. Bu görevliler hiç bir zaman bir kurul oluşturmazlar; aralarında hiç bir dolaysız ilişki olmaksızın, ayrı ayrı çalışırlar, hiç bir kişisel otoriteleri yoktur. § 73. Konsey atadığı görevlileri gereğinde görevden geri alır ve değiştirir.*

Bir yandan, Jules Favre tarafından mecliste yapılmış bulunan iç savaş çağrısı ile canlanmış —eğer Parisliler hemen boyuneğmezlerse, diyordu Jules Favre, Prusyalılar müdahale tehdidinde bulunuyorlar—, halkın gösterdiği sabır ve Merkez Komitenin kendi karşısında takındığı edilgin tutumdan da yüreklenmiş bulunan "düzen partisi", Paris'te, 22 Mart günü ... devrimci hükümete karşı, bir *barışçıl yürüyüş*, gürültüsüz gösteri adı altında yapılan

* Tüm paragraf metinde Fransızcadır. —*Ed.*

bir *coup de main** kararlaştırdı. Ve bu çok özel nitelikte bir barışçıl gösteri oldu.

"Tüm hareket bir baskın olarak göründü. Ve bu baskını karşılamak için hiç bir hazırlık yapılmadı."

İlk sırasında imparatorluğun alışılmış kişileri, Heeckeren'ler, Coëtlogon'lar, H. de Pène'ler vb.'lerinin bulundukları "kışkırtıcı bir kibar adamlar yığını", arkadaşlarından uzaklaşmış bulunan bir Ulusal Muhafız devriye birliğine karşı kötü davranışlarda bulunarak onları silahsızlandırdılar; devriyeler Vendôme alanına kaçar; orda bulunan ulusal muhafızlar da hemen Neuve-des-Petits-Champs sokağı üzerine yürürler. Kargaşacılar ile karşılaştıklarında, ateş etmeme buyruğu alırlar. Ama kargaşacılar: "Kahrolsun katiller! Kahrolsun Komite!" çığlıkları ile ilerlerler, muhafızlara söverler, filintalarını almak isterler, tabanca ile yurttaş *Maljournal*'i vururlar (garnizon kurmay ikinci başkanı)** (Merkez Komite üyesi).** General Bergeret geri çekilmeleri (dağılmaları) uyarısında bulunur. Beş dakika kadar, trampet çalınır ve uyarılarda bulunulur (sokak toplantıları karşısında yasa okuma yolundaki İngiliz töresinin benzeri). Sövgücü çığlıklarla yanıt verirler. İki Ulusal Muhafız ağırca yaralanır. Bu zaman içinde, arkadaşları duraksar ve havaya ateş ederler. *Kargaşacılar, safları zorlamaya ve onları silahsızlandırmaya kalkışırlar*. Bergeret ateş açılmasını buyurur, ve korkaklar kaçarlar. *Emeute**** hemen dağılır ve ateş kesilir. Ulusal muhafızlar üzerine evlerden ateş edilmiştir. Aralarından ikisi, Wahlin ve François, öldürülmüşlerdir; sekiz de yaralı vardır. "Barışçıl adamlar"ın dağıldıkları sokaklar, "tabancalar ve kılıçlı bastonlar ile kaplanmıştır" (rue de Paix'de toplanmış birçok silah). Arkadan (kendi

* Baskın. —ç.
** Metinde Fransızca. —Ed.
*** Kargaşalık. —ç.

arkadaşları tarafından) öldürülmüş olan vikont de Molinet'nin üzerinde, bir zincirle bağlanmış bir *hançer* bulundu.

Gerekli şeyler toplandı. "Silahsız" gösterinin yapılmış olduğu sokaklarda büyük bir sayıda kılıçlı baston, tabanca ve hançer bulunuyordu. Federeler yığın üzerine ateş etme buyruğunu almadan önce, tabancalar atılmıştı. Göstericiler (her şeyi bir pencereden görmüş bulunan general Sheridan'ın tanıklık ettiği gibi), saldırgan idiler.

Öyleyse tabancalar, kılıçlı bastonlar ve hançerlerle silahlanmış Paris gericilerinin; *sergents de ville*'leri* askerleri, topları ve *mitrailleuse*'leri** ile, Vinoy'nın yapamadığını yapma girişimi idi bu. Paris'in "aşağı sınıfları", Paris'in "kibar insanları" tarafından silahsızlandırılmalarına bile izin vermesinler, işte bu gerçekten çok fazla idi!

13 Haziran 1849 günü, bir cinayeti, Roma'nın Fransız birlikleri tarafından saldırıya uğramasını protesto etmek için, Paris ulusal muhafızları gerçekten "silahsız" ve "barışçıl" bir yürüyüş yaptıkları zaman, onları kılıçtan ve kurşundan geçirdiği için general Changarnier, sıkı fıkı dostu Thiers tarafından kutlanmıştı. Sıkıyönetim ilân edilmiş, yeni baskı yasaları, yeni sürgünler, yeni bir terör egemenliği olmuştu! Bütün bunlar yerine, Merkez Komite ve Paris işçileri, çatışma sırasında bile, kendilerini sıkı sıkıya savunma konumları üzerinde tuttular; saldırganların (hançer şövalyeleri) rahat rahat evlerine dönmelerine izin verdiler, ve, hoşgörüleri ile, onlara bu gözüpek girişimin hesabını sormayarak, iki gün sonra, Versailles'dan gönderilmiş bulunan amiral Saisset'nin komutası altında, yeniden toplanacak ve iç savaşı zorlayacak derecede, onları yüreklendirdiler.

* Polisleri. —ç.
** Makineli tüfekleri. —ç.

Bu Vendôme [alanı] olayı Versailles'da dile getirildiği zaman, "silahsız yurttaşların öldürülmesi" çığlıkları atıldı, ve bu çığlık bütün dünyada yankılandı. Aynı Thiers'-nin, iki generalin öldürülmesinden durmadan sözetmesine karşın, bu "silahsız yurttaşların öldürülmesi"ni dünyaya bir kez bile anımsatmayı göze alamadığını da belirtelim.

Şövalyenin halktan bir kimseye karşı canının istediği silahı kullanabildiği, ama berikinin kendini savunmayı bile göze alamayacağı ortaçağda olduğu gibi.

(*27 Mart. Versailles. Thiers*:

"Beni kralcı bir çözüme yolaçmakla suçlayan kimseleri kesinlikle yalanlıyorum. *Ben cumhuriyeti bir oldubitti olarak buldum.* Tanrının ve insanların karşısında, ona ihanet etmeyeceğimi bildiriyorum.")

Düzen partisinin ikinci ayaklanmasından sonra, Paris halkı hiç bir çeşit misillemeye girişmedi. Hatta Merkez Komite, en gözüpek üyelerinin öğütlerine karşın, amiral Saisset'nin kaçışı ve düzen Ulusal Muhafızının gülünç çöküşünden sonra, henüz örgütlü direnme güçleri olmadığı için, iç yıkılışın doruğunda bulunan Versailles üzerine hemen yürümeme ağır yanılgısını bile işledi.

Komün seçiminden sonra, düzen partisi, gücünü sandıklarda yeniden denedi, ve, yeniden yenildi, Paris'ten göçünü gerçekleştirdi. Seçimler sırasında, burjuvalar, başkaldırmış ulusal muhafızlar ile, (belediye dairelerinin avlularında) el sıkışıp kardeşleşirler; oysa kendi aralarında *décimation en masse*'dan,* *mitraille*'dan,** "onları Cayenne'a kızarmaya göndermek"ten, "yığınsal kurşuna dizmeler"den başka bir şeyden sözetmezler.

"Dünkü kaçaklar, bugün, Belediye Dairesindeki adamları pohpohlayarak, Versailles'da toplanan "köylüler" ile bonapartçı generaller onlar üzerine ateş edecek duruma

* Yığın içinde her on kişiden birinin idam edilmesi. —ç.
** Yaylım ateş. —ç.

gelinceye değin, onları dingin tutmayı düşünüyorlar."

Thiers, *2 Nisan* olayında, Ulusal Muhafıza karşı, ikinci kez olarak saldırıya girişti. Paris kapılarında, Courbevoie ve Neuilly arasında çatışmalar. Ulusal muhafızlar yenildi, Neuilly köprüsü Thiers'nin askerleri tarafından ele geçirildi. Paris'ten çıkmış ve Courbevoie, Puteaux ve Neuilly köprüsünü işgal etmiş olan binlerce Ulusal Muhafız, bozguna uğratıldı. Çok sayıda tutsak. Asi olarak hemen kurşuna dizilmiş çok sayıda başkaldırıcı. Ateş açanlar, Versailles birlikleridir.

Komün:

"Versailles hükümeti bize saldırdı. Orduya güvenmediğinden, Neuilly'yi bombalamak için, Charette papalık zuhaflarını,[76] Trochu'nün Bretonlarını[57] ve Valentin'in jandarmalarını gönderdi."

2 Nisan günü, Versailles hükümeti, esas olarak *jandarmalar, bahriye silahendazları, orman korucuları ve polis görevlilerinden* birleşik bir tümeni saldırtmıştı. *Vinoy,* iki piyade tugayı ile, ve Galliffet, bir süvari tugayı ve bir topçu bataryası başında, Courbevoie üzerine yönelmişlerdi.

Paris, 4 Nisan. Millière (bildirge):

"Hükümet, imparatorluğun muhafız erleri biçiminde örgütlenmiş eski-askerlerini, eski-senatörlerin komutası altında ona saldırttığı zaman ... Paris halkının hiç bir saldırgan tasarısı yoktu."

"FRANSA'DA İÇ SAVAŞ"IN İKİNCİ YAZMA DENEMESİ

1) SAVUNMA HÜKÜMETİ. TROCHU, FAVRE, PİCARD, FERRY, PARİS MİLLETVEKİLLERİ

Paris işçileri tarafından 4 Eylül günü ilân edilen cumhuriyet, bir tek uyumsuz ses olmaksızın tüm Fransa'da alkışlandı. Cumhuriyet yaşam hakkını, Paris direnmesine dayanan (üzerinde eksenleşen) beş aylık bir savunma savaşı ile kazandı. Cumhuriyet adına yapılan bu savaş olmasaydı, fatih Guillaume, "kaynı" Louis Bonaparte'ın imparatorluğunu yeniden kurardı. Paris işçi sınıfının gerçek yöneticileri henüz bonapartçı zindanlarda hapsedilmişler, ve Prusya ordusu da daha Paris üzerine yürümekte iken, devlet adamı olarak Thiers ve general olarak da Trochu ile birlikte, entrikacı bir avukatlar takımı, el çabukluğu ile Belediye Dairesine yerleşti. Thiers'ler, Jules

Favre'lar, Picard'lar, o zaman Paris'in Fransa'yı yönetme tarihsel hakkına öylesine inanıyorlardı ki, ulusal savunma hükümeti olma iddialarını, 1869'da yasama kuruluna seçilmiş oldukları gerçeği üzerine dayandırdılar.

Son savaş üzerindeki ikinci çağrımızda, bu adamların ortaya çıkışlarından beş gün sonra, bunların ne olduklarını söylemiştik.* Eğer onlar hükümeti Paris'e danışmaksızın ele geçirmişlerse, Paris de cumhuriyeti onların direncine karşın ilân etmişti. Ve bu adamların ilk girişimi, eğer olabilirse, bir krala karşı cumhuriyetin trampası aracıyla, yabancı bir aracılık elde etmek için, Thiers'yi bütün Avrupa saraylarında bir dilencilik turnesine göndermek oldu. Bu iktidarı sadece *ulusal savunmayı* sağlama ereğiyle kullanacakları yolundaki isteklerini gürültü patırtı ile ilân ettikleri için, Paris, rejimlerine (iktidarı almalarına) gözyumdu. Bununla birlikte, işçi sınıfını silahlandırmadan, Ulusal Muhafız biçiminde örgütlemeden, onu savaşın ta kendisi ile eğitmeden, Paris ciddî olarak savunulamazdı (savunulmamalıydı). Ama silahlı Paris demek, silahlı toplumsal devrim demekti. Paris'in Prusyalılar üzerindeki zaferi, cumhuriyetin Fransa'da sınıf egemenliği üzerindeki zaferi olurdu. Ulusal ödev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışmada, ulusal savunma hükümeti bir an bile duraksamadı: bir ulusal bozgun hükümeti durumuna geldi. Jules Favre, Gambetta'ya yazdığı bir mektupta, Trochu'nün kendisini Prusya askerine karşı değil, ama Paris işçisine karşı savunduğunu itiraf etti. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim sözcüğünün ilk kez olarak ağızdan kaçırılması için uygun zamanın geldiğine inandıklarında, Trochu, Jules Favre ile meslektaşlarından birkaçının da karşısında, biraraya gelmiş Paris belediye başkanlarına şöyle bir söylev çekti:

* Bkz: Bu kitabın 69-70. sayfası. —Ed.

"*Daha 4 Eylül akşamı* meslektaşlarımın bana yöneltmekte ivecenlik gösterdikleri ilk soru, Paris'in, Prusya ordusuna karşı bir kuşatmaya, başarı şansı ile karşı koyabilecek bir durumda olup olmadığını bilme sorusu oldu. *Olumsuz olarak yanıtlamakta duraksamadım.* Meslektaşlarımdan bazıları burada: sözlerimin doğruluğuna ve *kanımın sürekliliğine* tanıklık edebilirler. Onlara, işlerin güncel durumunda, Prusya ordusuna karşı bir kuşatmaya karşı koymaya girişmenin, bir *çılgınlık* olacağını açıkça söyledim. Kuşkusuz, diye sürdürdüm sözümü, *kahramanca bir çılgınlık,* ama işte o kadar... *Olaylar* (o bu olayları kendi yönetmişti) *sezişimi yalanlamadı.*"

(Trochu'nün bu küçük söylevi, bırakışmadan sonra, toplantıda bulunan belediye başkanlarından biri olan Bay Corbon tarafından yayımlandı.) Demek ki, daha cumhuriyetin ilân edildiği akşam bile, Trochu'nün, meslektaşlarınca bilinen "plan"ı, *Paris'in ve Fransa'nın teslimin*den başka bir şey değildi. Paris'i kendi "kahramanca çılgınlık"ından sağaltmak için, bir kırım ve açlık tedavisi uygulandı, — 4 Eylül kapkaççılarını, aralıkçıların öcünden korumak için gerektiğince bir kırım ve açlık tedavisi. Eğer "ulusal savunma", "hükümet" için düzmece bir bahaneden daha çok bir şey olsaydı, kendi kendileri tarafından atanmış bulunan hükümet üyeleri, 5 Eylül günü hükümetten ayrılırlardı; Trochu "plan"ını açıkça ortaya koyar, ve Paris halkına, ya düşmana hemen teslim olması, ya da savunma işini ele alması kesin buyruğunu verirlerdi. Bunun yerine, düzenbazlar, "vali" Trochu'nün "hiç bir zaman boyuneğmeyeceği", ve dışişleri bakanı Jules Favre'ın "ne kalelerimizden tek taş, ne de topraklarımızdan tek santim vereceği" yolunda gürültülü bildirgeler yayınladılar. Tüm kuşatma süresi boyunca, Trochu planı sistematik olarak uygulandı. Gerçekte, Paris'in askerî yönetiminin kendilerine bırakıldığı aşağılık bonapartçı haydutlar, özel yazış-

malarında bu savunma güldürüsü ile gırgır geçiyorlardı. (Örneğin, Paris savunma ordusu topçu başkomutanı ve Légion d'honneur büyük-haç nişanı taşıyan *Alphonse-Simon Guiod*'nun, topçu tümgeneral *Suzane* ile, Komün *Resmî Gazetesi*[36] tarafından yayımlanmış bulunan mektuplaşmasına bakınız.) Paris'in teslimi sırasında düzenbazlık maskesi atıldı. *"Ulusal savunma hükümeti"*, *"Fransa'nın, Bismarck'ın tutsakları tarafından hükümeti"* olarak maskesini çıkardı (ortaya çıktı) — Louis Bonaparte'ın kendisinin, Sedan'da, kendi türünden bir adam için bile çok alçakça bulduğu bir rol. Versailles'a çılgınca kaçışlarında, 18 Mart olaylarından sonra, *capitulard*'lar[37] Paris'in elinde ihanetlerinin yazılı kanıtlarını bıraktılar, ve, onları yoketmek için, Komünün *Taşraya Bildirge*'sinde dediği gibi, "Paris'i bir kan denizi içinde yüzen bir yıkıntılar tepesi durumuna getirmekte duraksamazlar".

Savunma hükümetinin en etkili üyelerinden bazılarının, ayrıca böyle bir sonucu tutku ile aramak için zorlayıcı kişisel nedenleri de vardı. Jules Favre'a, Ernest Picard'a ve Jules Ferry'ye bir bakın!

Bırakışmanın imzalanmasından az sonra, Ulusal Meclisteki Paris temsilcilerinden biri olan Bay *Millière*, Cezayir'de oturan bir ayyaşın karısı ile nikâhsız yaşayan *Jules Favre*'ın, birçok yıllar üzerine sıralanmış en gözüpek düzmecilikler sayesinde, bu kadından olmuş çocukları adına, onu zengin bir adam durumuna getiren okkalı bir mirası elde etme başarısını gösterdiğini, ve, meşru kalıtçılar tarafından açılan bir duruşmada, rezaletten ancak bonapartçı yargıçların suç ortaklığı sayesinde kurtulduğunu tanıtlayan bir gerçek hukuksal belgeler dizisi yayımlıyordu. Bu kuruluk dolu hukuksal belgelerden, hatta büyük miktarda söz sanatı yardımı ile de kurtulunamayacağından, alçaklık düşkünlüğünde kendi kendine eşit olan Jules Favre, iç savaş karışıklıkları, Versailles Meclisinde, aileye, di-

ne, düzen ve mülkiyete karşı tam bir başkaldırma içinde, bir "zindan kaçkınları" çetesinden başka bir şey olmadığını söylediği Paris halkını lekelemesine izin verinceye değin, ilk kez olarak dilini tuttu!

(*Pic olayı*). Bu düzenbaz, iktidara daha yeni geçmişti ki, duygudaşlık sonucu, hatta imparatorluk döneminde bile, hırsızlık ve düzenbazlık yüzünden kürek cezasına çarptırılmış bulunan iki öbür düzenbazı, Pic ile Taillefer'i özgür bırakmakta ivecenlik gösterdi. Bu adamlardan biri, Taillefer, Komünün kurulmasından sonra Paris'e dönme cüreti gösterdiğinden, kendine uygun düşen konuta hemen yeniden yerleştirildi; ve, bunun üzerine, Jules Favre tüm Avrupa'ya, Paris'in bütün canilerini hapislerinden çıkardığını bildiriyor!

Louis Bonaparte'ın içişleri bakanı olmak için boş yere çalışıp çabaladıktan sonra, 4 Eylül günü kendi kendini Fransız Cumhuriyeti içişleri bakanı atamış bulunan *Ernest Picard,* Paris borsasından dolandırıcı olarak kovulmuş (Polis müdürlüğünün 31 Temmuz 1867 günlü raporu) ve, kendi öz itirafı üzerine, *Société générale*[39] şubelerinden birinin müdürü iken yapılan 300.000 franklık bir hırsızlığın suçlusu olduğu anlaşılmış *Arthur Picard* adlı birinin kardeşidir. (Polis müdürlüğünün 11 Aralık 1868 günlü raporuna bakınız.) Bu iki rapor da, daha imparatorluk döneminde yayımlanmıştır. Bu Arthur Picard, Ernest Picard tarafından, kendi *Electeur Libre*'inin[40] *başyazarı* yapıldı, ve ona, tüm kuşatma süresince, malî aracı hizmeti gördü: Borsa simsarlarının çoğu, içişleri bakanının* organı olan *l'Electeur libre* gazetesinde yayımlanmış bulunan düzmece haberler ve resmî yalanlarla şaşırtılırken, o, Ernest'e verilen devlet gizemlerini borsada paraya çeviriyor ve

* Marx, kesin metinde, Ernest Picard'ın, ulusal savunma hükümeti maliye bakanı, ve *Electeur Libre*'in de, bakanlığının yayın organı olduğunu belirtmiştir. Bkz: bu kitabın 76. sayfası. —Ed.

tam bir güvenlik içinde Fransız ordusunun yıkımları üzerine hava oyunu oynuyordu. Bu iki saygıdeğer kardeşler çiftinin bütün malî yazışmaları Komünün eline geçti. Tutsak edilmiş ve Piétri'nin tatlı kuzularının canavarlıklarına bırakılmış ilk Parisli ulusal muhafızlar topluluğunun gelişinde, eğer Ernest Picard, Versailles hükümetinin bu Joe Miller'i, "eller cepte, alay ede ede gruptan gruba dolaşıyor" idiyse, bunda şaşılacak hiç bir şey yok.

4 Eylülden önce meteliksiz bir avukat olan *Jules Ferry,* Paris belediye başkanı olarak, büyük ölçüde kendi kötü yönetiminin sonucu olan açlıktan, dolandırıcılık yoluyla bir servet yapma başarısını gösterdi. Yazılı kanıtlar Komünün elindedir. Kötü yönetiminin hesabını vereceği gün, mahkûmiyet günü olacaktır.

Demek ki bu adamlar, sadece egemen sınıf asalakları oldukları için değil, sadece kuşatma sırasında Paris'e ihanet ettikleri için değil, ama özellikle *koşullu salıverilme tezkerelerini* ancak Paris'in, Fransız devriminin bu kalesinin yıkıntıları içinde bulacaklarını umabilen bayağı suçlular oldukları için de, işçiler Paris'inin ölümcül düşmanlarıdırlar.

2) THIERS, DUFAURE, POUYER-QUERTIER

"Parlamenter anlam"da, şeyler, düşmana karşı dolap, halka karşı tuzak, ya da konuşmacının kendisi için tiyatrosal gösteriş nedeni hizmetini gören sözlere bahane olmaktan başka bir şeye yaramazlar.

Efendileri, Bay Thiers, bu kötücül bücür, kendi öz sınıf bozulmuşluğunun en eksiksiz entelektüel dışavurumu olduğu için, neredeyse bir yarım yüzyıldan bu yana, Fransız burjuvazisini büyülemiş bulunuyor. O, devlet adamı olmadan önce bile, tarihçi olarak, yalandaki ustalığını göstermiş bulunuyordu. Bütün cüceler gibi kendini

göstermeyi seven, iktidar ve kazanç düşkünü, kısır bir zekâ, ama canlı bir imgeleme gücü ile bezenik, zevk ve eğlence düşkünü, kuşkucu, şeylere yüzeysel olarak egemen olmak (öğrenmek) ve onları basit gevezelik bahanelerine dönüştürmek yolunda ansiklopedik bir yeteneğe sahip, konuşmada dikkate değer söz oyuncusu, derinliksiz kavrayıcılıkta bir yazar olan Thiers, küçük siyasal ipsizlikte ustalaşmıştır; bütün aşağılık kurnazlıklara, sinsi yollara ve parlamentodaki partiler savaşımının aşağılık alçaklıklarına yatkın bir yalancılık ustasıdır. Bir rakibin ayağını kaydırmak ve devrimi boğmak için halk üzerine ateş etmek sözkonusu olduğu zaman, onda ulusal ve sınıfsal önyargılar fikirlerin yerini, kendini beğenmişlik de vicdanın yerini tutar. Muhalefette kötücül, iktidarda tiksinç, devrimler kışkırtmakta hiç bir zaman hiç bir iç tedirginliği duymayan bu adamın devlet yaşamının tarihi, ülkesinin mutsuzluklarının tarihidir. Tarihsel çizme boyayıcısı durumuna geldiği birinci Napoléon'un kılıcını, Avrupa'nın karşısında, cüce kolları ile sallamayı sevdiğinden, dış siyasetinin sonucu, 1841'de Londra antlaşmasından,[108] 1871'de Paris'in teslimine ve Prusya istilâsının koruyuculuğu altında giriştiği güncel iç savaşa değin, her zaman Fransa'nın tam bir küçük düşürülmesi olmuştur. Böyle bir adam için, modern toplumun derin akımlarının anlaşılmaz olarak kaldıklarını, ve modern toplum yüzeyindeki en belirli değişikliklerin bile, tüm diriliği dile sığınmış bulunan bir zekâyı tiksindirdiklerini söylemeye gerek yok. Örneğin, eski Fransız koruyuculuk sisteminde yapılan her değişikliği, kutsal şeylere karşı bir saygısızlık olarak kötülemekten hiç yorulmadı; Louis-Philippe'in bakanı olduğu zaman, çılgınca bir düş olduklarını söyleyerek, demiryolları ile alay etti, ve Louis Bonaparte döneminde, çürümüş Fransız ordu sistemindeki her reformu, bir değer bilmeme olarak lekeledi. Yeteneğinin

tüm bükülgenliğine ve izlediği tasarıların değişkenliğine karşın, her zaman fosilleşmiş bir göreneğin geleneklerine zincirlenmişti, ve uzun resmî yaşamı boyunca, ne kadar önemsiz olursa olsun, pratik bir yararlılık taşıyan bir tek önlemle, kendini hiç bir zaman suçlu kılmadı. Çatısında Küçük-Napoléon ile küçük Thiers gibi iki adam bulundurmakla, ancak eski dünya yapısı övünebilir. Sözde kültür nitelikleri, kendilerini böyle bir adamda ancak ahlâksızlık inceliği ve bencillik...* olarak gösterebilirler.

Restorasyon döneminde cumhuriyetçiler ile ittifak kuran Thiers, çaşıt ve düşes de Berry'nin gardiyan-ebesi olarak Louis-Philippe'in gözüne girmesini becerdi, ama bir bakanlığa ustaca sokulduğu zaman (1834-35), etkinliği Transnonain sokağının ayaklanmış cumhuriyetçilerinin toptan öldürülmesi ve basma karşı kötülükçü eylül yasalarının[13] hazırlanması üzerinde yoğunlaştı.

Bakanlar kurulu başkanı olarak ortaya çıktığı zaman, Mart 1840'ta, Paris istihkâmları komplosunun yaratıcısı oldu. Cumhuriyetçi parti, Paris'in özgürlüklerine bu korkunç suikaste karşı protestoda bulununca, şu yanıtı verdi:

"Ne! herhangi bir istihkâm işinin özgürlüğe zarar verebileceğini tasarlamak! Ve ilkin, başkenti bombalayarak bir gün ayakta kalabileceğini varsaymak, *hangisi olursa olsun, bir hükümete* karaçalmaktır... Ama bu, zaferden sonra, daha öncekinden yüz kez daha olanaksız olur."

Gerçekte, "salıverilmiş" bakanları ve köysel geviş getiren hayvanları ile birlikte, Bay Thiers'nin kendi hükümeti dışında, hangisi olursa olsun, hiç bir Fransız hükümeti, böyle bir işi göze alamazdı! Ve bu iş de, bu istihkâmların bir bölümü Prusyalı yenici ve koruyucularının elinde olduğundan, en klasik biçimi içinde yapılıyor.

* Elyazmasında bir eksiklik var. —Ed.

Kral Bomba,* Ocak 1848'de, Palermo'yu bombaladığı zaman, Thiers, Milletvekilleri Meclisinde ayağa kalktı:

"Baylar, Palermo'da ne olup bittiğini biliyorsunuz: *büyük bir kentin kırksekiz saat boyunca bombalandığını* öğrenmekle hepiniz ["parlamenter" anlamda] tiksintiden titrediniz. Kim tarafından? Savaş haklarını kullanan bir yabancı düşman tarafından mı? Hayır, baylar, *kendi öz hükümeti* tarafından."

(Eğer bu iş kendi öz hükümeti tarafından, ama yabancı düşmanın gözleri önünde ve hoşgörüsü ile yapılmış olsaydı, her şey, elbette, çok iyi olurdu.)

"Ve neden? *Bu zavallı kent, kendi haklarını istediği için*. Ne iyi! haklarını istediği için, *kırksekiz saat bombalandı*."

(Eğer bombalama dört hafta ve daha çok sürmüş olsaydı, her şey çok iyi olurdu.)

"Bu nedenle Avrupa kamuoyuna başvurmama izin verin. Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsü üzerinden, bu türlü eylemlere karşı *hoşnutsuzluk sözleri* [gerçekten sadece sözler] yankılatmak, insanlığa yapılacak bir hizmettir... Ülkesine büyük hizmetlerde bulunmuş olan [Bay Thiers'nin hiç yapmadığı şey] naip Espartero, *bir ayaklanmayı bastırmak için, Barselona'yı bombalamak* istediği zaman, dünyanın her yanında genel bir *hoşnutsuzluk* çığlığı yükseldi."

Eh, iyi! Bir yıl kadar sonra, bu yüce gönüllü adam, lejitimist Oudinot komutası altında, Fransız Cumhuriyeti birlikleri tarafından Roma'nın bombalanmasının korkunç esinleyicisi ve en ateşli savunucusu (savunumcusu) durumuna geldi.[45]

Guizot'nun onu mahkûm etmiş bulunduğu, iktidardan uzaktaki uzun sürgünden ötürü öfkeli, havada karışıklık-

* Ferdinand II. —Ed.

ların yaklaştığı kokusunu alan Thiers, Şubat Devriminden birkaç gün önce, Milletvekilleri Meclisinde yeniden haykırdı:

"*Ben,* sadece Fransa'da değil, ama Avrupa'da da *devrim partisindenim.* Dilerim ki, devrim hükümeti ılımlı adamların elinde kalsın. Ama, bu hükümet ateşli adamların eline de geçse, bunlar radikaller de olsa, ben bunun için davamdan vazgeçmeyeceğim. *Ben hep devrim partisinden olacağım.*"

Şubat Devrimi çıkageldi. Devrim, küçük adamın düşlediği gibi, Guizot kabinesinin yerine Thiers kabinesini geçirecek yerde, Louis-Philippe'in yerine cumhuriyeti geçirdi. Bu devrimi bastırmak, cumhuriyetin ilânından *coup d'Etat*'ya değin, Bay Thiers'nin baş işi oldu. Halk zaferinin ilk gününde, halk küçümsemesinin onu halk nefretinden koruduğunu unutan Thiers, korkarak saklandı. Gene de, destansı cesareti ile, Paris proletaryasının maddî güçlerinin, cumhuriyetçi burjuva Cavaignac tarafından kanlı bir biçimde dağıtılmasına değin, kamusal alandan kaçmakta devam etti. Alan o zaman onun etkinlik türü için açılmış bulunuyordu. Saati yeniden çalmıştı. "*Düzen partisi*" ve onun "*parlamenter cumhuriyet*"inin, yönetici sınıfların bütün hasım bölüntülerinin işçi sınıfını ezmek için birlikte, ve herbiri kendi öz krallığını yeniden kurmak için birbirine karşı komplo çevirdikleri o anonim rejimin, yönetici beyni durumuna geldi.

(Restorasyon, soylu toprak sahiplerinin egemenliği, Temmuz Monarşisi, kapitalistlerin egemenliği, Cavaignac cumhuriyeti, burjuvazinin "cumhuriyetçi" bölüntüsünün egemenliği olmuştu, ve, bütün bu egemenlikler altında, bonapartçı partiyi oluşturan açgözlü serüvenciler çetesi, kendini Fransa'nın, onları "düzen, mülkiyet, aile ve din" kurtarıcıları olarak niteleyecek o soygununa verebilmeyi boş yere bekliyordu.

Bu cumhuriyet, ek olarak burjuva cumhuriyetçiler ile birlikte, lejitimistler, orleancılar ve bonapartçılar koalisyonunun anonim egemenliği idi.)

3) KÖYSEL MECLİS

Eğer bu hükümeti yapan, Bordeaux'da toplanan köysel meclis ise, daha önce bu meclisi yapmak için büyük özen gösteren de "savunmacılar hükümeti"dir. Bu amaçla, olayların gidişini önceden çizmesi ve genel seçimler sürprizini hazırlaması için Thiers'yi taşrada bir turne yapmaya o hükümet göndermişti. Thiers'nin aşması gereken bir güçlük vardı. Fransız halkının onlardan nefret etmesi olgusundan bağımsız olarak, bonapartçılar, eğer kalabalık bir biçimde seçilirlerse, hemen imparatorluğu yeniden kurar ve Bay Thiers ile hempalarını Cayenne'a yolculuğa gönderirlerdi. Orlencılar, kendi öz yerleri ile bonapartçılar tarafından boş bırakılan yerleri yeniden doldurmak için çok güçsüzdüler. Öyleyse lejitimist partiyi[9] desteklemek kaçınılmaz bir duruma gelmişti. Thiers görevinden korkmuyordu. Modern Fransa'nın hükümeti olması olanaksız, ve bunun sonucu, postların ve kazançların paylaşılması bakımından küçümsenebilecek bir rakip olan, etkinliği, Thiers'nin sözlerine göre (*Thiers'nin 5 Ocak 1833 günü Milletvekilleri Meclisinde yaptığı konuşma*), her zaman "yabancı istilâ, iç savaş ve anarşi" kaynaklarına bağlı kalmış bulunan bu partiden, karşı-devrime körü körüne kim daha iyi hizmet edebilirdi? 1789 Devrimi tarafından mülksüzleştirilmiş bulunan seçme bir lejitimistler çevresi, Napoléon I'in hizmetçiliğine yazılarak mallarına yeniden kavuşmuş, büyük lejitimistler yığını da Restorasyondan milyarlık zarar ödentisi ve özel bağışlar koparmıştı. Louis-Philippe ve Küçük-Napoléon'un ardarda gelen egemenlikleri altında, etkin siyasal yaşam dışında bırakılmaları ol-

gusu, toprak sahipleri olarak servetlerine yeniden kavuşmalarını kolaylaştırdı. Saray giderlerinden ve Paris'te temsilcilik görevinden kurtulduktan sonra, taşranın en uzak köşelerine değin, modern sanayi ağacından *château*'ları içine düşen altın elmaları toplamak onlara yetiyordu; çünkü demiryolları toprakların fiyatını yükseltiyor, kapitalist çiftlik kiracıları tarafından bu topraklara uygulanan tarımbilim üretimi artırıyor, ve bu üretim için pazarların gelişmesini de, durmadan büyüyen bir kentsel nüfusun tükenmez talebi sağlıyordu. Maddî zenginliklerinin yeniden kazanılmasını sağlayan ve onları yeniden modern zenci köle satıcılarının hisse senetli şirketinde önemli ortaklar durumuna getiren bu aynı toplumsal etkenler, onları modern düşüncelerin bulaşmasından koruyor ve, masum köysel yaşantıları içinde, hiç bir şey unutmamalarını ve hiç bir şey öğrenmemelerini sağlıyorlardı. Thiers gibi bir adamın kullanacağı salt edilgin hammaddeyi, işte bu adamlar veriyorlardı. Bir yandan savunma hükümetinin kendisine vermiş bulunduğu görevi yerine getirirken, bu kötücül bücür, bir yandan da görevinin ötesine geçerek, sayesinde savunmacıların korkunç rakipler olmaktan çıkarak, açık hizmetkârlar durumuna dönüşecekleri bu seçimler çokluğunu, kendi çıkarına kullandı.

Bu seçim tuzakları bir kez kurulduktan sonra, Fransız halkı, Paris *capitulard*'ları[37] tarafından birdenbire, Bismarck tarafından dayatılmış bulunan 28 Ocak antlaşması gereğince, tek görevi savaş ya da barış konusunda bir karara varmak olan bir Ulusal Meclisi sekiz gün içinde seçmeye çağrıldı. Bu seçimler olağanüstü koşullar içinde yapıldı: hiç bir düşünce zamanı bırakılmadı, Fransa'nın bir yarısı Prusya süngülerinin egemenliği altında idi, öteki yarısı ise hükümet entrikaları ile gizli gizli işlenmişti, Paris taşradan ayrılmış bulunuyordu. Bu olgulardan bağımsız olarak, Fransız halkı, *capitulard*'lar tarafından ka-

bul edilmiş bulunan bırakışma koşullarının, *à outrance** bir barıştan başka bir yol (seçenek) bırakmadıklarını, ve bu barışı onaylamak için de, Fransa'nın en kötü adamlarının en iyi adamlar olduklarını, içgüdüsel bir biçimde anladı. Bordeaux köysel Meclisi işte böyle doğdu.

Gene de eski rejimin içki âlemleri ile "köylüler"in gerçek tarihsel rolü arasında bir ayrım yapmamız gerek. Kendileri, orleancılar, bir burjuva cumhuriyetçiler kontenjanı ve bir avuç da bonapartçı tarafından bileştirilmiş engin bir çoğunluğun en güçlü bölüntüsünü oluşturduklarını görmekten şaşkınlığa düşen "köylüler", uzun zamandan beri beklenen geriye dönük bin yıllık egemenliklerinin gelip çattığına gerçekten (düşüncesizce) inandılar. Fransa yabancı istilâ çizmeleri altında idi, bir imparatorluk yıkılmıştı, bir Bonaparte tutsak düşmüştü, ve onlar, onlar işte orada idiler. Tarih çarkı, sadece 1816 *Chambre introuvable*'ında[48] durmak üzere dönmüştü açıkça: devrimci tufan ve onun kötülüklerine karşı aynı karamsar ve tutkulu beddualar, "Paris'in başının kesilmesi ve başkentsizleştirilmesi", şatoların yerel etkisini diriltmek için devlet iktidarının halkalarını koparan "merkezsizleştirme", çalışmaktan iki büklüm olmuş yığınlara karşı aynı dinsel öğütler, aynı Nuh nebiden kalma siyasal dogmalar, aynı toprak ağası büyüklenmesi, aynı havailik, aynı derebeyce hırçınlık, *œil de boeuf*'den** görülmüş aynı dünya görüşü. Bununla birlikte, onlardan istenen tek şey, gerçeklikte, kendi "düzen partisi" hissedarları, üretim araçlarının tekelcileri rollerini oynamaları idi. Onlardan istenmiş bulunan tek şey, 1848'den 1851'e değin, parlamenter cumhuriyetin iktidar

* Aşırıca anlamına gelen bu sözcük, ağır koşullara dayanan bir barışı anlatmak üzere, metinde Fransızca yazılmış. —ç.

** Versailles şatosunun, yuvarlak bir pencere (*œil-de-boeuf*) ile aydınlatılan, saray adamlarının antişamtr yaptıkları bir salonun adı. —*Ed.* [*Œil-de-boeuf*, sözcüğü sözcüğüne, öküz gözü anlamına da gelir. Marx burada, aynı zamanda bir sözcük oyunu da yapıyor. —ç.]

aralığı sırasında, "parlamenter cumhuriyet"in bir bölüntüsünü oluşturmak idi. Ayrım şu idi ki, o zaman onlar Berryer'ler, Falloux'lar, Larochejacquelein'ler, bilgili ve yetişmiş parlamenter şampiyonlar tarafından temsil edilmişlerdi, oysa şimdi, kendi adamlarını kendi kırsal ordularının basit askerleri arasında arayacaklardı; bu da, burjuva gerçekliğini feodal renkler altında saklayarak, meclise ayrı bir ton ve ayrı bir üslup veriyordu. Kaba abartmaları (yalanları), kendi haydutlar hükümetlerinin liberalizmine değer kazandırmaktan başka bir şeye yaramıyor. Seçim vekâletlerini aşan yetkileri kullanmaya kalleşçe sürüklendikten sonra, varlıklarını ancak kendi kendilerine başlarına geçirdikleri efendilerin hoşgörüsü ile sürdürüyorlar. 1814-1815 yabancı istilâsı,[133] sonradan görme burjuvaların onlara karşı salladığı öldürücü silah olmuştu, ve, alıkça körlükleri içinde, Fransa'nın yabancılara bu görülmemiş tesliminin sorumluluğunu burjuva düşmanlarının kendi üzerlerine atmalarına seyirci kalmışlardı. Uzun süreden beri dünyadan el ayak çektiklerini sandığı tüm soylu Pourceaugnac'ların geri dönüşü ile şaşkınlığa uğramış ve onuru kırılmış bulunan Fransa halkı, eğer 19. yüzyıl devrimini yapacaksa, ayrıca, yararsız işkembeleri tüm kırsal hayvanların son aşamasında — mezbahaya götürerek, 1789 Devrimini de tamamlaması gerektiğini anladı.

4) İÇ SAVAŞIN BAŞLANGICI
18 MART DEVRİMİ. CLÉMENT THOMAS. LECOMTE. VENDÔME OLAYI

Karşı-devrimci komplonun kayıtsız şartsız zorunluluğu olan Paris'in silahsızlandırılmasına daha sakıntılı ve daha savsaklayıcı bir biçimde girişilebilirdi, ama, dayanılmaz çekicilikteki buyurucu mali anlaşmanın özel bir ko-

şulu olduğu için, hiç bir vadeye izin vermiyordu. Öyleyse Thiers'nin bir *coup d'Etat* ile işe elkoyması gerekiyordu. Bunun üzerine, bir *sergents de ville** sürüsü ve birkaç ordu alayı başında aralıkçı[51] Vinoy'yı Montmartre tepesine karşı gece seferine göndererek, iç savaşı başlattı. Canice girişimi, ulusal muhafızların direnci ve askerler ile kardeşleşmeleri karşısında başarısızlığa uğradı. Ertesi gün, Paris duvarlarına yapıştırılan bir bildiride, Thiers, ulusal muhafızlara, silahlarını onlara bırakma yolundaki yüce gönüllü kararını bildirdi; bu silahları "asiler"e karşı hükümet ile birleşmek için kullanmakta ivecenlik göstereceklerini kesin sayıyordu. 300.000 Ulusal Muhafız üzerinden, sadece 300'ü çağrısına yanıt verdi. Şanlı 18 Mart işçi devrimi Paris'i sözgötürmez bir biçimde eline geçirmişti (egemenliği altına almıştı).

Montmartre savunmasını yönetmiş ve 18 Mart sabahı ortaya devrimin önderi olarak çıkmış bulunan Merkez Komite, ne koşullardan doğmuş bir raslantı (*improvisation*), ne de gizli bir komplo ürünü idi. Daha ulusal savunma hükümetinin, kendisi aracıyla Fransa'yı silahsızlandırmış, ama Paris'e boyuneğdirme ereği ile kendisine 40.000 kişilik bir muhafız birliği ayırmış bulunduğu teslim şartlaşması günü, Paris tetikteydi. Ulusal Muhafız örgütlenmesini reformdan geçirdi ve başkomutanlığını, alay delegelerinden oluşturulmuş bir merkez komiteye verdi: bu delegelerin çoğu, esas gücü işçi varoşlarında yatan, ama çok geçmeden, eski bonapartçı birlikleri dışında, tüm Ulusal Muhafız tarafından kabul edilmiş bulunan işçilerdi. Prusyalıların Paris'e girişlerinin öngünü, Merkez Komite, Prusyalıların işgal edecekleri mahallelerde *capitulard*'lar tarafından kahpece yüzüstü bırakılmış top ve *mitrailleuse*'lerin Montmartre, Belleville ve La

* Polis. —ç.

Villette'e taşınmasını sağladı. Böylece Ulusal Muhafızın topladığı paralarla alınmış olan topların kurtuluşunu sağlamış oldu. Bu toplar, 28 Ocak antlaşması tarafından resmen Ulusal Muhafızın özel mülkiyeti olarak tanınmış, ve, bu nitelikle, silahların genel tesliminden ayrık tutulmuştu. Bordeaux'da Ulusal Meclisin toplanması ile 18 Mart arasında uzanan bütün dönem boyunca, Merkez Komite, başkentin halk hükümeti olmuştu, ve meclisin kışkırtmaları, yürütmenin zorlu önlemleri ve birliklerin tehdit edici toplanmalarına karşın, savunma tutumunu sarsılmazlıkla sürdürecek kadar da güçlü idi.

(4 Eylül devrimi, cumhuriyeti yeniden kurmuştu. Paris'in kuşatma sırasındaki, taşrada savunma savaşma temel hizmeti gören direngen direnişi, yabancı düşmandan cumhuriyetin tanınmasını söküp almıştı. Cumhuriyetin gerçek anlamı ve gerçek ereği ancak 18 Mart devrimi tarafından açınlandı, ve bu açınlama da, bir devrim idi. Bu cumhuriyet, eski dünya sisteminin üzerlerine dayandığı, İkinci İmparatorluğu doğurmuş ve onun koruyuculuğu altında çürüyünceye değin olgunlaşmış bulunan siyasal ve toplumsal sınıf egemenliği koşullarını kaldıracaktı. Avrupa bir elektrik şokuna uğramışçasına titredi. Bir an, kendi kendine, siyasal ve askerî alandaki heyecan verici son başarılarında en küçük bir gerçeklik bulunup bulunmadığını, ve bunların çoktan uçup gitmiş bir geçmişin arı karabasanları olup olmadıklarını sorar gibi göründü.)

Vinoy'nın Ulusal Muhafız tarafından uğratıldığı bozgun, yönetici sınıflar tarafından tezgâhlanan karşı-devrimin bir başarısızlığından başka bir şey değildi, ama Paris halkı bu savunma refleksini hemen bir toplumsal devrimin birinci perdesine dönüştürdü. 4 Eylül devrimi, kapkaççının tahtı boşaldıktan sonra, cumhuriyeti yeniden kurmuştu. Paris'in kuşatma sırasındaki, taşrada savun-

ma savaşına temel hizmeti gören direngen direnişi, yabancı düşmandan bu cumhuriyetin tanınmasını söküp almıştı, ama gerçek anlamı ve gerçek ereği ancak 18 Mart günü açınlandı. Bu cumhuriyet, eski dünya sisteminin üzerlerine dayandığı, İkinci İmparatorluğu doğurmuş ve onun koruyuculuğu altında çürüyünceye değin olgunlaşmış bulunan siyasal ve toplumsal sınıf egemenliği koşullarını kaldıracaktı. Avrupa bir elektrik şokuna uğramışçasına titredi. Bir an kendi kendine siyasal ve askerî alandaki heyecan verici son başarılarının en küçük bir gerçekliğe sahip olup olmadıklarını ve, uzun sözün kısası, çoktan uçup gitmiş bir geçmişin kanlı düşleri olup olmadıklarını sorar gibi göründü. Yüzünde uzun açlığının izlerini taşıyan Paris işçi sınıfı, hem de Prusya süngülerinin tehdidi altında, bir sıçrayışta ilerlemenin önüne atıldı, vb..

Tarihsel girişiminin yüce sarhoşluğu içinde, Paris işçi devrimi, proleterlerin kendi ellerini, devrimlerde, ve hele kendi doğal üstlerinin ("egemen sınıflar") karşı-devrimlerinde bol bol görülen suçlardan temiz tutmalarını gözetmeyi kendine bir onur sorunu yaptı.

5) CLÉMENT THOMAS. LECOMTE, VB..

Ya bu devrimi kirletmiş bulunan o korkunç "canavarlıklar"?

Düşmanlarının ona yükledikleri bu canavarlıklar, Versailles'ın uydurduğu karaçalmalar ya da satırı bir metelik yazar bozuntularının kafasından doğmuş dışkılar olmadıkları ölçüde, sadece iki olaya ilişkindirler — birkaç söz içinde ele alacağımız general Lecomte ve general Clément Thomas'nın öldürülmesi ile, Vendôme [alanı] olayı.

Montmartre'a karşı gece *coup de main*'inin* uygulanması (canice iş) için seçilmiş ücretli haydutlardan biri olan general Lecomte, Pigalle meydanında, kendi 81. Alay askerlerine, silahsız bir topluluğa ateş etmeleri için dört kez üstüste buyruk vermiş, ve, askerlerin bunu kabul etmemeleri üzerine, onlara çok ağır bir biçimde sövmüştü. Kadın ve çocukları kurşuna dizecek yerde, 18 Mart öğleden sonra, tutsak düştüğü zaman, Château-Rouge bahçelerinde, kendi öz adamlarından bazıları onu kurşuna dizdiler. İşçi sınıfı düşmanlarının okulunda Fransız askeri tarafından kazanılan kökleşmiş alışkanlıklar, kuşkusuz, bu askerler işçi sınıfının yanına geçer geçmez değişmeyeceklerdir. Aynı askerler, Clément Thomas'yı da idam ettiler.

Eski bir muhalif assubay olan "general" Clément Thomas, Louis-Philippe saltanatının son günlerinde, başkasının suçunu kendi üstüne alan (sorumlu *gérant*) ** ve başkası hesabına suç işleyen adam ikili niteliği ile kullanılmak üzere, "cumhuriyetçi" *Le National*[54] gazetesi tarafından silah altına alınmıştı. *National*'ciler, iktidara ustaca sokulmak için Şubat Devriminden yararlandıktan sonra, eski assubaylarını "general" durumuna dönüştürdüler. Bu iş, Jules Favre gibi, onun da en uğursuz kışkırtıcılarından ve en acımasız cellâtlarından biri olduğu haziran kasaplığı öngününde oldu. Sonra generallik görevleri birdenbire son buldu. 1 Kasım 1870 günü gene suyun üzerine çıkmak üzere, ortadan yokoldu. Bir gün önce, Belediye Dairesinde tutsak edilen savunma hükümeti, Blanqui, Flourens ve işçi sınıfının öteki temsilcilerine, düzenle ele geçirmiş bulunduğu iktidarı, Paris'te özgürce seçilecek bir Komünün eline bırakacağı konusunda, törensel bir biçimde onur sözü vermişti. Ama, onuruna

* Baskın. —ç.
** Yönetmen. —ç.

inanma suçunu işleyen halkın üzerine, Louis Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini almış bulunan Trochu'nün Bretonlarını saldırtmak için, onur sözünü çiğnemekten elbette geri kalmadı. Sadece, böylesine bir döneklikle adını lekelemek istemeyen Bay Tamisier, Ulusal Muhafız başkomutanlığından hemen istifasını verdi, ve "general" Clément Thomas da onun yerine oturtuldu. Tüm komutanlığı süresince, Paris Ulusal Muhafızının genel silahlanmasını engellemek için durmadan yeni bahaneler, ve burjuva öğeleri işçi öğelere karşı dikmek için, Trochu "Plan"ına karşıt subayları bir yana atmak için, ve kahramanlığı şimdi en koyu düşmanlarını şaşkınlık içinde bırakan o aynı proleter taburları, alçaltıcı korkaklık suçlaması altında terhis etmek için durmadan yeni çürütme yöntemleri bularak, Prusyalılar ile değil, ama Paris Ulusal Muhafızı ile savaştı. Clément Thomas, Paris işçi sınıfının kişisel düşmanı olarak, haziran rütbe şeritlerini yeniden kazanmaktan büyük bir gurur duyuyordu. Daha 18 Marttan birkaç gün önce, savaş bakanı Le Flô'ya, "*la fine fleur de la canaille parisienne*"in* işini bitirmek üzere, kendi kafasından doğan bir plan sunuyordu. Sanki haziran hayaletleri yakasını bırakmıyorlarmış gibi, Vinoy'nın yenilgisinden sonra, *amateur* dedektif niteliği ile, savaşıma girişmekten kendini alamadı!

Merkez Komite, bu iki caniyi, Lecomte ile Clément Thomas'yı, askerlerin şıpın işi ve öfkeli adaletinden kurtarmak için boşuna çabaladı. Prenses Alexandra, Londra'ya giriş günü kalabalık tarafından ezilen insanların yazgısından ne kadar suçlu idiyse, Komite ve Paris işçileri de bu idamdan tastamam o kadar suçlu idiler. Jules Favre, düzmece heyecanından geçilmez bir biçimde, Paris'e karşı, katillere karşı kargışlarını yağdırdı. Köysel Meclis is-

* "Paris ayaktakımının en seçkin bölümü"nün. —ç.

terik "*sensiblerie*"* nöbetlerine tutuldu. Bu adamlar ne zaman timsah gözyaşları dökseler, bu, halkın kanını dökmek için bir bahaneden başka bir şey değildir. Önemli kişilerin cesetlerinin iç savaş silahı olarak sömürülmesi, düzen partisinin her zaman gözde manevralarından biri olmuştur. Avrupa, 1848'de, Paris başpiskoposunun haziran başkaldırıcıları tarafından öldürülmesinden sonra, başpiskoposun Cavaignac'ın kendi öz askerleri tarafından kurşuna dizildiğini, bir görgü tanığının, başpiskopos naibi Bay Jacquemet'nin tanıklığı aracıyla adamakıllı bildiği halde, az mı dehşet çığlığı ile gürlemişti! Paris'in, bir şehit yeteneğine pek de sahip olmayan bugünkü başpiskoposu,** Thiers'ye yazdığı mektuplarda, Versaylı dostlarının, eğer idam edilirse, kendilerini bu sevimli işi Komüne yükleme güçlü istekleri içinde avunduracak adamların ta kendileri olduklarından, büyük bir kavrayışla kuşkulanıyor! Bununla birlikte, "katiller"e karşı öfke ereğine erişince, Thiers, Ulusal Meclis kürsüsünden bu "cinayet"-in "birkaç" karanlık kişinin kişisel işi olduğunu söyleyerek, bu öfkeyi soğuk bir biçimde küçümsedi.

Halkın zaferinde titreye titreye ceza işareti gören "düzen adamları", Paris gericileri, bir halk yenilgisini kendi geleneksel kutlama biçimleri ile garip bir uygunsuzluk içinde bulunan yöntemler karşısında apışıp kaldılar. "Düzen adamları", sadece incitilmemekle kalmayıp, Paris'in göbeğinde rahat rahat toplanma ve güçlü konumlar tutma olanağından yararlanırlarken, *sergents de ville**** bile, silahsızlandırılıp hapse atılacakları yerde, Versailles'da güvenliğe kavuşturmaya gitmek üzere, Paris kapılarını ardına değin açık buldular. Bunlar, kuşkusuz, Merkez Komitenin hoşgörüsü ve silahlanmış işçilerin yü-

* Yabancı duygululuk. —ç.
** Darboy. —Ed.
*** Polisler. —ç.

ce gönüllülüğünü, bir güçsüzlük duygusunun belirtileri olarak yorumladılar. Dört gün önce, Vinoy'nın topları ve *mitrailleuse*'leri ile başaramadığı şeyi, "silahsız" bir gösteri örtüsü altında yapmaya kalkmalarının nedeni budur. Kibar mahallelerden yola çıkan, "Kahrolsun katiller! Kahrolsun Merkez Komite! Yaşasın Ulusal Meclis!"* çığlıkları ile, yolu üstünde rasladığı Ulusal Muhafız devriyelerine saldıran ve onları silahsızlandıran, saflarında tüm *petits crevés*** ve, başında imparatorluk ünlüleri, Heeckeren'ler, Coëtlogon'lar, H. de Pène'ler vb. bulunan, kışkırtıcı bir "kibar insanlar" alayı oluştu. Bu insanlar ensonu Vendôme alanına çıktıkları zaman, kaba saba küfürler ederek, ulusal muhafızları genel karargâhlarından atmak, ve savunma saflarını zorlamak istediler. Attıkları tabanca kurşunlarına yanıt olarak, kural gereği yapılması gereken *sommations**** yapıldı (İngiltere'de topluluklar yasasının okunmasının, Fransa'daki karşılığıdır bu), ama bu uyarıların, saldırganları durdurmakta etkisiz kaldıkları görüldü. Ulusal Muhafız generali,**** o zaman ateş buyruğu verdi, ve bu kargaşacılar da çılgınca bir kaçış içinde dağıldılar. İki ölü, sekiz ağır yaralı Ulusal Muhafız ile, göstericilerin dağıldıkları, tabancalar, hançerler ve kılıçlı bastonlarla kaplı sokaklar, bu adamların "silahsız" gösterilerinin "barışçıl" niteliğini açıkça kanıtladılar. 13 Haziran 1849 günü, Paris ulusal muhafızları, Fransız birlikleri tarafından Roma'ya yapılan canice saldırıya[45] karşı protestoda bulunmak için gerçekten "silahsız" bir gösteri yaptıkları zaman, "düzen partisi" generali Changarnier onları kılıçtan geçirtti, süvariye ezdirtti ve kurşuna dizdirtti. Hemen sıkıyönetim ilân edildi; yeni tutuklamalar,

* Metinde Fransızcadır. —Ed.
** Kibarlığa özenen işsiz güçsüz delikanlılar. —Ç.
*** Uyarmalar. —Ç.
**** Bergeret. —Ed.

yeni sürgünler, yeni bir terör egemenliği başladı. Ama "aşağı sınıflar", bu işlerde başka türlü davrandılar. Kaçışlarında ne izlenmiş, ne de hırpalanmış olan, ve sonradan hiç bir *juge d'instruction*'un* kendilerinden hesap sormadığı 22 Mart kaçakları, iki gün sonra, "silahlı" bir gösteri için amiral Saisset'nin buyrukları altında toplanabildiler. Bu ikinci ayaklanmadaki gülünç yenilgilerinden sonra bile, bütün öbür Parisli yurttaşlara olduğu gibi, Komün seçimi için onlara da güçlerini seçim sandıklarında deneme izni verildi. Bu kansız savaşta yenik düşünce, coco*tte*'ları, ayaktakımını (*lazzaroni*) ve başkentin öbür tehlikeli katmanlarını da kendileri ile birlikte sürükleyerek, ensonu incitilmeksizin Paris'i kendi varlıklarından arındırdılar. 22 Martta "silahsız yurttaşlar"m öldürülmesi, Thiers ve "köylüler"inin bile, bu iş için sadece Avrupa gazeteciliğinin uşak takımına güvenerek, üzerinde durma cesaretini hiç bir zaman gösteremedikleri bir masaldır.

Eğer Merkez Komite ve Paris işçilerinin, bu "düzen adamları" karşısındaki, 18 Marttan göç ettikleri zamana değin süregelen davranışında ayıplanacak bir şey bulunabilirse, o da güçsüzlüğe yaklaşan aşırı bir ılımlılığı kafalarına kakmak için bulunabilir.

Şimdi madalyonun öteki yüzüne bakın!

Montmartre gece baskınının başarısızlığa uğramasından sonra, düzen partisi nisan başlarında Paris'e karşı düzenli askerî harekâta girişti. Aralık yöntemleri ile iç savaşı başlattığı, tutsak edilen ordu askerlerini soğukkanlılıkla öldürttüğü ve yiğit dostumuz Duval'ı alçakça öldürdüğü için, kaçak Vinoy'ya Thiers tarafından Légion d'honneur büyük-haç nişanı verildi! İkinci İmparatorluk içki âlemlerindeki edepsiz davranışlarından ötürü öylesine ünlü

* Sorgu yargıcı. —ç.

karısının pezevengi Galliffet, resmî bir bildiride, üsteğmenleri ve yüzbaşıları ile birlikte, Paris ulusal muhafızlarını, şaşırtmaca ve ihanet aracıyla, alçakça öldürmüş olmaktan ötürü böbürleniyor. Desmarets, yiğit ve mert Flourens'ı, bir kasap gibi parça parça ettiği için madalya aldı, ve Flourens'ın ölümünün "güçlendirici ayrıntıları", Thiers tarafından meclise muzaffer bir biçimde iletildi. Bir Timurlenk rolü oynamak isteyen bir Parmak Çocuğun gülünç ve korkunç sevinci ile, Thiers, küçüklüğüne karşı "başkaldıranlar"a, hiç bir uygarlararası savaş hak ve töresini, hatta "gezici hastaneler" hakkını bile tanımıyor.

Komün, 7 Nisan günü, Versailles haydutlarının yamyamca savaş başarılarına karşı kendini koruma ve göz için göz, diş için diş istemenin görevi olduğunu açıklayarak, misillemeler üzerindeki buyrultuyu yayınlayınca, Thiers'nin bültenlerinden birinde, "namuslu insanların bakışlarını hiç bir zaman alçalmış bir demokrasinin bundan daha alçalmış yüzleri rahatsız etmemiştir" dediği Versailles'a getirilen tutsaklara canavarca davranmaktan hiç vazgeçilmedi; bununla birlikte tutsakların kurşuna dizilmesi durdu. Ama Thiers ve aralıkçı generali, Komün buyrultusunun boş bir tehditten başka bir şey olmadığını, Paris'te Ulusal Muhafız kılığı altında yakalanan jandarma çaşıtlarının bile, üzerlerinde patlayıcı bombalarla birlikte yakalanan *sergents de ville*'lerinin bile esirgendiklerini anlar anlamaz, eski yöntemler hemen geniş ölçüde yeniden uygulanmaya başlandı ve bugüne değin de uygulamada kaldı. Belle-Epine'de, sayıca kendilerinden kalabalık bir avcılar birliğine teslim olan ulusal muhafızlar, atının üstündeki *peloton** yüzbaşısı tarafından birbiri ardına vuruldu; Parisli askerler ile ulusal muhafızların sığınmış bulundukları evler, jandarmalar tarafın-

* Manga. —ç.

dan çevrildi, petrole bulandı, sonra ateşe verildi, ve kömürleşmiş cesetler daha sonra bir Paris ambulansı ile kaldırıldı; Moulin-Saquet tabyasında uykularında kahpece basılan ulusal muhafızların (uykularında basılan federeler) süngü ile toptan öldürülmesi, Clamart kırımı (kurşuna dizmesi), ordu üniforması taşıyan tutsakların sorgusuz sualsiz öldürülmesi, Thiers'nin bültenlerinde utanıp sıkılmadan anlattığı bütün bu savaş başarıları, bu zenci köle satıcıları ayaklanmasının bazı günlük olaylarından başka bir şey değiller! Ama, Fransa'nın yıkıntıları arasında, sınıf çıkarlarının en aşağılık güdülerine boyuneğen Versailles komplocuları tarafından kışkırtılan bu iç savaş karşısında; Paris'in, Bismarck'ın koruması altında ve askerlerinin gözü önünde bombalanması karşısında, tek tek canavarlık eylemlerinin sözünü etmek gülünç olur! Thiers'nin bu işleri bültenlerinde anlatırken kullandığı saygısız ton, *Times*'ın, pek öyle aşırı duyar olmayan sinirlerine bile dokundu. Gene de bütün bunlar, İspanyolların dedikleri gibi, "kitaba uygun". Egemen sınıfların, ayrıcalıklarını tehdit eden üreticiler sınıfına karşı savaşımları, hiç biri ezilenlere karşı böylesine bir insanlık dozu açınlamamak ve bu değin alçaltıcı bir yön göstermemekle birlikte, aynı tiksinçliklerle doludurlar... Thiers her zaman, gezginci şövalyeliğin, halktan kimselere karşı kullanıldıkları zaman bütün silahların iyi oldukları yolundaki eski ilkesini uygulamıştır.

"*L'Assemblée siège paisiblement*",* diye yazıyor *Thiers valilere.*

Belle-Epine Olayı

Villejuif yakınlarındaki Belle-Epine'de olan olay şöyle. 25 Nisan günü dört Ulusal Muhafız, onlara teslim ol-

* Meclis dinginlik içinde çalışıyor. —ç.

malarını ve silahlarını bırakmalarını buyuran bir atlı avcılar birliği tarafından sarılmıştır. Direnme olanaksızlığı karşısında, boyuneğiyorlar ve avcılar tarafından kötü bir davranışa uğramıyorlar. Biraz sonra, yüzbaşıları, Galliffet'nin tam kendine yaraşır subayı, dörtnala geliyor ve tutsakları, birbiri ardına, tabancası ile vuruyor, sonra da birliği ile uzaklaşıyor. Muhafızlardan üçü ölmüştür; adı Scheffer olan, ağır yaralı dördüncüsü, ölmemiş ve, daha sonra, Bicêtre hastanesine götürülmüştür. Komün, ölmekte olan adamın tanıklığını elde etmek için, oraya bir komisyon gönderdi; komisyon, bu tanıklığı raporunda yayınladı. Paris milletvekillerinden biri mecliste savaş bakanından bu rapor üzerine açıklama istediği zaman, köylüler onun sesini bastırdılar ve bakanın yanıt vermesini önlediler. Bu, —bir suç işlemek değil, ama o suçtan sözetmek— onların "şanlı" ordusunun onuruna bir sataşma olurdu.

Bu meclisin kendini iç savaşın tiksinçliklerine uydururken gösterdiği ruh dinginliği, Thiers'nin valilerine yazdığı bültenlerinden birinde şöyle dile geliyor: "*L'Assemblée siège paisiblement*"* (Ollivier gibi *le cœur léger* sahibi),** ve yürütme, "salıverilmiş"leri ile birlikte, Thiers'nin evinde ve Alman prenslerinin sofrasında, midesel başarıları aracıyla, sindiriminin Lecomte ve Clément Thomas'nm hayalleriyle bile bozulmamış olduğunu gösteriyor.

6) KOMÜN

Sedan'dan sonra, Komün, Lyon, Marsilya ve Toulouse işçileri tarafından ilân edilmişti.[124] Gambetta, onu yıkmak için elinden geleni yaptı. Paris kuşatması sırasında, Louis

* Meclis dinginlik içinde çalışıyor. —ç.
** Hafif yürek sahibi, yüreği rahat. —ç.

Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini tutan Trochu'nün Bretonları tarafından durmadan kalleşçe bahaneler ile ezilen sürekli işçi ayaklanmaları, düzenbazların hükümeti yerine Komünü geçirme girişimleri idiler. O sırada gölgede oluşmakta bulunan Komün, 4 Eylül devriminin gerçek gizi idi. Bu nedenle, daha 18 Mart şafağında, karşı-devrimin bozguna uğramasından sonra, uyku ile uyanıklık arasındaki Avrupa, Paris'in gök gürlemesi çığlığı ile düşlerinden sıçrayarak uyandı: "*Vive la Commune!*"*

Komün, burjuva sağduyusunu öylesine tedirgin eden bu sfenks, nedir?

Kısaca, işçi sınıfının, siyasal iktidarı, toplumsal müstahkem mevkilerinde, Paris ve öbür sanayi merkezlerinde, kendisi altında ele geçirdiği biçim.

"Başkent proleterleri, diyordu Merkez Komite 20 Mart günlü bildirgesinde, yönetici sınıfların güçsüzlük ve ihanetleri ortasında, onlar için, devlet işlerinin yönetimini ele alarak durumu kurtarma zamanının gelmiş bulunduğunu anlamışlardır... Siyasal iktidarı (devlet iktidarını) ele geçirerek kendi yazgılarını kendi ellerine almanın buyurucu ve mutlak görevleri olduğunu anlamışlardır."

Ama proletarya, zaferlerinin ardarda gelen dönemlerinde, egemen sınıfların ve onların çeşitli hasım bölüntülerinin yapmış bulundukları gibi, varolan devlet aygıtını almak ve bu aleti olduğu gibi kendi hesabına çalıştırmakla yetinemez. Siyasal iktidarı korumanın ilk koşulu, varolan aygıtı dönüştürmek ve bu sınıf egemenliği aygıtını ortadan kaldırmaktır. Sürekli bir ordunun, aşamalandırılmış bir bürokrasinin, uysal bir polis, uysal bir din adamları takımı ve bağımlı bir yargıçlar sınıfının evrensel halkaları içinde gerçek toplumsal gövdeyi sıkıştı-

* Yaşasın Komün! —ç.

rıcı bir boa yılanı gibi sarmalayan bu engin hükümet aygıtı, feodalizme karşı kurtuluş savaşımında doğmakta bulunan burjuva toplumun silahı olarak mutlak krallık döneminde dövüldü. Görevi modern burjuva toplumun gelişmesine özgürlük sağlamak olan birinci Fransız Devrimi, feodalizmin bütün yerel, eyaletsel, kentsel ve bölgesel müstahkem mevkilerini süpürme, ve sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre dallanıp budaklanan her yerde hazır örgenlerle donatılmış merkezî bir devlet üstyapısı için alanı toplumsal olarak hazırlama zorunda kaldı.

Ama işçi sınıfı, devlet makinesini olduğu gibi almak ve onu kendi hesabına işletmekle yetinemez. Köleleştirilmesinin siyasal aleti, kurtuluşunun siyasal aleti hizmetini göremez.

Modern burjuva devlet, iki büyük örgenlikte, parlamento ve hükümet içinde ete kemiğe bürünür. Parlamentonun her şeye yeten gücü, düzen partisi cumhuriyeti döneminde, 1848'den 1851'e değin, kendi öz yadsınmasını, İkinci İmparatorluğu doğurmuştu. İmparatorluk rejimi, önemsiz parlamentosu ile birlikte, şimdi kıtanın askerî devletlerinin çoğunda çiçeklenen rejimidir. İlk bakışta, hükümet kurulunun toplumun kendisi üzerinde zorla ele geçirilmiş diktatörlüğü, aynı zamanda bütün sınıfları egemenlik altına alır ve aşağılar gibi görünür. Ama gerçeklikte, hiç değilse Avrupa kıtası üzerinde, bu diktatörlük, temellükçüler sınıfının üreticiler sınıfını kendi boyunduruğu altında tutmaya devam edebildiği tek olanaklı devlet biçimi durumuna gelmiştir. Bütün müteveffa Fransız parlamentolarının Versailles'a hâlâ tebelleş olan hayaletleri meclisi, İkinci İmparatorluk tarafından yapılmış bulunduğu biçimi ile, hükümet aygıtı dışında hiç bir gerçek iktidar sahibi değildir.

Bürokrasisinin, polisinin, sürekli ordusunun, din ve

hukuk adamlarının evrensel halkaları içinde toplumsal gövdeyi sıkıcı bir boa gibi sarmalayan büyük hükümet asalağı, mutlak krallık çağında başlar. Merkezî devlet iktidarı, bu dönemde, feodalizme karşı kurtuluş savaşımında, doğmakta olan bir burjuva topluma güçlü bir silah hizmeti görecekti. Görevi, senyörel, yerel, kentsel ve bölgesel ortaçağsal ayrıcalıklar saçmalığını süpürüp atmak olan 18. yüzyıl Fransız Devrimi, sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre yapılmış her yerde hazır örgenlerle donatılmış merkezî bir devlet iktidarının sonuna değin gelişmesini engelleyen son engellerden alanı toplumsal olarak temizlemekten başka bir şey yapamazdı. Bu iktidar, modern Fransa'ya karşı eski yarı-feodal Avrupa'nın koalisyon savaşları ürününün ta kendisi olan Birinci İmparatorluk döneminde, işte böyle doğdu. Bunu izleyen parlamenter rejimler, Restorasyon, Temmuz Monarşisi, düzen partisi cumhuriyeti dönemlerinde, dayanılmaz çekicilik, otorite, kazanç ve şanlarla donatılmış bu devlet aygıtının yüce yönetimi, yalnız egemen sınıfın hasım bölüntüleri arasında bir çatışma konusu durumuna gelmekle kalmadı, ama, modern toplumun iktisadî ilerlemesi işçi sınıfının saflarını büyüttüğü, sefaletini artırdığı, direncini örgütlediği ve kurtuluş eğilimlerini geliştirdiği ölçüde, kısacası, modern sınıf savaşımı, emek ile sermaye arasındaki savaşım biçimlendiği ölçüde devlet iktidarının fizyonomi ve niteliği de çarpıcı bir değişikliğe uğradı. Bu iktidarın ereği her zaman düzenin, yani varolan toplumsal düzenin korunması, ve bunun sonucu, üreticiler sınıfının bağımlılaştırılması ve temellükçüler sınıfı tarafından sömürülmesi olmuştu. Ama, bu düzen tartışılmaz ve sözgötürmez bir zorunluluk olarak kabul edildiği sürece, devlet iktidarı kendine bir yansızlık görünüşü verebiliyordu. Yığınların, eşyanın değiştirilemeyen düzeni olan bağımlılığını sürdürüyordu o: yığın-

lar tarafından karşı çıkılmaksızın katlanılan ve onların "doğal üstleri" tarafından kaygısızca yararlanılan toplumsal bir gerçeklik idi bu. Toplumun kendisi sınıflar savaşımının yeni bir evresine girdiği zaman, onun örgütlenmiş kamusal gücünün, devlet iktidarının niteliği de değişmeden kalamazdı (belirli bir değişikliğe uğramaktan geri kalamazdı). Sınıf zorbalığı aleti, zenginlik üreticilerinin kendi temellükçülerine toplumsal bağımlılığını zorla sürdürmekle yükümlü siyasal makine, sermayenin emek üzerindeki iktisadi egemenlik aleti niteliğini, gitgide geliştirmeliydi. Sonucu devlet aygıtının yönetimini egemen sınıfların bir kategorisinden bir başkasına aktarmak olan her yeni halk devriminden sonra, devlet iktidarının bastırıcı niteliği gelişmekten ve kendini daha acımasız bir biçimde göstermekten geri kalmadı; çünkü, devrim tarafından yapılan, ve onun tarafından güvence altına alınır görünen vaatler, ancak zor kullanma aracı ile bozulabilirlerdi. Ayrıca, ardarda gelen devrimler tarafından yapılan değişiklikler. toplumsal bir gerçekliğin, sermayenin büyüyen iktidarının siyasal onaylanmasından başka bir şey de değildiler. Bundan ötürü, bu değişiklikler, devlet iktidarının kendisinin, gitgide daha çok, işçi sınıfının dolaysız düşmanlarının ellerine verilmesine yöneldi. Böylece, Temmuz Devrimi, iktidarı, toprak sahiplerinin ellerinden büyük sanayicilerin (büyük kapitalistlerin) ellerine, ve Şubat Devrimi de, yönetici sınıfın, işçi sınıfına karşıtlıkları içinde birleşmiş, "düzen partisi", kendi öz sınıf egemenlikleri düzeni içinde birleşmiş bölüntüler topluluğunun ellerine aktardı. Parlamenter cumhuriyet döneminde, devlet iktidarı, ensonu, üreticiler yığınına karşı temellükçüler sınıfı tarafından kullanılan, açık bir savaş aleti durumuna geldi. Ama, açık iç savaş aleti olarak, bu devlet iktidarı ancak iç savaş döneminde kullanılabilirdi, ve parlamenter cumhuriyetin varoluş koşulu

da, öyleyse açıkça ilân edilmiş bir iç savaşın sürdürülmesi, iç savaşın kendi adına yapıldığı o "düzen"in ta kendisinin yadsınması idi. Bu ancak kasınımalı (*spasmodique*) ve olağanüstü bir durum olabilirdi. Bu iktidar, toplumun normal siyasal biçimi olarak kabul edilemez bir şey, orta sınıflar yığını için bile katlanılamaz bir şey idi. Demek ki, tüm halk direniş öğeleri yerle bir edilince, parlamenter cumhuriyet İkinci İmparatorluk karşısında yok olacaktı (yerini İkinci İmparatorluğa bırakacaktı).

İmparatorluk, ulusun üreticiler çoğunluğuna, sermaye ile emek arasındaki sınıflar savaşımının dışında (çatışan bu iki toplumsal güce kayıtsız ve karşı) gibi görünen köylülere dayandığını ileri sürüyordu. Devlet iktidarını, sanki yönetilen sınıfların olduğu gibi, yönetici sınıfların da üstünde bulunan bir güçmüş gibi uyguluyordu. Birilerine de öbürlerine de, (sınıflar savaşımının siyasal, ve dolayısıyla devrimci biçimini ortadan kaldırarak) bir bırakışma dayatıyordu. Temellükçüler sınıfının parlamenter, ve dolayısıyla doğrudan doğruya siyasal gücünü engelleyerek, devlet iktidarını dolaysız sınıf zorbalığı biçiminden yoksunlaştırıyordu. İmparatorluk, eski toplumsal düzene bir soluk alacak zamanı sağlamaya yetenekli tek devlet biçimi idi. Böyle olduğu için tüm dünyada "düzenin kurtarıcısı" olarak alkışlandı, ve yirmi yıl boyunca tüm dünya zenci köle satıcıları için bir hayranlık konusu oldu. Kaliforniya, Avustralya[137] ve Birleşik Devletler'in olağanüstü gelişmesi aracıyla dünya pazarının durumunda görülen değişiklikler ile düşümdeş olan egemenliği altında, eşi hâlâ görülmemiş bir sınai etkinlik dönemi başladı. Bu bir borsa oyunu, malî dolandırıcılıklar, serüvenci hisse senetli şirketler içki âlemi oldu. Bundan, orta sınıfların mülksüzleştirilmesi aracıyla, hızlı bir sermaye yoğunlaşması sonucu çıktı, ve kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasındaki uçurum genişledi. Doğal eğilimleri

özgürlük kazanan kapitalist rejimin tüm alçaklığı, zincirlerinden boşandı. Bu aynı zamanda yukarı sınıfların bir lüks ve aşağılık tutkular içki âlemi de oldu. Hükümet iktidarının bu son biçimi onun aynı zamanda en bozulmuş biçimi idi de. Bir serüvenciler çetesi tarafından devlet kaynaklarının utanmaz bir yağmalanması oldu, fuhşun, her şeyin sahte çalımlar içinde olduğu yapmacık bir yaşamın doruğu oldu bu. Tepeden tırnağa düzmece parlaklık dolu hükümet iktidarı, çamura batıyordu. Devlet aygıtının kendisinin ilerlemiş çürümüşlüğü ve onun gölgesinde açılıp serpilen tüm toplumsal gövdenin dağılması, gözü bu altın, kan ve çamur rejiminin Avrupa ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e aktarma yapmakta olan Prusya süngüleri tarafından gözler önüne serildi.

Son ve en bozulmuş biçimi altındaki, yüce ve aşağılık gerçekliği içindeki devlet iktidarı, Paris işçi sınıfının devireceği, ve sadece bu sınıfın toplumdan kökünü sökebileceği o devlet iktidarı, işte bu idi. Parlamentarizme gelince, o kendi öz kuzucukları ve imparatorluk tarafından öldürülmüştü. İşçi sınıfının yapması gereken tek şey, onu diriltmemek idi.

İşçilerin ortadan kaldıracağı şey, eski toplum hükümet iktidarının azçok yetkinlikten uzak bir biçimi değil, ama yüce ve kesin biçimi, *imparatorluk* biçimi altındaki bu iktidarın ta kendisi idi. *İmparatorluğun* dolaysız antitezi, *Komün* idi.

Kısacası, Komün, eski hükümet aygıtının, kendi merkezlerinde, Paris'te ve Fransa'nın öbür büyük kentlerinde başlangıç niteliğindeki yıkılışı, ve işçi sınıfının müstahkem mevkileri olan Paris'te ve büyük kentlerde, işçi sınıfının hükümeti olan gerçek bir özerk hükümet ile değiştirilmesi anlamına geliyordu. Kuşatmadan yararlanarak, Paris kendini bir Ulusal Muhafız ile değiştirilmiş bulunan ordudan kurtarmıştı. 18 Mart ayaklanması, an-

cak bu durum sayesinde olanaklı duruma gelmişti. Bu edimsel durum bir kurum biçimine gelmeli, ve büyük kentler Ulusal Muhafızı, hükümet kapkaççılığına karşı silahlanmış halk, hükümeti halka karşı savunan sürekli ordunun yerine geçmeliydi. Komün, çeşitli ilçelerin (Paris bu işin başlatıcısı ve örneği olduğundan, başvuracağımız kaynak o olacaktır), tüm yurttaşların oyu ile seçilmiş, sorumlu ve her an görevden geri alınabilir belediye meclisi üyelerinden bileşecekti. Bu topluluğun çoğunluğu, doğal olarak işçilerden ya da işçi sınıfının tanınmış temsilcilerinden oluşacaktı. Hareketli ve parlamenter olmayan, aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı bir gövde olacaktı o. Polis görevlileri, merkezî bir hükümet görevlileri olacak yerde, Komünün hizmetkârları olacak, ve yönetimin tüm öbür kesimlerinin memurları gibi, her zaman Komün tarafından görevden geri alınabilir kalarak, onun tarafından atanacaklardı. Bütün memurlar, Komünün kendi üyeleri gibi, görevlerini işçi ücretleri karşılığı yerine getireceklerdi. Yargıçlar da seçilir, geri alınabilir ve sorumlu olacaklardı. Girişkenlik, bütün toplumsal sorunlarda, Komünün yetkisine giriyordu. Kısacası, tüm kamusal görevler, hatta merkezî bir hükümete bağlı olacak ender görevler bile, Komün memurları olan, ve dolayısıyla, Komün denetimi altına konmuş görevliler tarafından yüklenileceklerdi. Merkez görevlerin, halk üzerindeki otorite görevlerinin değil, ama ülkenin genel ve günlük gereksinmeleri tarafından gerektirilen görevlerin, bundan böyle sağlanamayacaklarını söylemek, öbür şeyler arasında, bir saçmalıktır. Bu görevler varolacaklardı, ama görevlilerin kendileri, eski hükümet aygıtında olduğu gibi, artık gerçek toplum üzerine yükselemiyorlardı; çünkü görevler, *Komün memurları* olan, ve dolayısıyla, gerçek bir denetim altına konmuş bulunan görevliler tarafından yüklenileceklerdi. Ka-

mu görevi, merkezî bir hükümet tarafından kendi aletlerine verilmiş, kişisel bir özgülük olmaktan çıkacaktı. Sürekli ordu ve hükümet polisi ile birlikte, maddî bastırma gücü kırılacaktı. Tüm kiliselerin, mülk sahibi kurumlar oluşturdukları ölçüde mülksüzleştirilmesi aracıyla, tüm devlet okullarında (parasız eğitim ile aynı zamanda) dinsel eğitimin yasaklanması aracıyla, iman sahiplerinin sadakaları ile yaşamak üzere, rahiplerin özel yaşamını dünyadan dingin el-ayak çekmişliğine gönderilmesi aracıyla, tüm eğitim kurumlarının hükümet denetim ve zorbalığından kurtarılması aracıyla, tinsel baskı gücü ortadan kaldırılacaktı. Bilim sadece herkesin harcı olmakla kalmayacak, ama hükümet baskısı ve sınıf önyargıları engellerinden de kurtarılacaktı. Belediye vergileri Komün tarafından konulup Komün tarafından alınacak; kamu yararı vergileri komünsel görevliler tarafından alınacak ve genel çıkar gözetilerek Komün tarafından kullanılacaklardır (genel çıkar yönünde kullanılmaları da Komünün kendisi tarafından denetlenecektir).

Hükümetin toplum üzerindeki bastırma ve otorite gücü, demek ki salt bastırıcı örgenlikleri içinde ortadan kaldırılacak, ve hükümet gücünün yerine getirilmesi gereken meşru görevlerine gelince, bu görevler toplum üzerine konmuş bir örgenlik tarafından değil, ama toplumun kendisinin sorumlu görevlileri tarafından görüleceklerdi.

7) SONUÇ

Savaşan, çalışan, düşünen, tarihsel girişkenliğinin sarhoşluğu ile coşmuş, kahraman gerçeklik dolu Paris, doğum ağrıları içindeki yeni toplumdur, ve o, karşısındaki Versailles'da, eski toplumu, o zamanı geçmiş hileler ve o birikmiş yalanlar dünyasını görmektedir. O dünya-

nın gerçek temsili, Fransa'da sınıf egemenliğinin ardarda ete kemiğe bürünmüş bulunduğu tüm o müteveffa rejimlerin ne dediği anlaşılmayan vampirleri ile dolu şu kırsal meclistir. Başında parlamentarizmin yaşlı bir şaklabanı bulunur, ve kılıcı da, Paris'i Prusyalı yenicinin gözleri önünde bombalayan bonapartçı *capitulard*'ların[37] ellerindedir.

İkinci İmparatorluğun, yıkılışı içinde, Fransa üzerine yığmış bulunduğu engin yıkıntılar, onlar için daha önceki yıkıntıların, lejitimizm ya da orleancılığın molozlarını topraktan çıkarma ve yüzeye atma fırsatından başka bir şey değildirler.

Yaşam alevi, tüm geçmiş göçlerin mezar kokusu havası içinde yanmalıdır. (Soludukları hava bile, tüm geçmiş göçlerin mezar kokusudur.)

Onlarda, yaşama karşı ortak komploları, sınıf çıkarlarının bencilliği, Fransız toplum gövdesinden beslenme istekleri, ortak zenci köle satıcıları çıkarları, şimdiki zaman nefretleri ve Paris'e karşı savaşları dışında, gerçek hiç bir şey yoktur.

Louis-Philippe saltanatının o yaşlı fosilinden, Louis XIV'ün sarayında, Ulusal Mecliste: "Biz devletiz" ("Devlet, biziz")[138] diye haykıran kont Jaubert'den, 1789'daki öncellerine oranla ne derecede yozlaşmış bulunduklarını göstermek için toplantılarını *Jeu de paume*'da yapan Thiers'nin cumhuriyetçi dalkavuklarına değin, onlarda her şey karikatürdür.

Thiers başta, çoğunluğun büyük yığını, lejitimistler ve orleancılar grupları, ve, ek olarak da, "eski usul" cumhuriyetçiler arasında bölünmüş bulunuyor. Bu bölüntülerden herbiri kendi restorasyonu, ve cumhuriyetçiler de parlamenter cumhuriyetin restorasyonu için dolaplar çeviriyor. Cumhuriyetçiler umutlarını Thiers'nin yaşlı kendini beğenmişliğine bağlıyor, onun egemenliğinin cum-

huriyetçi dekorunu oluşturuyor ve, Paris'i Thiers'nin kollarına atmaya ve Saisset ile birlikte silahsızlandırmaya giriştikten sonra, Paris'e karşı bonapartçı generallerin savaşını kendi varlıkları ile onaylıyorlar! Bu üzgün yüzlü şövalyelerin, bile isteye kabul ettikleri aşağılanmalar, sınıf egemenliğinin özel biçimi olarak cumhuriyetçiliğin nereye değin düşmüş bulunduğunu gösterir. Thiers, onları düşünerektir ki, Seine-et-Oise belediye başkanları topluluğuna, onların en çok isteyebilecekleri şeyi soruyordu. "O, basit yurttaş, devletin başında değil miydi?" 1830'dan 1870'e değin tüm ilerleme, işte şu: Louis-Philippe o zaman cumhuriyetlerin en iyisi idi, ve şimdi cumhuriyetlerin en iyisi olan, Louis-Philippe'in bakanı, küçük Thiers'nin ta kendisi.

Gerçek görevlerini —Paris'e karşı savaş— imparatorluk askerleri, jandarma ve polis aracıyla, emekli bonapartçı generallerin komutası altında yerine getirme zorunda, 1848-1851 rejimleri dönemindeki gibi, imparatorluğun ikinci bir restorasyonunun aleti olmaktan başka bir şey yapmadıklarından kuşkulanarak, çizmeleri içinde tir tir titriyorlar. Papalık zuhafları, Cathelineau'nun Vendéelileri ve Charette'in Bretonları, gerçeklikte onların "parlamenter" ordularıdırlar, ve imparatorluk gerçekliğine oranlandıkları zaman, bunlar bir ordu hayaletinden başka bir şey değildirler. Cumhuriyetin kendisi adına öfkeden tepeleri attığı sırada, Bismarck'ın dayattığı buyrukları bu cumhuriyet adına kabul ediyor, Fransa'nın zenginliğinden arta kalan şeyleri iç savaşta onun adına saçıp savuruyor, Paris'i onun adına ele veriyor, başkaldırıcılara karşı olası sürgün yasalarını onun adına hazırlıyor, Fransa üzerindeki diktatörlüklerini onun adına kuruyorlar.

1815'ten 1848'e değin kendi öz rejimleri altında her zaman karşı çıktıkları, cumhuriyet tarafından onlara

karşı yürürlüğe konduktan sonra, Mayıs 1850'de yürürlükten kaldırdıkları, ve şimdi de, onunla birlikte kabul ettikleri şeyin plebisitler imparatorluğu olduğunu unutarak, imparatorluğun ona vermiş bulunduğu bozulmuş biçim altında kabul ettikleri genel oy hakkını tanık diye ileri sürüyorlar! Kendileri, hatta genel oy ile de olsa, kabul edilmez kimselerdir!

Paris'i, ulusal birliğe karşı başkaldırmakla kınıyorlar, ve ilk sözleri, Paris'in başkentsizleştirilmesi aracıyla bu birliğin *başını kesmek* oldu. Paris, onların ister gibi göründükleri şeyi gerçekleştirdi; nedir ki, o, bu işi onların diledikleri gibi, geçmişin gerici bir kuruntusu olarak değil, ama geleceğin devrimci bir savunusu olarak yaptı. Şoven Thiers, Paris'i 18 Marttan bu yana "Prusya müdahalesi" ile tehdit ediyor, Bordeaux'da "Prusya müdahalesi" yandaşı olduğunu ilân etti, gerçeklikte Paris'e karşı, sadece Prusya'nın ona vermiş bulunduğu araçlar sayesinde hareket ediyor. Bu şovenizm şaklabanına oranla, Bourbon'lar özsaygının ta kendisi idiler.

Restorasyonlarının —eğer zafer kazanırlarsa— adı ne olursa olsun, başına geçirdikleri mutlu taht isteklisi kim olursa olsun, bu restorasyonun gerçekliği, kendi çürümüş sınıflarının yüce ve zorunlu siyasal egemenlik biçimi olan imparatorluktan başka bir şey olamaz. Eğer onu yeniden kurma başarısını gösterirlerse —ve başarı kazanan restorasyon planı hangisi olursa olsun, onu yeniden kurma zorundadırlar—, temsil ettikleri eski toplumun çürümesini ve savaştıkları yeni toplumun olgunlaşmasını hızlandırmaktan başka bir şey sağlayamayacaklardır. Bulanık bakışları müteveffa rejimlerin siyasal dış görünüşlerinden başka bir şeyi seçmiyor, ve başlarına bir Henri V ya da Paris kontunu geçirerek onları diriltmeyi düşlüyorlar. Bu siyasal üstyapıları taşımış bulunan toplumsal gövdelerin yıkılmaya yüz tuttuklarını, bu rejimlerin an-

cak Fransız toplumunun şimdi aşılmış bulunan koşulları içinde ve geçip gitmiş evrelerinde olanaklı olduklarını, ve Fransız toplumunun ancak ve ancak çürüme durumundaki imparatorluk rejimi ile yenilik taşıyıcısı emek cumhuriyeti arasında bir seçim yapabileceğini hiç mi hiç görmüyorlar. Siyasal biçimler çevrimlerinin, toplumun geçirdiği gerçek değişikliklerin siyasal dışavurumundan başka bir şey olmadıklarını görmüyorlar.

Savaş zaferlerinin kaba sevinci içinde, Fransız toplumunun acılarını seyreden ve bir Shylock'un pinti hesapları ve *Krautjunker*'in* saygısız kabalığı ile onları sömüren Prusyalılar, imparatorluğu Alman toprağına aktarmakla kendi kendilerini çoktan cezalandırmış bulunuyorlar. Kendi kendilerini, Fransa'da, eski düzen ile birlikte onları da silip süpürecek olan yeraltı akımları özgürleştirmeye mahkûm etmiş bulunuyorlar. Belki Paris Komünü yenilecek, ama girişmiş bulunduğu toplumsal devrim muzaffer olacak. Her yer, onun doğum yeridir.

PARÇALAR

Thiers'nin Bültenlerinin Yalanları

Şu engin Versailles aldatmacası, onun yalancı niteliği, Thiers'den, "şeylerin gerçekliği" kendisi için ancak "parlamenter anlam"da, yani yalan biçimi altında varolan bu profesyonel yalancıdan başka hiç kimsede bu kadar iyi ete kemiğe bürünüp, yoğunlaşamazdı.

Başpiskoposun mektubuna yanıt verirken, "Versailles birliklerine maledilen sözde idam ve *misillemeleri* (!)" serinkanlılıkla yadsıyor, ve bu saygısız yalanı da kendi

* Katı toprak ağası. —ç.

"köylüler"i tarafından tam da bu erekle seçilmiş bir komisyona doğrulatıyor. Bu marifetlerin, bonapartçı generallerin kendileri tarafından muzafferane ilân edildiklerini adamakıllı biliyor. Ama terimin "parlamenter anlam"ında, bu marifetler hiç olmamış.

Paris'in bombalanması üzerine 16 Nisan günlü genelgesinde:

"Eğer birkaç top sesi duyuluyorsa, bu Versailles ordusunun işi değil, kendilerini göstermeye cesaret edebildikleri zaman, *savaştıklarına inandırmak isteyen* bazı asilerin işidir."

Herkesi dövüştüğüne inandırmak için kendi kendini bombalayan elbette Paris!

Daha sonra: "*Bizim topçumuz bombalamıyor: topa tutuyor, evet.*"

Thiers'nin Moulin-Saquet üzerine bülteni (4 Mayıs): "*Paris'in onu ezen korkunç zorbalardan kurtarılması*" (Paris ulusal muhafızlarını uykuları içinde öldürerek).

Çekirdeğini Valentin'in jandarmaları ile Piétri'nin *sergents de ville*'inin* oluşturduğu, papalık zuhafları, Charette'in Chouan'ları ve Cathelineau'nun Vendée'lileri ile pekiştirilmiş, tutsaklıktan Bismarck'ın lütfu ile kurtulmuş bonapartçı başıbozuk asker tortusu, hepsi de kaçak ve aralıkçı teslimden yana generaller tarafından yönetilen bu alacalı bulacalı orduyu, o "*Fransa*'nın *şimdiye değin sahip olduğu en güzel ordu*" olarak vaftiz etti. Elbette, eğer Prusyalılar hâlâ Saint-Denis'de konaklıyorlarsa, bu, Thiers onları bu "güzeller güzeli ordu"nun görünüşü ile korkutmak istediği içindir.

Bu güzel ordu gibi, "Fransa'da bugüne değin varolan en liberal ve en özgürce seçilmiş meclis" de Versailles'ın çağdışılığıdır. Thiers, belediye başkanlarına vb., "sözünü

* Polislerinin. —ç.

hiç bir zaman bozmamış bir adam" olduğunu anlatarak, elbette parlamenter anlamda, tuhaflıklarını taçlandırıyor.

O, cumhuriyetçilerin en içtenidir ve (27 Nisan oturumu): "Meclis ondan bile daha liberaldir."

Belediye başkanlarına: "Bugüne değin hiç bozmamış bulunduğum", parlamenter anlamda, yani bugüne değin hiç tutmamış bulunduğum "sözüme güvenilebilir". "Meclis, Fransa'nın seçmiş bulunduğu en liberal meclislerden biridir."

Kendisini Lincoln'e ve Parislileri de Güneyin başkaldıran zenci köle satıcılarına benzetiyor. Güneyliler, emek köleliğini koruyup sürdürmek için, topraksal bir ayrılma, Birleşik Devletler'den ayrılmak istiyorlardı. Paris, emeğin kurtuluşunu sağlamak için, Bay Thiers'nin kendinden ve onun temsil ettiği çıkarlardan ayrılma, onu iktidardan ayırmak istiyor.

Bonapartçı generallerin, jandarma ve Chouan'ların Paris'ten aldıkları öç, emeğe karşı sınıf savaşının bir zorunluluğudur, ama, bültenlerinin küçük tiradında, Thiers bunu, gözdesi Napoléon I'e karikatür olarak öykünmek için bahane olarak alıyor, ve Fransız ordusunun, Parislilere karşı savaşı ile, Prusyalılara karşı savaşta yitirmiş bulunduğu şanlılığı yeniden kazandığını ileri sürdüğü zaman, tüm Avrupa'nın alay konusu durumuna geliyor. Böylece tüm savaş, gizli bir biçimde *onun kendi* başkomutanlığı altına verilmiş, *onun kendi* ordusu tarafından girişilen, *onun kendi* savaşlarını betimleyecek olmaktan çok mutlu bir bücürün çocukça kendini beğenmişliğine özgürlük kazandırmaya yönelik, katıksız bir çocuk oyunu olarak görünüyor.

Ve Paris ve taşra karşısında, yalanları doruğuna varıyor.

Prusyalıların gizli yardımına karşın, gerçeklikte,

"Fransa'nın bugüne değin sahip olduğu en güzel ordu"yu iki aydan bu yana köstekleyen Paris, aslında sadece bir tek şeyden kaygı duyuyor: kendi "korkunç zorbalar"ından Thiers tarafından kurtarılmak, ve bu nedenle Paris, bir avuç caniden başka bir şey olmamakla birlikte, ona karşı dövüşüyor.

O [Thiers —ç.], Komünü, bir avuç kürek mahkûmu, bir avuç "salıverilmiş" olarak, ayaktakımı olarak göstermekten yorulmuyor. Paris "kendisini ezen *affreux** zorbalar"dan onun tarafından kurtarılmayı istediği için ona karşı dövüşüyor. Ve bu "bir avuç" serüvenci, yenilmez MacMahon tarafından yönetilen ve Thiers'nin kendisinin Napoléon dehası tarafından esinlendirilen "Fransa'nın bugüne değin sahip olduğu en güzel ordu"yu iki aydan bu yana köstekliyor!

Paris'in direnişi bir gerçeklik değil, ama Paris üzerine Thiers'nin yalanları bir gerçeklik.

Paris'in tüm sağlıklı öğeleri, onu savaş başarıları ile yalanlamakla yetinmeyerek, yalan dünyasından çıkarmak için ona boşuna başvurmuşlardır.

"Paris hareketini, onun nedeni ve hareket noktasından başka bir şey olmamış olan Montmartre baskını ile hiç mi hiç karıştırmamak gerek; bu hareket Paris'in vicdanına kök salmıştır; şu ya da bu nedenle, kendini bu hareketten uzak (dışında) tutmuş bulunanların çok büyük bir bölümü bile, bundan ötürü gene de onun toplumsal meşruiyetini yadsımıyor."

Bunu söyleyen kim? 7.000-8.000 tüccar ve sanayici adına konuşan sendikal *chambres*** delegeleri. Onlar bunu Thiers'nin kendisine söylemek için Versailles'a gittiler. *Cumhuriyetçi Birlik Derneği,*[116] *Mason Locaları,* delegasyonları ve gösterileri aracıyla, aynı şeyi söylüyorlar. Ama

* Korkunç. —ç.
** Odalar. Sendikal odalar, meslek odaları. —ç.

o, bu işten vazgeçmek istemiyor.

Moulin-Saquet konusundaki bülteninde (4 Mayıs):

"300 tutsak ... başkaldırıcılar birliğinin geri kalanı, savaş alanında 150 ölü ve yaralı bırakarak, dörtnala sıvıştı. ... İşte Komünün kendi bültenlerinde göklere çıkarabileceği zafer. Paris az zaman sonra onu ezen korkunç zorbalardan kurtarılacak."*

Ama savaşan Paris, gerçek Paris, *onun* Paris'i değil. Onun kendi Paris'i sadece parlamenter bir yalan. "Zengin Paris, aylak Paris, kapitalist Paris", kozmopolit kerhane, onun kendi Paris'i işte budur. İşte kendine dönmek isteyen Paris; gerçek Paris, "aşağılık kalabalık" Paris'i. Cesaretini "barışçıl yürüyüş" ve Saisset'nin kaçışında göstermiş bulunan, "aile, din, düzen" ve özellikle "mülkiyet adamı"na takılan *cocottes*** tarafından izlenerek, şimdi Versailles, Rueil, Saint-Denis ve Saint-Germain-en-Laye'-ye üşüşen Paris, aylak sınıfların Paris'i, yapılmakta olan savaşlara tiyatro dürbünü ile bakarak oyalanan, iç savaşı hoş bir eğlence sayan *francs-fileurs*'ün[74] Paris'i, işte Bay Thiers'nin Paris'i bu; Coblence göçünün,[75] Bay de Calonne'un Fransa'sı olması gibi, Versailles göçü de Bay Thiers'-nin Fransa'sı.

Eğer Komünden Thiers, onun "köylüler"i, onun *décembriseurs**** ve jandarmaları tarafından kurtarılmak isteyen Paris bir yalansa, Paris'ten Thiers ve "köylüler"i tarafından kurtarılmak isteyen taşra da bir o kadar yalandır.

Frankfurt'ta barış antlaşmasının imzalanmasından önce,[139] Paris'e karşı dövüşmek üzere, Ulusal Muhafız ve gönüllü taburlarını Versailles'a göndermeye çağırmak için, Thiers taşraya başvurdu. Taşra, bu isteği kesin olarak ge-

* Tüm alıntı metinde Fransızcadır. —*Ed.*

** Kokotlar, hafifmeşrep kadınlar. —*ç.*

*** Aralıkçıları. —*ç.*

ri çevirdi. Sadece Bretagne, "ak bayrak altında dövüşen, herbiri göğsünde ak kumaştan bir İsa yüreği taşıyan ve: *Vive le roi!** diye haykıran" bir avuç *Chouan* gönderdi. Taşra onun çağrısını işte böyle dinledi; öyle ki, Thiers, Bismarck tarafından salıverilen Fransız tutsaklarını gönderme, papalık zuhaflarını (*kendi* taşrasının tek gerçek silahlı temsilcileri) alma, ve 20.000 jandarma ile 12.000 *sergents de ville*'i** ordusunun çekirdeği durumuna getirme zorunda kaldı.

Paris'i taşradan yalıtmaya (ayırmaya) çalıştığı yalan duvarına, manevî abluka ve polis ablukasına karşın, taşra, Paris'e karşı savaşmak üzere taburlar gönderecek yerde, onu Paris ile barış isteyen öylesine bir delegasyon yağmuruna uğrattı ki, sonunda onları kişisel olarak kabul etmekten vazgeçti. Taşra tarafından gönderilen, ve çoğu Paris ile hemen bir bırakışma yapılmasını, "görev süresinin bittiği için" meclisin dağılmasını, ve Paris'in istediği belediye haklarının verilmesini isteyen çağrıların tonu öylesine yaralayıcı idi ki, Dufaure, "barışmaya karşı genelge"sinde bu çağrılara karşı valileri uyarıyor. Buna karşılık, köysel Meclis ve Thiers, taşradan bir tek onama çağrısı almadılar.

Ama, taşranın, taşra üzerindeki "yalan"ları konusunda, Thiers'ye yöneltti̇ği *grand défi,**** onun yönetimi altında, onun meclisi tarafından oylanmış bulunan bir yasa temeli üzerinde yapılan 30 Nisan belediye seçimleri oldu. Ötesi berisi budanmış Fransa'ya hâlâ kalan 35.000 Komün tarafından seçilmiş (yuvarlak rakam) 700.000 belediye meclisi üyesi üzerinden, lejitimist, orleancı ve bonapartçılar birarada 8.000'i bile bulmuyorlardı! Ara seçimler daha da kötü oldu. Şaşırtmaca ile ve düzmece bahane-

* Yaşasın Kral! —ç.
** Polis. —ç.
*** Büyük meydan okuma. —ç.

ler altında seçilmiş bulunan *Ulusal Meclis*in, Fransa'yı, Fransız taşrasını, Paris *eksi* Fransa'yı ne ölçüde temsil ettiğini de bu durum açıkça gösterir!

Ama, Thiers'nin kendi 1834 yasasına ve 1855 tarihli bir imparatorluk yasasına dayanarak karşı çıkmış bulunduğu, taşradaki büyük kentler belediye delegelerinin Bordeaux'daki bir toplanma tasarısı,[140] onu, tıpkı "kendi" Paris'inin bir yalan olduğu gibi, kendi "taşra"sının da bir yalandan başka bir şey olmadığını itiraf etme zorunda bıraktı. Taşrayı, "yapma" Paris'e benzemek, "komünizmin ve başkaldırmanın temellerini atmak" istemekle suçluyor. Son günlerde, ona, Paris ile barış isteyen Nantes, Vienne, Chambéry, Limoux, Carcassone, Agers, Carpentras, Montpellier, Privas, Grenoble, vb. belediye meclisleri tarafından bir başka yanıt verildi.

"Cumhuriyetin kesin doğrulamasını, komünsel hakların tanınmasını", *Vienne* belediye *meclisinin dediği* gibi, "8 Şubatta seçilenler, aday oldukları sırada, genelgelerinde vaadetmiş bulunuyorlardı. Dış savaşı durdurmak için, o (Ulusal Meclis) iki eyaleti bıraktı ve Prusya'ya 5 milyar vaadetti. İç savaşa son vermek için ne yapmaz?"*

(Tam tersine. İki eyalet onun "özel" mülkiyeti değil, ve ödenecek 5 milyara gelince, o da onun tarafından değil, Fransa halkı tarafından ödenecektir.)

Öyleyse Paris her ne kadar, taşranın, tüm devlet güçlerine karşı ona yardım etmeksizin, barışçıl gösterilerle yetindiğinden haklı olarak yakınabilirse de ..., taşra, bununla birlikte, Thiers'nin ve meclisin kendisini temsil etme hakkını, ikircil olmayan terimlerle yadsımıştır; tüm varoluşları gibi, onların kendi taşralarının da bir yalan olduğunu, bir aldatmaca ve bir dolap olduğunu ilân etmiştir.

---

* Tüm alıntı metinde Fransızcadır. —*Ed.*

Genel Konsey, Paris *Enternasyonal* seksiyonlarının şanlı Paris devriminde üzerlerine almış bulundukları yüksek rolden ötürü gurur duyar. Alıkların düşündükleri gibi, ne Paris seksiyonu, ne de Enternasyonalin herhangi bir başka kolu, bir merkezden *un mot d'ordre** almış olduğu için değil. Ama tüm ülkeler işçi sınıfının, Enternasyonale katılan ve onun fikirlerini benimseyen en iyi bölümü, her yerde, kesenkes, işçi sınıfı hareketlerinin yönetimini eline aldığı için.

Daha Bismarck'ın tutsaklarının ona Fransa'yı teslim ettikleri, ama buna karşılık, Paris'e boyuneğdirme açık ereğiyle, ellerinde bir muhafız gücü bulundurma izni aldıkları teslim şartlaşması günü, Paris** tetik üzerinde idi. Ulusal Muhafız yeniden örgütlendi ve komutasını, bazı eski bonapartçı birliklerin kalıntısı dışında, başkentin bölük, tabur ve bataryaların tümü tarafından seçilmiş bir merkez komiteye verdi. Prusyalıların Paris'e girmesinden bir gün önce, Prusyalıların işgal edecekleri mahallelerde *capitulard*'lar tarafından kahpece yüzüstü bırakılmış bulunan top ve *mitrailleuse*'lerin, Montmartre, Belleville ve La Villette'e taşınmasını, Merkez Komite sağladı.

-

Silahlı Paris, karşı-devrimci komplonun yolu üzerindeki tek ciddî engel idi. Öyleyse Paris'i silahsızlandırmak gerekiyordu. Bu konu üzerinde, Bordeaux Meclisi içtenliğin ta kendisi idi. Eğer "köylüler"in yüz kızartıcı uğultusu kendini anlatmaya yetmiyor idiyse, Paris'in Thiers tara-

* Bir slogan. —ç.

** Bundan sonra, elyazmasının sayfa numarası verilmemiş üç sayfası üzerine yazılmış bir metin geliyor: ikinci paragrafta "s. 9" notu var. —Ed.

fından triumviranın —*décembriseur** Vinoy, bonapartçı jandarma Valentin ve cizvit general Aurelle de Paladines— sevecen özenine teslimi, Paris'in silahsızlandırılmasının sonal ereğine ilişkin son kuşkuyu da dağıtabilirdi. Ama, ereklerini her ne kadar içtenlikle itiraf ettilerse de, bu canavar canilerin iç savaş açma bahaneleri, yalanların en utanmazı, en yüzsüzü (apaçığı) oldu. Paris Ulusal Muhafız topçu birlikleri, diyordu Thiers, devlete aittir, ve devletin olmalıdır. Gerçek ise, şu: Daha Bismarck'ın tutsaklarının ona Fransa'yı teslim ettikleri, ama Paris'e boyuneğdirme açık ereği ile kalabalık bir muhafızı kendileri için korudukları teslim şartlaşması günü, Paris tetik üzerinde idi. Ulusal Muhafız yeniden örgütlendi ve kendi komutasını da, bazı eski bonapartçı birliklerin kalıntıları dışında, birliklerin tümü tarafından seçilmiş bir merkez komiteye verdi. Prusyalıların Paris'e girmesinden bir gün önce, Prusyalıların işgal edecekleri mahallelerde *capitulard*'lar tarafından kahpece yüzüstü bırakılmış bulunan top ve *mitrailleuse*'lerin Montmartre, Belleville ve La Villette'e taşınmasını, onun Merkez Komitesi sağladı. Bu toplar, Ulusal Muhafızın paraları ile alınmıştı. 28 Ocak antlaşmasında, resmen onun özel mülkiyeti olarak tanınmıştı ve, bu nitelikle, hükümete ait silahların, yenenlere genel tesliminin dışında bırakılmıştı. Ve Thiers, Ulusal Muhafız top birliklerinin devlet mülkiyeti olduğu yolundaki düzmece bahane ile iç savaşa girişme cüretinde bulundu!

Bu toplara elkonması, Paris Ulusal Muhafızının, ve dolayısıyla, 4 Eylül devriminin genel silahsızlandırılması için hazırlayıcı önlem olmaktan başka bir işe elbette yaramayacaktı. Ama bu devrim Fransa'nın yasal rejimi durumuna gelmişti. Bu devrimin cumhuriyeti, yenen ta-

* Aralıkçı. —ç.

rafından, teslim şartlaşması maddelerinde bile tanınmıştı. Teslim şartlaşmasından sonra, yabancı devletlerce de tanınmış, ve Ulusal Meclis onun adına toplanmaya çağrılmıştı. Paris emekçileri tarafından yapılmış bulunan 4 Eylül devrimi, Bordeaux'da toplanan Ulusal Meclisinin ve onun yürütmesinin tek yasal sanı idi. 4 Eylül olmasaydı, Ulusal Meclis yerini hemen genel oy ile seçilmiş ve devrimin kolu tarafından dağıtılmış bulunan *Corps législatif*'e* bırakırdı. Thiers ve "salıverilmiş"leri, gezi izin belgeleri ve Cayenne'a bir yolculuk yapmama inancası rica ederek, boyuneğerlerdi. Yetkileri Prusya ile barış koşullarını kararlaştırmakla görevli bir noterin yetkilerinden başka bir şey olmayan Ulusal Meclis, bu devrimde önemsiz bir olaydan başka bir şey değildi. Bu devrimin gerçek bürünümü, devrimi yapmış, devrim için açlığın korkunçlukları ile birlikte beş aylık bir kuşatmaya katlanmış ve, Trochu "plan"ına karşın, direncini sürdürerek, bu devrimi taşrada korkunç bir savunma savaşı temeli durumuna getirmiş bulunan silahlı Paris idi. Ve şimdi, Bordeaux'nun ayaklanmış zenci köle satıcıları, kaba sövgülerle birlikte, Paris'e silahları bırakmasını, ve 4 Eylül halk devriminin, Louis Bonaparte ve gözdelerinin ellerinden, onun kralcı rakiplerinin ellerine basit bir iktidar aktarmasından başka bir ereği olmadığını kabul etmesini buyuruyorlardı. Yoksa, Paris, Fransa'nın, ona canla başla bağlı savunucusu olarak ortaya çıkmalıydı; ve Fransa, yıkımdan ancak İkinci İmparatorluğu doğurmuş ve, onun koruyucu vasiliği altında, tam bir çürümüşlüğe değin olgunlaşmış bulunan siyasal ve toplumsal koşulların devrimci altüst edilmesi ile kurtarılıp canlandırılabilirdi. Beş aylık bir açlık sonucu güçten daha da düşmüş bulunan Paris, bir an duraksamadı. Kapıları önünde konaklamış Prusya ordusu-

* Yasama Meclisi. —ç.

nun bakışları altında, Fransız komplocularına bir direncin tüm tehlikelerini göze alma kahramanca kararma vardı. Ama, iç savaştan aşırı tiksinmesi içinde, Paris halk hükümeti, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, meclisin kışkırtmalarına, yürütmenin kapkaççılıklarına ve ordu birliklerinin Paris ve dolaylarındaki tehdit edici bir toplanmasına karşın, salt savunucu tutumunda direndi.

18 Mart sabahı gün ağarırken, Paris şu gök gürültüsü çığlığı ile uyandı: "*Vive la Commune*!"* Peki Komün, burjuva sağduyusunu öylesine tedirgin eden bu sfenks, nedir?

"Başkent proleterleri, diyordu Merkez Komite 18 Mart bildirgesinde, yönetici sınıfların güçsüzlük ve ihanetleri ortasında, onlar için, devlet işlerinin yönetimini ele alarak durumu kurtarma zamanının gelmiş bulunduğunu anladılar. ... Siyasal iktidarı fethederek, yazgılarını ele almanın buyurucu görevleri ve mutlak hakları olduğunu anladılar."

Ama işçi sınıfı, temellükçüler sınıfının rakip fesat komitelerinin kendi zafer zamanlarında yapmış bulundukları gibi, devlet makinesini olduğu gibi ele geçirmek ve onu kendi hesabına işletmekle yetinemez.

Merkezî devlet iktidarı, sistemli ve hiyerarşik bir işbölümü planına göre biçimlenmiş, sürekli ordu, polis, bürokrasi, din adamları ve yüksek görevliler gibi her yerde varolan örgenlikleri ile birlikte, doğmakta olan burjuva topluma, feodalizme karşı kurtuluş savaşımında güçlü bir silah hizmeti gördüğü mutlak krallık çağında ortaya çıkar. 18. yüzyıl Fransız Devrimi, senyörel, yerel, kentsel ve bölgesel ayrıcalıklar saçmalığını silip süpürmüş, ve böylece toplumsal dayanağı, kesin devlet üstyapısına karşı koyan son ortaçağsal engellerden kurtarmıştır. Devlet kesin biçimini, modern Fransa'ya karşı eski yarı-feo-

* Yaşasın Komün! —ç.

dal Avrupa'nın koalisyon savaşları ürünü olan Birinci İmparatorluk döneminde kazandı. Bunu izleyen parlamenter rejimler altında, hükümet iktidarının elde edilmesi, dayanılmaz çekicilik, otorite, kazanç ve tantanaları ile birlikte, bir yandan, yönetici sınıfların rakip fesat komiteleri arasında anlaşmazlık nedeni durumuna geldi. Öte yandan, toplumun iktisadî değişikliklerinin gerçekleşmesi ile aynı zamanda, siyasal niteliği değişti. Sanayideki ilerleme geliştikçe, sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığı da genişliyor, yoğunlaşıyor, hükümet iktidarı gitgide sermayenin emek üzerindeki ulusal bir egemenliği, toplumsal bağımlılığı sağlamak için örgütlenmiş bir siyasal güç, basit bir sınıf zorbalığı aygıtı niteliği kazanıyordu. Sınıflar savaşımının gidişinde (gelişmesinde) (akışında) yeni bir ilerleyici evre gösteren her halk devriminden hemen sonra, devlet iktidarının bastırıcı gücü daha acımasız ve her türlü kılık değiştirmeden daha uzak görünüyordu. Temmuz Devrimi, devlet aygıtının yönetimini, toprak sahibinden kapitaliste, işçilerin uzak düşmanından yakın düşmanına geçirdi. Bu nedenle devlet iktidarı, işçi sınıfı karşısında, daha açık bir biçimde belirlenmiş bir düşmanlık ve bastırıcılık tutumu takındı. Şubat Devrimi, "toplumsal cumhuriyet" bayrağını yükseltir. Daha kendini gösterir göstermez, devlet iktidarının gerçek anlamının aydınlandığının kanıtını verir. Devletin, kamu yararının silahlı gücü olduğu, toplumun genel çıkarlarının bürünümü olduğu, çatışan özel çıkarları, onları kendi yerlerinde tutarak, egemenlik altına aldığı yolundaki yüksekten atmasının içyüzünü ortaya koyar. Devlet iktidarının gizemini: sınıf zorbalığı aleti olarak kullanılmasını açığa çıkartır. Cumhuriyetin, artık sadece eski sınıf egemenliği sisteminin siyasal bir değişikliği değil, ama sınıf egemenliğinin kendisini ortadan kaldırmanın devrimci aracı olduğunu gösterir. "Toplumsal cumhuriyet"in tehditleri

karşısında, egemen sınıf, parlamenter cumhuriyet anonim rejiminin, kendi rakip fesat komitelerinin katıldıkları hisse senetli bir şirket durumuna dönüşebildiğini, oysa geçmişin krallıklarının, tersine, adları ile bile, bir fesat komitesinin yengisi ve öbürünün yenilgisi, bu sınıfın bir bölüntüsünün çıkarlarının, bir başka bölüntüsünün çıkarları üzerindeki, toprak mülkiyetinin sermaye, ya da sermayenin toprak mülkiyeti üzerindeki zaferi anlamına geldiklerini içgüdüsel bir biçimde sezer. İşçi sınıfı karşısında, şimdiye değin egemen olan sınıfın, yığınların emeğini hangi özgül biçim altında temellük ederse etsin, ancak bir tek ve aynı *iktisadî* çıkarı vardır: o, ister doğrudan doğruya toprak sahipleri sınıfı ya da kapitalist sınıf olarak, ister dolaylı yoldan toprak sahibi ve kapitalist devlet asalakları aracıyla, emeğin bağımlılığını koruyarak sürdürmek ve bunun meyvesini devşirmek ister; üreticiler yığınını, üstleri için basit bir zenginlik ve egemenlik kaynağından başka bir şey oluşturmayan bir "aşağılık kalabalık" durumuna getiren bu "düzen"i sağlama bağlamak ister. İşe mülkiyeti yağma etmekle başlayarak, onun savunucuları rolüne hazırlanmakta ivecenlik gösteren lejitimistler, orleancılar, burjuva cumhuriyetçiler ve bonapartçı serüvenciler, işte bu nedenle "*düzen partisi*" içinde birleşir ve kaynaşırlar. Proletarya tarafından: "*toplumsal cumhuriyet*!" coşkun çığlıkları ile yapılmış bulunan bu devrimin pratik sonucudur bu. Düzen partisinin parlamenter cumhuriyeti, sadece egemen sınıfın terörcü yönetimi değildir. Devlet iktidarı onun ellerinde, üreticinin devrimci özlemlerine karşı, kapitalistin, toprak sahibinin ve onların devlet asalaklarının ellerindeki *iç savaş aleti* durumuna gelir.

Kralcı rejimler altında, günün hükümetinin bastırıcı önlemleri ve benimsenmiş ilkeleri, egemen sınıfların iktidarda olmayan bölüntüleri tarafından halk karşısında

kötülenirler. Muhalefet öğeleri, egemen sınıf içinde, halkın öz çıkarına başvurarak, halkın çıkarını koruyan tutumlar takınarak, halk özgürlüklerini savunarak, halkı kendi partizan çekişmeleri ile ilgilendirirler. Ama anonim cumhuriyet yönetimi altında, (geçmişin tüm rejimlerinin cephaneliklerinden bastırma silahlarını çekip alarak) geçmişin eski rejimlerinin bastırma araçlarını biraraya getirerek ve onları acımasızca kullanarak, egemen sınıfın çeşitli bölüntüleri kendilerini bir yadsımalar ahlâksızlığına verirler. Köpeksi bir yüzsüzlük ile, daha önceki fikir ve inanç açıklamalarını yadsır, sözde ilkelerini ayaklar altında çiğner, bu ilkeler adına kışkırtmış bulundukları devrimleri, hem de, halka karşı ortak bir haçlılar biçiminde biraraya gelmelerini sağlamak için, sadece anonim cumhuriyet yönetiminin yeterince geniş olmasına karşın, cumhuriyet adına değin lânetlerler.

Sınıf egemenliğinin bu özel olarak yırtıcı biçimi, öyleyse onun en tiksinç ve en başkaldırtıcı biçimidir de. Devlet, iktidarını sadece iç savaş aleti olarak kullandığından, onu ancak iç savaşı sonsuzlaştırarak koruyabilir. Dorukta, parlamenter anarşi, "düzen" partisi bölüntülerinden herbirinin, kendi gözde rejiminin yeniden kurulması için ardı arası kesilmez entrikaları; kendi dar çevresinin dışındaki tüm toplumsal gövdeye karşı açık savaş içinde olduğu için, düzen partisinin egemenliği en hoşgörülmez düzensizlik durumuna geliyor. Halk yığınına karşı savaşımı içinde, onun tüm direnme araçlarını ortadan kaldırdıktan sonra, onu savunmasız bir biçimde yürütmenin kılıcına teslim ettikten sonra, düzen partisinin kendisi ve onun parlamenter rejimi de, yürütme kılıcı tarafından sahneden uzaklaştırılmışlardır. Öyleyse düzen partisinin bu parlamenter cumhuriyeti, bir erk aralığından başka bir şey olamaz. Doğal meyvesi, imparatorluğun taşıdığı numara kaç olursa olsun, imparatorluk rejimidir. İmpa-

ratorluk biçimi altında, devlet iktidarı, krallık âsası yerine kılıç ile, köylülüğe, emek ile sermaye arasındaki sınıf savaşımının uzağında gibi görünen o geniş üreticiler yığınına dayandığını ileri sürer. Parlamentarizme, ve böylece, devlet iktidarının egemen sınıflara dolaysız bağımlılığına son vererek, işçi sınıfını kurtardığını ileri sürer. İşçi sınıfına, ona haksızlık etmeksizin boyuneğdirerek, egemen sınıfların kendilerini kurtardığını ileri sürer. Kamu yararını değilse de, hiç olmazsa ulusal onuru sağladığını ileri sürer. Bunun sonucu, onu "düzenin kurtarıcısı" ilân ederler. Egemen sınıf ile onun devlet asalaklarının siyasal övüngenliği için ne kadar öfkelendirici olursa olsun, bu rejim, sanayiinin tüm taşkınlıklarına, hava oyunlarının tüm alçaklıklarına, yaşamının tüm sefih parlaklıklarına özgür akış vererek, burjuva "düzen"e gerçekten en uygun düşen rejimdir. Uygar toplumun üstüne yükselmiş gibi görünen devlet, aynı zamanda bu toplumun tüm bozukluklarının sıcak limonluğunun ta kendisi durumuna gelir. Eksiksiz çürümüşlüğü ve kurtaracağı toplumun çürümüşlüğü, Prusya süngüleri tarafından ortaya kondu, ama bu imparatorluk rejimi "düzen"in, burjuva toplum düzeninin öylesine kaçınılmaz siyasal biçimidir ki, Prusya bile, onun Paris'teki yönetim merkezini, ancak Berlin'e taşımak üzere ortadan kaldırmış görünüyor.

İmparatorluk, öncelleri meşru krallık, anayasal krallık, ve parlamenter cumhuriyet gibi, sadece burjuva toplumun siyasal biçimlerinden biri değildir; o aynı zamanda onun en alçalmış, en gelişmiş, ve son biçimidir de. Hiç olmazsa Avrupa kıtası üzerinde, modern çağdaki sınıf egemenliğinin devlet iktidarıdır *bu.*

K. Marx tarafından Nisan-Mayıs
1871'de yazılmıştır

"Marx-Engels Arşivleri", c. III (VIII),
1934 içinde, ilk kez İngilizce ve Rusça
tam metin olarak yayımlanmıştır

İKİNCİ KESİM

MAKALELER, KONUŞMALAR, BELGELER

KARL MARX'IN ULUSAL SAVUNMA HÜKÜMETİ ÜZERİNDEKİ KONUŞMASI[141]

GENEL KONSEYİN 17 OCAK 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN BİR PARÇA

YURTTAŞ Marx, birçok İngiliz üyenin varlığı gözönüne alınırsa, yapacak çok önemli bir bildirisi olduğunu söylüyor. St. James's Hall'deki son mitingde, Odger, Fransız hükümeti konusunda gerçeğe aykırı bir şey söyledi. İkinci çağrımızda, geçici hükümet üyelerinden bazılarının, 1848 Devriminden bu yana alçaklık lekeleri ile belirlenmiş bulunduklarını söylemiştik. Odger, onların yüzüne vurulacak hiç bir şey olmadığını bildirdi. Favre, cumhuriyetin temsilcisi olarak düşünülebilir, ama lekesiz yurtsever Jules Favre olarak düşünülemez. Şimdi Favre üzerine konuşmanın biçimi, onu ön plana koyma, cumhuriyeti sahneden hemen hemen silme sonucunu veriyor. İşte Fav-

re'ın davranışlarından bir örnek: 1848 Devriminden sonra, Favre, içişleri sekreteri oldu. Flocon hasta olduğundan, Ledru-Rollin, Favre'ı seçti. Yaptığı ilk işlerden biri, orduyu Paris'e geri getirmek oldu; bu da, sonradan, burjuvazinin işçileri kurşunlamasını sağladı. Daha sonra, halk, meclisin burjuva temsilcilerinden oluşmuş bulunduğunu anlayınca, Polonya'dan yana gösteri yaptı ve meclise girdi.[142] Başkan, onları yatıştırmak için, Louis Blanc'tan göstericilere bir konuşma yapmasını rica etti, o da bu konuşmayı yaptı. Rusya ile bir savaş, cumhuriyeti kurtarırdı. Jules Favre'ın birkaç gün sonra yaptığı ilk iş, göstericiler ile gizli anlaşma yaptığı gerekçesiyle Louis Blanc'ı kovuşturma yetkisi istemek oldu. Meclis, Favre'ın bu işi yapmak için hükümet tarafından görevlendirildiğini sandı, ama hükümetin bütün öbür üyeleri [önlemin] Favre'ın özel işi olduğunu söylediler. Geçici hükümet, haziran ayaklanmasını[6] kışkırtmak için komplo kurdu. Halk üzerine ateş ettikten sonra, Favre Yürütme Komisyonunun[143] kaldırılmasını önerdi. Ayın 27'sinde, yargılanmadan tutuklanmış bulunan kişilerin sürülmesini bildiren buyrultuyu hazırladı; 15.000 kişi sürüldü. Kasımda, meclis, henüz sürülmemiş bulunan mahkûmların bir bölümünün durumunu yeniden inceleme zorunda kaldı. Sadece Brest'te, aralarından 1.000'i özgür bırakıldı. En tehlikeliler arasında, askerî bir komisyon tarafından yargılanmış bulunanlardan birçoğu da, öbürleri ancak hafif hapis cezalarına mahkûm edilirlerken, özgür bırakıldı. Sonradan, bağışlama önergeleri verildi, Favre bunlara hep karşı çıktı. O, şubat olayları dışında, devrimin tümü üzerine bir soruşturma komisyonu kurulmasını isteyenlerden oldu. Basın üzerindeki yasaların, o güne değin görülmemiş, ve Napoléon'un kullanmasını bildiği en alçakçasını kabul ettirmeye katkıda bulundu.[144] Favre, Temmuz Monarşisi bonapartçıları ile ilişkilerini sürdürüyordu ve

Napoléon'u Ulusal Meclise sokmak için tüm etkisini kullandı. İmparatorluğun kurulmasına doğru ilk adım olan Roma seferinin[45] yapılmasını sağlamak için özenle çalıştı.

21 Ocak 1871 günlü *The Eastern Post* gazetesi n° 121'de imzasız olarak yayımlanmış konuşma özeti

İngilizce yazılmıştır

FRİEDRİCH ENGELS'İN PARİS'TEKİ 18 MART DEVRİMİ ÜZERİNDEKİ KONUŞMASI[145]

GENEL KONSEYİN 21 MART 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN BİR PARÇA

YURTTAŞ Engels, daha sonra Paris'teki durumu anlatıyor. Paris'ten hafta içinde alman ve Serraillier'nin daha önce sözünü ettiği mektupların, o zamana kadar anlaşılmaz kalan şeyleri aydınlattığını söylüyor. Bir avuç adamın, bir miktar topu ansızın ellerine geçirip onları ellerinde tuttukları izlenimi edinilmişti. Tüm basın, tüm muhabirler, bu adamları yoketmenin gerektiğini yazmışlardı, ama Fransız hükümeti uygun zamanı bekleyerek oyalıyordu. Paris komitemizden alınan haber, ulusal muhafızların bu topları almak için para ödediklerini ve onları ellerinde tutmak istediklerini bildiriyordu. Oylamadan sonra, cumhuriyetin, seçilmiş bulunan meclis ile hiç de gü-

venlik içinde bulunmadığını anlamışlardı.[146] Prusyalılar, Paris'e girince, toplar, onların menzili dışına konmuş olmak için, kentin bir başka bölümüne taşınmışlardı. Hükümet işte o zaman iddialarını ileri sürdü ve onları ulusal muhafızlardan almaya girişti. Aurelle de Paladines ulusal muhafızların başkomutanı ve polis müdürü olarak atandı.* Napoléon döneminde, bu adam jandarma başkomutanı, ve papazların kötülük ortağı idi. Orléans piskoposu Dupanloup'nun buyruğu üzerine, ordusu Almanlar ile bir çatışmada yenildiği sırada, o, kilisede beş saatlik bir günah çıkarma ayini yapıyordu. Bu durum, hükümetin niyetleri konusunda hiç bir kuşku bırakmıyordu.

Ulusal muhafızlar o zaman direnmek için hazırlandılar. 260 tabur üzerinden, 215'i, askerler ve subaylar birlikte, bir Merkez Komite örgütlediler. Her bölükten seçilen bir delege ile, Merkez Komiteyi seçen yerel ilçe komiteleri oluşturuldu.

Yirmi ilçe üzerinden, sadece beşi delege seçmedi. Meclis, Versailles'a taşınınca, hükümet, Paris'i devrimcilerden temizlemeye ve toplarını almaya girişti. Paris'e girmiş bulunan birlikler, 1851 *coup d'Etat*'sı** sırasında askerleri bulvarlardaki halkı kurşunlamış olan Vinoy'nın komutası altında eyleme geçeceklerdi. Sabahın erken saatlerinde, kısmî bir başarı kazandılar, ama ulusal muhafızlar ne olup bittiğini anlar anlamaz, askerler halk ile kardeşleşirlerken, toplarını almak için harekete geçtiler. Kent halkın elindedir; ateş etmeyen birlikler Marsilya'ya gönderilmişlerdir, ve meclis bunları ne yapacağını bilmiyordu. Merkez Komite üyelerinden hiç biri ünlü kişiler arasında değil —orada ne Félix Pyat ne de bu soydan

* Bir sonraki oturumda, 23 Mart 1871 günü, Engels 21 Mart tutanağında bir yanlışlık bulunduğunu bildirdi: "General Aurelle de Paladines ile general Valentin bir tek ve aynı kişi durumuna gelmişler. Polis müdürü olarak atanan, bu sonuncusudur." (Valentin —ç.) —*Ed.*

** 1851 hükümet darbesi. —ç.

kişiler var—, ama hepsi de işçi sınıfı içinde iyi bilinen kişiler. Komitede dört Enternasyonal üyesi var.

Komün ertesi gün seçilecekti. Basın özgürlüğüne saygı gösterileceği ilân edildi, ama çürümüş bonapartçı basma değil. Kabul edilen kararların en önemlisi, barış hazırlıklarını gözönünde tutma gerektiği kararıdır. Prusyalılar henüz çok yakında ve eğer onları çatışma dışında tutma başarısı gösterilebilirse, başarı şansları da bir o kadar artar.

25 Mart 1871 günlü *The Eastern Post* gazetesi n° 130'da imzasız olarak yayımlanmış konuşma özeti

İngilizce yazılmıştır

KARL MARX

TİMES BAŞYAZARINA[147]

Bayım,

Geniş ölçüde yazılmış uydurmaları yalanlamak için sütunlarınızdan yeniden yararlanmama izin verir misiniz?

30 Mart tarihli bir Paris telgrafı, *Gaulois*'nın,[148] "Paris Devrimi Londra'dan Örgütlenmiş" heyecan uyandırıcı başlığı altında, geçen cumartesinin Londra gazetelerini süslemiş bulunan bir parça içeriyor. Paris *petite presse*'ini* bütün dünyada alay konusu durumuna getiren ayakta uyutma öyküleri imalâtında, *le Figaro*[149] ve *Paris-Jour-*

* Küçük basın. —ç.

nal[149] ile son savaş sırasında tanı bir başarıyla yarışmış bulunan *Gaulois*, haber bekleyen okurun hep: "*Credo quia absurdum est*"* kuralı ile yetineceğine her zamandan çok inanmış gibi görünüyor. Baron Münchausen'in kendisi, Bay Thiers henüz hiç bir resmî görev taşımadığı sırada, "18 Mart günü Paris'te patlak veren komplo"yu, aynı Bay Thiers'nin Paris Ulusal Muhafızını silahsızlandırma girişimi ile ortaya çıkan komployu, "geçen şubatın son günleri" Londra'da örgütlemeye girişir miydi? Bay Assi ile Bay Blanqui'yi, benimle birlikte gizli bir toplantıda komplo kurmak için Londra'ya düşsel bir gezi yapmaya göndermekle yetinmeyen *Gaulois*, bu toplantıya iki düşsel kişi ekliyor: "İtalya genel görevlisi, Bentini" adında biri ile, "İngiltere genel görevlisi, Dermott" adında biri. Bana *Paris-Journal* tarafından verilmiş bulunan "*Enternasyonal* yüce önderi" makamında, beni aynı yüce gönüllülük ile doğruluyor. Korkarım ki bu iki ünlü gazeteye önem vermeyerek, Uluslararası Emekçiler Derneği[15] Genel Konseyi, yolunu ne bir "önder" ne de bir "başkan" ile tıkamayarak, işine devam edecek.

Size saygılarımı sunmakla onur duyarım, Bayım.

Londra, 3 Nisan — *Karl Marx*

4 Nisan 1871 günlü, *The Times* gazetesi n° 27028'de ve 6 Nisan 1871 günlü, *The Daily News* gazetesi n° 7780'de yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

* "Saçma olduğu için inanıyorum", 2. ve 3. yüzyıllarda yaşamış bulunan hıristiyan yazar Tertullien'e maledilen söz. —*Ed.*

FRİEDRİCH ENGELS'İN PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE KONUŞMASI

GENEL KONSEYİN 11 NİSAN 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN BİR PARÇA

YURTTAŞ Engels, anlatacak bir başka şeyi olduğunu söylüyor. Şu son zamanlarda, basın, Dernek[15] tarafından gerçekleştirilmiş harikalar üzerine öykülerle taşıyor. Tarih bakımından sonuncusu, Marx'ın 1857'de Bismarck'ın özel sekreteri olduğunu bildiren bir Paris gazetesi tarafından anlatılıyor.

Engels daha sonra, Paris olayları, bunlar üzerine hiç bir şey söylemeksizin, kendi yollarını izlemeye bırakılamaz diyor. Ulusal muhafızlar Merkez Komitesi işi yönettiği sürece her şey iyi gitmişti, ama seçimlerden[150] sonra bol bol söylev var, hiç bir iş yok. Versailles güçsüz olduğu sırada ona karşı harekete geçmek gerekirdi, ama uygun

zaman kaçırıldı ve şimdi Versailles üstünlüğü kazanmış gibi görünüyor ve Parislileri hırpalıyor. İnsanlar yenilgiye zorlanmaya uzun zaman katlanmayacaklardır. Toprak yitiriyor, cephanelerini hemen hemen boş yere saçıp savuruyor ve azıklarını yiyorlar. Paris'in bir yanı açık kaldıkça, onlar açlıkla boyuneğmeye zorlanamazlar. Favre Prusya yardımını geri çevirdi.[151] 1848 Haziranında," çatışmalar dört günde bitti, ama emekçilerin topları yoktu. Bu kez bu iş o kadar çabuk bitmeyecek. Louis Napoléon, işçileri top ateşine tutmak için geniş sokaklar yaptı. Ama şimdi bu, işçilerin yararına çalışıyor: karşı taraf üzerine sokaklarda top ateşi açacak olanlar onlardır. Emekçiler —200.000 kişi— tüm öbür ayaklanmalara göre çok daha iyi örgütlenmiş [bulunuyorlar]. Durum güç, şansları iki hafta önceki kadar iyi değil...

İlk kez 18 Mart 1932 günü *Pravda* n° 77'de Rusça olarak yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

KARL MARX'IN PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE KONUŞMASI

GENEL KONSEYİN 25 NİSAN 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN BİR PARÇA

[*Marx*] ... ya da gazeteler.* Komün ile Londra arasındaki ticarî ilişkiler, aynı zamanda bizim bağlantımızı sağlamayı da yüklenecek bir gezginci görevli tarafından kurulacağına göre, iş daha sonra düzelecektir.

17. ilçenin boş yerlerini doldurmak üzere, Serraillier ile Dupont seçilmişlerdir.[152] Serraillier, Dupont'un kesenkes seçileceğini yazdı, ama oylamadan sonra artık hiç bir şey yazmadı; gene de Manchester'e yazmış olabilir. Gelmiş olandan çok daha fazla mektup yazılmış olduğu anlaşılıyor.

* Tutanakların bir sayfası yitiktir. —*Ed.*

Félix Pyat ile Vésinier, Paris'te Serraillier ve Dupont üzerine karaçalınalar yayıyorlar, ama Serraillier onları bir dava ile tehdit ettiği zaman, olayı yadsımışlardır. Paris'e hemen yazmak ve Pyat'yı Serraillier ile Dupont'a karaçalmaya götüren nedenleri açıklamak gerek, ve yurttaş *Mottershead*'ın önerisi üzerine, yazma işi yurttaş Marx'a verildi.[153]

[*Marx*]: Mektuplar savunma çizgisi gerisinden Lafargue tarafından postalanmış; demiryolu ile geliş sırasında gecikmişler: Fransız ve Prusya hükümetlerinin ikisi de onları denetimden geçirmişler. Mektuplarda bulunan bilgilerin büyük bölümü eski, ama gazetelerde atlanmış bulunan bazı olaylardan sözediliyor. Taşranın, Paris'te olup bitenler üzerine, kuşatma sırasındaki kadar az şey bildiği söyleniyor. Dövüşülen yerler dışında, böyle bir dinginlik hiç bir zaman egemen olmamış. Orta sınıfın büyük bir bölümü, Belleville ulusal muhafızlarına katılmış. Büyük kapitalistler kaçmışlar, küçük tüccar ve zanaatçılar işçi sınıfı ile birlikteler. Halkın ve ulusal muhafızların coşkusunu kimse tasarlayamaz; Versaylılar eğer Paris'e girebileceklerine inanıyorlarsa, adamakıllı delidirler. Paris taşrada bir ayaklanmaya inanmıyor ve kendisine karşı üstün güçler toplandığını biliyor, ama bu konuda korkusu yok; korktuğu şey Prusya müdahalesi ve yiyecek kıtlığıdır. Kiralar ve ticaret senetleri üzerindeki buyrultular ustaca iki iştir: onlar olmasaydı, tüccar ve zanaatçıların 3/4'ü iflâs ederdi. Duval ile Flourens'ın öldürülmesi bir öç isteği uyandırdı. Flourens ailesi ve Komün, ölümlerinin nedenlerini aydınlatmak için bir yasa adamını yetkilendirdiler, ama boşuna. Flourens bir evde öldürülmüş.

Tel yazıları imalâtı üzerine bazı bilgiler aldık. Brutto* ulusal savunma hükümetinin hesaplarını gözden ge-

* Aslında Prolot. —*Ed.*

çirdiği zaman, geliştirilmiş taşınabilir bir giyotin yapılması için para ödenmiş olduğunu gördü. Komünün buyruğu üzerine bu giyotin bulundu ve herkesin gözü önünde yakıldı. Gaz şirketi belediyeye bir milyon franktan çok borçlu idi, ama zoralımına değin hiç bir ödeme isteği göstermedi. O zaman borcu tutarında bir bordro Fransa Bankasına verilmişti. Tel yazıları ve muhabirler bütün bunlar üzerine çeşitli versiyonlar veriyorlar. Özellikle Komünün bu kadar ucuz yönetmesini görmekle kızılıyor. Sadece en yüksek görevliler yılda 6.000 frank gibi bir şey alıyorlar, tüm öbürleri bir işçi ücretinden başka bir şey almıyor.

Çağrı* gelecek oturum için hazır olacak.

29 Nisan 1871 günlü *The Eastern Post* gazetesi n° 135'te imzasız olarak yayımlanmış konuşma özeti

İngilizce yazılmıştır

Bu versiyon ilk kez: *Paris Komünü Çağında I. Enternasyonal* (1941) başlıklı kitapta Rusça olarak yayımlanmıştır

* *Fransa'da İç Savaş* sözkonusu ediliyor. —*Ed.*

FRİEDRİCH ENGELS

TOLAIN'İN ULUSLARARASI EMEKÇİLER DERNEĞİNDEN (UED) ÇIKARILMASI ÜZERİNE GENEL KONSEY KARARI[154]

ULUSLARARASI Emekçiler Derneği Genel Konseyi, işçi sınıfı temsilcisi niteliği ile Ulusal Meclise seçildikten sonra, yurttaş Tolain'in davasına en yüz kızartıcı bir biçimde ihanet etmesi olgusu konusunda, Paris Seksiyonları Federal Konseyinin bu yurttaşın Dernekten çıkarılması üzerine, Genel Konseyin onaylamaya çağrıldığı kararı gözönünde tutarak, her UED Fransız üyesinin yerinin, kapkaççı ve karşı-devrimci Versailles Meclisinde değil, sözgötürmez bir biçimde Paris Komünü saflarında bulunduğunu gözönünde tutarak,

Paris Federal Konseyi kararını onaylar ve yurttaş Tolain'in UED'den çıkarıldığını bildirir.

Genel Konsey, Paris Federal Konseyinin sözkonusu karar metnini ancak 25 Nisan günü ele geçirdiği için, bu konuda daha önce herhangi bir karar alma olanaksızlığı içinde bulunuyordu.

25 Nisan 1871 günü yazılmıştır

İngilizce yazılmıştır

29 Nisan 1871 günlü *The Eastern Post* gazetesi n° 135'te, 14 Mayıs 1871 günlü *L'International* n° 122'de ve 24 Mayıs 1871 günlü *Der Volksstaat* gazetesi n° 42'de yayımlanmıştır

FRİEDRİCH ENGELS'İN PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE KONUŞMASI

GENEL KONSEYİN 19 MAYIS 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN BİR PARÇA

... Yurttaş Engels daha sonra çağrının* henüz hazır olmadığını bildirdi. Yurttaş Marx'ın ciddî bir rahatsızlığı vardı ve çağrı üzerindeki çalışma sağlığını bozmuştu. Bununla birlikte, çağrı cumartesi hazır olacak ve alt-komite[155] akşam üzeri saat beşten sonra ne zaman isterse Marx'ın evinde toplanabilecek.

Buradan bir Komün habercisi geçti, haberler iyidir. İzin belgesi olmayanların girişini önlemek için sert önlemler alınması gerekmiş. Versailles çaşıtlarının istedikleri gibi gezip dolaştıkları anlaşılmış. Büyük saldırı ba-

* *Fransa'da İç Savaş.* —*Ed.*

şarısızlığa uğramış. Versailles ordusu, ulusal muhafızlar ve surlar arasından geçmeye kalkışmış, ama şimdi ancak bir yerden, daha önce ona bir başarısızlığa malolan yerden saldırıya geçebilir. Savunma güçleniyor. Komün Clamart'da biraz toprak yitirdi [ama] geri aldı. Ordu surları ele geçirme başarısını gösterse bile, sonra o güne değin hiç görülmemiş bir kavgaya yolaçacak barikatlar var. İlk kez olarak barikatlar, top, savaş tüfeği ve kurallara göre örgütlenmiş güçler aracıyla savunulacak. Versailles taşradan asker toplayamamış, hatta kentlerde düzeni sağlamak için askerlerin bir bölümünü göndermek bile gerekmiş. Thiers, belediye meclisleri üyelerinin, siyasal sorunları incelemek için Bordeaux'da toplanmalarına bile izin veremiyor; bunu engellemek için, Napoléon döneminde oylanmış bir yasaya başvurma zorunda kalmış.

İlk kez, *Paris Komünü Döneminde I. Enternasyonal* (1941) adlı kitapta Rusça olarak yayınlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

KARL MARX'IN PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE KONUŞMASI[156]

GENEL KONSEYİN 23 MAYIS 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN BİR PARÇA

YURTTAŞ Marx hasta olduğunu ve söz verdiği çağrıyı* bitiremediğini, ama gelecek salıya hazır olacağını umduğunu söyledi. Paris çatışmalarından sözeden Marx, korkularını bildirdi: işin sonu yaklaşmışa benzer, dedi, ama Komün ezilse bile, savaşım sadece ertelenecek. Komün ilkeleri ölümsüzdürler ve yok edilemezler; bu ilkeler, işçi sınıfı kurtuluşunu elde edeceği güne değin kendilerini zorla kabul ettirmekten geri kalmayacaklar. Thiers'nin jandarmaları işini gören Prusyalıların yardımı ile Paris Komününü yenmekteler. Komünün yıkılmasını

* *Fransa'da İç Savaş.* —*Ed.*

öngören komplo, Bismarck, Thiers ve Favre tarafından tezgâhlandı; Bismarck, Frankfurt'ta, Thiers ile Favre'ın kendisinden müdahale etmesini istediklerini doğruladı. Sonuçlar, onlara yardım etmek için, Bismarck'ın, Alman askerlerinin yaşamını tehlikeye atmaksızın —elde edilecek bir çıkar olduğu zaman insan yaşamlarını koruma kaygısı taşıdığı için değil, ama, Fransa'ya daha da ağır bir hesap sunabilmek bakımından, onu elden gelen en büyük yıkım içine atmak istediği için— her şeyi yapmaya hazır olduğunu gösteriyor. Thiers'nin, sözleşmede öngörülenden daha çok askere sahip olmasına, ama Paris'e ancak kısıtlı yiyecek maddesi gitmesine izin verdi. Tüm bunlar, eski öyküler. İktidardaki sınıflar işçi sınıfına boyuneğdirmek için her zaman birleşmişlerdir. Daha 11. yüzyılda, Fransız ve Norman şövalyeleri birbirleri ile savaştıkları sırada köylüler ayaklanmışlardı. Şövalyeler, köylü hareketini ezmek için, hemen anlaşmazlıklarını unutup birleştiler. Prusyalıların kendi polis görevlerini nasıl yerine getirdiklerini göstermek için, işgal ettikleri Rouen'da, Enternasyonal üyesi oldukları bahanesi ile 500 kişiyi tutukladıkları anımsatılabilir. Enternasyonal korku salıyor. Bir gün Fransız Meclisinde, kont Jaubert —kurumuş bir mumya, 1834'te bakan, basma karşı yöneltilmiş bulunan önlemleri desteklemesi ile ünlü—, düzenin yeniden kurulmasından sonra, hükümetin ilk ödevinin, Enternasyonalin etkinliği üzerine bir soruşturma yapmak ve onu ortadan kaldırmak olacağını söylediği bir söylev çekti.

27 Mayıs 1871 günlü *The Eastern Post* gazetesi n° 139'da yayınlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

BURJUVA BASININ ENTERNASYONAL VE PARİS KOMÜNÜ KARŞISINDAKİ KARAÇALMALARINA KARŞI KARL MARX'IN YAPTIĞI KONUŞMANIN ÖZETİ

GENEL KONSEYİN 6 HAZİRAN 1871 GÜNLÜ OTURUMU ÜZERİNE BİR BASIN BÜLTENİNDEN BİR PARÇA

YURTTAŞ Marx, Konseyin dikkatini, İngiliz basınının Paris Komünü konusunda yazdığı yüz kızartıcı yalanlar üzerine çeker. Bu yalancı uydurmalar, gerçeğin bilinmesi korkusu ile Fransız ve Prusya polisleri tarafından imal edilmişlerdir. Millière'in, Komünün en inatçı üyelerinden biri olduğu ileri sürülmüş bulunuyor. Gerçekte o hiç bir zaman Komün üyesi olmadı, ama Paris milletvekili olduğuna göre, onu kurşuna dizmek için bir neden bulmak gerekiyordu. Polis ve onun hafiyeleri rolüne çıkan İngiliz basını, Thiers'ye yardımcı oldu. Thiers'nin kandökücü siyasetini doğrulamak için, Komüne ve Enternasyonale karaçalmakla uğraşıldı. Basın, Enternasyo-

nalin birçok erek ve ilkelerini yeterince bilir. Enternasyonalin, imparatorluk zamanında Paris'te konusu olduğu kovuşturmalarla ilgilenmişti. Basın temsilcileri Derneğin çeşitli kongrelerinde bulunmuş, ve basın, Dernek çalışmaları üzerine haberler yayımlamıştı. Ve gene de, Fenianların, Carbonarilerin, Marianne Derneği[157] ve öbür başka gizli derneklerin Dernek üyesi oldukları yolundaki haber tüm gazetelerde verildi. Basında, albay Handerson'ın, bazı söylentilere göre Londra'da bulunan Genel Konseyin toplandığı yeri bilip bilmediği soruşturuldu. Bütün bunlar, sadece Enternasyonale karşı alınabilecek her türlü önlemi doğrulamak için düşünüldü. "Yüksek sınıflar", Enternasyonal ilkeleri tarafından ürkütülmüşlerdir.

Marx, *Contemporary Rewiew*[158] tarafından yayımlanmış bulunan bir makalede, Mazzini'nin Paris Komününü kınadığı olgusu üzerine de dikkati çekmek ister. Mazzini'nin işçi hareketi ile her zaman savaşmış bulunduğu gerçeği, gerektiği kadar geniş bir biçimde bilinmez. Mazzini Haziran 1848'de başkaldırıcılara göz açtırmamıştır. Bu da ona, o zaman bugünkünden daha yürekli olan Louis Blanc tarafından bir yanıt verilmesine yolaçmıştır.

Kalabalık bir aile babası olan Pierre Leroux, Londra'da iş bulduğu zaman, onu yüzüstü bırakan Mazzini'dir. Olgular, eski moda cumhuriyetçiliği ile, Mazzini'nin hiç bir şey anlamadığını ve hiç bir şey yapmadığını gösterir. Milliyetçilik özendirmeleri ile, o, İtalya'yı askerî zorbalığa götürdü. Kendi imgeleme gücünde yarattığı devlet onun için her şey, gerçek toplum ise hiç bir şeydir. Halk kendini bu türlü insanlardan ne kadar çabuk kurtarırsa, o kadar iyi olacaktır.

10 Haziran 1871 günlü
The Eastern Post gazetesi
n° 141'de yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

KARL MARX

GENEL KONSEYİN *TIMES* YAZIKURULUNA BİLDİRGESİ[159]

TIMES YAZIKURULUNA

Derneğimizin Genel Konseyi, Enternasyonal üzerindeki 19 Haziran 1871 günlü başyazınıza yanıt olarak, size şunları bildirmemi benden istedi:

Paris-Journal[149] ve benzer gazeteler tarafından yayımlanan, bütün ayrıntıları Versailles polisi tarafından uydurulmuş düşsel Paris bildirgelerini, bizim *Fransa'da iç savaş üzerindeki çağrı*'mız ile aynı sınıfa koyuyorsunuz.

Şöyle diyorsunuz:

"Profesör Beesly tarafından yayımlanan ve geçen gün bu sütunlarda sözü edilen *Siyasal Notlar*, onun tam onaması ile, Konsey çağrısı içinde de yeralmıştır; bu da bizi, eski-imparatora toplumun kurtarıcısı sanını vermenin ne

ölçüde doğru olduğunu kavrayabilecek bir duruma getirir."

Oysa Konsey, kendi çağrısında, *Siyasal Notlar*'dan ünlü ve saygın bir Fransız bilgini olan bir yazarın, son Paris devrimine karışmış *Enternasyonal üyelerinin* kişisel nitelikleri üzerindeki tanıklığından başka hiç bir şey aktarmaz. Bunun "eski-imparator" ve onun kurtardığı toplum ile ne ilişkisi var? Dernek "program"ı, sizin dediğiniz gibi, "bundan yedi yıl önce" Bay Tolain ve Bay Odger tarafından "hazırlan"mamıştır. 28 Eylül 1864 günü, Long Acre, St. Martin's Hall'deki genel kurulda seçilen geçici Konsey tarafından hazırlanmıştır. Bay Tolain hiç bir zaman bu Konsey üyesi olmadı ve bu program kaleme alındığı sırada da Londra'da değildi.

Siz, "Millière"in "Komünün en inatçı üyelerinden biri" olduğunu söylüyorsunuz. Oysa, Millière hiç bir zaman Komün üyesi olmadı.

"Şu son zamanlara kadar, diyorsunuz daha ilerde, Dernek başkanı olan *Assi*'nin de sözünü etmeliyiz", vb..

Assi hiç bir zaman Enternasyonal üyesi olmadı, ve "Dernek başkanı" görevine gelince, bu görev, bundan çok zaman önce, 1868'de kaldırıldı.[100]

20 Haziran 1871 dolaylarında
Karl Marx tarafından yazılmıştır

İngilizce yazılmıştır

İlk kez K. Marx ve F. Engels,
Yapıtlar, 1. baskı, c. XIII,
II. bölüm (1940) içinde Rusça
olarak yayımlanmıştır

GENEL KONSEYİN, LONDRA'DAKİ *STANDARD* GAZETESİ BAŞYAZARINA MEKTUBU

STANDARD BAŞYAZARINA[161]

Enternasyonal üzerindeki (19 Haziran tarihli) başyazınızda, şöyle yazıyorsunuz:

"Komünden yana son zamanlarda ortaya atılmış bulunan iki programdan (Londra programı ile Paris programı), Paris programı daha dürüst ve daha açık olma değimine sahip."

Talihsizlik sonucu, "Paris" bildirgesi bizim Paris örgütümüz tarafından değil, ama "Versailles polisi" tarafından ortaya atılmıştır.

Şöyle diyorsunuz:

"Londra enternasyonalistleri, 'eski toplumun yıkılması gerektiği ve zorunlu olarak yıkılacağı'nı ilân etmede,

Parisli meslektaşlarından daha az ateşlilik göstermiyorlar. Kamusal yapıların ateşe verilmesi ve rehinelerin öldürülmesinden, 'toplumu yıkma yolunda devsel bir çaba', hatta eğer bu kez başarı kazanmasa bile, başarı kazanana değin sürdürülecek bir çaba olarak sözediyorlar."

Dernek Genel Konseyi, çağrımızın, sizin bize yüklediğiniz sözlerin hangi sayfanın hangi satırlarında bulunduğunu göstermenizi diler!

20 Haziran 1871 günlerinde
K. Marx tarafından yazılmıştır

İlk kez K. Marx ve F. Engels,
Yapıtlar, 1. baskı. c. XIII,
II. bölüm (1040) içinde, Rusça
olarak yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

FRİEDRİCH ENGELS

GENEL KONSEYİN, HOLYOAKE'IN BİR MEKTUBU KONUSUNDAKİ BİLDİRGESİ[162]

DAILY NEWS[87] BAŞYAZARINA

Bayım,

Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyi, Bay George Jacop Holyoake'ın salı günkü *Daily News* tarafından yayımlanmış bulunan mektubuna yanıt olarak, benden aşağıdaki bildiride bulunmamı istiyor:

1. Konsey tarafından yayımlanan çağrının, "Versailles'da bir ölüm ya da sürgün nedeni olabileceği" yolundaki anıştırmaya ilişkin olarak, Konsey, Paris'teki dostlarının Bay Holyoake'den daha iyi yargıçlar olduklarını düşünür.

2. Bizim Konseyde bütün resmî belgelerimizin altına, varolan ya da olmayan bütün üyelerinin adlarını yaz-

mak gibi bir kuralımız vardır.*

3. Bu çağrının, "bir Sakson ya da Kelt kalemi tarafından açıkça gözden geçirilmiş bulunmasına karşın, bir İngiliz ürünü olamayacağı" savıyla ilgili olarak, Konsey, bir uluslararası örgüt metinlerinin, kolayca anlaşılabileceği gibi, özgül ulusal nitelik taşıyamayacaklarının gözönünde tutulmasını diler. Ne olursa olsun, Konseyin, bu durumda saklayacak hiç bir şeyi yoktur. Çağrı, Konseyin daha önceki birçok yayını gibi, Almanya muhabir sekreterimiz doktor Karl Marx tarafından yazılmıştı. Oybirliği ile onaylanmıştı ve kimse de onu değiştirmemişti.

4. Geçen yıl, George Jacob Holyoake Konsey üyeliğine adaylığını koymuş, ama kabul edilmemişti.

Üstün saygılarımı lütfen kabul edin, Bayım.

256, High Holborn, London,
Western Central,
21 Haziran 1871

JOHN HALES
Uluslararası Emekçiler Derneği
Genel Konsey Sekreteri

20 Haziran 1871 günü F. Engels tarafından yazılmıştır

İngilizce yazılmıştır

23 Haziran 1871 günlü *The Daily News* gazetesinde ve 24 Haziran 1871 günlü *The Eastern Post* gazetesi n° 143'te yayımlanmıştır

* Engels'in özgül metninde şöyle devam eder: "Ama sözkonusu durumda, ve ayrıklayıcı olarak, varolmayan üyelerin kesin düşünce uygunluğunu da istedik." —*Ed.*

FRİEDRİCH ENGELS

GENEL KONSEYİN *SPECTATOR*[92] VE *EXAMINER* GAZETELERİ BAŞYAZARLARINA MEKTUBU[163]

SPECTATOR (VE *EXAMINER*) BAŞYAZARINA

Bayım,

Bugün İngiliz basınını sarmış bulunan (ve hepsi de ilk kez olarak ünlü *Paris-Journal*[149] tarafından yayınlanan) Enternasyonalin Paris'teki sözde bildirge ve öbür yayınlarının, istisnasız hepsinin saf Versailles polisi imalâtı olduklarını okurlarınızın bilgisine sunarsanız, Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyini çok minnettar kılarsınız.

En derin, vb..

21 Haziran 1071 dolaylarında
F. Engels tarafından yazılmıştır

İlk kez K. Marx ve F. Engels, *Yapıtlar*, 1. baskı, c. XIII, II. bölüm (1940) içinde, Rusça olarak yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

KARL MARX

DAILY NEWS BAŞYAZARINA[164]

Bayım,

Otuzdan çok üyeden oluşmuş bir Konsey, kendi belgelerini elbette kendisi yazamaz. O bu işi, geri çevirme ya da değiştirme hakkını saklı tutarak, üyelerinden birine ya da öbürüne verme zorundadır. Benim kaleme aldığım *Fransa'da İç Savaş* üzerindeki çağrı, Enternasyonal Genel Konseyi tarafından oybirliği ile kabul edilmişti ve dolayısıyla, görüşlerinin resmî dışavurumunu temsil eder. Jules Favre ve hempalarına karşı yöneltilen kişisel suçlamalara gelince, durum farklıdır. Bu konuda Konseyin büyük çoğunluğu, benim dürüstlüğüme güvenme zorunda kalmıştır. Konseyin bir başka üyesinin,* Bay

John Hales'in, Bay Holyoake'a yanıtında, beni çağrının yazarı olarak göstermesini öngören önergesini desteklememe nedenim de budur. Kendimi bu suçlamaların tek sorumlusu sayarak, bu mektupla Jules Favre ve hempalarına, beni karaçalmadan ötürü adalete vermeleri için meydan okuyorum. Bay Llewelyn Davies, mektubunda şöyle yazıyor:

"Fransızların birbirlerine öylesine eli açıklıkla dağıttıkları kişisel alçaklık suçlamalarını okumak acı verici."

Bu yargı, William Cobbet'nin İngilizlerde sık sık alay konusu yaptığı o ikiyüzlü kendini beğenmişlik kokusunu yaymıyor mu? Bay Llewelyn Davies'e, öldürülmüş, tutsak ya da kaçak komüncülere karşı, polis hizmetinde, en lekeleyici karaçalmaları hazırlayan Fransız *petite presse*'i ile, sözkonusu *küçük basın* için açıkça dile getirdiği küçümsemeye karşın bugün bu karaçalmaları yinelemeye devam eden İngiliz basınından hangisinin daha kötü olduğunu sormakta bir sakınca görmeyeceğim. Zaten Bay David Urquhart gibi bir adam tarafından müteveffa lord Palmerston'a karşı tam çeyrek yüzyıl boyunca yöneltilmiş suçlamalar kadar ağır suçlamaların Fransa'da değil de, örneğin İngiltere'de örtbas edilebildiğini saptamak da, Fransızlar için sıkıntı verici bir şey değildir.[165]

1. Modena-Villas, Maitland parc, Haverstok-Hill, 26 Haziran

KARL MARX

1 Temmuz 1871 günlü
The Eastern Post gazetesi n° 144'te
ve 27 Haziran 1871 günlü
The Daily News gazetesinde
(kesintiler ile birlikte) yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

* F. Engels. —Ed.

FRİEDRİCH ENGELS

GENEL KONSEYİN HOLYOAKE VE LUCRAFT'IN MEKTUPLARI KONUSUNDAKİ BİLDİRGESİ[166]

DAILY NEWS YAZIKURULUNA

Bayım,

Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyi, benden, Bay G. J. Holyoake ve Bay B. Lucraft'ın, pazartesi sayınızda yayımlanmış bulunan mektuplarını yanıtlamamı istedi. Konsey tutanaklarına bakınca, bunun için kendisine gereğince izin verilen Bay Holyoake'ın, 16 Kasım 1869 günlü oturuma katıldığını, bu oturumda, sözü geçen Konsey üyesi olmak ve Enternasyonalin, 1870'te Paris'te toplanacak gelecek genel kongresine katılmak istediğini dile getirdiğini saptadım. Ayrılmasından sonra, Bay John Weston onun Konseye adaylığını koydu, ama bu öneri öyle bir kabul gördü ki, Bay Weston, daha çok direnmeden, bu öneriyi kendisi geri aldı. Bay Lucraft'ın, çağrının onaylandığı oturumda bulunmadığı yolundaki bildirge-

sine gelince, Bay Lucraft'ın, *Fransa'da İç Savaş* üzerindeki çağrı metninin 30 Mayıstaki gelecek oturumda okunup tartışılacağının resmen açıklandığı Konseyin 23 Mayıs 1871 günlü oturumunda hazır bulunduğunu söylemek zorundayım. Yani Bay Lucraft'ın bu elverişli durumda bulunup bulunmayacağını kararlaştırma vakti vardı. O sadece, resmî belgelerinin altına, bulunsun bulunmasın, tüm üyelerinin adını yazmanın bir Konsey kuralı olduğunu bilmekle kalmıyordu, ama ayrıca bu kuralın ateşli bir yandaşı da olmuş ve 23 Mayıs günü, başkaları arasında, kendini bağışık tutmak için yapılmış girişimlere birçok kez karşı da çıkmıştı; sonra, kendi öz girişkenliği ile, Konseyi "Paris Komünü için duyduğu büyük yakınlık"tan bilgili kılmıştı. Konseyin 20 Haziran salı akşamı oturumunda, Bay Lucraft, o anda bile çağrıyı henüz okumadığını, ve onu sadece basındaki tepkilere göre yargıladığını kabul etme zorunda kaldı. Bay Odger'in yalanlamasının bende uyandırdığı tüm saygı ile, söyleyebileceğim tek şey, onun kişisel olarak hazır bulunduğu ve Konseyin hemen bir çağrı yayınlama tasarısından bilgili olduğu, metnin altında adının bulunmasına söyleyecek herhangi bir şeyinin olup olmadığının sorulduğu, onun da bunu bir hayır ile yanıtladığıdır. Herkes kendi sonucunu kendi çıkarsın. Bay Lucraft ile Bay Odger'in istifalarının, Konsey tarafından oybirliği ile kabul edildiğini de ekleyebilirim.

Üstün saygılarımı lütfen kabul edin, Bayım.

256, High Holborn, London,
Western Central

JOHN HALES
Uluslararası Emekçiler Derneği
Genel Konsey Sekreteri

F. Engels tarafından 27 Haziran
1871 günü yazılmıştır

29 Haziran 1871 günlü
The Daily News gazetesinde
ve 1 Temmuz 1871 günlü
The Eastern Post gazetesi
n° 144'te yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

FRİEDRİCH ENGELS

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ ÜZERİNE ÇAĞRI VE İNGİLİZ BASINI[167]

(PARÇA)

Londra, 30 Haziran.

Londra, Londra olalı, hiç bir basılı metin, Enternasyonal Genel Konseyinin çağrısı kadar güçlü bir etki uyandırmamıştır. Başlangıçta, büyük basın gene kendi gözde yöntemine, [bu işten —ç.] hiç sözetmeme yöntemine başvurmayı denemiş, ama bu yöntemin bu kez sökmeyeceğini anlaması için birkaç gün yetmiştir. *Telegraph,*[168] *Standard,*[161] *Spectator,*[92] *Pall Mall-Gazette,*[109] *Times,*[62] başyazılarını birbiri arkasına bu "ilginç belge"ye ayırma zorunda kalmışlardır. Sonra gazetelerde dikkati çağrının çeşitli noktaları üzerine çeken okur mektupları yayımlandı. Daha sonra yeni başyazılar ve hafta sonunda da,

haftalık dergilerdeki öbür yankılar geldi. Tüm basın, birlik içinde, Enternasyonalin, hesaba katılması gereken ve varlığı susarak ortadan kaldırılamayacak büyük bir Avrupa gücü olduğunu kabul etme zorunda kaldı. Hepsi de çağrının yazınsal üslup değerini teslim etti; *Spectator*'a bakılırsa, dili William Cobbett'in dili kadar güçlü. Burjuva basının, proleter görüş açısını böylesine gözüpek bir biçimde savunan ve böylesine büyük bir kararlılıkla Paris Komününden yana çıkan bir belgeyi hemen hemen ağız birliği ile yuhalamasını beklemek gerekirdi. Paris polisi hizmetindeki gazeteler tarafından imal edilen "Stieberlikler"[170] ile, Enternasyonal Genel Konseyi tarafından yapılan resmî yalanlamaya karşın, Jules Favre'ın sorumluluğunu Enternasyonalin sırtına yıkmak istediği, bambaşka bir örgütten (bakuninci sosyalist demokrasi ittifakı)[91] gelen belgelerin, Enternasyonale yüklenmeleri de şaşırtıcı değil. Ama sonunda tüm bu kargaşalık, hamkafanın kendisini de yordu. Gerçek bir doğruluk ile davranan tek gazete olan *Examiner*,[103] ayrıntılı bir makalede kesin olarak Enternasyonalden yana çıkarken, *Daily News* gerileme borusunu çaldı. Basının döktürdüğü tezgâhtar dilinin etkisi altında, Genel Konseyin — biri (*Odger*) uzun zamandan beri burjuvazi ile düşüp kalkan, öbürü de (*Lucraft*), Londra okulları Konseyine seçildikten bu yana, görünüşe göre, "saygıdeğer" kimselerin kanısına daha çok kulak kabartan— iki Britanyalı üyesi, Genel Konseyden ayrıldıklarını açıkladılar; istifaları oybirliği ile kabul edilmişti. Yerlerine başka iki İngiliz işçisi* çoktan geçirilmiş bulunuyordu, ve onlar, kesin sonuca götüren bir anda proletaryaya ihanet etmenin ne demek olduğunu çok çabuk anlayacaklar.

Bir İngiliz protestan papazı, Llewelyn Davies, *Daily*

* J. Roach ve A. Taylor. —*Ed.*

News'a, Jules Favre ve hempaları üzerine çağrıda yeralan kabalıklardan yakındı; Genel Konseye karşı Fransız hükümetinin adalete başvurması yolu ile de olsa, bu suçlamaların doğruluk ya da yalancı niteliğinin ortaya çıkarılması dileğinde bulundu. Ertesi gün, *Karl Marx, aynı gazetede, çağrının yazarı niteliği ile, sözü geçen suçlamaların kişisel sorumluluğunu yüklendiğini açıkladı*; bununla birlikte, Fransız elçiliği, karaçalıcı sözleri nedeniyle ona karşı dava açma emrini almamış gibi görünüyor. Ensonu, *Pall Mall Gazette,* ne olursa olsun, bu işin yararsız olduğunu, bir devlet adamının kişiliğinin, devlet adamı olarak, her zaman dokunulmazlığı bulunduğunu, ve sadece kamusal davranışlarının saldırı konusu olabileceğini yazdı. Kuşkusuz, eğer *Britanya* devlet adamlarının kişiliğine bağlı her şey ortaya serilseydi, bu iş oligarşi ve *burjuvazi* dünyası için kıyamet gününün kopması olurdu.

F. Engels tarafından 30 Haziran 1871 günü yazılmıştır

Almanca yazılmıştır

5 Temmuz 1871 günü *Der Volksstaat* gazetesi n° 54'te yayımlanmıştır

KARL MARX'IN *THE WORLD* GAZETESİ MUHABİRİ İLE BİR KONUŞMASININ METNİ[171]

(PARÇA)

Londra, 3 Temmuz

... Düpedüz konuya girdim. Herkes, dedim, Enternasyonal konusunda oldukça kötü şeyler düşünüyor; kimse onun ne ile uğraştığını kesinlikle söyleyemeden, herkes ona karşı bir nefret duyuyor. Gizi başkalarından daha iyi çözdüğünü düşünen bazı kimseler, onun bir yüzüne işçinin doğruluk ve tatlı gülümsemesini, öteki yüzüne komplocunun alaylı sırıtmasını bayrak gibi çeken bir tür Janus olduğunu söylüyorlar. Marx'tan, bu türlü teorilerin aydınlatmakta güçsüz kaldıkları bir gizem üzerine aydınlık getirmesini diledim. Öyle sanıyorum ki, inandığımız şey ona çok gülünç geldiğinden, bilgin, katılasıya güldü.

— Bu işte hiç bir giz yok, aziz bayım, diye başladı Hans Breitmann lehçesinin[172] çok özentili biçimi içinde, Derneğimizin[15] açıkça çalıştığını, ve ayrıntılı çalışma tu-

tanaklarının, bu konuda bilgi edinmek isteyenler için yayınladıklarını dikkafalılıkla bilmezden gelen kimselerin alıklığından başka bu işte hiç bir giz yok. Tüzüğümüzü bir peni karşılığında satınalabilir, ve bir şilin karşılığında, bizim üzerimize size hemen hemen bizim kadar uzun bilgi veren broşürler edinebilirsiniz.

R. L.: "Hemen hemen", bu pekâlâ olanaklı; ama en önemlisi benim öğrenmeyeceğim şeyde bulunmayacak mı? Size karşı büsbütün açık olmak ve soruyu alelade gözlemcinin düşündüğü gibi sormak gerekirse, diyebilirim ki, konusu bulunduğunuz genel kınama, yığının bilgisiz kötülüğünden kuşkusuz daha çok bir şey anlamına gelir. Ve bana şimdi söylemiş bulunduğunuz şeyden sonra, Enternasyonalin gerçekte ne olduğunu sormama izin verir misiniz?

Dr. Marx: Onu oluşturan kimselere: işçilere bakmanız yeter.

R. L.: Evet, ama asker her zaman ona buyruk veren hükümeti temsil etmez. Üyelerinizden birkaçını tanırım ve komplocuların dokundukları kumaştan dokunmamış olduklarına inanmak isterim. Üstelik milyonlarca kişi tarafından paylaşılan bir giz, artık bir giz değildir. Peki ya onlar gözüpek ve, umarım ki eklersem beni bağışlarsınız, pek de dürüst olmayan bir çetenin aletlerinden başka bir şey değilseler?

Dr. Marx: Bunu gösteren hiç bir şey yok.

R. L.: Ya son Paris ayaklanması?

Dr. Marx: Bana ilkin komplo olduğunun, bütün olup bitenlerin, zamanın koşullarının haklı sonucu olmadığının kanıtı verilsin; ya da, eğer komplo varsa, Uluslararası Derneğin bu komploya katılmış bulunduğunun kanıtları verilsin.

R. L.: O kadar çok Dernek üyesinin Komündeki varlığı.

Dr. Marx: Bu durumda, bireysel katılımları savsaklanabilir olmaktan uzak bulunduğuna göre, bu bir masonlar komplosudur da. Gerçekte, eğer papa her ayaklan-

mayı onların hesabına yazsaydı, şaşırmazdım. Ama daha iyisi bir başka açıklamaya bakın. Paris ayaklanması Paris işçilerinin işi idi. En yetenekli işçiler ister istemez onun önder ve yürütücüleri olacaklardı; oysa, en yetenekli işçiler çoğu zaman Uluslararası Derneğin üyeleridirler de. Gene de, Dernek, dernek olarak, onların davranışlarından sorumlu tutulamaz.

R. L.: Dünya bunu bir başka gözle görecek. Herkes Londra'dan gelen gizli buyruklardan ve hatta malî destekten sözediyor. Dernek etkinliklerinin açık niteliğinin, her türlü gizli ilişkiler olanağını dıştaladığı söylenebilir mi?

Dr. Marx: Dünyada varolan hangi örgüt, kendi işini resmî ve resmî-olmayan ilişki araçlarına başvurmaksızın yerine getirmiştir? Ama, din ve ahlâk sorunları üzerine belli bir papasal egemenlik ve entrika merkezinden yayılmış buyrultular gibi, Londra'dan gönderilmiş gizli buyruklardan sözetmek, Enternasyonalin içyüzü üzerinde adamakıllı yanılmak anlamına gelir...

18 Temmuz 1871 günlü *The World* gazetesinde ve 12 Ağustos 1871 günlü haftalık *Woodhull and Claflin's Weekly* dergisi n° 13/85'te yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

PARİS'TEKİ AMERİKAN ELÇİSİ BAY WASHBURNE KARŞISINDA KARL MARX[173]

ULUSLARARASI EMEKÇİLER DERNEĞİNİN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ SEKSİYONLARI NEW YORK MERKEZ KOMİTESİNE

Yurttaşlar,

Dernek Genel Konseyi, Amerikan elçisi Bay Washburne'un Fransa'daki iç savaş sırasında takınmış bulunduğu tutum üzerine size açıkça bilgi vermeyi görevi sayar.

I

Aşağıdaki bildirim, Paris'te onyedi yıl yaşayan ve iç savaş sırasında Londra'da çıkan *Daily Telegraph*[168] ve *New York Herald*[174] gazetelerinin muhabirliğini yapan bir İskoçyalı olan Bay Robert Reid tarafından yazılmıştır. Bu arada, Bay Reid'in ona çektiği kısa tel yazılarını bile,

Daily Telegraph'ın Versailles hükümeti yararına tahrif ettiğini belirtelim.

Şimdi İngiltere'de bulunan Bay Reid, bildirimini yeminli bildirge ile doğrulamaya hazırdır.

"Top gürlemelerine karışan genel tehlike çanları bütün gece sürdü. Uyumak olanaksız. Peki, diye soruyordum kendi kendime, Avrupa ve Amerika temsilcileri nerdeler? Bu suçsuz kanı dökülmesi ortasında, bir arabulma çabasına girişmiş bulunmamaları olanaklı mı? Bu fikre daha çok dayanamadım ve Bay Washburne'un kentte olduğunu bildiğimden, hemen onu görmeyi kararlaştırdım. Sanırım 17 Nisan günüydü; her ne olursa olsun, gerçek tarih, lord Lyons'a aynı gün yazmış bulunduğum mektubum aracıyla saptanabilir. Washburne'un konutunun yolu üzerindeki Champs-Elysées'den geçerken, yaralılar ve cançekişenlerle dolu bir ambulanslar yığınına rasladım. Zafer Anıtı yöresinde havan topu mermileri patlıyor, ve birçok suçsuz, Thiers'nin kurbanlarının uzun listesine ekleniyorlardı.

"Chaillot sokağı, no 95'e gelince, kapıcıya Birleşik Devletler elçisini nasıl bulabileceğimi sordum, o da beni birinci kata gönderdi. Paris'te, oturduğunuz kanat ya da kat, servet ve konumunuzun en güvenilir göstergesidir — bir çeşit toplumsal barometre. Burada, evin sokağa bakan yüzü ile zemin katta bir markiyi, ve avluya bakan pencereler ile dördüncü katta alçakgönüllü bir makinisti bulursunuz; onları ayıran merdiven, aralarında kazılan toplumsal uçurumu belirler. Merdiveni tırmanırken, kızıl külot ve ipek çoraplı gürbüz uşaklarla karşılaşmadığımdan, şöyle düşündüm: 'Evet! Amerikalılar paraları ile ne yapacaklarını biliyorlar; bizler ise, bizler parayı sokağa atıyoruz.'

"Sekreterin odasına girerken, Bay Washburne'u sordum. 'Onun kendisini mi görmek istiyorsunuz?' 'Evet.'

Geldiğim bildirildikten sonra, yanına bırakıldım. Rahatça bir koltuğa oturmuş, gazetesini okuyordu. Ayağa kalkmasını bekledim, ama o, hep önündeki gazetesi ile birlikte, insanların genellikle çok nazik oldukları bir ülkede görülmemiş kabalıktaki bir davranışla, istifini hiç bozmadı.

"Bay Washburne'a, bir arabuluculuğa girişmemenin bizim için insanlık dışı bir şey olacağını söyledim. Başarı üzerinde önyargıya varmaksızın, ne olursa olsun bunu denemek bizim görevimizdi; üstelik Prusyalılar Versailles'ı kesin bir çözüme ulaşmak için sıkıştırdıklarına göre, zaman da özellikle uygun gibi görünüyordu. Amerika ile İngiltere'nin ortak etkisi, teraziyi barıştan yana eğebilirdi.

" 'Parisliler başkaldırmış kişilerdir, diye yanıtladı Bay Washburne, silahlarını teslim etmeleri gerekir.' Buna karşılık, ulusal muhafızların silah taşıma yasal hakkına sahip bulunduklarını, ama sorunun burada olmadığını söyledim. İnsancılık ayaklar altında çiğnendiği zaman, uygar dünyanın işe karışma hakkı vardır ve sizden bunun için lord Lyons ile birlikte çalışmanızı istiyorum. Bay Washburne: 'Şu Versaylılar hiç bir şey anlamak istemiyorlar.' — 'Eğer kabul etmezlerse, manevî sorumluluk onların olacaktır.' Bay Washburne: 'Sanmıyorum. Ben bu konuda hiç bir şey yapamam. Sizin lord Lyons'u kendinizin görmesi daha iyi olur.'

"Görüşmemiz böyle bitti. Bay Washburne'dan derin bir düşkırıklığı içinde ayrıldım. Kaba ve kurumlu, demokratik bir cumhuriyet temsilcisinde bulunması beklenebilecek kardeşlik duygularından büsbütün yoksun bir adam bulmuştum. Lord Cowley ile, Fransa'da temsilcimiz olduğu zaman, iki kez bir görüşme yapma onuruna erdim. Açık yürekli ve çelebi davranışı, Amerikan elçisinin soğuk kendini beğenmiş ve düzmece aristokratik dav-

ranışı ile şaşırtıcı bir karşıtlık oluşturuyor.

"Britanya hükümetinin, her insancının kargışlarını üzerine çekmeksizin, Neuilly canavarlıklarının yanısıra, Clamart ve Moulin-Saquet toplu insan kırımları gibi canavarlıklara ilgisiz bir gözle bakamayacağına inanmış olduğumdan, lord Lyons'u da, İngiltere'nin, barıştırmaya götürmek için, insanlık adına her şeyi yapma görevine sahip bulunduğuna inandırmaya çalıştım. Lord Lyons, sekreteri Bay Edward Malet aracıyla, bana sözlü olarak, mektubumu hükümete göndermiş bulunduğu ve bu konuda verebileceğim başka her türlü bilgiyi seve seve göndereceği yanıtını verdirtti. Bir anda, koşullar bir barıştırma için son derece uygun oldu ve eğer hükümetimiz ağırlığını teraziye koysaydı, dünya, Paris kasaplığından kurtarılırdı. Ne olursa olsun. eğer Brintanya hükümeti ödevini yerine getiremediyse, bu Lord Lyons'un kusuru değildir.

"Ama Bay Washburne'a dönelim. 24 Mayıs çarşamba sabahı, Capucines bulvarından geçiyordum. Adımla çağrıldığımı işiterek, başımı çevirdim ve, kalabalık bir Amerikalılar topluluğu ortasında, açık bir landon araba içinde oturmuş bulunan Bay Washburne ile birlikte Dr. Hossart'ı gördüm. Selâm sabahtan sonra, Dr. Hossart'a takıldım. Çok geçmeden, konuşma, çevrede olup biten dehşet sahneleri üzerine gelerek, genel bir nitelik aldı; o zaman Bay Washburne. sözlerinin doğruluğuna güvenen bir adam havasıyla sözü bana yönelterek, şöyle dedi: 'Komüne katılanların hepsi, ona yakınlık duyanların hepsi, kurşuna dizilecek.' Heyhat, *yakınlık duyma* suçu ile yaşlıları ve gençleri öldürdüklerini biliyordum, ama Bay Washburne'un ağzından bunu yarı-resmî bir biçimde duymayı beklemiyordum; bununla birlikte, o bu kanlı tümceyi *yinelediği* sırada, henüz başpiskoposu kurtarmanın zamanı idi."[175]

"24 Mayıs günü, Bay Washburne'un sekreteri, XI. ilçe belediyesinde toplanmış bulunan Komüne, Prusyalılar tarafından, Versaylılar ile federeler arasında aşağıdaki koşullar ile bir hakemlik önerisinde bulunma zorunda kaldı.

"Çatışmaların durdurulması.

"Bir yandan Komünün, ve öte yandan da Ulusal Meclisin yeniden seçilmesi.

"Versailles birlikleri Paris'ten ayrılsın ve istihkâmlardaki ve çevredeki kendi ordugâhlarına çekilsin.

"Ulusal Muhafız Paris'i korumaya devam etsin.

"Federeler ordusunda hizmet eden ve etmiş bulunan kimselere hiç bir ceza verilmesin.

"Olağanüstü oturumda, Komün, yalnızca **Fransa'ya** Kurucu Meclis genel seçimlerini hazırlamak için iki aylık bir süre verilmesi koşulu ile, bu önerileri kabul etti.

"Amerikan elçilik sekreteri ile ikinci bir görüşme oldu. 25 Mayıs sabah oturumunda, Komün, tam yetkili elçi niteliği ile, içlerinde Vermorel, Delescluze ve Arnold'un da bulundukları beş yurttaşı, Bay Washburne'un sekreterinin bildirdiğine göre, bir Prusya delegesinin bulunacağı Vincennes'a delege olarak göndermeyi kararlaştırdı. Ama bu elçiler kurulu, Vincennes kapısında nöbette olan ulusal muhafızlar tarafından engellendi. Aynı Amerikan sekreteri ile yeni ve son bir görüşme üzerine, kendisine bir gezi izin belgesi verilmiş bulunan yurttaş Arnold, 26 Mayıs günü Saint-Denis'ye geldi ve ... **orada** Prusyalılar tarafından *kabul edilmedi.*

"Prusyalıların yansızlık ve savaşanlar arasına arabulucu olarak girme isteklerinin yeniden doğduğunu görme umudunu uyandıran bu Amerikan müdahalesinin so-

nucu, en kritik zamanda, savunmanın iki gün için kötürümleşmesi oldu. Görüşmelerin gizlilik içinde yapılması için alınmış bulunan önlemlere karşın, ulusal muhafızlar çok geçmeden her şeyi duydular, ve Prusya'nın yansızlığına inanarak, tutsak edilmek üzere Prusya hatlarına değin koşuştular. Prusyalıların bu güvenden nasıl yararlandıkları bilinir: kaçakların bir bölümü devriyeler tarafından vuruldu ve teslim olanlar da Versailles hükümetine teslim edildi.

"Tüm iç savaş süresince, Bay Washburne, sekreteri aracılığı ile, Komüne, sadece diplomat durumunun onu açıkça göstermekten alıkoyduğu ateşli sevgi, ve Versailles hükümetine karşı beslediği zorlu nefret konusunda güvence vermekten hiç bir zaman geri kalmadı."

Bu ikinci bildirim, tıpkı Bay Reid gibi, gerekirse bildirimini yeminli bildirge ile doğrulamaya hazır bir Paris Komünü üyesi* tarafından yapılmıştır.

Bay Washburne'un davranışını tastamam yargılamak için, Bay Reid ve bu Paris Komünü üyesinin tanıklıklarını, bir tek ve aynı sözün iki görünüşü olarak, birbirine bağlamak gerekir. Bay Reid'a, komüncülerin başlarına gelecekleri hak eden "başkaldırıcılar" olduklarını söylerken, Bay Washburne Komüne de, onun davası için beslediği sevgi ve Versailles hükümetine karşı duyduğu nefret konusunda güvence veriyor. *Aynı* 24 Mayıs *günü içinde,* Dr. Hossart ve birçok Amerikalı önünde, Bay Reid'a, sadece komüncülerin değil, ama Komüne yakınlık duyanların da elbette ölümü hak ettiklerini söylerken, Komüne de, sekreterinin ağzı ile, Komün üyeleri ile federeler ordusu erlerinin yaşayacaklarını bildiriyor.

Sevgili yurttaşlar, şimdi sizden bu olguları Birleşik Devletler işçi sınıfına bildirmenizi, ve ondan, Bay Wash-

* A. Serraillier. —*Ed.*

burne'un kişiliğinin, bir Amerikan Cumhuriyet temsilcisinin kişiliğine uyup uymadığını sormanızı istiyoruz.

256, High Holborn, London,
Western Central, 11 Temmuz 1871

Karl Marx tarafından yazılmıştır — İngilizce yazılmıştır

13 Temmuz 1871 dolaylarında broşür olarak ve Temmuz-Eylül 1871'de çeşitli Enternasyonal organlarında yayımlanmıştır

FRİEDRİCH ENGELS

TIMES BAŞYAZARINA[176]

Bayım,

Versailles'da tutsak bulunan komüncülerin duruşmasındaki yeni savsaklama konusunda *Times*'ın gözlemleri, kuşkusuz Fransız halkının duygularının tam üstüne basmış ve onları dışavurmuştur. *Journal Officiel*'in bu gözlemlere yanıt veren öfkeli notu, bunu bir kez daha tanıtlar. *Times*'ın makalesi üzerine, Paris basını, güncel koşullar içinde hiç bir yayımlanma olanakları olmayan birçok protesto yazısı aldı. Önümde, resmî konumu sözünü ettiği olgulardan bilgi sahibi olmasını sağlayan, ve bu nedenle bu açıklanması güç savsaklamanın nedenleri üzerindeki tanıklığı belli bir değer taşıyabilecek olan bir

Fransızın mektubu var. İşte mektubundan birkaç parça:

"Şimdiye değin, 3. savaş konseyinin duruşmalara ne zaman başlayacağını kimse bilmiyor. Bunun nedeni, *Commissaire de la République** yüzbaşı Grimal'in yerine, daha güvenilir bir kişinin geçirilmiş bulunması gibi görünüyor. Son dakikada, mahkeme önünde okunacak suçlama belgesi (ithamname) incelenince, onun biraz cumhuriyetçi olabileceği, Faidherbe'in vb. komutası altında, Kuzey ordusunda hizmet gördüğü vb. anlaşıldı. Bunun üzerine bir başka subay birdenbire odasına girdi ve ona şöyle dedi: İşte görev belgem, sizin ardılınızım ben. Zavallı yüzbaşı öylesine şaşırdı ki, başını bile çeviremedi...

"Bay Thiers her şeyi kendi yapma iddiasında. Bu hastalık öyle ileriye gidiyor ki, tüm yansızlık kurallarına karşıt olarak, sadece bütün *juges d'instruction*'ları** kendi odasına çağırmakla kalmadı, ama salona alınacak dinleyicileri de seçmeye kalkıyor. Giriş belgelerini, Bay B. de Saint-Hilaire aracılığı ile, kendisi dağıtıyor...

"Bu zaman içinde, Satory tutsakları, sinekler gibi ölüyorlar; acımasız ölüm, kendi işini bu devlet adamcıklarının adaletinden daha çabuk görüyor... Versailles hücrelerinde Fransızca tek sözcük konuşmayan iri yarı bir yiğit var, İrlandalı olduğu sanılıyor. Bu işe nasıl karıştığını kimse bilmiyor. Tutsaklar arasında ... adında çok dürüst bir adam da var... İki ay oluyor ki hücresinde, ve henüz durumu incelenmedi. Utanılacak şey."

Londra, 7 Ağustos 1871

Saygılı hizmetkârınız
Justitia

F. Engels tarafından yazılmıştır
İlk kez K. Marx ve F. Engels, *Yapıtlar*, 1. baskı, c. XIII, II. bölüm (1940) içinde Rusça olarak yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

* Cumhuriyet Komiseri. —ç.
** Sorgu yargıçlarını. —ç.

KARL MARX

LA VÉRİTÉ[134] BAŞYAZARINA

International Working Men's Association, 256, High Holborn, London, Western Central
30 Ağustos 1871

Sayın başyazar,

Bugünkü *Daily News*'da,[97] Bay Renaut'nun, Fransız köylülerini bütün olanaklı şatoları yakmaya vb. çağıran bir bildirgeyi *Enternasyonal*e yüklediğini okuyan Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konsey genel sekreteri Bay John Hales, Assy'nin avukatı Bay L. Bigot'ya hemen şu telgrafı gönderdi:

"Enternasyonale yüklenen kundakçı bildirge bir kalpazanlıktır. Bu konuda bir İngiliz yargıcı karşısında yeminli bildirimde bulunmaya hazırız."

Şimdi, Fransız halkına, saygıdeğer gazeteniz aracılığıyla hemen bildirmek isterim ki, *Fransız hükümet bir-*

likleri Paris'e girdikten sonra, Enternasyonal adına Paris'te basılmış bulunan bütün bildirgeler, istisnasız bütün bu bildirgeler, düzmece bildirgelerdir.

Size bu bildirimi sadece namusum hakkı için yapmakla kalmıyorum, ama bir İngiliz yargıç karşısında yeminli bildirimde ("*the affidavit*") bulunmaya da hazırım.

Bu rezil uydurmaların, kaynağını doğrudan doğruya polisten bile değil, ama *Standard*'ın[161] (tory gazetesi) son sayılarından birinde "kibar fahişeler çevresi organları" olarak adlandırdığı o Paris gazetelerinden birine bağlı bir adam olan B. adlı birinden aldığına inanmakta haklıyım.

Üstün saygımı kabul edin, Bayım.

KARL MARX

3 Eylül 1871 günlü *Le Soir*, n° 862 ile öbür burjuva gazetelerde, ve 10 Eylül 1871 günlü *Internationale* n° 139 ile 13 Eylül 1871 günlü *Der Volksstaat* n° 74'te yayımlanmıştır

Fransızca yazılmıştır

FRİEDRİCH ENGELS

İŞÇİ SINIFININ SİYASAL ETKİNLİĞİ ÜZERİNE KONUŞMA

21 EYLÜL 1871 GÜNÜ ENTERNASYONALİN LONDRA KONFERASINDA[177] YAPILMIŞTIR

(PARÇA)

SİYASAL alanda mutlak çekimserlik olanaksızdır; bundan ötürü bütün çekimser gazeteler siyaset yaparlar. Sadece siyasetin nasıl yapıldığı, ve hangi siyasetin yapıldığı sözkonusudur. Ayrıca, bizim için çekimserlik olanaksızdır. İşçi partisi, ülkelerin çoğunda daha şimdiden siyasal parti olarak vardır. Çekimserlik öğütleyerek onu yıkmak bizim işimiz değildir. Güncel yaşantı, varolan hükümetler tarafından, ister siyasal, ister toplumsal ereklerle, onlara dayatılmış bulunan siyasal baskı, işçileri, istesinler istemesinler, siyaset ile uğraşmaya zorluyor. Onlara çekimserlik öğütlemek, onları burjuva siyasetin kollarına itmek demektir. Hele, proletaryanın siyasal etkin-

liğini gündeme koymuş bulunan Paris Komünü ertesinde, çekimserlik büsbütün olanaksızdır.

Eksiksiz bir biçimde ilk kez olarak *Internationale communiste* dergisinde yayımlanmıştır, n° 29, 1934

Fransızca yazılmıştır

KARL MARX

ALMANYA VE İNGİLTERE'DE ULUSLARARASI EMEKÇİLER DERNEĞİNİN DURUMU ÜZERİNE KONUŞMA[178]

ENTERNASYONALİN LONDRA KONFERANSININ 22 EYLÜL 1871 GÜNLÜ OTURUM TUTANAKLARINDAN PARÇALAR

KOMÜN sırasında, Alman işçileri, mitingler ve kendilerine ait olan gazeteler aracıyla, Paris devrimcileri ile dayanışmalarını olumlamaktan geri kalmadılar. Ve Komün yenildikten sonra da, Breslau'da, Prusya polisinin boş yere engellemeye çalıştığı bir miting yaptılar; bu mitingde, ve Almanya'nın çeşitli kentlerindeki öbür mitinglerde, Paris Komününü alkışladılar. Ensonu, imparator Guillaume ile ordusunun Berlin'e muzaffer girişleri sırasında, bu zafer kazanmışlar, halk tarafından: "Yaşasın Komün!" çığlığı ile karşılandılar.*

Fransızca yazılmıştır

* Özgün tutanaklarda bundan sonra şu tümce geliyor: "İşçiler, sosyalist özlemleri dışavuracak tek Alman partisini temsil ettiklerini tanıtladılar." —Ed.

KARL MARX

ENTERNASYONALİN YEDİ YILI

25 EYLÜL 1871 GÜNLÜ LONDRA'DAKİ YILDÖNÜMÜ TOPLANTISINDA YAPILAN KONUŞMANIN BASIN ÖZETİ[170]

(PARÇA)

SON hareket Komün oldu, şimdiye değin bütün olmuş olanların en önemlisi —ve bu konuda iki düşünce olamaz—, çünkü Komün, siyasal iktidarın işçi sınıfı tarafından fethini temsil ediyordu. Komün üzerine çok yanılmalar oldu. O yeni bir sınıf hükümeti biçimini bulamadı. Tüm çalışma araçlarının üreticiye verilmesi ile varolan baskı koşullarını yok ederek, ve böylece çalışmaya yetenekli herkesi yaşamasına yardımda bulunmak için çalışmaya zorlayarak, sınıf egemenlik ve baskısının tek temelini ortadan kaldırıyoruz. Ama böyle bir değişikliğin gerçekleştirilebilmesinden önce, ilk koşulu proleter bir ordu olan proletarya diktatörlüğü zorunlu bir duru-

ma gelir. İşçi sınıfı kurtuluş hakkını savaş alanında kazanmalıdır. Enternasyonalin görevi, gelecekteki savaşım için, emek güçlerini örgütlemek ve birleştirmektir.

15 Ekim 1871 günlü *The World* gazetesinde yayımlanmıştır

İngilizce yazılmıştır

KARL MARX VE FRİEDRİCH ENGELS

ENTERNASYONALDEKİ SÖZDE BÖLÜNMELER[130]

(PARÇA)

PARİS Komününün yıkılmasından sonra, Genel Konseyin ilk işi, kendini Komünün, tam da şu sırada, Avrupa burjuvazisi, basını ve hükümetlerinin, Paris yenilmişlerini en alçakça karaçalmalar altında bunaltmalarına yarayan tüm davranışları ile dayanışık kıldığı, Fransa'da iç savaş üzerindeki Bildirgesini yayınlamak oldu. İşçi sınıfının bile bir bölümü, henüz kendi bayrağının başarısızlığa uğramış bulunduğunu anlamamıştı. Konsey, üyelerinden ikisinin, yurttaş Odger ile yurttaş Lucraft'ın, bildirge ile tüm dayanışmayı yadsıyan istifaları aracıyla, bunun, başkaları arasında, bir kanıtını elde etti. İşçi sınıfının Paris olayları üzerindeki görüş birliğinin, bu Bil-

dirgenin tüm uygar ülkelerde yayımlanınası ile başladığı söylenebilir.

Bir başka yandan, Enternasyonal,[15] bu Bildirge nedeniyle, Genel Konsey'in karşı-yanıtları ile desteklenen bir polemik içine girme zorunda kalan burjuva basında ve özellikle İngiliz büyük basınında, en güçlülerinden bir propaganda aracı buldu.

Birçok Komün mültecisinin Londra'ya gelmesi, Genel Konseyi yardım komitesi biçiminde örgütlenme ve, 8 aydan çok bir süre, kendi sürekli işlerinin adamakıllı dışında bulunan bu işi görme zorunda bıraktı.[181] Komün yenilmişleri ve sürgünlerinin, burjuvaziden bekleyecek hiç bir şeyleri olmadığı kendiliğinden anlaşılır. İşçi sınıfına gelince, yardım istekleri güç bir anda geliyordu. İsviçre ile Belçika yardım edecekleri ya da Londra'ya gidişlerini kolaylaştıracakları mülteci kontenjanlarını daha önce kabul etmiş bulunuyorlardı. Almanya, Avusturya ve İspanya'da toplanan paralar İsviçre'ye gönderilmişti. İngiltere'de, kesin kavgaya Newcastle'da girişilmiş bulunan 9 saatlik işgünü için büyük savaşım,[182] hem işçilerin bireysel katkılarını, hem de *trade-union*ların, tüzüğe göre, ancak mesleksel savaşıma ayrılabilecek örgütlü fonlarını tüketmişti. Bununla birlikte, ardı arası kesilmez girişimler ve yazışmalar aracıyla, Konsey, her hafta dağıttığı parayı, küçük küçük tutarlar olarak toplayabildi. Amerikan işçileri, Konseyin çağrısını en geniş biçimde yanıtladılar. Ya bir de Konsey, burjuvazinin ürkmüş imgeleme gücünün öylesine büyük bir eliaçıklıkla uluslararası kasaya yatırdığı milyonları toplayabilseydi!

1871 Mayısından sonra, bazı Komün mültecileri, savaş sonucu, artık orada temsil edilemeyen Fransız öğenin yerine geçmek üzere Konseye çağrıldılar. Bu biçimde katılan üyeler arasında, eski enternasyonalciler ve

devrimci gözüpeklikleri ile tanınmış kişilerden oluşan, ve seçimleri Paris Komünü için gösterilmiş bir saygı olan bir azınlık vardı.

Ocak sonu ile 5 Mart 1872 arasında K. Marx ve F. Engels tarafından yazılmıştır

1872'de Cenevre'de broşür olarak yayımlanmıştır

Fransızca yazılmıştır

KARL MARX

18 MART 1871 KOMÜNÜNÜN YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAMAK İÇİN YAPILAN MİTİNGDE ALINAN KARARLAR[183]

18 Mart 1871'in yıldönümünü kutlamak için yapılan miting, aşağıdaki kararları almıştır:

I

Miting, 18 Mart günü başlayan şanlı hareketi, insanlığı sınıflar rejiminden her zaman için kurtaracak olan büyük toplumsal devrimin şafağı olarak görür.

II

Miting, tüm Avrupa'da, emekçilere karşı duydukları

nefret içinde birleşmiş bulunan burjuva sınıfların ahmaklık ve cinayetlerinin, kralcı ya da cumhuriyetçi, hükümet biçimleri ne olursa olsun, eski toplumu ölüme mahkûm ettiklerini ilân eder.

III

Miting, bütün hükümetlerin Enternasyonale karşı açtıkları haçlılar seferi ve Versailles katillerinin yıldırılarının, Prusyalı yenicilerinin yıldırıları gibi, başarılarının boşluğuna tanıklık ettiklerini ve Thiers ile Guillaume'un birleşmiş güçleri tarafından ezilmiş kahraman öncüsünün arkasında evrensel proletaryanın tehdit edici ordusunun varlığını olumladıklarını bildirir.

13-18 Mart 1872 günlerinde
Marx tarafından yazılmıştır

Fransızca yazılmıştır

24 Mart 1872 günlü *La Liberté*, n° 12, ve 30 Mart 1872 günlü *The International Herald*, n° 3, gazetelerinde yayımlanmıştır

KARL MARX VE FRİEDRİCH ENGELS

KOMÜNİST PARTİ MANİFESTOSU 1872 ALMANCA BASKIYA ÖNSÖZ[184]

(PARÇA)

KOŞULLARIN son yirmibeş yıl içinde çok değişmesine karşın, bu Manifestoda sergilenen genel ilkeler, anaçizgileri içinde, tüm doğruluklarını bugün de korumaktadırlar. Olsa olsa, şurada burada, bazı ayrıntıları gözden geçirmek gerekir. Manifesto, ilkelerin uygulamasının, her yerde ve her zaman verilmiş tarihsel koşullara bağlı bulunacağını, ve dolayısıyla, II. bölümün sonunda sayılmış bulunan devrimci önlemlere çok önem verilmemesi gerektiğini kendisi açıklar. Bu parça, birçok bakımdan, bugün bambaşka bir biçimde yazılabilirdi. Büyük sanayiin son yirmibeş yıl içindeki engin ilerlemeleri ve işçi sınıfının, Parti olarak örgütlenmesinde gerçekleştirmiş bulun-

duğu koşut ilerlemeler dolayısıyla, önce Şubat Devriminin, sonra ve özellikle, iki ay boyunca, siyasal iktidarı ilk kez olarak proletaryanın ellerine veren Paris Komününün deneyleri dolayısıyla bu program bugün bazı noktalarda eskimiştir. Komün, özellikle, "işçi sınıfının, devlet makinesini olduğu gibi almak ve onu kendi hesabına işletmekle yetinemeyeceğini" tanıtlamıştır (bkz: *Fransa'da İç Savaş, Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyi Çağrısı,* Almanca baskı, bu fikrin uzun uzun açındırıldığı s. 19).*

KARL MARX, FRİEDRİCH ENGELS

Londra, 24 Haziran 1872

Das Kommunistische Manifest başlığı altında broşür biçiminde yayımlanmıştır. Neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser, Leipzig 1872

* Bkz: Bu kitabın 72-135. sayfaları. —*Ed.*

PARİS KOMÜNÜNÜN YILDÖNÜMÜNÜ KUTLAMAK İÇİN 21 MART 1881 GÜNÜ LONDRA'DA YAPILAN SLAV MİTİNGİ BAŞKANINA

Yurttaş,

Mitinginize katılacak durumda olmadığımızı size bildirmekle büyük üzüntü duyuyoruz.

Paris Komünü "düzen" savunucuları tarafından işlenen tüyler ürpertici insan kırımı altında ezildiği zaman, yenenler, on yıldan az bir zaman sonra, uzak Petersburg'-da, belki de uzun ve zorlu çatışmalar sonucu, sonunda ve kesinlikle bir Rus Komünü kurulmasına yolaçacak bir olayın[185] ortaya çıkacağını düşünmüyorlardı bile.

Paris'i kuşatarak ve böylece egemen burjuvaziyi halkı silahlandırma zorunda bırakarak Komünü hazırlamış bulunan Prusya kralı,* on yıl sonra kendi öz başkentinde

sosyalistler tarafından kuşatılmış bulunan bu aynı Prusya kralı, kendi tahtını ancak kendi başkenti Berlin'de sıkıyönetim ilân ederek kurtarabilecek durumda.[186]

Öte yandan, Komünün yıkılışından sonra, kovuşturmaları ile, Uluslararası Emekçiler Derneğini biçimsel dış örgütünden vazgeçme zorunda bırakan kıta hükümetleri (büyük uluslararası işçi hareketini buyrultular ve ayrıklama yasaları ile ortadan kaldırabileceklerini sanan hükümetler), on yıl sonra bu aynı uluslararası işçi hareketinin, her zamandan daha güçlü, sadece Avrupa işçi sınıfını değil, ama Amerika işçi sınıfını da kazanacağını, ve ortak çıkarlar için ve ortak bir düşmana karşı ortak savaşımın, onları kendiliğinden, daha geniş, ve her türlü dış örgütlenme biçimlerini durmadan daha çok aşan yeni bir Enternasyonal içinde birleştireceğini akıllarından bile geçirmiyorlardı.

Demek ki, eski dünya güçlerinin kökünün kazındığını sandıkları Komün, her zamandan daha güçlü olarak yaşıyor, ve biz de sizinle birlikte haykırabiliriz: Yaşasın Komün!

21 Mart 1881 günü
K. Marx ve F. Engels
tarafından yazılmıştır

İngilizce yazılmıştır

* Gulllaume I. —Ed.

FRİEDRİCH ENGELS

PARİS KOMÜNÜNÜN YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA[187]

BU akşam, sizinle aynı zamanda ve sizinle birlikte, İki Dünya işçileri de, proleter evrimin en şanlı ve en trajik evresini kutluyorlar. Bir tarihi olduktan sonra ilk kez olarak, işçi sınıfı, 1871'de, büyük bir başkentte, siyasal iktidarı eline geçiriyordu. Bu, heyhat! bir düşten başka bir şey olmadı. Bir yandan eski Fransız imparatorluğunun paralı askerleri ve öte yandan Prusyalılar arasında kalan Komün, eşi görülmemiş ve hiç unutulmayacak bir insan kırımı içinde çabuk bastırıldı. Zaferi kazandıktan sonra, gericilik artık sınır tanımadı; sosyalizm kan içinde boğulmuş ve proletarya her zaman için köleliğe perçinlenmiş gibi göründü.

Bu yenilgiden sonra onbeş yıl geçti, Bu zaman boyunca, bütün ülkelerde, toprak ve sermaye sahiplerinin hizmetinde bulunan iktidar, işçi başkaldırmasının son geçici isteklerine de son vermek için hiç bir şey karşısında gerilemedi.

Çevrenize bakın. Her zamandan daha canlı olan devrimci işçi sosyalizmi, bugün karşısında her yerdeki yöneticilerin: Bismarck kadar Fransız radikallerinin de, bütün Rusya'ların çarı gibi Amerika'nın borsa krallarının da tir tir titredikleri bir güçtür.

Hepsi bu kadar değil.

Bütün düşmanlarımızın, ne yaparlarsa yapsınlar, kendilerine karşın, bizim için çalıştıkları bir noktaya gelmiş bulunuyoruz.

Onlar Enternasyonali[15] öldürdüklerini sanıyorlar. Ve bugün, proleterlerin uluslararası birliği, çeşitli ülkelerin devrimci işçileri arasındaki kardeşlik, Komün öncesinde olduğundan bin kez daha güçlü, bin kez daha yaygın. Enternasyonalin artık gerçek anlamda bir örgüte gereksinmesi yok; o, Avrupa ve Amerika emekçilerinin kendiliğinden ve ateşli elbirliği ile yaşayıp büyüyor.

Almanya'da, işçi hareketini ezmek için, Bismarck, en alçakça olanlara değin, tüm araçları kullanıp tüketti. Sonuç: Komünden önce karşısında dört sosyalist milletvekili vardı. Kıyıcılıkları, bugün yirmibeş sosyalist milletvekili seçtirtti. Ve Alman proleterleri, eğer bu iş için para alsaydı bundan daha iyi devrimci propaganda yapamayacak olan büyük şansölye ile gırgır geçiyorlar.

Fransa'da, liste biçiminde oylama,[180] salt avukatların, gazetecilerin ve sermaye sözcüsü öbür siyasal serüvencilerin seçimini sağlama bağlamak için özellikle bulunmuş en iyi burjuva oylaması, size zorla kabul ettirildi. Ve bu zenginler oylaması, burjuvazi için ne yaptı? Fransız parlamentosu içinde, sadece sahne üzerinde görünmesi bile

bütün burjuva partiler saflarında şaşkınlık yaratan devrimci bir sosyalist işçi partisi oluşturdu.

İşte şimdi bu noktadayız. Bütün olaylar bizim yararımıza çalışıyor. Proletaryanın ilerlemelerini önlemek için en iyi hesaplanmış önlemler, onun muzaffer yürüyüşünü daha da hızlandırmaktan başka bir sonuç vermiyor. Düşman savaşsa bile, bizim için savaşmaya mahkûm. Ve o bizim için öylesine ve o kadar iyi savaşıyor ki, bugün, 18 Mart 1886, Kaliforniya ve Aveyron'un proleter madencisinden, Sibirya'nın kürek mahkûmu madencisine değin, binlerce işçi göğsünden aynı çığlık kopuyor:

"Yaşasın Komün! Yaşasın emekçilerin uluslararası Birliği!"

15 Mart 1886 günü yazılmıştır

27 Mart 1886 günlü
Le Socialiste, n° 31'de
yayımlanmıştır

Fransızca yazılmıştır

FRİEDRİCH ENGELS

PARİS KOMÜNÜNÜN 21. YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA FRANSIZ EMEKÇİLERİNE KUTLAMA MESAJI

Londra, 17 Mart 1892

Kadın ve erkek yurttaşlar,

Paris halkının, aynı zamanda hem Versailles'da dalgalanan üç renkli Fransız bayrağına, hem de Prusyalılar tarafından işgal edilen istihkâmlar üzerinde dalgalanan üç renkli Alman bayrağına meydan okuyarak, kızıl bayrağı çekeli bugün 21 yıl oluyor.

Kızıl bayrak, yenenlerin de, yenilenlerin de görünmez oldukları bir düzeye yükselen Paris proletaryası idi.

Komünün tarihsel büyüklüğünü yapan şey, onun son derece yüksek uluslararası niteliğidir. Her türlü burjuva şoven duygusuna karşı, o gözüpekçe meydan okumadır. Tüm ülkeler proletaryası bu işte yanılmadı. Varsın

burjuvalar kendi 14 Temmuzlarını, kendi 22 Eylüllerini kutlasınlar.[169] Proletaryanın bayramı, her yerde ve her zaman, 18 Mart olacaktır.

İğrenç burjuvazinin, Komünün mezarı üzerine yığdığı iğrenç karaçalmaların nedeni budur. Ama daha ilk günden Paris başkaldırıcılarının, ve son güne değin ve sonra da yenik proleterlerin düşüncelerini iyice kavramakta tek sakınca görmeyen Uluslararası Emekçiler Derneğinin nedeni de budur. Aslında Komünün öldüğü yerde, Enternasyonal[15] de yaşayamadı: "Komüncülere ölüm" çığlığı üzerine, Enternasyonal, Avrupa'nın bir ucundan öbürüne, ezildi.

Pekâlâ! Montmartre tepesinde topların geri alınmasından bu yana yirmibir yıl geçti. 1871'de doğan çocuklar bugün erginleştiler, ve yönetici sınıfların alıklığı sayesinde, silah kullanmasını, elde silah örgütlenip kendini savunma sanatını öğrenen *askerler* oldular. Öldüğü söylenen Komün, her zaman için yokolduğu sanılan Enternasyonal, canlı ve 1871'dekinden yirmi kez daha güçlü olarak, işte aranızdalar. Yüzler, çağrımıza yanıt veren binler, ve binler de milyonlar durumuna geldiler. Dünya proletaryasının, Birinci Enternasyonalin önceden görüp hazırlayabildiği birliği, bugün bir gerçekliktir. Ve üstüne üstlük, 1871'de Komün Parisi'nin çevresindeki istihkâmları işgal eden Prusya askerlerinin oğulları, işçi sınıfının bütünsel ve sonal kurtuluşu için, Paris Komüncülerinin oğulları ile yan yana, bugün milyonlarla ve birinci safta savaşıyorlar.

Yaşasın Komün!

Yaşasın uluslararası toplumsal Devrim!

FRİED. ENGELS

26 Mart 1892 günlü
Le Socialiste, n° 79'da
yayımlanmıştır

Fransızca yazılmıştır

FRİEDRİCH ENGELS

PARİS KOMÜNÜNÜN 23. YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA FRANSIZ İŞÇİ PARTİSİ ULUSAL KONSEYİNE[100]

Londra, 18 Mart 1894

Proletaryanın zaferini sağlayarak, sınıf karşıtlıkları ile uluslar arasındaki savaşımlara son verecek ve uygar ülkelerde barış ve mutluluğu gerçekleştirecek uluslararası bir 18 Martın yakın gelişine sizinle birlikte kadeh kaldırıyorum.

ENGELS

25 Mart 1894 günlü
Le Socialiste, n° 183'te
yayımlanmıştır

Fransızca yazılmıştır

ÜÇÜNCÜ KESİM

MEKTUPLAR

MARX'TAN PAUL LAFARGUE'A
(BORDEAUX'YA)

Londra, 23 Mart 1871

Sevgili Paul,

İlişikte, Serraillier'nin 18 Mart 1871 günlü *Courrier de l'Europe*'da (bu Fransız gazetesi Londra'da yayımlanıyor), 14 Mart günlü *Paris-Journal*'in, daha önce kuşkusuz bilgili olduğunuz saygısız yutturmacası konusundaki bildirimini bulacaksınız.[191]

Aşağıdaki bildirim, *22 Mart 1871* günlü *Times* tarafından, *Uluslararası Dernek*[15] başlığı altında yayımlandı:

"Bay Karl Marx, bizden, 16 Mart günü —Paris muhabirimizden— yayınladığınız mektupta bulunan: 'Karl Marx ... Parisli Dernek üyelerinden birine yazdığı bir mektupta, bu kentteki dernek üyelerinin tutumundan hoş-

nut olmadığını, kendilerini siyasal entrikalar içine atarak dernek tüzüğünü çiğnediklerini, işçileri örgütleyecek yerde, onların örgütlerini bozduklarını, vb. bildirmiştir' yolundaki savı yalanlamamızı istiyor."

"Bay Karl Marx, bize, bu bildirimin, 'hiç kuşkusuz', sözde mektubun *in extenso* yayınlanacağının da vaadedildiği 14 Mart günlü *Paris-Journal*'dan alındığını, ve 19 Mart günlü *Paris-Journal*'ın,[49] Londra, 28 Şubat 1871 tarihli, kendisi tarafından imzalanmış varsayılı, *Bay Marx'ın, baştanbaşa küstahça bir düzmece olduğunu açıkladığı* bir mektup içerdiğini bildiriyor."

Şu gerici pis Paris basınının ikinci dalaveresine geçiyorum. *Alman "Enternasyonalciler"*'in *Paris "Enternasyonalciler"*'i tarafından sözde dıştalanmalarını öğrenir öğrenmez, bize tüm bu öykünün bulvar basınının bir uydurmasından başka bir şey olmadığı yanıtını veren Parisli "kardeş ve dostlar"ımıza yazdık. Bu zaman boyunca, *Enternasyonal*in dağılması ve Paris işçilerinin düzelmez bozulmasını göstererek, bu eğlenceli öykü üzerine uzun başyazılar ayıran tüm Londra basınında, düzmece haberler bir yangın gibi yayılıyor.

Bugünkü (23 Mart 1871) *Times, Genel Konsey*in şu bildirimini yayımlıyor:

"*Paris anti-cermanik birliği*
"Times *gazetesi direktörüne*

"Bayım,

"İngiliz basınında dolaşan bir haber, Uluslararası Emekçiler Derneğinin Parisli üyelerinin, bütün Almanların Derneğimizden çıkarılmaları gerektiğini bildirecek derecede, "anti-cermanik" denilen Birlik ile birleştiklerini ileri sürüyor.

"Bu haber, gerçeklerin tam tersidir. Derneğimizin Paris'teki Federal Konseyi de, bu Konsey tarafından

temsil edilen Paris seksiyonlarının herhangi biri de, hiç bir zaman böyle bir karar almayı düşünmemişlerdir. Anti-cermanik denilen birlik —böyle bir birlik olduğu kadarıyla— salt burjuvazi ve soyluluğun işidir; bu birlik Jockey Club[192] tarafından kurulmuş, ve Akademinin, borsanın, bazı banka ve yapımevlerinin vb. katılmaları sayesinde varlığını sürdürebilmiştir. Emekçi sınıfların bu birlik ile hiç bir ilgisi yoktur.

"Bu karaçalmanın amacı açıktır. Son savaşın patlamasından az zaman önce, Enternasyonal daha sonraki bütün olayların sorumluluğunun kendine yüklendiğini gördü. Şimdi de aynı şey yineleniyor. İsviçre ve Prusya basını, Enternasyonali Almanların Zürih'te uğradıkları son hakaretlerin kökeninde olmakla suçlarken,[193] *le Courrier de Lyon, Le Courrier de la Gironde,*[194] *La Liberte*[114] vb. gibi Fransız gazeteleri, Enternasyonalin, Prusya elçisinin başkanlığında, Cenevre ve Berne'de, Prusyalılar ve Enternasyonalciler birarada, Lyon'u fethetmek ve yağma edip kılıçtan geçirmek ereğiyle bir planın hazırlandığı sözde gizli toplantılarından sözediyorlar.

"Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin dileği üzerine.

"Londra, 22 Mart

J. G. ECCARİUS
Genel Sekreter"

İngilizce yazılmıştır

MARX'TAN WİLHELM LİEBKNECHT'E (LEIPZIG'E)

[Londra], 6 Nisan 1871

... Parisliler yeniliyor, bu açık, ve kendi kusurları ile, ama bu, ensonu, aşırı bir dürüstlükten doğan bir kusur. Merkez Komite, ve daha sonra da Komün, o pis

Thiers cücesine düşman güçleri toplama zamanını bıraktılar: 1) Çünkü, sanki Thiers, Paris'i zorla silahsızlandırmaya çalışarak, *iç savaşı* daha önce başlatmamış, sanki Prusyalılar ile barış ya da savaşı kararlaştırmaya çağrılan Ulusal Meclis, hemen *cumhuriyete* savaş ilân etmemiş gibi, budalalıkları yüzünden, iç savaşı başlatmak istemediler! 2) İktidarı zorla ele geçirmiş olmakla suçlanmamak için, gericiliğin Paris'teki yenilgisinden (Vendôme alanı) hemen sonra Versailles üzerine yürüyecek yerde, örgütlenmesi vb. daha da zaman isteyen Komünü seçmekle, değerli bir zaman yitirdiler.

Paris'teki iç olaylar üzerine gazetelerin yazdıklarının tek sözüne inanma. Yalan ve düzmecilikten başka hiç bir şey yok o yazılanlarda. Burjuva gazeteciliğinin pis okunmazlığı, kendini hiç bir zaman böylesine bir parlaklıkla göstermedi.

Birleşik Almanya imparatorunun, birleşik imparatorluk ve Berlin birleşik parlamentosunun dış dünya için *yokmuş* gibi görünmeleri çok karakteristik. Paris'ten gelen en küçük bir esinti daha çok ilgi uyandırıyor.

Almanca yazılmıştır

MARX'TAN LUDWİG KUGELMANN'A
(HANOVER'E)

Londra, 12 Nisan 1871

... *18 Brumaire*'imin[3] son bölümünde, eğer yeniden okursan göreceğin gibi, Fransa'daki gelecek devrim girişiminin, şimdiye değin olduğu gibi, artık bürokratik ve askerî makineyi başka ellere geçirtmeye değil, ama onu *yıkmaya* dayanacağını belirtiyorum. Kıta üzerindeki gerçekten halkçı her devrimin ilk koşuludur bu. Kahraman

Parisli arkadaşlarımızın girişmiş bulundukları şey de, işte budur. Ne esneklik, ne tarihsel girişkenlik, ne özveri yeteneği ile bezenik şu Parisliler! Düşmandan daha çok iç ihanet tarafından altı ay boyunca aç kalıp yıkıma uğradıktan sonra, sanki Fransa ile Almanya arasında hiç savaş olmamış, sanki yabancı hep Paris kapılarında değilmiş gibi, Prusya süngüleri altında başkaldırıyorlar! Tarih daha böylesine büyük bir örnek görmedi! Eğer yenilirlerse, bunun nedeni yalnızca "ruh iyilik"leri olacak. İlkin Vinoy, ve sonra da Ulusal Muhafızın gerici öğeleri alanı boş bıraktıktan sonra, hemen Versailles üzerine yürümek gerekirdi. Vicdan titizliği yüzünden, uygun zaman kaçırıldı. Sanki şu kötü Thiers ucubesi, Paris'i silahsızlandırmaya kalkışarak, daha önce başlatmamış gibi, *iç savaşı* başlatmak istemedi. İkinci yanlış: Merkez Komite, yerini Komüne bırakmak üzere, görevlerini çok çabuk bıraktı. Gene çok büyük bir "onur" titizliği yüzünden! Ne olursa olsun, Paris ayaklanması, hatta eski toplumun kurtları, domuzları ve köpekleri tarafından boyuneğdirilecek olsa bile, partimizin Paris haziran ayaklanmasından sonraki en şanlı savaş başarısıdır. Cennetin fethine çıkan Paris titanları karşısında, ölüm şenlikleri ve kışla ve kilise, feodalite ve hele hamkafalılar kokuları ile, Prusya-Almanya Kutsal Roma İmparatorluğu köleleri nedir ki...

Almanca yazılmıştır

MARX'TAN LUDWİG KUGELMANN'A
(HANOVER'E)

[Londra], 17 Nisan 1871

... *13 Haziran 1849*[195] vb. küçük-burjuva gösterilerini,

Paris'teki güncel savaşımla karşılaştırmanı hiç anlayamıyorum.

Eğer savaşıma ancak son derece elverişli şanslarla girilmesi gerekseydi, tarihi yapmak elbette çok kolay olurdu. Öte yandan, eğer "raslantı"lar tarihte hiç bir rol oynamasalardı, tarih çok gizemsel bir nitelik taşırdı. Bu beklenmedik olaylar evrimin genel gidişi içine elbette girer ve başka beklenmedik olaylar tarafından denkleştirilmiş bulunurlar. Ama hareketin hızlanma ya da yavaşlaması, aralarında hareketi yönetmeye ilk çağrılan önderlerin niteliğinin de bulunduğu bu türlü "raslantı"lara çok bağlıdır.

Bu kez için, mutsuz ve kararlaştırıcı "raslantı"yı Fransız toplumunun genel koşullarında değil, ama Prusyalıların Fransa'daki varlıkları ve Paris'in burnu dibindeki konumlarında aramak gerekir. Parisliler bunu çok iyi biliyorlardı. Versailles burjuva itleri de bunu iyi biliyorlardı. İşte tastamam bu nedenle Parislileri ya vuruşmayı kabul etme, ya da savaşmadan yenik düşme seçeneği karşısında bıraktılar. Son durumda, işçi sınıfının moral bozukluğu, belli bir sayıdaki "önder"lerin yitiminden çok daha büyük bir mutsuzluk olurdu. Paris tarafından verilen kavga sayesinde, işçi sınıfının kapitalist sınıf ve kapitalist devlete karşı savaşımı yeni bir evreye girmiştir. Bu kavganın sonucu ne olursa olsun, evrensel bir tarihsel önem taşıyan yeni bir çıkış noktası elde etmiş bulunuyoruz.

Almanca yazılmıştır

MARX'TAN LÉO FRANKEL'E[198]
(PARİS'E)

[Londra, 26 Nisan 1871 dolayları]

[*Karalama*]

Sevgili yurttaş,

Genel Konsey tarafından, onun adına, yurttaş F. Pyat tarafından Serraillier'ye* karşı yayılmış bulunan alçakça karaçalmaları en kesin bir biçimde yalanlamakla görevlendirilmiş bulunuyorum. Bu adamın tüm hıncı tek bir kaynaktan fışkırıyor: Enternasyonale karşı duyduğu nefret. İçine hafiyelerin, eski imparatorluk muhafızlarının ve Haymarket kadın simsarlarının sızmış bulunduğu, Genel Konsey tarafından dıştalanmış, sözde Londra Fransız kolu aracıyla, Pyat kendini herkese karşı, üyesi olmadığı Derneğimizin gizli başkanı olarak göstermeye, ve bizi Londra'daki gülünç gösterileri ile, yurttaş Tridon'un, Brüksel'deki eğleşmesi sırasında, hakkından ayrıca gelmiş bulunduğu, Paris'teki tehlikeli patavatsızlıklarının sorumlusu durumuna getirmeye çalıştı. Bunun üzerine Genel Konsey bu alçak entrikacıyı açıkça kınama zorunda kaldı.** Dupont ve Serraillier'ye karşı bu öfkenin nedeni, bu. Serraillier, Pyat'nın sözde Fransız kolundaki aşağılık aletlerini, Pyat'nın şimdi Paris'te yaydığı karaçalmaların hesabını vermek üzere bir İngiliz mahkemesi önüne götürmekle tehdit ettiği zaman, Fransız kolunun kendisi bile bunları karaçalıcı söylentiler olarak kınayıp damgalamıştı.

Serraillier'nin siyasal yaşamı karaçalmaya elverişli olmadığından,*** özel yaşamına saldırıldı. Eğer Pyat'nın

* Elyazmalarındaki "Konsey delegesi" sözcükleri çizilmiştir. —*Ed.*

** K. Marx: *F. Pyat'nın Konuşması Üzerine Genel Konseyin Kararı.* —*Ed.*

*** Elyazmasında şöyle devam ediyor: "Hatta Bay Pyat, cesareti dillere destan olan bu 'yiğit' adam için bile.". Bu tümcecik, çizilmiştir. —*Ed.*

özel yaşamı, Serraillier'nin yaşamı kadar temiz olsaydı, o burada, Londra'da, bazı sert hakaretlere uğramazdı...*

Genel Konsey, bu günlerde Komün üzerine bir çağrı yayınlayacaktır.** Şimdiye değin, Genel Konsey bu bildirgeyi erteliyordu, çünkü Paris kolundan her gün doğru haberler bekliyordu. Boşuna! Tek söz bile gelmedi! Konsey artık daha çok bekleyemezdi, çünkü tasalı İngiliz işçileri ondan açıklamalar bekliyor.

Bu arada, zaman yitirilmemişti. Çeşitli sekreterler tarafından Kıtadaki ve Birleşik Devletler'deki kollara gönderilmiş bulunan mektuplar aracıyla, işçiler her yerde bu yüce Paris Devriminin gerçek niteliği üzerinde aydınlatılmıştı.

Yurttaşın mektubunu aldım ve bildiğiniz şeyin gönderilmesine ilişkin ziyaretini kabul ettim. Paris'te yapılan yanlışlık, işlemleri kolaylaştırmak bakımından gerekli*** belgelerin verilmemesi idi. Şimdi elinizde, özgürce alınıp satılan ve satış işlemlerinin yapılabileceği, yüzde 3'lüklerden bulunmalı. Yurttaş size bütün öbür gerekli açıklamaları verecek.

Senet ona tam bir güvenlik içinde verilebilir.

Fransızca yazılmıştır

* Elyazmasında şunlar da vardı: "bazıları tarafından, bir Fransız işçisi tarafından, Londra'da uğradığı [sert] ve açık [hakaretlere uğramazdı]. Özet olarak: Serraillier'nin suçu, niyetleri bozmakta gösterdiği direnmedir..." Bunların hepsi çizilmiştir. Sonra bir boşluk gelir. —*Ed.*

** *Fransa'da İç Savaş.* —*Ed.*

*** Elyazmasında, "gerekli"den önce (üstü çizilmiş olarak) "satış ve ciro işleri için" sözcükleri bulunuyordu. —*Ed.*

MARX'TAN LÉO FRANKEL VE LOUİS EUGÈNE VARLIN'E (PARİS'E)

[Londra], 13 Mayıs 1871

[*Karalama*]

Sevgili yurttaşlar Frankel ve Varlin!

Belgeleri getirenle* görüşmelerde bulundum.

Versailles itleri için tehlikeli belgeleri güvenli bir yere koymak uygun olmaz mı? Böyle bir önlem hiç bir zaman zararlı olmaz.

Bana Bordeaux'dan, son belediye seçimlerinde dört enternasyonalcinin seçildiğini yazdılar.[197] Taşra illeri kaynamaya başlıyor. Ne yazık ki eylemleri yerel ve "barışçıl". Dünyanın, kollarımızın bulunduğu bütün köşelerine, sizi destekleyen yüzlerce mektup yazdım. Ayrıca işçi sınıfı, başından beri Komünden yana idi.

İngiltere'nin burjuva gazeteleri bile, ilk canavarlıklarına döndüler. Zaman zaman bu gazetelere elverişli paragraflar sokuşturabildim.

Komün, kişisel çekişme ve tartışmalarla çok zaman yitirmişe benziyor. İşçilerin etkilerinden başka etkilerin de olduğu görülüyor. Eğer sizin yitirilen zamanı kazanacak zamanınız olsaydı, bütün bunların hiç bir önemi olmazdı.

Sizin Paris dışında, İngiltere ya da başka yerlerde yapmak istediğiniz her şeyi çabuk yapmak iyiden iyiye zorunlu. Prusyalılar istihkâmları Versaylıların ellerine vermeyecek, ama, barışın kesinlikle yapılmasından sonra[139] (26 Mayıs),** hükümetin Paris'i jandarmaları ile kuşatmasına izin vereceklerdir. Thiers ve hempaları, bildiği-

* Anlaşıldığına göre Eilau. —*Ed.*

** Elyazmasında (üstü çizilmiş olarak) şöyle devam ediyordu: "bu işi Thiers'ye bırakacaklardır." —*Ed.*

niz gibi, Pouyer-Quertier tarafından imzalanmış bulunan antlaşmalarında büyük bir rüşvet koşulu koyduklarından, Alman bankacılarının Bismarck tarafından sunulan yardımlarını kabul etmediler. Yoksa rüşveti yitirirlerdi. *Kendi* antlaşmalarının gerçekleşmesinin önkoşulu Paris'in fethi olduğundan, Bismarck'tan ilk taksidin Paris'in işgaline değin ertelenmesini rica ettiler. Bismarck bu koşulu kabul etti. Prusya'nın bu paraya çok ivecen bir gereksinmesi olduğundan, demek ki Paris'in işgalini çabuklaştırmak için Versaylılara elden gelen tüm kolaylıkları gösterecektir. Öyleyse dikkat edin!

Fransızca yazılmıştır

MARX'TAN EDUARD SPENSER BEESLY'YE
(LONDRA)

Londra, 12 Haziran 1871
1, Maitland Park Road, N. W.

... Bir dostum üç-dört güne kadar Paris'e hareket ediyor. Paris'te hâlâ saklanan birkaç Komün üyesi için ona kurala uygun pasaportlar sağlayacağım. Eğer sizin ya da dostlarınızdan birinin orada yapılacak işleri varsa, lütfen bana bildirin.

Beni avutan şey, makalelerim ve Komün ile ilişkilerim konusunda "*petite presse*"de* her gün yayımlanan, ve yayımlandıkça Paris'ten bana gönderilen deliliklerdir. Bunlar, Versailles polisinin elinde gerçek belgeler bulunmadığını gösteriyor. Benim Komün ile ilişkilerim, bütün yıl Paris ile Londra arasında dolaşan bir Alman ticaret adamı tarafından sağlanmıştı. Her şey sözlü olarak ileti-

* Küçük basında. —ç.

liyordu; iki olay dışında:

Birincisi, hep bu aracı yoluyla, benden bazı senetleri Londra borsasında nasıl satabileceklerini sordukları mektuplarına yanıt olarak Komün üyelerine bir mektup gönderdim.*

İkincisi, 11 Mayıs günü, yıkımdan on gün önce, onlara aynı yoldan Bismarck ile Favre arasındaki gizli Frankfurt antlaşmasının[139] ayrıntılarını ilettim.

Bu bilgiyi, Bismarck'ın sağkolu,** eskiden (1848-1853 arası) başkanı bulunduğum gizli bir dernek üyesi olan bir adamdan aldım. Bu adam, bana, Almanya'dan, ve Almanya üzerine gönderdiği bütün raporları sakladığımı bilir. Bundan ötürü benim ağız sıkılığıma bağlıdır. İyi niyetlerini bana tanıtlama çabasının nedeni budur. Size söylemiş olduğum gibi, eğer Kugelmann'ı görmek için bu yıl Hanover'e dönersem, Bismarck'ın beni tutuklama kararını verdiğini bana bildiren, işte bu adamdır.

Ah, eğer Komün uyarılarımı bir dinleseydi! Komün üyelerine Montmartre tepelerinin kuzey yanını, Prusyalılar yanını pekiştirmelerini öğütlüyordum, ve bunu yapacak zamanları da vardı; böyle yapmazlarsa bir tuzağa düşeceklerini onlara önceden söylüyordum; onlara Pyat, Grousset ve Vesinier'nin gerçek yüzlerini gösterdim; Komün düşmanlarının öfkesini biraz yatıştırmak için, onlardan ulusal savunma üyelerini lekeleyen tüm belgeleri hemen Londra'ya göndermelerini istiyordum: bu, Versaylıların planını kısmen bozabilirdi.

Eğer Versaylılar bu belgeleri bulmuş olsalardı, düzmece belgeler yayınlamazlardı.

Enternasyonalin çağrısı, çarşambadan önce yayımlanmayacak, yayımlanır yayımlanmaz size bir nüsha gönde-

* Daha önce Léo Frankel'e 26 Nisan 1871 dolaylarında yazılan mektuba bakınız. —*Ed.*

** Johannès Miquel. —*Ed.*

receğim. Üç-dört forma için öngörülen bir metin, iki forma üzerine basılmıştı. Bu, birçok düzeltme, gözden geçirme ve dizgi yanlışlıklarına yolaçtı. Gecikmenin nedeni, bu.

KARL MARX

Almanca yazılmıştır

ENGELS'TEN WILHELM LİEBKNECHT'E (LEIPZIG'E)

Londra, 22 Haziran 1871

... Bu son ciddî bunalımda, Alman işçileri, bütün öbür işçilerin davranışından çok daha yüksek, dikkate değer bir davranış gösterdiler. Bebel de, onları çok güzel bir biçimde temsil etti, Komün üzerindeki konuşması, tüm İngiliz basınını yanıtladı ve burada büyük bir etki uyandırdı.[198]

Almanca yazılmıştır

MARX'TAN FRIEDRICH BOLTE'YE (NEW YORK'A)

Brighton, 25 Ağustos 1871

Gelecek hafta, Genel Konseyin, sürgün edilmiş komüncülere yardım üzerine bir çağrısını alacaksınız.[199] Bu adamların çoğu (80-90 kişi) *Londra*'da bulunuyor. Genel Konsey onları şimdiye değin ölümden kurtardı, ama son iki hafta içinde, gelenlerin sayısı her gün artarken, parasal kaynaklarımız öylesine kötü bir biçimde eridi ki, bu adamlar çok acıklı bir durum içinde bulunuyorlar. New

York'ta elden gelen her şeyin yapılacağını umarım. Almanya'da partinin bütün parası oradaki polis kovuşturmaları kurbanlarına yapılan yardım tarafından yutuldu; Avusturya, İspanya ve İtalya'da da aynı şey oldu.[200] İsviçre'de, göçmenlerin her ne kadar ancak küçük bir bölümü de sözkonusu olsa, sadece onların gereksinmelerini karşılama zorunda değil, ama Saint-Gal lokavtı nedeniyle, Enternasyonal üyelerine de yardım etme zorundayız.[201] Belçika'da da, ensonu, az sayıda da olsa göçmen var, ama buna, Belçikalıların, Londra yolculuğu yapacak olanların yardımına koşma zorunda bulunmaları ekleniyor.

Bu koşullar sonucu, Londra'daki göçmenlerin büyük bölümüne ayrılan bütün para, sadece İngiltere'de toplanmıştı. Şimdi *Genel Konseyde*, Komün üyelerinden: Serraillier, Vaillant, Theisz, Longuet, Frankel, ve *Komün görevlilerinden*: Delahaye, Rochat, Bas[tolica], Ch[alain] yer alıyorlar.

Almanca yazılmıştır

ENGELS'TEN ELİSE ENGELS'E
(BARMEN'E)

Londra, 21 Ekim 1871

Sevgili anne,

Eğer sana bu kadar zamandır yazmadıysam, bu, siyasal etkinliğime ilişkin son düşüncelerine, seni kırmayacak bir biçim içinde yanıt vermeyi istememdendir. Ama *Köln[ische] Zeitung*'daki[202] şu alçakça yalanlarla, hele o yürek karartıcı Wachenhusen'in bayağılıkları ile üst üste karşılaştığım zaman, savaş sırasında tüm Fransız basınında geniş bir yalandan başka bir şey görmeyen aynı

adamların, en küçük polis uydurmacasını, satılmış bir Paris gazetesinin Komün üzerindeki en küçük karaçalıcı müdahalesini, şimdi bütün Almanya'da nasıl bir İncil sözü olarak ilân ettiklerini okuduğum zaman, kendimi bu iş için hiç de uygun olmayan bir durum içinde buluyorum. Prusyalılar biçiminde kurşuna dizilmiş bir avuç rehine konusunda, Prusyalılar gibi ateşe verilmiş iki-üç saray konusunda (çünkü tüm geri kalanı yalandır) çığlıklar atılıyor, ama Versaylıların hile ile silahsızlandırdıktan *sonra* toptan öldürdükleri 40.000 erkek, kadın ve çocuğa gelince, bir kişi bile bundan sözetmiyor!

Almanca yazılmıştır

ENGELS'TEN CARLO TERZAGHI'YE
(TORİNO'YA)
[2. *VARYANT*]

Londra, 14-[15] Ocak 1872
256, High Holborn

[*Karalama*]

Paris Komününün yaşamına malolan şey, merkeziyetçilik ve otorite eksikliği oldu. Zaferden sonra, otoriteyi vb. ne isterseniz yapın, ama savaşım için, tüm güçlerimizi biraraya getirmeli ve onları aynı saldırı noktası üzerinde toplamalıyız. Ve bana otorite ve merkeziyetçilikten tüm koşullar içinde kötülenecek iki şey olarak sözedildiği zaman, bana öyle geliyor ki, bunu söyleyenler ya bir devrimin ne olduğunu bilmiyorlar, ya da sözde devrimcilerden başka bir şey değiller.

Almanca ve İtalyanca yazılmıştır

ENGELS'TEN FRIEDRICH ADOLF SORGE'YE
(HOBOKEN'E)

Londra, 12-[17] Eylül 1874

Senin gidişin ile,[203] *eski* Enternasyonal varolmaktan büsbütün çıktı. Ve bu da iyi bir şey. O, tüm Avrupa'da egemen olan baskının, daha yeni yeni uyanan işçi hareketine birlik ve her türlü iç polemikten çekinme buyurduğu İkinci İmparatorluk dönemine ilişkindi. Proletaryanın ortak kozmopolit çıkarlarının birinci plana gelebildikleri zamandı bu; Almanya, İspanya, İtalya, Danimarka, harekete ya daha yeni girmiş, ya da o sırada girmekte bulunuyorlardı. 1864'te, hareketin teorik niteliği, gerçeklikte tüm Avrupa'da, yani yığınlar içinde demek istiyorum, henüz çok belirsiz idi. Alman komünizmi henüz işçi partisi biçimi altında yoktu, prudonculuk kendi özel saplantılarına gösteriş yaptırabilmek için çok güçsüzdü. Bakunin'in yeni aşlığı henüz kendi kafasında varolmamıştı; hatta İngiliz *trade-union*lar başkanları bile, harekete tüzük gerekçelerinde formüle edilmiş bulunan program temeli üzerinde girebileceklerini sanıyorlardı.

İlk büyük başarı, tüm bölüntülerin bu doğal birliğini bozacaktı. Başarı, her ne kadar Enternasyonal onu oluşturmak için parmağını bile kımıldatmadıysa da, sözgötürmez bir biçimde onun çocuğu olan, ve Enternasyonalin de. bu ölçüde itiraza yer kalmayacak bir biçimde, ondan sorumlu tutulduğu, Komün oldu. Enternasyonal, Komünden ötürü, Avrupa'da manevî bir güç durumuna gelince, uyuşmazlık hemen başladı. Her eğilim, başarıyı kendi çıkarına sömürmek istiyordu. Sonunda, kaçınılmaz olan dağılma, geldi çattı.

Almanca yazılmıştır

MARX'TAN FERDINAND DOMELA NIEUWENHUIS'YE (LA HAYE'E)

Londra, 22 Şubat 1881
41, Maitland Park Road, N. W.

... Karşıma kuşkusuz Paris Komünü olayını çıkartacaksınız; ama bunun olağanüstü koşullar içinde bir tek kentin ayaklanması olduğu bir yana bırakılsa bile, Komün çoğunluğu hiç bir zaman sosyalist değildi ve olamazdı da. En küçük bir sağduyu sonucu, o gene de Versailles ile, tüm halk yığını için yararlı olacak bir uzlaşma sağlayabilirdi: o zaman yapılacak tek şey buydu. Fransa Bankasına elkonması, Versailles palavracılarının gözünü korkutmaya yeterdi, vb., vb..

Almanca yazılmıştır

ENGELS'TEN AUGUSTE BEBEL'E (DRESDEN'E)

Londra, 29 Ekim 1884

Fransa'da, partimizden yeni bir yükselme bekliyorum. İnsanlar, orada, Komünün sonuçlarını henüz yerli yerine koymuş değiller. Onun Fransız proletaryası için yolaçtığı gerileme, güç bakımından ancak Avrupa üzerinde yaratılan etki ile karşılaştırılabilir. Üç ay boyunca iktidarı elde tutmak —hem de Paris'te— ve dünyayı yolundan çevirmiş bulunmamak, ama kendi öz yeteneksizliği nedeniyle yokolmak (bugün olup bitenler işte bu güdükleştirilmiş biçimde gösteriliyor), bu, partinin yaşayabilir olmadığını tanıtlar. Bunlar, Komünün aynı zamanda hem özgül olarak Fransız bir nitelik taşıyan *eski* sosyalizmin mezarı, ve hem de Fransa için yeni uluslararası komünizmin beşiği olduğunu görmeyen kimselerin, alışılmış söylevleridir.

Almanca yazılmıştır

İKİNCİ KISIM

PARİS KOMÜNÜ

V. İ. LENİN

PARİS KOMÜNÜ ÜZERİNE KONUŞMA PLANI[204]

I

KOMÜNÜN ANISINA

19. yüzyılın en büyük işçi ayaklanmasının kutlanması. Tarihsel anımsatma.

1. *Napoléon III döneminde Fransa.*

Emperyalizm. — (s. 45) — VI.48'in[205] kurtulmalığı. Napoléon III.

— bir haydutlar çetesi tarafından soyulmuş bulunan Fransa.

α Bonapartçılık { İşçiler henüz yönetemez burjuvazi artık yönetemez[206] }

β Hızlı sınaî yükselme. Plutokrasinin içki âlemleri. Spekülasyonun iyi günleri. Satılmışlık.

λ —*İşçi hareketi*—

I. A. A.[207]

1862 Londra sergisi[208] — 1864 kuruluş

prudonculuk }
blankicilik } s. 10

2. *Hanedan savaşı.* *Şovenizm,* bir serüvenciler çetesinden[209] kurtuluş.

Ren'in sol kıyısı. Berlin'de (özellikle 1866'dan sonra[210]) 19.VII.70 savaş ilânı

Alman bildirgeleri (Guillaume I): *Verteidigungskrieg.** (s. 20 taht söylevinde: Napoléon III'e savaş, Fransız halkına *değil;* 11.VIII.70'te, sınırın geçilmesi sırasında, Fransızlara bildirgede de aynı şey.)

3. *İşçilerin protestosu*

Enternasyonal Genel Konseyinin 1. çağrısı. {

—12.VII.70 günlü Fransız bildirgesi (s. 16) (ve 22.VII.70 günlü taşra kararları) (s. 16-17) Enternasyonalin Paris üyelerinin 12.VII. günlü bildirgesi.

—Alınan protestosu (*Chemnitz* toplantısı) (s. 18) 16.VII.70 günlü Brunswick toplantısı (s. 18), Enternasyonalin Berlin seksiyonu.

—Enternasyonal *Genel Konseyi* çağrısı 1) *23.VII.70* savaşa karşı.

* Savunma savaşı. —ç.

4. *Savaşın sonucu.*

Sedan 2.IX.70 Napoléon III tutsak, *La débâcle**[211].
Satılmış rejimin yıkılışı.

4.IX.70 günü Paris'te işçiler tarafından cumhuriyetin ilânı.

Namussuz muhterisler: Louis-Philippe'in polis bakanı *Thiers*, general *Trochu*, *Jules Favre, Jules Ferry, Ernest Picard* tarafından düzenle ele geçirilmiş iktidar.	{ İktidar yasama Meclisindeki Paris delegelerine geçiyor }

... "*Ulusal savunma hükümeti*" ...

Ulusal savunma = işçilerin silahlanması = devrim. Ulusal ihanet hükümeti.
Kendini... *Paris işçilerine karşı* savunuyor.

5. *Enternasyonal Konseyleri.*

Genel Konseyin 2. çağrısı (9.IX.70) (s. 25)	Savunma savaşından saldırı savaşına geçiş. Alman Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi Alsas-Loren'in ilhakına karşı çıktı.[212] (Bracke ve öbürlerinin tutuklanması.) 1792'nin ulusal anıları ile körleşmemek. "*Sınıfının örgütlenmesi için* dinginlik ve yöntem ile çalışmak", siyasal özgürlükten yararlanmak.[213]

* Çözülme. —ç.

6. *Paris Kuşatması. Trochu* (hiç bir zaman!) ve *Jules Favre* (topraklarımızdan bir santim yok!) *komedisi.*[214]

Paris'in teslimi. 28.I.71 günü.

7. *Bordeaux Ulusal Meclisi.*

— Köylüler Meclisi. *Gericiler.*

— Paris ile barış komedisi. *Paris'i silahsızlandırma istenci* ("devrimin silahsızlandırılması" 4.IX. 70)

Paris'e karşı Alman ordusu ile bağlaşma.

Sanki Ulusal Muhafızın topları devlete aitmiş gibi! Yalan! s. 36-37.

8. *Topları geri*

Savunma Komedisi: Guiod, Susane'a korunuklarından biri konusunda, onun topa atılır gibi yapılan Mont Valérien'a gitmesini yazıyordu.[215]

Teslim şartlaşması koşullarına göre (28.I.71) (s. 34), Ulusal Meclis *8 gün içinde* toplantıya çağrılacaktı (!).

Thiers'nin *gerici* bir meclis için kampanyası, lejitimistler, vb. (750 milletvekili üzerinden 450 kralcı).

Paris'e karşı komplo: *Thiers'nin önlemleri* (s. 35).

1) Ulusal Meclisin karşıcumhuriyetçi gösterisi

2) Thiers'nin ikircil bildirgesi

3) Paris'e karşı tehditler (*décapiter décapitaliser*)*

4) Cumhuriyetçi gazetelerin yasaklanması

5) Blanqui'nin ölüme yargılanması[216]

6) *Vinoy*'nın Paris valisi, *Valentin*'in polis müdürü, *Aurelle de Paladines*'in de ulusal muhafız komutanı atanması.

18.III. Bildirgesi, s. 43. 18.

* Başını kesmek, başkentsizleştirmek. —ç.

a l m a g i r i ş i m i 18.III.71.

III.71 Ulusal Muhafız *Merkez Komitesi* 26.III.71. Komün.

(ulusal muhafıza). { Vinoy Başarısızlık }

Din adamları, bonapartçılar, jandarmalar

Komün

18.III. Hükümetin Versailles'a kaçışı.

Bonapartçı subaylar olan Lecomte ve Clément Thomas'nın öldürülmesi Komünün değil, ama sabrı tükenmiş askerlerin işi.

Nisandan başlayarak, Paris ile Versailles arasında savaş.

Kendisinden birliklerin (tutsakların) geri verilmesi dilenen Bismarck (s. 57-58).

9. *Komünün davranışı. G ü ç s ü z n o k t a l a r ı:*

— *Siyasal bilinç eksikliği* (prudoncular, blankiciler)

—örgütlenme eksikliği— milliyetçi ve devrimci lafazanlık { bankayı almadılar, Versailles üzerine yürümediler }

10. *Güçlü noktaları:*

A) *Siyasal reformlar*

α. Kilise ile devletin ayrılması (2.IV.71).

Kilise mallarının kamulaştırılması. Din işleri bütçesinin kaldırılması.

Parasız halk eğitimi (s. 46).

İşçi sınıfı hükümeti

β. Sürekli ordunun kaldırılması. (30.III.71) (s. 46).

γ. Memurculuğun kaldırılması *İşçiler hükümeti* (s. 49). *Regierungsfähig*.*

(1) bütün görevlilerin seçilebilirlik ve geri alınabilirliği (s. 46).

1.IV.71

(2) yüksek olmayan ücretler, en çok 6.000 frank (s. 46).

görevliler toplam sayısının ¼'ü ile çalışıyorlardı: Lissagaray s.

δ. Yabancıların tam eşitliği (30.III.71) bir Alman Komün bakanı[217] (s. 53) *Polonyalıların katılması* (Dombrowski, Wroblewski).

Komün bayrağı dünya devriminin bayrağıdır

ε. Yerel toplulukların yönetsel özerkliği.

11. - B) *İktisadî reformlar*.

—Fırıncıların gece çalışmasının yasaklanması (20.IV) (s. 53).

—Para cezalarının yasaklanması (s. 53).

Aylak ve zevk düşkünü Paris'in, işçi bir Paris durumuna dönüşümü (s. 55-56).

—Komün, Napoléon III tarafından *yıkıma uğratılmış* bir Paris küçükburjuvalar yığınının desteğini sağladı (geliştirilecek) (Ödeme vadelerinin uzatılması) (s. 51). *Komün*

* Yönetme yeteneği. —ç.

köylülere yöneliyor (s. 51).

—Yüzüstü bırakılmış fabrikaların 16.IV. günü işçi birliklerine verilmesi (s. 54); fabrika *sayımı.*

12. *Son kavga.*

—Federelerin kahramanlığı (Ulusal Meclise karşı 30.IV. belediye seçimleri. Thiers, Bismarck'a boyuneğiyor: 10.V. günü Frankfurt'ta barış antlaşmasının imzalanması. Ulusal Meclis tarafından 21.V. günü onaylanma).

—21/28.V.71 kanlı haftası. (s. 62).

Tüfekler makinelilere yetmiyor.

—Bilanço: 35.000-20.000 ölü

15.000 sürgün, vb.

{ *M a h k e m e l e r* için yıllarca sürecek iş }

Karaçalmalar konseri (s. 64-66).

13. *Ders.*

Burjuvazinin öcü. "*Ulusal Savaş"ın kendisi siyasal bir dolandırıcılık durumuna gelmiştir* (s. 67)

Onlar yurda ihanet ettiler (Almanlar ile ittifak: s. 66).

Burjuva demokrasisinin kararsızlığı: *Proletarya diktatörlüğü.*

Bismarck 1871. Confer 1904.

9 (22) Mart 1904'ten önce yazılmıştır

İlk kez 1934'te *Lenin Derlemesi XXVI* içinde yayımlanmıştır

KOMÜN ÜZERİNE KONFERANS PLANI[218]

1. Komünün tarihsel özeti.

Napoléon III dönemi Fransa'sı. Emperyalizmin [imparatorlukçuluğun —ç.] temelleri: burjuvazi artık yönetemiyor, proletarya henüz yönetemiyor...[219]

Napoléon III'ün serüvenler siyaseti. Dış parlaklık, savaşlar zorunluluğu.

2. Proletaryanın Haziran 1848 sonrası gelişmesi. 1864'-te *Internationale Arbeiter Association*. Napoléon III onu kovuşturtuyor.

Savaşa karşı Fransız işçileri (12 Temmuz, Enternasyonalin Paris seksiyonu, s. 16) ile Alman işçilerinin protestoları (16 Temmuz günü, Chemnitz'deki Braunschweig'-

de işçi toplantısı, Enternasyonalin Berlin seksiyonu, s. 18).[220]

3. Sedan: 2 Eylül 1870[221] ve cumhuriyetin ilânı, *4 Eylül 1870*. Serüvenci liberaller iktidarı alıyorlar.

Liberal avukatlar ve kralcı kalleşler:

Thiers.

4. Ulusal savunma hükümeti = halka ihanet hükümeti. Trochu: Paris'i savunma "plan"ı. Savunma komedisi. Paris işçilerinin kahramanlığı. 28 Ocak 1871 *kapitülasyonu* (teslim şartlaşması).

5. Bismarck tarafından dayatılan koşullar: savaş ve barış sorununu düzenlemek için, Ulusal Meclisin *8 gün içinde* toplantıya çağrılması (s. 34). Thiers'nin kralcılar arasındaki entrikaları.

Toprak ağaları (ruraux)* meclisi. *Bordeaux Ulusal Meclisi*, 630 milletvekili. 30 bonapartçı + 200 cumhuriyetçi (100 ılımlı ve 100 radikal) + 400 kralcı (200 orleancı + 200 lejitimist).[222]

Thiers'nin Falloux ile konuşması.

6. Paris kışkırtması: kralcı elçiler atanması; Ulusal Muhafız erlerinden "30 metelik" kesilmesi; Paris'te, polis müdürü Valentin, Ulusal Muhafız başkomutanı d'Aurelle de Paladines ve öbürleri (Trepov, Vasilçikov!!);[223] Ulusal Meclisin Versailles'a taşınması; cumhuriyetçi gazetelerin kovuşturulması, vb.. Savaş giderlerinin yoksulların üzerine yüklenmesine çalışılıyor (s. 35). Paris işçilerinin silahlanması ve kralcı meclis. Çatışma kaçınılmazdır.

7. Marx'ın uyarısı:** Enternasyonal Genel Konseyinin ikinci bildirisi, 9 Eylül 1870: "Kendini 1792 ulusal geleneklerine kaptırmamak", "kendi sınıfını örgütlemek", erek olarak hükümetin yıkılmasını almamak ("korkunç

* Köylüler. —ç.

** 1870'te "Yurt tehlikede"yi kurmuş bulunan *Blanqui*'ye karşı. (*Nota bene.*)

budalalık"): s. 25. Enternasyonal (Genel Konsey) sekreteri Eugène Dupont, Fransa için aynı şeyi söylüyordu, 7 Eylül 1870 (Weill, 134).

8. Son kışkırtma davranışı. Ulusal Muhafızdan alınan toplar, 18 Mart 1871. Thiers'nin yalancı kanıtları. Suikast başarısızlığa uğradı. Ulusal Muhafız Merkez Komitesi Komünü ilân ediyor. Paris Komünü ile Versailles hükümeti arasında *iç savaş başlamıştır.*

9. Komündeki eğilimler: (a) *blankiciler.* Blanqui, Kasım 1880'de bile, *Ne Tanrı Ne Efendi*'de, sınıflar savaşı teorisini ve proletaryanın çıkarları ile ulusun çıkarları arasındaki ayrımı kınıyor. (Weill, 229) (işçileri devrimci burjuvaziden ayırmıyor). (b) *prudoncular* (karşılıklı yardımlaşmacılar) "değişim ve kredinin örgütlenmesi".

İşçi sınıfının devrimci içgüdüsü, yanlış teorilere *karşın* kendini gösteriyor.

10. *Komünün siyasal önlemleri:*

(1) Sürekli ordunun kaldırılması.

(2) Bürokrasinin kaldırılması: a) tüm görevliler seçilmiştir; b) ücretler 6.000 frankı geçmez.

(3) Kilise ile devletin ayrılması

(4) Parasız halk eğitimi

[asgarî program]

Komün ve köylüler. 3 ayda her şey başka olurdu. (s. 49-50.)*

Komün ve Enternasyonal. Frankel, *Polonyalılar* (dünya cumhuriyetinin bayrağı).

11. *Komünün iktisadî önlemleri:*

(1) Fırıncıların gece işinin yasaklanması.

(2) Para cezalarının yasaklanması.

(3) Yüzüstü bırakılmış fabrikaların yazılması, bu fabrikaların işçi birliklerine verilmesi,

* "Gizem"lerin yalansızlaştırılması (*démystification*): Trochu'nün kalleşlikleri, manastırlardaki düzen (s. 54). *Gene de çok az yapıldı!*

ücret tutarı hakem komisyonları tarafından saptanacak (s. 54).

N.B. | Bankaya elkoymadı. 8 saatlik işgünü kabul edilmedi Weill, 142 |

(4) İpoteklerin satışı durduruldu. Kira ödeme süreleri ertelendi.

12. Başarısızlık. Örgütlenmede yetersizlik. Sıkıyönetim. Thiers-Bismarck pazarlığı {Bismarck'ın rolü = paralı katil}. *21-28 Mayıs 1871 kanlı haftası.*

Korkunçlukları, sürgün, vb... Karaçalmalar (s. 65-66).

Çocuklar ve kadınlar...

S. 487: yollarda 20.000 ölü, hapislerde 3.000 ölü, vb... Askerî mahkemeler: 1 Ocak 1875'te, 13.700 (80 kadın, 60 çocuk) sürgün, hapse mahkûm vardı.

13. Dersler: burjuvazi *her şeye* hazırdır. Bugün: liberaller, cumhuriyetçi radikaller; yarın: ihanet, kurşuna dizmeler.

Proletaryanın bağımsız örgütlenmesi; sınıflar savaşımı — iç savaş.

Biz güncel harekette hepimiz Komüne dayanıyoruz.

Şubat-Mart 1905'te yazılmıştır

İlk kez 1931'de *Lenin Derlemesi XVI* içinde yayımlanmıştır

"PARİS KOMÜNÜ VE DEMOKRATİK DİKTATÖRLÜĞÜN GÖREVLERİ" MAKALESİNİN SONUCU[224]

BU açıklama bize ilkin, sosyalist proletarya temsilcilerinin küçük-burjuvazi yanında devrimci hükümete girişinin, ilkeler planında pekâlâ kabul edilebilir ve, belirli koşullar içinde, düpedüz zorunlu olduğunu öğretiyor. Bu açıklama bize daha sonra Komünün üstesinden gelme zorunda kaldığı gerçek görevin, her şeyden önce sosyalist değil, ama demokratik diktatörlük, bizim "asgarî program"ımızın uygulanması olduğunu gösteriyor. Ensonu bu açıklama bize, Paris Komününden ders alarak, onun yanlışlıklarını değil (komüncüler Fransa Bankasına elkoymadılar, Versailles'a karşı saldırıya geçmediler, açık programları yoktu, vb.), ama bize izlenecek yolu gösteren, o

başarılarla taçlanmış pratik davranışları öykünmemiz gerektiğini anımsatıyor. Biz büyük 1871 savaşçılarından "Komün" sözcüğünü almamalı, onların sloganlarından herbirini körü körüne yinelememeli, ama Rusya'nın güncel durumuna yanıt veren ve proletarya ile köylünün devrimci demokratik diktatörlüğü olarak özetlenebilecek program ve davranış sloganlarını açıkça uygulamalıyız.

Proletari n° 8,
17 (4) Temmuz 1905

Gazetedeki metne uygundur

MARX'TAN KUGELMANN'A MEKTUPLARIN RUSÇA ÇEVİRİSİNE ÖNSÖZ

(PARÇA)

MARX'IN Komün üzerine verdiği yargı, Kugelmann ile mektuplaşmasının doruğudur. Ve bu yargı, sağ-kanat Rus sosyal-demokratlarının davranışları ile karşılaştırıldığı zaman, özellikle değerlidir. 1905 Aralığından sonra,[225] ödlekçesine: "Silaha sarılınmamalıydı" diye haykıran Plehanov, daha sonra kendisini Marx'a benzetme alçakgönüllülüğünü gösterdi. Ona göre, Marx da 1870 devrimini frenlemişti.

Evet, Marx *da* devrimi frenledi. Ama, Plehanov'un kendisi tarafından yapılan bu karşılaştırmanın, Plehanov ile Marx arasında nasıl bir uçurum açtığına bakın.

Plehanov, 1905 Kasımında, birinci Rus devrimci atı-

lımının doruğuna varmasından bir ay önce, proletaryayı gözüpekçe uyarmak şöyle dursun, tersine ona *silah kullanmasını öğrenme ve silahlanma* zorunluluğundan sözediyordu. Bir ay sonra, savaşma başlayınca, Plehanov, onun önemini, olayların genel gidişi içindeki rolünü, daha önceki savaşım biçimleri ile ilişkisini çözümlemek için en küçük bir çaba göstermeksizin, pişman olan aydın rolü oynamakta ivecenlik gösterdi: "Silaha sarılmmamalıydı."

Marx, *1870 Eylülünde,* Komünden altı ay *önce,* Fransız işçilerini doğrudan doğruya uyarmıştı: Enternasyonalin ünlü çağrısında,[226] ayaklanma bir *çılgınlık* olur, diye ilân etti. 1792 anlayışı içindeki bir hareketin olanağı konusundaki milliyetçi yanılsamaları *önceden* teşhir etti. O, *iş işten geçtikten sonra* değil, uzun aylar öncesinden: "Silaha sarılmmamalıydı!" demesini biliyordu.

Ve, eylüldeki kendi öz bildirimine göre, bu *umutsuz* girişim, Mart 1871'de uygulamaya konduğu zaman nasıl davrandı? Marx fırsattan sadece (aralık olayları sırasındaki Plehanov gibi), Komünü yöneten hasımlarını, prudoncu ve blankicileri "kıstırmak" için mi yararlandı? Bir yatılı okul gözetmeni gibi: "Size demiştim, size önceden bildirmiştim, işte romantizminizin, işte devrimci düşlerinizin sonucu" diye homurdanmaya mı koyuldu? "Silaha sarılınmamalıydı" diye, Plehanov'un aralık savaşçılarına verdiği gibi, komüncülere kendi kendinden hoşnut hamkafa dersleri mi verdi?

Hayır. 12 Nisan 1871 günü, Marx, Kugelmann'a, *esrime dolu* bir mektup, okuma bilen her Rus sosyal-demokratının, her Rus işçisinin duvarına asmakla mutluluk duyacağımız bir mektup yazdı.

Marx, 1870 Eylülünde ayaklanmanın bir çılgınlık olacağını söylüyordu; 1871 Nisanında, yığınsal bir halk hareketi gördüğü zaman, onu tarihsel dünya devrimci hareketinde bir ilerleme gösteren büyük olaylara katılan

bir adamın son derece büyük dikkati ile izledi.

Bürokratik ve askerî makineyi sadece başka ellere geçirme girişimi değil, ama onu bir yoketme *girişimidir* bu, der. Ve prudoncular ile blankiciler tarafından yönetilen "kahraman" Paris işçilerine gerçek bir sevinç türküsü yakar. "Ne esneklik, diye yazar, ne tarihsel girişkenlik, ne özveri yeteneği ile bezenik şu Parisliler!" (s. 88) ... "Tarih daha böylesine büyük bir örnek görmedi."

Marx, her şeyin üstünde, yığınların *tarihsel girişkenliğini* değerlendirir. Ah! bir de bizim Rus sosyal-demokratlarımız Marx'tan Rus işçi ve köylülerinin 1905 Ekim ve Aralığındaki *tarihsel girişkenliğini* değerlendirmeyi öğrenebilselerdi!

Bir yanda, başarısızlığı altı ay önceden gören bir büyük düşünür tarafından yığınların *tarihsel girişkenliği* karşısında duyulan saygı; öte yanda, yaşamsız, ruhsuz bir tutum, bir ukalâ bildirimi: "Silaha sarılınınamalıydı!" Gündüz ve gece [kadar karşıt iki davranış —ç.] değil mi?

Ve kendine özgü tüm coşkunluk ve tutku ile yaşamış bulunduğu yığın savaşımına *katılan* biri olarak, Marx Londra'da sürgünde, "çılgınca gözüpek", "*cennetin zaptına çıkmaya hazır*" Parislilerin *kendiliğinden eylemlerini* eleştirir.

Ah! 1906-1907 Rusya'sında devrimci romantizmi tepeleyen bugünkü "gerçekçi"lerimiz, marksizm bilgelerimiz, o zaman Marx ile nasıl da gırgır geçerlerdi! Bir *cennetin* zaptına çıkma "girişim"ine hayranlık duyan *materyalist, iktisatçı* ve ütopyalar düşmanı ile nasıl da eğlenirlerdi! Bu kargaşacı eğilimler, bu ütopyacılık vb., göğe doğru atılan bir hareket üzerindeki bu yargı karşısında, bu kendini sıkıntıya sokmayan devrimciler amma da alçakgönüllü gözyaşları ya da kahkahalar saçarlardı!

Oysa, Marx'ta, bu evcimenlerin, devrimci savaşımın en yüksek biçimlerinin *tekniği* üzerinde tartışmaktan kor-

kan bu adamların o yüksek bilgeliği yoktu. O tam da ayaklanmanın *teknik* sorunlarını tartışır. Savunucu mu, saldırıcı mı? der, sanki askerî harekât Londra yakınlarında oluyormuş gibi. Ve kararını verir: kesenkes saldırıcı: "*Hemen Versailles üzerine yürünmeliydi*"...

Bu, 1871 Nisanında, yüce kanlı mayıs ayından birkaç hafta önce yazılmıştır.

"Hemen Versailles üzerine yürünmeliydi", der o, 1870 Eylülünde cennetin zaptına çıkma "çılgınlık"ını göstermiş bulunan başkaldırıcılara.

1905 Aralığında, daha yeni kazanılmış ve elimizden alınmaya çalışılan özgürlükleri zora başvurarak savunmak için, "silaha sarılınmamalıydı!"...

Hayır, Plehanov kendini Marx'a benzetmekle haksızlık etmedi!

"İkinci yanlışlık, diye devam eder Marx, *teknik* eleştirisinde: Merkez Komite (yani *Komün ordusu komutanlığı*, dikkat edin, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi sözkonusu) görevlerini *çok çabuk* bıraktı."

Marx, zamansız bir ayaklanmaya karşı *yöneticileri* uyarmaya yetenekli idi. Ama o cennete saldıran *proletaryanın* pratik danışmanı olarak, Blanqui ve Proudhon'un yanlış teorileri ve yanılmalarına karşın, *tüm* hareketi *yüksek bir dereceye* yükselten yığınların savaşımına katılan adam olarak konuşuyordu.

"Ne olursa olsun, diye yazar, Paris ayaklanması, hatta eski toplumun kurtları, domuzları ve köpekleri tarafından boyuneğdirilecek olsa bile, partimizin Paris haziran ayaklanmasından sonraki en şanlı savaş başarısıdır."

Komünün yanlışlıklarından *bir tekini* bile proletaryadan saklamaksızın, Marx bu *başarı* için, *şimdiye değin* "cennet" uğruna savaşımda elimizde bulunan en iyi yol gösterici ve liberal ve radikal "domuzlar" için en korkunç korkutmalık olan bir yapıt yazdı.[227]

Plehanov ise aralık için, hemen hemen kadetlerin[270] incili durumuna gelen bir "yapıt" yazdı.

Evet, Plehanov kendini Marx'a benzetmekle haksızlık etmedi!

Kugelmann, Marx'a, işin umutsuz olduğunu belirterek, romantizmin karşısına çıkarılması gereken gerçeklikten sözederek, anlaşılan, bir kuşku havası içinde yanıt verdi, herhalde, *bir ayaklanma* olan Komünü, Paris'teki 13 Haziran 1849 barışçıl gösterisine benzetti.

Marx, hemen (17 Nisan 1871) sert bir paylama gönderir Kugelmann'a:

"Eğer savaşıma ancak son derece elverişli şanslarla girilmesi gerekseydi, tarihi yapmak elbette çok kolay olurdu."

Marx, 1870 Eylülünde, ayaklanma bir çılgınlık olur diyordu. Ama *yığınlar* ayaklanınca, Marx bürokratik dersler vermek değil, savaşım içinde, onlarla birlikte yürümek, onlarla aynı zamanda öğrenmek istedi. Savaşım şanslarını önceden her *tam bir kesinlikle* hesaplama girişiminin, şarlatanlık ya da bağışlanmaz bir bilgiçlik olacağını anlar o. İşçi sınıfının, kahramanca, büyük bir özveri ile, girişkenlik ruhu ile, dünya tarihini *hazırlama* olgusuna, *her şeyden çok* değer verir. Marx, tarihi, başarı şanslarını önceden *kesinlikle* hesaplayamadan onu *yaratan* kimselerin bakış açısından görüyor, ama ona: "Önceden görmek kolaydı... sarılınmamalıydı..." diye ahkâm kesen küçük-burjuva aydını olarak bakmıyordu.

Marx, tarihin bazı anlarında, *yığınların* zorlu bir savaşımının, hatta umutsuz bir dava için de olsa, bu yığınların gelecekteki eğitimi için, onları *gelecek* savaşıma hazırlamak için, *zorunlu* olduğunu görmesini de biliyordu.

Sorunu bu koyuş biçimi, saat başı Marx'ı anmaktan hoşlanan, ondan sadece geçmiş üzerindeki yargıları alan, ama geleceği hazırlamak için ders çıkarmaya çalışmayan

bizim bugünkü sözde marksistlerimiz için özünde anlaşılmaz, hatta yabancı bir şeydir. Plehanov, Aralık 1905'ten sonra, "frenleme"ye koyulduğu zaman, bunu düşünmedi bile...

Ama Marx, 1870 Eylülünde bir ayaklanmanın çılgınlık olacağını kabul etmiş bulunduğunu unutmaksızın. işte bu sorunu koyar.

"Versailles burjuva itleri, Parislileri ya vuruşmayı kabul etme, ya da savaşmadan yenik düşme seçeneği karşısında bıraktılar. Son durumda, *işçi sınıfının moral bozukluğu*, belli bir sayıdaki önderlerin yitiminden *çok daha büyük* bir mutsuzluk olurdu."[229]

Marx'ın Kugelmann'a mektuplarında bize verdiği siyaset derslerinin, proletaryaya yaraşır bir siyaset derslerinin bu kısa özetini, burada keseceğiz.

"Novaya Duma" yayınları tarafından
Petersburg'da çıkarılan bir broşür
içinde 1907'de yayımlanmıştır

KOMÜN DERSLERİ[230]

1848 Devrimine son veren hükümet darbesinden sonra, Fransa, onsekiz yıl için napolyoncu rejimin boyunduruğu altına girdi. Bu rejim, ülkeyi, ulusal aşağılanmaya olduğu kadar iktisadi yıkıma da götürdü. Eski rejime karşı ayaklanan proletarya, biri ulusal, öbürü toplumsal iki görev birden yüklendi: Fransa'nın Alman istilâsından kurtarılması ile, işçilerin kapitalizm boyunduruğundan sosyalist kurtuluşu. Bu iki görevin biraraya gelmesi, Komünün en özgün özelliğini oluşturur.

Burjuvazi o zaman, proletaryanın ulusun bağımsızlığı için yönetimi altında savaşacağı bir "ulusal savunma hükümeti" oluşturuyordu. Gerçeklikte, bu hükümet, gö-

revini Paris proletaryasına karşı savaşımda gören bir "halka ihanet" hükümeti idi. Ama yurtseverce yanılsamaları ile körleşen proletarya bunu anlamıyordu. Yurtseverlik fikri 18. yüzyılın büyük Devrimine kadar çıkar; bu fikir Komün sosyalistlerinin kafasını egemenliği altına aldı, ve örneğin, sözgötürmez devrimci ve sosyalizmin ateşli yandaşı Blanqui, gazetesi için şu *Yurt tehlikede* burjuva çığlığından daha uygun bir başlık bulamadı!

Bu iki çelişik amacın —yurtseverlik ve sosyalizm— biraraya gelmesi, Fransız sosyalistlerinin ölümcül yanılgısını oluşturdu. Enternasyonalin 1870 Eylül bildirgesinde, Marx, Fransız proletaryasını, kendini yalancı ulusal görüşe kaptırmasına karşı uyarmış bulunuyordu:[231] büyük Devrimden bu yana derin değişiklikler olmuştur, sınıf karşıtlıkları keskinleşmiştir, ve eğer tüm Avrupa gericiliğine karşı savaşım o zaman devrimci ulusun tümünü birleştiriyor idiyse, bugün, tersine, proletarya kendi çıkarlarını artık öbür sınıfların, kendisine düşman sınıfların çıkarları ile birleştiremez. Ulusal aşağılanmanın sorumluluğunu burjuvazi taşısın! Proletaryanın işi, sosyalizm aracıyla emeği burjuvazi boyunduruğundan kurtarmak için savaşım vermektir.

Ve gerçekten, burjuva "yurtseverlik"inin gerçek yüzü ortaya çıkmakta gecikmedi. Prusyalılar ile yüzkızartıcı bir barış imzaladıktan sonra, Versailles hükümeti kendi ivedi görevine yanaştı, kendisini korkutan silahları Paris proletaryasının elinden almak için bir saldırıya girişti. İşçiler bunu Komün ilânı ve iç savaş ile yanıtladılar.

Sosyalist proletaryanın birçok tarikata bölünmüş bulunmasına karşın, Komün, burjuvazinin önermekten başka bir şey bilmediği demokratik görevleri, kendisi ile yerine getirmesini bildiği oybirliğinin parlak bir örneği olarak göründü. Özel ve karmaşık yasalar çıkarmaksızın, sadece eylemler aracıyla, iktidardaki proletarya toplumsal

rejimi demokratlaştırdı, bürokrasiye son verdi, görevlileri halk tarafından seçtirdi.

Ama parlak bir zaferin meyvelerini iki yanılgı yok etti. Proletarya yarı yolda durdu: "mülksüzleştiricileri mülksüzleştirme"ye girişecek yerde, ülkede, ortak bir ulusal görev ile birleşmiş yüce bir adaletin kurulması üzerine düşlere kapıldı; örneğin bankalar gibi kurumlara hiç dokunulmadı, prudoncu "adaletli değişim" vb. teorisi, henüz sosyalistler arasında egemen bulunuyordu. İkinci yanılgı, proletaryanın çok büyük yüce gönüllülüğü oldu; düşmanlarını ortadan kaldıracak yerde, proletarya onlar üzerinde manevî bir etkide bulunmaya çalıştı, iç savaştaki salt askerî eylemlerin önemini savsadı ve, Paris'teki zaferini Versailles üzerine gözüpek bir saldırı ile taçlandıracak yerde, oyalandı ve Versailles hükümetine karanlık güçleri toplama ve kendini mayıstaki kanlı haftaya hazırlama zamanını kazandırdı.

Ama tüm yanılgılarına karşın, Komün, 19. yüzyılın en yüce proleter hareketinin en ulu örneğidir. Marx, Komünün tarihsel anlamı ve önemine çok büyük bir değer veriyordu: eğer Versaylılar güruhu Paris proletaryasının silahlarını kalleşçe elde etmeye giriştiği sırada, işçiler onları savaşmadan bırakmış olsalardı, bu güçsüzlüğün proleter hareket içinde yolaçacağı göz yılgınlığının zararı, silahlarını savunurken işçi sınıfı tarafından kavgada uğranılmış bulunan yitimlerden çok daha büyük olurdu. Komünün esirgemezlikleri ne kadar ağır olmuş olursa olsunlar, onun genel proletarya savaşımı bakımından taşıdığı önem aracıyla ödünlenmişlerdir: Komün Avrupa'daki sosyalist hareketi derinden derine harekete getirmiş, iç savaşın gücünü ortaya çıkarmıştır; yurtseverce yanılsamaları dağıtmış ve burjuvazinin ulusal özlemlerine duyulan bönce inancı yoketmiştir. Komün, Avrupa proletaryasına, sosyalist devrim sorunlarını somut olarak koymasını öğretmiştir.

Proletaryanın aldığı ders, unutulmayacak. İşçi sınıfı, aralık ayaklanması sırasında Rusya'da yararlanmış bulunduğu gibi, ondan yararlanacak.

Rus devrimine öngelen ve onu hazırlayan dönem, Fransa'daki napolyoncu boyunduruk dönemi ile bir benzerlik gösterir. Rusya'da da, mutlakiyetçi güruh, ülkeyi iktisadî yıkım ve ulusal aşağılanmaya götürmüştü. Ama uzun zaman, toplumsal ilerleme yığınların bir hareketine elverişli koşulları yaratmadığı sürece, devrim patlak veremedi ve, bütün kahramanlıklarına karşın, devrim-öncesi dönemde hükümete karşı yalıtık saldırılar, halk yığınlarının ilgisizliği karşısında kırılıp gittiler. Sadece sosyal-demokrasi, direngen ve yöntemli bir çalışma ile, yığınlara yüksek savaşım biçimlerini öğretmesini bildi: yığınsal eylemler ve silahlı iç savaş.

Sosyal-demokrasi genç bir proletaryada "ulusal" ve "yurtseverce" sapınçları yok etmesini bildi, ve onun dolaysız müdahalesi ile, çardan 17 Ekim bildirgesini[232] çekip alma başarısı gösterildiği zaman, proletarya, devrimin bir sonraki ve kaçınılmaz aşamasını var gücüyle hazırlamaya koyuldu: silahlı ayaklanma. "Ulusal" yanılsamalardan kurtulduktan sonra, proletarya kendi sınıf güçlerini, kendi yığın örgütleri: İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetleri vb. içinde topladı. Ve Rus devriminin erekleri ve görevleri ile 1871 Fransız devriminin erekleri ve görevleri arasındaki bütün ayrılıklara karşın, Rus proletaryası, Paris Komününün başlatmış bulunduğu savaşım aracına, iç savaşa başvurma zorunda kaldı. Komün derslerini anımsayan Rus proletaryası, proletaryanın barışçıl savaşım araçlarını bir yana bırakamayacağını —bu araçlar onun günlük çıkarlarına hizmet ederler ve devrimin hazırlık döneminde zorunludurlar—, ama, bazı koşullar içinde, sınıf savaşımının silahlı savaşım ve iç savaş durumuna dönüşeceğini de hiç bir zaman unutamayacağını biliyordu; proletarya-

nın çıkarlarının, düşmanlarının kökünün açık boğuşmalar içinde kazınmasını gerektirdiği zamanlar da vardır. Fransız proletaryası, Komün sırasında bunu ilk olarak gösterdi, ve Rus proletaryası da aralık ayaklanması sırasında parlak bir biçimde doğruladı.

İşçi sınıfının bu iki ulu ayaklanması bastırıldı. Varsın olsun. Bundan ötürü yeni bir ayaklanma, proletarya düşmanı güçlerin, karşısında güçsüz kalacakları, ve sosyalist proletaryanın tam bir zafer kazanacağı bir ayaklanma, patlak vermekten geri kalmayacak.

Zagraniçnaya Gazeta,
n° 2, 23 Mart 1908

KOMÜNÜN ANISINA

PARİS Komününün ilân edilmesinden bu yana kırk yıl geçti. Töreye göre, Fransız proletaryası 18 Mart 1871 devrimi militanlarının anısını mitingler ve gösteriler ile kutladı; mayıs sonunda, mayısın korkunç "kanlı hafta" kurbanlarının, kurşuna dizilmiş komüncülerin mezarı üzerine yeniden çelenkler koymaya, ve onların fikirlerinin tam zaferine değin, onların kendisine bırakmış bulundukları davanın tam zaferine değin ara vermeden savaşmaya bir kez daha andiçmeye gidecek.

Fransız proletaryası ile birlikte, neden bütün dünya proletaryası Paris komüncülerinde kendi öncellerini kutluyor? Ve Komünün mirası nedir?

Komün kendiliğinden doğdu; kimse onu bilinçli ve yöntemli bir biçimde hazırlamadı. Almanya ile mutsuz bir savaş; kuşatılma acıları; proletaryanın işsizliği ve küçük-burjuvazinin yıkıma uğraması; yığınların, tam bir yeteneksizlik göstermiş bulunan yüksek sınıflara ve otoritelere karşı duyduğu öfke; durumundan hoşnut olmayan ve başka bir toplumsal örgütlenmeyi özleyen işçi sınıfı içinde belirsiz bir kaynaşma; Ulusal Meclisin cumhuriyet bakımından korku uyandıran gerici bileşimi, tüm bu etkenler ve başka birçokları, Paris halkını, iktidarı birdenbire Ulusal Muhafızın ellerine, işçi sınıfının ve onun yanında saf tutmuş bulunan küçük-burjuvazinin ellerine geçiren 18 Mart devrimine götürdüler.

Bu, tarihte eşi görülmemiş bir olay oldu. O zamana değin iktidar her zaman büyük toprak sahipleri ile kapitalistlerin, yani onların hükümet adı verilen şeyi oluşturan güvenilir adamlarının ellerinde bulunuyordu. Ama 18 Mart devriminden sonra, Bay Thiers hükümeti, askerî birlikleri, polisi ve memurları ile birlikte Paris'ten kaçınca, halk durumun egemeni durumuna geldi ve iktidar proletaryaya geçti. Ama güncel toplumda, iktisadî bakımdan sermaye tarafından köleleştirilmiş bulunan proletarya, ancak onu sermayeye perçinleyen zincirleri kırıp atarsa, siyasal bakımdan egemen duruma gelebilir. Ve Komün hareketi, işte bu nedenle kaçınılmaz bir biçimde sosyalist bir renge bürünecek, yani burjuvazi egemenliğini, sermaye egemenliğini yıkmaya, ve güncel toplumsal rejimin temellerini ortadan kaldırmaya çalışacaktı.

Başlangıçta, bu hareket son derece karışık ve belirsiz oldu. Komünün Almanlara karşı savaşı yeniden başlatıp iyi bir sonuca vardıracağını uman yurtseverler, bu harekete katılıyorlardı. Senetlerin ve kiraların ödenmesi ertelenmezse (bunu hükümet kabul etmemiş, ama Komün etmişti), yıkım tehlikesi ile karşı karşıya bulunan küçük

tüccarlar tarafından destekleniyordu bu hareket. Son olarak, başlangıçta, bu hareket, gerici Ulusal Meclisin ("köylüler", yabanıl toprak ağaları) krallığı yeniden kurmasından korkan burjuva cumhuriyetçilerin bile sevgisini kısmen kazanmıştı. Ama bu harekette, baş rol, elbette İkinci İmparatorluğun son yıllarında aralarında etkin bir sosyalist propaganda yürütülmüş olan ve hatta çoğu Enternasyonal üyesi bulunan işçiler tarafından (özellikle Paris zanaatçıları tarafından) oynandı.

Sadece işçiler, Komüne sonuna değin bağlı kaldılar. Burjuva cumhuriyetçiler ile küçük-burjuvalar çok geçmeden ondan ayrıldılar: birileri hareketin sosyalist ve devrimci, proleter niteliği tarafından ürkütüldükleri için; öbürleri ise onu kesin bir yenilgiye mahkûm gördükleri zaman. Hükümetlerini, sadece Fransız proleterleri, korkmadan ve yorulmadan destekledi; sadece onlar onun için, yani işçi sınıfının kurtuluşu için, tüm emekçilerin daha iyi bir geleceği için çarpıştılar ve öldüler.

Dünkü müttefikleri tarafından yüzüstü bırakılmış ve her türlü destekten yoksun kalmış bulunan Komün, kaçınılmaz bir yenilgiye uğrayacaktı. Fransa'nın tüm burjuvazisi, bütün büyük toprak sahipleri, tüm borsa, bütün fabrikacılar, büyük-küçük bütün hırsızlar, tüm sömürücüler ona karşı birleştiler. Paris'e boyuneğdirmek için 100.000 Fransız tutsağını özgür bırakan Bismarck tarafından desteklenen bu koalisyon, bilgisiz köylüler ile taşra küçük-burjuvazisini Paris proletaryasının karşısına çıkarmayı ve (öbür yarısı Alman ordusu tarafından kuşatılmış bulunan) Paris'in yarısını demir bir çember içine kapamayı başardı. Fransa'nın bazı büyük kentlerinde (Marsilya, Lyon, Saint-Etienne, Dijon vb.), işçiler aynı biçimde iktidarı ele geçirmeye, Komün ilân etmeye ve Paris'in yardımına koşmaya giriştiler, ama bu girişimler hızla başarısızlığa uğradı. Ve proleter bayrağını ilk kaldıran Pa-

ris, sadece kendi güçlerine indirgenmiş ve kesin bir yenilgiye adanmış olarak kaldı.

Bir toplumsal devrimin kazanabilmesi için, en azından iki koşul zorunludur: yüksek derecede gelişmiş üretken güçler ve iyi hazırlanmış bir proletarya. Ama 1871'de bu iki koşul da eksikti. Fransız kapitalizmi henüz az gelişmiş ve Fransa da özellikle bir küçük-burjuvazi (zanaatçılar, köylüler, dükkâncılar, vb.) ülkesiydi. Öte yandan, işçi partisi yoktu; işçi sınıfının ne hazırlığı ne de uzun alışkanlığı vardı, ve yığın olarak görevleri ve bunları gerçekleştirme araçları üzerinde çok açık bir fikri bile yoktu. Proletaryanın ne ciddî siyasal örgütlenmesi vardı, ne de yığın sendikaları ya da kooperatif birlikleri...

Ama Komünde asıl eksik olan şey, zamandır, programının gerçekleşmesine yönelme ve yanaşma olanağıdır. Tüm burjuvazi tarafından desteklenen Versailles hükümeti, o daha işe koyulma zamanı bulamadan, Paris'e karşı çatışmaları başlatıyordu. Komün, her şeyden önce, kendini savunmayı düşünme zorunda kaldı. Ve 21-28 Mayıs günlerinde gelip çatmış bulunan sona değin de, başka şeyi ciddî ciddî düşünecek zamanı olmadı. Bununla birlikte, böylesine elverişsiz koşullara karşın, varoluşunun kısalığına karşın, Komün, kendi gerçek anlamını ve ereklerini yeterince belirten bazı önlemler almasını da başardı. Komün, egemen sınıfların gözü bağlı aleti olan sürekli ordu yerine halkın genel silahlanmasını geçirdi; kilise ile devletin ayrılığını ilân etti, din işleri bütçesini (yani papazların devlet tarafından beslenmesini) kaldırdı, halk eğitimine büsbütün layik bir nitelik verdi ve böylece papaz cüppeli jandarmalara ağır bir darbe indirdi. Salt toplumsal alanda, çok şeyler yapma zamanı olmadı; ama yaptığı az bir şey de, onun işçi hükümeti, halk hükümeti niteliğini yeterli bir açıklıkla gösterir: fırınlardaki gece işi yasaklandı; para cezaları sistemi, işçilerin bu yasallaştırıl-

mış soyulması, kaldırıldı; ensonu, Komün, sahipleri tarafından yüzüstü bırakılmış ya da çalışması durdurulmuş bütün fabrika, işyeri ve atelyelerin, kendisi gereğince onu yeniden çalıştıracak işçi birliklerine verildikleri ünlü buyrultuyu çıkardı. Ve gerçekten demokratik ve proleter niteliğini belirtmek içinmiş gibi, Komün bütün yönetim ve hükümet memurlarının görevli ücretinin normal bir işçi ücretini geçmeyeceğini ve hiç bir durumda yılda 6.000 frankın (ayda 200 rubleden az) üstüne yükselemeyeceğini kararlaştırdı.

Bütün bu önlemler, Komünün, kölelik ve sömürü üzerine kurulu eski dünya için öldürücü bir tehlike olarak göründüğünü yeterli bir açıklıkla gösteriyordu. Bundan ötürü, burjuva toplum, Paris Belediye Dairesi üzerinde proletaryanın kızıl bayrağı dalgalandığı sürece, rahat uyuyamadı. Ve ensonu. örgütlü hükümet güçleri, kötü örgütlenmiş devrim güçlerini yenmeyi başardıkları zaman, Almanlar tarafından yenilmiş ve kendi yenik yurttaşlarına karşı yürekli bonapartçı generaller, bu Fransız Rennenkamp ve Meller-Zakomelski'leri, Paris'in o güne değin görmediği bir insan kırımı yaptılar. 30.000 kadar Parisli, zincirlerinden boşanmış asker taslağı tarafından öldürüldü, sonradan birçoğu idam edilecek 45.000 kadarı tutuklandı; binlercesi zindana atıldı ya da sürgüne gönderildi. Toplam olarak, Paris, çocuklarından 100.000 kadarını, ve bunlar arasında her meslekten en iyi işçileri yitirdi.

Burjuvazi, hoşnuttu. Paris proletaryasına, generalleri ile birlikte sunmuş bulunduğu kan banyosundan sonra, burjuvazinin önderi, kanlı cüce Thiers: "Şimdi sosyalizmin işi tamam, hem de uzun zaman için!" diyordu. Ama bu burjuva kargalar boş yere gak gak ötüyorlardı. Komünün ezilmesinden altı yıl kadar sonra, savaşçılarının çoğu henüz zindanda çürür ya da sürgünde mum gibi erirlerken, işçi hareketi Fransa'da yeniden doğmuş bulunuyor-

du. Büyüklerinin deneyi ile zenginleşmiş ve yenilgileri ile hiç bir zaman gözü yılmamış bulunan yeni sosyalist kuşak, Komün savaşçılarının ellerinden düşmüş olan bayrağı kaldırdı ve "Yaşasın toplumsal devrim! Yaşasın Komün!" çığlıkları ile, güven ve gözüpeklik içinde, onu ileriye götürdü. Ve birkaç yıl daha sonra, yeni işçi partisi ve onun ülkede başlatmış bulunduğu çalkanma, egemen sınıfları, hükümetin elinde kalmış komüncüleri özgür bırakmaya zorluyordu.

Komün savaşçılarının anısı, sadece Fransız işçileri için değil, ama tüm dünya proletaryası için kutludur. Çünkü Komün yerel ve sıkısıkıya ulusal bir amaç için değil, ama tüm emekçi insanlığın, bütün aşağılanmışların, bütün küçük düşürülmüşlerin kurtuluşu için savaştı. Toplumsal devrimin öncü savaşçısı olan Komün, proletaryanın acı çektiği ve savaştığı her yerde sevgiler kazandı. Yaşam ve ölüm tablosu, dünya başkentini eline geçiren ve iki aydan çok elinde tutan işçi hükümeti imgesi, proletaryanın kahramanca savaşımının ve yenilgiden sonraki acılarının görünüşü, tüm bunlar milyonlarca işçinin ruhunu tutuşturdu, sosyalizme olan umutlarını canlandırdı ve sevgilerini kazandırdı. Paris toplarının gürlemesi, proletaryanın en geri katmanlarını derin uykularından uyandırdı ve sosyalist devrimci propagandaya her yerde yeni bir atılım verdi. Bu nedenle Komünün yapıtı ölü değil; şimdiye değin herbirimizde yaşadı o. Komünün davası, toplumsal devrim davasıdır, emekçilerin bütünsel siyasal ve iktisadi kurtuluş davasıdır, dünya proletaryasının davasıdır. Ve bu anlamda ölümsüzdür o.

Raboçaya Gazeta, n° 4-5
15 (28) Nisan 1911

PROLETER DEVRİMİN ASKERİ PROGRAMI

(PARÇA)

... Burjuvazinin proletaryaya karşı silahlanması, modern kapitalist toplumun en önemli, en temel, en özsel olgularından biridir. Ve bu böyle iken, devrimci sosyal-demokratlara, "silahsızlanma" "istemek" öneriliyor! Bu, sınıf savaşımı görüş açısını tümü ile yadsımak ve tüm devrim düşüncesinden vazgeçmek olur. Bizim sloganımız: burjuvaziyi yenebilmesi, mülksüzleştirebilmesi ve silahsızlandırabilmesi için, proletaryanın silahlanması olmalıdır. Tüm kapitalist askercilliğin (*militarisme*) *nesnel evriminden* sonuçlanan ve bu evrim tarafından buyurulan bir taktik, devrimci bir sınıf için tek olanaklı taktiktir. Proletarya ancak burjuvaziyi silahsızlandırdıktan *sonra*-

dır ki, kendi evrensel tarihsel görevine ihanet etmeksizin, genel olarak bütün silahları hurdaya atabilecek, ve *ancak o zaman, ve daha önce hiç bir biçimde,* bu işi yapmaktan geri kalmayacaktır.

Eğer güncel savaş, gerici hıristiyan sosyalistlerde ve sızlanan küçük-burjuvalarda sadece korku ve dehşet, her türlü silah kullanılması için, kan, ölüm, vb. için iğrenme uyandırıyorsa, bizim de: kapitalist toplumun her zaman aralıksız *bir sonsuz dehşet* olduğunu ve öyle kaldığını söyleme görevimiz vardır. Ve eğer şimdi, bütün savaşların en gericisi olan güncel savaş bu topluma *dehşet dolu bir son* hazırlıyorsa, umutsuzluğa düşmek için hiç bir nedenimiz yoktur. Oysa, nesnel olarak konuşmak gerekirse, burjuvazinin kendisinin, herkesin gözü önünde, gerçekten meşru ve devrimci tek savaşı, yani emperyalist burjuvaziye karşı iç savaşı hazırladığı bir çağda silahsızlanma istemek —ya da, daha doğrusu, silahsızlanma düşlemek— kendini umutsuzluğa kaptırmanın ta kendisidir.

Bunun yaşamdan kopuk bir teori olduğunu söyleyecek olanlara, bir yandan tröstlerin ve kadınların fabrikalarda çalışmasının rolü; öte yandan 1871 Komünü ve Rusya'da 1905 Aralık ayaklanması olmak üzere, dünya çapında iki büyük tarihsel olguyu anımsatacağız.

Tröstleri geliştirmek, çocukları ve kadınları fabrikalara doğru sürmek, onlara acı çektirmek, ahlâklarını bozmak, en kötü durum içine düşürmek, burjuvazinin işidir. Biz bu tür gelişmeyi "iste"meyiz, onu "destekle"meyiz, ona karşı savaşırız. Ama *nasıl* savaşırız? Biliriz ki, tröstler ve kadınların fabrikalarda çalışması, bir ilerleme belirtisidirler. Biz, geriye, zanaatçılığa, tekelcilik-öncesi kapitalizme, kadınların evde çalışmasına dönmek istemeyiz. [Bizim sloganımız şudur: —ç.] Tröstler vb. arasından, ve daha öteye, sosyalizme doğru, ileri!

Bu us yürütme gerekli değişiklikleri yaparak, halkın

güncel askerleştirilmesine de uygulanabilir. Bugün, emperyalist burjuvazi, yalnız tüm halkı değil, ama gençliği bile askerleştiriyor. Yarın, belki kadınları da askerleştirmeye girişecek. Bundan ötürü şöyle demeliyiz: aman ne iyi! Çabuk olsunlar! Bu iş ne kadar çabuk olursa, kapitalizme karşı silahlı ayaklanma da o kadar yaklaşacaktır. Sosyal-demokratlar, eğer Komün örneğini unutmazlarsa, gençliğin vb. askerleştirilmesi ile nasıl korkuya kapılabilirler? Burada "yaşamdan kopmuş bir teori", bir düş değil, ama bir olgu sözkonusu. Ve eğer sosyal-demokratlar, bütün iktisadi ve siyasal olgulara karşın, emperyalist çağ ve emperyalist savaşların zorunlu olarak benzer olguların yinelenmesine yolaçacaklarından kuşkuya düşecek kadar ileri giderlerse, gerçekte bu, olacakların en kötüsü olur.

Komünün bir burjuva gözlemcisi, 1871 Mayısında, bir İngiliz gazetesinde şöyle yazıyordu: "Eğer Fransız ulusu sadece kadınlardan oluşsaydı, bu ne korkunç bir ulus olurdu!" Kadınlar ve 13 yaşından büyük çocuklar, Komün sırasında, erkeklerin yanısıra savaştılar. Burjuvazinin alaşağı edilmesi için gelecekteki savaşmalarda da, bu, başka türlü olamaz. Proleterlerin kadınları, iyi silahlanmış burjuvazinin, kötü silahlanmış ya da silahtan büsbütün yoksun işçiler üzerine ateş etmesine bel bel bakmayacaklardır. Onlar, 1871'deki gibi, tüfeğe sarılacaklardır, ve bugünün yıldırılmış uluslarından —ya da daha doğrusu: hükümetlerden çok oportünistler tarafından bozulmuş bugünkü işçi hareketinden—, ortaya er-geç, ama herhalde hiç kuşkusuz, devrimci proletarya "korkunç uluslar"ının uluslararası bir ittifakı çıkacaktır.

Askerleştirme bugün tüm toplumsal yaşamı bürüyor. Emperyalizm, dünyanın paylaşımı ve yeniden paylaşımı için, büyük güçlerin zorlu bir savaşımıdır: öyleyse o, askerleştirmeyi, kaçınılmaz olarak, yansız ülkeler ve kü-

çük uluslar dahil, bütün ülkelere yayacaktır. Proleterlerin kadınları nasıl davranacaklar? Tüm savaşları ve askerî olan her şeyi lânetlemekle, silahsızlanma istemekle mi yetinecekler? Gerçekten devrimci bir ezilen sınıfın kadınları, böylesine yüzkızartıcı bir rolü hiç bir zaman kabullenmeyeceklerdir. Onlar oğullarına şöyle diyecek: "Yakında büyüyeceksin. Sana bir tüfek verecekler. Onu al ve silah kullanma sanatını gerektiği gibi öğren. Proleterler için çok gerekli bir bilgidir bu; bugünkü savaşta olduğu ve sosyalizme ihanet edenlerin sana öğütledikleri gibi kardeşlerin üzerine, öbür ülkeler işçileri üzerine ateş etmek için değil, ama kendi öz ülkenin burjuvazisine karşı savaşmak için; sömürüye, sefalete ve savaşlara, dindarca dileklerle değil, ama burjuvaziyi yenip onu silahsızlandırarak son vermek için."

Eğer güncel savaşla ilgili olarak bu propagandayı, ve bu propagandanın ta kendisini yapmayı kabul etmezsek, uluslararası devrimci sosyal-demokrasi üzerine, sosyalist devrim üzerine, savaşa karşı savaş üzerine büyük sözlerden vazgeçmek daha iyi olur...

1916 Eylülünde Almanca
yazılmıştır

İlk kez Eylül ve Ekim
1917'de, *Jugend-Internationale*
gazetesi n° 9 ve 10'da
yayımlanmıştır

UZAKTAN MEKTUPLAR

MEKTUP 3

PROLETER MİLİS ÜZERİNE

(PARÇA)

... İşçiler, sınıf içgüdüleri sayesinde, devrim döneminde, onlara olağan bir örgütten *başka,* apayrı bir örgüt gerektiğini anladılar; bizim 1905 devrimimiz ve 1871 Paris Komünü deneyi tarafından gösterilen yola haklı olarak girdiler; *İşçi Vekilleri Sovyeti*'ni kurdular, *asker* vekilleri ile, hiç kuşkusuz, *ücretli* tarım işçileri vekillerini, ve sonra (şu ya da bu başka biçim altında) tüm yoksul köylüleri de buna katarak, onu geliştirmeye, genişletmeye, pekiştirmeye koyuldular.

Rusya'nın istisnasız bütün yerleşim yerlerinde, proleter ve yarı-proleter nüfusun, istisnasız bütün meslekleri ve bütün katmanları için, yani, iktisadî bakımdan daha

belirsiz ama daha popüler bir deyim kullanmak istenirse, bütün emekçiler ve bütün sömürülenler için bu türlü örgütlerin kurulması, — en önemli ve en ivedi görev işte budur. Önceden belirtiyorum ki, partimiz (onun yeni tip proleter örgütler içindeki *özel* rolünü gelecek mektuplarımdan birinde açıklayabileceğimi umuyorum) tüm köylü yığınına, ücretli işçiler, ve sonra da, buğdaylarını satmayan küçük tarımcıların, zengin köylülerinkinden *ayrı* sovyetlerini kurmalarını hemen öğütlemelidir; yoksa, genel bir biçimde* gerçekten proleter bir siyaset uygulamak ve büyük bir önem taşıyan pratik bir soruna, milyonlarca insan için bir hayat-memat sorunu olan: *buğdayın* ussal bir biçimde dağıtılması, üretiminin artırılması vb. sorununa doğru olarak, yanaşmak olanaksız olur.

Ama, diye sorulacak, İşçi Vekilleri Sovyetleri ne yapacaklar? Onlar "ayaklanma organları olarak, devrimci iktidar organları olarak düşünülmelidirler" diye yazıyorduk 13 Ekim 1915 tarihli Cenevre *Sosyal-Demokrat*'ının[233] 47. sayısında.**

1871 Komün ve 1905 Rus devrimi deneyinden çıkarılmış bulunan bu teorik ilke, Rusya'daki güncel devrimin güncel evresi tarafından sağlanan pratik göstergelere dayanarak açıklanmalı ve somutlaştırılmalıdır.

Devrimci bir *iktidar*a gereksinmemiz var, (belli bir geçiş dönemi için) bir *devlet*e gereksinmemiz var. Bizi anarşistlerden ayıran da bu. Devrimci marksistler ile anarşistler arasındaki ayrım, sadece birincilerin büyük merkezî komünist üretimden, ve ikincilerin ise parçalan-

* Kırlar, bundan böyle, küçük köylüler ve kısmen de orta köylüler için bir savaşım alanı olacaklardır. Büyük toprak sahipleri, zengin köylülerin desteği ile, küçük ve orta çiftçileri burjuvaziye boyuneğme zorunda bırakmaya çalışacaklardır. Bizim görevimiz, tarım işçileri ve yoksul köylülere dayanarak, onları kentler proletaryası ile çok sıkı bir birliğe doğru yöneltmektir.

** Bkz: V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, c. 21, "Birkaç Sav". —*Ed.*

mış küçük üretimden yana olmalarına dayanmaz. Hayır, ayrım açıkça iktidar, devlet sorunu üzerine dayanır: biz, sosyalizm için savaşımda, devrimci devlet biçimlerinin devrimci kullanılmasından *yanayız,* anarşistler buna *karşı.*

Bizim bir devlete gereksinmemiz var. Ama burjuvazinin, anayasal krallıklardan en demokratik cumhuriyetlere değin, her yanda yaratmış bulunduğu *biçimdeki devlete değil.* Ve bizi, Paris Komünü derslerini ve Marx ile Engels'in bu konuda yaptıkları tahlili* değiştirmiş ya da unutmuş bulunan, kokuşma yolundaki eski sosyalist partilerin oportünistlerinden ve kautskicilerinden de, işte bu ayırır.

Bizim bir devlete gereksinmemiz var, ama burjuvazi için gerekli olan ve içinde polis, ordu ve bürokrasi (memurlar topluluğu) gibi iktidar organlarının halktan ayrı, halka karşı oldukları devlete *değil.* Bütün burjuva devrimler, *bu* devlet makinesini yetkinleştirmekten ve *onu* bir partinin elinden bir başka partinin eline geçirmekten başka bir şey yapmadı.

Proletarya, o, eğer bu devrimin kazanımlarını korumak ve ileriye doğru gitmek, barışı, ekmeği ve özgürlüğü fethetmek istiyorsa, bu "hazırlop" devlet makinesini, Marx'ın deyimini kullanmamız gerekirse, "*yıkmak*" ve, polisi, orduyu ve memurlar topluluğunu *silahlı halkın bütünü* ile *kaynaştırarak,* onun yerine başka bir devleti geçirmek zorundadır. 1871 Paris Komünü ve 1905 Rus devrimi deneyi tarafından gösterilmiş bulunan yolu izleye-

* Gelecek mektuplarımdan birinde ya da ayrı bir makalede, özellikle Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ında Engels'in bu yapıtın üçüncü baskısı için yazdığı önsözde, Marx'ın 12 Nisan 1871 günlü ve Engels'in 18 ve 20 Mart 1875 günlü mektuplarında verilmiş bulunan bu tahlil ile, Kautsky'nin, "devletin yıkılması" denilen sorunda 1912'de Pannekoek'e karşı yürüttüğü polemikte, marksizmi dipten doruğa tahrif etmiş bulunduğu olgusu üzerinde, ayrıntılı bir biçimde duracağım.[234]

rek, proletarya, devlet iktidar organlarını doğrudan doğruya *kendilerinin* almaları ve bu iktidar kurumlarını *kendilerinin* oluşturmaları için, nüfusun *bütün* yoksul ve sömürülen öğelerini örgütlemelidir.

Oysa, Rusya işçileri, daha birinci devrimin ilk evresinde, Şubat-Mart 1917'de bu yola *girmişlerdir*. Önemli olan, şimdi bu yeni yolun ne olduğunu iyi anlamak ve onu gözpekliği, sarsılmazlık ve direngenlik ile izlemeye devam etmektedir...

11 (24) Mart 1917 günü yazılmıştır

İlk kez 1924'te
Komünist Enternasyonal
dergisi n° 34'te
yayımlanmıştır

İKTİDAR İKİLİĞİ ÜZERİNE

(PARÇA)

HER devrimin temel sorunu, iktidar sorunudur. Bu sorun aydınlatılmadıkça devrimde kendi rolünü bilinçli bir biçimde oynamak, ve hele devrimi yönetmek sözkonusu olamaz.

Devrimimizin bir *iktidar ikiliği* yaratmış bulunmak gibi büyük bir özgünlüğü var. Öneminin her şeyden önce kavranması gereken bir olgu bu: onu anlamadan ileri gitmek olanaksız. Eski "formül"leri, örneğin bolşevizmin eski formüllerini tamamlayıp düzeltmesini bilmek gerek; çünkü onlar her ne kadar genellikle doğru çıkmışlarsa da, somut uygulamaları farklı *olmuştur*. Bir iktidar ikiliğini eskiden *kimse* ne düşünür, ne de düşünebilirdi.

İktidar ikiliği neye dayanıyor? Geçici hükümetin, *burjuvazi* hükümetinin yanında, henüz güçsüz, tohum durumunda, ama gene de gerçek, sözgötürmez, ve büyüyen bir varoluşu olan *bir başka hükümetin*: İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetlerinin kurulmuş bulunmasına.

Bu ikinci hükümetin sınıf bileşimi nedir? Proletarya ile (asker üniforması altındaki) köylülük. Siyasal niteliği nedir? Devrimci bir diktatörlük, yani merkezî bir devlet iktidarı tarafından yayınlanan *bir yasaya değil*, ama doğrudan doğruya devrimci bir zorlamaya, halk yığınlarının aşağıdan gelen dolaysız girişkenliğine dayanan bir iktidar. Bu iktidar, alışılmış tipteki parlamenter burjuva demokratik bir cumhuriyette genellikle varolan ve ileri Avrupa ve Amerika ülkelerinde şimdiye değin üstün gelen iktidardan bambaşkadır. İşin özü burada olmakla birlikte, çoğu kez unutulan, yeterince düşünülmeyen bir şeydir bu. *Bu* iktidar, 1871 Paris Komünü ile *aynı tipte* bir iktidardır ve başlıca belirtici özellikleri de şunlardır: 1) İktidar kaynağı, bir parlamento tarafından daha önce tartışılmış ve onaylanmış bir yasa değil, ama halk yığınlarının dolaysız, yerel, aşağıdan gelen girişkenliği, yaygın bir deyimi kullanmak gerekirse, dolaysız bir "zorlama"-dır; 2) Halktan ayrı ve halka karşı kurumlar olan polis ve ordunun yerine, tüm halkın doğrudan silahlanması geçmiştir; bu iktidar altında, kamu düzeninin korunmasını silahlı işçiler ve köylüler, silahlı halk, *kendileri* gözetirler; 3) Memurlar topluluğu da, bürokrasi de, halkın dolaysız iktidarı ile değiştirilmiş, ya da hiç değilse özel bir denetim altında konmuştur; sadece görevler seçimle gelinen görevler olmakla kalmaz, ama basit vekiller (*mandataires*) durumuna getirilmiş asiller (*titulaires*) de, halkın ilk isteği üzerine *görevden alınabilir* (*révocable*) durumdadırlar; bunlar, yüksek aylıklı "arpalıklar"dan yararlanan ayrıcalıklı, burjuva bir topluluk olmaktan çıkıp,

aylıkları iyi bir işçinin alışılmış ücretini *geçmeyen* "özel bir sınıf" işçi durumuna gelirler.

Özel bir devlet tipi olarak Paris Komününün *özü* işte burada, ve *sadece* buradadır. Plehanov'lar (marksizme ihanet etmiş bulunan mahut şovenler), Kautsky'ler ("merkez"ciler, yani şovenizm ile marksizm arasında bocalayan kişiler), ve genel olarak bugün egemen olan bütün sosyal-demokratlar, sosyalist-devrimciler ve benzerleri, işte bu özü unutmuşlardır.

Bunlar işin içinden boş sözlerle çıkar, susku içine kapanır, sıvışır, devrim nedeniyle birbirlerini bin kez kutlarlar, ama İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetlerinin *ne olduklarını düşünmek* istemezler. Bu sovyetlerin varoldukları kadarıyla, onların iktidar oldukları kadarıyla, Rusya'da Paris Komünü *tipinde* bir devletin varolduğu apaçık gerçeğini görmek istemezler.

"Kadarıyla" dedim. Çünkü bu tohum durumunda bir iktidardan başka bir şey değil: burjuva geçici hükümet ile doğrudan bir uzlaşma aracıyla, ve çeşitli edimsel ödünler aracıyla, bu iktidar kendi konumlarını burjuvaziye kendisi *teslim etti ve buna devam ediyor...*

Pravda n° 28, 9 Nisan 1917
İmza: N. *Lenin*

PROLETARYANIN DEVRİMİMİZDEKİ GÖREVLERİ

(PARÇA)

DEVRİMİMİZİN YARATTIĞI YENİ DEVLET TİPİ

11. İşçi, Asker, Köylü, vb. Vekilleri Sovyetleri, çoğunun sınıfsal anlamı üzerine, sovyetlerin *Rus* devrimi *içindeki* rolü üzerine açık bir fikir edinmediği anlamında, anlaşılmamış kalıyorlar. Ama, onların yeni bir devlet biçimi, ya da daha doğrusu yeni bir *devlet tipi* temsil ettikleri de anlaşılmıyor.

En yetkin, en gelişmiş burjuva devlet tipi, *parlamenter demokratik cumhuriyettir*: iktidar bu devlet tipinde parlamentoya aittir; devlet makinesi, yönetim aygıt ve organı, her zamankilerdir: sürekli ordu; polis; pratik olarak görevden geri alınamaz, ayrıcalıklı, halkın *üstüne* konmuş memurlar topluluğu.

Ama 19. yüzyıl sonlarından bu yana, devrimci dönemler, demokratik devletin *üstün* bir tipini, Engels'in deyimine göre, daha şimdiden birçok bakımdan bir devlet olmaktan çıkan, "artık terimin gerçek anlamında bir devlet olmayan"[235] bir devleti sunuyorlar. Bu devlet, halktan ayrı ordunun ve polisin yerine, halkın kendisinin doğrudan ve dolaysız silahlanmasını geçiren Paris Komünü tipi bir devlettir. Burjuva yazarlar tarafından kötülenen ve karaçalınan, ve başka şeyler arasında, haksız yere birdenbire sosyalizmi "sokma" niyeti yüklenen Komünün özü, *işte budur*.

Rus devriminin 1905'te ve 1917'de kurmaya *başladığı* devlet. işte bu tipte bir devlettir. Rusya halkı temsilcilerinin Kurucu Meclis olarak, ya da Sovyetler Konseyi vb. olarak biraraya geldiği, bir İşçi, Asker, Köylü, vb. Vekilleri Sovyetleri Cumhuriyeti, — kadet profesör efendilerin bir burjuva parlamenter cumhuriyet için kendi yasa tasarılarını kaleme almalarını, ya da Bay Plehanov ve Kautsky gibi küçük-burjuva "sosyal-demokrat" bilgiç ve görenekçilerin, marksist devlet teorisini tahrif etmekten vazgeçmelerini beklemeden, *kendi tarzlarında* bir demokrasiyi kendiliğinden yaratan halk yığınlarının girişkenliği üzerine, şu anda ülkemizde *doğmakta bulunan* şey, işte bu.

Marksizm, anarşizmden, genel olarak devrimci dönem, ve özel olarak da kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi boyunca devletin ve bir devlet iktidarının *zorunluluğunu* kabul etmesi ile ayrılır.

Marksizm, Bay Plehanov, Bay Kautsky ve hempalarının küçük-burjuva, oportünist "sosyal-demokratizm"-lerinden, bu aynı dönemler için, olağan bir burjuva parlamenter cumhuriyeti *olmayan*, ama Paris Komününün olduğu gibi bir devletin zorunluluğunu tanıması ile ayrılır.

Bu devlet tipini eskisinden ayıran başlıca özellikler şunlardır:

Burjuva parlamenter cumhuriyetten krallığa dönüş çok kolaydır (tarih bunu gösterdi), çünkü tüm baskı aygıtı: ordu, polis, bürokrasi, olduğu gibi kalır. Komün ve, İşçi, Asker, Köylü, vb. Vekilleri Soyvetleri, bu aygıtı *parçalar* ve kaldırır.

Burjuva parlamenter cumhuriyet, *yığınların* kendi öz siyasal yaşamını, dipten doruğa tüm devlet yaşamının *demokratik* örgütlenmesine doğrudan doğruya katılmalarını engeller, boğar. İşçi, Asker, Köylü, vb. Vekilleri Sovyetleri ise, bunun tam tersini yapar.

Bu Sovyetler, Paris Komünü tarafından hazırlanan ve Marx'ın "emekçilerin iktisadî kurtuluşunun kendisi aracıyla gerçekleşe*bileceği* ensonu bulunmuş siyasal biçim"[236] olarak adlandırdığı devlet biçimini yeniden ortaya koyarlar.

Genellikle Komünün "kabul"ü için Rus halkının henüz olgun olmadığı ileri sürülür. Köylülerin özgürlük için olgun olmadıklarını ileri süren feodallerin kanıtıdır bu. Komün, yani İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyetleri, herhangi bir reform, iktisadî gerçeklikte olduğu kadar engin halk çoğunluğunun bilincinde de adamakıllı olgulaşmadan önce, *hiç bir* reformu "gerçekleş"tirmez, *hiç bir* reformu gerçekleştirmemelidir. Savaş tarafından yolaçılan iktisadî yıkım ve bunalım ne kadar ağırlaşırsa, savaş tarafından insanlıkta açılan korkunç yaraların iyileşmesini *kolaylaştırmaya* özgü, olabildiğince yetkin bir siyasal biçim zorunluluğu kendini o kadar çok dayatır. Rus halkının örgütlenme alanında ne kadar az deneyi varsa, sadece burjuva siyasetçileri ve "arpalık"larla donatılmış memurlar değil, ama *halkın kendisi,* örgütlenmeye o kadar gözüpek bir biçimde *girişmelidir.*

Sözde marksizmin, Bay Plehanov, Bay Kautsky ve hempaları tarafından bozulan marksizmin eski önyargılarından ne kadar erken kurtulursak, İşçi ve Köylü Vekil-

ıeri Sovyetlerini şimdiden ve her yerde kurmaları ve, onlar aracılığı ile, ulusun *tüm* yaşamını ellerine almaları için, halka yardımda ne kadar çaba gösterirsek, Bay Lvov ve hempaları Kurucu Meclisin çağrılmasını ne kadar geciktirirlerse, halkın bir İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyetleri Cumhuriyeti yararına (Kurucu Meclis ile, ya da, eğer Lvov onu çağırmakta gecikirse, onsuz) seçimini yapması, o kadar kolay olacaktır. Halk yeni yaşamı kendisi örgütlemeye girişince, yanılgılar başlangıçta kaçınılmaz şeylerdir; ama bazı yanlışlıklar yapmak ve ilerlemek, Bay Lvov tarafından biraraya getirilmiş bilgin hukukçuların, Kurucu Meclisi toplantıya çağırmak ve burjuva parlamenter cumhuriyeti sürdürüp götürmek için, İşçi ve Köylü Vekilleri Sovyetlerini boğmak için yasalar kaleme almalarını *beklemekten* çok daha iyidir.

Eğer örgütlenir ve propagandamızı akıllıca yürütürsek, proleterler, ama köylülüğün onda-dokuzu da, polisin yeniden kurulmasına, görevden alınamaz ve ayrıcalıklı memurlar topluluğuna, halktan ayrı orduya karşı olacaklardır. Yeni tip devlet de, işte sadece buna dayanır.

12. Polisin yerine bir halk meclisinin geçirilmesi, devrimin tüm gidişi tarafından zorla dayatılan ve Rusya'nın çoğu bölgelerinde gerçekleşme yolunda bulunan bir reformdur. Olağan tipteki burjuva devrimlerin çoğunda bu reformun gelip geçici olduğunu, ve burjuvazinin, hatta en demokratik ve en cumhuriyetçisinin bile, eski tipte, çarcı, halktan ayrı, burjuvalar tarafından yönetilen ve halkı bin türlü ezmeye yetenekli polisi, her zaman yeniden kurmuş bulunduğunu, yığınlara açıklamalıyız.

Polisin yeniden kurulmasını *engellemek* için, sadece bir yol var: ordu (sürekli ordu yerine geçen halkın genel silahlandırılması) ile bir bütün oluşturan bir halk milisi kurmak. Yaşları 15-65 arasında olan erkek-kadın tüm yurttaşlar, istisnasız, bu milise katılacaklardır. Bu yak-

laşık yaş sınırları, sadece yeniyetmeler ile yaşlıların katılmalarını göstermek içindir. Kapitalistler, milisteki yurttaşlık görevine ayrılmış günler için, ücretli işçilere, hizmetkârlara vb., ücretlerini ödeyeceklerdir. Kadınlar sadece genel siyasal yaşama doğrudan doğruya katılmaya değil, ama sürekli ve genel bir yurttaşlık ödevini yapmaya da çağrılmadıkları sürece, ne sosyalizm, hatta ne de tam ve sürekli bir demokrasi sözkonusu olabilir. Oysa, hastalara ve yüzüstü bırakılmış çocuklara yardım, yiyeceklerin denetimi vb. gibi "polis" görevleri, kadınlar eşitliği sadece kâğıt üzerinde değil, ama gerçekte de elde etmedikleri sürece, doyurucu bir biçimde sağlanamazlar.

Polisin yeniden kurulmasını engellemek; tüm halkın hizmet göreceği bir milis kurmak için halkın örgütleyici dehasına başvurmak; devrimi kurtarmak, pekiştirmek ve geliştirmek için, proletaryanın yığınlar içinde yayması gereken amaçlar, işte bunlardır.

10 (23) Nisan 1917 günü
yazılmıştır

İlk kez 1917 Eylülünde
"Priboy" Yayınları tarafından
broşür olarak yayımlanmıştır
İmza: N. *Lenin*

DEVLET VE DEVRİM
(PARÇALAR)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DEVLET VE DEVRİM. PARİS KOMÜNÜ (1871) DENEYİ. MARX'IN TAHLİLİ

1. KOMÜNCÜLERİN GİRİŞİMİ NEDEN ÖTÜRÜ KAHRAMANCADIR?

Komünden birkaç ay önce, 1870 güzü içinde, Marx'ın, Paris işçilerine, hükümeti herhangi bir devirme girişiminin, umutsuzluk tarafından esinlenen bir budalalık olacağını göstermeye çalışan bir uyarıda bulunduğu bilinir.[237] Ama, 1871 Martında, kesin savaş işçilere *dayatılıp,* işçiler de bunu kabul ettikten sonra, ayaklanma bir olgu durumuna geldiği zaman, Marx, uygun olmayan koşullara karşın, proleter devrimi büyük bir coşkuyla selâmladı. 1905 Kasımında yazdıkları işçileri ve köylüleri savaşıma bir özendirme oluşturan, ama 1905 Aralığından sonra, liberaller ile birlikte: "Silaha sarılınmamalıydı" diye hay-

kıran, marksizmin acıklı bir üne sahip Rus döneği Plehanov'un yaptığı gibi, "sırasız" bir hareketi bilgiçlik ile mahkûm etmekte hiç diretmedi.

Marx, ayrıca, kendi deyimine göre "cennetin zaptına çıkan"[238] komüncülerin kahramanlığına hayranlıkla da yetinmedi. Yığınların devrimci hareketinde, bu hareketin ereğine erişmemiş bulunmasına karşın, Marx engin bir anlam taşıyan tarihsel bir deney, proleter dünya devriminde ileriye doğru kesin bir adım, yüzlerce program ve usavurmadan çok daha önemli gerçek bir ilerleme görüyordu. Bu deneyi çözümlemek, ondan taktik dersler çıkarmak, teorisini sıkı bir eleştiriden geçirmek için ondan yararlanmak: Marx'ın kendisine saptadığı görev, işte budur.

Marx, *Komünist Manifesto*'da yapmayı zorunlu gördüğü tek "düzeltme"yi, Paris komüncülerinin devrimci deneyinden esinlenerek yapmıştı.

Komünist Manifesto'nun yeni bir Almanca baskısı için, yapıtın iki yazarı tarafından imzalanmış bulunan son önsöz, 24 Haziran 1872 tarihini taşır. Karl Marx ve Friedrich Engels, bu önsözde, *Komünist Manifesto* programının "bugün bazı noktalarda eskimiş" olduğunu bildirirler.

"Komün, diye devam ederler, özellikle, 'işçi sınıfının devlet makinesini olduğu gibi almak, ve onu kendi hesabına işletmekle yetinemeyeceğini'[239] tanıtlamıştır. ..."

Bu alıntının tırnak içine alınmış son sözleri, yazarları tarafından Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* yapıtından alınmıştır.

Öyleyse, Marx ve Engels, Paris Komününün bellibaşlı, temel derslerinden birine o kadar büyük bir önem veriyorlardı ki, onu özsel bir düzeltme olarak *Komünist Manifesto* içine sokmuşlardır.

Son derece karakteristik şey: oportünistler tarafından işte tam da bu özsel düzeltme bozulmuştur, ve *Komünist*

Manifesto okurlarının, eğer yüzde-doksandokuzu değilse, onda-dokuzu, kuşkusuz bunun anlamını bilmez. Biraz daha ilerde, özel olarak tahriflere ayrılmış bir bölümde, bu tahriften ayrıntılı olarak sözedeceğiz. Şimdilik, Marx'ın tarafımızdan aktarılan ünlü formülünün alışılmış, bayağı "yorum"unun, bu formülün sözde iktidarı ele geçirmeye, vb. karşıt olarak, yavaş bir evrim fikrini vurguladığı yolunda olduğunu belirtmek bize yetsin.

Gerçeklikte, Marx'ın fikri *bunun tam karşıtıdır*. Marx'ın fikri, işçi sınıfının "hazırlop devlet makinesi"ni *parçalamak, yıkmak,* ve onu ele geçirmekle yetinmemek zorunda olduğu yolundadır.

12 Nisan 1871 günü, yani tam da Komün sırasında, Marx, Kugelmann'a şöyle yazıyordu:

"*18 Brumaire*'imin son bölümünde, eğer yeniden okursan göreceğin gibi, Fransa'da gelecek Devrim girişiminin, şimdiye değin olduğu gibi, artık bürokratik ve askerî makineyi başka ellere geçirtmeye değil, ama onu *yıkmaya* [altı Marx tarafından çizilmiş; özgün metinde, sözcük *zerbrechen*'dir] dayanacağını belirtiyorum. Kıta üzerindeki gerçekten halkçı her devrimin ilk koşuludur bu. Kahraman Parisli arkadaşlarımızın giriştikleri şey de, işte budur." (*Neue Zeit,* XX, 1, 1901-1902,[240] s. 709.) (Marx'tan Kugelmann'a Mektuplar'ın, biri benim tarafımdan yapılmış ve önsözlendirilmiş,* en az iki Rusça baskısı yapılmıştır.)

"Bürokratik ve askerî makineyi parçalamak": Marksizmin, devrim sırasında proletaryanın devlet karşısındaki görevleri üzerindeki başlıca dersi bu birkaç sözcükte kısaca dile getirilmiş bulunuyor. Ve marksizmin Kautsky'ye borçlu bulunduğumuz egemen yorumu ile sadece büsbütün unutulmuş olmakla kalmayan, ama açıkça bozul-

* Bkz: V. Lénine, *Œuvres,* Paris-Moscou, c. 12, s. 101-109. —Ed.

muş olan şey de, işte bu derstir!

Marx'ın, *18 Brumaire*'in iletmede bulunduğu parçasına gelince, onu yukarda tümü ile aktarmış bulunuyoruz.

Marx'ın bu parçasında üzerinde özellikle durulacak iki nokta var. İlkin, sonucunu kıta ile sınırlandırıyor. İngiltere henüz salt kapitalist, ama hem militarizmi, hem de geniş ölçüde bürokrasisi olmayan bir ülke örneği iken, 1871'de anlaşılır bir şeydi bu. Bundan ötürü, Marx, devrimin ve hatta halk devriminin olanaklı göründüğü, ve gerçekte "hazırlop devlet makinesi" önceden yıkılmak*sızın* bunun böyle olduğu İngiltere için bir istisna yapıyordu.

Bugün, 1917'de, birinci büyük emperyalist savaş çağında, Marx'ın bu sınırlaması artık geçerli değil. Amerika gibi İngiltere de, tüm dünyadaki anglo-sakson özgürlüğünün (militarizm ve bürokratizm yokluğu) bu en büyük ve son temsilcileri de, her şeyi kendilerine bağımlılaştıran ve her şeyi kendi ağırlıkları altında ezen askerî ve bürokratik kurumların, aşağılık ve kanlı Avrupasal bataklığına kayıverdiler. Şimdi, Amerika'da olduğu gibi İngiltere'de de, "her gerçek halk devriminin ilk koşulu", (bu ülkelerde, 1914'ten 1917'ye değin, bundan böyle bütün emperyalist devletlerde ortak, "Avrupasal" bir yetkinliğe eriştirilmiş bulunan) "hazırlop devlet makinesi"nin *parçalanması, yıkılması*dır.

İkincisi, özel bir dikkate değer olan şey, Marx'ın, askerî ve bürokratik devlet makinesinin yıkılmasının, "her gerçek *halk* devriminin ilk koşulu" olduğu yolundaki o çok derin düşüncesidir. Bu "halk" devrimi kavramı, Marx'ın ağzında şaşırtıcı gibi görünür; ve Rusya'da, Plehanov'un çömezleri ile menşevikler,[241] Struve'nin şu marksist geçinmek isteyen çırakları, onun bu deyimini bir "dil sürçmesi" olarak nitelendirebilirler. Onlar marksizmi öylesine yavanca liberal bir öğretiye indirgemişlerdir ki, onlar

için: burjuva devrim ve proleter devrim antitezi dışında hiç bir şey yoktur; üstelik bu antitezi de en skolastik bir biçimde anlarlar.

Eğer, örnek olarak, 20. yüzyıl devrimleri alınırsa, Portekiz ve Türk devrimlerini[242] burjuva devrimler olarak kabul etmek, besbelli kaçınılmaz bir şey olacaktır. Ama bu devrimlerin her ikisi de "halk" devrimi değildir; çünkü halk yığını, engin halk çoğunluğu, kendine özgü iktisadi ve siyasal istemlerle, görülür, etkin, özerk bir biçimde, bu devrimlere katılmazlar. Buna karşılık, 1905-1907 Rus burjuva devrimi, Portekiz ve Türk devrimlerinin zaman zaman kazandıkları kadar "parlak" başarılar kazanmış olmaksızın, sözgötürmez bir "gerçek halk" devrimi oldu. Çünkü halk yığını, halk çoğunluğu, halkın baskı ve sömürü altında bunalmış en derin "aşağı" katmanları, kendiliklerinden ayaklanmış ve devrimin tüm gidişi üzerinde, *kendi* isteklerinin, yıkılmakta olan eski toplum yerine gönüllerince bir toplum kurma yolundaki *kendi* girişimlerinin izini bırakmışlardır.

1871'de, proletarya, Avrupa kıtası ülkelerinden hiç birinde halk çoğunluğunu oluşturmuyordu. Devrim, ancak, proletarya ve köylülüğü kapsayarak, "halk" devrimi olabilir, ve çoğunluğu, hareketin içine gerçekten sürükleyebilirdi. "Halk" işte bu iki sınıftan oluşuyordu. Bu iki sınıf "bürokratik ve askerî makine" onları ezdiği, alçalttığı, sömürdüğü için birleşmiş bulunuyordu. "Halk"ın, halk çoğunluğunun, işçilerin ve köylü çoğunluğunun gerçek çıkarı, bu makineyi *parçalamak,* onu *yıkmak*tır; yoksul köylüler ile proleterlerin özgür ittifakının "ilk koşul"u budur; ve bu ittifak yoksa, sağlam demokrasi yoktur, olanaklı sosyalist dönüşüm yoktur.

Paris Komünü, bilindiği gibi, yolu bu ittifaka açıyordu. Çeşitli iç ve dış nedenlerden ötürü, ereğine ulaşamadı.

Demek ki, Marx, bir "gerçek halk devrimi"nden sözederken, ve (çok ve sık sık sözünü ettiği) küçük-burjuvazinin özelliklerini hiç unutmaksızın, 1871'de Avrupa kıta devletlerinin çoğundaki gerçek sınıf ilişkilerini en büyük bir kesinlikle hesaba katıyordu. Öte yandan, devlet makinesinin "yıkılma"sının, işçi ve köylülerin çıkarları tarafından dayatıldığını, bu işin onları birleştirdiğini ve onlara ortak bir görev: bu "asalak"ın ortadan kaldırılması ve yeni bir şey ile değiştirilmesi görevini verdiğini de saptıyordu.

Peki ama ne ile?

2. YIKILAN DEVLET MAKİNESİNİ NE İLE DEĞİŞTİRMELİ?

Marx bu soruya, 1847'de, *Komünist Manifesto*'da henüz adamakıllı soyut bir yanıt, ya da daha çok sorunları belirten, ama çözüm yollarını göstermeyen bir yanıt veriyordu. Devlet makinesini "proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi" ile, "demokrasinin fethi" ile değiştirmek, — *Komünist Manifesto*'nun yanıtı işte buydu.[243]

Proletaryanın bu egemen sınıf olarak örgütlenmesinin hangi somut biçimleri alabileceğini, bu örgütlenmenin, "demokrasinin" en tam, en tutarlı "fethi" ile hangi belgin biçimde uyuşabileceğini bilme sorusuna yanıtı, Marx, ütopyaya düşmeksizin, yığın hareketi *deney*inden bekliyordu.

Komün deneyi ne kadar sınırlı olursa olsun, Marx bu deneyi *Fransa'da İç Savaş*'ında çok dikkatli bir tahlilden geçirir. Bu yazıdan bellibaşlı parçaları aktaralım:

19. yüzyılda, "sürekli ordu, polis, bürokrasi, din ve yüksek yönetim adamları gibi her yerde hazır olan örgenlikleri ile birlikte", ortaçağ tarafından iletilen "merkezi devlet iktidarı" gelişmişti. Sermaye ile emek ara-

sındaki sınıf karşıtlığının gelişmesi nedeniyle, "devlet iktidarı gitgide toplumsal köleleştirme ereğiyle örgütlenmiş bir kamu gücü, bir sınıf egemenliği aygıtı niteliğini kazanıyordu. Sınıflar savaşımında bir ilerlemeyi gösteren her devrimden sonra, devlet iktidarının salt bastırıcı niteliği gitgide daha açık bir biçimde ortaya çıkıyordu." 1848-1849 devriminden sonra, devlet iktidarı "Sermayenin emeğe karşı ulusal savaş silahı" durumuna gelir. İkinci İmparatorluk, bu silahı daha da güçlendirmekten başka bir şey yapmaz.

"İmparatorluğun dolaysız antitezi, Komün oldu." Komün, "sınıf egemenliğinin sadece kralcı biçimini değil, ama sınıf egemenliğinin kendisini ortadan kaldıracak bir cumhuriyetin" "olumlu biçimi idi. ..."

Proleter sosyalist cumhuriyetin bu "olumlu" biçimi açıkça neye dayanıyordu? Kurmaya başladığı devlet nasıl bir şeydi?

"... Komünün ilk buyrultusu ... sürekli ordunun kaldırılması ve onun yerine silahlı halkın geçirilmesi oldu..."

Bu istem, şimdi sosyalist olduğunu söyleyen bütün partilerin programında yer alıyor. Ama programlarının kaç para ettiğini, en iyi, tam da 27 Şubat devriminden[244] sonra, bu isteme uymayı kabul etmemiş bulunan bizim sosyalist-devrimcilerimiz[245] ile menşeviklerimizin tutumu gösterir!

"... Komün, kentin çeşitli ilçelerinden genel oy ile seçilmiş belediye meclisi üyelerinden oluşmuştu. Bu üyeler sorumlu ve her an görevden geri alınabilir idiler. Üyelerinin çoğu doğal olarak ya işçiler ya da işçi sınıfının ünlü temsilcileri idiler..."

"... Merkezî hükümetin aleti olmaya devam edecek yerde, polis, siyasal özniteliklerinden hemen yoksunlaştırıldı ve Komünün 'sorumlu ve her an görevden geri alınabilir' bir aleti durumuna dönüştürüldü. ... Yöneti-

min bütün öteki kollarındaki memurlar için de aynı şey oldu. ... Komün üyelerinden, en aşağı basamağa değin, kamu görevi *işçi ücretleri* karşılığı görülecekti. Yüksek devlet görevlilerinin geleneksel rüşvetleri ve temsil ödenekleri, bu yüksek görevlilerin kendileri ile birlikte yok oldular. ... Eski hükümet iktidarının maddî aletleri olan sürekli ordu ile polis bir kez ortadan kaldırıldıktan sonra, Komün manevî baskı aracını, papazların iktidarını yıkma işine girişti. ... Adalet görevlileri yalancı bağımsızlıklarından yoksunlaştırıldılar ... seçilir, sorumlu ve geri alınabilir olacaklardı..."[246]

Böylece, Komün, sürekli ordunun kaldırılması, istisnasız bütün memurların seçilirlik ve geri alınabilirliği ile, "yalnızca" daha tam bir demokrasi kurarak, parçalanmış devlet makinesini değiştirmişe benziyordu. Oysa, gerçeklikte, bu "yalnızca" devsel bir yapıt oluşturur: kurumların, adamakıllı farklı başka kurumlar ile değiştirilmesi. Bir "niceliğin niteliğe dönüşmesi" durumunun ta kendisidir bu: böylece, tasarlanması olanaklı en tam ve en yöntemli biçimde gerçekleşen demokrasi, burjuva demokrasisi olmaktan çıkar, proleter demokrasi durumuna gelir; devlet (= belirli bir sınıfa boyuneğdirmeye yönelik özel iktidar) olmaktan çıkar, artık gerçek anlamda bir devlet olmayan bir şey durumuna dönüşür.

Ama burjuvaziye boyuneğdirmek ve onun direncini kırmak gene de bir zorunluluk olmaktan geri kalmaz. Bu zorunluluk kendini Komüne özellikle dayatıyordu, ve Komünün yenilgi nedenlerinden biri de, onun bu işi yeterince gözüpeklik ile yapmamış bulunmasıdır. Ne var ki artık burada, bastırma örgenliği, kölelik, serflik ve ücretli kölelik çağlarında her zaman olmuş olduğu gibi nüfusun azınlığı değil, ama çoğunluğudur. Oysa, baskıcılarına boyuneğdiren halk çoğunluğunun *kendisi* olduğu anda, "özel" bir bastırma "gücü"ne de *artık gereksinme yoktur*! Dev-

let, işte bu anlamda *sönmeye başlar*. Ayrıcalıklı bir azınlığın (ayrıcalıklı memurlar, sürekli ordu şefleri) özel kurumları yerine, bu görevleri doğrudan doğruya çoğunluğun kendisi yerine getirebilir; ve devlet iktidarı görevleri halkın tümü tarafından ne ölçüde yerine getirilirse, bu iktidar o kadar az zorunlu bir duruma gelir.

Bu bakımdan, Komün tarafından alınan, ve Marx'ın özellikle belirttiği önlemlerden biri, son derece ilginçtir: bütün temsil ödeneklerinin, memurlar topluluğuna yönelik bütün parasal ayrıcalıkların kaldırılması, *bütün* memur aylıklarının "*işçi ücretleri*" düzeyine indirilmesi. Burjuva demokrasisinden proleter demokrasiye, ezenlerin demokrasisinden ezilen sınıfların demokrasisine, belirli bir sınıfa boyuneğdirmeye yönelik "*özel güç*" olarak devletten, halk çoğunluğunun, işçilerin ve köylülerin *genel iktidarı* tarafından baskıcılar üzerine uygulanan bastırmaya *dönüş*, en belirgin biçimde, işte burada görünür. Ve işte bu özellikle çarpıcı ve devlet sorununa ilişkin belki de en önemli nokta üzerindedir ki, Marx'ın öğrettikleri en çok unutulan şeyler olmuştur! Basitleştirici yorumlar —sayısızdır bunlar— bundan sözetmez. Dinleri bir kez devlet dini durumuna geldikten sonra, devrimci demokratik ruhu ile birlikte, ilkel hıristiyanlığın "saflık"larını da unutmuş bulunan hıristiyanlar biçiminde, bunu, günü geçmiş bir "saflık" gibi gizlemek "usul"dendir.

Yüksek devlet memurları aylığının indirimi, "sadece" saf, ilkel bir demokratizm istemiymiş gibi görünür. Modern oportünizmin "kurucu"larından biri, eski sosyal-demokrat Ed. Bernstein, kendini "ilkel" demokratizme karşı yavan burjuva alaylarını yinelemeye iyice alıştırmıştı. Bütün oportünistler gibi, günümüzün bütün kautskicileri gibi, ilkin, "ilkel" demokratizme belli bir "dönüş" olmaksızın, kapitalizmden sosyalizme geçişin *olanaksız* olduğunu (çünkü ensonu devlet görevleri çoğunluk tarafın-

dan, halkın tümü tarafından başka nasıl görülebilir?), ve ikinci olarak, kapitalizm ve kapitalist kültüre dayanan "ilkel demokratizm"in, eski ya da kapitalist-öncesi çağların ilkel demokratizmi olmadığını, o da hiç anlamamıştır. Kapitalist kültür, büyük üretimi, fabrikaları, demiryollarını, postayı, telefonu vb. *yaratmıştır*. Ve, *bu temel üzerinde,* eski "devlet iktidarı" görevlerinin engin çoğunluğu öylesine basitleştirilmişlerdir, ve öylesine basit kayıt-kuyut, denetim işlemlerine indirgenebilirler ki, bir ilköğretimden geçmiş herkesin pekâlâ yapabileceği bir nitelikte olacaklar, basit bir "işçi ücreti" aracıyla pekâlâ yapılabileceklerdir; öyleyse bu görevlerden her türlü ayrıcalıklı, "hiyerarşik" nitelik kaldırılabilir (ve kaldırılmalıdır da).

İstisnasız bütün memurların her işe seçimle gelip *her an* görevden geri alınabilmeleri, maaşlarının normal bir "işçi ücreti" düzeyine indirilmesi, işçiler ile köylüler çoğunluğu çıkarlarını son derece dayanışık kılan bu basit ve "anlaşılması kolay" demokratik önlemler, aynı zamanda kapitalizmden sosyalizme götüren köprü işini de görürler. Bu önlemler devletin yeniden-örgütlenmesine, toplumun salt siyasal yeniden-örgütlenmesine ilişkindirler, ama tüm anlam ve tüm değerlerini, elbette ancak "mülksüzleştiricilerin mülksüzleştirilmesi"nin gerçekleşmesi ya da hazırlanmasına bağlandıkları zaman, yani üretim araçlarının kapitalist özel mülkiyetinin toplumsal mülkiyet durumuna dönüşmesi ile kazanırlar.

"Komün, diye yazıyordu Marx, iki büyük gider kaynağını: sürekli ordu ile memurculuğu ortadan kaldırarak, bütün burjuva devrimlerin o ucuz hükümet sloganını gerçekleştirdi."

Köylülük ile öbür küçük-burjuvazi katmanlarının ancak çok küçük bir azınlığı, sözcüğün burjuva anlamı ile "yükselir", "başarı kazanır", yani yalnızca bazı bireyler,

ya ense kulak yerinde kişiler, burjuvalar, ya da güvenceli ve ayrıcalıklı memurlar durumuna gelirler. Bir köylülüğün varolduğu bütün kapitalist ülkelerde (ve bu ülkeler çoğunluktadır), köylülerin büyük çoğunluğu, hükümet tarafından ezilir ve onu alaşağı etme özlemini taşırlar; "ucuz" bir hükümet özlemi taşırlar. Bu görevin üstesinden *yalnız* proletarya gelebilir ve, bu işi yaparken, proletarya aynı zamanda devletin sosyalist yeniden-örgütlenmesine doğru da bir adım atmış olur.

3. PARLAMENTARİZMİN ORTADAN KALDIRILMASI

"Komün, diye yazıyordu Marx, parlamenter bir örgenlik değil, ama aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı, hareketli bir gövde olmalıydı."

"... Her üç ya da altı yılda bir, halkı parlamentoda yönetici sınıfın hangi üyesinin 'temsil' edeceğini ve ayaklar altında çiğneyeceğini (*ver-und zertreten*) kararlaştıracak yerde, genel oy hakkı, komünler biçiminde örgütlenen halkın —bireysel seçimin herhangi bir işverene olduğu gibi— bu işletmeler için işçiler, gözetimciler, muhasebeciler bulmasına yaramalıydı."

Parlamentarizmin, 1871'de formüle edilmiş bulunan bu ilginç eleştirisi de, bugün, sosyal-şovenizm ve oportünizmin egemenliği sonucu, marksizmin "unutulmuş sözleri" arasında bulunur. Profesyonel bakan ve parlamenterler, proletarya hainleri ve "pratik" sosyalistler, parlamentarizmi eleştirme işini artık büsbütün anarşistlere bırakmış bulunuyorlar: ve, bu şaşırtıcı mantık nedeniyle de, *her* parlamentarizm eleştirisini "anarşizm" olarak nitelendiriyorlar. Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati ve hempaları gibi "sosyalistler" karşısında midesi bulanmış bulunan "ileri" parlamenter ülkeler prole-

taryasının, oportünizmin ikiz kardeşi olmasına karşın, anarko-sendikalizme gitgide daha büyük bir yakınlık göstermesine şaşılamaz.

Ama, Marx için, devrimci diyalektik hiç bir zaman bu yeni moda lafazanlık, Plehanov, Kautsky ve başkalarının onu dönüştürdükleri bu bebe oyuncağı olmadı. Marx, özellikle durum açıkça devrimci olmadığı zaman, burjuva parlamentarizmi "ahır"ından bile yararlanmaktaki yetersizliği yüzünden, anarşizm ile acımasızca bozuşmayı bilmişti; ama o aynı zamanda, parlamentarizmin gerçekten proleter ve devrimci bir eleştirisini vermeyi de bilmişti.

Dönem dönem, belli bir sayıdaki yıllar için, parlamentoda halkı yönetici sınıfın hangi üyesinin ayaklar altına alacağına, ezeceğine karar vermek — sadece anayasal, parlamenter krallıklarda değil, ama en demokratik cumhuriyetlerde de, burjuva parlamentarizminin gerçek özü, işte budur.

Ama eğer devlet sorunu konur, eğer parlamentarizm onun kurumlarından biri olarak görülürse, proletaryanın *bu* alandaki görevleri açısından, parlamentarizmden kurtulmanın yolu nedir? Ondan nasıl vazgeçilebilir? Şunu durmadan söylemek zorundayız: Marx'ın, Komünün irdelenmesine dayanan dersleri öylesine unutulmuşlardır ki, güncel "sosyal-demokrat" (güncel sosyalizm haini okuyunuz), parlamentarizmin anarşist ya da gerici eleştirisinden başka bir eleştirisini tasarlamakta düpedüz yeteneksizdir.

Gerçi parlamentarizmden kurtulmanın yolu, temsili örgenlikleri ve seçim ilkesini yıkmaya değil, ama söz değirmenleri olan temsilî örgenlikleri "hareketli" meclisler durumuna dönüştürmeye dayanır. "Komün parlamenter bir örgenlik değil, ama aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı, hareketli bir gövde olmalıydı."

"Parlamenter olmayan, ama hareketli" bir örgenlik, işte tam da modern parlamenterler ile sosyal-demokrasinin parlamenter "kuçu kuçu"larının anlayacağı bir söz! Amerika'dan İsviçre'ye değin, Fransa'dan İngiltere'ye, Norveç'e, vb. değin, herhangi bir parlamenter ülkeyi düşünün, gerçek "devlet" işi kuliste görülür: bu iş devlet daireleri, bakanlıklar, kurmay kurulları tarafından uygulanır. Parlamentolarda, yalnızca "saf halk"ı aldatma ereğiyle, gevezelikten başka bir şey yapılmaz. Bu öylesine doğrudur ki, burjuva demokratik cumhuriyet olan Rus cumhuriyetinde bile, hatta gerçek bir parlamento kuracak zamanı bulmadan önce, parlamentarizmin bütün bu kötülükleri hemen ortaya çıkmış bulunuyorlar. Çürümüş hamkafalılık kahramanları —Skobelev'ler ve Çereteli'ler, Çernov'lar ve Avksentiyev'ler— burjuva parlamentarizminin mide bulandırıcı örneği üzerine kısır söz değirmenleri durumuna getirdikleri Sovyetleri bile kötürümleştirmeyi başardılar. Sovyetlerde, "sosyalist" bakan baylar, lafazanlıkları ve kararları ile saf köylüleri aldatıyorlar. Hükümet içinde, bir yandan, "yağ tabağı"nın, kazançlı ve saygın arpalıkların çevresine, sırayla, olabildiğince çok sosyalist-devrimci ve menşevik oturtmak, öte yandan halkın "dikkatini dağıtmak" için, sürekli bir oyun oynanıyor. Bu arada da, bakanlıklarda, kurmay kurullarında, "devlet işi" görülüyor!

Yönetici parti olan "sosyalist-devrimciler"in organı *Dyelo Naroda,*[247] son zamanlarda bir başyazıda, "herkes"in kendini siyasal fuhşa kaptırdığı "kibar" kişilerin o eşsiz içtenliği ile, "sosyalistler"e (sözcüğü bağışlayın!) ilişkin bakanlıklarda, hatta oralarda bile, tüm eski bürokratik aygıtın kabaca olduğu gibi kaldığını, geçmişte olduğu gibi işlediğini ve devrimci önlemleri tam bir "özgürlük" içinde baltaladığını itiraf ediyordu. Ama bu itiraf olmaksızın bile, sosyalist-devrimciler ile menşeviklerin hükü-

mete katılma öyküsü, bunun böyle olduğunun somut kanıtını vermiyor mu? Bu durumda karakteristik olan şey, hükümette kadetlerle birlikte yer alan Çernov, Rusanov, Zenzinov efendiler ile öbür *Dyelo Naroda* yazarlarının, yüzsüzlüğü, "onlarda", onların bakanlıklarında, her şeyin geçmişte olduğu gibi gittiğini, önemsiz bir şey gibi, açıkça ve kızarmaksızın anlatacak kadar ileri götürmeleridir!! Saf köylüyü aldatmak için devrimci demokratik lafazanlık, kapitalistleri "zevkten dörtköşe etmek" için bürokratik ve kırtasiyeci hinoğlu hinlikler: işte "namuslu" koalisyonun *özü*.

Burjuva toplumun, iliklerine değin çürümüş, satılık parlamentarizmi yerine, Komün, parlamenterler kendileri çalışmak, yasalarını kendileri uygulamak, bu yasaların etkilerini kendileri denetlemek, bunlar üzerine seçmenler karşısında kendileri yanıt vermek zorunda oldukları için, düşünce ve tartışma özgürlüğünün aldatmaca biçiminde yozlaşmadığı örgenlikler geçirir. Temsilci örgenlikler kalırlar, ama özel sistem olarak, yasamacı ve yürütmeci işbölümü olarak, milletvekilleri için ayrıcalıklı durum olarak parlamentarizm, *artık yoktur*. Temsilci örgenlikler olmaksızın bir demokrasi, hatta proleter bir demokrasi düşünemeyiz; ama eğer burjuva toplumun eleştirisi bizim için boş bir söz değilse, eğer burjuva egemenliğini alaşağı etme isteği, menşevikler ve sosyalist-devrimcilerde olduğu gibi, Scheidemann ve Legien'lerde, Sembat ve Vandervelde'lerde olduğu gibi, işçilerin oylarını avlamaya yönelik "seçimlik" bir söz değil de, ciddî ve içten bir irade ise, onu [demokrasiyi —ç.] parlamentarizm olmadan düşünebiliriz ve *düşünmeliyiz* de.

Proleter demokrasiye olduğu gibi Komüne de gerekli olan *bu* yönetsel personelden sözederken, Marx'ın karşılaştırma terimi olarak "herhangi bir işverenin" personelini, yani "işçileri, gözetimcileri ve muhasebecileri" ile

birlikte olağan bir kapitalist işletmeyi alması, son derece anlamlıdır.

Marx'ta ütopyacılığın zerresi yoktur; o tepeden tırnağa "yeni" bir toplum türetmez, tepeden tırnağa "yeni" bir toplum tasarlamaz. Hayır, o yeni toplumun eski toplumdan *başlayan doğuşunu,* eski toplumdan yeni topluma geçiş biçimlerini, doğal bir tarih süreci olarak irdeler. Somut proleter yığın hareket deneyini ele alır ve ondan pratik dersler çıkarmaya çalışır. Tıpkı bütün büyük devrimci düşünürlerin, (Plehanov'un: "silaha sarılınmamalıydı", ya da Çereteli'nin: "Bir sınıf kendi özlemlerini kendisi sınırlandırmasını bilmelidir" dediği gibi) hiç bir zaman onlara bilgiççe bir "ahlâk" açısından yanaşmaksızın, büyük ezilen sınıf hareketleri okulundan ders almakta duraksamadıkları gibi, o da Komün "okulundan ders almaya koyulur."

Memurculuğu birdenbire, her yerde ve büsbütün ortadan kaldırmak sözkonusu edilemez. Bu bir ütopyadır. Ama tüm memurculuğun kerte kerte ortadan kalkmasını sağlayan yeni bir yönetim makinesinin kurulmasına vakit geçirmeden başlamak için eski yönetim makinesini birdenbire *parçalamak* bir ütopya *değil,* Komün deneyinin ta kendisi, devrimci proletaryanın geciktirilmez, ivedi görevinin ta kendisidir.

Kapitalizm yönetsel "devlet" görevlerini basitleştirir; "tepeden buyurma yöntemleri"nin yadsınmasını ve her şeyin, tüm toplum adına, "işçilere, gözetimcilere, muhasebecilere" işveren bir proleterler (egemen sınıf) örgütüne bağlanmasını sağlar.

Biz ütopyacı değiliz. Tüm yönetimden, tüm bağımlılıktan *bir anda* vazgeçmeyi "düş"lemiyoruz; proletarya diktatörlüğüne düşen görevlerin anlaşılmamasına dayanan bu anarşistçe düşler, marksizme adamakıllı yabancıdırlar ve gerçeklikte sosyalist devrimi insanların değişecekleri

güne değin ertelemekten başka bir şeye de yaramazlar. Bize gelince, biz, bugün oldukları gibi, ve bağımlılıktan, denetimden, "gözetimci ve muhasebecilerden" vazgeçmeyecek olan insanlar ile birlikte, sosyalist devrim istiyoruz.

Ama, tüm sömürülenlerin ve tüm emekçilerin silahlı öncüsü olan proletaryaya bağımlı olmak gerekir. Devlet memurlarına özgü "tepeden buyurma yöntemleri"nin, daha bugünden kentlilerin çoğunluğunun yeteneği içinde olan, ve onların "işçi ücretleri" karşılığı pekâlâ yapabilecekleri çok basit görevlerle, basit bir "gözetim ve muhasebe" uygulaması ile değiştirilmesine, daha şimdiden, bugünden yarına başlanabilir ve başlanmalıdır da.

Kapitalizm tarafından daha önce yaratılmış bulunan şeyi çıkış noktası alarak, kendi işçi deneyimize dayanarak, sıkı bir disiplin, silahlı işçilerin devlet iktidarı tarafından korunup sürdürülen demirden bir disiplin kurarak, büyük üretimi biz *kendimiz,* biz işçiler örgütleyeceğiz; devlet memurlarını (elbette her cins, her tür ve her düzeydeki uzmanları yerli yerinde tutarak), yönergelerimizin basit uygulayıcı görevlileri rolüne, sorumlu, geri alınabilir ve alçakgönüllüce bir para alan "gözetimciler ve muhasebeciler" rolüne biz *kendimiz,* biz işçiler indirgeyeceğiz: *bizim* proleterce görevimiz, işte budur; proleter devrimi yaparken kendisinden *başlanabilecek* ve kendisinden başlanması gereken şey, işte budur. Büyük üretim temeline dayanan bu ilk önlemler, her türlü memurculuğun kerte kerte "sönme"sine, gitgide basitleşen gözetim ve muhasebe görevlerinin, daha sonra bir alışkanlık durumuna gelmek ve ensonu özel bir bireyler kategorisinin *özel* görevleri olarak ortadan kalkmak üzere, herkes tarafından sırayla yapılacakları bir düzenin —tırnak içinde olmayan ve ücretli köleliğe hiç benzemeyen bir düzenin— kerte kerte kurulmasına kendiliklerinden götürürler.

70 yıllarının nükteci bir Alman sosyal-demokratı, *posta* üzerine, onun örnek bir sosyalist işletme olduğunu söylemişti. Bundan daha doğru bir şey yoktur. Posta bugün *kapitalist* devlet tekeli örneğine göre örgütlenmiş bir işletmedir. Emperyalizm, bütün tröstleri, gitgide bu tip örgütler durumuna dönüştürüyor. İşten bunalmış ve aç "basit" emekçiler, bu işletmelerde aynı burjuva bürokrasisi pençesinde kıvranırlar. Ama toplumsal yönetim mekanizması bu işletmelerde daha şimdiden hazır durumdadır. Bir kez kapitalistler alaşağı edildikten, bu sömürücülerin direnci silahlı işçilerin demirden pençesiyle kırıldıktan, güncel bürokratik devlet makinesi parçalandıktan sonra, karşımızda teknik bakımdan hayran olunacak biçimde araçlanmış, "asalaklık"tan kurtulmuş, ve birleşmiş işçilerin, teknisyenler, gözetimciler, muhasebeciler çalıştırarak, *herkesin* emeğini, *bütün* memurların emeği gibi, bir işçi ücreti ile ödeyerek. kendi başlarına pekâlâ çalıştırabilecekleri bir mekanizma buluruz. Bütün tröstler konusunda hemen gerçekleştirilebilir, ve Komün tarafından (özellikle devletin örgütlenmesi alanında) pratik olarak daha önce başlatılmış bulunan deney gözönünde tutulursa, emekçileri sömürüden kurtaran somut, pratik görev, işte budur.

Tüm ulusal ekonominin, posta gibi, teknisyenlerin, gözetimcilerin, muhasebecilerin, *bütün* memurlar gibi "işçi ücretleri"ni geçmeyen bir maaş alacakları biçimde, silahlı proletaryanın denetim ve yönetimi altında örgütlenmesi: ivedi ereğimiz, işte budur. Gereksindiğimiz devlet ve onun iktisadî temeli, işte bu. Parlamentarizmin kaldırılması ile temsilci örgenliklerin korunup sürdürülmesinin verecekleri şey, — çalışan sınıfları bu örgenliklerin burjuvazi tarafından bozulmasından kurtaracak olan şey, işte bu.

"... Komünün geliştirme zamanı bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, Komünün en küçük köyün bile siyasal örgütlenme biçimi olacağı açıkça söylenmiştir..." Paris "ulusal delegasyonu"nu seçecek olanlar da komünlerdir.

"... Merkezi bir hükümete hâlâ kalan, sayıca az, ama önemli görevler, yanlışlığı biline biline söylendiği gibi, kaldırılmayacak, ama komünsel, yani sıkı sıkıya sorumlu memurlara verilecekti..."

"... Komünsel kuruluş ile ulus birliği parçalanmayacak, ama tersine, örgütlenecekti; ulus birliği, bu birliğin cisimleşmesi olduğunu ileri süren, ama onun asalak bir urundan başka bir şey olmadığı halde, ulustan bağımsız ve ondan üstün olmak isteyen devlet iktidarının yıkılması sayesinde bir gerçeklik durumuna gelecekti. ... Önemli olan, eski hükümet iktidarının salt bastırıcı örgenliklerinin budanmasıydı, bu iktidarın meşru görevleri, toplumun üzerinde yer aldığını ileri süren bir otoriteden sökülüp alınacak, ve toplumun sorumlu hizmetkârlarına verileceklerdi."

Marx'ın bu düşüncelerini çağdaş sosyal-demokrasi oportünistlerinin ne derece anlamadıklarını —anlamak istemediklerini demek belki daha doğru olurdu— en iyi gösteren şey, dönek Bernstein'ın Erostrate biçiminde bir ün kazanmış bulunduğu: *Sosyalizmin Öncülleri ve Sosyal-Demokrasinin Görevleri* adlı kitaptır. Tam da Marx'ın yukarda aktarmış bulunduğumuz parçası konusunda, Bernstein bu programın, "siyasal içeriği bakımından, bütün esas çizgilerinde, Proudhon'un federalizmi ile çarpıcı bir benzerlik göster"diğini yazıyordu. "... Öte yandan, Marx ile 'küçük-burjuva' Proudhon arasında [Bernstein, alay olsun diye, "küçük-burjuva"yı tırnak içinde yazar] varo-

lan bütün ayrılıklara karşın, bu noktalar üzerindeki görüş biçimleri birbirine son derece benzemektedir." Kuşkusuz, diye devam eder Bernstein, belediyelerin önemi büyüyor, ama "demokrasinin ilk görevinin, Marx ve Engels'in tasarladıkları gibi, modern devletlerin bu kalkışı [*Auflösung,* harfi harfine: gerçek ve mecaz anlamda dağılma] ve örgütlenmelerindeki bu tam değişiklik [*Umwandlung,* değişim], yani bütün o eski ulusal temsil biçimlerinin büsbütün yokolacakları biçimde, kendileri de komünler delegelerinden oluşacak iller ya da bölgeler meclisleri delegelerinden bir ulusal meclis kurulması olduğu, bana kuşkulu görünüyor" (*Bernstein, a. g. y.,* s. 134 ve 136, Almanca 1899 baskısı).

İşte düpedüz şaşılacak bir şey: Marx'ın "asalak devlet iktidarının yıkılması" üzerindeki görüşlerini, Proudhon'un federalizmi ile karıştırmak! Ama, bu bir raslantı sonucu değil; çünkü Marx'ın burada, federalizmi merkeziyetçiliğe karşıt olarak ele almak şöyle dursun, bütün burjuva ülkelerde varolan eski burjuva devletten sözettiği, oportünistin aklına bile gelmez.

Oportünistin aklına, kendi küçük-burjuva hamkafalılığı ve "reformist" durgunluk ortamında, çevresinde gördüğü şeyden, yani yalnızca "belediyeler"den başka bir şey gelmez! Proletarya devrimine gelince, oportünist, onu düşünmeyi bile unutmuştur.

Bu, gülünçtür. Ama bu nokta üzerinde Bernstein ile tartışılmamış olması da ilginçtir. Birçoğu, özellikle Rus yazarları arasında Plehanov, ve batı Avrupa yazarları arasında da Kautsky, onu çürütmüşlerdir; bununla birlikte, Marx'ın Bernstein tarafından *bu* bozulması üzerine, her ikisi de *hiç bir şey* söylememiştir.

Oportünist, devrimci olarak düşünmeyi ve devrimi düşünmeyi öylesine unutmuştur ki, anarşizmin kurucusu Proudhon ile böylesine karıştırdığı Marx'ta "federalizm"

görür. Ve ortodoks marksistler olduklarını ve devrimci marksizm öğretisini savunmak istediklerini ileri süren Kautsky de, Plehanov da, bu konuda susarlar. Burada, marksizm ve anarşizm arasındaki ayrım üzerinde, oportünistler için olduğu kadar kautskiciler için de karakteristik olan ve üzerinde gene konuşacağımız o aşırı görüş yoksulluğunun köklerinden biri göze çarpar.

Komün deneyi üzerine Marx'ın aktarılmış bulunan düşüncelerinde, federalizmin izi bile yoktur. Marx, Proudhon ile, açıkça, oportünist Bernstein'ın ayrımsamadığı bir nokta üzerinde uzlaşır. Bernstein'ın onları uzlaşmış gördüğü yerlerde ise, Marx, Proudhon ile tam bir uzlaşmazlık içindedir.

Marx, Proudhon ile şu anlamda uzlaşır ki, her ikisi de güncel devlet makinesinin "yıkılma"sından yanadırlar. Marksizmin anarşizm ile (Bakunin ile olduğu gibi Proudhon ile de) bu benzeşmesini, ne oportünistler görmek isterler, ne de kautskiciler; çünkü onlar, bu nokta üzerinde, marksizmden uzaklaşmışlardır.

Marx tam da federalizm konusunda (proletarya diktatörlüğünden ayrı olarak) hem Proudhon ve hem de Bakunin ile uzlaşmazlık içindedir. Federalizm ilkeleri, anarşizmin küçük-burjuva görüşlerinden kaynaklanır. Marx, merkeziyetçidir. Ve, ondan aktarılan parçalarda, merkeziyetçiliğe en küçük bir aykırılık yoktur. Yalnızca devlet karşısında küçük-burjuva bir "boşinan" ile dolu kimseler, burjuva devlet makinesinin yıkılmasını, merkeziyetçiliğin yıkılması olarak anlayabilirler!

Ama eğer proletarya ve yoksul köylülük devlet iktidarını ele alır, komünler içinde tam bir özgürlük ile örgütlenir ve sermayeyi cezalandırmak, kapitalistlerin direncini ezmek, demiryollarının, fabrikaların, toprağın vb. özel mülkiyetini *tüm* ulusa, tüm topluma vermek için bütün komünlerin eylemini *birleştirirler* ise, bu, merkeziyet-

çilik olmayacak mıdır? Bu, en tutarlı demokratik merkeziyetçilik ve, üstelik, proleter bir merkeziyetçilik olmayacak mıdır?

Bernstein, özgür onaya dayanan bir merkeziyetçilik olanağını, komünlerin ulus olarak özgürce bir birleşme olanağını, burjuva egemenliğini ve burjuva devlet makinesini yıkma ereğiyle proleter komünlerin gönüllü bir kaynaşma olanağını tasarlamakta, düpedüz yeteneksiz. Her hamkafa gibi, Bernstein da merkeziyetçiliği ancak tepeden, bürokrasi ve militarizm tarafından dayatılıp sürdürülebilecek bir şey olarak düşünüyor.

Ama... işitmek istemeyen kişiden kötü sağır yoktur. Ve çağdaş sosyal-demokrasi oportünistleri de, devlet iktidarının yıkılmasından, bu asalağın kesilip atılmasından sözedildiğini işitmek istemiyorlar.

5. ASALAK DEVLETİN YIKILMASI

Daha önce Marx'ın bu konu üzerindeki parçalarını aktarmıştık; şimdi onları tamamlayacağız.

"Haksız yere, diye yazıyordu Marx, toplumsal yaşamın, kendileri ile belli bir benzerlik gösterdikleri daha eski, ve hatta sönmüş biçimlerinin yinelenmesi olarak alınmak, genellikle yepyeni tarihsel kuruluşların yazgısıdır. Böylece, modern devlet iktidarını parçalayan (*bricht*) bu yeni Komünde, ortaçağsal komünlerin bir yaşama çağrısı ... Montesquieu ile Jirondenlerin[248] düşlerine uygun bir küçük devletler federasyonu ... merkeziyetçiliğin aşırılığına karşı eski savaşımın abartılmış bir biçimi görülmek istendi..."

"... Komünsel kuruluş, o zamana değin toplumun sırtından geçinen ve onun özgür hareketini kötürümleştiren asalak ur olan devlet tarafından emilen bütün güçleri toplumsal gövdeye geri verecekti. Sadece bu olgu ile, Fran-

sa'nın canlanmasının hareket noktası olabilirdi o..."

"Komünsel kuruluş, kırsal üreticileri il yönetim merkezlerinin entelektüel yönetimi altına koyacak ve onlara, kent işçilerinde, çıkarlarının doğal koruyucularını bulma güvencesini getirecekti. Komünün varoluşu bile, apaçık bir şey olarak, belediye özgürlüğünü içeriyordu; ama bu özgürlük, artık bundan böyle ortadan kaldırılmış bulunan devlet iktidarına bir engel değildi."

"Devlet iktidarının", bu "asalak urun yıkılması"; bu iktidarın "budanması", "yıkılması"; "bundan böyle ortadan kaldırılmış bulunan devlet iktidarı" — Komün deneyini değerlendiren ve tahlil eden Marx, devletten, işte bu terimler ile sözeder.

Tüm bunlar bir yarım yüzyıldan az bir süre önce yazıldı, ve bugün arılığı bozulmamış bir marksizmi yeniden bulmak ve geniş yığınların bilincine yerleştirmek için gerçek kazılara girişmek gerekiyor. Marx tarafından, yaşamış olduğu son büyük devrim üzerindeki gözlemlerinden çıkarılmış bulunan sonuçlar, tam da proletaryanın yeni bir büyük devrimler çağı başladığı anda unutulmuş bulunuyorlar.

"... Komünün konusu olduğu yorumların ve ondan yana olduğunu söyleyen çıkarların çokluğu, bütün öbür hükümet biçimlerinin o zamana değin vurguyu bastırma üzerine koymuş bulunmalarına karşın, onun yayılmaya çok elverişli bir siyasal biçim olduğunu gösterir. Onun gerçek gizi, şudur: esas olarak bir *işçi sınıfı hükümeti,* üreticilerin temellükçüler sınıfına karşı sınıf savaşımının sonucu, emeğin iktisadî kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan ensonu bulunmuş siyasal biçimdi o..."

"Bu son koşul olmaksızın, komünsel kuruluş bir olanaksızlık ve bir aldatmaca olurdu..."

Ütopyacılar, toplumun sosyalist yeniden-örgütlenmesinin içinde oluşacağı siyasal biçimleri "bulmak" için bü-

yük çabalar göstermişlerdi. Anarşistler, siyasal biçimler sorununu toptan bir yana atmışlardı. Çağdaş sosyal-demokrasi oportünistleri ise, parlamenter demokratik cumhuriyetin burjuva siyasal biçimlerini, aşılamayacak bir sınır olarak kabul etmiş ve, bu biçimleri her *parçalama* girişimine anarşizm adını vererek, bu "örnek" önünde secdeye varmak için cepheyi parçalamışlardır.

Tüm sosyalizm ve siyasal savaşım tarihinden, Marx, devletin ortadan kalkacağı ve ortadan kalkışının geçiş biçiminin de (devletten devlet-olmayana geçiş) "egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletarya" olacağı sonucunu çıkarmıştır. Bu geleceğin siyasal *biçimlerine* gelince, Marx, onları *bulmak* için kendini yormadı. Yalnızca Fransa tarihini gözlemlemek, onu tahlil etmek, ve 1851 yılının onu kendisine götürdüğü: "olaylar, burjuva devlet makinesinin *yıkılmasına* doğru yöneliyor", sonucunu çıkarmakla yetindi.

Ve proletaryanın devrimci yığın hareketi patlak verince, bu hareketin başarısızlığına karşın, kısa ömrüne ve apaçık güçsüzlüğüne karşın, Marx, onun *açınlamış* bulunduğu biçimleri irdelemeye koyulur.

Komün, proleter devrim tarafından, emeğin iktisadî kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan, "ensonu bulunmuş" biçimdir.

Komün, burjuva devlet makinesini *parçalamak* için proleter devrim tarafından girişilmiş ilk girişimdir; parçalanmış bulunan şeyin *yerine* geçebilecek ve geçmesi de gereken "ensonu bulunmuş" siyasal biçimdir o.

Daha ileride, 1905 ve 1917 Rus devrimlerinin, ayrı bir çerçeve içinde, başka koşullar içinde, Komünün yapıtını sürdürdüklerini ve Marx'ın dâhice tarihsel çözümünü doğruladıklarını göreceğiz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVAM. ENGELS'İN TAMAMLAYICI AÇIKLAMALARI

Komün deneyinin anlam ve önemi üzerine söyleneceklerin özünü Marx söylemiştir. Engels de birçok kez bu konu üzerine gelmiş, Marx'ın tahlil ve vargılarını açıklamış ve bazan sorunun *başka* yönlerini öylesine bir güç ve öylesine bir parlaklık ile aydınlatmıştır ki, bu açıklamalar üzerinde özel olarak durmamız gerekir.

1. "KONUT SORUNU"

Konut sorununu inceleyen yapıtında (1872), Engels, devrimin devlet karşısındaki görevleri üzerinde her duruşunda, Komün deneyini daha o zamandan hesaba katar. Bu somut konu üzerinde, bir yandan proleter devlet ile güncel devlet arasındaki —her iki durumda da devletten sözedilmesini sağlayan— benzerlik çizgilerinin ve, öte yandan, onları birbirinden ayırdeden ve devletin ortadan kalkmasına doğru geçişin belirdiği çizgilerin nasıl açıkça ortaya çıktığını görmek ilginçtir.

"Öyleyse konut sorununu nasıl çözmeli? Bizim güncel toplumumuzda, tüm öbür toplumsal sorunlar gibi: arz ve talep arasında, kerte kerte iktisadi bir denge kurarak; sorunun kendini durmadan yeni baştan koymasını engellemeyen bu çözüm, aslında bir çözüm değildir. Toplumsal bir devrimin sorunu çözme biçimine gelince, bu yalnızca devrimin içinde olacağı koşullara değil, ama en önemlilerinden biri kent ile kır arasındaki karşıtlığın ortadan kalkması olan çok daha geniş sorunlara da bağlıdır. Gelecekteki toplumun örgütlenmesi için ütopyacı sistemler kurmayacağımıza göre, bu konu üzerinde uzun uzun durmamız, yararsızdan da öte bir şey olur. Kesin olan şudur ki, ussal kullanımları ile, her gerçek "konut *bunalımı*"nı

hemen önlemek için yeterli konut, büyük kentlerde daha şimdiden vardır. Bu iş elbette ancak güncel mülk sahiplerinin mülksüzleştirilmesi ile, konutlarının evsiz-barksız ya da evlerinde balık istifi gibi yaşayan emekçiler tarafından işgal edilmesi ile olabilir; ve proletarya siyasal iktidarı eline geçirir geçirmez, kamu yararının gerektirdiği bu önlemin gerçekleşmesi, bugün konutların devlet tarafından kamulaştırılması ve savaş salması olarak alınması kadar kolay olacaktır" (1887 Almanca baskı, s. 22[249]).

Burada devlet iktidarının bir biçim değişikliği değil, ama yalnızca etkinliğinin içeriği düşünülüyor. Güncel devlet de, konutların kamulaştırılmalarını ve savaş salması içine alınmalarını buyurur. Biçimsel bakımdan, proleter devlet de konutların savaş salması içine alınmalarını ve binaların kamulaştırılmalarını "buyuracaktır". Ama eski yürütme aygıtının, burjuvaziye bağlı bürokrasinin, proleter devletin eğilimlerini uygulamakta düpedüz elverişsiz olduğu da açıktır.

"... Bütün iş aletlerinin, tüm sanayiin, çalışan nüfus tarafından 'gerçek eldecilik'inin, prudoncu 'satınalma'nın tam tersi olduğunu saptamak gerek. Bu son [prudoncu —ç.] çözüme göre, *her işçi* evinin, tarlasının, iş aletlerinin sahibi durumuna gelir. İlk çözüme göre, 'çalışan nüfus', evlerin, fabrikaların ve iş aletlerinin kolektif eldecisi kalır, ve hiç olmazsa bir geçiş dönemi boyunca, giderleri ödenmeksizin bunların kullanımını bireylere ya da özel topluluklara güçlükle bırakacaktır. Tıpkı toprak mülkiyetinin kaldırılmasının, toprak rantının kaldırılması değil, ama değişik bir biçim altında da olsa, topluma aktarılması demek olması gibi. Öyleyse bütün iş aletlerinin çalışan nüfus tarafından gerçek eldeciliği, kiralama ve kiraya vermenin korunup sürdürülmesini hiç bir biçimde dıştalamaz." (s. 68.)

Burada şöyle bir değinilen sorunu, devletin sönmesi-

nin iktisadî temelleri sorununu, bundan sonraki bölümde inceleyeceğiz. Engels, proleter devletin, "hiç olmazsa bir geçiş dönemi boyunca", konutları kira ödenmeksizin "güçlükle" dağıtabileceğini söyleyerek, düşüncesini büyük bir ihtiyatla dile getirir. Tüm halkın mülkü olan konutların bir kira karşılığı şu ya da bu aileye kiralanması, belli bir denetim ve belli bir konut dağıtım kuralları konmasını olduğu gibi, bu kiranın alınmasını da öngerektirir. Bütün bunlar belirli bir devlet biçimini gerektirir, ama, ayrıcalıklı bir durumdan yararlanan memurlar ile birlikte, özel bir askerî ve bürokratik aygıtı hiç mi hiç gerektirmez. Oysa konutların parasız sağlanabilecekleri bir duruma geçiş, devletin bütünsel "sönmesi"ne bağlıdır.

Komünden sonra ve Komün deneyinin etkisi altında kalarak, marksizmin ilkesel konumunu benimseyen blankicilerden sözeden Engels, söz arasında bu konumu şöyle tanımlar.

"... Sınıfların ve, sınıflarla birlikte, devletin ortadan kalkmasına geçiş olarak, proletaryanın siyasal eylem ve diktatörlüğü zorunluluğu." (s. 55.)

Sözcükler üzerinde eleştiri heveslileri ya da "marksizmin yıkıcısı" burjuvalar, "devletin kaldırılması"nm bu *kabulü* ile, anarşist olarak görülen bu formülün, yukarda *Anti-Dühring*'den yapılan alıntıdaki yadsınması arasında, belki bir çelişki görecekler. Oportünistlerin Engels'i de "anarşistler" arasında saydıklarını görmekte şaşılacak bir şey yok; enternasyonalistleri anarşizm ile suçlamak, günümüzde, sosyal-şovenler arasında gitgide yayılan bir alışkanlıktır.

Sınıfların ortadan kalkması ile devletin ortadan kalkması da gerçekleşecektir, — marksizmin her zaman öğrettiği şey budur. *Anti-Dühring*'in "devletin sönmesi" üzerindeki ünlü parçası, anarşistleri, devletin kaldırılmasından yana olduklarından çok, devleti kaldırmanın "bugün-

den yarına" olanaklı olduğunu öğütledikleri için suçlar.

Bugün egemen olan "sosyal-demokrat" öğreti, devletin ortadan kalkması sorununda marksizmin anarşizm karşısındaki tutumunu, olduğundan adamakıllı başka türlü gösterdiği için, Marx ve Engels'in anarşistler ile bir polemiğini anımsatmak son derece yararlı olacak.

2. ANARŞİSTLER İLE POLEMİK

Bu polemik 1873'e değin çıkar. Marx ve Engels, sosyalist bir İtalyan derlemesinde, "özerkçi" ("*autonomiste*") ve "karşı-otoriteci" ("*antiautoritaire*") prudonculara karşı makaleler yayımlamışlardı; ve bu makalelerin Almanca çevirileri *Neue Zeit*'ta ancak 1913'te yayımlandı.[250]

"... Eğer işçi sınıfının siyasal savaşımı, diye yazıyordu anarşistler ile ve onların siyaseti yoksamaları ile alay eden Marx, devrimci biçimlere bürünürse; eğer burjuvazi diktatörlüğü yerine, işçiler kendi devrimci diktatörlüklerini kurarlarsa, ilkelere karşı korkunç bir suç işlerler; çünkü, günlük sefil ve kaba gereksinmelerini karşılamak için, burjuvazinin direncini kırmak için, silahları bırakacak ve devleti ortadan kaldıracak yerde, devlete devrimci ve geçici bir biçim verirler..." (*Neue Zeit,* 1913-1914, 32. yıl, c. I, s. 40.)[251]

Marx, anarşistleri çürütürken, yalnızca devletin işte "bu biçim kaldırılması"na karşı çıkıyordu! Devletin sınıflar ile birlikte yok olacağı ya da onların ortadan kalkması ile ortadan kalkacağı fikrine karşı değil, ama işçiler adına, silah kullanmanın, örgütlenmiş zordan, *yani* "burjuvazinin direncini kırma"ya yarayacak *devlet*'ten yararlanmanın olası bir yadsınmasına karşı çıkıyordu.

Marx —anarşizme karşı savaşımının gerçek anlamının olduğundan başka türlü gösterilmemesi için— prole-

taryaya gerekli devletin "devrimci ve *geçici* biçimi"ni kesin olarak belirtir. Proletaryanın devlete ancak bir zaman için gereksinmesi vardır. *Erek* olarak devletin ortadan kalkması konusunda anarşistler ile en küçük bir uzlaşmazlık içinde değiliz. Biz, bu ereğe erişmek için, sömürücülere karşı devlet iktidarı alet, araç ve yöntemlerinden geçici olarak yararlanmanın zorunlu olduğunu söylüyoruz; tıpkı, sınıfları ortadan kaldırmak için, ezilen sınıfın geçici diktatörlüğünü kurmanın zorunlu olması gibi. Marx, sorunu anarşistlere karşı koymanın en kesin, en açık biçimini seçer: kapitalistlerin boyunduruğundan kurtulurken, işçilerin "silahları bırakmaları" mı gerekir, yoksa kapitalistlerin dirençlerini kırmak için bu silahlardan onlara karşı yararlanmaları mı? Oysa, eğer bir sınıf bir başka sınıfa karşı sistemli olarak silahlarını kullanırsa, bu, devletin bir "geçici biçim"i değildir de nedir?

Her sosyal-demokrat kendi kendine sorsun: Anarşistler ile polemikte, kendisi devlet sorununu *böyle* mi koyuyordu? II. Enternasyonaldeki resmî sosyalist partilerin ezici çoğunluğu, bu sorunu *böyle* mi koyuyordu?

Engels aynı fikirleri çok daha ayrıntılı ve daha da popüler bir biçimde açıklar. İlkin, kendi kendilerine "karşı-otoriteciler" adını veren, yani her tür otoriteyi, her tür bağımlılığı, her tür iktidarı yadsıyan prudonculardaki fikir karışıklığını alaya alır. Bir fabrika, bir demiryolu, açık denizde bir gemi alın, der Engels; belirli bir bağımlılık, yani belirli bir otorite ya da belirli bir iktidar olmaksızın, makinelerin kullanılmasına ve birçok insanın yöntemli işbirliğine dayanan bu karmaşık teknik yapılardan birini bile işletmenin olanaksız olduğu açık değil mi?

"... Eğer en aşırı karşı-otoritecilere karşı bu kanıtları ileri sürsem, diye yazar Engels, şu tek yanıtın ardına sığınırlar: 'Ah! doğru; ama burada bizim delegelerimize verdiğimiz bir otorite sözkonusu değil, *biz onları sadece*

belli bir iş ile görevlendiriyoruz...' Bu adamlar, bir şeyin adını değiştirerek, o şeyin kendisini de değiştirebileceklerini sanıyorlar. ..."[252]

Otorite ve özerkliğin göreli kavramlar olduklarını; bu kavramların uygulama alanının, toplumsal evrimin çeşitli evrelerine göre değiştiğini; onları mutlak şeyler olarak almanın saçma olduğunu böylece gösterdikten sonra; makinelerin kullanım alanı ile büyük sanayi alanının gitgide genişlediğini de ekledikten sonra, Engels, otorite üzerindeki genel düşüncelerden, devlet sorununa geçer.

"... Eğer özerkçiler, diye yazar, geleceğin toplumsal örgütlenmesinin, otoriteyi ancak üretim koşullarının ta kendileri tarafından kaçınılmaz olarak çizilmiş bulunan sınırlar içinde hoşgöreceğini söylemekle yetinselerdi, onlarla anlaşabilirdik; ama onlar otoriteyi zorunlu kılan bütün olgulara gözlerini yumuyor ve sözcüğe karşı çılgınca savaşıyorlar.

"Karşı-otoriteciler neden siyasal otoriteyi, devleti kınamakla yetinmezler? Gelecekteki toplumsal devrimden sonra, devletin ve, onunla birlikte, siyasal otoritenin ortadan kalkacağını; yani kamu görevlerinin siyasal niteliklerini yitireceklerini ve toplum çıkarlarını gözeten basit yönetsel görevler durumuna dönüşeceklerini kabul etmek için bütün sosyalistler birleşirler. Ama karşı-otoriteciler, siyasal devletin, hatta kendisini yaratmış bulunan toplumsal koşullar ortadan kalkmadan önce, hemen ortadan kalkmasını isterler. Toplumsal devrimin ilk işinin, otoritenin kaldırılması olmasını isterler.

"Bu baylar bir devrim görmüş müdürler hiç? Bir devrim, kuşkusuz olabilecek en otoriter şeydir. Nüfusun bir bölümünün, tüfek, süngü ve top gibi, söz uygun düşerse otoriter araçları bolca kullanarak, kendi iradesini nüfusun öbür bölümüne zorla dayattığı bir eylemdir bu. Yenen parti, egemenliğini, silahlarının gericilerde uyan-

dırdığı korkuya dayanarak sürdürme zorundadır. Paris Komünü, eğer burjuvaziye karşı silahlanmış bir halkın otoritesini kullanmasaydı, bir günden çok tutunabilir miydi? Tersine, onu bu otoriteyi çok az kullanmış olmakla kınayamaz mıyız? Öyleyse, iki şeyden biri: ya karşı-otoriteciler, ne dediklerini kendileri de bilmiyorlar, ve bu durumda karışıklık yaratmaktan başka bir şey yapmıyorlar. Ya da biliyorlar; ve bu durumda proletarya davasına ihanet ediyorlar. Her iki durumda da, yalnızca gericiliğe hizmet ediyorlar." (s. 39.)[253]

Bu parçada, devletin sönmesi sırasında siyaset ve iktisat arasındaki ilişkiler sorunu ile birlikte incelenmesi gereken sorunlara yanaşılmış bulunuluyor (bu konu, bundan sonraki bölümde incelenecektir). Kamu görevlerinin, siyasal görevler durumundan, basit yönetsel görevler durumuna dönüşme sorunu gibi; "siyasal devlet" sorunu gibi. Yanlış anlaşılmaya çok elverişli bulunan bu son deyim, aslında devletin sönme sürecine bir anıştırmadır: sönme yolundaki devletin, siyasal olmayan bir devlet olarak adlandırılabileceği bir an gelir.

Engels'in bu parçasında bulunan en ilginç şey, onun sorunu anarşistlere karşı koyuş biçimidir. Engels'in öğretilisi olmak isteyen sosyal-demokratlar, 1873'ten bu yana anarşistler ile milyonlarca kez polemik yapmışlardır; ama gerçek şudur ki, bu işi marksistlerin yapabileceği ve yapmaları gerektiği gibi *yapmamışlardır*. Devletin kaldırılması fikri, anarşistlerde karışık ve *devrimci olmayan* bir nitelik taşır; Engels sorunu işte böyle koyuyordu. Anarşistlerin görmek istemedikleri şey, devrimin ta kendisidir, onun doğuşu ve gelişmesi, zora, otoriteye, iktidara ve devlete ilişkin özgül görevlerdir.

Anarşizmin eleştirisi, güncel sosyal-demokratlar için, en çoğu şu katıksız küçük-burjuva bayağılığına indirgenir: "Biz devleti kabul ediyoruz, anarşistler etmiyor!"

Doğal olarak, böylesine bir bayağılık, ne kadar kıt düşünceli, ne kadar az devrimci olursa olsun, işçilerde bir tiksinti uyandırmaktan geri kalamaz. Engels başka şey söyler: o, bütün sosyalistlerin, devletin yok oluşunu sosyalist devrimin bir sonucu olarak kabul ettiklerini belirtir. Sonra da, söz uygun düşerse "irdeleme" işini yalnızca anarşistlere bırakan sosyal-demokratların, oportünizm gereği çoğunlukla bir yana attıkları sorunu, somut devrim sorununu koyar. Ve, bu sorunu koyarak, Engels, boğayı boynuzlarından yakalar: Komün, *devletin devrimci* iktidarından, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş silahlı proletaryadan, *daha çok* yararlanmamalı mıydı?

Her işte önayak olan resmî sosyal-demokrasi, ya yalnızca bir hamkafa sarakası, ya da, en iyi durumda, şu: "Sonra görürüz" biçimindeki kaçamaklı safsata ile, proletaryanın devrimdeki somut görevleri sorununu genellikle başından savıyordu. Ve anarşistler bu sosyal-demokrasi üzerine, onun, işçileri devrimci eğitimden geçirme görevinde başarısızlığa uğradığını söylemekte, yerden göğe değin haklı idiler. Proletaryanın hem bankalar ve hem de devletle ilgili olarak ne yapması ve nasıl davranması gerektiğini en somut bir biçimde irdelemek için, Engels, son proleter devrim deneyinden yararlanır.

3. BEBEL'E MEKTUP

Marx ve Engels'in yapıtlarında bulduğumuz devlete ilişkin, eğer en dikkate değeri değilse, en dikkate değer düşüncelerden biri, Engels'ten Bebel'e yazılan, 17-28 Mart 1875 tarihli mektubun aşağıdaki parçasıdır. Bu mektup, ayraç içinde belirtelim, ilk kez olarak, bizim bildiğimize göre, Bebel'in Anılarının (*Yaşamımdan Anılar*), 1911'de yayımlanan II. cildinde yer almıştı; yani yazılıp gönderilmesinden otuzaltı yıl sonra yayımlandı.

Engels, Bebel'e, (Bracke'ye ünlü mektubunda Marx'ın

da eleştirdiği)[254] Gotha program taslağını eleştirmek için yazıyordu. Özellikle devlet sorunundan sözeden Engels, şöyle diyordu:

"... Özgür halk devleti, özgür bir devlet olmuş. Bu terimlerin dilbilimsel anlamına göre, özgür bir devlet, kendi yurttaşları karşısında özgür olan bir devlet, yani despotik hükümetli bir devlettir. Devlet üzerindeki bütün bu gevezelikleri, özellikle, artık gerçek anlamda bir devlet olmayan Komünden sonra bir yana bırakmak yerinde olurdu. Daha önce Marx'ın Proudhon'a karşı kitabının,[255] sonra da *Komünist Manifesto*'nun, sosyalist toplumsal rejimin kurulması ile, devletin kendiliğinden dağılıp (*sich auflöst*) ortadan kalkacağını açıkça söylemelerine karşın, anarşistler "halk devleti"ni kafamıza yeterince kaktılar. Devlet, düşmanlarına karşı zor aracıyla bastırmayı örgütlemek için, savaşımda, devrimde kullanmak zorunda bulunulan geçici bir kurumdan başka bir şey olmadığından, özgür bir halk devletinden sözetmek adamakıllı saçmadır; proletarya, devlete gene de *gereksinme* duyacaksa, bu hiç de özgürlük yararına değil, ama düşmanlarını bastırmak içindir. Ve özgürlükten sözetme olanaklı duruma geldiği gün, devlet, devlet olarak varolmaktan çıkar. Bundan ötürü, *devlet* sözcüğü yerine, her yerde, Fransızca "*commune*" sözcüğünü çok iyi karşılayan o nefis eski Almanca sözcüğü, "ortaklık" (*Gemeinwesen*) sözcüğünün konmasını önerirdik." (Almanca aslının 321-322. sayfaları.)[256]

Bu mektubun, Marx tarafından bundan ancak birkaç hafta önce yazılan bir mektupta (Marx'ın mektubu 5 Mayıs 1875 tarihlidir) eleştirilen parti programını konu edindiği, ve o sırada Engels'in Londra'da Marx ile birlikte yaşadığı gözden yitirilmemelidir. Bundan ötürü, son tümcede biz diyerek, Engels, Alman işçi partisi başkanına, *programdaki* "devlet" sözcüğünü *çıkarmayı* ve onun ye-

rine "*ortaklık*" sözcüğünü koymayı, hiç kuşkusuz hem kendi adına, hem de Marx adına önerir.

Eğer kendilerine programda benzer bir değişiklik önerilseydi, oportünistlerin beğenisine uydurulmuş bulunan modern "marksizm" önderlerinin, "anarşizm"e karşı nasıl hırladıklarını duyardık!

Varsın hırlasınlar. Burjuvazi bundan ötürü onlara övgü yağdıracak.

Bize gelince, biz işimizi sürdüreceğiz. Doğruya daha yakın olmak, marksizmi her türlü bozulmadan arındırarak yeniden kurmak, kurtarıcı savaşımı içinde işçi sınıfını daha iyi yönetmek için, partimizin programını gözden geçirirken, Engels'in ve Marx'ın öğüdünün, bolşevikler arasında hasım bulmayacağı kesindir. Yalnızca kullanılacak terim bakımından güçlükle karşılaşılacağını sanıyor'uz. Almancada "ortaklık" anlamına gelen iki sözcük var ve Engels ayrı, kendi başına bir ortaklığı *değil,* ama bir bütünü, bir ortaklıklar sistemini belirten sözcüğü seçmiş. Bu sözcük Rusçada yok, ve belki de, bazı özürlerine karşın, Fransızca "komün" sözcüğünü seçmek gerekecek.

"Komün, artık gerçek anlamda bir devlet değildi", — Engels'in, teorik bakımdan çok önemli olan olumlaması, işte bu. Kendisine öngelen açıklamadan sonra, bu olumlama çok iyi anlaşılır. Komün, artık nüfusun çoğunluğunu değil, ama bir azınlığı (sömürücüleri) bastırması gerektiği ölçüde, bir devlet olmaktan *çıkıyordu*; burjuva devlet makinesini parçalamıştı; *özel* bir bastırma gücü yerine, sahneye halkın kendisi giriyordu. Sözcüğün gerçek anlamındaki devlete aykırı bir sürü şey. Ve eğer Komün güçlenseydi, onda varlıklarını sürdüren devlet kalıntıları kendiliklerinden "söner"lerdi; Komün onların kurumlarını "kaldırma" gereksinmesini duymazdı: bu kurumlar, artık yapacak hiç bir şeyleri kalmadıkça, işlemez olurlardı.

"Anarşistler 'halk devleti'ni kafamıza kakıyorlar." Bunu söyleyen Engels, özellikle Bakunin'i ve onun Alman sosyal-demokratlarına karşı saldırılarını düşünür. Engels, "halk devleti"nin, tıpkı "özgür halk devleti" gibi, bir anlamsızlık, sosyalizme bir aykırılık olması *ölçüsünde*, bu saldırıların haklı olduklarını kabul eder. Alman sosyal-demokratlarının anarşistlere karşı savaşımlarını düzeltmeye, bu savaşımı özünde doğru bir savaşım durumuna getirmeye, onu "devlet" konusundaki oportünist önyargılardan kurtarmaya çalışır. Heyhat! Engels'in mektubu otuzaltı yıl boyunca bir çekmece içinde saklı kalmıştır. Hatta bu mektubun yayınlanmasından sonra bile, Engels'in o zamanki uyarısının nedeni olan yanılgıları, gerçekte Kautsky'nin yinelemekte direndiğini daha ilerde göreceğiz.

Bebel, Engels'e, 21 Eylül 1875 günü, içinde başka şeyler arasında, program taslağı üzerindeki görüşünü "olduğu gibi paylaştığı"nı, ve çok uzlaşıcı davrandığı için Liebknecht'i kınamış bulunduğunu bildirdiği bir mektup ile yanıt verir (Bebel'in Anıları, Almanca baskı, c. II. s. 334). Ama, eğer Bebel'in *Ereklerimiz* adlı broşürünü alırsak, orada devlet üzerine kesinlikle yanlış düşünceler buluruz:

"*Bir sınıfın egemenliği* üzerine kurulmuş bulunan devlet, *halk devleti* durumuna dönüştürülmelidir." (*Unsere Ziele*, Almanca baskı, 1856, s. 14.)

İşte Bebel'in broşürünün *dokuzuncu* (dokuzuncu!) baskısında basılmış bulunan şey! Engels'in devrimci açıklamaları bir çekmece içinde saklandıklarına ve yaşamın kendisi uzun zaman için devrim "alışkısını kırdığı"na göre, Alman sosyal-demokrasisinin, devlet konusunda öylesine direngenlikle yinelenen bu oportünist görüşlerin etkisinde kalmış olmasında şaşılacak hiç bir şey yok.

Fransa'da İç Savaş'ın üçüncü baskısına önsözünde —18 Mart 1891 tarihini taşıyan ve ilk kez olarak *Neue Zeit*'ta basılmış bulunan önsöz—, Engels, devlet karşısındaki tutum üzerine araya karışan çok yararlı düşünceler yanında, Komün derslerini dikkate değer bir belirginlikle özetler.[257] Yazarını Komünden ayıran yirmi yıllık dönemin tüm deneyi ile zenginleşmiş bulunan bu özet, özellikle Almanya'da çok yaygın olan "devlete duyulan boşinan"a karşı yöneltilmiştir, ve haklı olarak marksizmin bu sorun üzerindeki *son sözü* gibi kabul edilebilir.

Fransa'da, her devrimden sonra, diye belirtir Engels, işçiler silahlanmış bulunuyorlardı; "öyleyse iktidarda bulunan burjuvalar için, işçilerin silahsızlandırılması birinci görevdi. Bundan ötürü, işçilerin kanı pahasına kazanılmış her devrimden sonra, işçilerin yenilgisi ile sonuçlanan yeni bir savaşım patlak verir"...

Burjuva devrimler deneyinin bilançosu, özlü olduğu kadar anlamlıdır da. Sorunun temeli —devlet sorununda da olduğu gibi (*ezilen sınıfın elinde silah var mı?*)— hayranlığa değer bir biçimde kavranmıştır. Burjuva ideolojisi ile etkilenmiş bulunan profesörler ve küçük-burjuva demokratlar, çoğu kez işte bu temeli susarak geçiştirirler. 1917 Rus devriminde, burjuva devrimlerin bu gizemini arada bir açıklama övüncesi, (bir Cavaignac övüncesi), "kendisi de marksist" olan "menşevik" Çereteli'ye düştü. Çereteli, 11 Haziran günlü "tarihsel" söylevinde, burjuvazinin Petrograd işçilerini silahsızlandırmakta kararlı olduğunu bildirme ihtiyatsızlığında bulundu; onun açık açık kendi kararı olarak da, ve daha genel bir biçimde. bir "devlet" zorunluluğu olarak sunduğu karar!

Çereteli tarafından 11 Haziran günü verilen tarihsel söylev, 1917 devriminin her tarihçisi için, Çereteli efendi

tarafından yönetilen sosyalist-devrimciler ve menşevikler blokunun, devrimci proletaryaya *karşı,* burjuvazi davasına nasıl sarıldığını gösteren en iyi örneklerden biri olacaktır kuşkusuz.

Engels'in, gene devlet sorununa bağlı, araya karışan bir başka düşüncesi de, dine ilişkin. Alman sosyal-demokrasisinin, kangren yayılıp gitgide daha çok oportünistleştikçe, kendini ünlü: "Din özel bir sorundur" formülünün yanlış ve hamkafa bir yorumuna gitgide daha çok kaptırdığı bilinir. Şöyle ki: bu formül, sanki, din, devrimci proletarya *partisi için de* özel bir sorunmuş gibi yorumlanmış bulunuyordu!! 1891'de, partisi içinde ancak çok *güçsüz* oportünizm tohumlarını gözlemleyebildiğinden, düşüncesini aşırı bir ihtiyatla dile getiren Engels, işte proletaryanın devrimci programına bu kesin ihanete karşı ayaklandı:

"Komünde hemen hemen işçilerden ve işçilerin ünlü temsilcilerinden başka kimse bulunmuyordu; bundan ötürü Komün kararları açıkça proleter bir nitelik taşıyorlardı. Komün, ya dinin *devlet karşısında* özel bir sorundan başka bir şey olmadığı yolundaki ilkenin gerçekleştirilmesi gibi, cumhuriyetçi burjuvazinin salt korkaklıktan savsakladığı, ama işçi sınıfının özgür eylemi için zorunlu bir temel oluşturan reformlar buyuruyor; ya da doğrudan doğruya işçi sınıfı yararına alınmış, ve bir ölçüde, eski toplumsal düzende derin çatlaklar açan kararları ilân ediyordu..."

Engels, "devlet karşısında" sözcüklerinin altını özellikle çizmiştir; böyle yapmakla, dinin *partiye oranla* özel sorun olduğunu bildiren ve böylece devrimci proletaryanın partisini, hiç bir din olmamasını kabul etmek isteyen, ama *parti*nin: halkı alıklaştıran din afyonu ile savaşma görevinden elçeken en bayağı küçük-burjuva "özgür düşünür"ü düzeyine düşüren Alman oportünizmine doğrudan

bir yumruk indiriyordu.

Bu partinin 1914'teki utanç verici iflâsının nedenlerini araştıran Alman sosyal-demokrasisinin gelecekteki tarihçisi, bu sorun üzerine, bu partinin ideolojik önderi Kautsky'nin makalelerindeki, oportünizme kapıyı ardına kadar açan kaçamaklı bildirimlerinden, partinin 1913'te Los-von-Kirche-Bewegung (kiliseden ayrılma hareketi)[258] karşısındaki tutumuna değin, çok sayıda ve ilginç belgeler bulacaktır.

Ama şimdi, Komünden yirmi yıl sonra, onun savaşım içindeki proletaryaya sağladığı dersleri, Engels'in nasıl özetlediğini görelim.

İşte ilk plana koydukları:

"... Önceki merkezî hükümetin bastırıcı gücüne, Napoléon tarafından 1798'de kurulmuş, ondan sonra da, gönül borcu ile, her yeni hükümet tarafından yeniden ele alınıp karşıtlarına karşı kullanılmış bulunan ordu, siyasal polis ve bürokrasiye gelince, Paris'te alaşağı edilmiş bulunduğu gibi, her yerde alaşağı edilmesi gereken şey, işte bu gücün ta kendisi idi.

"Komün, işçi sınıfının, bir kez iktidara geçtikten sonra, eski devlet makinesi ile yönetmeye devam edemeyeceğini hemen kabul etme zorunda kaldı; daha yeni elde etmiş bulunduğu kendi öz egemenliğini yeniden yitirmemek için, bu işçi sınıfı, bir yandan o zamana değin kendisine karşı kullanılmış bulunan eski baskı makinesini ortadan kaldırmalı, ama, öte yandan, kendi öz vekil ve memurlarını her zaman ve istisnasız görevden alınabilir ilân ederek onlara karşı da güvenlik önlemleri almalıydı..."

Engels, yalnızca krallık rejiminde değil, ama *demokratik cumhuriyette de*, devletin devlet kaldığını, yani "toplumun hizmetkârları" olan memurları ve kendi örgenliklerini, toplumun *efendileri* durumuna dönüştürmek olan başlıca ayırıc niteliğini koruduğunu, gene ve her zaman belirtir.

"... Başlangıçta toplumun hizmetkârları olan devlet ve devlet örgenliklerinin, toplumun efendileri durumuna, önceki tüm rejimlerde kaçınılmaz olan bu dönüşümünü önlemek için, Komün iki şaşmaz araç kullandı. İlkin, yönetim, adalet ve eğitim işlerindeki bütün görevlileri, ilgililerin genel oya dayanan seçim aracıyla istediğini seçmesi, ve elbette, bu aynı ilgililer tarafından her an geri alınabilmesi ilkesine bağladı. Ve, ikinci olarak, en aşağısından en yükseğine bütün hizmetlere, öbür işçilerin aldıkları ücretten başka bir şey ödemedi. Ödediği en yüksek maaş 6.000 frank idi.* Böylece, üstelik temsilci kurullar delegelerin emredici vekâletleri** sayılmaksızın, makam ve ikbal avcılığına son veriliyordu..."

Engels burada tutarlı demokrasinin, bir yandan sosyalizme *dönüştüğü,* ve öte yandan sosyalizmi *gerektirdiği* o ilginç sınıra varıyor. Gerçekten, devleti kaldırmak için, devlet hizmetleri görevlerinin, nüfusun engin çoğunluğu, sonra da tümü tarafından yapılabilecek kadar basit denetim ve kayıt-kuyut işlemlerine dönüşmeleri zorunludur. Ve, ikbal avcılığını büsbütün kaldırmak için de, devlet hizmetindeki, kazançlı olmayan "onursal" görevlerin, bütün kapitalist ülkelerde, hatta en özgürlerinde bile *sık sık* olduğu gibi, banka ve anonim şirketlerdeki yüksek kazançlı görevlere erişmek için bir sıçrama tahtası hizmeti *görememeleri* gerekir.

Ama Engels, bazı marksistlerin, örneğin ulusların kaderlerini tayin hakkı konusunda düştükleri yanılgıya düşmez: Kapitalist rejimde, der bazı marksistler, bu, gerçek-

* Bu, nominal kur üzerinden 2.400 ruble ve güncel kur üzerinden ise 6.000 ruble kadar bir şey tutar. *Devletin tümü için* en çok 6.000 ruble —yeterli para— önerme yerine, örneğin belediyelerde 9.000 rublelik maaşlar öneren bolşevikler, bağışlanmaz bir yanlışlıkta bulunuyorlar.[250]

** *Emredici vekâlet:* Seçilen kişinin, kendisini seçen, böylece kendisine vekâlet veren seçmenlerin yönergesi yönünde davrandığı, o yönde oy kullandığı siyasal temsil sistemi. —ç.

leşmesi olanaksız bir haktır; sosyalist rejimde, gereksiz duruma gelir. Sözümona nükteli, ama gerçekte yanlış olan bu usavurma, *her* demokratik kuruma, ve memurların alçakgönüllü maaşına da uygulanabilir; çünkü sıkı sıkıya tutarlı bir demokratizm, kapitalist rejimde gerçekleşmesi olanaksız bir şeydir, ve sosyalist rejimde ise, tüm demokrasi, sonunda *sönecektir.*

Bu safsata, şu eski şakaya benzer: Saçından bir kıl dökülürse, insan dazlak olur mu?

Demokrasiyi *sonuna değin* geliştirmek, bu gelişmenin *biçimlerini* araştırmak, onları *pratiğin* deneyinden geçirmek, vb., — toplumsal devrim savaşımının esas görevlerinden biri de budur. Tek başına alınınca, hangisi olursa olsun, hiç bir demokratizm sosyalizmi vermeyecektir; ama yaşamda demokratizm hiç bir zaman "tek başına" değil, ama "bütün içinde" alınacaktır; demokratizm, dönüşümünü uyardığı ekonomi üzerinde de bir etkide bulunacak, iktisadî gelişmenin etkisi altında da kalacaktır, vb.. Yaşayan tarihin diyalektiği böyledir.

Engels devam eder:

"... Şimdiye değinki biçimi ile devlet gücünün bu parçalanması (*Sprengung*) ve gerçekten demokratik yeni bir iktidar ile değiştirilmesi, *İç Savaş*'ın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir. Ama, bu konunun bazı yönleri üzerinde burada kısaca durmak zorunlu idi, çünkü, özellikle Almanya'da, devlet boşinanı, felsefeden, burjuvazinin ve hatta birçok işçinin ortak bilincine geçmiş bulunuyor. Filozofların kafasında devlet, "Fikir'in gerçekleşmesi" ya da Tanrının dünya üzerindeki felsefî dile çevrilmiş saltanatı, sonsuz doğruluk ve adaletin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği alandır. Devlete ve devlete ilişkin her şeye karşı duyulan, ve beşikten beri, tüm toplumun bütün işleri ve bütün ortak çıkarlarının, şimdiye değin olduğundan, yani devlet ve onun gereğin-

ce yerleşmiş otoriteleri tarafından çekilip çevrildiklerinden başka türlü çekilip çevrilemeyeceklerini düşünmeye alışıldığı ölçüde kolay yerleşen o boşinana dayalı saygı da işte buradan gelir. Ve soydan geçme krallığa karşı duyulan güvenden kurtulup da, demokratik cumhuriyet için güven beslenmeye başlandığı zaman, son derece gözüpek bir adım atılmış olduğu sanılır. Ama, gerçeklikte, devlet bir sınıfın bir başkası tarafmdan ezilmesi için bir makineden başka bir şey değildir, ve bu, krallıkta ne kadar böyle ise, demokratik cumhuriyette de o kadar böyledir; bu konuda söylenebilecek en hafif şey, devletin, muzaffer proletaryanın sınıf egemenliği için savaşımda miras olarak aldığı, ve tıpkı Komün gibi, yeni ve özgür toplumsal koşullar içinde yetişmiş bir kuşak, bütün bu devlet hurdasını başından savacak bir duruma gelinceye değin, en zararlı yönlerini hemen budamaktan kendini alamayacağı bir kötülük olduğudur."

Engels, krallığın yerine cumhuriyetin geçirileceği sırada, genel olarak devlet sorununda sosyalizmin ilkelerini unutmamaları için Almanları uyarır. Uyarıları bugün, koalisyon uygulamalarında boş devlet inanlarını, devlete karşı boşinana dayanan saygılarını açığa vurmuş bulunan Çereteli ve Çernov efendilere doğrudan doğruya yönelmiş bir ders gibi görünür.

İki gözlem daha: 1. Engels, devletin, bir krallıkta olduğu kadar, demokratik bir cumhuriyette de "bir sınıfın bir başka sınıf tarafından ezilmesine yarayan bir makine"den başka bir bir şey olmadığını söylerken, böyle demekle hiç bir zaman, bazı anarşistlerin "öğrettikleri" gibi, baskı *biçiminin* şöyle ya da böyle olmasının proletarya bakımından önem taşımayacağını söylemek istemez. Sınıf savaşımı ve sınıf baskısının daha geniş, daha özgür, daha açık bir *biçimi*, proletaryanın genel olarak sınıfları kaldırma savaşımını büyük ölçüde kolaylaştırır.

2. Neden bütün bu devlet hurdasından yalnız yeni bir kuşak kendini büsbütün kurtarabilecektir? Bu sorun, şimdi sözünü edeceğimiz. demokrasinin aşılması sorununa bağlanır.

ALTINCI BÖLÜM

MARKSİZMİN OPORTÜNİSTLER TARAFINDAN ALÇALTILMASI

Devletin toplumsal devrim ve toplumsal devrimin de devlet karşısındaki tutumu sorunu, ayrıca genel olarak devrim sorunu gibi, II. Enternasyonalin (1889-1914) en gözde teorisyen ve gazete yazarlarını çok az ilgilendirmiştir. Ama, 1914'te II. Enternasyonalin batmasına yolaçan oportünizmin kerteli gelişmesinde en karakteristik olan şey, bu sorun kendini açıkça ortaya koyduğu zaman bile, *çevresinden dolaşmaya çalışılması* ya da büsbütün bilmezden gelinmesiydi. Genel olarak, proleter devrimin devlet karşısındaki tutumu sorununun *baştan savulması eğiliminin,* beslediği oportünizm için elverişli olan bu eğilimin, marksizmin *değiştirilmesi* ve bütünsel alçaltılmasına götürdüğü söylenebilir.

Bu acıklı süreci, kısaca da olsa karakterize etmek için, marksizmin en gözde teorisyenlerini: Plehanov ile Kautsky'yi ele alalım.

1. PLEHANOV'UN ANARŞİSTLER İLE POLEMİĞİ

Plehanov, anarşizmin sosyalizm karşısındaki tutumuna, 1894'te Almanca yayımlanan özel bir broşür ayırmıştır: *Anarşizm ve Sosyalizm*.

Plehanov bu konuyu, anarşizme karşı savaşımda en güncel, en ivedi ve siyasal bakımdan en özsel sorunu, ya-

ni: devrimin devlet karşısındaki tutumu, ve genel olarak devlet sorununu büsbütün bir yana bırakarak inceleme canbazlığım göstermiştir! Broşürü iki bölüm kapsar: biri, Stirner'in, Proudhon'un, vb. fikirlerinin evrimi üzerine değerli bir belgeleme bulunan tarihsel-yazınsal bir bölüm, öteki, bir anarşisti bir haydutttan ayırdetmenin olanaksızlığı üzerine, kötünün kötüsü usavurmaların bulunduğu hepten hamkafa bir bölüm.

Konuların bu bağdaşımı, Plehanov'un Rusya'da devrim-öncesi ve devrimci dönem sırasındaki tüm etkinliğinin en eğlenceli ve en karakteristik yanıdır. Plehanov, 1905'ten 1917'ye değin, işte böyle göründü: siyasette burjuvazinin ardında sürüklenen yarı-doktriner, yarı-hamkafa.

Anarşistlerle polemik yapan Marx ve Engels'in, devrimin devlet karşısındaki tutumu üzerindeki görüşlerini, çok büyük bir özenle, özellikle belirtmiş bulunduklarını gördük. 1891'de Marx'ın *Gotha Programının Eleştirisi*'ni yayımladığı zaman, Engels şöyle yazmıştı: "O sırada biz [yani Engels ve Marx], Enternasyonalin[260] [Birinci Enternasyonal] La Haye kongresinden ancak iki yıl sonra, Bakunin ve anarşistler ile kavganın tam ortasında idik."*

Anarşistler Paris Komününü, kendi öğretilerini doğrulayan, deyim yerindeyse, "kendilerine özgü" bir şey olarak göstermeye çalıştılar. Ama Komünün derslerinden de, Marx'ın bu konuda yaptığı tahlilden de hiç bir şey anlamadılar. Eski devlet makinesini *parçalamak* gerekli midir? ve onu *ne ile* değiştirmeli? somut siyasal sorunları üzerine, anarşistler, yaklaşık biçimde de olsa, doğruyu yansıtan hiç bir şey söylemediler.

Ama "anarşizm ve sosyalizm" konusunu, marksizmin Komünden önceki ve sonraki tüm gelişmesini *dikkate almaksızın,* devlet sorununu tamamen bir yana bırakarak

* Bkz: K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 18. —*Ed.*

işlemek, kaçınılmaz bir biçimde oportünizme düşmektir. Çünkü oportünizm için özellikle gerekli olan şey, belirtmiş bulunduğumuz iki sorunun hiç *konmamış olmasının* ta kendisidir. Oportünizm için, *şimdiden* bir zaferdir bu.

2. KAUTSKY'NİN OPORTÜNİSTLER İLE POLEMİĞİ

Kautsky'nin yapıtları Rusçaya, başka hiç bir dile olmadığı kadar çok çevrilmiştir. Bazı Alman sosyal-demokratlarının, şaka yollu, Kautsky'nin Rusya'da Almanya'da olduğundan daha çok okunduğunu söylemeleri, boşuna değildir. (Ayraç içinde, bu şakada, bu şakayı yapanların aklına bile gelmeyen derin bir tarihsel gerçek bulunduğunu söyleyelim, şöyle ki: 1905'te dünyanın en iyi sosyal-demokrat yazınının en iyi yapıtlarını, o güne değin eşi görülmemiş derecede yüksek bir miktarda ısmarlamış, ve öbür ülkelerden bu yapıtların çeviri ve yayınlarını alışılmamış bir miktarda elde etmiş bulunan Rus işçileri, daha ileri bir komşu ülkenin hatırı sayılır deneyimini, deyim yerindeyse, hızlandırılmış bir düzün ile bizim proleter hareketimizin genç toprağı üzerine aktardılar.)

Kautsky, bizde popüler marksizm açıklaması ile, ve özellikle, başta Bernstein olmak üzere, oportünistlere karşı polemiği dolayısıyla tanınır. Bununla birlikte, hemen hemen bilinmeyen, ama 1914-1915 büyük bunalımı sırasında Kautsky'nin o son derece utanç verici kafa karışıklığına ve sosyal-şovenizmin savunusuna nasıl kayabildiğini çözümleme işine girişilirse, susarak geçiştirilemeyecek bir olgu var. Bu olgu da, oportünizmin Fransa (Millerand ve Jaurès) ve Almanya'daki (Bernstein) en gözde temsilcilerine karşı sesini yükseltmeden önce, Kautsky'nin çok büyük kararsızlıklar göstermiş bulunmasıdır. 1901'den 1902'ye değin Stuttgart'ta yayınlanan ve devrimci proleter fikirleri savunan marksist *Zarya*[261] gazetesi,

Kautsky ile *polemiğe girmek,* ve onun oportünistlere karşı 1900'deki Paris sosyalist Enternasyonal kongresine[262] önerdiği melez, kaçamaklı ve uzlaştırıcı karar tasarısını "lastikli karar" olarak adlandırmak zorunda kalmıştı. Kautsky'nin, Bernstein'a karşı kampanyaya girişinden önce daha az olmayan kararsızlıklarını gösteren mektupları Almanya'da yayımlanmış bulunuyor.

Çok daha önemli bir şey daha: Oportünistler ile polemiğine değin, sorunu koyma ve işleme biçiminde, şimdi, Kautsky'nin marksizme karşı son ihanetinin *tarihini* irdelerken, tam da devlet sorununda, oportünizme doğru sürekli bir sapma saptıyoruz.

Kautsky'nin oportünizme karşı ilk önemli yapıtını, *Bernstein ve Sosyal-Demokrat Program* adlı kitabını alalım. Kautsky, Bernstein'ı inceden inceye çürütür. Ama, karakteristik olan şudur:

Onu Erostrat biçiminde ünlü kılan *Sosyalizmin Öncülleri*'nde, Bernstein, marksizmi "*blankicilik*" ile suçlar (o zamandan bu yana, devrimci marksizmin temsilcilerine, bolşeviklere karşı, Rusya'daki oportünistler ve liberal burjuvalar tarafından bin kez ileri sürülen suçlama). Burada, Bernstein, Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ı üzerinde özellikle durur; görüş açısını Proudhon'un görüş açısı ile boş yere birleştirmeye çalışır. Bernstein'ın dikkatini özellikle çeken şey, *Komünist Manifesto*'nun 1872 önsözünde Marx'ın altını çizmiş bulunduğu sonuçtur. Marx bu sonuçta şöyle der: "İşçi sınıfı devlet makinesini olduğu gibi ele geçirmek ve onu kendi hesabına işletmekle yetinemez."

Bu formül Bernstein'ı öylesine "hoşlandırır" ki, onu büsbütün değiştirilmiş, oportünist bir anlamda yorumlayarak, kitabında en az üç kez yineler.

Görüldüğü gibi, Marx, işçi sınıfının tüm devlet makinesini *parçalamak, yıkmak, havaya uçurmak* (*Spren-*

gung, patlama, deyim Engels'indir) zorunda olduğunu söylemek ister. Oysa, Bernstein'a bakılırsa, Marx bu sözcüklerle, iktidarın alınması sırasında çok devrimci bir etkinliğe *karşı,* işçi sınıfını sözümona uyarmış oluyordu.

Marx'ın düşüncesinin bundan daha kaba, daha utanç verici bir değiştirilmesi düşünülemezdi.

Ve Kautsky, bu "bernştayncılık"ı[263] o inceden inceye çürütmesinde nasıl davranmıştır?

Oportünistler tarafından marksizmin bu noktası üzerinde yapılan tahrifi bütün derinliği içinde tahlil etmekten adamakıllı kaçınmıştır. Marx'a göre, işçi sınıfının devlet makinesini *olduğu gibi* almakla *yetinemey*eceğini, ama genel olarak onun üzerinde egemenlik *kurabileceğini* ileri sürerek, Marx'ın *İç Savaş*'ına Engels'in yazdığı önsözden yukarda sözü geçen parçayı aktarmış, ve başka hiç bir şey söylememiştir. Bernstein istediği kadar Marx'a kendi gerçek düşüncesinin *tam tersini* yüklesin, Marx 1852'den bu yana proleter devrime istediği kadar devlet makinesini "parçalama" görevini versin[264] — bütün bunlar üzerine Kautsky tek söz söylemez.

Bundan, proleter devrimin görevleri sorununda marksizmi oportünizmden temelden ayıran şeyin, Kautsky tarafından elçabukluğu ile yokedilmiş bulunduğu sonucu çıkar!

"Proletarya diktatörlüğü sorununun çözümü işini, diye yazar Kautsky, Bernstein'a "**k**arşı", tam bir dinginlik içinde geleceğe bırakabiliriz." (Almanca baskı, s. 172.)

Bu, Bernstein'a *karşı* bir polemik değil, aslında ona verilmiş bir *ödün,* oportünizm karşısında bir boyuneğmedir; çünkü, şimdilik, oportünistler proleter devrimin görevlerine ilişkin en önemli sorunların, "büyük bir dinginlik içinde geleceğe bırakılması"ndan başka bir şey istemiyorlar.

1852'den 1891'e değin, kırk yıl boyunca, Marx ve En-

gels, proletaryaya, devlet makinesini parçalama zorunda olduğunu öğrettiler. Ve Kautsky, 1899'da, oportünistlerin bu konuda marksizme bütünsel ihanetleri karşısında, bu makineyi parçalamanın gerekli olup olmadığı sorunu yerine, bu parçalanmanın somut biçimleri sorununu geçirerek, sorunu *elçabukluğuna getirir*; bu somut biçimleri önceden bilemeyeceğimiz yolundaki o "sözgötürmez" (ve kısır) hamkafaca doğru arkasına sığınır!

Proleter partinin, işçi sınıfını devrime hazırlama görevi karşısındaki tutumlarında, Marx ile Kautsky'yi derin bir uçurum ayırır.

Kautsky'nin, gene büyük ölçüde oportünizmin yanılgılarının çürütülmesine ayrılmış bir sonraki, daha olgun yapıtını alalım. *Toplumsal Devrim* üzerindeki broşürüdür bu. Yazar bu broşürde özellikle "proleter devrim" ve "proleter rejim" sorunlarını konu olarak almıştır. Çok değerli birçok fikir getirir, ama tam da devlet sorununu *unutur*. Bu broşürde, her yerde devlet iktidarının fethi sözkonusu edilir, ama işte o kadar; yani yazar, devlet makinesi *yıkılmaksızın* iktidarın fethini *kabul* ettiğine göre, oportünistlere bir ödün olan bir formülü seçmiştir. 1872'de Marx'ın *Komünist Manifesto* programında "eskimiş" olarak ilân ettiği şeyin ta kendisini,[265] Kautsky 1902'de *diriltir*.

Broşür, "toplumsal devrimin biçimleri ve silahları"na özel bir bölüm ayırır. Bu bölümde hem siyasal yığın grevi, hem iç savaş, hem de "büyük bir modern devletin, bürokrasi ve ordu gibi egemenlik aletleri" incelenir; ama Komünün işçilere sağlamış bulunduğu dersler üzerine tek söz edilmez. "Boşinana dayalı" devlet saygısına karşı, Engels'in herkesten çok Alman sosyalistlerini uyarması, kuşkusuz bir raslantı değildir.

Kautsky sorunu şöyle sunar: muzaffer proletarya "demokratik programı gerçekleştirecek"; sonra bu program

maddelerinin açıklanması gelir. 1871'in, burjuva demokrasisi yerine proleter demokrasinin geçmesine ilişkin, yeni olarak getirmiş bulunduğu şeye gelince, tek söz edilmez. Kautsky, aşağıdaki gibi, "ciddi" görünüşlü bayağılıklara sığınır:

"İktidara güncel rejim koşulları içinde geçmeyeceğimiz kendiliğinden anlaşılır. Devrimin kendisi, güncel siyasal ve toplumsal yapımızı değiştirme zamanı olacak uzun soluklu, büyük bir derinlikteki savaşımları öngerektirir."

Bu, elbette "kendiliğinden anlaşılır"; tıpkı atların yulaf yemelerinin ve Volga'nın Hazer denizine dökülmesinin de doğru olması gibi. Ne var ki "büyük bir derinlikteki" savaşım üzerine boş ve tumturaklı bir tümce yardımıyla, devrimci proletarya için dirimsel bir sorunun; daha önceki, proleter olmayan devrimlerden farklı olarak, *kendi* devriminin devlet ve demokrasi karşısındaki "derinlik"inin *neye* dayandığını bilme sorununun *baştan savulması* da cansıkıcı bir şeydir.

Bu sorunu başından savarak, Kautsky, *gerçeklikte* bu çok önemli nokta üzerinde oportünizme bir ödün verir; ona *sözde* korkunç bir savaş açar, "devrim fikri"nin önemini belirtir (ama somut devrim derslerini işçiler arasında yaymaktan korkulduğu zaman, bu "fikir" kaç para eder?), ya: "Her şeyden önce devrimci ülkücülük" der, ya da bugün İngiliz işçilerinin "artık küçük-burjuvalardan pek de başka bir şey" olmadıklarını bildirir.

"Sosyalist toplumda, diye yazar Kautsky, bürokratik [??], *trade-union*cu, kooperatif, bireysel ... çok çeşitli işletme biçimleri ... birarada bulunabilirler. Örneğin, demiryolları gibi, bürokratik [??] bir örgütten vazgeçemeyecek işletmeler vardır. Burada, demokratik örgütlenme, şu görünüme bürünebilir: işçiler, çalışma rejimini düzenlemek ve bürokratik aygıtın işleyişini denetlemekle

görevli bir tür parlamento oluşturacak delegeleri seçebilirler. Bazı işletmeler işçi sendikalarına verilebilirler; başka bazıları da kooperatif ilkesine dayandırılabilirler." (Cenevre'de 1903'te yayımlanmış Rusça çeviri, s. 148 ve 115.)

Bu görüş biçimi yanlıştır; Marx ve Engels'in, Komün derslerinden esinlenerek, 1870 ve 1880 arasında yaptıkları açıklamalara oranla bir gerilemeyi gösterir.

Sözümona "bürokratik" bir örgütlenme zorunluluğu bakımından, demiryolları ile genel olarak bütün büyük mekanize sanayi işletmeleri arasında, herhangi bir fabrika, herhangi bir büyük mağaza, herhangi bir büyük kapitalist tarım işletmesi arasında hiç bir ayrım yoktur. Bütün bu işletmelerde, teknik, tüm işletmenin durması ya da makinelerin, üretilen ürünün bozulması tehdidi altında, çok sıkı bir disiplin, herkesin kendisine verilmiş bulunan işi zamanında yapmasında çok büyük titizlik ister. Bütün bu işletmelerde, elbette, işçiler *"bir tür parlamento* oluşturacak olan delegeleri seçeceklerdir".

Ama burada asıl önemli olan, bu "parlamento türü"-nün, burjuva parlamenter kurumlar anlamında bir parlamento *olmayacağıdır*. Burada asıl önemli olan, bu "parlamento türü"nün, düşüncesi burjuva parlamentarizmi çerçevesini aşmayan Kautsky'nin tasarladığı gibi, "çalışma rejimini düzenlemek ve bürokratik aygıtın işleyişini denetlemek" ile *yetinmeyeceğidir*. Sosyalist toplumda işçi temsilcilerinden kurulu bir "parlamento türü"nün "çalışma rejimini düzenleyeceği ve 'aygıt'ın işleyişini denetleyeceği"nden kuşku yok, *ama* bu aygıt "bürokratik" *olmayacaktır*. İşçiler, siyasal iktidarı ele geçirdikten sonra, eski bürokratik aygıtı parçalayacak, temellerine değin yıkacak, onda taş üstünde taş bırakmayacak ve onun yerine, bu aynı işçi ve görevlileri kapsayan yeni bir aygıt geçireceklerdir. Bu görevlilerin bürokrat durumuna

gelmelerini *engellemek* için, Marx ve Engels tarafından inceden inceye irdelenmiş bulunan önlemler temel alınacaktır: 1° Her işe seçimle gelme, ama her an da görevden geri alınabilme; 2° İşçi ücretinden yüksek olmayacak bir ücret; 3° *Herkesin* denetim ve gözetim işlerini yapabilmesi, *herkesin* bir zaman için "bürokrat" durumuna gelmesi ve bunun sonucu *kimsenin* "bürokrat" olamaması için gerekli önlemlerin hemen alınması.

Kautsky, Marx'ın şu sözlerinin anlamını hiç düşünmemiştir: "Komün, parlamenter bir örgenlik değil, ama aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı, hareketli bir gövde idi."[206]

Kautsky, —(*halk için olmayan*) demokrasiyi (*halka karşı olan*) bürokrasiye bağlayan— burjuva parlamentarizmi ile, bürokratizmi kökünden kazıyacak önlemleri hemen alacak ve bu önlemleri sonuna değin, bürokratizmin adamakıllı yıkılmasına değin. halk için bir demokrasinin adamakıllı kurulmasına değin uygulayabilecek olan proleter demokratizmi arasındaki ayrımı hiç mi hiç anlamamıştır.

Kautsky, burada, başka birçokları gibi, devlete karşı "boşinana dayanan bir saygı"nın, "boşinana dayalı" bir bürokratizm "saygı"sının kanıtını vermiştir.

Kautsky'nin oportünistlere karşı son ve en yetkin yapıtına, *İktidar Yolu* broşürüne geçelim (galiba bu broşürün Rusçası yayımlanmadı, çünkü Rusya'da gericiliğin en koyu zamanında, 1909'da çıktı). Bu broşür büyük bir ilerlemeyi gösterir, çünkü ne Bernstein'a karşı yöneltilen 1899 broşürü gibi genel olarak devrimci programı, ne de 1902'deki *Toplumsal Devrim* broşürü gibi, gerçekleşme çağından bağımsız olarak toplumsal devrimin görevlerini değil, ama bizi "devrimler çağı"nın *başladığını* kabul etmeye zorlayan somut koşulları inceler.

Yazar açıkça, genel olarak sınıf çelişkilerinin yeğin-

leşmesinden ve bu bakımdan özellikle önemli bir rol oynayan emperyalizmden sözeder. Batı Avrupa için "1789-1871 devrimci dönemi"nden sonra, 1905 yılı Doğu için benzer bir dönemi başlatır. Dünya savaşı korkunç bir hızla yaklaşır. "Proletarya için, artık zamansız bir devrim sözkonusu olamaz." "Devrimci dönem içine girmiş bulunuyoruz." "Devrimci çağ başlıyor."

Son derece açık bildirimler. Kautsky'nin bu broşürü, Alman sosyal-demokrasisinin emperyalist savaştan önce *olmayı söz verdiği* şey ile, savaş patladıktan sonra (Kautsky ile birlikte) nereye değin düştüğünün karşılaştırılmasını sağlar. "Güncel durum, diye yazıyordu Kautsky tahlil edilen broşürde, bir tehlike içeriyor: bizi [biz, Alman sosyal-demokratları] kolayca gerçekte olduğumuzdan daha ılımlı olarak alabilmeleri tehlikesi." Alman Sosyal-Demokrat Partisinin göründüğünden çok daha ılımlı ve çok daha oportünist olduğu ortaya çıktı!

Devrimler çağının başladığını öylesine kesinlikle açıkladıktan sonra, kendisinin de dediği gibi, özellikle "*siyasal* devrim" sorununun tahliline ayrılmış bulunan bir broşürde bile Kautsky'nin devlet sorununu yeniden büsbütün bir yana bırakması, çok karakteristiktir.

Bütün bu sorunu saptırma girişimlerinin, bütün bu susma ve duraksamaların kaçınılmaz sonucu, o birazdan üzerinde duracağımız oportünizme tam katılma olmuştur.

Alman sosyal-demokrasisi, Kautsky'nin ağzından sanki şöyle diyordu: devrimci görüşlerimi koruyorum (1899); proletaryanın toplumsal devriminin kaçınılmaz olduğunu özellikle kabul ediyorum (1902); yeni bir toplumsal devrimler çağının başladığını kabul ediyorum (1909). Ama proleter devrimin devlet karşısındaki görevleri sorunu kendini koyar koymaz, Marx'ın daha 1852'de söylediği şeylere oranla, bir gerileme yapıyorum (1912).

Kautsky'nin Pannekoek ile polemiği sırasında, sorun işte böyle açıkça ortaya konmuştu.

3. KAUTSKY'NİN PANNEKOEK İLE POLEMİĞİ

Kautsky'nin hasını olan Pannekoek, saflarında Rosa Luxemburg, Karl Radek ve daha başkalarını toplayan "sol radikal" akımın temsilcilerinden biri idi. Devrimci taktik öneren sol radikaller, Kautsky'nin ilkeden yoksun "merkezci" bir konumu benimsediğini, ve marksizm ile oportünizm arasında sallandığını kabul etmekte birleşiyorlardı. Bu değerlendirmenin doğruluğu, (haksız yere marksist adı verilen) "merkezci" ya da "kautskici" denilen eğilim tüm çirkin yoksulluğu içinde ortaya çıkınca, savaş tarafından iyice tanıtlandı.

Başka şeyler arasında, devlet sorununu da inceleyen "Yığın Eylemi ve Devrim" makalesinde (*Neue Zeit*, 1912, XXX, 2) Pannekoek, Kautsky'nin konumunu "edilgin bir radikalizm" olarak, "hareketsiz bir bekleme teorisi" olarak tanımlıyordu. "Kautsky devrim sürecini görmek istemiyor" (s. 616). Sorunu bu biçimde koyarak, Pannekoek bizi ilgilendiren konuya yanaştı: proleter devrimin devlet karşısındaki görevleri.

"Proletaryanın savaşımı, diye yazıyordu, yalnızca burjuvaziye karşı devlet iktidarı *için* bir savaşım değildir; devlet iktidarına *karşı* bir savaşımdır da. ... Proleter devrim, proletarya gücü aletleri ile, devlet gücü aletlerini yıkmaya ve onları ortadan kaldırmaya (*Auflösung*, harfi harfine: dağıtmak) dayanır. ... Savaşım, ancak sonal sonuca erişildiği anda, ancak devlet örgütü tamamen yıkıldığı anda durur. Çoğunluk örgütü, egemen azınlık örgütünü yokederek, üstünlüğünü tanıtlar." (s. 548.)

Pannekoek'in düşüncesini büründürdüğü formül çok büyük yanlışlıklar taşır. Gene de fikir açıktır, ve Kaut-

sky'nin bu fikri *nasıl* çürütmeye çalıştığını görmek de ilginçtir.

"Şimdiye değin, diye yazar Kautsky, sosyal-demokratlar ile anarşistler arasındaki karşıtlık, birincilerin devlet iktidarını ele geçirmek, ikincilerin de onu yıkmak istemelerine dayanıyordu. Pannekoek ikisini birden istiyor." (s. 724.)

Pannekoek'in açıklaması, açıklık ve belginlikten yoksun (makalesinin, incelenen konu ile ilgili olmayan öbür yanlışlıklarını bir yana bırakıyoruz); ama Kautsky, Pannekoek tarafından ortaya konmuş bulunan *ilke* sorununu ele almıştır ve, *bu çok önemli ilke sorununda,* oportünizme adamakıllı geçmek üzere, marksizm konumlarını büsbütün yüzüstü bırakır. Sosyal-demokratlar ile anarşistler arasında kurduğu ayrım hepten yanlıştır; marksizm kesin olarak bozulmuş ve alçaltılmıştır.

Marksistleri anarşistlerden ayırdeden şeyler, şunlardır: 1° Birinciler, devleti büsbütün kaldırmak istemekle birlikte, bunun ancak sosyalist devrim tarafından sınıfların kaldırılmasından sonra, devletin yokoluşuna yolaçacak sosyalizmin kuruluşu sonucu olarak gerçekleşebilir bir şey olduğuna inanırlar; ikinciler, bunu olanaklı duruma getiren koşulları anlamaksızın, devletin bugünden yarma, büsbütün kaldırılmasını isterler. 2° Birinciler, proletarya için siyasal iktidarı ele geçirdikten sonra, eski devlet makinesini tamamen yıkma ve onun yerine, silahlı işçilerin Komün örneğine göre örgütlenmesine dayanan yeni bir devlet makinesi geçirme zorunluluğunu açıklarlar; ikinciler, devlet makinesinin yıkılmasından yana olmakla birlikte, proletaryanın onu *ne ile* değiştireceğini ve devrimci iktidarı *nasıl* kullanacağını ancak çok belirsiz bir biçimde düşünürler; anarşistler devlet iktidarının devrimci proletarya tarafından kullanılmasını itelemeye değin, devrimci diktatörlüğü itelemeye değin giderler. 3°

Birinciler, proletaryanın, modern devletten yararlanarak, devrime hazırlanmasını isterler; anarşistler bu davranış biçimine karşıdırlar.

Bu tartışmada, Kautsky'ye karşı marksizmi temsil eden Pannekoek'tir; çünkü Marx, açıkça, proletaryanın devlet iktidarını ele geçirmekle yetinemeyeceğini (eski devlet aygıtının yalnızca başka ellere geçmekle kalmaması anlamında), ama bu aygıtı parçalamak, yıkmak ve onu yeni bir aygıt ile değiştirmek zorunda olduğunu öğretmiştir.

Kautsky oportünizm yararına marksizmden vazgeçer, çünkü oportünistler için kabulü kesin olarak olanaksız bir şey olan o devlet makinesinin yıkılmasının ta kendisini iyice elçabukluğuna getirir, ve böylece oportünistlere, devletin "ele geçirilme"sini basit bir çoğunluk kazanma olarak yorumlama olanağı veren bir kurtuluş yolu bırakır.

Marksizmin bu tahrifini gözlerden saklamak için, Kautsky iyi bir açımlayıcı olarak davranır: Marx'ın kendisinin bir "alıntı"sından yola çıkar. Marx, 1850'de, "devletin elleri arasında gözüpek bir güç merkezleşmesi"[267] zorunluluğunu ileri sürüyordu. Ve Kautsky bayram eder: Pannekoek "merkeziyetçilik"i yıkmak istemiyor muydu?

Marksizm ile prudonculuğu, merkeziyetçilikten yeğ olarak kabul edilen federasyon üzerindeki görüşlerinde özdeşleştiren Bernstein'ın hokkabazlığını anımsatan basit bir hokkabazlık.

Kautsky'nin "alıntı"sı çorba üzerindeki saça benzer. Merkeziyetçilik, eski devlet makinesi ile olduğu gibi, yeni devlet makinesi ile de olanaklıdır. Eğer işçiler kendi silahlı güçlerini özgürce birleştirirlerse, bu, merkeziyetçilik olacak, ama bu merkeziyetçilik, merkeziyetçi devlet aygıtının, sürekli ordunun, polisin, bürokrasinin "eksik-

siz yıkılması"na dayanacaktır. Kautsky, sorun ile hiç bir ilgisi olmayan bir alıntıyı bulup çıkarmak için, Marx ve Engels'in Komün üzerine iyi bilinen düşüncelerini bir yana bırakarak, hiç de dürüst olmayan bir biçimde davranır.

"... Yoksa Pannekoek memurların kamu görevlerini mi kaldırmak isterdi? diye devam eder Kautsky. Ama devlet daireleri şöyle dursun, biz ne parti örgütünde memurlardan vazgeçeriz, ne de sendikalar örgütünde. Programımız devlet memurlarının kaldırılmasını değil, ama halk tarafından seçilmelerini ister. ... Şimdi bizde, 'geleceğin devleti'ndeki yönetim aygıtının hangi biçime bürüneceğini bilmek değil, ama bizim siyasal savaşımımızın devlet iktidarını, *biz bu iktidarı ele geçirmeden önce* [altı Kautsky tarafından çizilmiş] yıkıp yıkmayacağını (*auflöst,* harfi harfine: dağıtıp dağıtmayacağını) bilmek sözkonusudur. Memurlar ile birlikte ortadan kaldırılabilecek bakanlık hangisidir?" Kautsky eğitim, adalet, maliye, savaş bakanlıklarını sayar. "Hayır, güncel bakanlıkların hiç biri, bizim hükümete karşı siyasal savaşımımız tarafından kaldırılmayacaktır. ... Yanlış anlamalardan kaçınmak için, yineliyorum: muzaffer sosyal-demokrasinin, 'gelecekteki devlet'e hangi biçimi vereceğini bilmek sözkonusu değildir, muhalefetimizin güncel devleti nasıl dönüştüreceğini bilmek sözkonusudur." (s. 725.)

İşte bu gerçek bir elçabukluğudur. Pannekoek belgin *devrim* sorununu koyuyordu. Makalesinin başlığı ve aktarılan parçalar bunu açıkça gösterir. "Muhalefet" sorununa sıçrayarak, Kautsky, devrimci bakış açısı yerine oportünist bakış açısını geçirmekten başka bir şey yapmaz. Usavurması şuna indirgenir: şimdi, muhalefet; iktidarın ele geçirilmesinden *sonra,* ne yapılacağı düşünülecek. *Devrim yokoluyor!* Oportünistlerin istediği şeyin ta kendisidir bu.

Sözkonusu olan, genel olarak ne muhalefet, ne de siyasal savaşımdır; sözkonusu olan, *devrimin* ta kendisidir. Devrim şuna dayanır: proletarya, silahlı işçiler tarafından oluşturulmuş bulunan bir yenisi ile değiştirmek üzere, "yönetim aygıtı"nı ve *tüm* devlet aygıtını *yıkar*. Kautsky "bakanlıklar" için "boşinana dayalı bir saygı" gösterir; ama, diyelim, egemen bir gücü her şeye yeten İşçi ve Asker Vekilleri Sovyetlerine bağlı uzmanlar komisyonları, neden bu bakanlıkların yerine geçemesinler? Asıl önemli olan, "bakanlıklar"ın kalıp kalmayacaklarını, ya da "uzmanlar komisyonları" veya başka örgenlikler ile değiştirilip değiştirilmeyeceklerini bilmek değildir: bunun kesenkes hiç bir önemi yoktur. Asıl önemli olan, (binlerce bağ ile burjuvaziye bağlı ve görenek ile tutuculuk iliklerine işlemiş bulunan) eski devlet makinesinin korunup korunmayacağını, ya da *yıkılıp* yerine bir *yenisinin* geçirilip geçirilmeyeceğini bilmektir. Devrim, yeni sınıfın *eski* devlet makinesi yardımıyla buyurup yönetmesine değil, ama, eski devlet makinesini *parçaladıktan* sonra, *yeni* bir makine yardımıyla buyurup yönetmesine yolaçmalıdır: Kautsky'nin elçabukluğuna getirdiği ya da hiç anlamadığı şey de, işte marksizmin bu *temel* düşüncesidir.

Memurlara ilişkin sorusu açıkça gösterir ki, o ne Komün derslerini anlamıştır, ne de Marx'ın öğretisini. "... Biz ne parti örgütünde memurlardan vazgeçeriz, ne de sendikalar örgütünde."

Biz *kapitalist rejimde, burjuvazinin egemenliği* altında, memurlardan vazgeçmeyiz. Kapitalizm tarafından proletarya ezilmiş, emekçi yığınlar köleleştirilmişlerdir. Kapitalist rejimde demokrasi, ücretli köleliğin, yoksulluk ve sefaletin yarattıkları bu çevre içinde daralmış, sıkışmış, budanmış ve sakatlanmıştır. İşte bu nedenle, ama yalnızca bu nedenledir ki, siyasal ve sendikal örgütlerimizdeki

memurlar kapitalist çevre tarafından bozulmuşlardır (ya da daha doğrusu bozulmaya eğilimlidirler) ve bürokratlar durumuna, yani ayrıcalıklı, yığınlardan kopuk ve onlar *üzerinde* yer alan kimseler durumuna dönüşmeye doğru bir eğilim gösterirler.

Bürokratizmin *özü* buradadır. Kapitalistler mülksüzleştirilmedikçe, burjuvazi alaşağı edilmedikçe, proletarya memurlarının *bile* belli bir "bürokratlaşma"sı kaçınılmaz bir şeydir.

Kautsky, kısacası şöyle der: seçilmiş kamu görevlileri olacağına göre, memurlar ve bir bürokrasi sosyalist rejimde de olacaktır! İşte yanlış olan da budur. Marx, kamu görevlilerinin, sosyalist rejimde, seçimle işbaşına gelmeleri bir yana, *ayrıca* her an görevden geri alınabilmeleri kabul edildiği, *ayrıca* maaşları ortalama bir işçi ücreti düzeyine indirildiği, ve *üstelik* parlamenter örgenlikler yerine, "aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı"[258] "hareketli" topluluklar geçirildiği *ölçüde*, "bürokrat" olmaktan, "memur" olmaktan çıktıklarını, Komün örneğinin ta kendisi ile göstermiştir.

Gerçekte, Kautsky'nin Pannekoek'e karşı tüm kanıtlaması, ve hele parti örgütlerinde olsun, sendikal örgütlerde olsun, memurlardan vazgeçmeyeceğimiz yolundaki o hayran olunası kanıtı, Kautsky'nin genel olarak marksizme karşı Bernstein'ın "kanıtlar"ını benimsediğini gösterir. *Sosyalizmin Öncülleri* adlı döneklik kitabında, Bernstein, "ilkel" demokrasi fikrine karşı, "doktriner demokratizm" dediği: buyurucu vekilliklere, ücretsiz memurluklara, yetkiden yoksun merkezî temsile vb. karşı savaşa girişir. Bu "ilkel" demokrasinin başarısızlığını tanıtlamak için, Bernstein İngiliz *trade-union*larının, karı-koca Webb'ler tarafından yorumlanmış bulunan deneyinden yardım umar.[259] Sözümona "tam bir özgürlük içinde" (Almanca baskı, s. 137) gelişmiş bulunan *trade-union*lar, gelişme-

lerinin yetmiş yılı içinde, ilkel demokrasinin etkisizliğine inanmışlarmış da onun yerine bürokratizme bağlı bildiğimiz parlamentarizmi geçirmişlermiş.

Gerçekte *trade-union*lar "tam bir özgürlük içinde" değil, *ama*, egemen kötülüğe, zora, yalana, yoksulların "yüksek" yönetimden elenmesine verilen ödünlerden, elbette "kaçınılamayacak" *tam bir kapitalist kölelik içinde* gelişmişlerdir. Sosyalist rejimde "ilkel" demokrasinin birçok yönleri zorunlu olarak yeniden canlanacaklardır, çünkü, uygar toplumlar tarihinde ilk kez olarak, halk *yığını*, yalnızca oylamalara ve seçimlere değil, *ama günlük yönetime de*, bir *özerk* katılma düzeyine yükselecektir. Sosyalist rejimde *herkes* sırayla yönetecek, ve kimsenin yönetmemesine çabucak alışacaktır.

Dâhice tahlil ve eleştiri zekâsı ile, Marx, Komünün pratik önlemlerinde, oportünistlerin alçaklıkları yüzünden ve burjuvazi ile kesin olarak bozuşmayı kabul etmedikleri için öylesine korkup bilmek istemedikleri, anarşistlerin ise, ya aşırı ivecenlikleri, ya da büyük toplumsal dönüşümlerin içlerinde oluştukları koşulları genel olarak anlamadıkları için görmek istemedikleri o *dönüm noktasını* görmüştür. Hamkafalık iliklerine işlemiş ve, aslında devrime ve onun yaratıcı gücüne inanmak şöyle dursun, devrimden ödü patlayan (bizim menşevikler ile sosyalist-devrimcilerin de ödlerinin patladığı gibi) oportünist: "Eski devlet makinesini yıkmayı düşünmemeli bile: bakanlardan ve memurlardan nasıl vazgeçebiliriz?" diye akıl yürütür.

Anarşist ise: "*Yalnızca* eski devlet makinesini yıkmayı düşünmeli; daha önceki proleter devrimlerin *somut* derslerini derinleştirmek, ve yıkılanın yerine *neyin* ve *nasıl* konacağını tahlil etmek yararsız" diye akıl yürütür (anarşistlerin en iyisi elbette, yoksa Kropotkin ve hempalarını izleyerek, burjuvazinin ardında sürükleneni değil);

bu nedenle anarşist, somut, gözüpek, sert, ama aynı zamanda yığın hareketinin pratik koşullarını da gözönünde tutan devrimci bir etkinliğe değil, *umutsuzluk* taktiğine varır.

Marx bize bu iki yanılgıdan da kaçınmayı: bir yandan eski devlet makinesinin bütünsel yıkılmasında en büyük gözüpekliği göstermeyi, öte yandan sorunu somut bir biçimde koymayı öğretir: Komün, daha büyük bir demokrasi sağlamaya ve bürokratizmin kökünü kazımaya yönelen şu şu önlemleri alarak, birkaç hafta içinde, *yeni*, proleter, şu ve şu biçimde davranan bir devlet makinesi kurmaya *başlayabildi*. Öyleyse komüncülerden devrimci gözüpekliği öğrenelim, onların pratik önlemlerinde, pratik bakımdan ivedi ve hemen gerçekleştirilmesi olanaklı bir önlemler *taslağı* görmeye çalışalım; bürokratizmi büsbütün yıkmaya, ancak böyle, *bu yolu izleyerek* erişebiliriz.

Sosyalizm, işgününü kısaltarak, *yığınları* yeni bir yaşama yükselterek, nüfusun *büyük bölümünü* istisnasız *herkese* "kamu görevleri" yapmasını sağlayan koşullar içine koyacaktır — bu yıkım olanağını güvence altına alan şey, işte budur. Ve genel olarak her türlü devletin *büsbütün sönmesine* yolaçacak olan şey de, işte budur.

"... Yığın grevinin rolü, diye devam eder Kautsky, hiç bir zaman devlet iktidarını *yıkmak* değil, ama yalnızca hükümeti belli bir sorun üzerinde ödünlere hazırlamak ya da proletaryaya düşman bir hükümet yerine, proletaryanın gereksinmelerini karşılamaya çalışan (*entgegenkommende*) bir hükümet geçirmek olabilir... Ama bu" (yani proletaryanın kendine düşman hükümet üzerindeki zaferi) "hiç bir zaman ve hiç bir durumda devlet iktidarının *yıkılmasına* götüremez; bundan, *devlet iktidarı içinde* güçler dengesinin belli bir *yer değiştirmesinden* başka bir sonuç çıkamaz. ... Öyleyse bizim siyasal savaşımımı-

zın ereği, gene geçmişte olduğu gibi, parlamentoda çoğunluğun kazanılması ile devlet iktidarının ele geçirilmesi ve parlamentonun hükümetin efendisi durumuna dönüştürülmesi olarak kalır." (s. 726, 727, 732.)

İşte en arı ve en yavan oportünizm; sözde devrimci kalarak, gerçekte devrimden vazgeçmenin ta kendisi. Kautsky'nin düşüncesi, "proletaryanın gereksinmelerini karşılamaya çalışan bir hükümet"ten öteye gitmez, *Komünist Manifesto*'nun "proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi"ni[270] ilân ettiği 1847'ye oranla, hamkafalığa doğru atılmış geri bir adımdır bu.

Böylece Kautsky, hepsi de "proletaryanın gereksinmelerini karşılamaya çalışan" bir hükümet için savaşımda oybirlikli olan Scheidemann'lar, Plehanov'lar, Vandervelde'ler ile çok sevdiği "birlik"i gerçekleştirme düzeyine düşecektir.

Bize gelince, biz bu sosyalizm dönekleri ile selâmı-sabahı kesecek ve, silahlı proletaryanın kendisinin *hükümet* durumuna gelmesi ereğiyle, tüm eski devlet makinesinin yıkılması için savaşacağız. "İki büyük ayrım"dır bu.

Kautsky, hepsi de oportünistler tarafından kabul edilebilecek, hiç biri parlamenter burjuva cumhuriyet çerçevesi dışına çıkmayan çok soylu erekler olan, "devlet iktidarı içinde güçler dengesinin bir yer değiştirmesi" için, "Parlamentoda çoğunluğun kazanılması ve parlamentonun hükümetin dediği dedik efendisi durumuna dönüştürülmesi" için savaşmaktan daha iyi bir şey istemeyen Legien ve David'lerin, Plehanov, Potresov, Çereteli ve Çernov'ların o hoş arkadaş topluluğu içinde kalacaktır.

Bize gelince, biz oportünistlerle selâmı-sabahı keseceğiz; ve bilinçli proletarya, "güçler dengesinde bir yer değiştirme" için değil, ama *burjuvazinin alaşağı edilmesi* için, burjuva parlamentarizminin *yıkılması* için, Komün tipi bir demokratik cumhuriyet ya da bir İşçi ve Asker

Vekilleri Sovyetleri cumhuriyeti için, proletaryanın devrimci diktatörlüğü için, savaşımda tümüyle bizimle birlikte olacaktır.

*

Uluslararası sosyalizm, Kautsky akımından daha da sağda bulunan akımlar içeriyor: Almanya'da *Aylık Sosyalist Defterler*[271] (Legien, David, Kolbe ve, İskandinavyalı Staunning ile Branting dahil, daha birçokları); Fransa'da ve Belçika'da joreciler ve Vandervelde; Turati, Trèves ve İtalyan partisi sağ kanadının öteki temsilcileri,[272] İngiltere'de Fabianlar[273] ve "bağımsızlar" (gerçekte her zaman liberallerin bağımlılığı altında olan "Independent Labour Party"),[274] vb... Parlamenter etkinlikte ve parti yayınlarında önemli ve çoğu kez ağır basan bir rol oynayan bütün bu baylar, proletarya diktatörlüğünü açıkça yadsır ve kılık değiştirmemiş bir oportünizm uygularlar. Bu baylara göre, proletarya "diktatörlüğü" demokrasi ile "çelişir"!! Gerçekte, onları küçük-burjuva demokratlardan, ciddî hiç bir şey ayırmaz.

Bundan dolayı, II. Enternasyonalin, resmî temsilcilerinin büyük çoğunluğu içinde, boydan boya oportünizme battığı sonucunu çıkarmakta haklıyız. Komün deneyi yalnızca unutulmamış, ama bozulmuştur da. İşçi yığınlarına, harekete geçmeleri ve eski devlet makinesi yerine bir yenisini koyarak ve böylece kendi siyasal egemenliklerini toplumun sosyalist dönüşümünün temeli durumuna getirerek, eski devlet makinesini kırmaları gerekecek zamanın yaklaştığı inancını aşılamak şöyle dursun, onlara bunun tam tersi telkin ediliyor, ve "iktidarın ele geçirilmesi", oportünizme binlerce gedik açık kalacak biçimde sunulmuş bulunuyordu.

Proleter devrimin devlet karşısındaki tutumu soru-

nunun çarpıtılması ve bu sorun yöresindeki susku komplosu, emperyalist yarışma sonucu pekiştirilmiş bir askerî aygıtla donatılmış bulunan devletlerin, İngiltere ya da Almanya'dan, İngiliz malî sermayesi ya da Alman malî sermayesinden hangisinin yeryüzünde egemen olacağını kararlaştırmak için, milyonlarca insanı yokeden savaşçı canavarlar durumuna gelmiş bulundukları bir sırada, büyük bir rol oynamaktan geri kalamazdı.

Ağustos-Eylül 1917'de yazılmıştır

1918'de, "Jizn i Znanie" Yayınları tarafından, broşür olarak yayımlanmıştır

BOLŞEVİKLER İKTİDARI KORUYACAKLAR MI?

(PARÇA)

... Üçüncü kanıt: proletarya "devlet aygıtı tekniğini özümleyemeyecek". Bu belki de en alışılmış, en çok kullanılan kanıt. Böyle olduğu için, ama muzaffer proletaryanın karşısına çıkacak en *ciddî* en *çetin* sorunlardan birini dile getirdiği için de, en büyük dikkatle ele alınmaya değer. Kuşku yok ki bu sorunlar çok çetin, ama kendimize sosyalist diyen biz, eğer bu sorunu yalnızca bu görevleri yerine getirmekten *sıvışmak* için belirtseydik, bizi burjuvazi uşaklarından ayıran fark gerçekte sıfıra inerdi. Proleter devrim karşısına çıkan sorunların güçlüğü, proletarya yandaşlarını bu sorunları çözme yollarını daha büyük bir dikkatle ve en somut bir biçimde irdeleme-

ye özendirmeli.

Devlet aygıtı deyince, her şeyden önce sürekli ordu, polis ve memurlar topluluğu anlaşılır. Proletaryanın bu aygıt tekniğini özümleyemeyeceğini söylerken, *Novaya Jizn* yazarları, aşırı bilisizliklerini, ve gerçek olguları, bolşeviklerin yazılarında uzun zamandan beri açıklanmış bulunan düşünceleri hesaba katmaktaki tiksintilerini gösteriyorlar.

Novaya Jizn[275] yazarlarının hepsi de, kendilerini, eğer marksist değilse, en azından marksizmi bilen kültürlü sosyalistler sayarlar. Oysa Marx, Paris Komünü deneyine dayanarak, proletaryanın yalnızca devlet makinesini olduğu gibi eline almakla ve ereklerine erişmek için onu kullanmakla *yetinemeyeceğini*, ama bu makineyi *parçalamak* ve onu bir yenisi ile değiştirmek zorunda olduğunu öğretir (bu sorunu, birinci bölümü bitmiş bulunan ve çok yakında: *Devlet ve Devrim. Marksizmin Devlet ve Proletaryanın Devrimdeki Görevleri Üzerindeki Öğretisi* başlığı altında yayımlanacak olan bir broşürde daha ayrıntılı bir biçimde inceliyorum). Bu yeni devlet makinesi Paris Komünü tarafından kurulmuştu ve Rusya'da İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri de *aynı türde* bir "devlet aygıtı" oluşturur. Ben bunu, 4 Nisan 1917'den bu yana, birçok kez yineledim; hem bolşevik konferans kararlarında, hem de bolşeviklerin yazılarında bu sorun sözkonusu edilir. *Novaya Jizn,* Marx ile ve bolşevikler ile tam bir uyuşmazlık içinde bulunduğunu elbette açıklayabilirdi, ama sorunu büsbütün baştan savmak, bu, güç sorunları incelerken gösterdikleri sözde hafiflik yüzünden bolşeviklere öylesine sık ve öylesine yüksekten ders veren bir gazete için, kendi kendine bir yetersizlik belgesi vermek demektir.

Proletarya "devlet aygıtı"nı "ele geçirmek" ve "onu işletmek" ile *yetinemez.* Ama eski devlet aygıtında bas-

kıcı, görenekçi, iflâh olmazcasına burjuva olarak ne varsa *parçalayabilir* ve onu yeni bir aygıt ile, *kendisininki* ile değiştirebilir. Bu aygıt, İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleridir.

Novaya Jizn'in bu "devlet aygıtı"nı büsbütün unutmuş bulunması olgusunu çok şaşılacak bir şey olarak niteleme zorundayız. Teorik usavurmalarında böyle davranarak, *Novaya Jizn*'ciler, gerçeklikte kadetlerin siyasal pratikte yaptıklarını siyasal teoride yapmış oluyorlar. Çünkü, eğer proletarya ve devrimci demokrasinin yeni bir devlet aygıtına gerçekten *hiç bir gereksinmeleri yoksa,* o zaman Sovyetler *raison d'être*lerini* ve varolma hakkını yitirirler; o zaman kornilovcu kadetler, Sovyetleri yoketmek için gösterdikleri bütün çabalarında haklı olurlar!

Novaya Jizn'in bu şaşılacak teorik yanılgı ve bu siyasal körlüğü öylesine şaşırtıcıdır ki, hatta (*Novaya Jizn*'-in son Petrograd belediye Duması seçimlerinde kendileri ile güçbirliği yaptığı) enternasyonalist-menşevikler[276] bile bu nokta üzerinde bolşevikler ile belli bir yakınlaşma göstermişlerdir. Böylece, Martov arkadaşın Demokratik Konferansta[277] okuduğu Sovyetler çoğunluk bildirgesinde, şunu okuyoruz:

"... Devrimin ilk günlerinde gerçek halk güçlerinin güçlü atılımı ile kurulmuş bulunan İşçi, Asker ve Köylü Vekilleri Sovyetleri, devrimci devletin, eski rejim devletinin eskimiş atkısı (*trame*) yerine geçen yeni atkısını oluşturmuştur..."

Bunlar biraz süslü terimlerle söylenmiş: söylenişte gösterilen özen, siyasal düşüncedeki açıklık eksikliğini örtüyor. Sovyetler eski "atkı" yerine *henüz geçmedi,* ve bu eski atkı eski rejimin devleti *değil,* ama çarlığın *olduğu kadar* burjuva cumhuriyetin *de* devletidir. Ama, ne olur-

* Varlık nedeni. —ç.

sa olsun, Martov burada *Novaya Jizn*'cilerin yüz arşın üstündedir.

Sovyetler, ilkin, işçiler ve köylülerin, eski sürekli ordu gücü gibi halktan kopmuş olmayan, ama ona sıkı sıkıya bağlı silahlı gücünü oluştururlar; askeri bakımdan, bu güç eskisinden son derece daha güçlüdür; devrimci bakımdan, eşi bulunmaz bir şeydir. İkinci olarak, bu aygıt, yığınlar ile, halk çoğunluğu ile öylesine sıkı, öylesine kopmaz, öylesine kolaylıkla denetlenip yenilebilir bir ilişki kurmuştur ki, eski devlet aygıtında bunun hiç bir benzeri görülmemiştir. Üçüncü olarak, bu aygıt, seçime bağlı niteliği ve bileşimini, hiç bir bürokratik formalite olmaksızın, halkın isteğine göre değiştirme olanağı nedeniyle, daha öncekilerden çok daha demokratiktir. Dördüncü olarak, bu aygıt, en çeşitli meslekler ile sağlam bir bağ kurulmasını sağlar ve böylece, bürokrasiyi işe karıştırmaksızın, en çeşitli ve en derin reformların yapılabilmesini kolaylaştırır. Beşinci olarak, bu aygıt, öncünün, yani köylüler ve işçiler, *ezilen* sınıfların en bilinçli, en gözüpek, en ileri kesiminin bir örgütlenme biçimini sağlar; öyleyse bu aygıt, ezilen sınıflar öncüsünün, şimdiye değin olduğu gibi siyasal yaşam dışında, tarih dışında kalmış bulunan bu sınıflar *tüm engin yığınını,* kendisi aracıyla yetiştirebileceği, eğitebileceği, okutabileceği ve ardından sürükleyebileceği bir aygıttır. Altıncı olarak, bu aygıt, parlamentarizmin yararları ile aracısız ve dolaysız demokrasinin yararlarının birleştirilmesini, yani halkın seçilmiş temsilcilerinin kişiliğinde hem yasama görevinin ve *hem de yasaların uygulanmasının* birleştirilmesini sağlar. Burjuva parlamentarizmine oranla, demokrasinin gelişmesinde, evrensel bir önem taşıyan ileri bir adımdır bu.

1905'te, ancak birkaç hafta sürdükleri için, Sovyetlerimiz, deyim yerindeyse, ancak tohumsal bir varoluş gösterdi. O zamanki koşullar içinde, uyumlu ve eksiksiz

bir gelişmenin sözkonusu olamayacağı açıktır. Ve 1917 devriminde de, birkaç haftalık bir süre son derece kısa olduğu, ve özellikle: sosyalist-devrimci ve menşevik yöneticiler, Sovyetleri *alçalttıkları*, onları yöneticiler arası bir uyuşma siyasetinin gevezelik yeri durumuna, uzantısı durumuna düşürdükleri için, böyle bir gelişme henüz sözkonusu edilemez. Liber'lerin, Dan'ların, Çereteli'lerin, Çernov'ların yönetimi altında yaşayan Sovyetler, bozulmuş ve kokuşmuşlardır. Sovyetler ancak *tüm* devlet iktidarını ellerine alırlarsa gerçekten gelişebilir, görevlerini tam olarak yerine getirebilir ve olanaklarını sonuna değin geliştirebilirler; yoksa *yapacakları hiç bir şey yoktur*, yoksa tohum (ve uzun zaman bir tohum kalmak olanaksızdır) ya da oyuncaktan başka bir şey değildirler. "İktidar ikiliği", Sovyetlerin inme hastalığıdır.

Eğer devrimci sınıfların yaratıcı dehası Sovyetleri oluşturmasaydı, proleter devrim, Rusya'da umutsuz olurdu; çünkü, eski devlet aygıtı ile, proletarya, hiç kuşkusuz, iktidarı koruyamazdı, ve yeni bir aygıt da bir anda yaratılamaz. Sovyetlerin Çereteli ve Çernov tarafından alçaltılmasının acıklı öyküsü, "koalisyon" öyküsü, aynı zamanda Soyvetlerin küçük-burjuva yanılsamalardan kurtuluşları, *hangisi olursa olsun, bütün* burjuva koalisyonların yolaçtıkları tüm alçaklık ve pislikler üzerine yapmış bulundukları pratik irdeleme "araf"ından geçişleri öyküsüdür de. Bu "araf"ın Sovyetleri güçten düşürmediklerini, ama çelikleştirdiklerini umalım...

Eylül sonları - 1 (14) Ekim 1917 arasında yazılmıştır

Ekim 1917'de *Prosveşçeniye* dergisi n° 1-2'de yayımlanmıştır

HALK KOMİSERLERİ KONSEYİNİN ETKİNLİĞİ ÜZERİNE 11 (24) OCAK [1919] GÜNÜ RUSYA SOVYETLERİ III. KONGRESİNE SUNULAN RAPOR

(PARÇA)

ARKADAŞLAR, Halk Komiserleri Konseyi adına, size bu Konseyin, Sovyetler iktidarı ve Rusya Sovyetleri hükümetinin kurulmasından bu yana geçmiş bulunan 2 ay 15 gün içindeki etkinliği üzerine bir rapor sunacağım.

2 ay ve 15 gün, — işçilerin, tüm bir ülke ya da sömürücüler ve kapitalistler üzerinde bundan önceki iktidarının: 1871 Paris Komünü dönemindeki Parisli işçiler iktidarının varoluş süresinden topu topu beş gün çoktur bu.

Geriye doğru bir gözatarak ve onu 25 Ekimde kurulmuş bulunan Sovyetler iktidarı ile karşılaştırarak, her şeyden önce düşünmemiz gereken şey de, işte işçilerin bu

iktidarıdır. O zamanki proletarya diktatörlüğü ile bugünkü proletarya diktatörlüğü arasındaki bu karşılaştırma, uluslararası işçi hareketi tarafından atılmış bulunan dev adımı ve, savaş ve iktisadî yıkım tarafından yaratılan karmakarışık koşullara karşın, Rusya'daki Sovyetler iktidarının içinde bulunduğu son derece daha elverişli durumu, bize hemen gösterir.

2 ay ve 10 gün ayakta kaldıktan sonra, Komünü, bu Sovyetler iktidarı embriyonunu ilk kez olarak kurmuş bulunan Paris işçileri, Kaledin'in suç ortakları kadetlerin, menşeviklerin ve sağ sosyalist-devrimcilerin Fransız eşdeğerleri tarafından kurşunlanarak, yıkıldılar.

Fransız köylülerinin çok büyük bir çoğunluğunun ne anlamını ne de amacını anladığı bir işçi hükümetinin ilk deneyini, Fransız işçileri görülmemiş esirgemezlikler pahasına yaptılar.

Biz, çok daha elverişli koşullar içinde bulunuyoruz; çünkü Rus asker, işçi ve köylüleri, savaşım biçimlerini tüm dünyaya tanıtan bir aygıtı, sovyetik hükümeti kurmasını bildiler. Bir yanda Rus işçi ve köylülerinin durumu ile, öte yanda Paris proleterlerinin iktidarı arasındaki ayrım, işte her şeyden önce buna dayanır. Paris proleterlerinin aygıtı yoktu ve ülke onları anlamamıştı; oysa biz, biz baştan beri Sovyetler iktidarına dayandık ve, bu nedenle de, Sovyetler iktidarının yığınların engin çoğunluğunun en ateşli, en canla başla bağlı sevgi ve desteğine dayandığından ve, bunun sonucu, yenilmez olduğundan hiç bir zaman kuşku duymadık...

12 ve 13 Ocak 1919 günü Merkez
Yürütme Komitesi *İzvestia*'sında
yayımlanmıştır.

PROGRAMIN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ VE PARTİ ADININ DEĞİŞTİRİLMESİ ÜZERİNE 8 MART GÜNÜ (AKŞAM OTURUMU) RKP(B) OLAĞANÜSTÜ VIII. KONGRESİNE SUNULAN RAPOR

(PARÇA)

... Daha sonra görevimiz sovyetik devlet tipini karakterize etmektir. Ben bu konu üzerindeki görüşlerimi *Devlet ve Devrim*'de* açıklamaya çalıştım. Bana öyle geliyor ki, marksist devlet anlayışı, Batı Avrupa'da egemen olan resmî sosyalizm tarafından adamakıllı tahrif edilmişti, ve bu da Rusya'da sovyetik devrim ve Sovyetlerin kuruluşu ile doğrulanmış bulunmaktadır. Sovyetlerimiz henüz birçok bakımdan çok silik, çok eksiktir; çalışmalarını gözlemlemiş herhangi biri için bunda kuşku yok; ama önemli olan, tarihsel bir değer taşıyan, dünya sosya-

* Bkz: V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, c. 25, s. 412-531. —*Ed.*

lizminin gelişmesinde ileriye doğru bir adım oluşturan şey şudur ki, bu konuda yeni bir devlet tipi yaratılmıştır. Paris Komününde, bu iş ancak, tek bir kentte ve yapılan şeyin bilincine varılmaksızın, birkaç hafta sürmüştü. Hatta onu yaratan kimseler bile Komünün özünü anlamıyorlardı; harekete geçmiş bulunan yığınların sezgisel dehası ile davranmışlardı, ama Fransız sosyalizmi bölüntülerinden hiç biri yaptığı işin bilincinde değildi. Biz başka koşullar içindeyiz, çünkü Paris Komününün omuzlarına tırmanmış ve Alman sosyal-demokrasisinin uzun gelişmesinden yararlanmış olduğumuz için, Sovyetler iktidarını kurarken ne yapmış bulunduğumuzu açıkça görebiliyoruz. Sovyetlerin bütün eksiklik ve disiplinsizliğine karşın —bunlar ülkemizin küçük-burjuva niteliğinin kalıntılarıdır— halk yığınlarımız yeni bir devlet tipi yaratmıştır. Bu yeni tip devlet, bir tek kentte değil birçok milliyetin yaşadığı engin bir ülkede, haftalardan bu yana değil aylardan bu yana, işliyor. Bu sovyetik iktidar tipi, Sovyetlerin olmadığı, ama iktidarın gene yeni, proleter bir tipte olduğu Finlandiya gibi her bakımdan başka bir ülkeyi de kazandığına göre,[278] kendini kabul ettirmiş bulunmaktadır. Sovyetlerin, burjuva demokrasisinin yerini emekçi yığınlar öncüsünü birinci plana çıkaran yeni bir demokrasiye bırakan, bu yığınları yasamacı ve yürütmeci iktidar durumuna getiren, askerî savunmayı onlara bırakan, ve yığınları yeniden eğitmeye yetenekli bir aygıt yaratan, bürokrasisiz, polissiz, sürekli ordusuz yeni bir devlet tipi olduğunun kanıtı, teorik açıdan sözgötürmez bir doğruluktaki kanıtı da, işte budur. ...

İlk kez olarak: *Rusya Komünist Partisi VII. Kongresi* adlı kitapta
tanı olarak (küçük parçalar biçiminde)
yayımlanmıştır. Stenografik tutanak,
6-8 Mart 1918

PROLETER DEVRİM VE DÖNEK KAUTSKY

(PARÇA)

KAUTSKY, MARX'I NASIL BAYAĞI BİR LİBERALE DÖNÜŞTÜRÜYOR?

Kautsky'nin broşüründe incelediği temel sorun, proleter devrimin temel içeriği sorunudur, yani: proletarya diktatörlüğü. Bütün ülkeler için, özellikle ileri ülkeler için, hele savaşan ülkeler için, hele şu anda, çok büyük önem taşıyan bir sorun. Abartmaya düşmeden, tüm proleter sınıf savaşımının baş sorununun bu olduğu söylenebilir.

Kautsky, sorunu, "iki sosyalist akım arasındaki karşıtlığın" (yani bolşevikler ile bolşevik-olmayanlar arasındaki karşıtlığın) "*demokratik* yöntem ile *diktatörce* yöntem gibi temelden ayrı iki yöntem arasındaki karşıtlık" olduğu biçiminde koyar (s. 3).

Bu arada, Rusya'daki bolşevik-olmayanlara, yani menşevikler ile sosyalist-devrimcilere sosyalist diyerek, Kautsky'nin burjuvaziye karşı proletaryanın savaşımında bunların gerçekten tuttukları yere değil, ama adlarına, yani bir sözcüğe önem verdiğini belirtelim. Marksizmi anlayıp uygulamanın bundan iyisi, can sağlığı! Ama bu konuya gene döneceğiz.

Şimdilik işin özüne, Kautsky'nin "demokratik ve diktatörce yöntemler"in "temel karşıtlığı" üzerindeki büyük bulgusuna bakalım. Sorunun düğümü burada. Kautsky'nin broşürünün gizemi burada. Ve teorik planda öylesine şaşılası bir karışıklık, marksizmin öylesine bütünsel bir yadsınmadır ki bu, Kautsky, itiraf edelim, Bernstein'ı fersah fersah geride bırakmıştır.

Proletarya diktatörlüğü sorunu, burjuva devlet karşısında proleter devletin, burjuva demokrasisi karşısında proleter demokrasinin tutumu sorunudur. Bu, gün gibi açık, değil mi? Oysa Kautsky, tarih elkitaplarının yinelenmesinde kalıplaşmış bir öğretmen gibi, 20. yüzyıla sırtını dönmekte direnir ve, 18. yüzyıla dönerek, tüm bir paragraflar dizisi içinde, mutlakiyet ve feodalite karşısında burjuva demokrasisinin tutumu üzerindeki köhne düşünceleri, yüzüncü kez olarak, usanç verici bir biçimde geveler durur!

Tıpkı uykuda hep aynı şeyleri sayıklayan biri gibi.

İşlerin içyüzünden hiç bir şey anlamamanın ta kendisidir bu. Kautsky'nin, "demokrasiyi horgörme"yi (s. 11) vb. öğütleyen kişiler bulunduğunu tanıtlama çabalarına gülmekten başka bir şey yapılamaz. Bu türlü boş sözlerle, Kautsky, sorunu karanlıklaştırmaya, karmakarışık etmeye sürüklenir; çünkü sorunu, demokrasiyi *burjuva* demokrasisi olarak değil, ama genel olarak ele alan bir liberal olarak koyar. Hatta bu belgin sınıf kavramından sakınır, ve "önsosyalist" ("*présocialiste*") demokrasi-

den sözetmeye çalışır. Söz değirmenimiz, 63 sayfa üzerinden 20 sayfayı, broşürün aşağı yukarı üçte-birini, burjuva demokrasisini allayıp pullamaya ve proleter devrim sorunu üzerine bir örtü örtmeye yaradığına göre, burjuvazinin kulağına çok hoş gelecek bir gevezelik ile doldurmuştur.

Kautsky'nin broşürünün adı, gene de *Proletarya Diktatörlüğü* olmaktan geri kalmaz. Marx'ın öğretisinin *temel düşüncesinin* bu olduğu herkesçe bilinir. Ve Kautsky, konu yöresindeki bütün bu gevezelikten sonra, Marx'ın proletarya diktatörlüğü üzerindeki sözlerini anma *zorunda* kalır.

"Marksist" Kautsky bu işi *nasıl* yapar, işte işin en matrak yanı! Dinleyin daha iyi:

"Bu görüş biçimi [Kautsky'nin, demokrasinin horgörülmesi olduğunu söylediği görüş biçimi] Karl Marx'ın bir tek sözüne dayanır." 20. sayfada okunan şey, tastamam bu. Ve Kautsky, 60. sayfada bunu gene yineler ve "Marx'ın, proletarya diktatörlüğü üzerine, 1875'te bir mektupta bir kez kullanmış bulunduğu küçük sözü [harfi harfine!! *des Wortchens*] [bolşeviklerin] tam zamanında anımsadıklarını" söylemeye değin gider.

İşte Marx'ın o "küçük söz"ü:

"Kapitalist toplum ile komünist toplum arasında, kapitalist toplumun komünist topluma devrimci dönüşüm dönemi yer alır. Bu döneme, devletin proletaryanın devrimci diktatörlüğünden başka bir şey olamayacağı bir siyasal geçiş dönemi karşılık düşer."[279]

İlkin, Marx'ın tüm devrimci öğretisini özetleyen bu ünlü açındırmasını "bir tek söz" ve hatta "küçük bir söz" diye adlandırmak, marksizmi umursamamak, onu büsbütün yadsımak demektir. Kautsky'nin Marx'ı hemen hemen ezbere bildiğini; bütün yazdıklarına bakarak bir yargıya varmak gerekirse, masasının üzerinde ya da kafa-

sının içinde, alıntıları kolayca kullanabilmek için, Marx'ın bütün yazdıklarını özenle yerleştirdiği bir bölmeler dizisine sahip bulunduğunu unutmamalıyız. Kautsky, Marx ve Engels'in, mektuplarında olduğu kadar basılı yapıtlarında da, Komünden önce ve hele Komünden sonra, proletarya diktatörlüğünden *birçok kez* sözetmiş bulunduklarını *bilmiyor olamaz*. Kautsky, "proletarya diktatörlüğü" formülünün, proletaryanın burjuva devlet makinesini "parçalama" görevinin, Marx ve Engels'in, 1848 devrimleri deneyini ve daha da çok 1871 deneyini gözönünde tutarak, 1852'den 1891'e değin, *yani kırk yıl boyunca* sözünü etmiş bulundukları bu görevin, tarihsel bakımdan daha somut ve bilimsel bakımdan daha doğru bir anlatımından başka bir şey olmadığını bilmiyor olamaz.

Marksizmin, marksizm yorumlayıcısı Kautsky tarafından bu korkunç tahrifini nasıl açıklamalı? Eğer bu olayın felsefî temeli dikkate alınırsa, sorun diyalektik yerine eklektizm ve sofistiğin geçirilmesine indirgenir. Kautsky, bu yerine geçirme işinde ustalığa yükselmiştir. Siyasal ve pratik bakımdan, sorun oportünistler önünde, yani eninde sonunda burjuvazi önünde yaltaklanmaya indirgenir. Savaşın başlamasından sonra durmadan daha hızlı ilerleyen Kautsky, burjuvazi uşağı olarak davranırken, marksist olarak konuşma sanatında bir virtüöz olmuştur.

Marx'ın proletarya diktatörlüğü üzerindeki "küçük söz"ünü, Kautsky'nin nasıl "yorum"ladığı incelenince, buna daha çok inanılır. Dinleyin:

"Marx bu diktatörlüğü nasıl düşündüğünü daha ayrıntılı bir biçimde belirtmekten ne yazık ki geri kalmıştır..." (Döneğin kesinlikle yalan tümcesi, çünkü Marx ve Engels, Kautsky'nin, bu marksizm yorumlayıcısının, bile isteye bir yana bıraktığı bir dizi çok ayrıntılı bilgiler vermişlerdir)... "Harfi harfine, diktatörlük sözcüğü, demokrasinin kaldırılması anlamına gelir. Ama, harfi harfine

alınırsa, bu sözcüğün; hiç bir yasa ile bağlı olmayan bir tek bireyin kişisel iktidarı anlamına da geldiği kendiliğinden anlaşılır. Despotizmden, sürekli bir devlet kurumu olarak değil, ama aşırı bir geçiş önlemi olarak anlaşılması ile ayrılan kişisel iktidar.

" 'Proletarya diktatörlüğü' deyimi, dolayısıyla hiç de bir tek bireyin değil, ama bir tek sınıfın diktatörlüğü, Marx'ın burada sözcüğün harfi harfine anlamı ile diktatörlüğü düşünmediğini tanıtlar.

"O, burada, bir *hükümet biçiminden* değil, ama proletaryanın siyasal iktidarı eline geçirdiği her yerde zorunlu olarak meydana gelecek bir *durumdan* sözeder. Marx'ın, İngiltere ve Amerika'da geçişin barışçıl yoldan, yani demokratik yoldan olabileceğini düşünmesi de, onun burada bir hükümet biçimi düşünmediğini tanıtlar." (s. 20.)

Okurun, "teorisyen" Kautsky tarafından kullanılan yöntemleri açıkça anlayabilmesi için, bu usavurmayı kasten tam olarak veriyoruz.

Kautsky soruna diktatörlük "sözcük"ünün bir tanımı ile yanaşmak istemiş.

Çok iyi. Soruna istediği gibi yanaşmak herkesin kutsal hakkıdır. Yalnızca ciddî ve dürüst yaklaşım biçimini, dürüst olmayan yaklaşım biçiminden ayırdetmek gerekir. Soruna bu biçimde yanaşarak onu ciddî ciddî incelemek isteyen kişi, bu "sözcük" üzerindeki *kendi öz tanımını* vermelidir. O zaman, sorun açıkça ve besbelli bir biçimde konmuş olur. Kautsky hiç de böyle yapmaz. "Harfi harfine, diye yazar, diktatörlük sözcüğü, demokrasinin kaldırılması anlamına gelir."

İlkin, bu bir tanımlama değildir. Eğer Kautsky diktatörlük kavramının tanımından kaçınmak istiyorsa, sorunu bu biçimde incelemeyi seçmek neden?

İkincisi, bu, açıkça yanlış. Bir liberalin genel olarak "demokrasi"den sözetmesi doğaldır. Bir marksist ise sor-

maktan hiç bir zaman geri kalmayacaktır: "Hangi sınıf için?" Örneğin herkes bilir —ve "tarihçi" Kautsky de bilir— ki, ilkçağ kölelerinin ayaklanmaları, ve hatta büyük kaynaşmaları, ilkçağ devletinin özünü, yani *köleciler diktatörlüğünü* hemen açığa vuruyorlardı. Bu diktatörlük, köle sahipleri *arasındaki,* onlar *için* demokrasiyi kaldırıyor muydu? Herkes bilir ki, hayır.

"Marksist" Kautsky, sınıflar savaşımını "*unuttuğu*" için, şaşılacak bir saçmalık ve gerçeğe aykırı bir şey ileri sürmüştür.

Kautsky'nin liberal ve yanlış olumlamasının, marksist ve doğruya uygun bir duruma gelmesi için, şöyle demek gerekir: diktatörlük, zorunlu olarak, bu diktatörlüğü öbür sınıflar üzerinde uygulayan sınıf için demokrasinin kaldırılması anlamına gelmez, ama zorunlu olarak, diktatörlüğün kendisi üzerinde ya da kendisine karşı uygulandığı sınıf için demokrasinin kaldırılması (ya da esas olarak sınırlandırılması, bu da kaldırma biçimlerinden biridir) demektir.

Ama bu olumlama ne kadar doğru olursa olsun, diktatörlüğü tanımlamaz.

Kautsky'nin bundan sonraki tümcesini inceleyelim:

"... Ama, harfi harfine alınırsa, bu sözcüğün, hiç bir yasa ile bağlı olmayan bir tek bireyin kişisel iktidarı anlamına da geldiği kendiliğinden anlaşılır..."

Rasgele burnunu şuraya buraya sokan kör bir köpek yavrusu gibi, Kautsky burada, bile bile yapmadan, doğru *bir* düşüncenin üstüne basmıştır (yani diktatörlüğün hiç bir yasa ile bağlı olmayan bir iktidar olduğu); *bununla birlikte* bir diktatörlük tanımı *vermemiş,* ve ayrıca diktatörlüğün bir tek bireyin iktidarı olduğu yolundaki o açık tarihsel gerçeğe-aykırılığı ileri sürmüştür. Diktatörlük bir kişiler topluluğu, bir oligarşi, bir sınıf vb. tarafından da uygulanabildiğine göre, bu, etimolojik bakım-

dan* bile doğru değildir.

Kautsky daha sonra diktatörlük ile despotizm arasındaki ayrımı belirtir; ama, savı açıkça yanlış olsa da, bizi ilgilendiren sorun ile hiç bir ilgisi olmadığı için, üzerinde durmayacağız. Kautsky'nin 18. yüzyıla bakmak için 20. yüzyıla, ilkçağa bakmak için 18. yüzyıla sırt çevirme eğinimi bilinir; ve bir kez diktatörlüğe eriştikten sonra, Alman proletaryasının bunu gözönünde tutacağını, ve Kautsky'yi, örneğin bir liseye ilkçağ tarihi öğretmeni olarak atayacağını umarız. Despotizm üzerine ince eleyip sık dokuyarak proletarya diktatörlüğü tanımlamasının içinden çıkmak, aşırı bir budalalık ya da çok beceriksiz bir düzenbazlık kanıtı vermek demektir.

Sonuç: Diktatörlükten sözetmeye girişen Kautsky, hiç bir tanımlama vermeksizin, herkesçe bilinen birçok gerçeğe-aykırılık ileri sürmüştür! Eğer entelektüel yeteneklerine güvenecek yerde, belleğine başvursaydı, Marx'ın diktatörlükten sözettiği bütün örnekleri "bölme"lerinden çıkartabilirdi. O zaman, kuşkusuz ya aşağıdaki tanımı, ya da öz bakımdan eşdeğer bir tanımı elde etmiş olurdu:

Diktatörlük, doğrudan doğruya zora dayanan ve hiç bir yasa ile bağlı olmayan bir iktidardır.

Proletaryanın devrimci diktatörlüğü, proletaryanın burjuvazi üzerinde uyguladığı, zor aracıyla kazanılıp sürdürülen, hiç bir yasa ile bağlı olmayan bir iktidardır. Ve bilginler bilgini Bay Kautsky'den "zorla fethetme" zorunda olduğumuz şey, işte bu basitin basiti, (kapitalistler tarafından satınalınmış o küçük-burjuva ayaktakımının yukarı katmanları olan bütün ülkeler sosyal-emperyalistlerini değil, ama yığını temsil eden) her bilinçli işçi için gün gibi açık gerçek, kurtuluşları için savaşan sömürülenlerin her temsilcisi için ortada, ve her marksist için

* Sözcük kaynak bilimi bakımından. —ç.

sözgötürmez bir şey olan bu gerçektir! Bunu nasıl açıklamalı? Burjuvazinin hizmetinde aşağılık karaçalıcılar durumuna gelmiş bulunan II. Enternasyonal önderlerinin iliklerine işlemiş kölelik ruhu ile.

Kautsky ilkin, diktatörlük sözcüğünün harfi harfine anlamının bir tek bireyin diktatörlüğü olduğu yolundaki o açık saçmalığı olumlayarak yutturmaca yapar; sonra —bu tahriften yola çıkarak!— "buna göre", sınıf diktatörlüğü deyiminin, Marx'ta harfi harfine anlamını *taşımadığını* (ama diktatörlüğün, devrimci zor değil, dikkat edin, burjuva demokrasisi altında çoğunluğun "barışçıl" fethi anlamına geldiğini) açıklar.

Önemli olan, görüyor musunuz, "durum" ile "hükümet biçimi" arasında bir ayrım yapmaktır. Çok derin bir ayrım, tıpkı kafasızca düşünen bir adamın budalalık "durum"u ile, budalalıklarının "biçim"i arasında bir "ayrım" yapıyormuşuz gibi!

Kautsky, diktatörlüğü bir "egemenlik durumu" olarak sunma *gereksinmesini* duyar (bir sonraki sayfada, s. 21, kullandığı deyim tıpatıp bu), çünkü o zaman *devrimci zor, zorlu devrim yokolur*. "Egemenlik durumu", herhangi bir çoğunluğun... "demokrasi" altında varoluşunu içeren bir durumdur! Bu hileli hokkabazlık sayesinde, *devrim* düpedüz *yokolur*.

Ama oyun çok kabadır, ve Kautsky'ye hiç bir yararı dokunmayacaktır. Diktatörlüğün, bir sınıfın bir başka sınıfa karşı —dönekler için öylesine tatsız— bir *devrimci zor* "durumu"nu içerdiği ve böyle bir durum anlamına geldiği, "göze batacak kadar açık" bir gerçektir. "Durum" ile "hükümet biçimi" arasındaki ayrımın saçmalığı, kendini bütün açıklığı ile gösterir. Burada hükümet biçiminden sözetmek alıklığın daniskasıdır, çünkü her yumurcak, krallık ile cumhuriyetin iki ayrı hükümet biçimi olduklarını bilir. Bu iki hükümet biçiminin *her ikisinin de,* ka-

pitalist rejimdeki bütün öbür geçici "hükümet biçimleri" gibi, *burjuva devletin,* yani *burjuvazi diktatörlüğünün* çeşitlerinden başka bir şey olmadıklarını Bay Kautsky'ye tanıtlamak gerek.

Ensonu, hükümet biçimlerinden sözetmek, burada açık açık hükümet biçiminden değil, ama *devlet* biçimi ya da tipinden sözeden Marx'ı budalaca, ama çok da kaba bir biçimde tahrif etmek demektir.

Burjuva devlet makinesini zorla yıkmadan ve onun yerine, Engels'e göre, "artık sözcüğün gerçek anlamında bir devlet olmayan"[280] bir *yenisini* geçirmeden, proleter devrim olanaksızdır.

Kautsky bütün bunları elçabukluğuna getirme, soysuzlaştırma gereksinmesini duyar: dönek konumu bunu böyle gerektirir.

Bakın ne sefil kaçamaklara başvurur.

Birinci kaçamak... "Marx'ın, İngiltere ve Amerika'da geçişin barışçıl yoldan, yani demokratik yoldan olabileceğini düşünmesi de, onun burada bir hükümet biçimi düşünmediğini tanıtlar..."

*Hükümet biçimi*nin burada hiç bir yeri yok, çünkü burjuva *devlet* için karakteristik olmayan, örneğin militarizmin yokluğu ile ayırdedilen krallıklar, ve onun bütün ayırıcı niteliklerini, örneğin militarizm ve bürokrasiyi taşıyan cumhuriyetler de vardır. Herkesçe bilinen tarihsel ve siyasal bir olgudur bu, ve Kautsky bunu tahrif etme başarısını gösteremeyecektir.

Eğer Kautsky ciddî ve dürüst bir biçimde düşünce yürütmek isteseydi, kendi kendine şöyle sorardı: Devrime ilişkin ve istisna nedir bilmeyen tarihsel yasalar var mıdır? Ve yanıtı da şu olurdu: Hayır, yoktur. Bu yasalar ancak tipik olan, Marx'ın bir gün ortalama, normal, tipik kapitalizm anlamında, "ideal" olarak nitelendirmiş bulunduğu şeyi gözönünde tutarlar.

Sonra, 70 yıllarında İngiltere ve Amerika'yı *konumuz bakımından* bir istisna durumuna getiren bir şey var mıydı? Bilimin tarihsel sorunlar düzeyindeki isterlerinden azbuçuk bilgili herkes için, bu sorunun sorulması gerektiği açıktır. Bundan sakınmak, bilimi tahrif etmek, safsatalarla oynamak demektir. Bu soru bir kez sorulduktan sonra, yanıttan kuşkuya düşülemez: Proletaryanın devrimci diktatörlüğü, burjuvaziye karşı uygulanan *zordur*; ve bu zor *özellikle*, Marx ve Engels'in (özellikle *Fransa'da İç Savaş*'ta ve bu yapıtın önsözünde) birçok kez ve en belirgin bir biçimde açıkladıkları gibi, *militarizm* ve *bürokrasi*nin varoluşu ile zorunlu kılınmıştır. Oysa, Marx'ın gözlemini yaptığı çağ olan 19. yüzyılın tam da 70 yıllarında, tastamam İngiltere'de ve Amerika'da, işte bu kurumların ta kendileridir ki, *yok idiler*. (Şimdi hem İngiltere'de, hem de Amerika'da, *varlar*.)

Dönekliğinin üstünü örtmek için, Kautsky her adımda, sözcüğün tam anlamı ile gözboyacılık yapma zorunda!

Ve, bile isteye yapmaksızın, asıl niyetini nasıl açığa vurduğuna dikkat edin; şöyle yazmış: "barışçıl yoldan, *yani demokratik yoldan*"!!

Diktatörlüğü tanımlarken, Kautsky bütün gücü ile, bu kavramın egemen özelliğini, yani devrimci *zoru* okurdan gizlemeye çalışmıştır. Ve şimdi gerçek ortaya çıkar: sözkonusu olan, *barışçıl devrim* ile *zorlu devrim* arasındaki karşıtlıktır.

Tavşan işte burada yatar. Kaçamaklar, safsatalar, tahrifler; *zorlu* devrimi *savuşturmak*, dönekliğini, *liberal* işçi siyasetinden yana, yani burjuvaziden yana geçişini gizlemek için, Kautsky, bütün bunlara gereksinme duyar. Tavşan işte burada yatar.

"Tarihçi" Kautsky tarihi öylesine bir utanmazlıkla bozar ki, esas olanı "unutur": doruk noktası tam da 1870 ile 1880 arasında bulunan öntekelci (*prémonopoliste*) ka-

pitalizm, İngiltere ve Amerika'da özellikle belirtili olan temel *iktisadî* nitelikleri nedeniyle, kendini —tüm ölçüler saklı— en yüksek barışçıllık ve liberalizm ile gösteriyordu. Emperyalizme gelince, o, yani ancak 20. yüzyılda olgunlaşan tekelci kapitalizm, temel *iktisadî* nitelikleri nedeniyle, kendini en düşük barışçıllık ve liberalizm ile, militarizmin en yüksek ve en genelleşmiş gelişmesi ile gösterir. Barışçıl ya da zorlu devrimin hangi noktaya değin tipik ya da olası olduğu incelenirken bunu "gözden kaçırmak", burjuvazinin en bayağı uşağı düzeyine düşmek demektir.

İkinci kaçamak: Paris Komünü, proletarya diktatörlüğü idi; oysa, o *genel* oy ile, yani burjuvazi seçim haklarından yoksun bırakılmaksızın, yani "*demokratik olarak*" seçilmişti. Ve Kautsky bayram eder: "... Marx için [ya da Marx'a göre] proletarya diktatörlüğü, proletaryanın çoğunluğu oluşturduğu, arı demokrasiden zorunlu olarak çıkan bir durum idi" (*bei überwiegendem Proletariat,* s. 21).

Kautsky'nin bu kanıtı öylesine eğlendirici ki, gerçekten, itirazların seçiminde gerçek bir *embarras de richesses** duyuluyor. İlkin, burjuvazinin en seçme katmanının, kurmayının, kaynağının, Paris'ten Versailles'a kaçmış olduğu bilinir. "Sosyalist" Louis Blanc Versailles'da bulunuyordu, bu da Kautsky'nin, sosyalizmin "bütün akımları"nın Komüne katıldıkları yolundaki sözlerinin yanlışlığını gösterir. Paris halkının, biri militan ve siyasal olarak etkin tüm burjuvaziyi biraraya getiren iki savaşçı kamp biçiminde bölünmesini, "genel oy" ile birlikte, "arı demokrasi" olarak göstermek gülünç değil mi?

İkincisi, Komün, Versailles'a karşı, *Fransa* işçi hükümeti olarak burjuva hükümete karşı savaşıyordu. Fran-

* Zenginlik sıkıntısı. —ç.

sa'nın yazgısını kararlaştıran Paris olduğuna göre, "arı demokrasi" ile "genel oy"un burada ne işi var? Marx tüm ülkenin malı olan Fransa Bankasına elkoymamakla Komünün bir yanlışlık yaptığını düşünürken,[281] "arı demokrasi" ilkeleri ve uygulamasından mı esinleniyordu?

Hiç kuşkusuz, görülüyor ki Kautsky polisin, insanların "hep birlikte" gülmesini yasakladığı bir ülkede yazıyor, yoksa bu gülme onu öldürürdü.

Üçüncü olarak, Engels'in Komün üzerine, o... "arı demokrasi" açısından verdiği şu aşağıdaki yargıyı, Marx ve Engels'i ezbere bilen Bay Kautsky'ye büyük bir saygı ile anımsatmakta kendimi özgür göreceğim:

"Bu baylar" (karşı-otoriteciler) "bir devrim görmüş müdürler hiç? Bir devrim, kuşkusuz olabilecek en otoriter şeydir. Nüfusun bir bölümünün, tüfek, süngü ve top gibi, söz uygun düşerse otoriter araçları bolca kullanarak, kendi iradesini nüfusun öbür bölümüne zorla dayattığı bir eylemdir bu. Yenen parti, egemenliğini, silahlarının gericilerde uyandırdığı korkuya dayanarak sürdürme zorundadır. Paris Komünü, eğer burjuvaziye karşı silahlanmış bir halkın otoritesini kullanmasaydı, bir günden çok tutunabilir miydi? Tersine, onu bu otoriteyi çok az kullanmış olmakla kınayamaz mıyız?"[282]

Alın size "arı demokrasi"! Sınıflara bölünmüş bir toplumda, genel olarak "arı demokrasi"den sözetmeye kalkışan tatsız tuzsuz hamkafayı, yani (40 yıllarının Fransız ya da 1914-1918'in Avrupalı anlamındaki) "sosyal-demokrat"ı, Engels kimbilir nasıl makaraya alırdı!

Ama bu kadarı yeter. Kautsky tarafından ileri sürülen bütün saçmalıkları bir bir saymak olanaksız iş, çünkü tümcelerinin herbiri bir döneklik uçurumu.

Marx ve Engels, Paris Komünü üzerine derin bir tahlil yapmışlar, onun değiminin "varolan devlet makinesi"ni *parçalamaya, yıkmaya* girişmek olduğunu göstermişler-

dir. Bu noktanın onların gözünde öylesine büyük bir önemi vardı ki, 1872'de *Komünist Manifesto*'nun (yer yer) "eskimiş" programında yaptıkları *tek* düzeltmeyi bu oluşturur.[283] Marx ve Engels, Komünün ordu ve börokrasiyi kaldırdığını, *parlamentarizmi* kaldırdığını, "o asalak ur olan devlet"i yıktığını, vb. göstermişlerdir. Oysa, bilgeler bilgesi Kautsky, gece takkesi başında, liberal profesörlerin bin kez anlattıkları şeyi yineler durur: "arı demokrasi" üzerine masallar.

Rosa Luxembourg, 4 Ağustos 1914 günü, Alman sosyal-demokrasisinin bundan böyle *kokmuş bir ceset* olduğunu söylemekte çok haklı idi.

Üçüncü kaçamak: "Her ne kadar diktatörlükten bir hükümet biçimi olarak sözediyorsak da, bir sınıf diktatörlüğünden sözedemeyiz. Çünkü bir sınıf, daha önce belirtmiş bulunduğumuz gibi, ancak egemen olabilir, ama hükümet edemez..." Hükümet edenler "örgüt"ler ya da "parti"lerdir.

Her şeyi karmakarışık ediyorsunuz, her şeyi tiksinç bir biçimde karmakarışık ediyorsunuz bay "Halt-karıştırıcı danışman"! Diktatörlük bir "hükümet biçimi" değildir — bir gülünçlüktür bu! Ayrıca Marx "hükümet biçimi"nden değil, ama *devlet* biçim ya da tipinden sözeder. Bu ikisi aynı şey değil, ama kesinlikle değil. Aynı biçimde, bir *sınıf*ın hükümet edemeyeceği de kesinlikle yanlış; böylesine bir budalalık, ancak burjuva parlamento dışında hiç bir şey görmeyen ve "yönetici partiler" dışında hiç bir şeye önem vermeyen bir "parlamenter salak"tan gelebilir. Avrupa'nın herhangi bir ülkesi, Kautsky'ye egemen bir *sınıf* tarafından hükümet örnekleri verecektir; ortaçağdaki toprak beylerinin durumu, yetersiz örgütlenmelerine karşın, böyle olmuştur.

Özetleyelim. Kautsky, Marx'ı bayağı bir liberal durumuna getirerek, proletarya diktatörlüğü fikrini en gö-

rülmemiş biçimde bozmuş, yani kendisi, "arı demokrasi" üzerine yavan sözler döktürerek, *burjuva* demokrasisinin sınıf içeriğini gizleyip gölgelendiren, her şeyden çok ezilen sınıfın *devrimci zorundan* korkan bir liberal düzeyine düşmüştür. "Proletaryanın devrimci diktatörlüğü" fikrini, ezilen sınıfın eziciler üzerinde devrimci zor kullanmasını ortadan kaldıracak biçimde "yorum"layarak, Kautsky, Marx'ın liberal bozulması dünya rekorunu kırmıştır. Dönek Bernstein, artık dönek Kautsky yanında ancak bir fino köpeği olarak görünüyor.

Ekim 1918'de, en geç 10
Kasım 1918'de yazılmıştır

"Komünist" Yayınları tarafından,
1918'de Moskova'da broşür olarak
yayımlanmıştır

AVRUPA VE AMERİKA İŞÇİLERİNE MEKTUP

(PARÇA)

... Tarihsel ve evrensel planda, "Sovyetler iktidarı". proletarya diktatörlüğünün gelişmesinin ikinci adımı, ya da ikinci evresidir. Paris Komünü, onun ilk adımı idi. Komünün içerik ve önemi üzerine Marx tarafından *Fransa'da İç Savaş*'ında verilmiş bulunan dâhice tahlil, Komünün *yeni tip* bir devleti, *proleter devleti* yarattığını göstermiştir. Her devlet, en demokratik cumhuriyet dahil, bir sınıfın bir başka sınıf tarafından baskı altında tutulmasına yönelik bir makineden başka bir şey değildir. Proleter devlet, burjuvazinin proletarya tarafından bastırılması için bir makinedir; ve bu bastırma, büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin, tüm burjuvazi ve onun bütün

kuyruklarının, bütün sömürücülerin, alaşağı edilmeleri başladığı zaman, mülksüzleştiricilerin mülksüzleştirilmesi başladığı zaman, gösterdikleri zorlu, amansız, hiç bir şey önünde durmayan direnç nedeni ile, zorunludur...

21 Ocak 1919 günü yazılmıştır

24 Ocak 1919 günü Pravda n° 16'da ve *Merkez Yürütme Komitesi İzvestia*'sı n° 16'da yayımlanmıştır

BURJUVA DEMOKRASİSİ VE PROLETARYA DİKTATÖRLÜĞÜ ÜZERİNE, 4 MART 1919 GÜNÜ KOMÜNİST ENTERNASYONAL I. KONGRESİNE SUNULAN TEZLER VE RAPOR

(PARÇA)

5. İşçi yığınlarının ona karşı içten ve sıcak bir sevgi beslediklerini bildikleri için, kendini sosyalist göstermek isteyen herkes tarafından sözlerle göklere çıkarılan Paris Komünü, burjuva parlamentarizmi ve burjuva demokrasisinin, ortaçağa oranla son derece ileri, ama proleter devrim çağında tepeden tırnağa zorunlu olarak yeniden düzeltilmeleri gereken bu kurumların, tarihsel olarak saymaca (*conventionnel*) niteliği ile sınırlı değerini çok çarpıcı bir biçimde göstermiştir. Komünün tarihsel anlam ve önemini herkesten daha iyi değerlendirmiş, ve tahlilinde, ezilen sınıflara, varlıklı sınıfların halkı parlamentoda "temsil edecek ve bastıracak" (*ver-und zertreten*) vekil-

lerini birkaç yılda bir kez seçme hakkının verildiği burjuva demokrasisi ve burjuva parlamentarizminin sömürücü niteliğini göstermiş bulunan, Marx'ın ta kendisidir.[284] Sosyalizm dönekleri, "genel olarak demokrasi" üzerindeki eski burjuva yavelerini dillerine dolayarak, Paris Komünü deneyi ile onun somut derslerini, tam da bütün dünyayı kucaklayan sovyetik hareket, herkesin gözleri önünde Komünün başladığı işi sürdürdüğü şu sırada, unutuyorlar. Komün hiç bir zaman parlamenter bir kuruluş olmadı.

6. Sonra, Komünün önemini oluşturan şey, burjuva devletin bürokratik, adlî, askerî, polissel aygıtını tepeden tırnağa parçalamaya, yıkmaya, ve onun yerine işçi yığınlarının, yasama ve yürütme güçlerinin ayrılığını tanımayan özerk bir örgütünü geçirmeye girişmiş bulunmasıdır. Güncel bütün burjuva demokratik cumhuriyetler, sosyalizm döneklerinin gerçeği tefe koyarak proleter olarak nitelendirdikleri Alman cumhuriyeti dahil, bu devlet aygıtını korurlar. Bundan ötürü, "genel olarak demokrasi"den yana çığlıkların, burjuvazinin ve onun sömürücü ayrıcalıklarının savunmasından başka bir şey olmadıkları, bir kez daha göze çarpar.

19. Eski aygıtı, yani kapitalizm altında, hatta en demokratik cumhuriyetlerde bile, kaçınılmaz olarak varlığını sürdürmüş ve sürdürecek olan, ve gerçekte işçiler ve emekçilerden yana demokrasinin kurulması karşısında en büyük engeli oluşturan bürokratik ve adlî burjuva aygıtı bir seferde parçalama ve yıkmaya yalnız sovyetik devlet örgütü gerçekten yeteneklidir. Paris Komünü bu yol üzerinde ilk adımı, tarihsel ve evrensel bir anlam ve önem taşıyan ilk adımı attı, ve Sovyetler iktidarı da ikincisini.

6 Mart 1919 günü *Pravda* n° 51
ile Merkez Yürütme Komitesi
Izvestia'sı n° 51'de yayımlanmıştır

AÇIKLAYICI NOTLAR

[1] Uluslararası Emekçiler Derneği [Birinci Enternasyonal —ç.] Genel Konseyinin Fransa'da iç savaş üzerindeki çağrısı, bilimsel komünizmin önemli yapıtlarından biridir. Marksist öğretinin sınıflar savaşımı, devlet, devrim ve proletarya diktatörlüğü üzerindeki savları, bu yapıtta, Komünün öğrettiği şeyler temeli üzerinde, yeni bir açındırma bulurlar.

Paris Komününün ilânından hemen sonra, Marx bu konudaki Alman, İngiliz ve Fransız gazete makaleleri, Paris'ten gelen mektuplardaki bilgiler vb. gibi bütün verileri toplar ve titizlikle irdeler. Genel Konseyin 18 Nisan 1871 günlü oturumunda, tüm Enternasyonal üyeleri için, "savaşımın Fransa'daki genel eğilimi" üzerine bir çağrı (*Adresse*) yayınlanmasını önerdi; bu çağrıyı yazmakla görevlendirildi. Marx bundan sonra hemen işe koyuldu ve bütün mayıs ayı boyunca çalışma-

sını sürdürdü; *Fransa'da İç Savaş*'ın birinci ve ikinci taslaklarını yazdı ve daha sonra kesin metnin düzenlenmesine girişti. 30 Mayıs 1871 günü, Paris'teki son barikatın da düşmesinden iki gün sonra, Genel Konsey, Marx'ın okumuş bulunduğu *Fransa'da İç Savaş* metnini oybirliği ile onayladı.

Fransa'da İç Savaş, 13 Haziran 1871 günü, Londra'da İngilizce olarak yayımlandı. Birinci baskı çabucak tükendiğinden, az sonra işçiler arasında indirimli fiyatla satılan ikinci bir İngilizce baskı yayımlandı. Marx bu baskıda, ilk baskıda bulunan dizgi yanlışlıklarını düzeltti; "Ekler"e ikinci bir belge eklendi. Genel Konseyin çağrıyı imzalayan üyeler listesinde bazı değişiklikler oldu: burjuva basında çağrı ile uyuşmazlıklarını dışavurmuş ve Genel Konseyden ayrılmış bulunan *trade-union*cu Lucraft ve Odger'in adları silindi ve Genel Konseyin yeni üyelerinin adları eklendi. Ağustos 1871'de, *Fransa'da İç Savaş*'ın, Marx'ın daha önceki baskılarda bulunan bazı yanlışlıkları düzelttiği üçüncü bir baskısı yayımlandı.

1871 ve 1872 yıllarında, *Fransa'da İç Savaş*, Fransızca, Almanca, Rusça, İtalyanca, İspanyolca ve Hollandacaya çevrildi, çeşitli Avrupa ülkeleri ve ABD'de devirli basında ve ayrıbasımlar biçiminde yayımlandı.

Engels tarafından yapılan Almanca çeviri, Almanya Sosyal-Demokrat Partisi (ayzenahçılar) merkez organı *Der Volksstaat* gazetesinde Haziran-Temmuz 1871'de, ve kısmen Enternasyonalin İsviçre'deki Alman seksiyonları organı *Der Vorbote* dergisinde (Ağustos-Ekim 1871 sayısında), sonra da Leipzig'de broşür biçiminde yayımlandı. Metni çevirirken, Engels onda bazı küçük değişiklikler yaptı. 1876'da, Paris Komününün beşinci yıldönümü nedeniyle, *İç Savaş*'ın, metne bazı belginlikler getirilmiş bulunan yeni bir Almanca baskısı yayımlandı.

1891'de, *Fransa'da İç Savaş*'ın, Paris Komününün yirminci yıldönümü için yeni bir baskısını hazırlarken, Engels metni bir kez daha gözden geçirdi ve yeni bir giriş yazdı. Engels bu baskıda, Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyini, Fransız-Alman savaşı üzerine, daha sonraki baskılarda *Fransa'da İç Savaş* ile birlikte yayımlanması âdet olan Marx tarafından yazılmış birinci ve ikinci çağrısına da yer verdi.

Fransa'da İç Savaş, Fransızcada ilk kez olarak Brüksel'de, Enternasyonalin Belçika seksiyonlar organı *Internationale* gazetesinde, Temmuz-Eylül 1871'de yayımlandı. 1872'de, Brük-

sel'de, kendisine ulaştırılan provalarda birçok düzeltmeler yapan ve birçok parçaları yeniden çeviren Marx tarafından gözden geçirilmiş bir çeviride, Fransızca bir ayrıbasım yayımlandı.

Fransa'da İç Savaş'ın ilk Rusça çevirisi 1871'de Zürih'te yayımlandı; bu metin sonradan birçok kez yeniden basıldı ya da teksir edildi. 1905'te, *Fransa'da İç Savaş*, 1871 Almanca baskısından çevrilerek, V. Lenin'in yönetimi altında Rusça olarak yayımlandı ("Brevestnik" Yayınları, Odesa). — 35, 72.

[3] Bu giriş, Marx'ın yapıtının, 1891'de, Almanya Sosyal-Demokrat Partisi tarafından, Paris Komününün 20. yıldönümü nedeniyle yayımlanmış bulunan Almanca üçüncü baskısı için Engels tarafından yazılmıştır. Engels, Paris Komünü deneyi ile onun *Fransa'da İç Savaş*'ta Marx tarafından yazılan teorik genelleştirilmesinin tarihsel anlam ve önemini belirttikten sonra, özellikle Komün üyesi blankiciler ile prudoncuların etkinliği üzerinde durarak, Paris Komünü tarihi ile ilgili bazı katmalarda bulunuyordu. — 37.

[3] *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* Aralık 1851-Mart 1852 arasında yazıldı. Fransa'daki 1848-1851 devrim olaylarının tahliline dayanan Marx, bu yapıtta tarihsel materyalizmin, sınıflar savaşımı ve proleter devrimin, proletarya diktatörlüğünün başlıca savlarını açındırır. Muzaffer proletarya için burjuva devlet makinesini kırma zorunluluğu üzerindeki, *Fransa'da İç Savaş*'ta açındırılmış bulunan tez, ilk kez olarak bu yapıtta formüle edilmiş bulunur. Bkz: Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, Sol Yayınları. Ankara 1976. — 38, 366.

[4] Sözkonusu olan, Alman halkının, Napoléon egemenliğine karşı ulusal kurtuluş savaşıdır (1813-1814). — 38, 59.

[5] Alman gerici çevreleri, napolyoncu Fransa'ya karşı savaşları izleyen dönemde, Alman devletlerindeki gerici rejime karşı çıkan ve Almanya'nın birleştirilmesini isteyerek siyasal gösteriler düzenleyen muhalefet hareketi üyelerine *demagog* adını veriyorlardı. Bu hareket esas olarak aydınları ve öğrencileri, özellikle jimnastik derneklerini ilgilendirdi. Kamu güçleri "demagog"ları kovuşturdular. — 38.

[6] *Sosyalistlere karşı olağanüstü yasa,* Almanya'da 21 Ekim 1878'de kabul edildi. Tüm sosyal-demokrat örgütler, işçi yığın örgütleri, işçi basını yasaklandı, sosyalist yayınlara elkondu, sosyal-demokratlar baskı altına alındı. İşçi hareketinin baskısı altında, 1 Ekim 1890 günü bu yasa kaldırıldı. — 38.

[7] *Belleville,* aynı addaki bir tepe üzerinde. Komünün son savunma yeri olan Paris işçi mahallesi. Mayıs 1871'de bu mahallede sokak savaşları verildi. — 39.

[8] Paris proletaryasının, Fransız burjuvazisi tarafından canavarca bastırılan, 23-26 Haziran arasındaki kahramanca ayaklanması. Bu ayaklanma, proletarya ile burjuvazi arasındaki büyük iç savaş tarihinde ilk ayaklanmadır. Haziran ayaklanmasının yenilgisi, Avrupa'da karşı-devrimin bir saldırı işareti oldu. — 40, 69, 79, 89, 106, 148, 292, 300.

[9] *Orleancılar,* Temmuz 1830 devriminden sonra iktidara gelen ve 1848'de devrilen, Bourbon'lar hanedanının küçük kolu olan Orléans ailesi yandaşları; bunlar malî aristokrasi ile büyük burjuvazinin çıkarlarını temsil ediyorlardı.

Lejitimistler, 1792'de devrilen Bourbon'ların yandaşları, büyük toprak soyluluğu ile yüksek din adamları katmanının çıkarlarını temsil ediyorlardı; parti, 1830'da, bu hanedanın ikinci dirilişinden sonra oluştu. İkinci imparatorluk boyunca (1852-1870), halk desteğinden yararlanmayan lejitimistler, siyasal yergiler yayımlamakla yetindiler; yeniden etkinliğe 1871'de, karşı-devrimci güçlerin Paris Komününe karşı genel seferberliği sırasında geçtiler.

Bonapartçılar, Birinci (1804-1814) ve İkinci İmparatorluğun yıkılmasından sonra, Fransa'da Bonapartlar hanedanının yeniden kurulması yandaşları. — 41, 69, 82, 119, 167, 175, 248.

[10] Burda, 10 Aralık 1848'den sonra Fransız cumhurbaşkanlığı görevinde bulunan Louis Bonaparte tarafından gerçekleştirilen 2 Aralık 1851 hükümet darbesi sözkonusu ediliyor. Ülkenin yasama meclisi ve Danıştay gibi başlıca örgenlikleri o gün dağıtıldılar. Birçok milletvekili tutuklandı, otuziki ilde sıkıyönetim ilân edildi, sosyalist ve cumhuriyetçi liderler Fransa dışına atıldılar. 14 Ocak günü, iktidarı başkanın ellerinde toplayan yeni bir anayasa oylandı; 2 Aralık 1852 günü de, Louis Bonaparte, Napoléon III adı altında, Fransızların imparatoru ilân edildi. — 41, 70, 98, 170.

[11] *1866 Avusturya-Prusya Savaşı,* Prusya'nın zaferi ile, bu iki ülke arasındaki uzun bir yarışmaya son verdi ve Prusya'nın desteği altında Almanya'nın birleşmesini önceden belirledi. Prusya, İtalya ile ittifak kurduğundan, birçok Alman devleti Avusturya'nın yanındaydı. Prag Barış Antlaşması uyarınca, Avusturya Schleswig-Holstein dükalığı üzerindeki haklarını Prusya'ya devrediyor, ona önemsiz bir ödenti ödü-

yor ve Venedik'i de İtalya'ya bırakıyordu. Viyana kongresi tarafından 1815'te kurulan ve otuzdan çok Alman devletini biraraya getiren Cermen Konfederasyonu dağılıyor, ve onun yerine, Avusturya olmaksızın, ve Prusya'nın desteği altında, Kuzey Almanya Konfederasyonu kurulmuş bulunuyordu. Prusya, Hanover krallığını, Hessen-Kassel seçici prensliğini, Nassau Büyük-Dükalığını ve Main-üzeri-Frankfurt özgür kentini kendine katıyordu. — 42.

[12] 1 ve 2 Aralık 1870'te, Sedan'da, Fransız-Alman savaşının, Fransız birliklerinin çözülmesi ile sonuçlanan kesin çatışmalarından biri oldu. Fransız komutanlığı tarafından 2 Eylül 1870 günü imzalanan teslim şartlaşması gereğince, 5 Eylül 1870'ten 19 Mart 1871'e değin, Prusya krallarının şatosu olan Wilhelmshoehe'de enterne edilen Napoléon III başta olmak üzere, 80.000'den çok Fransız er ve subayı kayıtsız şartsız teslim oldular. Sedan bozgunu İkinci İmparatorluğun yıkılışını çabuklaştırdı ve 4 Eylül 1870 günü Fransa'da cumhuriyet ilân edilmesi sonucunu verdi. — 42, 62, 80, 193.

[13] Burda sözkonusu olan şey, Versailles'da 26 Şubat 1871 günü bir yanda Thiers ve Jules Favre, ve öte yanda da Bismarck olmak üzere imzalanmış bulunan Fransa ve Almanya arasındaki barışın hazırlıklarıdır. Fransa, Almanya'ya Alsas ile Loren'in doğusunu bırakıyordu ve 5 milyar franklık bir savaş ödentisi ödeyecekti; para ödenene değin, ülkenin bir bölümü Alman işgali altında kalacaktı. Kesin barış antlaşması 10 Mayıs 1871 günü Main-üzeri-Frankfurt'ta imzalandı. — 43, 158, 165.

[14] Mareşal Bazaine birlikleri, Ekim 1870'te, kenti kuşatan Alman birlikleri karşısında, Metz'de teslim oldular. Daha sonra, Metz'de (ve Sedan'da) tutsak olan Fransız askerleri, Paris Komününün kanlar içinde bastırılması için kullanıldılar. — 46, 80.

[15] *Uluslararası Emekçiler Derneği* (Birinci Enternasyonal), Marx ve Engels tarafından yönetilen bu dernek (1864-1876), proletaryanın ilk büyük örgütü oldu. Enternasyonal, başlıca kapitalist ülkelerin öncü işçilerine bilimsel sosyalizm düşüncelerini tanıttı ve "emekçilerin sermayeye karşı devrimci saldırısını hazırlamak için dünya emekçiler örgütünün temellerini" attı (V. Lénine, *Œuvres*, Paris-Moscou, s. 29, s. 309). — 48, 133, 298, 299, 326, 346, 355, 358, 363.

[16] Proudhon, *İdée générale de la révolution au XIX. siècle*

(19. yüzyılda genel devrim düşüncesi), Paris 1851. Marx'tan Engels'e 8 Ağustos 1851 tarihli bir mektupta ve Engels'in *Proudhon'un "19. Yüzyılda Genel Devrim Düşüncesi" Kitabının Eleştirel Tahlili* yapıtında (Marx-Engels Arşivleri, c. X, s. 5-34) yazarın düşüncelerinin bir eleştirisi bulunur. — 49.

[17] *Possibilistes* (olanakçılar), Fransız sosyalist hareketi içinde, 1882'de Fransa Sosyalist Partisinin bölünmesine yolaçan Brousse ve Malon tarafından yönetilen oportünist akım. Bu akımın liderleri, sadece elde edilmesi olanaklı olan şeyi elde etme yolundaki reformist ilkeyi benimsemişlerdi; takma adları da burdan gelir. — 49.

[18] Engels'in Giriş'inin, Alman sosyal-demokrasisinin teorik dergisi olan *Neue Zeit*'taki ilk yayımlanışı sırasında, yazıkurulu, metinde bir değişiklik yapmakta sakınca görmedi: elyazmasının son paragrafında kullanılan "sosyal-demokrat hamkafa" (*"le philistin social-démocrate"*) deyimi yerine "Alman hamkafa" (*"philistin allemand"*) deyimi kondu. Engels bu keyfî değişikliği onaylamadığını bildirdi, ama büyük bir olasılıkla bu yapıtın aynı zamandaki yayımlarında ayrılık görmek istemediğinden, ayrıbasımda değiştirilen sözcüklere dokunmadı. Bu baskıda asıl metne uyulmuştur. — 53.

[19] *Uluslararası Emekçiler Derneğinin Fransız-Alman Savaşı Üzerine Birinci Çağrısı,* Marx tarafından 19-23 Temmuz 1870'te yazıldı. 19 Temmuz 1870 günü, çatışmaların başlamasından sonra, Genel Konsey, Genel Konsey Sürekli Komitesinin 23 Temmuzda kabul ettiği ve Genel Konseyin de 26 Temmuz 1870 günü oybirliği ile onayladığı çağrının yazılması işini Marx'a verdi. Çağrı ilk kez *Pall Mall Gazette*'de (n° 1702, 28 Temmuz 1870) ve birkaç gün sonra da broşür olarak (1.000 nüsha) İngilizce yayımlandı. Çağrı, İngiliz taşra gazeteleri tarafından tamamen ya da kısmen yeniden yayımlandı.

İlk yayın ve ayrıbasım çabucak tükendiğinden, Genel Konsey 2 Ağustos 1870 günü ek bir baskı yayımlamayı kararlaştırdı. Çağrı, ilk yayındaki yanlışlıkların düzeltilmesinden sonra, Genel Konseyin Fransız-Alman savaşı üzerine ikinci çağrısı ile aynı zamanda, Eylül 1870'te İngilizce olarak yeniden yayımlandı.

Genel Konsey, 9 Ağustos günü, birinci çağrıyı Almanca ve Fransızcaya çevirmek ve yaymakla görevli bir komisyon atadı. Çağrı, Leipzig'de, 7 Ağustos 1870 günlü *Der Volksstaat* gazetesinde, ilk kez olarak Almanca yayımlandı (W. Liebk-

necht çevirisi). Çeviriyi gördüğü zaman, Marx onu düzeltti ve metnin yarısından çoğunu yeniden çevirdi. Çağrı Ağustos 1870'te Cenevre'de *Der Vorbote* dergisinde Almanca olarak yayımlandı ve broşür olarak da çıkarıldı. 1891 yılında, Paris Komününün 20. yıldönümü nedeniyle, Engels, *Fransa'da İç Savaş*'ın, Berlin'de, sosyal-demokrat *Vorwärts* gazetesi yayınları tarafından yayımlanan Almanca baskısında, Genel Konseyin birinci ve ikinci çağrılarını da yayımladı. Birinci ve ikinci çağrıların çevirisi. o zaman Engels tarafından gözden geçirilmişti.

Çağrı, Ağustos 1870'te, Enternasyonalin, İsviçre'nin Fransızca konuşulan bölgesinin organı olan *Egalité* gazetesinde, ve Derneğin Belçika organları olan *Internationale* ve *le Mirabeau* gazetelerinde Fransızca olarak yayımlandı. Çağrı, aynı zamanda, Genel Konseyin bir komisyonu tarafından yapılmış bir çeviride, Fransızca bir broşür biçiminde de yayımlanmıştı.

Birinci çağrının Rusça çevirisi, Cenevre'de, Enternasyonalin Rus seksiyonu organı olan *Narodnoye Dyelo* gazetesinde, Ağustos-Eylül 1870'te yayımlandı. 1905'te, birinci ve ikinci çağrılar, V. İ. Lenin'in yönetimi altında yayımlanan ve 1871 Almanca baskısına göre çevrilen *Fransa'da İç Savaş* ile birlikte yayımlandılar (not 1'e bakınız). Fransız-Alman savaşı üzerine birinci ve ikinci çağrılar. sonradan *Fransa'da İç Savaş* ile birlikte Rusçada birçok kez yayımlandılar. — 54.

[20] Uluslararası Emekçiler Derneği açılış töreni çağrısı (not 15'e bakınız) Marx tarafından Ekim 1864'te, Dernek'in kuruluşundan az sonra yazılmış, ve onun ilk belge-programı olmuştur. Bu çağrı, proletaryanın kapitalist toplumdaki durumu üzerine kısa bir özet veriyor ve savaşımının görev ve amaçlarını (uluslararası ilişkiler alanındakiler dahil) kolay anlaşılır bir biçim altında belirtiyordu. Çağrı, 1 Kasım 1864'te, Enternasyonalin ilk yönetim organı olan Geçici Komite tarafından oybirliği ile onaylanmıştır. — 55.

[21] Mayıs 1870'te, Napoléon III hükümeti, nüfusun geniş katmanlarında derin hoşnutsuzluk uyandıran İkinci İmparatorluğun sallanan rejimini pekiştirmek düşüncesi ile, bir plebisit düzenledi. Sorulan sorular öylesine kaleme alınmıştı ki. tüm demokratik reformlara karşı çıkmaksızın, kimse İkinci İmparatorluğun siyaseti karşısındaki kınamasını dile getiremiyordu. Bu demagojik manevraya karşın, plebisit, rejime karşıt güçlerin artışını gösterdi.

Plebisiti hazırlarken, hükümet, işçi hareketine karşı geniş bir baskı kampanyası düzenledi, işçi örgütlerine karşı dizginsiz bir karaçalma işine girişti: işçi örgütlerinin erekleri, olduğundan başka türlü gösterildi ve "kızıl tehlike" bayrağı sallanarak orta katmanların korkutulmasına çalışıldı.

Enternasyonalin Paris Federasyonu ile Paris işçi sendikaları birlikleri Federal Odası, 24 Nisan 1870 günü, Paris'te, bonapartçı plebisit manevrasının içyüzünü açıklayan ve işçilere plebisite katılmamalarını öğütleyen bir bildirge yayınladılar. Plebisitin öngünü, Paris Federasyonu üyeleri, polis tarafından düzenlenen, Napoléon III'ü öldürme ereğiyle komplo hazırlama suçlaması ile tutuklandılar; bu, Fransa'nın birçok kentindeki Enternasyonal üyelerine karşı hemen baskı önlemlerine girişen hükümet için bir bahane oldu. Paris Federasyonu üyelerinin duruşması (22 Haziran-5 Temmuz 1870) suçlamanın yalancı niteliğini ortaya koydu; gene de birçok Enternasyonal üyesi, salt Enternasyonal üyesi oldukları için hapis cezasına çarptırıldılar. Enternasyonalin Fransa'daki kovuşturulması, işçi sınıfında sert protestolara yolaçtı. — 55.

[22] Fransız-Alman savaşı 19 Temmuz 1870'te başladı. — 55.

[23] *Réveil* ("Uyanış"), sol cumhuriyetçilerin organı (ilkin haftalık, sonra 1869 Mayısından başlayarak günlük). Paris'te, 1868 Temmuzundan 1870 Ocağına kadar yayımlandı. Ekim 1870'te, ulusal savunma hükümetine karşı konum aldı.

Marseillaise ("Marsilyalı"), sol cumhuriyetçilerin organı; Ekim 1869'dan Eylül 1870'e değin Paris'te günlük olarak çıktı. Enternasyonalin etkinliği ve işçi hareketi üzerine bilgiler yayımladı. — 56.

[24] *On Aralık Derneği* (koruyucusu Louis Bonaparte'ın, 10 Aralık 1848 günü cumhurbaşkanlığına seçilmesini anımsatmak için böyle adlandırılmış), 1849 yılında kurulan ve her şeyden önce toplumdaki yerini yitirmiş siyasal serüvenci askercil (militarist) çevrelerin temsilcileri, vb. gibi öğelerden bileşik gizli bonapartçı dernek sözkonusu ediliyor. Kasım 1850'de biçimsel olarak dağıtıldıktan sonra da, dernek, etkinliğini sürdürdü: üyelerinden bazıları bonapartçı bir propaganda yürüttü ve 2 Aralık 1851 hükümet darbesine katıldı. Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i* adlı yapıtında On Aralık Derneği üzerine ayrıntılı bir betimleme yapar.

Louis Napoléon Bonaparte'ın serüvenci planlarını desteklemek üzere, polisin elbirliği ile, 15 Temmuz 1870 günü

şovence bir gösteri düzenlenmişti. — 57.

[25] (Königgrätz, bugün Hradec Kralové adı ile de tanınan) Sadowa savaşı, bir yanda Avusturya ve Saksonya birlikleri ile, öte yanda da Prusya birlikleri arasında, 3 Temmuz 1866'da Bohemya'da oldu, ve Avusturya-Prusya savaşının sonucunu belirledi (not 11'e bakınız). — 57.

[26] *Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin Fransız-Alman Savaşı Üzerine İkinci Çağrısı,* Marx tarafından 6-9 Eylül 1870'te yazılmıştır.

6 Eylül 1870 günü, Enternasyonal Genel Konseyi, İkinci İmparatorluğun yıkılması ve savaşın yeni bir evresinin başlaması üzerine oluşan durumu inceledi, ve Fransız-Alman savaşı üzerine ikinci bir çağrı yayınlamayı kararlaştırdı; Marx'ı da kapsayan bir komisyon bu erekle özel olarak atandı. Çağrıyı yazmak için, Marx, Engels tarafından gönderilen ve Prusya militarist, toprak ağaları ve burjuvalarının, Fransız topraklarını ilhak etme isteğini stratejik düşüncelerle doğrulamaya çalışma girişimlerinin içyüzünü açıklayan gereçlerden yararlandı. Çağrı metni, Genel Konseyin olağanüstü bir oturumunda (9 Eylül 1870) oybirliği ile onaylandı ve sözünü etmemekte hemen hemen oybirliği gösteren Londra'nın bütün burjuva gazetelerine gönderildi. Çağrı, 11 ve 13 Eylül günleri, broşür biçimi altında İngilizce yayımlandı; eylül sonunda, birinci baskıda saptanan baskı yanlışlıkları düzeltildikten sonra ve redaksiyon düzeltmeleri ile, birinci ve ikinci çağrılar birarada yayımlandılar.

Karl Marx, Alman işçilerine yönelik birkaç tümce ekleyerek, ama başka bazı parçaları da çıkararak, ikinci çağrıyı Almancaya çevirdi. Çeviri, 21 Eylül 1870 günü *Der Volksstaat* gazetesinde ve Ekim-Kasım 1870'te de *Der Vorbote* dergisinde yayımlandı; Cenevre'de de broşür biçiminde çıkarıldı. Engels, 1891'de, ikinci çağrıyı *Fransa'da İç Savaş*'ın Almanca baskısında yayımlattı; bu baskı için çeviri Engels tarafından gözden geçirildi.

İkinci çağrı Ekim 1870'te *International* ve *Egalité* gazetelerinde Fransızca olarak yayımlandı (parçalar). Rusça ilk kez olarak, V. İ. Lenin'in yönetimi altında Almanca baskıya göre çevrilmiş bulunan *Fransa'da İç Savaş* metni ile birlikte, 1905'te yayımlandı. — 61.

[27] Almanya, 1806 Ağustosuna değin, 10. yüzyılda kurulmuş ve imparatorun yüce iktidarını tanıyan feodal prenslikler ile

özgür kentlerden oluşan Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun bir parçası idi. — 63.

[28] Brandebourg Seçici Prensliği, 1618 yılında, 16. yüzyılda tötonik ve Polonya krallığına bağımlı topraklar ile kurulmuş bulunan Prusya dükalığı (Doğu Prusya) ile birleşti. Prusya dükası olan Brandebourg Seçici Prensi, 1657'ye değin Polonya bağımlısı kaldı; o tarihte, Prusya yurtlukları üzerindeki egemenlik haklarının tanınmasını sağlamak için, Polonya'nın İsveç'e karşı savaştaki güçlüklerinden yararlandı. — 64.

[29] *Tilsitt Antlaşması*, napolyoncu Fransa ile, savaşı yitiren Fransız düşmanı dördüncü koalisyon üyeleri olan Rusya ve Prusya arasında, 7-9 Temmuz 1807'de imzalandı. Barış koşulları, topraklarının büyük bir bölümünün budandığını gören Prusya için son derece ağırdı. Rusya hiç bir toprak yitimine uğramıyor, ama Fransa'nın Avrupa'daki konumlarının güçlenmesini kabul etme ve İngiltere'nin kıta ablukasına katılma zorunda kalıyordu. Napoléon I tarafından dayatılan yağma barışı Alman halkı arasında büyük bir hoşnutsuzluğa yolaçtı ve napolyoncu egemenliğe karşı 1813'te başlayan kurtuluş hareketi için ortamı hazırladı. — 65, 166.

[30] *Tötonlar*, kuşkusuz cermanik kökenli eski halklar: adları bazan genel olarak Almanları adlandırmak için kullanılır. Marx burada bu sözcüğün Alman milliyetçileri tarafından kullanılmasına alaylı bir anıştırmada bulunuyor. — 66.

[31] Ekim 1865'te, Biarritz'deki bir görüşme sırasında, Bismarck, Napoléon III'ten, Prusya ile İtalya arasında bir ittifak ve Prusya ile Avusturya arasında da bir savaş için Fransa'nın onayını sağladı. Napoléon III, Prusya'nın bir bozguna uğraması durumunda, çatışmaya kendi yararına katılabilmeyi hesaplıyordu.

Fransa ile Prusya arasındaki 1870-1871 savaşının başında, Rusya Dışişleri Bakanı Gorçakov, Berlin'de Bismarck ile kendisi arasında yapılan görüşmeler sırasında, ülkesinin, savaş durumunda, Prusya karşısında iyi dilekli bir yansızlık izleyeceğini, ve Avusturya üzerinde diplomatik bir baskı uygulayacağını açıkladı; Prusya hükümeti de, kendi payına, Rusya'nın Doğu siyasetini engellemeyeceğine söz verdi. — 67.

[32] *Kuzey Almanya Konfederasyonu*, Avusturya-Prusya savaşındaki Prusya'nın zaferinden sonra (not 11'e bakınız), Prusya'nın koruyuculuğu altında, 1867'de kuruldu. Bu Konfederasyona, 19 Alman devleti ile biçimsel bakımdan egemen tanın-

mış üç özgür kent girdi. Kuzey Almanya Konfederasyonunun kuruluşu, Prusya'nın egemen konumunu güvence altına alıyordu: Prusya kralı, Konfederasyon başkanı ve federal birlikler başkomutanı ilân edildi. Dış siyaset onun elindeydi. Genel oy ile seçilen Reichtag'ın yasama yetkileri çok sınırlı idi: kabul ettiği yasalar ancak bileşimi bakımından geçici olan Konfederal Konsey ve başkanın onaması ile yürürlüğe giriyorlardı. 1870'te Konfederasyon, Bavyera, Bade, Wurtemberg ve Hesse-Darmstadt'ın katılması ile, daha da büyüdü. Alman İmparatorluğu'nun kurulmasından sonra, 1871 Ocağında varlığını yitirdi. — 67.

[33] Marx, Napoléon egemenliğinin yıkılmasından sonra, Almanya'da gericiliğin kazandığı zafere anıştırmada bulunuyor. Napoléon I'e karşı, birçok Avrupa ülkesi halkları ile birlikte Alman halkının geniş katınanlarının katıldıkları kurtuluş savaşı sonuçlarından yararlananlar, Avrupa'nın, gerici soylulukça desteklenen mutlakiyetçi devlet başkanları oldular. Avrupa ülkelerinin yazgıları, başında Avusturya, Prusya ve Rusya bulunan Kutsal-İttifak üyesi hükümdarların ellerine verildi. Almanya'da feodal parçalanma varlığını sürdürdü, feodal mutlakiyetçi rejim güç kazandı, soyluluğun tüm ayrıcalıkları korundu, köylülerin sömürü ve bağımlılığı daha da pekişti. — 68.

[34] Marx, İngiliz işçilerinin, Fransız Cumhuriyetinin tanınması için 4 Eylül 1870'te ilân edilen hareketini gözönünde tutuyor. 5 Eylülden başlayarak, Londra, Birmingham, Newcastle ve başka bazı kentlerde, katılanların Fransız halkına sempatilerini dışavurdukları, önergeler ve dilekçeler aracıyla İngiliz hükümetinin Fransız Cumhuriyetini hemen tanımasını istedikleri miting ve gösteriler düzenlendi. Enternasyonal Genel Konseyi, Fransa'da cumhuriyetin tanınması hareketinin örgütlenmesine doğrudan doğruya katıldı. — 70.

[35] Kuzeyin sanayici eyaletleri ile Güneyin köleci eyaletleri arasındaki Amerika Birleşik Devletleri Ayrılık Savaşı (1861-1865). İngiliz yönetici sınıfları köle sahibi çiftçileri destekliyor ve savaşa katılmaya hazırlanıyorlardı. Bununla birlikte, İngiltere işçi sınıfı burjuvazinin siyasetine karşı çıktı ve bu askerî müdahaleyi önledi. — 71, 164.

[36] *Resmî Gazete*, 20 Marttan 24 Mayıs 1871'e değin, Paris Komünü resmî organı olarak yayımlanmış bulunan *Fransız Cumhuriyeti Resmî Gazetesi*'nin kısaltılmış adı. Gazete, Paris'te 5 Eylül 1870'ten sonra yayınlanan *Fransız Cumhuriyeti*

Resmî Gazetesi adını değiştirmedi (Paris Komünü döneminde, Thiers hükümetinin organı aynı başlık altında Versailles'da yayımlandı). Gazetenin 30 Mart sayısı *Paris Komünü Resmî Gazetesi* başlığı altında yayımlandı. — 74, 241.

[37] 28 Ocak 1871 günü Bismarck ile ulusal savunma hükümeti temsilcisi Jules Favre "Bırakışma ve Paris'in teslimi üzerine bir sözleşme" imzaladılar. Bu utanılacak teslim olma, Fransa'nın ulusal çıkarlarına bir ihanet idi. Favre, Prusyalılar tarafından ileri sürülen alçaltıcı isteklere boyuneğiyordu: onbeş günlük bir süre içinde 200 milyon franklık bir savaş ödentisinin ödenmesi, Paris kalelerinden çoğunun teslimi, Paris ordusu sahra topları ile cephanesinin Prusyalılara verilmesi.

"Korkaklar" ("*capitulards*"), 1870-1871 kuşatması sırasında Paris'in teslim edilmesinden yana olanlara verilmiş bulunan horgörücü takma ad. — 75, 137, 195, 241, 249, 271.

[38] *L'Etentard* ("Sancak"), bonapartçı eğilimli gazete; 1866-1868 arasında Paris'te yayımlandı. Gazetenin finansmanına kaynak hizmeti gören hileli işlemlerin açığa çıkması üzerine, kapandı. — 75, 187.

[39] Fransa'da 1852 yılında anonim şirket olarak kurulmuş bulunan büyük banka, *Société générale du Crédit Mobilier*. Bu bankanın gelirlerinin başlıca kaynağını senetler üzerinde spekülasyon oluşturuyordu. Crédit Mobilier, İkinci İmparatorluk yönetici çevreleri ile sıkı bir bağlılık içinde idi. Şirket, 1867'de iflâs etti ve 1871'de kesin olarak tasfiye edildi. Marx *New York Daily Tribune* gazetesinde yayımlanan birçok makalede Crédit Mobilier'nin içyüzünü ortaya koydu. — 76, 140, 213, 242.

[40] *L'Electeur Libre* ("Özgür Seçmen"), Paris'te 1868-1871 arasında yayımlanan sağ cumhuriyetçilerin organı haftalık (sonra, Fransız-Alman savaşının başlaması üzerine günlük) gazete; 1870-1871'de, ulusal savunma hükümeti maliye bakanlığına bağlandı. — 76, 140, 242.

[41] 14 ve 15 Şubat 1831 günleri, Paris'te, dük de Berry'nin anısına yapılan dinsel bir törenin yolaçtığı lejitimist (not 9'a bakınız) gösteriye karşı protesto olarak, kalabalık bir yığın Saint-Germain-l'Auxerrois kilisesi ile başpiskopos Monsenyör Quélen'ın sarayını yağma etti. Kilise ve Başpiskoposluğun yağma edilmesinde hazır bulunan Thiers, Ulusal Muhafızın yığına engel olmamasını öğütledi.

1832'de, o zaman içişleri bakanı olan Thiers'nin buyru-

ğu üzerine, Fransa tahtında hak ileri süren lejitimist dük de Chambord'un annesi düşes de Berry tutuklandı ve gizli evliliğini kulaktan kulağa yaymak ve siyasal bakımdan onu böylece lekelemek ereği ile, alçaltıcı bir tıbbî muayeneden geçirildi. — 77.

[42] Marx, (o zaman içişleri bakanı olan) Thiers'nin, Paris halkının, 13-14 Nisan 1834 günleri, Temmuz monarşisine karşı, (gizli İnsan Hakları Derneği tarafından yönetilen) ayaklanmasının bastırılmasındaki aşağılık rolüne anıştırmada bulunuyor. Bu bastırmaya, Transnonain sokağındaki bir evde oturanları öldüren ordu tarafından gösterilen kandökücülük de eşlik etti.

Eylül yasaları. Fransız hükümeti tarafından Eylül 1835'te yayımlanan gerici yasalar. Bu yasalar, sendika ve başka toplulukların kurulma haklarını kısıtlıyor ve basına karşı sert önlemler getiriyorlardı. Bu arada devirli basın için malî teminat akçalarının artırılmasını, ve özel mülkiyet ile yürürlükteki rejime karşı her türlü karşıçıkış için de hapis ve ağır para cezalarını öngörüyorlardı. — 77, 150, 160, 245.

[43] 1841 Ocağında, Thiers, Milletvekilleri Meclisine, Paris yöresinde bir pekiştirme kuşağının kurulması yolunda bir tasarı sundu. Devrimci demokratik çevreler, bu tasarıyı halk hareketlerini ezmeye yönelik bir hazırlık önlemi olarak gördüler. Thiers tasarısının, işçi mahalleleri yakınında son derece güçlü istihkâmlar kurulmasını öngördüğü belirtiliyordu. — 77.

[44] 1848 Ocağında, Napoli kralı Ferdinand II'nin (sonradan aynı yılın güzünde Messina'nın bombalanması nedeniyle "kral Bomba" adı takılan Ferdinand II'nin) birlikleri, İtalyan devletlerinde 1848-1849 burjuva devriminin başlama işareti hizmetini görecek olan halk ayaklanmasını bastırmak için Palermo'ya karşı topçu ateşi açmışlardı. — 78, 160.

[45] Nisan 1849'da, Avusturya ve Napoli'nin müttefiki olan Fransa, Roma Cumhuriyetini ezmek ve orada papanın cismanî iktidarını yeniden kurmak için, Roma Cumhuriyetine karşı bir müdahale örgütledi. Roma kuşatıldı ve Fransız topçusunun zorlu bir bombardımanına uğradı; kahramanca bir direnece karşın, Roma Cumhuriyeti yıkıldı ve ölümsüz kent Fransız birlikleri tarafından işgal edildi. — 78, 91, 161, 246, 258, 293.

[46] *Le Parti de l'ordre* (Düzen Partisi) 1848'de bir tutucu büyük burjuvazi partisi olarak kuruldu. Bu, Fransa'nın iki

kralcı bölüntüsünün, lejitimistler ile orleancıların (not 9'a bakınız) bir koalisyonu oldu; 1849'dan sonra ve 2 Aralık 1851 hükümet darbesine değin, Düzen Partisi, İkinci Cumhuriyet yasama meclisinde en güçlü parti olma durumunu korudu. Bu partinin halk düşmanı siyaseti bozguna uğradı, bundan da, İkinci İmparatorluk rejimini kurmak için, Louis Bonaparte kliği yararlandı. — 79, 169, 209.

[47] 15 Temmuz 1840 günü, İngiltere, Rusya, Prusya, Avusturya ve Osmanlı İmparatorluğu, Londra'da, Fransa'nın katılması olmaksızın, Fransa tarafından desteklenen Mısır hidivi Mehmet Ali'ye karşı Osmanlı sultanına bir yardım verilmesi konusunda bir antlaşma imzaladılar. Fransa ile Avrupa devletleri arasında nerede ise bir savaş patlayacaktı, ama kral Louis-Philippe bir çatışmaya girmemeyi yeğ tuttu ve Mehmet Ali'yi desteklemekten vazgeçti. — 80, 108.

[48] *La Chambre introuvable*, 1815-1816'da, Fransa'nın, aşırıgericilerden bileşmiş Milletvekilleri Meclisi. — 83, 111, 188, 250.

[49] *L'Assemblée de "ruraux"*, kırsal seçim bölgelerinden seçilmiş taşralı toprak sahipleri, memurlar, rantiye ve tüccarlar gibi, çoğunlukla gerici kralcılardan oluşmuş 1871 Ulusal Meclisine verilen aşağılayıcı takma ad. — 83, 364.

[50] 10 Mart 1871 günü, Ulusal Meclis, 13 Ağustos ile 12 Kasım 1870 arasında imzalanmış alacakların ödenmesinin ertelenmesi üzerine bir yasa kabul etti (yedi aylık bir süre), 12 Kasımdan sonra imzalanan alacaklar için erteleme yoktu. Buna göre yasa, işçileri ve nüfusun varlıklı olmayan katmanlarını sert bir biçimde cezalandırıyordu ve büyük bir sayıdaki küçük sanayici ve tüccarın iflâs etmesine de yolaçtı. — 84.

[51] *Décembriseurs* (Aralıkçılar), 2 Aralık 1851 hükümet darbesi ile bu darbe yönünde giden eylemlerin yandaşları. Vinoy, hükümet darbesine doğrudan doğruya katıldı ve illerden birinden cumhuriyetçi ayaklanma girişimlerini bastırmak için asker gönderdi. — 84, 94, 142, 252.

[52] Gazetelere göre, Thiers ve öbür bakanlar, çıkarmaya karar verdikleri iç borçlanma (istikraz) üzerinden "komisyon" olarak 300 milyon franktan çok para alacaklardı. Thiers sonradan kendileri ile görüşmelere girişilen malî çevrelerin Paris'teki devrimin hızla bastırılmasını istediklerini kabul edecektir. Borçlanma yasası, 20 Haziran 1871 günü, Paris Komününün yıkılmasından sonra kabul edildi. — 84.

[53] *Cayenne*, siyasal ve kamu hukuku sürgünlerinin eski ceza sömürgesi Fransız Guyane'ı (Güney Amerika) kenti. — 86.

[54] *Le National*, Paris'te 1830-1851 arasında yayımlanan, ılımlı burjuva cumhuriyetçilerinin organı günlük gazete. — 89, 133, 148.

[55] Paris'te, Louis-Philippe'i deviren ve İkinci Cumhuriyeti başlatan 22-24 Şubat 1848 günlerindeki ayaklanma. — 89, 96, 255.

[56] 31 Ekim 1870 günü, Metz teslim şartlaşması, Bourges bozgunu ve Prusyalılar ile Thiers tarafından girişilmiş bulunan görüşmeler haber alınınca, ulusal savunma hükümetinin isteği üzerine, Paris işçileri ile Ulusal Muhafızın devrimci öğeleri ayaklandılar, Belediye Dairesini ele geçirdiler ve Blanqui tarafından yönetilen devrimci bir iktidar organı —Halk Kurtuluş Komitesi— kurdular. İşçilerin baskısı altında, ulusal savunma hükümeti işbaşından çekilme ve Komün seçimlerini 1 Kasımda yapma yolunda söz verme zorunda kaldı. Bununla birlikte, Paris güçlerinin örgütlenme eksikliğinden ve ayaklanmayı yöneten blankiciler ve küçük-burjuva jakoben demokratlar arasındaki ayrılıklardan yararlanan hükümet, Ulusal Muhafızın kendisine bağlı kalmış taburlarını eyleme soktu, Belediye Dairesini ele geçirdi ve iktidarını yeniden kurdu. — 89.

[57] *Breton*'lar, Bretagne'dan toplanan ve Trochu'nün Paris'teki devrimci hareketi bastırmak için jandarma gücü olarak kullandığı gezici muhafız.

Korsikalılar, İkinci İmparatorluk döneminde, jandarmaların çoğu Korsika'dan toplanmıştı. — 89, 148, 237.

[58] 22 Ocak 1871 günü, Blanqui'nin girişimi üzerine, Paris proletaryası ile Ulusal Muhafızın, ulusal savunma hükümetinin çekilmesini ve Komünün kurulmasını isteyen devrimci bir gösterisi oldu: bu gösteri, Belediye Dairesi önünde nöbet tutan Breton'ların ateşi altında dağıtıldı. Hükümet, birçok göstericiyi tutuklattı, Paris'teki tüm kulüplerin kapatılmasını buyurdu, halk topluluklarını yasakladı ve birçok gazetenin yayınlanmasını durdurdu. Devrimci hareketi terör aracıyla bastıran hükümet, Paris'in teslimi hazırlıklarına girişti. — 90.

[59] 31 Ekim olayları (not 56'ya bakınız) sırasında ulusal savunma hükümeti üyeleri, Belediye Dairesinde tutuklu kaldılar. Flourens, onların, ayaklananlardan birinin önermiş bulunduğu gibi, kurşuna dizilmelerini engelledi. — 93, 150.

[60] Voltaire, *Candide*, bölüm 22. — 93.

[61] Rehineler üzerine buyrultu, Komün tarafından 5 Nisan 1871 günü kabul edildi. (Marx, buyrultu tarihi olarak, buyrultunun İngiliz basınında yayımlandığı günü veriyor.) Bu buyrultu uyarınca, Versailles ile gizli anlaşma durumunda olmakla suçlanan herkes, suçları tanıtlandığı takdirde, rehine sayılacaktı. Bu önlem aracıyla, Komün, federelerin Versaylılar tarafından idam edilmesini önlemek istiyordu. — 93.

[62] *The Times,* Londra'da 1785'ten beri yayımlanan büyük tutucu günlük gazete. — 94, 133, 323.

[63] *Girondins* (Jirondenler), 1789 Devrimi sırasında oluşan büyük sanayi, ticaret ve toprak burjuvazisinin partisi; adını, bu partinin birçok yöneticisinin Yasama Meclisi ve Konvansiyonda temsil ettikleri Gironde ilinden almıştır. Jirondenler, illerin özerklik ve federasyon haklarının savunulması örtüsü altında, jakobenlere ve onları destekleyen devrimci yığınlara karşı çıkıyorlardı. — 102.

[64] *Kladderadatsch,* Berlin'de 1848'den sonra yayımlanan, haftalık resimli güldürü dergisi.

Punch, 1841'den sonra Londra'da yayımlanan liberal burjuva eğilimli *Punch or the London Charivari* İngiliz haftalık güldürü dergisi. — 103.

[65] Burda, Paris Komününün, bütün alacakların ödenmesinin üç yıl ertelenmesi ve bu alacaklardan doğan faizlerin kaldırılması üzerindeki 16 Nisan 1871 günlü buyrultusu sözkonusu ediliyor. — 106.

[66] Marx, devrim yüzünden işlerdeki durgunluk sonucu iflâs etmiş bulunduğunu tanıtlayan borçlular için ödemelerin ertelenmesini öngören "dostça konkordatolar" üzerindeki bir yasa tasarısının 22 Ağustos 1848 günü, Kurucu Meclis tarafından geri çevrilmesini anıştırıyor. — 106, 213.

[67] *Frères ignorantins,* kendini yoksulların eğitimine adamak üzere 1680'de Reims'de kurulmuş bulunan dinsel bir tarikatın keşişleri tarafından alınan ad. Tarikat okullarında öğrenciler her şeyden önce dinsel bir eğitim ve çok belirsiz genel bilgiler alıyorlardı. Marx burda, burjuva Fransa'da sağlanan ilköğretimin düşük düzeyi ve papazca niteliğine anıştırmada bulunuyor. — 106.

[68] *Union républicaine des départements* (İllerin Cumhuriyetçi Birliği), Fransa'nın çeşitli bölgelerinden çıkan, ama Paris'te oturan küçük-burjuva katmanlar temsilcilerinden bileşik siyasal örgüt; bu örgüt Komüne yandaştı, Versailles hü-

kümetine ve kralcı ulusal meclise karşı savaşıma, Paris Komününü bütün illerde desteklemeye çağrıyordu. — 107.

[69] Marx, Charles X hükümeti tarafından toprakları devrim sırasında zoralıma uğramış bulunan eski göçmenlerin zararlarının ödenmesi üzerine, 27 Nisan 1825 günü kabul edilmiş olan gerici bir yasayı anıştırıyor. — 107, 208.

[70] Napoléon I'in zaferlerini anmak için Paris'teki Vendôme alanı üzerine 1806-1810 yılları arasında dikilen sütun. 16 Mayıs 1871 günü, Vendôme sütunu, Paris Komününün buyrultusu üzerine yerlebir edildi. — 110.

[71] Picpus manastırında yapılan aramalar sonucu, uzun yıllar boyunca hücrelerinde hapsedilmiş kadınlar bulundu. Aynı zamanda işkence aletleri de bulundu. Saint-Laurent kilisesi yanında bulunan gizli bir mezarlık, cinayetler işlendiğinin kanıtı oldu. Bu olgular, 5 Mayıs 1871 günlü *Mot d'ordre* gazetesinde ve *Dinsel Toplulukların Cinayetleri* broşüründe açıklandılar. — 111.

[72] *Absentéistes,* toprak kâhyalarının yönetimine bırakılmış, ya da, sonradan ezici koşullarla küçük çiftlik kiracılarına parça parça yeniden kiralayan spekülatör aracılara kiralanmış bulunan topraklarından uzakta yaşama alışkanlığını edinmiş bulunan büyük toprak sahipleri. — 112.

[73] 20 Haziran 1789 günü, Louis XVI hükümetinin, kendini Ulusal Meclis ilân etmiş bulunan *Etats généraux*'yu dağıtma yolundaki bir girişimine yanıt olarak, Versailles'daki Jeu de Paume salonunda toplanmış olan Tiers état (burjuvazi) milletvekilleri, Fransa'ya bir anayasa vermeden dağılmama andını içtiler. Jeu de Paume salonu andı, 1789 Devrimine başlangıç hizmeti gören olaylardan biri oldu. — 113, 215.

[74] *Francs-fileurs,* kuşatma sırasında kentten kaçmış bulunan Paris burjuvalarına takılan alaylı ad. *Francs-tireurs* (başıbozuk savaşçı) ile sözcük oyunu. — 114, 164, 278.

[75] *Coblence,* 1789 Devrimi sırasında, kralcı soyluluğun bir göç merkezi olan, ve devrimci Fransa'ya karşı müdahalenin hazırlandığı Almanya kenti; kent, feodal mutlakiyetçi devletler tarafından desteklenen ve başında Louis XVI'nın eski bakanı, aşırı gerici dük de Calonne'un bulunduğu bir göçmenler hükümetinin merkezi oldu. — 115, 164, 278.

[76] *Chouans,* komüncüler tarafından, Versailles ordusuna Bretagne'dan katılan bir birliğe, 1789 Devrimi sırasında bu bölgenin başkaldıran karşı-devrimcileri ile andırışma yolu ile

verilmiş bulunan takma ad.

Zouaves pontificaux (papaya bağlı zuhaflar), genç soylular arasından toplanan ve Fransız zuhafları örneğine göre yetiştirilen muhafız birliği. Eylül 1870'te papanın cismanî iktidarının kaldırılmasından sonra, papaya bağlı zuhaflar Fransa'ya aktarılmış ve Fransız-Alman savaşına katılmışlardır. Savaştan sonra, alay Paris Komününün bastırılmasına katıldı. — 115, 237.

[77] Paris'te, Paris Komününün kurulmasına yolaçan 18 Mart proleter devriminin etkisi altında, Lyon, Marsilya ve Fransa'nın bazı başka kentlerinde, devrimci eylemler oldu. 22 Mart günü Lyon ulusal muhafızları ve emekçileri, Belediye Dairesini ele geçirdiler. 26 Mart günü, Paris'ten bir delegasyonun gelmesinden sonra, Lyon'da Komün ilân edildi ve Komün seçimlerini hazırlamak için geçici bir komisyon kuruldu; elinde halk yığınlarından ve Ulusal Muhafızdan kopmuş, küçük askerî güçlerden başka bir şey bulunmayan Komün, yetkilerinden vazgeçti. Lyon'da 30 Nisan günü emekçiler tarafından girişilen yeni bir eylem, askerler ve polis tarafından bastırıldı.

Marsilya'da, ayaklanan halk Belediye Sarayını ele geçirdi ve valiyi tutukladı. Bir il komisyonu kuruldu ve 5 Nisan günü Komün seçimlerinin yapılması kararlaştırıldı, ama 4 Nisan günü, kenti bombalayan hükümet birlikleri tarafından ayaklanma bastırıldı. — 117.

[78] Basın üzerindeki gerici yasaların (1819 ve 1849 yasaları) önlemlerini yeniden yürürlüğe koyan ve iktidara muhalif basın organlarının yasaklanmasına değin giden sert cezalar öngören basın suçlarının izlenmesi üzerine bir yasa ve İkinci İmparatorluğun görevlerinden alınmış bulunan memurlarının eski görevlerine dönmeleri; Komün tarafından zoralıma uğratılmış malların geri verilmesi üzerine özel bir yasa, yapılmış bulunan bütün zoralımları kamu hukuku suçu sayıyordu. — 118.

[79] Dufaure tarafından Ulusal Meclise sunulan bir yasa, askerî mahkemelerin yargılama yöntemini, 1867 askerî yasaya göre daha da kısaltıyordu. Yasa, ordu komutanlığı ve savaş bakanının, daha önce soruşturma yapılmaksızın, zorunlu gördükleri önlemleri alma hakkını doğruluyordu; duruşma (yargıtay yargılaması dahil) kapalı olacak, karar kırksekiz saat içinde verilip uygulanacaktı. — 118.

[80] İngiltere ile Fransa arasında 23 Ocak 1860 günü imzalanmış bulunan ticaret antlaşması. Fransa gümrük alanında koruyuculuktan vazgeçiyor ve gümrük vergileri yerine emtia fiyatlarının %30'unu geçmeyecek olan vergiler koyuyordu. Bu antlaşma, İngiliz mallarının üşüşmesi sonucu, iç pazar üzerindeki rekabeti yoğunlaştırdı, ve bu da Fransız sanayicilerinin hoşuna gitmedi. — 119, **144**.

[81] Eski Roma'nın, MÖ 1. yüzyılda Roma Cumhuriyeti bunalımının çeşitli aşamalarında yaşadığı kanlı terör ve baskılar sözkonusu ediliyor.

Sylla diktatörlüğü (MÖ 82-79).

Sırası ile Pompée, Sezar ve Crassus, sonra da Octave, Antoine ve Lépide tarafından kurulmuş bulunan *birinci ve ikinci Triumviralar* (MÖ 60-53 ve 43-36). — 122.

[82] *Journal de Paris* ("Paris Gazetesi"), 1867'den sonra yayımlanan, orleancı eğilimde haftalık bir gazete. — 123.

[83] 1814 Ağustosunda, İngiltere ile Birleşik Devletler arasındaki savaş sırasında, İngiliz birlikleri, Washington'u işgal ettikten sonra, Capitol'ü (Kongre), Beyaz Sarayı ve başkentin öteki kamu yapılarını ateşe verdiler.

1860 Ekiminde, İngiltere ile Fransa'nın Çin'e karşı sömürgeci fetih savaşı sırasında, İngiliz-Fransız birlikleri, Çin sanatının çok zengin baş-yapıt koleksiyonu olan, Pekin yakınlarındaki Yazlık Sarayı ateşe verdiler. — 125.

[84] 1812 güzünde, Moskova halkı, düşman askerlerinin rahat kışlık mahalleleri almasını ve yiyecek stoklarına elkoymasını engellemek için, Napoléon ordusu tarafından işgal edilmiş bulunan kentin büyük bir bölümünü yakmıştı. — 126.

[85] Roma'da *pretorienler* (ya da muhafız erleri), bir ordu başkomutanı ya da imparatorun kişiliğini korumakla görevli kimseler idiler; Roma İmparatorluğu'nda *pretorienler* yasadışı hükümet değişikliklerine sürekli olarak katılmış ve çoğu kez kendi adamlarını tahta çıkarmışlardır. Bundan ötürü, "*pretorien*" sözcüğü, paralı asker anlayışını, askercil kliklerin zulüm ve kural-dışı yönetimini anlatmak için kullanılır. — 127.

[86] Marx, Prusya Meclisine, Fransız Meclisi ile benzeterek, "*Chambre introuvable*" (bulunmaz meclis) adını veriyor (48 no'lu nota bakınız). Ocak-Şubat 1849'da seçilmiş bulunan meclis, soylu, ayrıcalıklı bir "senyörler meclisi" ile, sadece "bağımsız Prusyalılar" tarafından seçilen ikinci bir meclisten bileşiyor, bu da ona bir sağ çoğunluk sağlıyordu. İkinci mecli-

se seçilmiş bulunan Bismarck, oradaki aşırı-sağ topluluk liderlerinden biri idi. — 128.

[87] *The Daily News,* 1846-1930 arasında Londra'da yayımlanan sanayici burjuvazinin organı, İngiliz liberal gazetesi. — 132, 175, 232, 316, 338.

[88] *Le temps* ("Zaman"), 1861-1943 arasında Paris'te yayımlanan, büyük burjuvazinin organı, tutucu günlük gazete. — 132.

[89] *The Evening Standard, Standard* gazetesinin akşam baskısı; 1857-1905 arasında Londra'da yayımlandı. — 133.

[90] Enternasyonal Genel Konseyinin Jules Favre'ın 6 Haziran 1871 günlü genelgesi konusunda Marx ve Engels tarafından hazırlanan bildirgesi, *Fransa'da İç Savaş*'ın ikinci ve üçüncü baskıları ile 1871, 1876 ve 1891 Almanca baskılarda yer aldı. Bildirge bazı gazetelerde ayrıca yayımlandı. — 133.

[91] Marx tarafından yazılan "Uluslararası Emekçiler Derneği ve Sosyalist Demokrasi İttifakı" başlıklı genelge-mektup sözkonusu ediliyor.

Sosyalist Demokrasi İttifakı, Bakunin tarafından 1868 yılında Cenevre'de kurulmuş bulunan örgüt. İttifak üyeleri, kendi programlarında, sınıfların eşitleştirilmesini ve devletin ortadan kaldırılmasını ilân ediyorlardı. İşçi sınıfı için siyasal savaşım zorunluluğunu yadsıyorlardı. İttifakın küçük-burjuva anarşist programı, İtalya, İsviçre, İspanya ve öbür ülkelerin sanayi bakımından az gelişmiş bölgelerinde destek buldu. 1869'da, İttifak, Genel Konseye, Enternasyonale bir kabul isteğinde bulundu. Genel Konsey, İttifakın bağımsız örgüt olarak varlığına son vermesi koşuluyla, İttifak seksiyonlarının Enternasyonale katılmasını kabul etti. Ama Enternasyonale katıldıktan sonra, İttifak üyeleri, Emekçiler Derneği içinde kendi gizli örgütlerini korudular ve, Bakunin başta olmak üzere, Genel Konseye karşı savaşıma giriştiler. Paris Komününün ezilmesinden sonra, Bakunin ve yandaşları, özel bir sertlikle, proletarya diktatörlüğü ve işçi sınıfının demokratik merkeziyetçilik ilkeleri üzerine kurulu siyasal bir partisinin güçlenmesi fikrine karşı çıktıkları zaman, İttifakın Enternasyonale karşı savaşımı daha da keskinleşti. I. Enternasyonalin 1872 Eylülündeki La Haye kongresi, İttifak liderleri Bakunin ve Guillaume'un Enternasyonalden çıkarılmasını çoğunlukla kararlaştırdı. — 134, 324.

[92] *The Spectator,* 1828'den sonra Londra'da yayımlanan li-

beral eğilimli İngiliz haftalığı. — 135, 318, 323.

[93] *"Fransa'da İç Savaş"ın yazma denemeleri,* yapıtın Marx tarafından Nisan-Mayıs 1871'de yazılmış bulunan ilk varyantlarıdır.

Denemeler, Marx ve Engels'in sağlıklarında, ve marksizmin kurucularının ölümlerinden sonra da uzun zaman, yayımlanmadı. Birinci ve ikinci denemelerin tam metni, ilk kez olarak SSCB'de, SBKP'nin MK'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından yayımlanan "Marx-Engels Arşivleri", c. III (VIII) içinde İngilizce (özgün metin) ve Rusça çeviri olarak, 1934'te yayımlandı. — 136.

[94] *Buzenval savaşı* (Montretout ya da mont Valérien savaşı da denilir), Paris'in kuşatılma başlangıcından dört ay sonra, 19 Ocak 1871'de oldu. Bu savaş, kuşatılmış bulunan Paris'ten, Trochu tarafından Ulusal Muhafızın güçlerini kesin olarak yıkmak, onun moralini bozmak ve böylece halkı ve birlikleri savunmaya devam etmenin olanaksızlığına inandırmak ereğiyle örgütlenen son çıkış oldu. Gerekli hazırlıklar yapılmadan örgütlenmiş bulunan çıkış sırasında, saldıran birliklerin eylemleri arasındaki eşgüdüm gerçekleştirilmedi, yedeklikler yokluğu kendini acı acı duyurdu. Fransız askerlerinin yürekliliğine karşın, çıkış bütün noktalarda püskürtüldü. — 136.

[95] 5 Ekim 1870 günü, Paris Belediye Dairesi önünde, Flourens'ın yönetimi altında, Ulusal Muhafız işçi taburlarının bir gösterisi oldu. İşçiler, savunma hükümetinden Komün seçimlerinin yayılmasını, cumhuriyeti pekiştirmek için önlemler alınmasını ve ülkeye saldıran düşmana karşı kararlı bir savaşıma girişilmesini istediler. Hükümet bu istemleri geri çevirdi ve Ulusal Muhafızın kesin buyruk almadıkça her türlü toplantısını ve silahlı gösterileri yasakladı. — 137.

[96] Fransız Cumhuriyeti Yasama Meclisi tarafından kabul edilmiş bulunan, 31 Mayıs 1850 yasası uyarınca yürürlüğe konulan yeni seçim hakkı koşulları (*cens électoraux*) sözkonusu ediliyor. Kent ve kır işçilerine ve yoksul köylülere karşı yöneltilmiş bulunan yeni yasa, üç yıllık bir oturma süresi buyuruyordu; seçimlere ancak kişisel bir vergi ödeyen yurttaşlar katılabiliyorlardı; seçmen sayısı böylece üç milyon kadar azaltıldı.

1850 seçim yasasının kabulünden az sonra, meclis, hazine tarafından cumhurbaşkanı Louis Bonaparte'a verilen öde-

neği 600.000 franktan 3 milyon franga çıkardı. — 143.

[97] Normandiyalı fabrikatörlerin, İngiliz girişimcileri ile rekabeti iyileştirmek için tekstil işçilerinin ücretlerini düşürme girişimleri, 1868 sonları ile 1869 başlarında, Sottevil-les-Rouen'da büyük bir greve yolaçtı. İşçilerin destek isteklerine karşılık olarak, Enternasyonal Genel Konseyi, Londra *trade-union*ları ve Fransız sendikaları aracılığı ile, grevciler yararına bir bağış kampanyası örgütledi. Bozguna uğramasına karşın, grev Normandiya'daki tekstil işçilerinin örgütlenip birleşmelerine katkıda bulundu ve Rouen, Elbeuf, Darnétal vb. yerlerde sendikalar kurulmasına yolaçtı. İngiliz ve Fransız işçileri arasındaki kardeşçe birliği pekiştirdi. — 143.

[98] *Le Rappel* ("Çağrı"), V. Hugo ve H. Rochefort tarafından kurulan sol cumhuriyetçi günlük gazete; 1869'dan 1928'e değin yayımlandı, İkinci İmparatorluğu sert bir biçimde eleştirdi. Paris Komünü sırasında, Komünden yana çıktı. — 144.

[99] Blanqui ve Barbès tarafından yönetilen gizli Mevsimler Derneğinin 12 Mayıs 1839 günü giriştiği bir devrimci eylem sözkonusu ediliyor. Halk yığınlarından kopuk olduğu için, bu eylem bir komplonun bütün özelliklerini taşıdı ve askerler ve Ulusal Muhafız tarafından bastırıldı. — 146.

[100] Marx'ın bir yanılgısı: Cavaignac hükümetinde, Dufaure, 13 Ekim 1848 günü içişleri, ve Vivien de bayındırlık bakanı oldular. 2 Haziran 1849 günü, Dufaure, Odilon Barrot kabinesinde bakan oldu. — 146.

[101] Düzen partisinin (46 no'lu nota bakınız) yönetici örgenliği olan, Poitiers Sokağı Komitesine anıştırma. Bu komitede, Thiers tarafından yönetilen orleancılar egemen durumda bulunuyorlardı. — 146.

[102] Marx, *1847 Liberal Birliği* demekle, milletvekilleri meclisinin, 1846 seçimleri sonucu kurulmuş bulunan "*ilerici tutucular*" grubundan sözetmek istiyor. Bu grubun elebaşıları, Girardin, Tocqueville, Dufaure vb. gibi orleancılar oldu. "İlerici tutucular", Guizot hükümetinden, büyük sanayi burjuvazisi yararına iktisadî reformlar ile, seçim hakkında Temmuz monarşisini pekiştirmeye yönelik belli bir genişleme istiyorlardı. Guizot'ya karşıt çıkarak, hükümet üyelerinin etkinliklerindeki bazı yolsuz yönleri açıklıyorlardı.

Liberal Birlik, burjuva cumhuriyetçileri ve orleancılar ile, lejitimistlerin bir bölümünün, 1863 Yasama Meclisi seçimleri sırasında İkinci İmparatorluk karşısındaki ortak bir mu-

halefet temeli üzerinde kurulmuş bir koalisyonudur. 1865 seçim kampanyası sırasında liberal federasyon kurma girişimi, 1863'te koalisyona girmiş bulunan partiler arasındaki anlaşmazlıklar sonucu başarı kazanmadı. Ilımlı burjuva cumhuriyetçiler (Jules Favre, Jules Simon gibi), 1869'da, kralcılar ile bir ittifaktan yana çıkıyorlar ve orleancı Dufaure'un adaylığını destekliyorlardı; Dufaure genc de seçilmedi. — 147.

[103] Yani 2 Aralık 1851 bonapartçı hükümet darbesi anlayışı içindeki yöntemler ile. — 150.

[104] *La Commission des quinze* (Onbeşler Komisyonu), devrimci Paris'e karşı savaşımında Thiers hükümetini destekleme ereğiyle 20 Mart 1871 günü Ulusal Meclis tarafından atanmıştı. Bu komisyona, özellikle kralcılar ile Thiers'yi destekleyen burjuva cumhuriyetçiler katılmışlardı. Komisyon taşra illerini, boş yere, Komüne karşı savaşmak üzere gönüllü birlikler kurmaya çağırdı. Komün yenildikten sonra, Komisyonun varlığı da son buldu. Köylüler meclisi — bkz: not 49. — 152.

[105] Marx, kuşkusuz, *Fransa'da İç Savaş*'ta, kralcıların Versailles Ulusal Meclisindeki manevralarını karakterize eden örnekler vermek istiyordu. Bu dönem gazetelerinin Marx tarafından yapılmış bir gözden geçirilmesinde, orleancı hanedan üyelerinin, dük d'Aumale ve kardeşi prens de Joinville'in, Versailles'daki entrikaları üzerine, Bourbon'lar ile Orléans'ların bir birleşmesi konusunda yayılan söylentiler üzerine, ve dük d'Aumale'i Fransa tahtına oturtma tasarıları üzerine bilgiler bulunur. — 154.

[106] *La chouannerie*. Chouan'ların ayaklanması (76 no'lu nota bakınız). *Vendéens*, Chouan'ların öbür adı. — 156, 157.

[107] "*Municipaux*" ya da kent muhafızı (1871'den sonra cumhuriyetçi muhafız), Temmuz monarşisi tarafından devrimci harekete karşı savaşmak üzere 1830'da kurulmuş, Paris askerî polisliği ile görevli yaya ve atlı muhafız —askerî inzibat—; 1871'de, Versailles karşı-devrimci ordunun vurucu gücünü oluşturdu. — 157.

[108] 1841'de, Rusya, İngiltere, Avusturya, Prusya ve Türkiye tarafından, Türkiye sultanına Mısır paşası Mehmet Ali'ye karşı bir yardım üzerindeki Londra Antlaşmasının yapılması sonucu (47 no'lu nota bakınız), Mehmet Ali'yi destekleyen Fransa tek başına ve Avrupa devletlerinin Fransa'ya karşı birleşmesi tehlikesi karşısında kaldı. Mehmet Ali'yi desteklemekten vazgeçerek, ki bu Yakın-Doğu'daki Fransız siyasetinin yara-

layıcı bir yenilgisi anlamına geliyordu, Fransız hükümeti, Fransa'nın, Karadeniz boğazlarının barış zamanında yabancı savaş gemilerine kapanması üzerindeki 1841 Londra Antlaşmasına katılmasını sağladı. Sözleşme, bir yanda Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya ve Prusya, ve öte yanda da Türkiye temsilcileri tarafından, 13 Temmuz 1841 günü imzalandı.

Fransa'da İç Savaş'ın İngilizce üçüncü baskısında, Marx bunun, Fransa'nın diplomatik yenilgisi örneği olarak sözünü eder ve Londra Antlaşmalarından birincisine (1840 Antlaşmasına) anıştırmada bulunur. — 158, 244.

[109] *La Situation* ("Durum"), Londra'da, 1870 Eylülünden 2 Ağustos 1871 gününe değin, Fransızca olarak yayımlanmış bulunan bonapartçı eğilimli günlük gazete. Ulusal savunma hükümetine ve Thiers hükümetine karşı çıktı. — 159.

[110] Marx burda, Napoléon savaşlarından sonra Avrupa'nın durumunu düzenleyen diplomatik belgelerden sözediyor.

Napoléon savaşlarına katılmış bulunan devletler arasında, Viyana kongresi (1814-1815) çalışmaları sonunda, Mayıs-Haziran 1815'te imzalanan *Viyana Antlaşmaları*, ulusal kurtuluş ve halkların bağımsızlığı çıkarlarına karşı meşru krallıkların yeniden kurulması ereğiyle Avrupa haritasını yeniden çizdiler.

1814'te imparatorluğun devrilmesi ve Napoléon'un 1815'te tahttan ikinci indirilişinden, Yüz-Gün'den sonra, Fransa, altıncı ve yedinci Fransız-düşmanı koalisyona katılan İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya ile iki barış antlaşması imzalama zorunda kaldı.

30 Mayıs 1814 *Paris barış antlaşması* uyarınca, Fransa, Cumhuriyet ve İmparatorluk sırasında fethedilmiş bulunan hemen tüm toprakları yitiriyor, ve Kuzey, Doğu ve Güney-Doğu sınırı boyunca önemsiz bazı topraklar dışında, 1 Ocak 1792'den önceki sınırlarına dönüyordu.

20 Kasım 1815 Paris barış antlaşması uyarınca, Fransa, Kuzey, Doğu ve Güney-Doğu sınırları üzerinde 1814 Paris antlaşması sırasında korumuş bulunduğu önemli stratejik noktaları yitiriyordu. Restorasyonu pekiştirme ereğiyle, Fransa'nın Kuzey-Doğusundaki sınır istihkâmları, oralarda 1818 sonuna değin kalan 150.000 kişilik müttefik bir ordu tarafından işgal edildi. — 165.

[111] Marx, napolyoncu Fransa karşısındaki savaşta, Prusya feodal devletinin toplumsal ve siyasal rejiminin çürümüşlüğü-

nü gösteren 1806 yenilgisinden sonra, Prusya'da 1807-1811 arasında gerçekleştirilen soysuzlaştırılmış burjuva reformlarına anıştırmada bulunuyor. Bu reformlar sonucu, köylülerin kişisel bağımlılığı kaldırıldı, ama tüm feodal bağımlılıklar korundu ve ancak toprak sahibinin onayı ile satınalınabilir bir duruma getirildi; sınırlı bir yerel özerk yönetim kuruldu, ordu ve merkez yönetim örgenlikleri yeniden örgütlendi. — 166.

[112] Sivastopol'un kahramanca savunulması, Kars kalesinin Ruslar tarafından alınması ve müttefiklerin Baltık denizindeki askerî başarısızlıkları, Rus diplomasisinin Paris barış kongresi sırasında (Şubat-Mart 1856), Kırım savaşına son veren barış antlaşması koşullarını yumuşatmak için, İngiltere, Avusturya, ve Fransa arasındaki ayrılıklardan yararlanmasını olanaklı kıldı: Türkiye'ye verilen toprak ödünleri adamakıllı azaltıldı; Rusya, Kafkasya'daki topraklarını elde tutuyor ve Azov denizinde bir filo ve kaleler bulundurma hakkını koruyordu. Kongre, Avusturya'nın Moldavya ve Romanya'daki işgaline son vermesini kararlaştırdı; bu karar, Avusturya'nın Balkanlardaki genişlemesini çok güçleştirdi.

Rusya'nın Kırım savaşındaki yenilgisinden sonra çar hükümetinin Reformları derken, Marx, toprak köleliğini kaldıran 1861 reformu ile yerel yönetime ilişkin reformları (1864 zemstvolar reformu ve 1870 belediye yönetimi reformu), 1864'te yeni bir yargılama yönteminin kurulmasını ve malî reformu düşünüyor. Bu reformların uygulanması, Rusya'nın burjuva bir krallık durumuna dönüşmesinde ileriye doğru atılmış bir adım oldu. — 166.

[113] *The "Great Unpaid"* (ödenmemiş büyükler), İngiltere'de, hiç bir parasal karşılık olmaksızın sulh yargıcı görevlerini üstlenen kişiler için kullanılan alaylı deyim. — 173.

[114] *Mot d'ordre* ("Slogan"), H. Rochefort'un yönetimi altında, 3 Şubat 1871'den sonra, Paris'te yayımlanan sol cumhuriyetçi günlük gazete. Yayımı, Paris valisinin buyruğu ile, 11 Mart günü yasaklandı. Komün döneminde yeniden yayımlanmaya başladı ve 20 Mayıs 1871'e değin yayımlandı. Gazete, Versailles hükümeti ile Ulusal Meclisin kralcı çoğunluğuna adamakıllı karşı çıkıyordu, ama büsbütün Komünün yanında olmadı ve karşı-devrimci öğelerin bastırılmasına karşı yöneltilen önlemlere karşı çıktı.

La Liberté ("Özgürlük"), büyük burjuvazinin organı, tutucu eğilimli günlük akşam gazetesi; 1865-1944 arasında Pa-

ris'te yayımlandı. — 174, 190, 365.

[115] *The New York Daily Tribune*, Amerikan günlük gazete; 1841-1924 arası yayımlandı. 50 yılları ortalarına değin, Whig'lerin sol kanat organı, sonra cumhuriyetçi parti organı oldu. Marx, Ağustos 1851-Mart 1862 arasında bu gazeteye yazı verdi; Marx'ın isteği üzerine, Engels de birçok makale yazdı. Avrupa'da gericilik dönemi boyunca Marx ve Engels, kapitalist toplumun kusurlarını somut gereçler yardımı ile eleştirmek için, o sıralarda çok okunan bu gazeteden ve ilerici bir açıdan yararlandılar. Ayrılık savaşı sırasında (not 35'e bakınız), Marx, bu gazeteye yazmaktan vazgeçti. Marx'ın *New York Daily Tribune* ile bozuşmasının en önemli nedenleri arasında, köle sahipleri ile bir uzlaşma yandaşlarının yazıkurulu içinde ağır basmasını ve ilerici tutumunun gazete tarafından bırakılmasını görmek gerekir. Gazete gitgide sağın bir sözcüsü durumuna geldi. — 175.

[116] *Ligue de la réunion republicaine des droits de Paris* (Paris'in Hakları Cumhuriyetçi Topluluk Derneği), Nisan 1871 başlarında Paris'te kurulmuş bulunan burjuva örgüt. Versailles ile Paris arasında, cumhuriyetin ve Paris belediye özgürlüklerinin tanınması temeli üzerinde varılacak bir uzlaşmanın, Komünün barışçı yoldan kaldırılmasına yolaçacağını uman *Ligue* (Dernek), iç savaşı durdurmaya çalışıyordu.

Masonların gösterisi. 29 Nisan 1871 günü, Paris masonları, Versailles'dan, çatışmaların kesilmesini sağlama düşüncesi ile, istihkâmlara değin yürüdüler. 26 ve 29 Nisan günleri, Komün, masonların siyasal kanılarını dile getirdikleri cumhuriyetçi küçük ve orta burjuvazinin yakınlığını kazanmak için, Belediye Dairesinde masonlar ile bir buluşma düzenlenmişti. Bırakışma önerileri Thiers tarafından geri çevrilmiş bulunan masonlar, orada Komünü desteklediklerini ilân ettiler. 29 Nisan buluşmasından sonra, bir Komün delegasyonunun da katılması ile, sözkonusu gösteri oldu. — 176, 277.

[117] *Moniteur des Communes* (Komünlerin Öğütçüsü), Paris Komünü sırasında, Versailles'da, Thiers hükümeti *Resmî Gazete*'sinin akşam baskısı olarak yayımlanan hükümet gazetesi. — 177, 222.

[118] Limoges'da 1871'de yayımlanan *La Défense républicaine* (Cumhuriyetçi Savunma) adlı cumhuriyetçi Fransız gazetesi sözkonusu ediliyor. — 178.

[119] *Le Vengeur* ("Öç Alan"), sol cumhuriyetçi günlük gazete:

3 Şubat 1871'den sonra Paris'te yayımlandı. Paris valisi tarafından 11 Mart günü yasaklandı, Komün döneminde yeniden yayımlanmaya başladı ve 24 Mayıs 1871'e değin yayımlandı. Gazete Komünü tutuyor, resmî belge ve oturumlarının tutanaklarını yayımlıyordu. — 178, 191.

[120] Yasama Meclisi tarafından 19 Şubat 1858 günü kabul edilen kuşkulular yasası sözkonusu ediliyor. Yasa, hükümet ve imparatora, İkinci İmparatorluk rejimine karşı düşmanlık beslediğinden kuşku duyulan herkesi, belli bir yerde arasız oturmaya çağırma, Cezayir'e sürme ya da Fransa'dan atma yetkisini veriyordu. — 178.

[121] Lyon belediye konseyinin ulusal meclise milletvekili Greppo tarafından sunulan çağrısı, iç savaşı durdurma ve Versailles ile Paris'i barıştırma isteğini içeriyordu. Ayrıca meclisin görevleri ile Paris Komünü arasında çok açık bir ayrım yapılmasını ve Komünün etkinliğinin belediye sorunları ile sınırlandırılmasını da öneriyordu. — 179.

[122] İmparatorluk döneminde, otoritelerin güçlü bir baskısı sayesinde, 1865'te seçilmiş bulunan belediye meclisleri. — 179.

[123] *Kentler Birliği* (tam adı: *Cumhuriyetçi Kentler Yurtsever Birliği*), burjuva cumhuriyetçilerin, Paris Komününün yenilgisinden sonra krallığın yeniden kurulması korkusu ile, Nisan-Mayıs 1871'de kurmaya giriştikleri örgüt. Geçici Birlik Komitesi, Paris Haklarının Cumhuriyetçi Topluluğu Derneğinin (not 116'ya bakınız) etkin bir katılması sayesinde, iç savaşın durdurulmasına ve cumhuriyetin pekiştirilmesine katkıda bulunma ereğiyle ve Birliği kesin olarak kurmak üzere, 9 Mayıs 1871 günü için, Bordeaux'da bir belediye temsilcileri kongresini toplantıya çağırdı. Versailles hükümeti Birlik Kongresini yasakladı ve Birlik Geçici Komitesi de çok geçmeden etkinliğini durdurdu. 6 Mayıs 1871 günlü *Rappel*, kentler birliğinin öngörülmüş bulunan Kongre Programını yayımlamıştı. — 180.

[124] Sedan yenilgisi ve Paris'te 4 Eylül 1870 devrimi haberi, Fransa'nın birçok kentinde işçi gösterilerine yolaçtı. Lyon'da, Marsilya'da, Toulouse'da, halk iktidarı organları ya da komünler kuruldu, ama ulusal savunma hükümeti tarafından bu komünler amansızcasına bastırıldı. Taşra komünleri, gelip geçici olmalarına karşın, özellikle Lyon Komünü, önemli devrimci önlemler almasını bildiler (polis ve yönetim aygıtının değiştirilmesi, siyasal tutukluların salıverilmesi, emniyet san-

dıklarına rehin olarak bırakılmış nesnelerin parasız geri verilmesi, vb.). — 191, 262.

[125] 3 Kasım 1870 günü, 31 Ekim 1870 devrimci olaylarının kararsızlığını göstermiş bulundukları konumunu pekiştirmek isteyen ulusal savunma hükümeti, Paris'te hükümete güven üzerine bir plebisit düzenledi. Paris halkının hükümet siyasetine karşı yığınsal olarak oy kullanmasına karşın, hükümet, sıkıyönetim, halk üzerine uygulanan baskı ve demagojik bir propaganda sayesinde, kendine bir çoğunluk sağlayabildi. — 192.

[126] Marx, *Fransız Cumhuriyeti Resmî Gazetesi*'ndeki bir makalenin, Ulusal Muhafız Merkez Komitesinin bir vergi sorunu konusundaki tutumunu gösteren özsel fikrini, bu tümce aracıyla özetliyor. — 207.

[127] İkinci Cumhuriyet geçici hükümeti tarafından, 16 Mart 1848 günü, herbir franklık dolaysız vergi başma, *45 santimlik bir ek vergi* konmuştu. Özellikle köylüye zarar veren bu vergi, kırlarda, büyük toprak sahipleri ile katolik din adamlarının, Paris demokrat ve işçilerine karşı bir propaganda yürütmek ve köylülüğü bir karşı-devrim yedekliği durumuna getirmek için yararlandıkları geniş bir hoşnutsuzluğa yolaçtı. — 208.

[128] İller Cumhuriyetçi Birliği sözkonusu olsa gerek (bkz: not 68). — 212.

[129] Fransa'da, 2 Aralık 1851 hükümet darbesi (bkz: not 10) ve bir yıl sonra da Louis Bonaparte'ın imparator ilân edilmesine yolaçan İkinci Cumhuriyet dönemi sözkonusu ediliyor. — 215.

[130] Programına Auguste Comte'un burjuva felsefesi anlayışında çeşitli ilkeler sokmuş bulunan Paris pozitivist proleterler Derneği sözkonusu ediliyor. 1870 başlarında, Genel Konsey, Derneğin işçi bileşimini gözönünde tutarak, onu seksiyon niteliği ile Enternasyonale kabul etti; aynı zamanda Derneğin programı da sıkı bir eleştiriden geçirildi. — 216.

[131] *Falansterler*, Fourier sistemine göre, ideal sosyalist toplum emekçilerinin içlerinde ortaklık durumunda yaşayacakları geniş üretim ve tüketim birlikleri.

İkarya, ütopyacı, komünizm temsilcisi Cabet'nin, *le Voyage en Icarie* ("İkarya'ya Yolculuk") adlı toplumsal ve felsefî romanında tasarlanan fantastik komünist ülke. — 218.

[132] Paris Komününün, *Fransız Cumhuriyeti Resmî Gazete-*

si'nin 20 Nisan 1871 günlü 111. sayısında yayımlanmış bulunan, 19 Nisan 1871 tarihli "Fransız Halkına" başlıklı bildirgesi sözkonusu ediliyor. — 223.

133 Napoléon I imparatorluğunu yıkma ve Bourbon'ların meşru krallığını yeniden kurma ereğiyle, başlarında İngiltere, Avusturya, Prusya ve Rusya bulunan 6. ve 7. Fransız-düşmanı koalisyonlar birlikleri tarafından Fransa'nın 1814-1815'teki istilâsı sözkonusu ediliyor. — 224, 251.

134 *La Verité* ("Hakikat"), köktenci burjuva cumhuriyetçi gazete; Ekim 1870'ten 3 Eylül 1871'e değin Paris'te yayımlandı. İlkin Komünü destekledi, ama sonradan toplumsal önlemlerine karşı çıktı. — 227, 338.

135 *L'Assosiation des défenseurs de la République* (Cumhuriyetin Savunucuları Birliği), cumhuriyet için savaşım verme ereğiyle Şubat 1871'de Paris'té kurulmuş bulunan burjuva demokratik örgüt. Komünden yana çıkıyor ve Versailles siyasetini suçluyordu. — 229.

136 Jakobenlerin devrimci diktatörlüğü sırasında kabul edilmiş bulunan *1793 Anayasası*, 18. ve 19. yüzyıllar burjuva anayasalarının en demokratik olanıdır. — 233.

137 Kaliforniya ve Avustralya'da 19. yüzyıl ortalarında bulunan yeni altın madenlerinin, uluslararası ticaretin gelişmesi üzerindeki etkisi sözkonusu ediliyor. — 267.

138 Marx, mutlakiyetçiliğin sloganı olan ve Louis XIV'e maledilen ünlü "Devlet benim" formülüne anıştırmada bulunuyor. — 271.

139 10 Ağustos 1871 günü Frankfurt'ta imzalanan *barış antlaşması*, Fransa ile Almanya arasındaki barışın kesin koşullarını belirledi ve Alsas ile Loren'in doğusunun, 26 Şubat 1871 hazırlık görüşmelerinde öngörüldüğü gibi (not 13'e bakınız), Almanya'ya bırakılmasını onayladı. Bu barış antlaşmasına göre, Fransa tarafından bir savaş ödentisi ödeme koşulları daha da sertleşti ve Fransa'nın Alman birlikleri tarafından işgali uzatıldı; Komünü bastırmak için Bismarck tarafından Versailles'a yapılan yardımın fiyatı bu oldu. Frankfurt barışı, gelecekte Fransa ile Almanya arasında askerî bir çatışmayı kaçınılmaz kıldı. — 278, 371, 373.

140 Belediye haklarını gözle görülürcesine budayan 1831 belediye örgütlenmesi yasası ile, belediye meclislerinin birbirleri ile ilişki kurmasını yasaklayan 1855 belediye örgütlenmesi sözkonusu ediliyor kuşkusuz.

Belediye temsilcileri kongresinin Bordeaux'da toplantıya çağrılma tasarısı için not 123'e bakınız. — 280.

[141] Karl Marx tarafından 17 Ocak 1871 günü Genel Konsey oturumunda yapılmış bulunan *Ulusal Savunma hükümeti üzerine konuşma,* 10 Ocak günü, Londra'da, Saint-James Hall mitinginde, bu hükümet ve onun dışişleri bakanı Jules Favre üzerine Odger tarafından yapılmış bulunan övgüye karşı yöneltilmişti. Karadenizin yansızlaştırılması üzerindeki 1856 Paris Antlaşmasının bazı koşullarını gözden geçirecek uluslararası bir konferans nedeniyle Jules Favre'ın Londra'ya gelmesi bekleniyordu. Odger, ulusal savunma hükümetini öven, ve Fransız-Alman savaşı üzerine Genel Konseyin ikinci çağrısında verilmiş bulunan bu hükümetin sınıfsal değerlendirmesi ile çelişki durumunda olan bir önerge önermişti. Odger'in konuşmasının Marx tarafından yapılan eleştirisi nedeniyle, Genel Konsey, Enternasyonal üyeleri için, miting ve toplantılarda ilkesel bir tutum takınma zorunluluğunu tartıştı. — 291.

[142] Paris'te 15 Mayıs 1848 günü devrimci kulüpler tarafından örgütlenen ve özellikle işçi olmak üzere 150.000 kişi toplayan bir gösteri sözkonusu ediliyor. Göstericiler, o gün Polonya sorununu inceleyecek olan Kurucu Meclise doğru yöneldiler. Meclise girdiler ve bağımsızlığı için savaşım veren Polonya'ya askerî bir yardım, ve işsizlik ve sefalete karşı savaşmak üzere sert önlemler alınmasını istediler. Bu istemler geri çevrilince, göstericiler meclisin dağıldığını ve devrimci bir hükümetin kurulduğunu ilân ettiler. Gösteri, askerler ve Ulusal Muhafızın burjuva birlikleri tarafından dağıtıldı. — 292.

[143] İstifa eden geçici hükümet yerine 10 Mayıs 1848 günü Kurucu Meclis tarafından kurulan (Fransız cumhuriyeti hükümeti yürütme gücü) Komisyonu sözkonusu ediliyor. Komisyon, Cavaignac'ın kendi diktatörlüğünü kurduğu tarih olan 24 Haziran 1848'e değin varlığını sürdürdü. — 292.

[144] Basın üzerine, Kurucu Meclis tarafından 9 ve 11 Ağustos 1848 günleri kabul edilmiş bulunan gerici yasalar sözkonusu ediliyor. Bu yasalar, ilerici ve işçi dergi ve gazetelerini kapanmaya mahkûm eden yüksek bir parasal inanca (teminat akçesi) koşulu getiriyorlardı; hükümete ve özel mülkiyete karşı her türlü davranışa karşı sert yaptırımlar (hapis ve para cezaları) öngörülmüş idi. — 292.

[145] Engels'in bu konuşması, Genel Konsey karşısında, Paris'teki 18 Mart 1871 proleter devrimi, komüncülerin kahra-

manca savaşımı ve Paris Komününün etkinliği üzerine, Marx ve Engels tarafından düzenli olarak yapılan ilk konuşmalardan biridir. Engels'in konuşmasının yer aldığı oturumların tutanağı, yanlışlıkla 14 Mart olarak tarihlenmişti; denetimden sonra, Marx, düzelterek 21 Mart olarak yazdı. — 294.

[146] 8 Şubat günü seçilmiş ve 12 Şubat 1871 günü Bordeaux'da açılmış olduğu ilân edilmiş bulunan gerici Ulusal Meclis sözkonusu ediliyor (not 49'a bakınız). — 295.

[147] Marx, *Daily News*'a da (not 87'ye bakınız) benzer bir mektup yolladı; gazete bu mektubu 6 Nisan 1871 günü yayımladı. — 297.

[148] *Le Gaulois*, büyük burjuvazi ile soyluluğun organı, kralcı günlük gazete; Paris'te 1867-1929 arasında yayımlandı. *Le Figaro*, Paris'te 1826'dan bu yana yayımlanan tutucu gazete; İkinci İmparatorluk hükümetine bağlandı. — 297.

[149] *Paris-Journal*, polise bağlı gerici günlük gazete; Paris'te 1868-1874 arasında yayımlandı. İkinci İmparatorluk siyasetini, ulusal savunma hükümetini ve Thiers hükümetini destekledi; Enternasyonal ve Paris Komününe karşı iğrenç bir karaçalmaya girişti, komüncülere karşı savaşım verdi. — 298, 312, 318.

[150] 26 Mart 1871 günü yapılan Komün seçimleri sözkonusu ediliyor. Paris ayaklanmasının zaferinden sonra, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, 18-28 Mart 1871 arası iktidarı üzerine aldı ve sonra Komüne devretti. — 299.

[151] Engels, Favre'ın, Versailles hükümetini, Paris Komününü bastırmak ereğiyle Bismarck ile bir anlaşma yapmış bulunduğu yolundaki suçlamadan temizlemek için, 10 Nisan 1871 günü Ulusal Mecliste yaptığı, ve ikiyüzlülükle, hükümetin Bismarck tarafından önerilen yardımı kabul etmediğini açıkladığı konuşmasına anıştırmada bulunuyor. Karşı-devrimci Fransız burjuvazisinin, işçi hareketini bastırmak için düşman ile gizli anlaşması, Marx ve Engels tarafından, çeşitli konuşma ve makalelerde, ve en başta da *Fransa'da İç Savaş*'ta ortaya kondu. — 300.

[152] Serraillier, Komüne, 16 Nisan 1871 günü düzenlenen ara seçimler sonucu, 2. ilçeden seçildi; Genel Konsey üyesi Eugène Dupont'un adaylığı da önerilmişti, ama bundan vazgeçmek gerekti, çünkü İngiltere'den Paris'e gitme olanaksızlığı içinde idi; Anthime J. M. Dupont 17. ilçeden seçildi. — 301.

[153] Marx, [25 Nisan günü, —ç.] Genel Konsey tarafından,

Paris'teki L. Frankel'e bir mektup yazmakla görevlendirildi (bu kitabın 369-370. sayfalarına bakınız). Marx bu mektubu 26 Nisan günü yazdı ve Serraillier üzerine radikal F. Pyat tarafından yazılan karaçalmayı teşhir etti. — 302.

[154] Paris işçilerinin temsilcisi olarak, Şubat 1871'de Ulusal Meclise seçilen Tolain, Komünün ilânından sonra, etkinliği Paris devrimini bastırmayı gözeten mecliste kaldı ve işçi milletvekillerine bu gerici meclisten ayrılmalarını kesinlikle buyuran Komünün isteğini yerine getirmeyi kabul etmedi. Tolain'in ihaneti, sağ prudoncuların karşı-devrim saflarına geçişini gösteriyordu. Enternasyonal Paris seksiyonları Federal Konseyi, o zaman Tolain'i işçi davasına ihanet eden biri olarak Uluslararası Emekçiler Derneğinden çıkarmayı kararlaştırdı ve 16 Nisan 1871 günü bu kararı Enternasyonal Paris seksiyonlarının birinin organı olan *la Révolution politique et sociale*'de ("Siyasal ve Toplumsal Devrim") yayımladı.

Paris seksiyonları Federal Konseyinin karar metni eline geçmeden önce, Genel Konsey, Tolain'in burjuvazi saflarına geçişi konusunda Londra'ya gelen haberler üzerine, Tolain'in ihanet sorununu inceledi ve onu açıkça kınadı. 25 Nisan günü, karar metnini aldıktan sonra, Genel Konsey, Tolain sorununu konuşma konusu yaptı ve Enternasyonalden çıkarılması üzerindeki kararı onayladı. — 304.

[155] Daha Uluslararası Emekçiler Derneğinin etkinliğinin başlarında, 1864'te, program ve tüzüğünü hazırlamak için oluşturulmuş bulunan komisyonun devamı olan, Enternasyonal Genel Konseyi sürekli Komite ya da alt-komitesi sözkonusu ediliyor. Sürekli Komite, çeşitli ülkeler sekreterleri, Genel Konsey Genel Sekreteri ve Veznedarı kapsıyordu. Tüzük tarafından öngörülmüş bulunan sürekli Komite, yürütme organı olarak çalışıyordu; Marx'ın yönetimi altında, Enternasyonalin günlük işlerine ilişkin çeşitli yönetim görevlerini görüyor, daha sonra Genel Konseyin incelemesine sunulan belgeleri hazırlıyordu. — 306.

[156] Marx'ın 23 Mayıs 1871 günlü Genel Konsey oturumundaki konuşması, Versailles hükümetini teşhir etme ve Thiers'nin hazırladığı canice bastırmalara karşı bir protesto yükseltme zorunluluğu tarafından ortaya çıkarılan sorunların tartışılmasını başlattı. Engels sorun üzerindeki konuşmasında (tutanak, bu konuşmadan sadece kısa bir not içeriyor), Komün üyelerine karşı sert davranmayacağı yolunda yalancı vaatler-

de bulunan Thiers'nin kalleşliğini belirtti. Bu aynı oturumda, Genel Kurul, Versailles hükümetinin barbarca davranışlarına son verdirmek için, İngiltere'de ne gibi önlemler alınabileceğini aydınlatmakla görevli bir komisyon kurulmasını kararlaştırdı. — 308.

[157] *Fenianlar Derneği,* 1850 yılları sonunda Amerika'daki İrlanda göçmenleri arasında, sonra da İrlanda'nın kendinde kurulmuş devrimci İrlanda derneği. Üyeleri, İrlanda'nın bağımsızlığı ve cumhuriyetin ilân edilmesi için savaştılar. İrlanda köylülüğü çıkarlarının sözcüsü olan Fenianların çoğu, kent küçük-burjuvazisi ve soylu olmayan aydın çevrelerden geliyorlardı. Marx ve Engels, İngiliz işçi sınıfının eylemleri ile birleşmiş yığın eylemleri yoluna sokmak için çalıştıkları bu hareketin yüksek derecede devrimci niteliğini vurgulamakla birlikte, Fenianlar hareketinin güçsüz yönlerini de birçok kez eleştirip, komplocu taktikleri, sekter ve milliyetçi yanlışlıkları için onları yerdiler.

Carbonari, İtalya'da 19. yüzyılın ilk otuz yılında ve Fransa'da 20 yıllarında varolan gizli bir dernek üyeleri.

Marianne, Fransa'da 1850'de kurulmuş gizli bir cumhuriyetçi derneğin adı; İkinci İmparatorluk döneminde, kendine erek olarak Napoléon III'e karşı savaşmayı saptadı. — 311.

[158] *The Contemporary Rewiew,* 1866'dan sonra Londra'da yayımlanan liberal burjuva eğilimli aylık dergi. Mazzini'nin Marx tarafından sözkonusu edilen makalesi, derginin Haziran 1871 sayısında yayımlandı. — 311.

[159] Genel Konseyin *Times* yazıkuruluna bildirgesi, 19 Haziran günü bu gazetede Paris Komünü ve Enternasyonale karaçalan bir başyazı yayımlanması üzerine, Marx tarafından yazılmıştı; makale yazarı, Louis Bonaparte'ı, devrimci hareketin bastırılmasındaki "değim"lerini övüyordu.

Times yazıkurulu, bildirgeyi gazeteye koymayı kabul etmedi. Engels, Marx'ın taslağı üzerinde, ayrıntı niteliğinde bazı değişiklikler yapmıştır. — 312.

[160] U.E.D. Genel Konsey sürekli başkanlığı görevi, Konseyin 24 Eylül 1867 tarihli bir kararı gereği kaldırılmıştı. — 313.

[161] Marx'ın, *Standard*'ın yayımlamamış bulunduğu mektup taslağının son paragrafını Engels gözden geçirip değiştirmişti.

The Standard, Londra'da 1827'de kurulmuş, tutucu İngiliz gazetesi. — 314, 323, 339.

[162] Genel Konsey bildirgesi, *Fransa'da İç Savaş*'ın anlam ve

önemini bozmak ve İngiltere işçileri üzerindeki etkisini hafifletmek için, yapıtın yazarlarının İngiliz işçi hareketinden kopmuş bulunduklarını ileri süren İngiliz reformcusu G. J. Holyoake'ın bir mektubunun, 20 Haziran 1871 günü *Daily News* tarafından yayımlanması üzerine, Engels tarafından yazılmıştı. İngiliz *trade-union*cu yöneticileri —Odger ve Lucraft'a amştırmada bulunuyordu— öven Holyoake, onların imzalarının çağrının altında yer almaması gerektiğini söylüyordu; bu da onları, çağrıyı onaylamamaya çağırma anlamına geliyordu. Marx'ın istemiş olduğu gibi, bu bildirgede, Genel Konsey adına, *Fransa'da İç Savaş* yazarının Marx olduğu belirtilmişti. Bildirge, 20 Haziran 1871 günü, Genel Konsey tarafından onaylanmıştı. — 316.

[163] Bu mektup, Enternasyonalin (bütün ayrıntıları ile Fransız polisi tarafından düzenlenmiş) sözde gösterileri üzerine gerici Fransız basını resmî bildirilerinin, gazeteler tarafından yayımlanması üzerine, Marx'ın önerisi ile, Engels tarafından yazılmıştı. Marx'ın bir yalanlamada bulunma önerisi, 20 Haziran 1871 günlü oturumunda, Genel Konsey tarafından onaylanmıştı. Bununla birlikte, ilgili her iki gazetenin yazıkurulları da, mektubu yayımlamadılar.

The Examiner, burjuva liberal eğilimli İngiliz haftalık dergisi; 1808-1881 arası Londra'da yayımlandı. — 318, 324.

[164] Marx'ın bu mektubu, 26 Haziran 1871 günlü *Daily News* gazetesinde, bir kilise adamı olan L. Davies, *trade-union*cu B. Lucraft ve G. J. Holyoake tarafından imzalanmış bulunan mektupların yayımlanması nedeniyle yazıldı; G. J. Holyoake, Genel Konseyin 21 Haziran günlü bildirgesinden bilgi sahibi olduktan sonra, kendini *Fransa'da İç Savaş* üzerine yeni karaçalmalara vermişti. Lucraft, mektubunda yapıtın savlarına açıkça karşı çıkıyor, ve Genel Konseyden ayrıldığını bildiriyordu. Gazete yazıkurulu, Marx'ın mektubunun, İngiliz burjuva basınını teşhir eden ikinci yarısını yayımlamayı kabul etmediğinden mektup, *Eastern Post*'a gönderilmişti; 1 Temmuz 1871 günü, Marx'ın *Daily News* gazetesinin mektubunu ne kadar başıboş biçimde budadığını belirttiği 27 Haziran 1871 günlü Genel Konsey oturumu özeti ile birlikte, o gazetede yayımlandı. Mektubun bir parçası da, 27 Haziran 1871 günlü *Pall Mall Gazette*'de yayımlanmıştı. — 319.

[165] İngiliz gazeteci ve tutucu siyasetçisi David Urquhart tarafından 1830 ve 1840 yılları içinde yayımlanmış bulunan ve

Palmerston'un dış siyasetini teşhir eden makale ve belgeler sözkonusu ediliyor. Bu belgeler, *The Portfolio* diplomatik belgeler derlemesi ve öbür çeşitli basın organları içinde yayımlandılar. Yönetici sınıfların diplomasisini ara vermeden teşhir eden Marx, 1853'te "Lord Palmerston" başlığı altında topladığı bir makaleler dizisi yazmak için, özellikle Urquhart tarafından yayımlanan belgelerden yararlandı. Aynı vesile ile, Urquhart'ın gerici görüşlerini de eleştirdi. — 320.

[166] Genel Konseyin, Holyoake ve Lucraft'ın 26 Haziran 1871 günlü *Daily News*'da yayımlanan mektupları konusunda Engels tarafından kaleme alınan bildirgesi, 27 Haziran 1871 günlü oturumda onaylandı. Genel Konsey, bu oturumda, Genel Konseyin *Fransa'da İç Savaş* üzerindeki çağrısını onaylamamış bulunan *trade-unioncu* Lucraft ile Odger'in ihanetini teşhir etti ve onların Genel Kuruldan ayrılma kararları üzerine, gerçekte onları Enternasyonal dışına atan bir önergeyi kabul etti. — 321.

[167] Engels'in notu, *Der Volksstaat* gazetesinde başlıksız yayımlanmıştı. Güncel başlık, SBKPMK'ne bağlı Marksizm-Leninizm Enstitüsü tarafından verilmiştir. — 323.

[168] *The Daily Telegraph*, ilkin liberal sonra (1880'den sonra) tutucu Londra gazetesi; 1885'ten 1937'ye değin bu ad altında çıktı. 1937'den bu yana, *Morning Post* ile birleşmesinden sonra, *The Daily Telegraph and Morning Post* adı altında yayımlandı. — 323, 329.

[169] *The Pall Mall Gazette*, Londra'da, 1865'ten 1920'ye değin yayımlanan günlük gazete; 60-70 yıllarında tutucu bir eğilim taşıdı. 1870-1871 yıllarında, gazete Marx ve Engels'in yazılarını yayımladı, ama 1871 sonlarında, burjuva basının Enternasyonal ve Paris Komününe karşı kampanyasına katıldı; bunun üzerine Marx ve Engels, gazete ile ilişkilerini kesme yolunu tuttular. — 323.

[170] Paris Komününü ve Enternasyonali saygınlıktan düşürmek için, Komünistler Birliği militanlarına karşı Köln duruşmasının (1852) başlıca düzenleyicilerinden biri olan Stieber tarafından yönetilen Prusya polisinin yararlanmış bulunduğu düzmece belgeler gibi, polis hizmetindeki Paris basını tarafından yayımlanan makaleler ve uydurulan düzmece belgeler sözkonusu ediliyor. — 324.

[171] Marx'ın bu konuşması New York'ta çıkan *The World* gazetesi muhabiri R. Landor tarafından not edilmiş ve 18 Tem-

muz 1871 günü bu gazete, sonra da 12 Ağustos 1871 günü *Woodhull and Claflins Weekly* haftalık dergisi tarafından yayımlanmıştı. Landor, makalesinin sonunda, konuşmayı belleğinde kaldığı gibi not ettiğini belirtiyordu. — 326.

[172] *Hans Breitman Baladları*'nı yazmak için, Amerikan güldürü yazarı Charles Godfrey Lelland (1824-1903) tarafından kullanılan bir tür İngiliz-Alman lehçesi sözkonusu ediliyor. — 326.

[173] Genel Konseyin, New York Uluslararası Emekçiler Derneği seksiyonları Merkez Komitesine çağrısı olan *Paris'teki Amerikan Elçisi B. Washburne* içinde, Marx, *Daily Telegraph'*ın Paris muhabiri Robert Reid'in bir mektubu (1. bölüm) ile, Paris Komünü ve Genel Konsey üyesi Auguste Serraillier'nin bir bildiriminden (2. bölüm) yararlandı. Londra'ya dönüşünde, Reid, Paris'teki eğleşmesi sırasında büyük yakınlık duyduğu Komün yararındaki eylemlerine katılmak için, Marx ve Genel Konsey ile ilişki kurdu. 7 Temmuz günü, Enternasyonal Genel Konseyi sürekli Komitesi, Washburne'ın Komün karşısındaki yıkıcı etkinliği sorununu inceledi ve Marx tarafından sunulan çağrı metnini kabul etti. Çağrı 11 Temmuz günü Genel Konsey tarafından onaylandı ve Londra'da broşür biçimi altında yayımlandı. Enternasyonalin New York seksiyonları büyük tirajlı bir burjuva gazetesinde (*The Sun*) yayınlatmak için anlaştı. Çağrının önüne, Komünün gerçek anlamını açıklayan bir giriş makalesi eklendi. Washburne bu makalede toplumun sırtından yaşayan büyük asalaklar ailesinin temsilcisi olarak nitelendi. New York Komitesi, işçileri, işçi sınıfı düşmanları tarafından satın alınmış gazetelerde yayınlanan haberlere inanmamaya çağırıyordu.

1871 yaz ve güzü boyunca, *Paris'teki Amerikan Elçisi B. Washburne* çağrısı, çeşitli Avrupa ve Birleşik Devletler işçi gazetelerinde birçok kez yayımlandı. Washburne'un maskesini düşürtmemek için, Thiers hükümeti, ajanları sayesinde, Genel Konsey çağrısının Fransa'da yayımlanmasını engelledi. — 329.

[174] *The New York Herald*, Cumhuriyetçi Partinin, 1835'ten 1924'e değin yayımlanan günlük organı. — 329.

[175] Paris Komününün, federelerin öldürülmesi üzerine rehine olarak tutuklanmış bulunan başpiskopos Darboy'nın, Versailles tarafından zindana atılmış bulunan Blanqui ile değiştirilmesi konusundaki önerisini kabul ettirmek için, Thiers

hükümeti üzerinde herhangi bir girişimde bulunmayı pratik olarak geri çevirmiş olan Washburne'ın tutumuna anıştırma. — 332.

[176] Bildirimin başında, Karl Marx'ın burada bulunmayan bir de mektubu vardı. Her iki belge de *Times* tarafından yayımlanmadı. — 336.

[177] I. Enternasyonalin *Londra konferansı*, 17-23 Eylül 1871 günlerinde toplandı. Paris Komününün yenilgisinden sonra Uluslararası Emekçiler Derneği üyeleri üzerine canavarca baskıların çöktüğü bir sırada toplanan konferans, görece dar tutuldu ve gizli oturum biçiminde yapıldı. Konferans, proleter bir parti kurulması yolunda, Marx ve Engels'in yürüttüğü savaşımda bir aşama oluşturdu. "İşçi sınıfının siyasal etkinliği üzerine", bağımsız bir proleter partinin kurulmasından, uluslararası işçi hareketinin temel ilkelerinden biri olarak sözedildiği bir karar kabul etti. Proleter parti taktik ve örgütlenme ilkelerini içeren birçok karar alındı ve sektarizm ve reformizme karşı çıkıldı. Londra konferansı, Marx ve Engels ile yandaşlarının bakuninciliğe karşı amansız savaşımlarının etkisi altında geçti ve proleter ilke anlayışının anarşist oportünizm üzerindeki zaferini büyük ölçüde kolaylaştırdı. — 340.

[178] Bu konuşma, Marx'ın, Genel Konsey Almanya muhabir sekreteri olarak kaleme aldığı kısa bir raporu temsil ediyordu. — 342.

[179] Enternasyonalin yedinci yıldönümünü kutlamak için düzenlenen özel bir toplantıda Karl Marx tarafından yapılmış bulunan konuşma. Bu toplantıda, Genel Konsey üyeleri, Paris Komününe katılanlar, Marx ve Engels'in silah arkadaşları bulunuyorlardı. — 343.

[180] "*Enternasyonaldeki sözde bölünmeler*", Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin, 1872 Ocağının ikinci yarısı ile Mart başları arasında Marx ve Engels tarafından kaleme alınmış bulunan gizli genelgesi. Bu belge, Enternasyonali bölmek ve yönetimini ele almak isteyen bakunincilere karşı Marx ve Engels'in savaşımlarının bir evresini kapsar. Bu belge tüm ülkeler proletaryasına anarşistlerin gerçek amaçlarını, onların işçi sınıfına yabancı öğeler ile ilişkilerini gösteriyor, ve Bakunin tarafından yönetilen Sosyalist Demokrasi İttifakının etkinliğini, işçi sınıfına düşman olarak teşhir ediyordu. (not 91'e bakınız). — 345.

[181] Haziran 1871'den sonra, kendilerini Versailles hükümeti-

nin kovuşturmalarından kurtarabilen komüncüler Londra'ya gelmeye başladıkları zaman, Genel Konsey göçmenlerin yerleşmesine yardımcı olmak için para topladı. Karl Marx bu etkinliğin ekseni oldu. Temmuz içinde, Genel Konsey, başkaları arasında Marx ve Engels'in de katıldıkları bir göçmenlere yardım komitesi kurdu. — 346.

[182] 1860'larda, dokuz saatlik işgünü İngiliz işçilerinin başlıca istemlerinden biri idi. 1871 Mayısında Newcastle gemi ve makine işçileri, Dokuz Saatlik İşgünü İçin Savaşım Derneğinin yönetimi altında büyük bir grev ilân etmişlerdi. Grev sert bir görünüm kazandı, çünkü Dernek, sendikalı olmayan işçileri de greve katmasını bilmiş ve Enternasyonal Genel Konseyinden grev kırıcıların İngiltere'ye girişine engel olmasını istemişti. Konsey, işçilere Newcastle savaşımının önemini açıklamak için üyelerinden ikisini delege olarak kıta üzerine gönderdi. Enternasyonalin gözüpek çalışmaları sayesinde, grev kırıcıların girişi engellendi, ve Ekim 1871'de de Newcastle işçileri haklarını kazandılar. — 346.

[183] 20 Şubat 1872 günü, Enternasyonal Genel Konseyi, Paris Komününün birinci yıldönümünü, Londra'da büyük bir miting ile kutlamayı kararlaştırdı. Bir komisyon kuruldu ve Karl Marx başlıca konuşmacılardan biri olarak seçildi. Kararlaştırılan salon sahibi salonunu kiralamayı kabul etmediğinden, açık miting olmadı. Gene de, 18 Mart günü, Enternasyonal üyeleri eski komüncüler, törensel bir toplantıda, ilk proleter devrimin yıldönümünü kutladılar. Komün üyeleri Theisz ve Camélinat ile Genel Konsey üyesi Milner'in önerileri üzerine, bu toplantıda üç karar kabul edildi; bu kararlar basında yayımlanmış, ve bize değin gelen elyazması metni, Marx'ın kızı Jenny tarafından kopya edilmiş ve yazar tarafından da görülmüştür. — 348.

[184] *Komünist Parti Manifestosu*'nun Marx ve Engels tarafından bir önsöz yazılarak ve metinde ayrıntı niteliğinde bazı düzeltmeler yapılarak gerçekleştirilen Almanca baskısı, Alman Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesinin girişkenliği üzerine, *Volksstaat* gazetesinde yayımlandı. 1872 baskısı, tıpkı 1883 ve 1890 Almanca baskıların da olduğu gibi, *Komünist Manifesto* adı ile yayımlandı. — 350.

[185] 1 Mart 1881 günü imparator Alexandr II, gizli devrimci örgüt "Narodnaya Volya" (Halkın İradesi) Yürütme Komitesi kararı ile öldürüldü. — 352.

[186] 1878'de yürürlüğe konulan sosyalistlere-karşı yasa sözkonusu ediliyor; bu yasa, 1880 ilkyazında beş yıl uzatıldı. — 353.

[187] Bu mektup, Engels tarafından, Paris Komününün 15. yıldönümü dolayısıyla, ondan kendileri ile dayanışmasını açıkça bildirmesini dileyen Fransız sosyalistlerinin isteğine yanıt olarak yazılmıştır. — 354.

[188] Fransa'da 1885'e değin yürürlükte bulunan seçim sistemi "dar bölgeler" sistemi idi: milletvekilleri meclisine her seçim bölgesinden bir tek temsilci seçilirdi. Haziran 1885'te, ılımlı cumhuriyetçilerin girişkenliği üzerine, il çapında listeler sistemi kabul edildi. 1889'a değin yürürlükte kalan bu sisteme göre, küçük seçim bölgeleri bir il çapında biraraya getirilmişlerdi. Seçmen, oyunu, çeşitli partilerden adayları içeren bir listeye göre kullanıyordu. ilde, 70.000 kişi başına bir milletvekili düşecek biçimde seçilebilecek adayların toplam sayısı için oy verecekti. Bir milletvekili, eğer oyların mutlak çoğunluğunu kazanmışsa, birinci turda seçiliyordu; ikinci turda seçilmek için, görece çoğunluk yetiyordu. — 355.

[189] *14 Temmuz 1789*, Paris halkı tarafından Bastille'in düşürüldüğü gün, devrimin başlangıcını belirler.

22 Eylül 1792, 21 Eylül 1792 günü ilân edilmiş bulunan Fransız Cumhuriyetinin birinci günü. Bu gün, 1793'te kabul edilen devrimci takvimin ilk günü oldu. — 358.

[190] *Fransız İşçi Partisi*. başında Jules Guesde ve Paul Lafargue ile, 1879'da kurulan Fransa'nın ilk marksist partisi. Marx ve Engels, 80 yılları ile 90 yıllarının başlarında, parti etkinliği üzerindeki etkilerini sürekli olarak gösterdiler; 1880'de Marx bir parti programı girişi yazdı.

İşçi Partisi, olanakçılardan (not 17'ye bakınız) kendini ayırarak, Fransız proletaryası üzerindeki etkisini pekiştirdi; sanayi bölgeleri, partinin dayanağını oluşturdular. İşçi Partisi sistemli bir marksizm propagandası yaptı, reformizmi, uzlaşma eğilimini teşhir etti ve uluslararası işçi hareketinin birliğini destekledi, Fransız burjuvazisinin sömürge siyaseti ile savaştı. Bununla birlikte, 1890 yıllarında. sekter ve dogmatik nitelikte yanlışlıklar işledi. 1890'da, İşçi Partisi, öbür devrimci topluluklar ile birlikte, sonradan Fransız Sosyalist Partisini doğuracak olan devrimci sosyalist Birliği kurdu. — 359.

[191] 14 Mart 1871 günü, gerici *Paris-Journal* gazetesi, elinde Marx'tan Serraillier'ye yazılmış, Enternasyonalin Fransız ve

Alman üyeleri arasında varolan anlaşmazlıkları gösteren bir mektup bulunduğunu ileri sürdü. Düzmece mektup, 19 Mart günü yayımlandı. Karaçalma, *Times* dahil İngiliz basını tarafından da benimsendi. *Paris-Journal*'in, Enternasyonalin Fransız ve Alman üyeleri arasında ayrılık çıkarmayı amaçlayan tutumu, Marx tarafından 21 Mart 1871 günlü Genel Konsey oturumunda, ve onun isteği üzerine Engels tarafından *Times*'a yazılan bir mektupta teşhir edildi. Gene Marx'ın isteği üzerine Serraillier de, kendi payına, *Paris-Journal*'in yalanlarını teşhir eden bir mektup gönderdi (16 Mart 1871 günü yayımlanmış bulunan bu mektup metnini içeren *le Courrier de l'Europe* gazetesinin bir kesintisi Marx tarafından Lafargue'a gönderilen mektuba eklenmişti).

Gerici Fransız basınının, Alman milliyetinden olan kişilerin, Enternasyonalin Fransız seksiyonlarından çıkarılacakları yolundaki bir başka ipsiz sapsız yalanı, Genel Konseyin 21 Mart 1871 günlü oturumunda teşhir edildi. Marx bu mektupları, Enternasyonalin Parisli üyelerinin yararına sunulacakları düşüncesi ile Lafargue'a iletmişti.

Le Courrier de l'Europe ("Avrupa Habercisi"), orleancı Fransız gazetesi; 1840'tan 1899'a değin Londra'da yayımlandı. — 363.

[192] Burada 1871'in birinci yarısında Paris'te kurulmuş bulunan Prusya düşmanı birlik sözkonusu ediliyor.

Jockey Club, Paris'te 1833'te kurulmuş bulunan soylular derneği. — 365.

[193] 1871 Martında, Fransa'ya karşı kazanılan zafer nedeniyle, Zürih'te, bir varlıklı sınıflardan Almanlar toplantısı, törensel olarak toplanmaya çağrıldı. Toplantıda, İsviçre'de enterne edilmiş bir Fransız subayları grubu ile Almanlar arasında bir çatışma çıktı. Çeşitli ülkeler işçileri arasındaki kışkırtıcı bir kampanyayı körükleyen gerici basın, bu olayın suçunu Enternasyonale yüklemeye kalkıştı. Enternasyonalin İsviçre seksiyonu, burjuva basın tarafından yürütülen karaçalmayı, özel bir bildirgede teşhir etti. Kentin bazı işçi sendikaları, Enternasyonal üyelerinin Zürih olaylarına katıldıklarını yalanlamak için bir bildirge yayınladılar. — 365.

[194] *Le Courrier de Lyon* ("Lyon Habercisi"), Fransız cumhuriyetçi burjuva haftalık gazetesi; 1834'ten 1939'a değin yayımlandı.

Le Courrier de la Gironde ("Gironde Habercisi"), 1792'-

den sonra Bordeaux'da yayımlanan gerici Fransız gazetesi. — 365.

[195] Roma Cumhuriyetine Fransız birlikleri tarafından girişilen bir saldırıya karşı protesto olarak Fransız Ulusal Muhafızının bir gösterisi sözkonusu ediliyor (not 45'e bakınız). — 367.

[196] Bu mektup karalaması, Marx, Genel Konseyin 25 Nisan 1871 günlü oturumunda, Pyat ve Vesignier tarafından, Paris Komününe seçilmiş bulunan Genel Konsey üyeleri Serraillier ve Dupont'a karşı ortaya atılan karaçalmalara yanıt vermekle görevlendirildikten sonra yazılmıştı. Pyat, özellikle, 1871 Nisan ara seçimleri sırasında, Komün üyesi seçilmiş ve Frankel tarafından yönetilen Çalışma ve Değişim Komisyonuna girmiş bulunan Paris'teki Genel Konsey temsilcisi Serraillier'ye karaçalmaya kalkışmıştı. Serraillier'nin Komündeki etkisini yıkmaya çalışan Pyat, Serraillier'nin siyasal ve ahlâkî ününe leke düşüren asılsız söylentiler yaymıştı. Çalışma ve Değişim Komisyonu, işin incelenmesinden sonra, Serraillier'nin kurbanı olduğu karaçalıcı söylentilere karşı kesin bir yalanlamada bulundu. — 369.

[197] Bordeaux'da, Nisan 1871'de, zaferi demokratik güçlere kazandıran belediye seçimleri sırasında, Enternasyonal seksiyonunun dört delegesi seçilmişti; sundukları program, Paris Komünü programının benzeri idi. — 371.

[198] Bebel'in 25 Mayıs 1871 günü Reichtag'da yaptığı konuşma sözkonusu ediliyor. Bebel, konuşmasında sağcı milletvekillerinin karaçalıcı saldırılarına karşı ateşli bir biçimde komüncüleri savunmuş ve sonuç olarak şunu söylemişti: "Fransız proletaryasının: 'Şatolara savaş! Kulübelere barış! Sefalet ve aylaklığa ölüm!' savaş çığlıkları, tüm Avrupa proletaryasının savaş çığlığı olacaktır." — 374.

[199] Bu çağrı Marx tarafından yazılmış ve Sorge'ye gönderilmişti, metni elimizde bulunmuyor. — 374.

[200] Gerici Avrupa hükümetleri tarafından Enternasyonale karşı girişilmiş bulunan, ve Paris Komününün yenilgisinden sonra daha da pekiştirilen davranışlar sözkonusu ediliyor.

5 Eylül 1870 günü, Prusya'nın Fransa'ya karşı savaştaki gerçek ereklerini teşhir eden bir bildiri yayınlamış oldukları için, 9 Eylül 1870 günü, Almanya'da Alman Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Komite üyeleri Bracke, Bonhorst, Spier, Kühn ve Grale ile, basımevi işçisi Sievers tutuklandılar. Kasım 1871'de,

aylar süren tutukluluktan sonra, bu adamlar devlet güvenliğine zarar verme düzmece suçlaması ile yargılanıp hapse mahkûm edildiler.

Temmuz 1870'te, yurt ihaneti ile suçlanan Avusturya sosyal-demokratları Oberwinder, Most, A. Scheu ve bazı başkaları, devrimci etkinlikleri nedeniyle ağır hapis cezalarına çarptırıldılar.

20 Ağustos 1871 günü, polis, Enternasyonal Napoli seksiyonunun altını üstüne getirdi.

1871 ilkyaz ve yazında, İspanyol hükümeti, işçi örgütleri ve Enternasyonal seksiyonlarına karşı, baskı önlemleri uyguladı. İspanyol federal Konsey üyeleri Mora, Morago ve Lorenzo, Lizbon'a göçme zorunda kaldılar. — 375.

[201] Haziran 1871'de, Saint-Gall tekstil işçilerine sağlanan son derece güç çalışma koşulları, apre işçileri ile işverenler arasında patlak veren bir çatışmanın nedeni oldu. İşçiler işgününde bir kısalma ve ücretlerde bir artış istiyorlardı. İşverenler bir işçi delegasyonu ile konuşmayı kabul etmediler ve Enternasyonal üyesi olan işçileri işten attılar. Grev, Enternasyonalin İsviçre örgütlerince desteklendi, bu da işçilerin Eylül 1871'e değin dayanmalarını sağladı. Kamu otoriteleri çatışmaya müdahale etti ve grev bir uzlaşma ile tamamlandı. İşçilerin istemleri tam olarak karşılanmadı, ama grev Saint-Gall'deki proleter dayanışması ve Enternasyonal etkisinin pekişmesi bakımından büyük bir anlam taşıdı. — 375.

[202] *Kölnische Zeitung*, 1802'den sonra Köln'de yayınlanan, büyük Renanya burjuvazisinin ve ulusal liberal partinin organı, günlük Alman gazetesi; 1870 yılları içinde Bismarck'ın sözcüsü oldu. — 375.

[203] Ağustos 1874'te, La Haye Kongresinin bir kararı üzerine, Sorge. 1872'de New York'a taşınmış bulunan Enternasyonal Genel Konseyinden ayrıldı. İstifası, Eylül 1874'te resmen açıklandı. — 377.

[204] Lenin'in *Yapıtlar*'ının 41. cildi, Lenin'in Paris Komünü üzerine yapmak istediği üç konuşma planını içerir. Lenin, 22 Mart 1904 günü, Cenevre'de, bir sosyal-demokratlar toplantısı sırasında söz aldı. Burada sunulan metin, birinci planın metnidir. — 381.

[205] Not 8'e bakınız. — 381.

[206] Bu kitabın 40-41. sayfalarına [Engels'in Girişine —ç.] bakınız. — 382.

[207] "I. A. A." *International Arbeiter Association* (Uluslararası Emekçiler Derneği) (not 15'e bakınız). — 382.

[208] *Londra Sergisi*. Bir Fransız işçileri delegasyonu ile bir İngiliz işçileri delegasyonu arasında bir görüşmenin yapıldığı 1862 Dünya Sanayi Sergisi. — 382.

[209] Louis Napoléon Bonaparte ve yandaşları sözkonusu ediliyor. — 382.

[210] Not 11'e bakınız. — 382.

[211] *La Débâcle, Emile Zola*'nın Fransız-Alman savaşını konu alan romanı (1892). — 383.

[212] Bu kitabın 69. sayfasına bakınız. — 383.

[213] Bu kitabın 70. sayfasına bakınız. — 383.

[214] Bu kitabın 74. sayfasına bakınız. — 384.

[215] Paris ordusu topçu komutanı Alphonse Simon Guiod, tümgeneral Suzane'a, hiç bir şey yapmamaktan sıkılan korunuğunu kurmaydan çıkarabileceğini ve top atılır gibi yapılan Mont Valérilen'a gönderebileceğini bildiriyordu. Komün tarafından 25 Nisan 1871 günü *Fransız Cumhuriyeti Resmî Gazetesi*'nin 115. sayısında yayımlanmış bulunan bu mektup, ulusal savunma hükümetinin yalnızca Paris'i savunur gibi yaptığını gösteriyordu. — 384.

[216] Ulusal savunma hükümeti, Louis-Auguste Blanqui'yi, ömür boyu hapse çevrilmiş ölüm cezasına mahkûm etti. — 384.

[217] Paris Komünü üyesi ve çalışma, sanayi ve ticaret bakanı, göçmen Macar devrimcisi Léo Frankel sözkonusu ediliyor. — 386.

[218] *Komün Üzerine Konferans Planı*, Lenin'in Paris Komünü üzerine 5 (13) Mart 1905 günü Cenevre'de Rus siyasal göçmenlerinin karşısında verdiği bir konferansın özetidir. — 388.

[219] Bu kitabın 41. sayfasına bakınız. — 388.

[220] Burada ve daha aşağıda Lenin, Karl Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* broşürünün 1891'de Berlin'de yayımlanmış bir Almanca baskısına gönderme yapıyor. — 389.

[221] Not 12'ye bakınız. — 389.

[222] Not 9'a bakınız. — 389.

[223] Lenin Paris Komünü cellâtlarını, 1905 birinci Rus devriminin cellâtları ile karşılaştırıyor. — 389.

[224] "Paris Komünü ve Demokratik Diktatörlüğün Görevleri" makalesi *Proletari* gazetesinde yayımlandı (n° 8, 17 (4) Temmuz 1905); yazarının kim olduğu saptanamadı. Lenin makaleyi gözden geçirdi, ona başka bir başlık verdi ve, sonucu-

nu yazdığı metinde bazı değişiklikler yaptı. — 392.

[225] Moskova işçilerinin otokrasiye karşı Aralık 1905'te, acımasızca bastırılan silahlı ayaklanması sözkonusu ediliyor. — 394.

[226] Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin Fransız-Alman savaşı üzerine Karl Marx tarafından yazılan ikinci çağrısı sözkonusu ediliyor. (bkz: s. 61-71.) — 395.

[227] Karl Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ı sözkonusu ediliyor (bkz: s. 35-288). — 397.

[228] *Kadetler,* Rusya'da 1905 Ekiminde kurulmuş bulunan, liberal kralcı burjuvazinin başlıca partisi olan anayasal-demokrat parti üyeleri. İşçi yığınlarını daha iyi aldatabilmek için, kadetler, "halkın özgürlüğü partisi" adını aldılar, ama anayasal krallık istemleri ötesine geçmediler. Şubat 1917 burjuva demokratik devriminden sonra, kadetler, Geçici Hükümet içinde, anti-demokratik ve karşı-devrimci bir siyaset oluşturmak için yararlandıkları ayrıcalıklı bir konum tuttular. Ekim Devriminin zaferinden sonra, kadetler, Sovyetler iktidarının amansız düşmanları olarak ortaya çıktılar ve müdahalecilerin bütün askerî girişimleri ve karşı-devrimci kampanyalarına etkin olarak katıldılar. — 398.

[229] Bu kitabın 368. sayfasına bakınız. — 399.

[230] "*Komün Dersleri*" makalesi, Lenin'in bir konuşmasının tutanak metnidir. Gazete, makaleden önce, şu notu düşmüş: "18 Mart günü Cenevre'de üç proleter yıldönümü için uluslararası bir miting yapıldı: Marx'ın ölümünün 25. yıldönümü, 1848 Mart devriminin 60. yıldönümü ve Paris Komününün [37. —ç.] yıldönümü. Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi temsilcisi Lenin de, bu mitingde söz aldı; konuşmasında, Paris Komününün tüm anlam ve önemini belirtti." — 400.

[231] Karl Marx, *Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin Fransız-Alman Savaşı Üzerindeki İkinci Çağrısı* (bu kitabın 69-70. sayfalarına bakınız). — 401.

[232] Devrimci hareketin yükselmesinden korkuya kapılan çarın, içinde "siyasal özgürlükler" ile bir "yasama" Dumasını vaadetmiş bulunduğu 17 Ekim 1905 bildirgesi sözkonusu ediliyor. Bildirge, ereği, vakit kazanmak için, devrimci güçleri bölmek, grevi başarısızlığa uğratmak ve devrimi ezmek olan mutlakiyetçiliğin siyasal bir manevrası idi. — 403.

[233] *Sosyal-Demokrat,* Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi merkez organı, yasa-dışı gazete; 1908 Şubatından 1917 Ocağı-

na değin yayımlandı. İlk sayı Rusya'da çıktı, sonra yayına yabancı ülkelerde devam edildi; 2-32. sayılar (Şubat 1909-Aralık 1913) Paris'te, 33-58. sayılar (Kasım 1914-Ocak 1917) Cenevre'de yayımlandı; toplam olarak 58 sayı çıktı. Aralık 1911'den sonra *Sosyal-Demokrat*'ı Lenin yönetti. Gazete Lenin tarafından yazılmış 80'den çok makale ve not yayımladı. — 416.

[234] Lenin'in *Devlet ve Devrim* adlı yapıtına bakınız. — 417.

[235] Bkz: F. Engels, "A. Bebel'e Mektup (18-28 Mart 1875)", K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 49-58. — 423.

[236] Bkz: K. Marx, *Fransa'da İç Savaş*, Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konsey Çağrısı (bu kitabın 105. sayfasına bakınız). — 424.

[237] *Uluslararası Emekçiler Derneği Genel Konseyinin, Avrupa ve Birleşik-Devletler'deki Dernek Üyelerine, Fransız-Alman Savaşı Üzerine İkinci Çağrısı* sözkonusu ediliyor. Bu çağrı, 6-9 Eylül 1870 tarihinde Londra'da Marx tarafından yazılmıştır. — 427.

[238] Marx'tan Kugelmann'a 12 Nisan 1871 günlü mektuba bakınız (bu kitabın 366-367. sayfalarına bakınız). — 428.

[239] Bu kitabın 351. sayfasına bakınız. — 428.

[240] *Die Neue Zeit*, Alman Sosyal-Demokrat Partisinin teorik dergisi; 1883'ten 1923'e değin Stuttgart'ta yayımlandı. Marx ve Engels'in bazı yapıtları, ortaya *Neue Zeit*'ta çıktılar. Engels, derginin yazıkuruluna öğütleri ile yardımcı oldu ve marksizmden sapmalarından ötürü bazan dergiyi eleştirdi. 1895'ten sonra, Engels'in ölümü üzerine, dergi sistemli olarak revizyonist makaleler yayımladı. Birinci dünya savaşı sırasında, dergi, merkezci bir konum aldı ve gerçekte sosyal-şovenleri destekledi. — 429.

[241] *Menşevikler*, Rus sosyal-demokrasisinin oportünist akımı. 1903'te, RSDİP'nin II. Kongresinde, merkez örgenliklerin seçimleri sırasında, başlarında Lenin'in bulunduğu devrimci sosyal-demokratlar çoğunluğu sağladılar ("bolşevikler" ya da çoğunlukçular adı buradan gelir), oportünistler de menşevikler (azınlıkçılar) adını aldılar.

1905-1907 devrimi sırasında, menşevikler devrimde işçi sınıfının yönetici rolüne, işçi sınıfı ile köylülüğün ittifakına karşı çıktılar ve, kendilerine göre devrimin yönetiminin asıl sahibi olan liberal burjuvazi ile bir uyuşma istediler. Devrimin yenilgisini izleyen gericilik sırasında, menşeviklerin çoğu

"likidatör" durumuna geldi: bunlar, işçi sınıfının gizli partisinin ortadan kaldırılmasını istediler. 1917 Şubat burjuva demokratik devriminin zaferinden sonra, menşevikler burjuva Geçici Hükümete katıldılar, onun emperyalist siyasetini desteklediler ve hazırlanan sosyalist devrime karşı savaşım verdiler.

Ekim Devriminden sonra, menşevikler açıkça karşı-devrimci bir parti durumuna geldiler, Sovyetler iktidarını yıkmayı amaçlayan komplo ve ayaklanmalara katıldılar. — 430.

[242] Kralı deviren ve cumhuriyet ilân eden *1910 Portekiz Devrimi* ile, Türkiye'nin [Osmanlı İmparatorluğu'nun —ç.] anayasal bir krallık durumuna geldiği *1908-1909 Türk Devrimi* sözkonusu ediliyor. — 431.

[243] Bkz: Karl Marx ve Friedrich Engels, *Komünist Manifesto, "Komünist Manifesto"nun Doğuşu*, Sol Yayınları, Ankara 1976. — 432.

[244] Rusya'daki 1917 Şubat burjuva demokratik devrimi sözkonusu ediliyor. — 433.

[245] *Sosyalist-Devrimciler* (s.-r.), Rusya'da 1901 sonları ile 1902 başlarında kurulmuş bulunan küçük-burjuva parti.

1917 Şubat Devriminin zaferinden sonra, sosyalist-devrimciler ve menşevikler, kadetler ile birlikte, burjuva ve toprak sahiplerinin karşı-devrimci Geçici Hükümetinin başlıca dayanağı oldular. Parti liderlerine (Kerenski, Avksentiyev, Çernov) gelince, onlar da sözkonusu hükümete katıldılar. Sosyalist-devrimci parti, toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılmasını isteyen köylüleri desteklemeyi kabul etmedi ve feodal mülkiyetin korunmasından yana çıktı. Geçici Hükümetin sosyalist-devrimci bakanları, toprak sahiplerinin topraklarına elkoymuş bulunan köylülere karşı cezalandırma birlikleri gönderdiler. 1917 Ekimindeki silahlı ayaklanma öngününde, sosyalist-devrimciler partisi açıkça karşı-devrimci burjuvazinin saflarına geçti, kapitalist rejimi savundu, halk yığınlarından koptu.

Yabancı askerî müdahale ve iç savaş yılları boyunca, sosyalist-devrimciler karşı-devrimci komplolara katıldılar, Sovyetik Hükümet ve Komünist Partisi ileri gelenlerine karşı, terörcüler aracıyla eylemler düzenlediler. — 433.

[246] Karl Marx, *Fransa'da İç Savaş*, bu kitabın 09-100. sayfalarına bakınız. Daha aşağıda, 243, 437, 444-453. sayfalarda da, Lenin, Marx'ın bu yapıtından alıntılar verir. — 434.

[247] *Dyelo Naroda* ("Halkın Davası"), sosyalist-devrimciler partisinin günlük gazetesi; 1917 Martından 1918 Temmuzuna değin Petrograd'da yayımlandı. — 439.

[248] Not 63'e bakınız. — 447.

[249] Bkz: F. Engels, *Konut Sorunu.* — 451.

[250] *Almanacco Republicano per l'anno 1874* adlı İtalyan derlemesinde 1873 Aralığında ve Almanca çeviri olarak *Die Neue Zeit* dergisinde yayımlanan Marx'ın "Siyasal Aldırmazlık" başlıklı makalesi ile Engels'in "Otorite Üzerine" başlıklı makalesi sözkonusu ediliyor. — 453.

[251] K. Marx, "Siyasal Aldırmazlık". — 453.

[252] F. Engels, "Otorite Üstüne". — 455.

[253] F. Engels, "Otorite Üzerine". — 456.

[254] Bkz: K. Marx, *Gotha Programının Eleştirisi;* K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi,* Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 17-46. — 458.

[255] Karl Marx'ın, *Felsefenin Sefaleti* adlı yapıtı sözkonusu ediliyor. Bkz: Karl Marx, *Felsefenin Sefaleti,* Sol Yayınları, Ankara 1975. — 458.

[256] F. Engels, "A. Bebel'e Mektup, 18-28 Mart 1875", K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi,* s. 49-58. — 458.

[257] K. Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* yapıtına, F. Engels'in yazdığı giriş sözkonusu ediliyor. — 461.

[258] *Los-von-Kirche-Bewegung* (Kiliseden Ayrılma Hareketi), Birinci Dünya Savaşı öngününde Almanya'da bir yığın hareketi niteliği kazandı. Ocak 1914'te, *Die Neue Zeit* dergisi, revizyonist Paul Göre'nin "Kirchenaustrittsbewegung und Sozialdemokratie" (Kiliseden Ayrılma Hareketi ve Sosyal-Demokrasi) adlı bir makalesi ile, Almanya sosyal-demokratlarının bu hareket karşısındaki tutumu üzerine bir tartışma açtı. Bu tartışma sırasında, ünlü sosyal-demokrat militanlar, partinin bu hareket karşısında yansız kalması ve üyelerini parti adına dine ya da kiliseye karşı bir propaganda yapmaktan yasaklaması gerektiğini ileri süren Göre'ye herhangi bir karşı-yanıt vermediler. — 463.

[259] Lenin tarafından verilen ücret rakamları, 1917'nin ikinci yarısının kâğıt parası üzerinden verilmişlerdir.

Kâğıt-ruble, Birinci Dünya Savaşı içinde değerini büyük ölçüde yitirmişti. — 464.

[260] *I. Enternasyonalin La Haye Kongresi,* 15 ulusal örgütü

temsil eden 65 delege ile 2-7 Eylül 1872'de toplandı. Kongre hazırlıkları sırasında, Marx ve Engels, proleter devrimci güçleri biraraya getirmek için büyük bir çaba gösterdiler. Kongre gündeminde iki büyük sorun vardı: 1) Genel Konseyin yetkileri ve 2) proletaryanın siyasal etkinliği.

Kongre, Genel Konseyin yetkilerini genişleten bir karar aldı.

İkinci soruna ilişkin olarak; "Siyasal iktidarın fethi, proletaryanın büyük ödevi durumuna geldiği", ve "toplumsal devrimin ve onun; sınıfların kaldırılması yolundaki yüce ereğinin zaferini sağlamak için", proleter bir siyasal parti örgütünün kendini zorla kabul ettirdiği kararlaştırıldı (bkz: Karl Marx ve Friedrich Engels, üç ciltlik *Seçme Yapıtlar*, Editions du Progrès, Moscou, 1970, c. II, s. 306).

Marx, Engels ve yandaşlarının her türlü burjuva sektarizmine karşı yürütmüş bulundukları uzun savaşım, bu kongrede sonucunu verdi. Anarşistlerin Bakunin, Guillaume, vb. gibi önderleri, Enternasyonalden çıkarıldılar. — 468.

[261] *Zarya*, Stuttgart'ta 1901-1902'de *İskra* yazıkurulu tarafından yasal olarak yayımlanmış bulunan marksist bilimsel ve siyasal dergi; sadece dört sayı çıktı. Dergi, Rus ve uluslararası revizyonizmi eleştiriyor, marksizmin teorik temellerini kanıtlandırıyordu. Dergide Lenin'in birçok yazısı yayımlandı. — 469.

[262] Paris'te 23-27 Eylül 1910 günlerinde toplanan II. Enternasyonalin V. kongresi sözkonusu ediliyor. A. Millerand'ın, Waldek Rousseau karşı-devrimci hükümetine girmiş bulunması olayına bağlı olan: "siyasal iktidarın fethi ve burjuva partiler ile ittifaklar" ana sorunu konusunda, kongre oyçokluğu ile Kautsky tarafından önerilen kararı onayladı. Bu kararda özetle, bir sosyalistin bir burjuva hükümete girmesinin, siyasal iktidarın fethinin normal bir başlangıcı olarak değil, ama güç koşullar içindeki savaşım zorunlulukları tarafından dayanılmış geçici ve olağanüstü bir yolu olarak düşünülebileceği söylenmiş bulunuyordu. Sonradan, burjuvazi ile işbirliklerini haklı göstermek için, oportünistler kararın bu noktasına sık sık başvurdular. — 470.

[263] *Bernsteiniade*, sosyal-demokrasi içinde, marksizme karşıt oportünist akım. Almanya'da 19. yüzyıl sonlarında doğdu, adını ünlü revizyonist Edouard Bernstein'dan aldı. — 471.

[264] Bkz: Karl Marx, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i*, Sol Yayınları, Ankara 1976. — 471.

[265] Bkz: K. Marx ve F. Engels, *"Komünist Parti Manifestosu* 1872 Almanca Baskısına Önsöz", *"Komünist Manifesto"nun Doğuşu,* Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 161-163. — 472.

[266] Bkz: K. Marx, *Fransa'da İç Savaş.* — 475.

[267] Bkz: K. Marx ve F. Engels, *Merkez Komitenin Komünistler Birliğine Çağrısı.* — 479.

[268] Bkz: K. Marx, *Fransa'da İç Savaş.* — 482.

[269] S. ve B. Webb'lerin, *İngiliz Sendikacılığının Teori ve Pratiği* adlı kitabı sözkonusu ediliyor. — 482.

[270] Bkz: K. Marx ve F. Engels, *Komünist Manifesto.* — 485.

[271] Sozialistische Monatshefte, (*"Aylık Sosyalist Defterler"*) Alman oportünistlerin başlıca organı ve uluslararası revizyonizmin bellibaşlı organlarından biri olan dergi; 1897'den 1933'e değin Berlin'de yayımlandı. Birinci dünya savaşı sırasında sosyal-şoven konumlar üzerinde saf tuttu. — 486.

[272] Daha İtalyan Sosyalist Partisi kurulur kurulmaz (1892), sert bir ideolojik savaşım, partinin siyasal ve taktik sorunları üzerinde birbirleri ile anlaşamayan, biri devrimci öbürü oportünist, iki eğilimi birbirine düşürdü. 1912'de, Reggio d'Emilie Kongresinde, solların baskısı altında, savaştan ve hükümet ve burjuvazi ile işbirliğinden yana tanınmış reformistler (Bonomi, Bissolatti), partiden çıkarıldılar. Çatışmaların başında ve İtalya dünya savaşına girinceye değin, İtalyan Sosyalist Partisi: "Savaşa karşı, yansızlıktan yana" sloganı ile, savaşa karşı çıktı. Aralık 1914'te, aralarında Mussolini'nin de bulunduğu, burjuvazinin milliyetçi siyasetini savunan ve savaştan yana çıkan dönekler, partiden çıkarıldılar. İtalyan sosyalistleri, İsviçre sosyalistleri ile Lugano'da bir toplantı yaptılar (1914) ve Zimmerwald (1915) ve Kienthal (1916) uluslararası sosyalist toplantılarına etkin olarak katıldılar. Bununla birlikte, temel sorunlar bakımından, İtalyan Sosyalist Partisi merkezci bir tutumu benimsemişti. Mayıs 1915'te, İtalya, Antant devletleri yanında savaşa girince, İtalyan Sosyalist Partisi, emperyalist savaşa karşı savaşım fikrini kabul etmedi ve gerçekte savaşı destekleme anlamına gelen: "Savaşıma katılmama, ama onu baltalamama!" sloganını benimsedi. — 486.

[273] *Fabianlar,* 1884'te kurulmuş İngiliz reformist örgütü Fabian Derneği üyeleri. Bunlar proletaryanın sınıf savaşımı zorunluluğunu, sosyalist devrimi yadsıyan ve küçük reformlar, toplumun kerteli dönüşümleri aracıyla kapitalizmden sosyalizme geçişin olanaklı olduğunu ileri süren çoğunlukla bilgin,

edebiyatçı, siyaset adamı, burjuva aydınlar idiler (S. ve B. Webb, B. Shaw, R. Mac-Donald ve başkaları gibi). Fabian Derneği, 1900'de İşçi Partisine katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Fabianlar sosyal-şoven konumlarda yer aldılar. — 486.

[274] *Independent Labour Party* (İngiltere Bağımsız İşçi Partisi), grevci savaşımın ve İngiliz işçi sınıfının burjuva partiler karşısındaki bağımsızlığından yana hareketin canlandığı bir sırada, 1893'te "yeni *trade-union*lar" yöneticileri tarafından kurulmuş bulunan reformist bir örgüt idi. *Independent Labour Party,* "yeni *trade-union*lar" üyelerinin, birçok eski sendikaların, Fabianların düşünceleri tarafından etkilenen aydın ve küçük-burjuvaların partiye katılmasını kabul etti. Başında James Keir Hardie ve R. Mac-Donald bulunan parti, daha kuruluşunda burjuva reformist bir tutum benimsedi. Asıl önemi, parlamenter savaşıma ve liberal parti ile parlamenter uzlaşmalara verdi. Lenin bu partiyi, "her zaman burjuvaziye bağımlı kalmış oportünist parti" olarak nitelemiştir. (*Œuvres,* Paris-Moscou, c. 29, s. 499.)

Birinci Dünya Savaşı başında *Independent Labour Party* savaşa karşı çıktı, ama çok geçmeden sosyal-şoven bir tutumu benimsedi. — 486.

[275] *Novaya Jizn,* 18 Nisan (1 Mayıs) 1917'den 1918 Temmuzuna değin Petrograd'da her gün yayımlandı. Gazete bir enternasyonalist menşevikler ve yazarlar topluluğunun girişimi üzerine kuruldu. Sosyalist Ekim Devrimi ile Sovyetler iktidarının kuruluşunu düşmanca karşıladı. 1 Haziran 1918'den başlayarak, gazete, biri Petrograd'da ve öbürü Moskova'da yayımlanan iki baskı yaptı; her ikisi de 1918 Temmuzunda kapatıldı. — 489.

[276] *Enternasyonalist-menşevikler,* menşevik partinin, Birinci Dünya Savaşı sırasında tutarsız bir enternasyonalist tutum benimseyen sayıca küçük bir kanadıdır. En gözde temsilciler, L. Martov, Y. Larin, A. Martinov oldu. Nisan-Haziran 1917'de, enternasyonalist menşevikler *Enternasyonal* adlı bir haftalık dergi yayımladılar.

Enternasyonalist menşevikler, merkezci bir konumda bulunuyorlardı. Sosyal-şovenleri eleştiriyor, ama örgüt düzeyinde onlardan ayrılmaktan korkuyor ve bolşevik partinin savaş, barış ve devrim üzerindeki taktiğinin esas tezlerine karşı çıkıyorlardı.

Bolşevikler, sosyal-şovenlere karşı ortak eylemlerde bulunmak ereğiyle, enternasyonalistleri toplamak için birkaç girişimde bulundular. Ama enternasyonalist menşevikler, sosyal-şovenlerden kesinlikle kopma tehlikesini gözlerine alamadılar. RSDİP'nin Petrograd-kent konferansı ile VII. konferansında (Nisan Konferansı) ve VI. parti Kongresinde, enternasyonalistlerin parti ile birleşmesi sorunu ortaya kondu. Ama kabulü olanaksız koşullar süren enternasyonalist menşevikler yüzünden, birleşme olamadı.

Ekim Devriminin zaferinden sonra, enternasyonalist menşeviklerin bir bölümü Sovyetlerin amansız düşmanları kampına geçtiler ve göçettiler. Öbürleri Sovyetler iktidarını tanıdı ve sovyetik örgenlikler içinde çalıştılar. Bu grubun bazı temsilcileri bolşevik partiye katıldılar. -- 490.

[277] *Rusya Demokratik Konferansı,* iktidar sorununu çözmek için, menşevikler ve sosyalist-devrimciler Merkez Yürütme Komitesi tarafından toplanmaya çağrılmıştı. Gerçekte konferansı düzenleyenlerin amacı, halk yığınlarının dikkatini yükselen devrimden saptırmak idi. İlkin 12 (25) Eylülde başlaması öngörülmüş bulunan konferans ertelendi ve 14-22 Eylül (27 Eylül-5 Ekim) 1917'de Petrograd'da toplandı. — 490.

[278] *Finlandiya Devrimci Hükümeti* ya da Halk Temsilcileri Konseyi, Svinhufvud burjuva hükümetinin devrilmesinden sonra, 28 Ocak 1918 günü kuruldu. Yüksek iktidar organı olan genel işçi örgütleri konseyi de o zaman kuruldu. Ülkedeki devlet iktidarının temelini, işçi örgütleri diyetleri oluşturdu. — 496.

[279] Bkz: K. Marx, F. Engels, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi,* s. 41. — 499.

[280] F. Engels'ten A. Bebel'e mektuba bakınız (18-28 Mart 1875), *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi,* s. 49-58. — 505.

[281] Bu düşünce, K. Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* yapıtına yazdığı *Giriş*'te, Engels tarafından dile getirilmiş bulunuyordu. — 508.

[282] Lenin, Engels'in "Otorite Üzerine" başlıklı makalesinden aktarıyor. — 508.

[283] K. Marx ve F. Engels'in, *Komünist Parti Manifestosu*'nun Almanca baskısına 1872'de yazdıkları önsöz sözkonusu ediliyor. Bkz: *"Komünist Manifesto"nun Doğuşu,* s. 161-163. — 509.

[284] Bkz: K. Marx, *Fransa'da İç Savaş.* — 514.

ADLAR DİZİNİ

Ç

D

H

J

— Fransız siyasetçisi, lejitimist parti yöneticilerinden biri; İkinci İmparatorluk döneminde senatör. — 251.

Lecomte, Claude-Martin (1817-1871). Fransız generali, Fransız-Alman savaşına katıldı, 18 Mart 1871 günü, Ulusal Muhafızın toplarını elegeçirmek için Thiers hükümeti tarafından girişilen bir girişimin başarısızlığa uğraması üzerine, başkaldıran askerler tarafından kurşuna dizildi. — 17, 88, 90, 95, 117, 119, 121, 145, 147, 148, 229, 251, 254, 255, 262, 385.

Ledru-Rollin, Alexandre Auguste (1807-1874). — Fransız gazete yazarı ve siyaset adamı, küçük-burjuva demokratların önderlerinden biri, *Reform* gazetesi başyazarı; 1848'de, Geçici Hükümet üyesi, Montagne partisini yönettiği Kurucu ve Yasama Meclisinde milletvekili; 13 Haziran 1849 gösterisinden sonra, 1870 başlarına değin yaşadığı İngiltere'ye göç etti; 1871 Ulusal Meclisinde milletvekili, Almanya ile barış antlaşmasını protesto etmek için bu meclisten istifa etti. — 292.

Le Flô, Adolphe-Emmaunel-Charles (1804-1887). — Fransız general, siyasetçi ve diplomatı, kralcı; Ulusal Savunma Hükümeti ve Thiers Hükümetinde savaş bakanı (1870-1871), 1871 Ulusal Meclisinde milletvekili, Petersburg büyükelçisi (1848-1849, 1871-1879). — 89, 94, 153, 256.

Legien, Karl (1861-1920). — Alman sağ sosyal-demokrat, Alman sendika başkanlarından biri, revizyonist. Birinci Dünya Savaşı sırasında, sosyal-şoven; 1919-1920'de, Weimar Cumhuriyeti Ulusal Meclis üyesi, proletaryanın devrimci hareketine karşı savaştı. — 437, 440, 485, 486.

Lemaître (Antoine-Louis Prosper, Frédéric denilen) (1800-1876). — Fransız aktör ve dram yazarı, tiyatroda ileriel romantizm temsilcisi ve eleştirel gerçekçilik öncüsü; oynadığı *Yamaçlar Hanı* komedisinin, Temmuz monarşisi dönemindeki malî aristokrasi egemenliğini taşlayan Robert Macaire tipi ile ünlü. — 143.

Leroux, Pierre (1797-1871). — Fransız küçük-burjuva gazete yazarı, ütopyacı sosyalist, hıristiyan sosyalizmi temsilcilerinden biri; 1851-1852'de, İngiltere'de göçmenlik yaşamı sürdü. — 311.

Liber (Goldman), Mihail İsakoviç (1880-1937). — Menşevik. 1917 Şubat Devriminden sonra, koalisyon hükümetini tuttu; Ekim Devrimine karşı düşmanca davrandı. — 492.

Liebknecht, Wilhelm (1826-1900). — Alman ve uluslararası işçi hareketinin seçkin kişisi; 1848-1849 devrimine katıldı; Komünistler Birliği ve Birinci Enternasyonal üyesi, lasalcılarla savaştı ve Alman işçi hareketi içinde Enternasyonal ilkelerinin yerleşmesi için savaşım verdi; 1867'de, Reichstag milletvekili; Alman sosyal-demokrasisinin kurum ve önderlerinden biri, *Volksstaat* gazetesi başyazarı (1869-1876), bazı sorunlarda uzlaştırıcı konumları benimsedi; Fransız-Alman savaşı ve Paris Komünü sırasında Prusya toprak ağaları ve burjuvalarının ilhakçı tasarılarına karşı çıktı; Paris Komünü savunucusu; Marx ve Engels'in dost ve silah arkadaşı. — 365, 374, 460.

Lincoln, Abraham (1809-1865). — Büyük Amerikan devlet adamı, Cumhuriyetçi Parti kurucularından biri, 1861-1865 yıllarında Birleşik-Devletler başkanı; iç savaş sırasında, halk yığınlarının etkisi altında, savaş yönetiminden devrimci yöntemlere geçiş anlamına gelen büyük burjuva-demokratik değişiklikler yaptı; 1865

R

Radek, Karl Berngardoviç (1885-1939). — 1900'de, Galiçya, Polonya ve Almanya'da sosyal-demokrat harekete katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, enternasyonalist konumlar ile birleşti, ama merkezciliğe doğru sallandı, ulusların kaderlerini tayin hakkı sorununda yanlış bir konum benimsedi; 1917'de Bolşevik Partiye girdi; Brest-Litovsk antlaşmasının yapılması sırasında, "sol komünist"; 1923'ten sonra troçkist muhalefet militanı, bunun sonucu, 1927'de SSCBK(B)P XV. Kongresinde partiden çıkarıldı, 1930'da partiye yeniden alındı, ama karşı-parti etkinliği yüzünden, 1936'da partiden yeniden çıkarıldı. — 477.

Reid, Robert. İngiliz gazeteci, 1871'de İngiliz ve Amerikan basınının Fransa muhabiri, Paris Komünü sempatizanı. — 329, 334.

Reitlinger. — J. Favre'ın dostu ve sekreteri. — 134.

Renaudel, Pierre (1871-1935). — Fransız Sosyalist Partisi reformist liderlerinden biri, *Humanité* yazarlarından. Birinci Dünya Savaşı sırasında sosyal-şoven. — 437.

Renaut. - Fransız avukat, 1871'de, Versailles mahkemesi karşısında, Paris Komünü üyesi Rastoul'un savunucusu. — 338.

Rennenkampf, Pavel Karloviç (1854-1918). — Çar generali, devrimci hareketin cellâtlarından biri; 1906 cezalandırma seferinin başında bulundu; 1914-1916'da I. Rus Ordusu Komutanı. — 409.

Roach, John. — İngiliz işçi hareketi militanı, I. Enternasyonal Genel Kurul üyesi (1871-1872), reformist kanadına katıldığı Britanya Federal Konseyin muhabir-sekreteri, I. Enternasyonal La Haye Kongresi kararlarına karşı çıktı. — 324.

Robinet, Jean-François-Eugène (1825-1899). — Fransız hekim ve tarihçi, pozitivist, cumhuriyetçi; 1848 Devrimine katıldı; 1870-1871 kuşatması sırasında Paris ilçelerinden birinin belediye başkanı; Cumhuriyetçi Paris Hakları Derneği üyesi; Versailles ile Komün arasında barış yandaşı. — 130.

Rochat, Charles. — Fransız işçi hareketi militanı, I. Enternasyonal Paris Federal Konsey üyesi, komüncü, I. Enternasyonal Genel Konsey üyesi. — 375.

Roche-Lambert. — Fransız memuru, Pouyer-Quertier'nin damadı; 1871'de Loire ili vergiler genel toplayıcısı atandı. — 144.

Rusanov, Nikolay Sergeyeviç (doğumu 1895). — Rus gazete-yazarı; önce halkçı, sonra sosyalist-devrimci. — 440.

S

Saint-Hilaire. — *bkz:* Barthélemy-Saint-Hilaire, Jules.

Saisset, Jean (1810-1879). — Fransız amiral ve siyasetçi, kralcı; Fransız-Alman savaşına katıldı; Paris Ulusal Muhafız komutanı (20-25 Mart 1871 günleri); 18 Mart proleter devrimini ezmek için gericilik güçlerini Paris'te biraraya getirmeye çalıştı ama, başarı kazanamadı; 1871 Ulusal Meclisinde milletvekili. — 153, 163, 215, 235, 236, 259, 272.

Scheffer. — Fransız Ulusal Muhafız askeri, komüncü. — 94, 174, 175, 189-190.

Scheidemann, Philipp (1865-1939). — Alman sosyal-demokrasisi aşırı sağ oportünist kanat liderlerinden biri. Birinci Dünya Savaşı sırasında, aşırı sosyal-şo-

ven. Almanya'daki 1918 Kasım Devrimi sırasında, halk delegeleri Konseyine girdi. Spartakistlere karşı toplu kıyım kışkırtmasının esinleyicisi oldu; Şubat-Haziran 1919'da, Weimar Cumhuriyeti koalisyon hükümetinin başına geçti; 1918-1921'deki Alman işçi hareketinin kanlı bastırılma örgütleyicilerinden biri oldu. Daha sonra, siyasal etkinlikten vazgeçti. — 437, 440, 485.

Schoelcher, Victor (1804-1893). — Fransız siyasetçi ve gazete yazarı, sol cumhuriyetçi; Fransız-Alman savaşı ve Paris Komünü sırasında, Paris Ulusal Muhafız topçu alayına komuta etti; 1871 Ulusal Meclisinde milletvekili; Thiers hükümeti karşısında boyun eğme gereğine, Komünü boş yere inandırmaya çalıştı. — 215, 230.

Sembat, Marcel (1862-1922). — Fransız Sosyalist Partisinin reformist liderlerinden biri. Birinci Dünya Savaşı sırasında, sosyal-şoven. 1914 Ağustosundan 1917 Eylülüne değin, emperyalist "Ulusal Savunma" hükümetinde bayındırlık bakanlığı yaptı. — 437, 440.

Serraillier, Auguste (doğumu 1840). — Fransız ve uluslararası işçi hareketi militanı, Birinci Enternasyonal Genel Konsey üyesi (1869-1872); 1870 Eylülünde, İkinci İmparatorluğun yıkılmasından sonra, Genel Konsey vekili olarak Paris'e gönderildi; Paris Komünü üyesi, Marx'ın siyasetini destekledi. — 20, 294, 301, 302, 334, 363, 369, 370, 375.

Shakespeare, William (1564-1616). — Ünlü İngiliz oyun yazarı. — 182, 213.

Simon-Jules (1814-1896). — Fransız devlet adamı, idealist filozof, ılımlı burjuva cumhuriyetçi, Ulusal Savunma Hükümeti üyesi, Ulusal Savunma ve Thiers hükümetlerinde eğitim bakanı (1870-1873); 1871 Ulusal Meclisinde milletvekili, Paris Komününe karşı savaşımın elebaşlarından biri, Bakanlar Kurulu başkanı (1876-1877). — 84, 143, 181.

Skobelev, Matvey İvanoviç (1885-1939). — 1903'ten başlayarak, sosyal-demokrat harekete girdi, menşeviklere katıldı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, sosyal-şoven. 1917 Şubat Devriminden sonra, burjuva Geçici Hükümette çalışma bakanı. Sosyalist Ekim Devriminden sonra, menşevizmden uzaklaştı. Dış ticaret halk komiserliğinde çalıştı. — 439.

Sorge, Friedrich-Adolf (1828-1906). — Amerikan ve uluslararası işçi ve sosyalist hareketin seçkin kişisi; Almanya'da 1848 Devrimine katıldı; 1858'de Birleşik-Devletlere göçetti; Birinci Enternasyonal Amerikan seksiyonlarının örgütleyicisi, etkin marksizm propagandacısı; Marx ve Engels'in çömez ve silah arkadaşı. — 377.

Stauning, Thorvald (1873-1942). — Danimarka devlet adamı, Danimarka sosyal-demokrasisi ve İkinci Enternasyonal sağ liderlerinden biri, gazete yazarı. Birinci Dünya Savaşı sırasında, sosyal-şoven, 1916-1920'de, Danimarka burjuva hükümetinde devlet bakanı. — 437, 486.

Stirner, Max (1806-1856). — Alman filozofu, burjuva bireycilik ve anarşizm ideologlarından biri; görüşlerini 1844 yılında *Der Einzige und Sein Eigentum* ("Biricik ve Özgülüğü") adlı kitapta sergiledi. K. Marx ve F. Engels, Stirner'in görüşlerini bir çok kez eleştirdiler. — 468.

Struve, Piyotr Berngardoviç (1870-

T

U

V

Z

GÖKÇEYAZINSAL VE SÖYLENCESEL KİŞİLER DİZİNİ

nın farfaracılığı ile tanınmış masal kişisi. — 298.

Pistolet. (Piştov). — Shakespeare'-in *Henri IV* ve *Henri V* dramları ile, ***Windsor'un Şen Dulları*** komedisinin, hileci, düzenbaz ve farfaracı kişisi. — 132.

Pourceaugnac. — Molière'in, ***Monsieur de Pourceaugnac*** adlı komedi-balesinin, taşralı toprakağası, darkafalı ve bilisiz bir adam olan baş kişisi. — 03, 251.

Shylock. — Shakespeare'in, ***Venedik Taciri*** komedisinin, acımasız tefeciyi canlandıran baş kişisi. — 83, 213, 274.

Triboulet. — Palyaço, V. Hugo'nun ***Kral Eğleniyor*** dramının başlıca kişilerinden biri. — 172.

Yeşu (Josué). — Nun'un oğlu, Kutsal Kitaba göre, duvarları rahiplerinin boru sesleri ve savaşçılarının çığlıkları ile yıkılan Eriha (Jeriko) kentini kuşatan kişi. — 91.

